Guntheri Ligurinus.

SEV

DE REBVS

GESTIS IMP. CAES. FRIDERICI PRIMI, PP. AVG.
cognomento Aenobarbi, siue Barbarossæ,

LIBRI X.

OPVS NON SOLVM POETIS LECTV IVCVNDVM, SED ET Historicis & Politicis & Aulicis, ad deliberationum, Consiliorum, Legationum, Orationum & Epistolarum exempla; Iurisconsultis quoq; ad Iuris Feudistici cognitionem vtile inprimis ac necessarium.

CVNRADVS RITTERSHVSIVS, IC. RECENSVIT: QVINque editionibus inter se collatis mendas hinc passim plurimas grauissimasq; tam lectionum, quàm distinctionum sustulit: NOTIS illustrauit; & accurato Rerum ac Verborum memorabilium INDICE nunc primùm locupletauit.

TVBINGÆ,
Apud Georgium Gruppenbachium
M. D. XCVIII.

In FRIDERICUM I. Epigramma Jac. Micylli:
Huic si par animo quondam fortuna fuisset,
Quanto Pontificum nunc foret ira minor!
Quà tamen id potuit, patriam defendit, et una
Obstitit imperijs Roma superba tuis.

EFFIGIES IMP. FRIDERICI PRIMI ÆNOBARBI.

IN EFFIGIEM IMP. FRIDERICI I.

Perfidiæ terror, fiducia amorq́ʒ bonorum
FRIDERICVS barbæ ruffæ cognomine clarus
Isthæc ora tulit, crudum spirantia Martem:
Bellaciq́ʒ viro fecit pax nomen inane.
Eheu quàm leuibus pereunt ingentia caussis!
Amne iacet mersus modico, quem terra tremebat.

Cunrad. Rittershusius IC. F.

ILLVSTRISSIMIS PRINCIPIBVS AC DOMINIS, D. ERNESTO, & D. AVGVSTO, fratribus Patruelibus, Ducibus Brunsuuicensium & Lunæburgensium, &c. Dominis suis Clementissimis,

S. D.

ILLVSTRISSIMI Principes; Clementißimi Domini, M. Fuluium Nobiliorem, eum, qui de Aetolis triumphauit, legimus ex manubijs pecuniaq́ Censoriâ Aedem HERCVLIS MVSARVM Romæ in Circo Flaminio extruxisse ac dedicasse. Qua in re non illud tantùm secutus est, quod ipse litterarum studio & summi Poëtæ Ennij amicitia duceretur; sed etiam quòd cùm in illa omnis eruditionis parente atque altrice Græciâ Imperator esset cum exercitu, audiuisset, Herculem dici Musageten, hoc est, Comitem ducemq́ Musarum. Idem Fuluius primus nouem signa Camœnarum ex Ambratiensi oppido translata Romam sub tutela Herculis consecrauit. Intelligebat nimirùm vir sapiens, id quod res est, Hæc numina mutuas sibi operas tradere, mutuisq́ præmijs & honoribus iuuari ornariq́ oportere. Tam enim quies & otium Musarum, hoc est, eorum, qui

eruditioni doctrinæ ſe dediderunt, defenſione Herculis, id eſt, magnatum, quàm virtus Herculis voce ac præconio Muſarum indiget. Primùm namq; Muſæ quamuis Deæ à Poëtis fingantur, tamen quia virgines ſunt; ſibi ipſis ſufficere non poſſe creduntur, ſed in fidem & tutelam principum ſeſe conferunt. Deinde quamuis fortiter ac præclarè geſta ab aliquo Hercule, ſiue diuinitùs excitato & adiuto heroë, niſi litterarum lumen & ſcriptorum celebratio eruditorum accedat, quorum beneficio conſeruentur & memoriæ commendentur poſteritatis, vnius duntaxat æui negotium ſunt. Ferè enim idem tumulus, qui oſſa & reliquias præſtantium virorum contegit, etiam nomen & famam vnâ adobruit. Vnde

Nemeonic 7. *præclarè, vt omnia, Pindarus:* Ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἑνὶ σὺν τρόπῳ, εἰ μναμοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος εὕρηταί τις ἄποινα μόχθων

Interpret. Henric. Steph. κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς. *Hoc eſt: Magnæ enim ſtrenuitates tenebras multas habent, cum hymnis carent: & præclaris operibus ſpeculum nouimus vnico modo, ſi quis voluntate Mnemoſynes ſplendidè vittatæ nactus ſit remunerationem laborum inclytis carminum cantibus. Quàm multa putatis, Illuſtriſsimi Principes, à maioribus noſtris, priſcis illis Germaniæ heroibus & ſapienter & fortiter patrata*

facinora hodie non alia de causa ignorari & iacere in tenebris, quàm quòd illorum virtutes in secula rudia & inculta, quæ scriptorum idoneorum penuriâ laborabant, incidissent? Non frustra igitur Alexander Magnus cùm in Sigæo Troadis promontorio ad Achillis tumulum constitisset, fortunatum illum adolescentem prædicasse dicitur, qui virtutis suæ Homerum præconem inuenisset. Est enim hoc vnicum laborum solatium, hoc virtutis præmium, laus & gloria: cuius cupiditate vti quisq; est optimus, ita maximè ducitur. Eandem cupiditatem dissimulare non potuit summus Imperator F R I D E R I C V S I. *quem Barbarossam & Aenobarbum à colore barbæ cognominârunt. Exstat eius Epistola, quam scripsit ad patruum suum Othonem Frisingensem Antistitem, historicum, vt illa ferebat ætas, bonum & diligentem, qua ab ipso petit, vt res ab sese gestas velit in commentarios referre, atq; ad posteritatem transmittere. Metuebat quippe, ne idem sibi, quod alijs ante se fortissimis viris, eueniret. Non tantùm autem ab Othone illo patruo suo id, quod voluit, & inclyta viri virtus merebatur, facilè impetrauit; sed alij quoq; in ipsius historia illustranda studium collocârunt. Nam primò Radeuicus eiusdem Ecclesiæ Frisingensis Canonicus ab Antistite suo Othone cœptam te-*

lam detexit, ſtadiumq́ reliquum quaſi accepta ab anteceſſore lampade decurrit. Deinde GVNTHERVS *Poëta bonam partem eorum, quæ illi proſâ fuerant exequuti, carmine complecti ſtuduit: adeoq́ X. ipſos libros compleuit, quos Imperatori Friderico obtulit: ne quis putet, in quo nonnullos errare animaduerti, Guntherum Friderico poſteriorem fuiſſe. Etſi autem hic totam Friderici vitam non deſcripſit, neq́ ad expeditionem illam celeberrimam peruenit, quam aduerſus Saracenos in Palæſtinam ſuſcepit, & quæ opt. ac fortiſſ. Principem alieniſſimo tempore rebus humanis exemit (non enim de hac expeditione, ſed de ea, quæ hanc præceſſerat, Cunradi Imp. Solymarius Guntheri ſcriptus fuit) tamen hæc ipſa pars, quam perſecutus eſt, non idcircò minoris eſt facienda, ſed potiùs ob cauſas à me alibi allatas, neq́ hîc intempeſtiuè repetendas, plurimi æſtimanda.*

Equidem (vt de me pauca dicã, deq́ occaſione qua ad iſtam editionem parandam ſum delatus) cùm adoleſcens in Scholis Iuriſconſultorum elegantium (ceteris enim tantum eſt cum bonis auctorib. & litteris, quantum cani & balneo) aliquotiens in explicatione doctrinæ feudalis audiuiſſem laudari hunc, quem dixi, Guntherum; produci etiam aliquot elegantes eius verſus ad exornanda & illuſtranda quædam

dam in illo Iure Feudorum, satis alioquin barbarè & infeliciter descripto: sensi me sæpiùs magno accendi desiderio videndi legendiqúe totius auctoris, qui quã esset bonus, in promtu erat ex illis, quæ proferebãtur, particulis æstimare, ex vngue leonẽ, quod dicitur. Sed quòd nunquã ille commodâ formâ editus [qua verò ſeſset, *editus erat, ea nusquam venalis reperiretur, exẽplaria Guntheri à me & commilitonibus frustra tùm quidẽ requirebantur. Tandẽ cùm paucis ab hinc annis in eum incidissem, sic auidè eũ diligenterq́; lectitaui, vt qui diuturnã sitim explere cuperet. Multa inter legendum, quæ mihi fortè in mentem veniebant, ac vel ad emendandum vel ad illustrandum hunc scriptorem videbantur pertinere, ad oram libri mei annotabam: eaq́; quæ annotassem ita temerè, atque vt quidque sub acumen stili venerat, postea inter describendum nouis subinde accessionibus augebam. Tandem etiam, accedentibus præsertim clarissimorum virorum adhortationibus, incentiuo etiam addito per Nobiliss. & eruditiss. Christophorum Pflugium Eq. Misn. cœpi de noua aliqua Guntheri editione procuranda cogitare, & quidem eiusmodi, quæ pluribus vsui esse posset, measq́; illas Annotatiunculas, quas magni aliquot viri non inutiles neq; contemnendas iudicabant, adiunctas haberet.*

 Porrò

Porrò cum hunc auctorem non ſine patrocinio foràs dandum exiſtimarem, quòd ſcirem quàm ille non ſit expers inuidiæ & odij quorundam hominum, quorum ſcilicet vlcera tangit, & mordaci vero fricat, quibus proinde idoneos & iuſtos opponendos eſſe defenſores animaduertebam: in varias partes animum conuertens, & quò potiſſimum irem deliberans, rectiſſimè facturum cogitaui, ſi vos, Illuſtriſſimi & Clementiſſimi Principes, patronos ei deligerem atq; adoptarem. Nam vt taceam, vos eos eſſe, qui de bonitate librorum optima poßitis facere iudicia: vos litterarum bonarum ſtudia, in quibus ipſimet egregiè eſtis verſati atque exercitati, etiam in alijs amare & liberaliter fouere: vos in celeberrimis Academijs Germaniæ tyrocinia ſtudiorum præclarè depoſuiſſe: vos in quibuſdam Academijs etiam ad clauum aliquamdiu ſediſſe, commendatâ vobis earum Recturâ. Hæc, inquam, & alia huiuſcemodi vt nunc prætercam, quando ea, vt communia, etiam ab alijs, qui in veſtro nomine aliquid apparere vellent, adferri poſſunt: habeo quaſdam etiam proprias atque priuatas cauſſas, cur me putarim debere vobis præ ceteris, & quidem coniunctim ambobus, hanc editionem nuncupare & conſecrare.

Nemo neſcit auum communem Celſit. Veſt. E R N E S T V M, *Ducem Brunſu. & Luneburg.*

næburg. laudatiß. & beatiß. memoriæ Principem, quanta fuerit & pietate & probitate & conſtātia. Quæ omnia cùm aliâs in ſua gubernatione, tum maximè in Comitijs Auguſtanis Anni XXX. ſupra M. D. & Carolo V. Imp. Rom. & toti mundo teſtata fecit, quando cum paucis alijs Germaniæ Principibus, religionem conſtanter & intrepidè profeſſus eſt eam, quam pro victimâ publici odij haberi non ignorabat. Hic Princeps cùm in conſilio ſuo haberet complures viros bonos, eruditos, & veritatis cœleſtis amantes (de quibus mihi nunc nominare libet Vrbanum Regium Theologum, Baltaſarem Clammerum IC. Cancellarium, qui patris mei cariſſimi ſuſceptor fuit, & Ioachimum Mollerum Hamburg. IC. beatæ memoriæ viros) etiam aui mei Henrici Ritterſhuſij Mindani, quem fidelem Lutheri & Melanchtonis ἀκροατὴν fuiſſe norat, fideli & gnauâ operâ in ſecretis Aulæ ſuæ vſus eſt. Quo in officio ea induſtriâ, integritate & innocentiâ verſatus eſt auus meus, vt carus & acceptus haberetur omnibus, & non ſolùm Principis ERNESTI, ſed & ſucceſſorum eius (nam & his, quamdiu vixit, inſeruiuit) facilè pro- mereri & conſtanter retinere potuerit. Fuit hæc prima, vt accepi, occaſio, qua familia mea in clientelam Illuſtriſſimæ Domus Ducum Brunſuicenſium & Lunæburgenſium rece-

pta est: illiusq́; clementissimi fauoris fructus tùm in patrem meum Balthasarem Rittershusium, quàm in me vberrimè redundarunt, & hodieq́; redundant. Memini cùm ante complures annos, potiente rerum Illustrissimo Duce Vvilhelmo, comes essem itineris patri meo Cellam ad aulam proficiscenti, & coram illo Principe causam agenti minorum fratrum & sororum, quos tutoris perfidia penè suis fortunulis euerterat, singularem ipsi beneuolentiam exhibitam fuisse à Principe Vvilhelmo, T. Celsit. Illustrissime ERNESTE, Patre: vt qui fidelium seruitiorum ab Henrico auo meo sibi & antecessoribus suis præstitorum recordaretur. Mea quoque studia eiusdem laudatissimi Principis & reliquæ Illustrissimæ Domus Brunsuuicensis fauore nō parùm se fuisse adiuta atque adminiculata profitentur: vt si quid sum in his consecutus (quod neque multum est, neq; nihil tamen: optarim autem id esse quàm plurimum) eius primitiæ aliquæ meritò Vest. Celsit. à me debeantur.

Te quoque, Illustrissime D. AVGVSTE, exemplo maiorum tuorum mihi clementiss. fauere maximâ cum voluptate ex litteris eius, qui T. Celsit. studia informat ac dirigit, Theodori à Senden, viri doctissimi & optimi, & ex salute, quam mihi adscribere dignatus es, submissè cognoui. Quem vt perennare velis fauorem,

rem, & me in clientibus tuis, à quibus virtus & eruditio tua excelſæ indolis Principe digniſſima ſuſpicitur & colitur, numerare pergas, maiorem in modum eâ qua par eſt animi obſeruantiâ Tuam Celſit. rogo.

Ambos verò vos, Illuſtriſſimi fratres Patrueles, ad extremum hoc oratos velim, vt & GVNTHERVM hunc noſtrum, & me tuendum ſuſcipiatis, vobisq́; hanc compellationem Illuſtriſſimi nominis veſtri gratam accidere patiamini.

Deus vos ſeruet ad communem patriæ noſtræ multorumque mortalium incolumitatem & ſalutem: vobisq́; cùm ex vobismetipſis, tùm per veſtros conſiliarios, viros Nobiliſſ. Ampliſſ. & Prudentiſſ. D. Iohan. Hartmannum ab Erffa Aulæ Magiſtrum, Dn. Fridericum à VVeihe, Cancellarium, Dn. Andream à Damm I C. D. Iohannem VVitten IC. Itemq́; Dn. Volradum à Watzdorpf *Aulæ magiſtrum & D. Theodorum à Senden, aliosq́;, quos honoris cauſſa nomine, ſalutaria, felicia, & fructuoſa ſuggerat conſilia: Et pia vota bonos ducat ad exitus. Valete, Illuſtriſſimi Principes, Domini Clementiſſimi. Altorphij in Acad. Norimberg. Die 21. Decemb. Anno 1597.*

Cunradus Rittershuſius, IC.

CVN-

CVNRADI RITTERSHVSII IN GVNTHERVM PRÆfatio ad Lectorem.

QVEMADMODVM POP. Rom. Imperium L. Annæus Florus, ſiue potiùs Seneca, non inſcitè partitur ſecundùm ætates hominis, vt alia ſit eius velut infantia, alia adoleſcentia, alia iuuenta, alia deniq; ſenectus; eamq; partitionem probat opt. auctor Lactantius Firmianus: Ita & nos haut fortaſſe abſurde Scriptorum quoque Latinorum, maximè Poëtarum & Hiſtoricorum, totidem claſſes conſtituere poſſe videmur. In prima harum collocare libet, qui primi apud Romanos vel poëmata pangere, vel res geſtas qualitercunque vel ſoloci filo deſcribere ſunt aggreſſi: quorum opera ad nos nulla peruenerunt; fragmenta duntaxat aliqua ſuperſunt in Grammaticorum veterum libris laudata. In altera claſſe ſunt, qui vtrumq; ſtudium paulò magis excoluerunt, & linguæ Romanæ pomœria latiùs protulerunt: quales ſunt, qui Ciceronis æuum aliquot annis præceſſerunt. In tertiam referimus Salluſtium, Catullum, Ciceronem, Virgilium, Horatium, Liuium, quiq́ue his coæui fuerunt, aut eos pòſt paulò ſunt ſecuti: in quibus quaſi ἀκμὴν eſſe dixerimus linguæ Latinæ, recteq; ſapiendi & dicendi quendam vigorem. Quarta hanc ſequitur claſſis, in qua iam flos ille & vigor ac ſuccus natiuus paulatim exaruit atq; conſenuit magis magiſq;, donec tandem ad barbariam & ſqualorem ac ſtribliginem orationis peruentum eſt. Ita cum re Romana etiam ſcribendi dicendiq; facultas inſtar hominis & nata eſt, & creuit, & conſtitit, & decreuit atque intermortua eſt: vt ſolent res ſublunares ferè omnes hunc velut circulum habere, in quo verſentur & circumagantur. Etſi autem ex his quas recenſui Claſſibus primæ ac potiſſimæ partes iure ac meritò deferuntur tertiæ, in qua ἀκμὴν dicebam contineri: non tamen omninò inſuper habendæ nobis ſunt & ceteræ. Quòd ſi nihil aliud earum ſcriptores nos iuuant; at ipſa certè nobis proderit collatio, ex qua tertiæ

bonitatem

bonitatem tantò rectiùs licebit æstimare. Atque vt grata vnicuiq; nostrûm esse consueuit primæ pueritiæ suæ & adolescentiæ recordatio: sic non parua quoque nos voluptate perfundi sentiemus, vbi ad primam illam velut infantiam & adolescentiam sermonis Latini nonnunquam respexerimus. Semper enim ego sententiam meam ab illis seiunxi, qui ita delicatum habent stomachum, vt nisi quod antiquum & omnibus numeris absolutum sit, ipsis placeat nihil: nihil, inquam, nisi quod in Tertia illa & opt. perfectissimaq; classe auctorum contineatur: alia omnia, si qua vel præcesserint illam, vel secuta sint posteriùs, fastidiant, atque ab se spernant segregentq; procul. Quin potiùs sic mihi persuasum habeo, vt veteribus illis Heroibus potiores deferendæ sunt partes, ac velut ius suffragiorum in hisce Comitijs ante omnes tribuendum: ita nonnihil operæ curæq; etiam ceteris vel vetustioribus vel posterioribus impendendum esse, quicunq; aliquid eiusmodi in literas retulerunt, quod meliùs sit scire, quàm ignorare. Ac omissis in præsens alijs, de gente historicorum videamus: in qua non soli legendi Sallustij, Liuij, Suetonij, Taciti, alijque notæ eiusdem, qui & orationis puritate & sententiarum grauitate sanitateque præcipuè sunt commendabiles atque admirandi; Sed & descendendum aliquando ad inferiores, & ad nostra tempora veniendum est propiùs: ac quantum omninò potest, continua quædam series temporum & rerum præcipuarum ex quibusuis scriptoribus colligenda, ac veluti fasciculo comprehendenda est; quamuis alius alio meliùs & puriùs vel deteriùs & inquinatiùs scripserit. Non tàm enim hîc orationis splendor & dignitas, quàm spectanda est cognitio rerum, quæ quantò sunt ad nostros vsus ac mores accommodatiores, tantò minùs ignorari à nobis debent. Etsi enim in omnibus quarumcunque gentium & quorumlibet populorum aut Principum historijs exempla reperias similia eorum, quæ nostris temporibus accidunt, & hîc quoque valeat illud Salomonium: Nihil nouum sub Sole: tamen alia magis minusúe ad nostros mores & res nostrates accommodata esse nemo non videt. Rerum porrò Germanicarum scriptores quò pauciores habemus, qui res à maioribus nostris fortiter & sapienter gestas idoneè

ad

ad memoriam posteritatis transmiserunt, eò pluris certè æquum est fieri illos ipsos, qui supersunt velut testes virtutis siue togatæ seu militaris nostrorum hominum: quæ longè foret illustrior, nisi scriptores idonei superioribus seculis defuissent. Nam plerique omnes fortiter ac strenuè res gerere quàm eleganter describere certatim studuerunt, manu quàm lingua aut calamo promtiores. Constat inter omnes, Historiam aptè & pro dignitate scribere posse neminem, qui non ipse rebus gerendis interfuerit: quod virorum est Politicorum. His olim cessantibus, soli ferè Monachi istam quasi desertam & vacuam possessionem occuparunt, ineptè sæpè atque imperitè scribentes, aut consuentes potiùs ea, quæ vel nihil ad rem faciebant, vel parùm laudis adferebant. Exteri autem plerumque, vt fit, inuidia præpediebantur, quò minùs Germanis suas ac promeritas laudes tribuerent. Ita factum est, vt domesticorum quidem scriptorum vel cessatione ac silentio, vel infantia impolitiaque; alienorum autem inuidentia & malignitate veræ fructu gloriæ orbarentur, qui res quamuis præclarissimas amplissimasq; gessissent.

Inter paucos, qui supersunt, præcipua dignatione eminet GVNTHERVS, qui res suo æuo domi forisque fortiter & sapienter atque magnanimiter gestas à max. & opt. potentissimoque Imp. Germanici nominis FRIDERICO I. cui à barbæ colore Aenobarbo vel Barbarossæ cognomen fuit, carmine supra quàm seculum suum ferat elegante bonoq; & erudito descripsit, secutus filum Othonis Antistitis Frisingensis, & continuatoris eius Radeuici, eiusdem Ecclesiæ Canonici: ad quos etiam velut fontes ipse alicubi operis sui non obscurè Lectores remittit. Quamquam autem dubitare nonnullos video de tempore, quo GVNTHERVS scripserit, nec desunt, qui nescio quoti HENRICI temporibus velint eum floruisse: ipse tamen omnem hanc dubitationem sistit, dum satis significat, se Imperatore Friderico etiam viuo istud Poëma confecisse in quinque mensibus, & Imperatori à bellorum tumultibus interquiescenti aliquando egregium hunc laborem suum obtulisse, paratum etiam ad reliquas eius res gestas, vbi ad eas redijsset, describendas: quo modo antea filio Friderici Cun-

rado

rado quartùm genito, alterum opus, Solymarium; quo opere bellum Sacrum siue expeditionem Christianorum Regum ac Principum in terram Sanctam aduersus Saracenos auspicijs Cunradi Imperat. factam exsecutus fuerat. Cùm autem vel ex argumento operis eiusdem soleat dignitas ac præstantia æstimari, vel ex modo ac forma tractandi; & verò hic de rebus gestis Friderici Ænobarbi agatur, qui tantus & talis, qui pace belloq; tam inclytus Princeps fuit, vt sub eo non iniuriâ aureum quasi seculum rediisse videatur; idq; nec vulgariter, sed omnibus adhibitis ornamentis ac luminibus Orationis: poteſtné cuiquam esse obscurum, quanti ab omnibus noster hic Guntherus fieri mereatur? Habebunt enim hîc summi Reges & Principes, quod imitentur atque exprimant: nimirùm pietatem, religionem, fidem, iustitiam, fortitudinem, animiq; magnitudinem in vtraque fortuna.

——— *casusq; sinistros*
Excipientem habitu, quo prospera, mentis eodem:
& constantiam, quæ sit
Nec frangenda malis, nec sustollenda secundis,
Fortuitos omnes solita contemnere casus.

Videbunt hîc exempla moderationis & clementiæ; nec non exempla seueritatis: exempla temperantiæ, castitatis, prudentiæ, aliarumque virtutum regiarum, quæ multa maximeque insignia in FRIDERICO nostro describuntur. Quàm pulcrè & disertè hîc artes imperatoriæ, quibus & parantur & conseruantur regna, in oratione habita in consessu Principum ante electionem Friderici exponuntur? quam luculenter admodum libro 1. Guntherus describit. Videbunt hîc Principes Principem, qui quamquam solutus sit legibus, vt quicquid ei placuerit, legis habeat vigorem, tamen se Legibus supponere gaudeat, nihilq; sine consilio sapientum, Deique timentium suscipiat agendum: qui non magis inuictus bello, quàm legibus sit armatus: cuius nudo verbo plus insit ponderis, quàm cuiuis alteriùs hominis iurijurando. Habebunt hîc magnorum Regum ac Principum Cancellarij, Consiliarij atque Legati, quod ad suos vsus sæpè transferre possint, in arduis deliberationibus & grauissimis Legationibus, quæ sunt ipsis obeundæ. Habebunt hic νομοθέται &

Legum

Legum Iurisq; conditores, quòd sit augendæ ipsorum ἀρχιτεκτονικῆ scientiæ? Audient, quales esse Leges oporteat, quæ sint Reipub. salutares: Discent, quo pacto Iuris morumque ruina instauranda sit; qua ratione Legum senectus & iustitium sæpè sit renouandum atque abstergendum. Habebunt hic de quo admoneantur Magistratus & Iudices, cùm audient, se Dei timentes inprimis esse oportere, neque sibi impunè futurum, si impunita relinquant aliorum facinora & delicta. Habebit Episcopus quod tùm sequatur, tùm fugiat. Audiet quippe, quòd esse debeat

——— Tranquillæ sanctissimus pacis amator,
Iustitiæ speculum, placidorum sanctio morum:

id est, vt Apostolus dicebat, typus fidelium & forma gregis. Cumque Antecessor Apostolorum præceperit: Deum time; Regem honora: & alter Apostolus gentium doctor voluerit, omnem animam potestatibus esse subiectam, proq; his ad Deum preces fundere: quàm alienum est à persona Episcopi rebus secundis Imperatoris sui inuidere, & maleuolentiæ stimulis agitatum ab obedientia eius subditos auertere ac dimouere, & ad rebellionem instigare? id quod Friderico scimus contigisse ab ijs, qui volunt esse omnium rerum primi. Habebunt Iurisconsulti, quod hinc hauriant, cùm aliarum rerum, tùm de Iure inprimis Feudorum: quod Guntherus (si Cuiacio grauiss. ICto. credimus) sæpè explicat rectiùs, quàm tota Feudistarum fæculenta cohors. Licebit hinc discere multos Germanorum antiquorum mores, qui partim obsoleuerunt, partim hodieq; vigent atque obseruantur. Habebunt rei militaris Præfecti ac Duces, habebunt prouinciarum Præsides, quod ipsos erudiat aut confirmet: audient, quodnàm bellum sit iustum & pium: quibus legibus & conditionibus pax facienda sit: quis ordo castrorum locandorum seruari debeat: quibus vtendum Strategematis: quæ leges castrenses, quæ disciplina militaris tenenda sit: quæ si hodie, quàm fit, accuratiùs strictiusque more maiorum seruaretur, neque tot sumtus frustra sæpè atque inutiliter profunderentur cum probro pariter & damno; & paulò feliciùs atque fructuosiùs, σὺν ϑεῷ, in Christiani nominis aliosque Imperij & libertatis Germanicæ siue apertos hostes,

hoſtes,ſeu clandeſtinos inſidiatores pugnaretur. Sed hæc fortaſsè vltra crepidam noſtram. Habebunt de qua vtiliter commune fiant ſubditi: Agnoſcent, ſuum non eſſe, Regi legem ponere,ſed ab eo accipere:Diſcent aliorum exemplis & euentis triſtibus moniti, non rebellare magiſtratui,ſed in fide manere, dictoq; audientes eſſe. Quem enim non faciant cautum pericula,clades,exitia, vel Romanorum, vel Mediolanenſium, toties rebellium, toties perfidorum, vel Spoletanorum, vel Veronenſium, vel Terdonenſium,vel Cremenſium,vel Brixienſium,vel aliorum,quibus ſua aduerſus opt. Principem perfidia atque rebellio nimis magno conſtitit. Quare (vt verbis vtar Guntheri) ne quis forè credat inultum: Quicquid in auguſtos auſus committere Reges vel meditatus erit. Habebunt denique omnis generis homines quod hinc diſcant, & vnde meliores fiant. Poëtæ,Oratores,Hiſtorici,Geographi,Iuriſconſulti,Theologi,Medici ſuarum hîc artium ac diſciplinarum ſemina atq; opera recognoſcent. Adeò verè de hoc opere pronunciari poſſe videtur illud Nazianzeni, quod ipſe de vniuerſa hiſtoria protulit: Συμφερτὴ σοφίη, πολλῶν νόος.

Hic igitur tantus & tàm præclarus ſcriptor, cum debuerit perpetuò in ſinu geſtari, & manibus teri, lectitarique ab omnibus, propter vberem ac multiplicem fructum,qui inde,vt dixi,ad omne hominum genus, maximè qui Imperium Romanum, ſiue potiùs Germanicum agnoſcunt, redundare poteſt: adeò tamen malè acceptus & habitus fuit, vt me ad commiſerationem fortunæ ſuæ commouerit. Non ſolùm enim multis ſeculis ignorabilis latuit,ſed etiam deinde cùm liberali manu adſereretur, & in lucem ex ſqualore & tenebris carceris produceretur ipſius carmen; & plurimis illud mendis turpificatum fuit,& auctor penè de ſuo nomine periclitatus eſt. Nam cum à Cunrado Celte Protucio, qui primus poſt renatas bonas literas Germaniæ Poëta extitit, Codex manuſcriptus Auguſtam Vindelicorum allatus eſſet, comitateque Cunradi Peutingeri IC. & aliorum quorundam Nobilium & eruditorum virorum liberalitate procuratum, vt typis deſcriberetur: tum verò LIGVRINVS, quod nomen auctor operi indiderat, ipſe ſcriptor vocitatus eſt: eumq;

errorem complures postea etiam docti errarunt, dum Ligurinum pro Gunthero laudant: Quod idem & Anticlaudiano accidit, Poëmati variæ eruditionis, cui ab Alano de Insulis scripto γεωμετρίων nomen meritò indideris. Nam & in eo nomen Poëmatis auctori ipsi tributum est, vt aliâs docui, quando id cum membranis manu exaratis longeq; & vberioribus & melioribus conferebam.

Non tuli diutiùs indignam hanc Guntheri fortunam, & post priores illos duos Cunrados, quibus vitam ac lucem debet, tertius ipse superueni, vt essem ei vindex & adsertor, accedentibus præsertim aliquot magnorum virorum exhortationibus & acclamationibus, quibus me satisfacere posse optarim. Sed facta mentione Augustanæ editionis, quæ anno 1507. per eos, quos dixi, procurata omnium pòst secutarum quasi matrix iure appellabitur, non possum quin hîc inseram, quam illa in prima fronte præfert Inscriptionem, vnâ cum erudita epistola & Epigrammate. His enim & hanc nostram editionem non parùm exornatum iri posse video, neque te Lector studiose & amice, ijs vlteriùs defrudandum existimo, vt in prioribus editionibus, quascunque præter Augustanam vidi, factum est. Ea igitur iam ordine accipe.

Inscriptio editionis Augustanę.

LIGVRINI DE GESTIS IMP. CÆSARIS FRIDERICI *Primi Augusti libri decem, Carmine Heroico conscripti, nuper apud Francones in sylua Hercinia & Druydarum Eberacensi Cœnobio à Cunrado Celte reperti, postliminio restituti.*

ÆTERNITATI ET AMORI PAtriæ ab eodem consecratum.

MAR-

MARQVARDVS DE STAIN, ECCLESIÆ BAMBERGENSIS PRÆpositus: Matthæus Marschalck: Bernhardus & Cunradus Adelman de Adelmansfelden, Canonici: Cunradus Peutinger, & Georgius Herbart, Augustani, Epist. Aug. ed. præliminaris.

Lectori salutem.

V*ENIT HIS DIEBVS Augustam Chunradus Celtis, vir tùm in bonis artibus apprimè doctus, tùm etiam diligens admodum veterum Scriptorum indagator: quem cum pro nostra erga eum amicitia allocuti fuissemus, rogauimus, si aliquos libros antea nobis incognitos peregrinando per Germaniam reperisset, vt eorum pro sua in omnes humanitate copiam nobis faceret.* Retulit, *LIGVRINVM quendam egregium Poëtam de rebus gestis per Fridericum Primum Cæsarem in monasterio quodam Franciæ Orientalis, quam nostrates Franconiam appellant, se inuenisse. Eundem cùm legendum ac per otium conspiciendum nobis tradidisset, existimauimus profectò dignum fore, qui per ora virûm volitaret. Adhortati itaq; Chunradum fuimus, vt exprimi formis curaret, neq; diutiùs delitescere permitteret. Cumq; post aliquos tractatus sibi cum artifice parùm conueniret, atque hinc abire decreuisset: verebamur, cùm vnicum solùm exemplar exstaret, ne aliquo iniquo sidere iacturam aut periculum aliquod pateretur. Nostra itaq; opera & ære tandem effecimus, vt artifex ille onus subierit, partim ne vigiliæ & lucubrationes Ligurini perirent, partim etiam, ne incliti Cæsaris nostri FRIDERICI Primi labores &*

egregia facinora obliuioni traderentur. Accessit his peculiaris amor patriæ. Cùm enim origo nobis, & quidem omnibus, ex Sueuia foret, pulchrum admodum videbatur, Fridericum, qui & ipse ex gente Sueua originem duxit, Sueuorum potissimùm auxilio ex tetro carcere, & post aliqua secula iterum in lucem prodire. Multa quidem inclito nostro Friderico propter innumeros labores, quos pro Rom. Imperij decore ac maiestate conseruanda pertulit, Germania nostra debet: Sed longè plura vniuersa Christiana Respublica, pro qua insignem ac sanctissimam illam expeditionem ad res Christianorum in Asia restituendas suscepit, & in qua postquam Armenios feliciter deuicerat, vt pium & religioni Christianæ deuotum Cæsarem decebat, vitam quoq; cum maxima Christiani populi iactura amisit. Solius enim Friderici per eam tempestatem virtus & rei bellicæ peritia tutò Saladini regis victoriæ ac felicitati opponi, & inclinatam Rempub. Christianorum in Asia erigere potuisset. Quisquis igitur es, qui hæc legis, Ligurinum hunc, egregium virtutum Friderici Cæsaris præconem ex Germania proficiscentem ne despicias, sed alacri animo amplectere atq; reuolue. Reperies reuera pleraque, quæ te legisse non modò non pœnitebit, verùm etiam plurimùm iuuabit.

AD LIGVRINVM Cunradi Celtis Carmen.

Cedo libens Ligurine tuis doctissime scriptis:
    Et genua & plantas Celtis adoro tuas.
O felix, tantum n[illegible]ctus, Friderice, Poëtam,
    Qui tua grandiloquo carmine gesta tonat.
Proximus es vati, quem Mantua docta creauit:
    Et qui Pompeij & Cæsaris arma canit.
Nec Stilico tantùm, vel Honorius, aut Maioranus,
    Nec qui Scipiadas Sporciadasq; sonat.

Per freta nec tumidum qui cantat Iasona vectum
Æaciden, vel qui Thebaidenq; notat:
Gesta ducis Macedum totum vulgata per orbem
Qui colit, Heroicis cedat & ille tuis.
Gaudeat hoc nostro bellax Germania vate,
Teutonicum tanto, qui canit ore decus.

EADEM EDITIO AVGVSTANA his verbis clauditur:

FELICI *fine completus Ligurinus, & per vniuersam Germaniam & eius publica Gymnasia iam notus, & iuuentuti Germanicæ ad legendum & enarrandum præbitus, primò Viennæ per Chunradum Celtem: Friburgi per Hieronymum Baldung: Dubingi per Heinricum Bebelium: Ingolstadi per Iacobum Philomusum: Lipsi per Hermannum Bostium, qui in prædictis Gymnasiis publico stipendio Romanas litteras feliciter profitentur.*

TENEO TE EVROPA ET TOTA GERMANIA.

In eiusdem Editionis erratorum correctione editores profitentur, exemplar quo vsi sint, vetustate, carie, & blattis fermè absumptum fuisse, indeque errata multa irrepsisse.

Porrò non dissimulandum duxi, quorum beneficio & illam editionem Augustanam, & ceteras nactus sim. Quinque enim habui, quas inter se diligenter & cum cura melioris adornandæ gratia contuli.

Prima est, vt dixi, Augustana, ceterarum parens, anno 1507. typis M. Erhardi Veglini impressa: cui præfixa epistola Cunradi Peutingeri I C. &c. lectorem docet, qua occasione primò in lucem prolatus sit Guntherus per Cunradum Celtem. Hanc mihi vtendam dedit Nob. & Reuer. Vir, D. Iohan. Georgius à VVerdenstein, sumtam à CL. V. D. Georgio Henischio, Reip. Augustanæ Medico & Mathematico.

Altera est Argentoratensis, cum Scholijs Iacobi Spiegellij IC. Anno 1531. edita. Hanc mihi donauit collega meus coniunctissimus Scipio Gentilis IC.

Tertia est Basileensis Petri Pernæ Anno 1569. cum Præfatione Philippi Melanthonis : quam mihi concessit V. CL. Ioachimus Camerarius. Reip. Noribergensis Medicus: χρυσὸς ἀνὴρ, χρειὸν ἀγαθὸν, πολλῶν τ' ἀντάξιος ἄλλων.

Quarta est eiusdem Pernæ, eodem (quod mireris) anno data, cum præfatione Petri Pithœi IC. ad Iacobum Cuiacium, & quibusdam eius, sed paucis, emendationibus: in quibus promittit quoque ampliores notas aut potiùs coniectanea, quibus Iuris veteris Gallici Germanicique aliqua non satis vulgò nota, potissimum verò dignitatum, officiorumque ac militiarum origines progressusque breuiter explicentur. Quod an præstiterit, nescio. ~~Hanc Ingolstadio mihi dono misit studiosus & amicus meus Gasp. Schoppius &c.~~

Hanc Ingolstadio mihi misit pro munere Cl. V. Ignatius Hanniel IC.

Quinta est Francofurtensis, hæredum And. VVecheli An. 1582. qui omnia Argent. editionis vitia retinere, quàm emendationes verissimas Pithœi, (quas ex Pernæ editione sumere poterant, nisi πρὸς τὸ κέρδος festinassent) amplecti maluerunt.

Hæ autem editiones omnes hoc commune habent, quòd maiore, folij scilicet, forma excusæ prodierunt; pleræque etiam cum alijs auctoribus in grande volumen coniunctæ : quæ forma quia incommodior fuit ad gestandum tractandumque, inde factum, vt pauciores quàm debebant, Guntherum sibi compararint aut lectitarint. Accessit fortassis & illa raritatis caussa altera, quòd bonus auctor suppressus fuerit ab ijs, qui veritatis lumen oculis suis irradians nec minimis nec maximis in rebus vllo modo ferre possunt, quique, quantum in ipsis est, abolere student ex omni memoria hominum, quicquid fortè ipsorum cupiditatibus & dominatui aduersatur. Horum vlcera cùm sæpè pro re nata Guntherus in Friderici historia tangat recta manu (non enim potuit aliter, siquidem, quæ prima historiæ lex esse perhibetur, veritatem sequi voluit, vt debuit) cumque non obscurè indicet, quàm fuerint iniqui aduersus Imperatorem iura maiestatemque Imperij & fisci commoda sibi asserentem (vti parerat) quantoque opere eius maiestatem imminutum iuerint : non fuit scilicet auctoris tam scandalosi lectio hominibus permittenda, qui pias horum hominum

num fraudes propalàm detegeret; ſed Catalogo librorum prohibitorum adſcribendus fuit. Verùm quicquid ſit, & quæcunque cauſſa effecerit, quò minùs eſſet frequens Guntherus noſter, ego tandem, qui conſilium auctoris animaduertiſſem, voluiſſe videlicet ipſum conflare

Claudendum manibus forma breuiore libellum:

hoc eſt, Enchiridion ſcribere, ſequendum id mihi arbitratus, auctor fui Typographo, vt hunc auctorem minore forma tandem recuderet. Sed & propter mendas, quæ in prioribus editionibus omnibus plurimæ ad hoc temporis reſederunt, omninò aliam duxi neceſſariam editionem, ex qua illæ, quoad eius fieri poſſet, eluerentur. Quamquam autem pleraque errata, quæ hinc ſuſtuli, talia fuerunt, vt à quouis non oſcitante neque indocto lectore deprehendi potuerint, neque mihi magnam inde vel ingenij vel acuminis laudem tribui poſtulem: tamen hunc ſcriptorem diutiùs tàm deprauatè circumferri, ferre aut diſſimulare non potui. Ita neſcio qua cupiditate accenſus ſum adornandæ huius nouæ editionis: cui peculiarem librum Notarum adiunxi, in quibus non modò emendationum ratio redderetur, ſed etiam res nonnullæ, & formulæ atque ſententiæ inſigniores illuſtrarentur. Ne quis autem fortè exiſtimet, nos operam hanc, qualis qualis ea eſt, luſiſſe, aut in auctore nullius vel parui pretij collocaſſe: age nunc audiamus, qualia fuerint.

TESTIMONIA ET IVDICIA Clariſſimorum virorum de Gunthero.

IVSTVS LIPSIVS limatiſſimi viri iudicij: Poliorcetic. lib. 2. Dialog. 4.

GVNTHERVS (inquit) Poëta ſpiritus & ingenij haud ſpernendus, imò, vt in illo æuo mirandus.

PETRVS PITHOEVS in Præfatione ad Lectorem:

Guntherus à pluribus Ligur cenſetur: quos ego Poëmatis titulo deceptos credo: quo etiam errore Cunradus Peutingerus & Adelmanus, qui primò omnium

Guntherum à Cunrado Celte acceptum (qui cum in Eboracensi Franconum cœnobio repererat) Augustæ Vindelicorum sub nomine Ligurini Poëtæ publicarunt anno M. D. V II. At non est verisimile, Ligurem de patria ea vnquam scripturum fuisse, quæ iste Germano potiùs animo scripsisse videtur. Qua ratione præter argumenti ipsius similitudinem eum inter Germanos scriptores reponendum censui. Quamquam (vt verum fateat) Germanum planè fuisse non credam. Guntheri cuiusdam meminit Trittemius, quem ait Monachum Eluonensem ordinis Benedictini fuisse, in litteris humanioribus nobiliter doctum, & Poëtam insignem, cuius etiam de passione Cyriaci, & de vsitatis Christianorum actibus poëmata quædam ante X L I I I. annos *Basileæ edita audio: ex quibus facilè alijs erit iudicare, an eiusdem auctoris videantur. Mihi quidem certè eorum exemplar diu quæsitum, nancisci non est datum. Eiusdem tamen esse omnia probabile est: quamquam Guntherum Henrici IIII. temporibus Trittemius vixisse ait, quæ ab hoc non longè absunt. Et verò potuit etiam Abbas in supputatione nonnihil aberrare. HIC TAMEN NOSTER (si verum amamus) NESCIO QVID PRÆ SE FERT MONACHISMO CVLTIVS, VRBANIVS, ET MAGIS AVLICVM: quod genus etiam vitæ se aliquando sectatum, sub finem poëmatis significat. Ceterùm quod ad Argumenta librorum attinet, an Guntheri sint, an alterius cuiuspiam, & fortaßè ipsius Celtis, pro certo adfirmare nolim. Postremus tamen omnium versus coniecturam facit, Guntheri non esse.*

MAR-

MARQVARDVS FREHERVS IC. CONSILIARIVS Elect. Palat. & Antecessor eruditissimus.

Institutum tuum, mi Rittershusi, in Gunthero recensendo & illustrando, intellexi, & vehementer probo. Certè enim ille auctor vltra æuum illud, imò & gentem elegans, & fama hilariore, quàm hactenus dignus, &c.

FRANCISCVS HOTOMANVS in Feudis suis Guntherum aliquotiens nobilissimum Poëtam & eximium vocat, eiq; versus in hoc genere singulares tribuit. Vid. edit. Colon. pag. 124. 413. 517. 519. 521. 530. 536. 538. 541. 542. 543. 545. 683. 732. 742.

IACOBVS CVIACIVS in Feudis plus quàm viginti locis Guntherum laudat; semel etiam in Obseruationibus lib. 11. c. 22. Aitque alicubi: Meliùs eum nonnulla Iuris Feudalis explicare, quàm tota Feudistarum fæculenta cohors. Memorabile hoc est, quòd duo summi ætatis nostræ Iurisconsulti, aliarum rerum sæpissimè inter se discordiosi, & opinionibus plurimùm diffidentes, in huius Poëtæ nostri laudibus amicè conspirent, eumq; certatim vno ore deprædicent.

NICOLAVS CISNERVS in Oratione de Othone III. pag. 18.

Dei (inquit) beneficio, & virtute Caroli, non Pontificis populiúe Romani concessu, Imperij dignitatem ad Germanos peruenisse, firmis rationibus comprobatur. Id quod ne longiùs abeam, ex vno LIGVRINO *abundè perspici potest, cuius testimonium eò plus ponderis habere debet, quòd annis ab hinc ampliùs* CCCLXX. *Poëma illud scriptum sit. Ac tametsi eadem illa quoq; extent apud Radeuicum coæuum Friderici I. & grauem inprimis rerum ab eo gestarum scriptorem, quem is non modò multùm secutus, sed & interpretatus est: tamen* NE-

SCIO, QVO MODO MAXIME LIGVRINO DELECTER, CVIVS VERSVS, VT ILLIS TEMPORIBVS, SATIS SVNT ELEGANTES.

IDEM CISN. pag.22.optimum Othonis Frisingensis Interpretem Guntherum vocat.

PHILIPPVS MELANCHTHON lib.4.Chronic.

Celebratur (FRIDERICVS BARBAROSSA) *versibus à Gunthero Ligure Poëta, qui ei in obsidione Mediolanensi adfuit, vt Scipioni Seniori Ennius; Iuniori ad Carthaginem Polybius.*

Nota. Obstare videtur locus Guntheri in fin.lib.4. vbi indicat, se procul à Friderico Imp.afuisse. In fine autem lib.10. scribit, se non armis, sed carmine castra secutum. Ex quo non potest necessariò colligi, ipsum castris interfuisse, aut in comitatu Imperatoris.

Idem PHIL. MEL. in declamatione de FRID. BARBAROSSA Tomo.2.Declam.

Literas Latinas sic satis calluit: ac amasse ac prouexisse eum testantur Otho Frisingensis, cùm quidem fuerit eius cognatus, ait, eum à se petijsse, vt historiam scriberet. Et LIGVRINVS *Poëta significat, Fridericum non solùm fouisse literas & ingenia, sed etiam curasse, vt filio probè traderentur literæ. Sic enim inquit:*

Gunther. lib.1.v.64. Sed vid. ibi Not.

O benè, quòd talem diuina potentia Regem
Instituit, qui sic studijs imbutus honestis,
Nouit ab insipido doctum secernere vulgo,
Iamq; diu mutas, solitasq; silere Camœnas
Excitat ad veterem digna mercede laborem.

HIS tantorum virorum Testimonijs atq; Iudicijs Gunthero honorificentissimis accedat ELEGIA copiosè, eruditè & luculenter scripta ab amico nostro magno, quæ illustre vestibulum huic operi aperit.

E L E G I A.

IANI GRVTERI PRO GVNTHERO.

OMnibus ingenita est famæ dulcedo creatis:
Omnibus ad famam non tamen vna via.
Hic Mausoleum molitur ab ære sepulcrum,
Summa glaber cuius sidera pulset apex.
Ille triumphatis stipat Capitolia gazis,
Armaq́ꝫ de cæso figit opima duce.
Est qui Lysippum lassat cum Mentore, quauis
Seruet vt effigies ipsius vrbe locum.
Nec desit, titulis Aras qui sacret & Arcus,
Prætexatq́ꝫ altos nomine Pyramidas.
Sed frustra. Namq́ꝫ hæc aut lentus subruit imber,
Iráue Vulcani, perniciesue Iouis.
Vtq́ꝫ vetustati longùm longumq́ꝫ resistant,
Attamen ijs pretium subripit vsq́ꝫ dies.
Cumq́ꝫ aliás breuibus claudantur finibus orbis,
Sæpiùs & populo stant malè nota suo.
Solùm semper ouat, solùm est inter mina Virtus,
Æuo omni maior, maior & Inuidiá.
Vtq́ꝫ sui impleuit pomœria publica terræ,
Lasciuit cœli liberiore plaga:
Tunc, tunc præcipuè, cum lingua fauorq́ꝫ Poëtæ
Aspirat: sine quo sic quoqꝫ marcet iners.
Ecquis enim Æneamq́ꝫ pium, Alcestemq́ꝫ sequestram,
Absq́ꝫ Camœnarum separe noscat ope?
Quisue Agamemnonios ausus, vel Iásonis Argo,
Hippolytíue feros, Hypsiphylésue dolos?
Nil foret Æacidæ clypeus, nil Hectoris hasta,
Nil amor Andromaches, Penelopæq́ꝫ fides:

Nestoris

Nestoris haud superet prudens sapientia; nullo
Viuat in ore cati Polydamantis honos:
Deniq; cum Troiâ moriantur mille carinæ,
Dummodo Mæonides subtrahat vnus epos.
Scilicet ante Helenam plures viguére, rapina
Adflixit quarum mœnia celsa solo:
Multiq; Alcinoo reges opulente priores
Sæpiùs hospitibus dona tulére viris.
Nec primus Pylades cum mota mentis Oreste
Segregis exemplar vixit amicitiæ.
Nec primus Capaneus cultuq; animoq; modesto
Delicium meruit temporis esse sui.
Hos tamen absorpsit totos lethea vorago,
Expertes quoniam subere vatis erant:
Subere, Leucotheæ quo tanquam syndone, molles
Non modò Persephones pervehe rentur aquas,
Ocyus assumtis verùm subtilibus alis,
Astra sibi legerent inter honora locum.
Ite igitur, Reges, & sanguine pascite campos.
Et satiate maris monstra cadaueribus,
Pluribus vt populis dictetis iura, potestas
In quos tam vitæ plena sit atq; necis.
Ædificate arces cœlo capita æqua ferentes,
Quas auro ac gemmis scrinia farta premant.
Mensam onerate mero nigricante, gulæq; saginam
Vndiq; fons, aër, terra, fretumq; paret.
Diffluite vnguentis alio procul orbe petitis,
Et Veneri faciat femina nulla satis.
Cantatrix aures, saltatrix lumina ducat
Turba, soporiferos mimus agatq; modos.
Manè salutantum concursibus atria sudent,
Stentq; Palatina cuncta referta manu.

Deq́ peregrino veniat legatio Sole,
Fœderis vt liceat iura subire noui.
In summa, vultus nutu frenate caduco
Quicquid obit Phœbi solstitiale iubar.
Sic tamen haud dabitur serum procudere nomen,
Fastosumúe istud perpetuare decus.
Sed simul ac tandem sua vitam pausa sequetur,
Et diadematum deseret aura caput:
Hinc nomen regale, hinc regifica omnia, nocte
Æterna Somni condet auara soror.
Postq́ bis atq́ bis annorum lustra improba, pompæ
Vix tantæ memores vnus & alter erunt:
Nedum vestra tot vt maneant præclara per orbem
Gesta foris bello, paceq́ gesta domi.
Omnia mortis erunt; magnoq́ in nomine passim
Texet araneolæ pes leue vilis opus.
At si, danda satellitibus cum præmia vastis,
Totq́ forent famulo danda alimenta choro:
Imò si tot equos inter, totidemq́ ferarum
Ora, Erysichthoniâ vix saturanda dape,
Vnum etiam nutrissetis, vocale canoris
Cui sinit eloquium nectere Musa modis:
Haud vestri quicquam dens ille absumeret Æui,
Iugiter at vigeant omnia flore suo.
Parua loquor: capiant magis ac magis incrementum,
Et triplicis mundi tuta per ora volent.
Nempe celebrandum quem sumit cunq́ Poëta
Buccina viuacis relligione toni,
Ille senectutis viduus febrientis, honoro
Nomine complebit Solis vtrosq́ Lares.
Nec laudem poterunt eius vel flamma vel vnda
Tantillum allisu collutulare suo:

Oceanus non si fundo efferuescat ab imo,
Cælorum non si machina torta ruat.
Fallor? an hoc, Gunthere, probas; cui publica quanquam
Pota Medusæi est non nimis vnda lacus;
Sic tamen è tenebris FRIDERICI *Cæsaris effers*
Splendida facta sago, splendida facta togâ:
Vt cùm de tot Auis eius minimissima restet
Fama, sepulcrali tabida tota situ;
Rarus & ipsius celebri de gente Nepotum
Se Libitinarum soluerit induuijs:
Hic tamen haud vllo minor vngue, immania busta
Exierit, specie sub iuuenante senex?
Aspice, quàm decoret maiestas ardua frontem,
Largaq; suranimus purpuret ora decor.
Aspice, quanta oculo pietas hoc emicet, illo
Iustitia; ac spirent mellea labra fauos:
O qui regales motus! ô qui color! ô quis
Omnibus è membris exsinuatur honos!
Sic quoq;, sic dominæ Pauo stimulatus amore,
Vt caudæ flabro spicula solis obit,
Centenis oculis iaculatur fulgura mille:
Fulgura, gemmarum docta referre vices.
Hà salue FRIDERICE: *perennis adorea salue*
Induperatorum; Teutoniaq; salus.
Te vehit ecce suis argentea Gloria bigis,
Quàcunq; Oceani circinat vnda solum.
Ad latus Aonidum glomeratur dia Monetæ
Mater, & augusti luminis almus Honor.
Subsequitur Mauors obnoxius, auctaq; magnum
Fronde oleæ Pallas luxuriante caput.
Iamq; rosas plenis Chariteïa triga quasillis
Desuper inuergit, subsiliensq; Venus:

Imbreq;

Imbreq; lasciuit florum ridente fragrantum
Cana serenata cum Probitate Fides.
Hinc torquem collo, grauidam flammante Pyropo,
Adijcit indocilis subdole Diua loqui.
Inde caput largè linit Ambrosio vnguine coniunx
Herculis & senij damna maligna fugat,
Ipsa sed ex Rutæ Maiestas aurea ramo
Innectit gracili serta capillitio.
Gratatur latè Musarum terna vianti,
Versa oculos in te, versaq; vulta, trias.
Artificoq; Lyræ plectro linguaq; potentis,
Dulce iacit longè Phœbus Apollo melos.
Applaudit soboles vocisq; atq; Aëris Echo,
Gestit & integros posse referre modos:
Imò sibi linguæ ter centum ferrea plectra,
Et sibi mille cupit lumina Aristoridæ,
Quò satis expleri quiret, FRIDERICE, *tuendo:*
Per laudes quiret quò satis ire tuas:
Hà salue bis terq;: perennis adorea salue
Induperatorum, Teutoniaq; salus.
Salue, inquam; vitaq; libens agnosce secundæ
Iammodò nunc animo liberiore decus.
Illius haud certè debetur gloria gazæ
Vlla tuæ, qua tunc clarius orbe nihil.
Ferre nec acceptam potis es legionibus amplis
In quarum, duce te, terra fretumq; manu.
Contulit hîc nihilum parasiticus ordo, cohorsue
Aulica, qua fueris cinctus vtrinq; latus.
Sed tantus quantusq; hodiernus haberis, idipsum
GVNTHERO *par est omne referre tuo:*
GVNTHERO, FRIDERICE, *vni sub tegmine (cippi*
Quò sine nil modò, quàm puluis & vmbra fores.

Syllaba tamq; alti vix nominis exeat vna,
Stannea rimosæ vincula sandapilæ.
Vah! quantum pollet Musea fauentia, quamq;
Applicitos propius penè dat esse Deos!
Ambrosiáq; merá pastos & nectare, secla
Indulget veris viuere perpetui!
Quisq; tamen quotus est Magnatum, cui pia vatis
Cura sit, illius vel recreetur opę?
Ipse licèt redeat comitatus Apolline toto
Hinc Maro Mantous, inde Melesigenes:
Vnica de centum vix ipsis aula patebit,
Quæ dignos reputet panis acente quadrâ.
Nedum præsumant Domini contingere dextram,
Eius & alloquio liberiore frui.
Felices nimium, nutu si come salutet,
Detq; semel mensæ calce sedere suæ!
Quòd si fortè datur reperire è millibus vnum,
Qui vatem, vates scilicet ipsius, amet,
Dignetur q; domo propria, linguaq; fauore
Erigat, & multa commodus auctet ope:
Munus quin etiam vxori gnatisq; quotannis
Eroget, exangueis quod vetet esse fame:
Næ Ptolomæus is, ac Mœcenas alter habetur,
Præ nimiaq; subit prodigitate notam.
Nimirum terris vt fasq; piumq; recessit,
Obtinet at primum visq; dolusq; gradum,
Eq; Dynastarum numero ter maximus audit,
Cui sine comparibus, quod libet, omne licet:
Aret Apollinei cœtus quoq; vena, palamq;
Mnemosidûm ter tres conticuére lyræ.
Solùm mussat adhuc ieiuna caterua, pudorem
Ambiguum frontis cui caua larua tegit.

Hæc, veluti quemuis trahit occurrente colorem
Polypus à scopulo, sic neq; mente sua est.
Esurie verùm stimulante, melisma dapale
Inq; malos pariter proijcit, inq; bonos.
Cúmq; subinde liget linguam reuerentia veri,
Materiæq; aliás sit reperire nihil:
Vnum opus est, carmen bullatis tendere nugis,
Mureq; pro, Lucas effigiare boues.
Nuncq; ab originibus ducuntur stemmata cascis,
Eruiturq; putris Deucalionis aqua:
Nunc iactantur opes, phaleratáq; nomina honorum,
Sorsq; solet quicquid dicere cæca suum.
Quòd si fortè decus proprium ijs adfingitur, & stant
Ingenij illustres iudicijq; bonis:
Et tantum reliquos vincunt candore fideq;
Stellarum quantum Luna globosa faces:
Nil tamen efficiunt, aui præsentis hiantes
Quo liceat risus effugere atq; sales.
Ipsosmetq; grauat sua laus, sua fama tyrannos:
Vsq; adeò à vero dissidet illa procul.
Nomine nam quisquis virtutum extollitur, vmbræ
Quarum intus minimum sentit adesse sibi:
Quid nisi rideri meritò putat, ac sua vel sic
Traduci sterilis mentis operta probra?
Sicut enim lato qui panditur orbe pyropus,
Artificis longa non eget arte manus;
Sed satis ornatur, si circulus ambiat ipsum,
Circulus, ex auro qui tria grana trahat:
Sic & adoptiuos spernitq; fugatq; colores
Qualibet Heroum gemmea simplicitas.
Sufficit ac citharæ filis mandare tenellis
Maxima gesta domi, maxima gesta foris.

Quippe Poëtarum puro vox æmula fonti,
Vsq; gradu vires vlteriore parat.
Primitus è scabrâ laticum tenuissima sudat
Vena petrâ, ac cæco tramite tingit agros.
Flumen at vt rapuit simul hoc, simul illud, & augmen
Nunc capit à pluuia, nunc capit à niuibus,
Exultat campo sinuosis protinus vndis
Perpes, & in pontum vi sibi pandit iter:
Haud aliter GVNTHERE, tua quoq; lympha Tha-
Temporis intumuit progrediente mora. (lia,
Quæq; suum populum parcè nimis antè rigabat,
Ac patriam tenui rore terebat humum,
Nunc lætis trifidi communia cursibus orbis
Alluit, in pretio vallibus atq; iugis.
Iamq; adeò quò grata magis quoq; vtilis extet
Pluribus, à limo purior atq; situ:
Ecce nouas virtus tibi Rittershusia fossas
Percutit, atq; recens dat decus aggeribus.
Sicq; senescentes sarcitq; tegitq; ruinas,
Retat & omne, fluit quicquid in amne, malum.
Vt licèt immenso decurras gurgite, teq;
Qualicunq; parem ferre queas pelago:
Splendidior trepides tamen argentoq; vitroq;,
Rudera nec mixtim colluuiémue vehas:
Eq́ue tuo volucris riuo bibat oscen, & inde
Oris aromatici tinnula libet apis:
Auferat & latices aris leui somna sacerdos,
Auferat & latices florida virgo comæ.
Macte tua sorte hac, GVNTHERE, pioq; benignam
Pectore CVNRADI volue reuolue operam.
Nam licèt hic vllo tecum sine fine triumphet
Parcarum potior præcipitante colo:

Sic

Sic tamen ambiguum fiet tibi, plúsne decoris
Addiderit, contrà quàm dabis ipse decus.

IN CL. VIRI, CVNRADI RITTERSHVSII GVNtherum,

MICHAEL VIRDVNGVS Francus P. Cæs.

Ad Musas fugientes.

ET meritò. Quid enim nostro restetis in orbe,
O vos Aonio præside triga triplex?
Quæue adeò vos adtineat pellacia ridens,
Hinc vt cessetis præcipiti ire gradu?
Totq; indigna pati, totq; exspectare nefanda,
Cùm in vos sit montes imò mali irruere.
Quin potiùs fugite, atq; ingratas linquite terras:
Obscurasq; inter Cimmeriûm attegias
Vos præoptate pati posthac. Enim in omnia vestram
Coniurasse liquet hîc elementa necem.
Ergo perpetuis damnantur cuncta tenebris,
Musarum cande lumine facta priùs!
Omnia squallenti mœrent deperdita luctu:
Stat sine honore dies; nox nigra felle madet!
Et iam nulla fritinnit auis dulcè, aëre pendens,
Nec liquido pollens ore figurat epos.
Quæq; priùs blando siluas affamine mulsit,
Mellea præ cunctis Daulias obticuit!
Inq; resoluuntur chaos antiquum omnia prorsus:
Omnia tristis hiems, omnia sunt tenebræ!
Sic certè. Horribili adspectu supra caput adstat
En! nupta os noctis tegmine Barbaries;
Quam strix horrendùm stridit circum impia, ranæ
Quin etiam rauco gutture amara crepant.

Nos quid ad hæc? Tantas subsistere quiuúe ruinas,
Aut potis immensis obuius ire malis?
Ah! nemo, vt paret. Nisi contabescere luctu,
Nil reliquum, assiduóq; imbre madere genas,
Et desiderio adflictum frustra exedi inani,
Flebiliterq; homines atq; ciére Deos.
Tu tamen, ó Rittershusi, spem haud abijcis omnem;
Quin speras, ægrum dummodo vita animat.
Laudo: sapis. Quid enim luctu est opus aut lamentis?
Quidúe quiritanti flebile voce queri?
Penè rei cùm deposita medicina adhibenda est;
Et tantillæ ingens est morulæ pretium.
Quin potiùs velut è tenebrarum carcere tractis,
Atq; tua lotis munditer antè operâ
Copia facta fuit vitæ lucisq; tuendæ,
Expensis pretio gemmeo, inantè, libris:
Sic quoq;, sic æui hic cariem passusq; senectam
GVNTHERVS veniat rursus in ora virûm:
Proq; virore noua tibi grates ille iuuentæ,
Atq; magis viuax arte recoctus, agat.
Cùm non barbariem sit protelare propinquam; at
In tempus saltim extollere consilium est.

PLVRA habemus à præstantibus viris ENCOMIA siue ELOGIA. Sed ea ad NOTARVM Librum reijciemus.

Tempus nunc est, vt ipsum Guntherum Historico Poëtam in scenam atque ad pulpita producamus, & sua de Opt. Imperatore optima Carmina denuò post tot annorum silentia audiamus recitantem: vbi priùs Lectorem admonuerimus, Asteriscos seu stellas huiusmodi * versibus Guntheri insertas denotare ea loca, ad quæ aliquid in Notis nostris adijcitur, quo faciliùs animaduertas, Lector bone, quando tibi ad eas recurrendum sit, Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM LIBRI I.

Primus habet primos electi Regis honores.
Sceptra manu, primamq; sacra ceruice coronam
Gestat Aquis: merita Traiectum protinus ira
Plectit: & hinc magnas inuisit Rex puer vrbes.
Dat populis leges, & pristina iura reformat.
Sceptraq; Danorum cognata lite dirempta
Donat habenda Petro: cupiens indicere bellum
Pannonibus, multo procerum fidoq; rogatu
Vincitur: ingentis caussam fomentaq; belli
Exceptum patruo reddit tibi, Saxo, Ducatum.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, LIBER I.

* *Ardua sollicito versu, memorandaq; seclis*
** Gesta cano: mundoq; tuos* FRIDERICE *triumphos,*
Atq; tibi toties conatam illudere frustra
Fortunam, vulgare paro: monstriq; biformis
Ambiguos vultus, motusq; volubilis orbem
*Frænatum virtute tua, * casusq; sinistros*
Exceptos habitu quo prospera mentis eodem.
Res onerosa quidem, nec præsumenda minori
*Ingenio, * magnisq; etiam metuenda Poëtis.*
Sed tamen exiguas amor & deuotio vires
Supplebit: fragilemq; animi spes magna vigorem
*Fulciet: * affectusq; pios Fortuna iuuabit,*
*Iamq; adeò, * si quid studio possemus in isto*
*Experti, * nosterq; legi Solymarius audet,*
Atq; etiam fortasse placet: quem gratulor antè

Regales penetrasse domos, pueriq; potentis
** Ingenuas tetigisse manus. * præludia quædam*
Illud opus, ceu prima nouæ tentamina Musæ,
Et munus puerile fuit: nunc altera summo
Dona viro, scriptos propria de laude libellos
Offerimus: pariterq; patrem cum prole canentes,
Omnibus ista simul consorti iure dicamus.

Suscipe cunctorum regnator Maxime regum,
Suscipe lux mundi, cui nullum párue, priúsue
*Spirat in orbe * caput: te gaudet Principe mundus.*
Te populi, te regna timent: te solis ab ortu
Solis ad occasum, submisso vertice, cuncti
** Suspiciunt: dominumq; simul, Regemq; fatentur.*
Nec solùm nostri, vir maxime, temporis omnes
Prægrederis virtute viros; sed cuncta retrorsum
*(Pace loquar veterum) cedunt tibi * nomina Regum.*
Solus ab Augusto consorti gaudet honore,
Et socium claris admittit Carolus actis.
Certa quidem vatis dementia, carmen agreste
De tanto cecinisse viro: sed parce furori
*Princeps magne * pio: nec te præsumptio nostra*
*Exagitet: * solis licet insanire Poëtis.*
** Cernis vt æstiui blando spiramine solis,*
Ceu pecudes, hominumq; genus: sic paruula opacè
Monstra soli, viridesq; solent gaudere lacertæ.
Vtq; suo volucres cœlum modulamine mulcent:
Sic fruticosa leues quatiunt arbusta cicadæ.
Imò etiam mos est, vt plus cantare laborent,
*Qui grauius cantant: & balbi plura * loquuntur.*
Sic ego, quem celebres optant laudare Poëtæ,
Nec dignè laudare valent, temerarius, ausu
Præcipiti, tenuiq; paro celebrare camœna.

Annue sollicito, Princeps mitissime, vati,
Officioq; pium deuoto impende fauorem.
Vos quoq; Cæsarei iuuenes, quos inde paterna
Nobilitas veterum traducta ab origine Regum,
* *Hinc matris commendat honos, seriesq; vetusti*
Sanguinis, & claræ Reinaldus originis auctor,
Annuite, & * *vestras pariter magniq; parentis,*
(Hoc etenim commune sacrum est) admittite laudes.

Tu primùm placatus ades, * *qui iure paterno,*
Virtutum regniq; simul successor & hæres,
Sceptra geris: magnisq; patrem virtutibus æquas,
Rex puer: * *& iam nunc Italis, Tuscisq; timendus,*
Eridanum, Tyberimq; premis: fortassis & ista
Indolis acta tuæ, quæq; ipse sequentibus annis
Adijcies virtute tua, * *modò viuere detur,*
Et sceptris placuisse tuis, Henrice, canemus.
O benè quòd talem diuina potentia Regem
Instituit: qui sic studijs imbutus honestis,
Nouit * *ab insipido doctum secernere vulgo.*
Iamq; diu mutas, solitasq; silere camœnas
Excitat ad veterem digna mercede laborem.

Tu quoq;, quem patrio reuerendum nomine Rhenus,
Et metuenda alijs formidat Sueuia terris,
Dux Friderice ducum, nostræ munuscula curæ
Suscipe: nec parui placidus monimenta laboris,
Porrectaq; manu magno sub fasce labantem,
Oppressumq; metu (siquidem potes) erige vatem.

* *At tibi, cui Rhodanus totus famulatur ab ortu*
Vsq; suo, totusq; fluit, dum gurgite fesso
Oceani tumidis tandem se misceat vndis,
Hæc placuisse velim: dubium, puer inclyte, dici
Réxne, Coméśne velis: veterum nam regna potenter

Allobrogum materna Regis, regniq; decore
Dignus, ab excelso nomen deducis Othone.
Nec tu, *regifico Chunradi nomine clarus,
Ac verus virtute * nepos, cui fœdere certo
Nominis & iuris, succedens, Franconarura
Herbipolinq; regis, prima cui munera Musæ
Obtulimus, *scriptos sacra de sede libellos,
Prætereundus eris: sed & hic quoq; nomen habere
Te volumus, partemq; noui sacramus honoris.
Vltima magnifici, sed non minùs inclyta proles
Principis, oblatum puerili suscipe dextra
Munus, & his gaudens allude *Philippe libellis.
Quod tibi venturi promittere nomen honoris
Ritè queam? Comitémne vocem, Regémne, Ducémne,
Pontificémne magis? sic quippe est fama, verendum
Disposuisse *patrem: cuius præsagia nunquam
Fallere fata solent, rerúmue incognitus ordo:
Quicquid eris, nobis iam magnus es, atq; verendus,
Iam te non puerum, sed sacrá tempora mitrá
Velatum, celsá residentem fingo cathedrá.
O verè magni proles generosa parentis,
O verè felix dulci de stipite fructus,
O verè *famosa domus, cui totus ab ortu
Solis ad occiduas mundus substernitur vndas,
Quam qui nouit amat, qui non nouere, verentur,
Cuius *in auditu, confusis mentibus hostes
Tabescunt, contraq; nihil se posse fatentur.
Nam pater * invalido robustus & integer æuo
Extimulat, teneram ducitq; per ardua prolem.
Illa velut patriæ sectatrix æmula laudis,
Accelerat: * tardumq; putat, damnoq; futurum
Expectare dies, * meritisq; superuenit annos.
Quisnam igitur talem, tali cum prole parentem,

Laude

Laude ſatis digna poterit celebrare Poëta?
Et tamen aggrediar: liceat modò fortia geſta
Eximij memorare viri: non omnia, ſed quæ
Pulchra magis: quis enim, ſi proſequar omnia, codex
Hæc capiet? ſeu quis poterit percurrere lector?
Illa quidem officio magnorum clara virorum
Sunt ſatis: & metus eſt, ne dum prodeſſe laboro,
*Inueniar nocuiſſe magis, * rebusq; ſerenis*
Arguar inſanus tenebras obducere vates.
Eſt tamen & ratio, quæ forſitan auſa tueri
*Noſtra queat, veniamq; dare, & * detergere culpam.*
** Qui ſcripſére priùs, cupientes ordine certo*
Hiſtoriæ ſeruare fidem, non pauca videntur
Inſeruiſſe ſuis (liceat modò dicere) chartis,
Quæ neq; Cæſareos augent vehementer honores,
Nec contexta rei, ſed tanquam adſuta cohærent.
At nos, ſi quid erit pulchrum minus, eximiumq;,
Vel quod ad egregios non multùm Cæſaris actus
Pertineat, veri nihil adiectura decoris,
Sponte relinquentes, tantùm potiora ſecuti,
De multis modicam nitemur cudere ſummam,
** Claudendumq; manu forma breuiore libellum,*
Ad demulcendas conflare legentibus aures,
Ac velut è pleno, decerptis floribus, horto,
Principe digna ſuo, breuiter compingere ſerta.
Si quem igitur rerum prolixior ordo, fidesq;
*Incorrupta iuuat, * doctorum ſcripta virorum*
*Conſulat, atq; * ipſo latices de fonte petitos*
*Hauriat: at ſi quis ſummatim carpere * tantùm*
Rem ſatis eſſe putat, noſtris apponat ocellum,
Et medio tenuem de gurgite ſorbeat vndam,
Prætereà rerum freti ſplendore, ſimulq;
Artifici ſermone ſuo, ſenſuq; profundo,

Materiæ insigni metricas adsciscere leges
Spreuerunt: puduitq; reor, puerilibus illos
Lasciuire iocis, & inanes texere nugas.
Nos autem sermone rudes, animoq; pusilli,
Singula sub numerum certa ratione vocantes
Verba, superposito velabimus inlita fuco:
Vt quem fortè parum malè cultus sermo mouebit,
Hunc saltem structura pedum, versusq; canori
* Detineant, sitq; hîc aliquid laudabile nostrum.
* Nunc age, præmissis quæ vel res ipsa monebat,
Vel vatis studiosus amor, solamine tuti
* Principis ac iuuenum, de re, quod restat, agamus.
Atq; adeò præsens ex illo tempore textus
Incipiat, quo prima sacra Friderice tulisti
Sceptra manu: licèt antè quidem non pauca relatu
Digna, vel à tenero gessisti fortiter æuo.
Nam neq; prima tuæ nobis * monimenta iuuentæ
Percensére vacat: nec quæ crescentibus annis
Sub patre, vel patruo cunctis memoranda tulisti.
Illa suis speciosa locis; nos regia tantùm
Gesta leui calamo, quadam breuitate sequemur.
Annus ab Vrbe noua millesimus, vtq; notetur
Res, qua voce potest, octingentesimus ibat:
Vel magis, vt Christi, qui tempora condidit, ortu,
Anno Chr. M.C.LIIII.
Tempora distinguas, millenis adijce centum,
Mox quinquagenis, subnectens quattuor annis,
Temporis hæc series effluxerat, orbaq; regni
Teutonici sedes Chunradi morte vacabat.
Acturi sacræ de successore coronæ
* Conueniunt Proceres, totius viscera regni,
Sede satis nota, rapido quæ proxima Mogo
Clara situ, populoq; frequens, murisq; decora est,
Sed rude nomen habet: nam Teutonus incola dixit

Francone-

Franconefurt: nobis liceat sermone Latino
Francorum dixisse vadum: quia Carolus illic
Saxonas indomita nimium feritate rebelles
Oppugnans, rapidi latißima flumina Mogi,
Ignoto fregisse vado, mediumq; per amnem
Transmisisse suas neglecto ponte cohortes
Creditur, inde locus mansurum nomen inhæsit.
Huc sacri, celebresq; viri, quos laude serena
Infula, vel gladius mundo facit esse verendos,
* Ex omni regione fluunt, ad publica regni
Commoda: de summis agere ac disponere rebus
Exacta ratione parant, éque omnibus vnum,
Qui modò sit tanto succedere dignus honori,
Præfecisse sibi celeri pietate laborant.
Sic vbi noctiuago stellarum lumine puppis
Decurrit pelago, * si forte nocentibus illam
Qua regitur cursus tenebris premit inuida nubes,
Abrumpitq; vias, alio sibi sidere nauta
Quærit iter, clauiq; modum, veliq; tenorem
Innouat, & radijs accommodat arte carinam.
Sic postquam sedere Duces, dubioq; volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores,
Saxones, & quorum * Ripuaria nomine tellus,
Vvestualiæq; vrbes, & Norica rura regentes,
* Allobrogumq; duces coëunt, Cymbriq; feroces,
Quos perfusa suo pugnax Germania Rheno
Misit, & à magno tellus signata Luthero,
Vindelici, Rhetiq; ruunt, quos Sueuia nutrit,
Quosq; Carentinis collimitat Austria campis,
Quos Lycus, & tumidis Ister prælabitur vndis,
* Quæq; * suos vrbes huc direxére potentes,
Claraq; Teutonici coierunt nomina regni.
Nec minùs ex Italis multos, & gente Latina

Traxerat huc rerum miratrix fama nouarum;
Concilium, Regemq́; nouum, faciesq́; verendas
Aspexisse Ducum, famosaq́; nomina nosse
Optabant, populisq́; suis exacta referre.
*Ergo vbi tanta patres * audire negocia, dignum*
Insedere locum, diuerso magna fauore
Pondera librantes, nunc hos, nunc protinus illos
Inspiciunt: versantq́; diu moresq́;, genusq́;,
Ingenium, famam, fortunæ simplicis vsum,
Euentum, finemq́; simul, quæ commoda regni
Inde fluant, quæ damna sui: iudéxne seuerus,
An facilis, pius, annéferox, largitor honestus,
Annérapax, pacem portendat, an arma minetur,
Omnia sollicito curarum examine pensant.
Tandem quid peteret regni fortuna, per vnum
Dignata est aperire virum: qui nomine clarus,
(Dux, comes, an præsul, dubium) formaq́; verendus,*
Consilioq́; potens, & persuadere peritus,
** Surgit. & vt magnis vocem cum corpore rebus*
** Composuit, facunda pater sic ora resoluens,*
*Omnia * suasibili permulsit pectora voce.*
*Francorum * Proceres, quos inclyta robora regni,*
Et validas nunquam pudeat dixisse columnas,
*Scitis vt è medio, dolet heu, sublatus * acerbo*
Funere Chunradus vitam, regnumq́; reliquit:
Nunc igitur (veluti cùm luditur alea) prudens,*
Si qua malè acciderint, ea lusor corrigit arte:
Sic nos humanæ lusit quos alea sortis,
Consilio fati casum properemus iniqui
Corrigere, & tanto solatia ferre dolori.
*In manibus vestris regnum est: * ea quippe potestas*
Ad vos more suo, semper viduata recurrit.
** Regibus est alijs potiundi iure paterno*

*Certa fides, sceptrumq; patris * nouus accipit hæres.*
Nos quibus est melior libertas, iure vetusto
Orba suo quoties vacat inclita principe sedes,
Quodlibet arbitrium statuendi Regis habemus.
Ex quo Romanum nostra virtute redemptum,
Hostibus expulsis, ad nos iustißimus ordo
Transtulit imperium; Romani gloria regni
Nos penes est: quemcunq; sibi Germania Regem
Præficit, hunc diues submisso vertice Roma
** Suscipit, & verso Tiberim regit ordine Rhenus.*
*Consulite in medium, * tantaq; è plebe potentum,*
Vnum, quem tanto deceat succedere Regi,
Eligite, Ausoniam dignum gestare coronam.
*Ast ego, si vestra, quæ sit * sententia mentis,*
*Pace monere licet, * quo nostri pondera vergant*
*Consilij (vos rem * propius perpendite) promam.*
Est hic eximiæ iuuenis probitatis, & alto
** Nomine maiorum clarus, sed clarior actis*
Ipse suis, patrij Fridericus nominis hæres,
Sueuus, & à veterum non longè sanguine Regum,
Quem sibi, dum supera frueretur luce superstes,
Rex patruus dignum gaudebat habere nepotem,
Multaq; cognati mandare negocia regni
Sueuerat, & socium summis adsciscere rebus.
Quid iuuenis de laude loquar? quid fortia primæ
Acta iuuentutis? quid, quod peregrina secutus
*Castra Dei, * primis tyro famosus in armis*
Gessit? & inuicta quantos virtute labores
Pertulit, expediam? timeo, ne multa loquendo,
Inueniar dixisse minus: notißima res est,
Quam qui fortè negat, nunquam vidisse diurnos
Se Phœbi radios, nec verno tempore flores,
** Æstibus aut medijs audisse tonitrua dicat.*

*Hunc ego * Rectorem fausto clamore cieri,*
Incingiq; sacro nitidos diademate crines,
Et moneo, & nunquam, fateor, monuisse pudebit,
Si satis hunc noui, nec me præsagia fallunt.
Nobilitate viget, claroq; hinc sanguine Reges,
*Inde Duces contingit auos: * facundia dulcis,*
** Forma nitens, animusq; sagax, manus impigra, sollers.*
Consilijs, belloq; ferox, & pace modestus,
** Mente senex, ætate puer, prudentia rerum,*
Certus amor, robusta fides, constantia mentis
** Nec frangenda malis, nec sustollenda secundis,*
Laudis amans, largitor opum, crudelibus atrox,
** Tranquillus placidis, ferus indomitusq; superbis,*
Supplicibus facilis, iustis pius, asper iniquis,
Fortis ad instantes casus, prudensq; futuri
Præteritiq; memor, socijs bonus, impius hosti.
Hæc sunt ô Proceres, hæc sunt quæ regna tueri
Ac munire solent: his artibus infima crescunt,
Maxima seruantur: ni fallimur, artibus istis,
*Seq; suosq; reget: neq; enim * quas hactenus vltrò*
*Et * gratis coluit, sumpta mercede relinquet.*
** Nam quòd summa probos mutare potentia mores*
Dicitur, ex alia sumptum magis æstimo caussa:
Si quis fortè sibi peruersæ conscius artis,
Ingenijq; mali, tacitus captator honoris
*Tempore dissimulat: cùm * quod cupiebat adeptus,*
In vitium, moresq; redit, mutasse videntur
Immeritiq; hominem violasse putantur honores,
*Quos magis ille malo corrumpit & inquinat * vsu.*
At cuicunq; bonum, & nullo violabile casu
Ingenium natura dedit, si lætus honorem
*Fortè tulit, quo dignus erat, tunc * tempore rapto,*
Illa latens probitas læto pubescere fructu

Incipit,

Incipit, & ſeſe virtutum germina produnt.
Sic puer à tenero caſtis qui moribus auo
*Floret, & hunc habitum * naturæ vertit in vſum,*
Qualis erit? quantúsue putas? quæ gloria regni?
Quis decor Imperij tanto ſub Principe ſurget?
Hunc ipſum voluiſſe ſuis ſuccedere regnis,
Et patruum, res ipſa probat, cui ſanguine iuncto,
Ac velut hæredi moriens inſignia nuper
Regia, nil parua ſperans de prole, reliquit.
Quippe Deus, ſi regna diu voluiſſet in illa
Stare domo, prolem potuit ſeruaſſe priorem,
Quæ iam ſuſcepto conſorti fœdere regno,
** Flebilis indigna præceßit morte parentem.*
Nunc quoniam fatis è fratribus alter iniquis
*Occidit, & caſu regnum * fraudauit acerbo,*
Alter adhuc teneris puer eſt malè firmus in annis:
Quis melius patruo (faueat modò veſtra voluntas)
Succedat, quàm quem ſtudijs, & carne propinquum
Ipſe ſibi hæredem quaſi deſignaſſe videtur?
Nouerat ille quidem generoſæ robora mentis,
Nouerat atq; ideò regnum, quantum eſſet in ipſo,
*Tradidit, & nato voluit præferre * nepotem.*
** Non alienus erit: nulla hic translatio regni,*
Nulla ſub ignoti redigemur iura tyranni.
Adde quòd antiqua Regum nutritus in aula,
Regia prudenter tractare negocia nouit.
*Adde quòd & geminas poterit * regumq́; ducumq́;,*
Hanc patris, hanc clara contingens ſanguine matris,
Conciliare domos, quas ſeditione frequenti
Excitat impatiens ſociæ diſcordia laudis.
*Si quis ob inuidiam * ſtudijq́; latentis amorem,*
Tot bona ſecreto diſſuaſor inutilis aſtu
Impedit imprudens, aut perfidus eſſe probatur.

Sic vbi melliflua, quisquis fuit ille, disertus
Voce perorauit, concordi protinus omnes
Assensére sono: læto clamore cietur
** Dux puer in Regem: Friderici curia nomen*
Tota canit: moresq; probos, & fortia facta
Extollunt, dignum sceptris, vltroq; petendum,
** Cogendumq; ferunt: alij famosa priorum*
Nomina, permixtumq; genus, regumq;, ducumq;
Commemorant: alij studium, magniq; vigorem
Pectoris, & placidos, sed non sine pondere, mores:
Pars operum titulos iactant, æuiq; minoris,
Vix æquanda viris, annisq; valentibus, acta.
** Hanc ego rem penitùs, quàm dicere pauca, silere*
*Tutius esse puto: * non est mihi carminis inde*
Tanta fides, pleno scribens vt cuncta relatu
Exæquare velim. magnum res ista Poëtam
Exigit; in minimis nobis audacia rebus.
*Mox vbi ritè suam * proceres iuramine sacro*
Astrinxére fidem, cunctis, quæ postulat ordo
Expletis, paucisq; nouo cum Rege relictis,
Discedunt: lætiq; suas referuntur ad vrbes.
Sic vbi mundanis dominantia sidera rebus
(Si modò vera canunt, qui talia tradere gaudent*
Dogmata) propitio post secula plurima signo.
Conueniunt, aliquemq; boni maioris in orbe
Prouentum, pacem terris, hominúmue salutem,
Temperiémue poli, fidósue colentibus agros,
Aut simile his aliquid concordi fœdere iurant:
Inde suis iterum vicibus, versóq; relapsu
Discedunt, soluuntq; chorum, repetuntq; penates,
*Non nisi post longos iterum coitura * labores.*
At Rex prima mouens, ibi re feliciter acta,
Castra per emensas memorati fluminis vndas,

Classe petit celebrem famosi nominis vrbem,
Qua Mogus tumido miscet sua flumina Rheno:
Qui licet ipse suum perdat cum gurgite nomen,
Dat tamen egregiæ primordia nominis vrbi:
Illaq; maiori cùm sit popularior amni,
*Negligit, & * fluuio dignatur ab hospite dici.*
Namq; premens Rhenum (si credimus omnia famæ)
Nomen ab infuso recipit Mogunta Mogo.
Hæc vrbs Francorum medijs in finibus, agris,
*Vitibus, arbustis, * populo generosa frequenti,*
Hinc statione sua Rhenum contingit, at inde
*Extendit * rapidam fines procul * vsq; Mosellam,*
Quæ non penè minor placidos dum permeat agros,
Frugibus & pomis, & dulci fertilis vua,
Nomen, aquasq; suas, proprio sub iure retentans,
Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem
Seruat adusq; locum: victor mox Rhenus, vtrumq;
Eripit, & mixtis dominatur fortior vndis.
Turribus hæc eadem quondam, murisq; superba,
** Penè fuit toto sedes notissima regno,*
Donec ob infandum detestandumq; furorem
*Strata, luit meritas * occiso Præsule pœnas,*
Inde ruinosis deformis, & horrida muris,
Testatur iustas offensi principis iras.
Huic ne præcipuam celebret Germania sedem,
Inuidet, atq; locum tenet Agrippina priorem.
Ambæ metropoles: hæc aquas præterfluit amnis
Altior ad fontem (modò te, Basilea, remota)
Aut hinc inde sitas lateraliter aspicit vrbes:
Altera quas eadem Rheni procul aut propè ripa
Possidet: æquoreis donec se misceat vndis,
Prisco iure regunt: sic Rhenus partibus æquis
Scinditur, & dominæ solus famulatur vtriq;.

*Mox quantum libuit, per eundem defluus amnem
Remige carpit iter: multi, magniq́; potentes
Occurrunt, Regemq́; nouum, dominumq́; salutant.
*Vtq́; satis visum est, Rheno, ratibusq́; relictis,
Flumineos cursus euectu mutat equorum.
Inde per Ardennæ saltus peruenit ad illum
Vsq; locum, cui nomen Aquis posuére priores.
Quæ ratio facti, vel quæ sit nominis huius
Caussa requirenti, solum hoc opponere possum.
*Sunt ibi secreti terræ, cæciq́; meatus,
Dissimiliq́; modo, tacita tellure latentes
Eiaculantur aquas. alias nam sulfure viuo
Feruentes vndante ferunt erumpere fumo.
Ast alij gelido veluti de fonte liquores
Emanant. tunc ducta cauis cannalibus vnda,
Confluit in quandam mira ratione lacunam.
*Regia sic calidis miscentur balnea thermis,
Marmoreosq́; gradus, veterum sollertia circum
Artificum posuit, per quos descendat in vndam
Quantum quisq; volet: gelidas hinc, inde calentes
Inuenit, arbitrioq́; suo sibi temperat vndas.
Hos illis secreta locis natura vapores
Addiderit, manuumúe labor, quæratur ab illis
Qui loca nota colunt: caussas, *secretaq́; rerum
Maiores fido possunt audisse relatu.
Hoc *sibi prima loco veluti cunabula regni
Carolus esse volens, magno cum Francia regi
Vtraq; seruiret, primam gestare coronam
Iussit, & in sacra reges ibi sede locari.
*At simul à nostro secessit Gallia regno:
Nos priscum regni morem seruamus; at illa
*Iure suo gaudet, nostræ iam nescia legis.
Ergo vbi multorum turba præsente potentum,

Non modò Germanis, ſed & his quos Flandria, quosq́;
Miſerat audita miratrix Gallia fama,
**Impoſuit capiti geſtamina regia ſacro*
Arnoldus, quo tunc paſtore colonia diues
Gaudebat (quippe hunc veteris ſibi iuris honorem
Vindicat ille locus) tunc ſacra ſede locatus,
Conſcendit ſolium veterum Fridericus auorum.
**Nec reticere libet, quædam manifeſta ſeueræ*
Pignora iuſtitiæ, ſtrictiq́; exempla rigoris.
Quippe miniſtrorum quidam de plebe ſuorum,
Dum priuatus adhuc ageret, malè ſanus atroci
Eximium clarumq́; Ducem, percellere culpa
Auſus erat, iuſtamq́; viri quam nouerat iram,
Territus ipſe ſui fugiebat imagine facti:
Hic quoq; gaudenti, veniæ ſpe luſus inani,
*Intererat populo, vultuq́; ignotus * aperto,*
Ac ſe diſsimulans humili ſub veſte latebat.
*Ergo vbi * Pontifices ſacram de more coronam*
Impoſuére viro, proſtratus corpore toto,
Regiaq́; amplectens veſtigia, voce gementi,
Et lachrymis, veniam miſerandus poſcere cœpit.
Moti omnes, precibusq́; pijs inſtantius orant,
Parcat, & afflicto velit indulgere clienti,
Ille ſuum cupiens cunctis ſancire timorem,
Et terrere malos, multumq́; diuq́; rogantes
*Exaudire viros * firmata mente negauit.*
Neué graui Proceres quaterentur ſortè repulſa,
Non odio miſeri, ſed ſtricti iuris amore,
Exempliq́; loco, ſeſe hoc feciſſe patenter
Aſſeruit, factiq́; ſui vir prouidus omnem
*Suſtulit inuidiam, * documentaq́; fortia ſanxit.*
Forſitan hæc alij culpent; ego nobile factum
Laudo viri, dignumq́; voco geſtare potenti

Sceptra manu: qui sic animum, pietate repressa
Continuit, cunctisq; sui documenta * vigoris
„ Certa dedit. plus sæpè nocet patientia Regis,
„ Quàm rigor: * ille nocet paucis, hæc incitat omnes,
„ * Dum se ferre suos sperant impunè reatus.
Audierat fortasse puer generosus, vt olim
Ille suæ primus regnator Romulus vrbis,
Conditor Imperij, tenèras infringere leges,
Atq; humiles * ausum saltu transmittere fossas,
Iusserat vltrici fratrem succumbere morti,
Dum cupit * æterni fundamina ponere regni.
Iamq; sui plenum sortitus culmen honoris
Rex puer, ex animo puerilia quæq; virili
Propulsare manu, magnisq; intendere rebus
Ingenium puerile parat. non inscius olim
„ Ipse sui, quantumq; oneris comitetur honorem,
Cœperat ex obitu * clari sentire parentis.
Sed nunc se solito grauiori pondere sentit
Vrgeri, multumq; sibi creuisse * laboris.
Vt cùm post multos, indefessosq; labores
Alcides fesso succedere iussus Atlanti,
Cùm tot sideribus magnum miratus Olympum
Ferret, & insolito sudaret pondere pressus.
* Ergo viros, famosa quibus prudentia nomen,
Longaq; multarum dedit experientia rerum,
Sæpiùs arcanis * solitos interfore rebus
Adsciscens, magno secreta negocia regni
Pertractans studio, de cunctis rebus agendis
Consulit: & pulchrum, * iustúmue, vel vtile quid sit,
Quid deceat, quid non, studiosa mente requirit.
Nec mora, legatos summo mandata ferentes
Pontifici, properare iubet, cunctasq; per vrbes
Ausoniæ vulgare suos indicit honores.

Primitias

Primitias operum Princeps has esse suorum
Maluit, vt regni manifestos protinus hostes
Frangeret, & iusto purgaret scandala ferro.
Haud mora, Traiectum, patruo regnante, superba
Abiecisse iugum ceruice, piumq; recenter
Offendisse virum factis crudelibus ausum,
Hostili feruore petit: murosq; parabat
Inclinare solo, captasq; euertere turres,
Suppliciumq; reis (pietas ô magna nepotis,
Iudiciumq; viri) patrueles fortiter iras
Vltrici satiare manu, regniq; dolorem.
Sic Augustorum primus summusq; monarches,
* *Eximiusq; nepos, crudelia Cæsaris olim*
Hostibus extinctis, pius ac fortissimus vltor,
Protinus accepto diademate fata piauit.
Tandem multorum vix eluctante rogatu
Magnorumq; Ducum, multò priùs ære redemptis
Parcitur, & iusti fera Principis ira resedit.
„ * *Nec meliùs stultæ furor atq; superbia plebis*
„ *Puniri poterat, quàm tanti vt caussa tumoris*
„ *Eriperentur opes:* * *vt quos opulentia rerum*
„ *Fecerat elatos, in se reuocaret egestas.*
Inde gradu verso, gaudentibus obuia Rheni
Signa ferens vndis, te pulchra Colonia, lætam
Lætior ingrediens: ibi digno vir pius illum
Egit honore diem, quò Christus carne resumpta,
Victor ab infernis rediens nitidissimus vmbris,
Retulit eximios superata morte triumphos.
Postea Saxoniæ fines ingressus, ad illam
Quam Martinopolim vocat incola Teutonus vrbem,
Concilium Procerum toto de corpore regni
Conuocat: vt digno celebretur curia cœtu,
Tempore solenni, quo Spiritus almus ab alto

Cum sonitu veniens in pectora sancta piorum,
Ignea distinctis effudit lumina linguis.
*Huc etiam geminos, * Petrum simul, atq; Guidonem*
Danorum Proceres, quos inter sanguine iunctos
Mouerat eiusdem regni dissensio litem,
Euocat: ac tali caussam ratione diremptam,
Terminat: vt quædam prouincia tota Guidoni
Cederet, at regnum cum nomine Petrus haberet.
*Ergo vbi * vexillo partem quam diximus ille,*
*Hic autem * gladio regnum suscepit ab ipso.*
(Hunc etenim longo seruatum tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus
Regali dextra tulit alti Principis ensem,
Prætessitq; sacram breuius diadema coronam.
Huc quoq; Virginea, modò dicere fas sit, ab vrbe
(Nam neq; barbaricum recipit mea pagina nomen,
*Nec melius * dici sine nomine posse videtur)*
Electo partes gemino de præsule litem
Pertulerant: quas dum placidè componere rector
Et reuocare diu frustrà studuisset in vnum,
*Tandem * exsufflato, qui poscebatur, vtroq;,*
**Tertius inuitis datus est à Principe pastor.*
Hoc etenim sibi ius collatum à præsule summo
Rege sub Henrico testatur curia quinto:
Vt si fortè nouo certat de præsule sedes,
Nec valet imposito sopiri sine querela,
Debeat ipse suas mox interponere partes,
Arbitrioq; suo pastorem ponere sedi.
Nec priùs electum quenquam de iure sacrandum,
*Quàm sceptro Princeps * regalia præstet eburno.*
Inde Ratispona (vetus ex hoc nomen habenti,
Quòd bona sit ratibus: vel quòd consueuit in illa
Ponere nautæ rates: hac Noricus vrbe ducatus

Præcipuæ

Præcipua gaudet) solennis curia certo
Tempore mandatur, modico post ista sequentis
Temporis elapsu, totus quo tempore mundus
*Gaudet * Apostolici gemino splendore triumphi.*
Iamq; viri reduces, Princeps quos miserat olim,
Vrbibus ex Italis, nec non à Præsule summo
Sedis apostolicæ, felicia quæq; reportant.
Mox vbi propositas, quo debuit ordine, caussas
Egit, & in placida Rex omnia pace locauit,
Magna sibi cupiens quærendæ semina laudis,
Et propagandi momenta potentia regni,
**Protinus Hungaricos armato milite fines,*
Si placuisset idem socijs, intrare parabat.
*Et facturus erat: * nec inutile Principis esset*
Propositum: poteratq; suo rem claudere voto.
Sed quidam, seu mente bona, monituq; fideli,
Siue dolo, tacitoq; (magis quod credimus) astu
Dissuasére Duces: ac ne contrarius illis
Ire videretur: nec in hac re commoda regni,
Sed priuata sequi, quamuis inuitus ab alto
Cessit proposito. sic dissuadentibus illis,
Non sublata quidem, sed adhuc dilata voluntas,
Vel magni virtute patris complenda, vel alti
Sanguinis auspicijs, nactus sua tempora rebus
Speratur: neq; enim frustra voluisse, nec vnquam
Concepisse sacro præsagia vana futuri
Pectore, vel quidquam temerè sperasse putabo.
Non tamen in tanto rerum splendore locatus
„ *(Vsque adeò * nulla est hominis sincera voluptas)*
Gaudia plena capit tranquillo pectore Rector:
Quem benè compositis diuino munere rebus,
*Anxia * cognatæ torquet discordia rixæ.*
*Nam duo magnifici Proceres, Henricus * vterq;*

Nomen, & ambo pares factis insignibus, ambo
Maiorum titulis, bellum graue prorsus, & anceps,
Et multa regni metuendum clade gerebant:
E quibus hunc ipsum patruum generauerat ille
Austricus ex auia Leopoldus marchio regis:
** Hunc Noricus ductor, & regis auunculus idem*
Nobilis Henricus generosa stirpe creauit.
Hi tristes belli caussas, & prima furoris
Ex his nimirùm traxerunt semina caussis.
Nam pater alterius Noricorum ductor, atrocem
Pulsus ob inuidiam dudum, moresq́ superbos
Saxoniæ tantùm nudo sibi iure relicto,
Senserat vltrices Chunradi principis iras.
Ereptumq́ sibi, regno tribuente, Ducatum
Antè Leopoldus, nunc eius frater, & idem
Rectoris patruus, pugnax Henricus habebat.
Vtq́ hæc vna lues sano de corpore tandem,
Ac velut è medio nubes odiosa sereno
Cederet, è cunctis claro sub principe regni
Partibus, Herbipoli iussi coiére potentes.
Affuit hîc Saxon, non affuit Austricus, vt qui
Iudicium fugeret: dudum possessa Ducatus
„ *Perdere iura timens: nam caussa semper in omni*
„ *Iudicium spoliatus, amat: qui possidet, odit.*
*Quem * tribus absentem totius curia regni*
Censuit edictis in ius debere citari.
Nec minùs Apuliæ Calabrisq́ ex finibus alti
Sanguinis hîc aderant proceres: quos ille locorum
**Inuasor patrijs migrare Rogerius oris*
Iusserat, & tota profugos regione fugârat:
Multaq́ flebiliter crudelia facta tyranni
** Dequesti, patria sese tellure fugatos,*
Proscriptosq́ bonis, indignaq́ plurima passos,

Morte,

Morte, vel exilio, vel longo carceris vsu
Damnatos, miseras gemitu rumpente querelas,
Addiderant, rebusq; suis à principe nostro
Auxilium, & regni vindictam iure petebant.
Mota manus procerum, Regentq; fideliter omnes
Tam manifesta rogant, totius scandala regni
*Vindicet, & tantam * iuris, morumq; ruinam.*
Accipit hæc lætus Princeps, gaudetq; rogari,
Materiamq; nouæ sectandæ laudis habere,
Signaq; trans Alpes post prima biennia ferre
Regia, communi procerum iuramine sancit:
Vt simul Imperij sacra de sede coronam
Sumat, & iniusti fera corrigat acta Rogeri.
Hunc, vt fama, virum, pariter cum fratre Roberto,
Cui propter sensus agiles, animiq; vigorem
*Cognomen * Guiscardus erat, Normannia quondam*
Ediderat: media rerum seu stirpis agentes
Fortuna, sed mente suis & pectore longè
Præstantes, validosq; manu, formaq; venustos,
Laudis amatores, magnarum semina rerum
Quærentes, cupidosq; suis notescere factis,
Quiq; magis sese claro de sanguine regum,
Quàm de priuata Gallorum gente docerent.
Hi dum sub teneris, & adhuc crescentibus annis,
*Nescio quid * valido tractarent pectore pulchrum,*
Ipsa nimirùm fortuna voce latenti
*Exhortante viros, & blanda * maxima quadam*
Promittente manu, iam spe ventura trahentes
» *Omne solum forti patriam * cuiq; esse putârant,*
Ausi sunt tota, spretis natalibus agris,
Demigrare domo, nomen, gentemq;, domumq;
Optantes peperisse sibi: nec Gallica tantùm
Rura, sed abruptas excelsis rupibus Alpes

Festino transire gradu: tandemq; per vrbes
Italiæ, Latiasq; domos, quasi debita rura,
Apuliam, Calabrosq; viri petiêre penates.
**Regia sit volucris, primas vt crescere plumas*
Artubus, & teneros durescere senserit vngues,
Natura sectatur iter: iamiamq; parentum
Officio contemnit ali, nidoq; relicto
Egreditur, paruoq; pudet latuisse cubili:
Mox confisa sibi securo tuta volatu,
Aut leporem venatur agris, aut æthere cygnum
Corripit, & propios in acuta rupe penates
Ædificat, similesq; sibi parat edere fœtus.
Illa quidem tellus nullius muneris expers,
Fœtibus arboreis vberrima, vitibus, agris,
Vrbibus, & castris, omniq; decore nitebat:
*Sed *vulgus stolidum, prauum, rude, futile, vanum,*
Moribus incultum, fragili malè corpore firmum
Ocia longa sequi solitum, fugiensq; laboris,
Mente manuq; pigrum, nec pace, nec vtile bello.
Ergo viri, mores hominum, cultusq; locorum,
Ingeniumq; suum, sollerti pectoris astu
Tractantes, semperq; viros ingentia fortes
Ausa decere rati, potiundi finibus illis
Spem rapiunt animo: missisq; fidelibus, omnes
Francigenas, quos aut humilis fortuna parentum,
Aut nouitatis amor, seu magna audacia mentis
*Finibus è patrijs * ad præmia magna vocauit,*
Adsciscunt, totamq; breui sub tempore terram
Viribus, arte, dolis, multoq; labore subactam,
*Ciuibus expulsis, * iniusto iure tenebant.*
Teq; sibi, patriæ laudis Robertus, & alti
Nominis hæredem dignum, Boamunde, reliquit.
Qui mox auspicijs tibi designatu paternis,

Antiochena manu cepisti mœnia victor
Fatalis, generiq; tuo seruanda dedisti.
*Alter at * æquiuocum sibi consimilemq; Rogerum*
*Progenuit: * patris qui nunquam degener actis,*
Marte suo Siculis adiecit plurima regnis:
Quin & belligeris Byzantion vsq; carinis
Vectus, inauratas in regia tecta sagittas
Ipse manu propria iuuenili fortiter arcu
*Misit, & * æternæ laudis monimenta reliquit.*
Hanc tamen historiæ seriem pleriq; relatu
Confundunt, variantq;, suo, soliq; decorem
Roberto, magni gaudent adscribere facti,
Cumq; Boamundo fortem genuisse Rogerum
Hunc perhibent, natosq; suis virtutibus ambos
Informasse patrem: nec solùm rebus in illis
Quas iam sors dederat, sed quas præsaga futuri
**Spondebant mens alta viro, magniq; paratus,*
Hæredes in spem magnam succedere iussos
*Instituisse sibi, * mandataq; fortia pulchræ*
Indolis extremo pueris in fine dedisse,
Et larga tribuisse manu, quæcunq; vel hostis,
Vel timidus, dignusq; minus possessor haberet.
Vnde Boamundo noster Solymarius illam
Externi iuris Lybiam Siculosq; penates,
Et claram Antiochi, quam nondum viderat, vrbem
*Assignasse refert, * famæ vulgata secutus.*
Rumor, an historicus sit certior ordo, requirat
Lector, & ambiguò scribenti grandia versu
Ignoscat vati: nondum satis illa propago,
Et Siculæ series nobis innotuit aulæ,
Ex qua præclaro generosam sanguine nuptam
Augustos tetigisse sinus, castumq; potentis
Regis iniisse thorum lætatur maximus orbis.

Henricus VI. filius Frid. filiam regis Siciliæ duxit, ex qua Fridericum II. suscepit.

Primum

Primum post istam vidit Vormacia sedem
Concilium procerum iussu concurrere Regis.
Huc ambo venêre Duces: sed curia nec tunc
** Evaluit veterem procerum sopire querelam.*
*Tempore mox alio * rursum reuocata potentum*
Turba Ratisponam, studio tentauit inani,
Pace reformata, longam compescere litem.
Proximus inde fuit procerum concursus in vrbe
Spirensi, geminosq; Duces, multumq; diuq;
In placidos mores, solidamq; reducere pacem
Conati, longum frustra insumpsêre laborem.
Hinc etiam Rector Manueli, principe quo tunc
Porphyrio genito, gaudebat Regia sedes,
Legatos properare iubens, de fœdere pacis,
*Communiq; bono, * regniq; vtriusq; salute*
Verba ferenda dedit, suadens ob facta Rogeri
Guilhelmo, qui iam defuncti sceptra parentis
Et raptas seruabat opes, indicere bellum:
Et quia nuper eum deprenso fœdere iuncti
Sanguinis, à prima secedere coniuge Papa
Iusserat, & thalami viduatus sorte carebat,
Consortem dignam pariter regniq; thoriq;
Eiusdem de stirpe petens, quo firmiùs illum
Constringat validis in pacis fœdera nodis.
Tandem instante pia vehementer Saxone regi
Ac repetente suum penitùs sine fine Ducatum,
Quem castris adcire suis Rex ipse parabat,
*Goslariam proceres, & * partem litis vtramq;*
*Euocat. hîc * patruo caussam fugiente nepoti*
Reddidit euictum seruato iure Ducatum.

Libri primi finis

ARGV-

ARGVMENTVM LIBRI II.

Regia trans Alpes producit signa Secundus,
Cæsare Runcalijs posito, ceu syderis ortu
Illustrata noui plebs Itala gaudet, & omnes
Suppressas dudum properant efferre querelas.
Laudaq; præcipuè, Cuma cum supplice, noxas
Incusat Ligurum: quorum Rex fraude reperta
Nobile præsidium capit, euertitq;, Rosatum.
Vastat cæde reos, turres cum pontibus vrit,
Castra rapit Ligurum: Cairam subuertit, & Astum:
Obsidione graui Terdonæ mœnia cingit.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. Ænobar. Aug. Lib. II.

Tertius eximio regni felicis ab ortu (dis
Annus erat Friderice tui, castrisq; mouen-
Instabat præfixa dies: tunc rura relinquens
Saxoniæ, superasq; petens cũ milite multo
Ipse sui partes regni, qua Norica lambit
Rura Licus, placidis factus iam mollior vndis,
Non procul Augusta consedit Rector ab vrbe,
Proxima Brixnoram famosi nominis vrbem,
Altera saxosum tetigerunt castra Tridentum.
Inde per anfractus rigidos, angusta locorum
*Saxosis horrenda iugis, *faucesq; malignas*
Carpit iter: tandem longo, magnoq; labore
Alpibus euictis, campos & plana iacentis
Aspicit Ausoniæ, stagnoq; propinqua iacenti
In campis Verona tuis tentoria ponit.

Sed quia defectu miles cogente ciborum,
Dum rigidam duro transiret limite vallem
Et loca nec Cereri fœcunda, nec hospita Baccho,
Illicito raptu sacras spoliauerat ædes,
Antè profecturis quàm Rex procedere castris
Vellet, & humani tractare negocia regni,
Instituit placare Deum, regiq; superno
Seq; suosq; pijs humiles supponere votis.
Protinus ex omni collectos agmine nummos
Corrogat, atq; viris commissa fidelibus æra,
E quibus hic præsul, comes ille, probatus virq;,
Distribui iusta spoliatos sortè per omnes
Imperat, & licita compensat damna rapinæ.
Nobile Regis opus: quamuis penuria factum,
Vt quondam sancti Dauid, excusare valeret,
Non tamen hac in re caussas attendere, sed rem:
*Nec quid sit licitum perpendere, sed quid honestum.
Mentis quippe bonæ * proprium est, * agnoscere culpam
Culpa vbi nulla subest. Tunc demum signa reuellens,
Runcaliam properat rapidis attingere castris.
Est locus Italiæ, modicum seiunctus ab vrbe,
Cui quia pulchra situ placet, inde Placentia nomen,
Planus, & Eridani placido iunctissimus amni,
Effundit latos spacioso limite campos.
Hic quoties claram Regnator tendit ab vrbem,
Teutonus, Ausoniam sumpturus ritè coronam,
Ponere castra solet: ligno suspenditur altè
Erecto clypeus: tunc præco regius * omnes
Conuocat à dominis feudalia iura tenentes.
Excubias regi prima celebrare * fideles
Nocte, vetustorum debent ex more parentum.
*At quicunq; domi domino nolente relictus,
Defuerit, feudo priuari * Curia censet.

Tunc

Tunc quoq; nonnulli censura vindice regni
Amisére diu tali possessa reatu.
Quin & Pontifices Halberstadensis, & ille
Sub quo Brema fuit, tali regalia iura
Amisére nota: personæ scilicet ipsa,
Non tamen Ecclesiæ: neq; enim quod pastor iniquè
Gesserit, Ecclesiæ fas est in damna refundi.
*Nunc age, de terra memoratu plurima sacro
Digna relaturi, positum, sedemq; locorum,
Nominibusq; datis, populos, ritusq; vetustos
(Sicut ab antiquo vulgauit fama) canemus.
Hæc Appennini rigidis hinc rupibus, inde
Alpibus aërijs pressa, atq; coërcita tellus
Longa, sed angustam zonæ sortita figuram.
*Hinc sale Tyrrheno, Venetis hinc clauditur vndis.
Quippe noti rapidos æstus, Austriq; vapores
*Appennine tui sibi temperat *obice montis.*
*At *rigidum Boream, gelidamq; timentibus Arcton*
Præsidio veniunt obiectis rupibus Alpes;
Tyrrhenum zephyro, vagus Adria tunditur Euro.
Forsitan hos aliquis, velut vno corpore, montes
Iungit, & vt capiti duo brachia subijcit vni,
Vt Pyrenæum vero sit nomine totum,
Totius partes sint Appenninus, & Alpes.
Hæc tamen hinc aliquas inuasit opinio mentes.
*Nam qua belligeris totiens *experta carinis*
Ianua Tyrrheni pulsatur gurgitis æstu,
Cernuntur gemini sese contingere montes,
Ac velut expansis hinc inde fideliter vlnis
Amplecti gremio populos ac mœnia lato.
Magnus, & Hesperio non ignoratus in orbe,
Et multum debens antiquis vatibus vnda,
Hanc medio secat amne Padus, zonasq; minores

Ex

Ex vna facit esse duas, populosq; bipertit,
Quem geminis hinc inde fluens è partibus vnda
Ditat, & Adriacas opulentior influit vndas.
Hac vna tellure, triplex prouincia, ternos
*Scinditur in populos: * Venetus, Ligus, Æmiliusq;*
Incolit: à populo recipit prouincia nomen
Qualibet, & multas in se complectitur vrbes.
Hac igitur dulci gaudens vligine tellus,
**Tam Cereris, Bacchiq; ferax, & mitis oliua*
Arboris, & pecorum, nullius frugis honorem
*Ignorat, nulloq; dolet se munere * tardam.*
Æmilia primam fama cognouimus vrbem,
Qua velut ex aquila, cunctarum Rege volucrum,
Nomina clara trahens, Aquileia ritè vocatur.
Metropolim Ligurum dicunt, sedemq; supremam,
Quam Mediolanum Ligus incola nominat vrbem:
Siue quòd in media quadam tellure medulla
Omnibus ingenuis acerrima rebus abundat:
** Seu quòd ab inuento trahit ista vocabula porco,*
Lanea qui medio portabat vellera tergo.
At quam pracipio Venetus colit ordine sedem,
Nomine non alio quàm tellus ipsa vocatur:
*Vrbs opulenta * nimis, quamuis circumsonet illam*
Pontus, & Adriacis ingestus fluctibus agger,
Eliso modicam concesserit aquore sedem.
** Hanc vetus Italiam sermo vocat vlteriorem:*
Quòd media Tusci seclusa crepidine montis,
Longiùs à pulchra Romana colonia Roma
Distet, & Ausonij quidam sit terminus orbis.
Hac autem magno qua clauditur Appennino,
Etruscasq; domos, & claram continet vrbem,
Interior veteri consueuit more vocari.
Mox ea qua Siculum protenditur vsq; profundum

Appuliam,

Appuliam, Calabrosq; sinus, Campanaq; rura
*Amplectens, seu * citerior, seu * Græcia maior*
Antè vocata fuit, mediam tamen huic quoq; multi
Connumerant, vnoq; duas sub nomine ponunt.
*Hanc olim bello, quem * Scandia miserat, hostis*
Barbarus, inuasit maribus qui Marte peremptis
Crinibus ad mentum torua sub casside pressis,
Cæruleaq; coma barbam simulante virilem,
Fœmineos armasse greges, clademq; virorum
Infirma suppleße manu, sic deniq; victor
Hæc loca fœmineo fertur tenuisse triumpho.
*Hac quoq; de caussa * signato nomine tellus*
**Dicitur à longis ea Longobardia barbis.*
Protinus indigenis paulatim sanguine mixto,
Barbara plebs, præter consuetum gentibus vsum
Transijt in sociam suscepto nomine gentem.
Gens astuta, sagax, prudens, industria, sollers,
Prouida consilio, legum iurisq; perita:
Corpore, mente valens, animo vigil, ore venusta,
Membrorum leuitate vigens, patiensq; laboris,
Prompta manu, sermone fluens, auidissima laudis,
Artibus, atq; operum studijs exculta nouorum,
Sobria, venturi metuens, sumptuq; modesta,
Inuigilans opibus, studiosè parta reseruans,
Exiguo contenta cibo, fulgentibus armis,
Et nitido corpus componere gaudet amictu,
Libertatis amans, pro qua nec tristia rerum
Damna, nec extremam solet exhorrescere mortem,
Nec Regis, dominiue iugo ceruice volenti
Subdita: Consulibus rerum committere summam
Gaudet, & hos triplici sumptos ex ordine (fastum*
Ne pariat diuturnus honor) mutare quotannis,
Viuere quemq; suæ subiectum legibus vrbis

Cogit, & externos sub eodem iure potentes
*Alligat: * vt terra vix inueniatur in illa,*
Aut Comes, aut alius ciuili iure solutus.
Vtq; suis omnem depellere finibus hostem
*Possit, & * armorum patriam virtute tueri,*
Quoslibet ex humili vulgo (quod Gallia fœdum
Iudicat) accingi gladio concedit equestri.
Illa tamen legum prudens, & iuris amori
*Dedita gens, facto leges * ac iura nefando*
Infringit, maculatq; graui se sponte reatu,
Dum quem præcipuo venerari debet amore,
Atque timere simul, nunquam nisi territa Regem
Suscipit, & facili susceptum fraude relinquit.
Hoc magis imposito renuens se subdere Regi,
Quòd reuocare suos victrix Alemannia Reges
Sæpe solet: quippe hæc tanto præsentia regna
Diligit affectu, quanto tremit illa pauore.
Inde fit, vt gemino noceat gens improba damno,
Dum premit indigno Regem malefida labore,
Et patitur meritas à iusto Principe pœnas.
*Sic ea * quem mitem contemnit, sentit acerbum:*
Ille ream punit, quam mallet habere fidelem.
** Omnibus Italiæ processerat altiùs vna*
Vrbs Ligurum, titulisq; potens, & nomine claro,
** Ardua, sydereum pulsabat vertice cœlum.*
*Illa ferè paribus spaciјs * Alpemq; Padumq;*
Separat, hinc Adua, Ticino clauditur inde,
*Qui de vicinis * orientes alpibus ambo,*
Et famosa Padi maioris stagna petentes,
Hanc, aliasq; duas, Cumam, Laudamq; capaci
Inclusére sinu: sed fortior illa duabus
Præualuit, victasq; graui ditione premebat.
*„ *Vsq; adeò nocuit vicinos vrbibus esse*

Maio-

» *Maiorum:siquidem multos vicinia læsit.*
Nec tantùm populos,aliasq́; potentior vrbes
*Presserat,immò etiam * rebus sublata secundis*
Et quasi prima suæ ducens momenta ruinæ,
Ausa fuit validas incessere Principis iras.
** Ergo vt tantorum notescat caussa malorum,*
Pauca super veteri regnorum iure reuoluam.
Ductus ab antiquo priscorum tempore Regum
Mos habet,vt quoties Regnator Teutonus Alpem
Transit,& Italicas inuisere destinat oras,
Qui repetant fisco fiscalia iura fideles
Per quascunque suos præmittere debeat vrbes:
At quæcunq; ream se perfida fecerit ausu
Sacrilego,Regiq́; suo sua iura negarit,
Strata luat meritas fraudato Principe pœnas.
Inde fit,vt fractis deformiter horrida muris,
Nunc quoq; per totam videas loca plurima terram.
Hoc quoque per cunctas Regnator Teutonus vrbes
Non modò Teutonicas,sed & hîc & vbiq; iacentes
Ius habet:vt præsens quasi maximus omnia iudex,
** Claudere iura manu,cunctasq́; recidere lites*
Debeat,atq; omnis iudex,omnisq́; potestas,
*Atque Magistratus * ipso præsente quiescant.*
Hunc etiam Regi priscarum sanctio legum,
Longæuiq; vigor moris,profitetur honorem,
Vt cunctos fœtus,quos educat Itala tellus,
* *(His modò,quæ poscit terræ cultura,retentis)*
Principis ad nutum fisco præstare colonus
Debeat,in regni sumptus & militis vsum.
Ergo vbi Runcaliæ paucis residente diebus
*Cæsare,fama loquax * post tristia nubila clarum*
Sidus,& vltorem violati iuris adesse
** Vrbibus & populis circumtulit: vndiq; multi*

Conueniunt, properantq; suas exponere caussas,
Factaq; multorum mæstis efferre querelis
Impunita diu: quos longo tempore tutos
Fecerat, & scelerum cupidos absentia Regis.
Sic cùm post tenebras, hibernaq; frigora noctis
Igneus Æthiopum montes transcendere Phœbus
Incipit, & nitidos terris ostendere vultus:
Gaudet, & optati gratanter luminis ortum
Suscipit, æquoreis afflicta carina procellis:
Quam neq; Luna priùs, nec cætera sidera fessam,
Inter nocturnas poterant seruare tenebras.
Spes nitido cum Sole redit, iam temperat arte
**Nauta ratem, clauumq; regit, iam tota resedit*
Seditio, pelagiq; fragor cum nocte quieuit.
Commemorare piget, magniuq; adscribere rebus
Oppida, seu celsis castella minantia pinnis,
Ob scelerum noxas, regniq; vltricis honorem,
Paucorum adsultu, faciliq; euersa triumpho.
Inter propositas multasq; grauesq; querelas
Regia Lauda sui, Cuma cum supplice, Regis
Implorabat opem, missuq; fidelibus ambæ
Consulibus, patribusq; suis, crudelia facta
Deflebant querulis Ligurinæ vocibus vrbis,
Ærumnasq; suas, longaq; tyrannidis vsum
Facundo, mæstoq; tamen sermone gemebant,
Consulibus Ligurum præsentibus, atq; paratis
*Excusare suam * phaleratis vocibus vrbem.*
Sed quia per fines Ligurum loca summa petenti
Italiæ, restabat iter, differre querelam
Maluit inter eos modicum post tempus agendam,
Finibus in proprijs: veluti grauioris vtrinq;
Consilij, spacijq; simul maioris egentem.
Vtq; viæ gnaros, monstratoresq; locorum

Detinuit Ligures: iamiamq; redire parantes,
Præuia ferre suis iussit vestigia castris.
Iamq; aderant iuuenes Regi peregrina ferentes
Munera læta nouo, quæ miserat alta triumpho
Ianua: nuper enim contritis hostibus vrbes
Barbaricas populata suis euerterat armis,
Quæsieratq; sibi nomen memorabile facti,*
Eximia magnam referens cum laude rapinam.
Miserat ergo suæ Regi noua munera prædæ
Barbaricas vestes, struthiones, atq; leones,
Psitacon humanis æquantem murmura verbis.
Tandem castra mouens, Ligurum Fridericus in oras
Tendit, & in medijs ponit tentoria campis.
Ast vbi signa viros præcedere Regia iussos,
Ductoresq; viæ per dura, per arida sese
Ducere, perq; locos steriles, & frugis egenos
Comperit, agnouitq; dolum: tunc feruidus ira
Exarsit, iussitq; suis excedere castris
Damnatos, vrbiq; suæ sine laude remisit.
Addidit huic alios iusto fortuna dolori
Irarum stimulos: namq; aspera frigora passus
Miles & hiberni contusus turbine cœli,
**Esurie, nimboq; simul vexatus egebat.*
Inde furor, feritasq; viris, iramq; furenti
Adijciunt, stimulosq; graues: accessit eodem,
Quòd quascunq; priùs bello subuerterat vrbes
Vrbs eadem Ligurum, ne fortè resurgere vellent,
Vrgebat, victasq; graui terrore premebat,
Inq; sui sceleris consensum, flectere mentem
Principis inuicti (quid enim non impetrat auri
Gratia?) si posset, multa mercede parabat.
Inde locos steriles, ieiunaq; rura relinquens,
Haud procul à celsa Rex inuictissimus vrbe

Regia fœcundis posuit tentoria campis,
Attritasq; fame, duroq; labore cohortes,
Vberiore cibo, placidaq; quiete refouit.
Turribus, & valido longè spectabile muro,
Infida modicum distabat ab vrbe Rosatum,
Municipum secura domus, tutiq; receptus,
Si quid ab incursu tutum satis esse valeret
Teutonico, regniq; minas contemnere posset.
Hoc tunc quingentis in eadem sede relictis,
Hisq; benè instructis, victuq;, & fortibus armis
Munierant Ligures (sed quæ munimina regni
Auspicijs obstare queunt?) depulsus ab arce
Cogitur infidam sine sanguine miles in vrbem.
Nec mora, direptis quæcunque parauerat hostis
Ipse sibi, flamma munimina tota cremari
Rex iubet, & fractis euerti mœnibus arcem:
Nec minus è castris audax effusa iuuentus,
Ocyus ad muros, & portas vrbis adusque
Irruit: occurrunt hostes, validoq; tumultu
*Prælia prima mouent, multos * arsura per annos,*
Nec nisi post longos, indefessosq; labores,
Extremamq; loci tandem cessura ruinam.
Hic præter captos, quos nec numerare valemus,
Nec libet, innumeri proprio rediére cruenti
Sanguine semineces: multi iacuére perempti.
*Hoc stupefacta malo * plebes, cladisq; futuræ*
Territa primitijs, iam nunc præsentia damnans,
*Et ventura timens, * Girardi consulis ædes,*
(Quippe hic præcipuus famosi criminis auctor
Et suasor fuerat) rapido fremebunda tumultu
Diruit: hoc iustam violati Principis iram
Sperabat placare modo: sed inania Princeps,
Et quasi vana ratus, stultæ ostentamina plebis

Spre-

Spreuit,& his alias properans adiungere clades,
Extemplò rapidas Ticini tendit ad vndas.
Hic fluuius gelida venam sortitus ab Alpe,
Haud procul à pulchra cursu breuiore Papia,
Influit Eridanum: quam nomine gurgitis vrbem
Nonnulli vocitare solent: mediusq; locorum
Terminus, à Ligurum te parua Nouaria campis
Semouet. hîc geminos pontes, & pontibus ipsis
Addiderant Ligures valido munimine turres:
Vt quoties fines vastare Nouaria vellent,
Siue Papia tuos, tuto transcurrere possent
Ac remeare gradu: pontes Rex occupat ambos,
Traductisq; suis, munimina lignea, turres
Concremat, & ruptis distinguit pontibus amnem.
Protinus immani fastus tria Rector ab illis
Hostili fundata solo castella, potenter
Diruit, & miseros longa formidine ciues
*Soluit, & * ereptos victoribus eripit agros.*
Hanc etiam dudum gentili fraude rebellem,
Princeps Henricus penitùs subuerterat vrbem,
Tempore mox alio, satiata vindicis ira,
*Iam dominis seruire suis edocta * vetustas*
Erexit fatis melioribus vsa ruinas:
Parua quidem, sed tuta nouo, speciosaq; muro,
Et circumducti lato satis aggere valli.
Huius ab antiquo comitatum in finibus vrbis
Solus ab angarijs Italorum penè solutus,
Præsidio Ligurum Guido Blandratensis habebat:
Qui veluti multas, sic hanc quoq;, viribus vsi,
Absorbere suis sperabant faucibus vrbem.
Postea Vercellum, Taurinaq; mœnia Princeps
Præterit: vtq; Padi qua plus accedit ad ortum,
Contigit oppositam traducto milite ripam,

Protinus ad pulchræ fines & rura Papiæ
Vertit iter, fidam gaudens inuisere terram.
Vrbs erat, antiquo quam nomine dixerat Astum
Vsus, habens proprijs in finibus oppida lata,
Ac populosa nimis, Cairam gens illa vocabat.
Hæc loca Ferrati Guilhelmus Marchio montis,
Debita iura sibi, dignumq́; negare timorem
Publica Runcaliæ tractante negocia Rege,
Suppliciter conquestus erat, fastumq́; superbæ
*Gentis, & acta gemens * immobilis improba vulgi,*
Contemptusq́; suos: edictaq́; regia sæpè
Paruipensa ferens, multumq́;, diuq́; loquendo
Mouerat ingenuas inuicti Principis iras.
Accedebat ad hoc, sociatum sanguine mixto
Inter vtrumq́; genus: nam quæ sortita maritum
*Hunc erat, hæc Regem * gaudebat habere nepotem.*
Hos igitur populos, longo iam tempore læsa
*Maiestate reos, toties, * frustraq́; citatos*
Legibus, inuicta iam tandem plectere pœna
Constituit, rapidoq́; gradu petit oppida Princeps.
Territus hoste nouo, sed non correctus, in altos
Exierat populus trepida formidine colles:
*Irruit: & gaudens exercitus, inuenit * omni*
*Oppida plena * bono, spumanti nectare cellas,*
Horrea frumentis, oleo spirante lagenas.
Hic paucos egere dies, dum plurima saccis
Infundunt frumenta suis, vtresq́;, cadosq́;,
Ventrosasq́; replent oleo, Bacchoq́; lagenas.
Nec mora, direptis potioribus, oppida flammis
Tradunt, & validas euertunt funditùs arces.
Inde recedentes, non tantùm criminis huius
Terreno sub Rege ream, sed iure superno
Damnatam proprij contemptu præsulis Astum,

Hostili

Hostili terrore petunt: quæ ciue fugato,
Omni plena bono, victores vbere læto
Excepit, multisq; viris alimenta diebus
Vberiora dedit: tandem spoliata, rogisq;
Tradita, peruersi sceleris, geminiq; reatus
Pertulit immeritam sedes innoxia pœnam.*
Sed quia castrensis crebris assueta rapinis,
Rixari, ferroq; etiam pugnare iuuentus,
Duxerat in morem, prauæq; libidinis vsum:
Prouidus hunc tali mitescere lege furorem
*Rex iubet: * vt si quis castrorum ex agmine quenquam*
Pulset, & iniustis socium ferus appetat armis,
Aut caput, aut dextram tali pro crimine lictor
Amputet, & facinus feriat capitale securis.
Haud mora, Terdonam (Ligurum quæ fœdere prauo
Consilijs adhibebat opem, sceleriq; nefando,
Quàm Regi vesana suo præstare fauorem
Maluerat, nec adhuc toties reuocata redibat)
Constituunt raptis petere, atq; euertere signis.
Hæc etenim fidam regnis inimica Papiam,
Plus quoq; quàm Ligures, crebrò grassata premebat.
Nam licèt vrbs Ligurum spacio breuiore locorum
*Dissideat, * medius Ticini gurges vtramq;*
Separat, & geminos intersecat vnda tumultus.
At qua turrigeram spectat Terdona Papiam,
Omnia plana iacent: non hic mons, sylua, vel amnis
Qui queat alternos medius cohibere furores.
Proxima magnifici vidit tentoria Regis
Marchia, vulgari quæ nomine Busca vocatur.
Inde Palatini gaudentem iuris honore,
Vnanimumq; sibi Chunradum nomine fratrem,
Signiferumq; suum, quem Norica misit Othonem
Terra, virum magnis spectatum sæpè periclis,

Allobrogumq; Ducem, cuius sub iure fatigat
Lenis Arar Placidas * Rodano quas commodat vndas,
(Huic nomen * Bertholdus erat:) cum milite multo
Præcursare iubet, dictaq; sagaciter vrbis
Explorare situm, quid agat, quid cogitet hostis,
Seq; secuturum castrorum robore toto,
Subsidioq; viris venturum spondet: at illi
Prætelerant, vrbemq; petunt: * Taneramq; rapacem
Transgreßi, muros & portas vrbis adusq;
Discurrunt, oculisq; notant, & mente sagaci
Naturam sedemq; loci, pensantq; laborem,
Signaq; dispositis exspectant regia castris.
Tertia lux aderat, totis cum viribus ecce
Bellator Fridericus adest, tentoria ripa
Vlteriore locat: ne protinus agmina iungi
Possent, auctus aquis pluuialibus obstitit amnis.
Ast vbi detumuit fluuius, positoq; furore
Cœpit habere vadum, nec dum residentibus vndis,
Protinus euectu * validorum miles equorum,
Non tam flumineas transit, quàm transnatat vndas,
Cunctaq; considunt sociatis agmina castris.
Montis in abrupti scopuloso vertice sedes
Arcis erat, teretiq; tumens excreuerat vmbo
Saxeus ille iugo, monti vicinus vtriq;,
Qua sibi confines sunt Appenninus, & Alpes.
Nec solùm Terdona tuos locus ille penates,
Sed velut è specula Ligures, & plana Papiæ,
Atq; alias Italis positas in finibus vrbes,
Ceu capiti subiecta suo, prospectat ab altò
Membra, nec obsistunt vllæ * sectantibus vmbræ.
Hic præter validas turres, quibus vndiq; sedes
Tuta videbatur, rubeo nitidißima muro,
Pro saxo laterem celeberrima turris habebat.

Hanc

*Hanc ibi * Tarquinum quondam fundasse Superbum*
Rumor erat: nomenq; loco retinente Superba
Illa vocabatur longo iam tempore turris,
Huic subiecta iugo, valido firmissima muro,
Turribus, & celsis consurgunt mœnia pinnis,
Exornantq; suam tectis sublimibus vrbem.
Hanc secat exiguus saliens è monte propinquo,
Sed faciles iras modico sumpturus ab imbre,
Gurges, & in geminas seiungit mœnia partes.
** Prima dies magnis momenta potentia cœptis*
Addidit, & dubijs depressit pondera fati.
Ipsa namq; die primo expugnata labore,
Hostibus afflictis, cessére suburbia nostris,
Et sese tutam populus reuocauit in arcem
*Densior, * angustam muniret vt vndiq; sedem.*
Hic præter ciues & signa domestica, multi
Intererant Ligures, paucis quos antè diebus
Vrbs Ligurum, tantæ communis caussa ruinæ,
Vana laboranti solatia miserat vrbi.
*Præterea multis stipatus * Opicius armis,*
Addiderat socium rebus se sponte supremis
Marchio: quem propter mores, ni fallor, acerbos,
Spinam fama malam vero satis ore vocabat,
Quòd contra mores, & legum scita, rebellis.
„ *Nam quid in humanis reperitur acerbius actis,*
„ *Sæuitia * stimulare pium, & compungere Regem?*
Viribus his, validoq; loci munimine freti
Infausti ciues, nec mœnia dedere, nec se
Post mala tanta suo dignantur subdere Regi:
*Perstat in incepto * stolidus furor, inq; ruinam*
*Tendit, & ad certam properat * gens perdita cladem.*
Tunc verò vt iustam sese collegit in iram
Regia nobilitas, & tandem sæua coactus

Venit

Venit in arma furor, non iam seruare laborat
Ingratos, veniamúe vltra spernentibus offert:
Iam toties reuocasse pudet, monituq; salubri
Inuitasse reos ad dulcia fœdera ciues.
** Vt leo qui dudum placido mansueuerat vsu,*
** Exueratq; feros longo iam tempore mores,*
** Si quis cum iaculis, vel nudo cominus ense*
** Præditus, irritet generosi pectoris iram,*
Dissimulat, reprimitq; diu, spernitq; minori
Tingere cæde genas, & vili sanguine pasci:
At si perstiterit damnatus, & improbus hostis,
*Addideritq; minas, * tunc se stimulante flagello*
Incitat, ac miserum violento pectoris ictu
Inuolat, & laceros frangit crudeliter artus.
Sic suppressa diu generosi Principis ira
Exarsit, rapuitq; nouum mens alta furorem:
Vtq; satis certo plebs nouerit improba signo
Quam sperare suis mercedem debeat ausis,
Protinus ante fores miserorum certa reorum
Attolli tormenta, cruces, cernentibus ipsis,
Imperat: ac ne quis sese subducere cladi
Cautus, & elapsu trepido discedere possit,
Vndique conclusos Princeps hoc ordine cingit,
Qua zephyrus clausam geminis prohibentibus arcem
Montibus, à tergo lasso spiramine tangit,
Regia signa nitent, & clausis hostibus omnes
** Aggressus, aditusq; negant: qua pinniger Austros*
Excipit, atque Notis obsibilat Appenninus,
Saxonas indomitos, & Norica castra superbus
Asperat Henricus, perituraq; mœnia terret.
At qua plana iacent, & liber transitus Euro
Accessusq; patet, popularia signa, suasq;
Pulchra Papia locat numeroso milite vires.

Pro-

Protinus ingenti muralia pondere Princeps
Attolli tormenta iubet, quæ grandia saxa
Incutiant validis agitato verbere muris.
Quæq́ue superueniens hostiles machina turres
*Despiciat, missis & desuper * implicet hastis,*
Quæ leuibus subiecta rotis, aut fraude latenti
Suffodiat validos, aut pulset turbine muros.
Tunc iaculis strident auræ, leuibusq́ sagittis
Sibilat excussum balistæ turbine telum,
** Fundaq́ fatifero tenerum secat aëra plumbo:*
Nec minùs infausti summis è turribus hostes
Grandia saxa rotant, ferrum iaculantur, & ignes,
*Adijciuntq́ animos, seq́ * exhortantur in arma.*
» *Vrget quippe metus, faciuntq́ pericula fortes,*
Sæpe etiam proprijs confisi viribus, vltrò
Prosiliunt, turbantq́ viros, celeriq́ relapsu
Euadunt, iterumq́ suam referuntur in arcem.
Non impunè quidem: nam præter multa suorum
Funera, quæ mœsta clàm seruabantur in arce,
Multi dum refugo repetunt pede mœnia, capti
** Appensiq́ cruci, miseranda sorte peribant.*
Nec reticere libet triste ac memorabile quiddam,
Ignotumq́ priùs: rapido nam turbine saxum
Inflictum muris, violento frangitur ictu,
Tresq́ sui partes faciens, tria corpora sæuo
Dat iuuenum leto, dum starent agmine denso,
Et media summis agerent de rebus in arce.
At Rex eximius, tandem pietate remota,
Adiectisq́ minis, socios hortatur, & addit
*Ipse suis animos: * oppugnat, & adsilit hostes.*
Sæpe leui iaculo validam celeriq́ sagitta
*Excitat ipse manum, tormentaq́ bellica * præsens*
Instruit, & certos in mœnia dirigit ictus,

Et nihil infectum, fieri quod postulat vsus,
Neglectumué finit: multumq; & vbiq; iubendo,
*Pugnandoq; manu, * perfecti militis vsum,*
Officiumq; simul discreti Principis implet.
Fons erat ex illa qua mœnia parte Papiam
Respiciunt, vnus turbæ castrensis in vsum
Sufficiens, dum liber erat; nunc æmulus hostis
Adseruat latices, inimicaq; signa Papiæ
Infaustos proprijs arcent à fontibus hostes.
Vnde fit, vt duros pugnandi ferre labores
Iugiter, & rigidis versari semper in armis
Cogat eos sitiens, & ob hoc animosa iuuentus,
*Fundere dum proprium vetito pro fonte * cruorem*
Sanguinis, & fluuio permixtas sumere lymphas
Non timet, atque animos eadem, quæ corpora frangit,
» *Auget acerba sitis: * nulla est audacia maior,*
» *Quàm cui materiem naturæ præbet egestas,*
» *Vt sitis atq; fames: sitiens mala nulla timere,*
» *Esuriensué potest: miseræ violentia pestis*
» *Cogit abesse metum: dum plus præsentia torquent,*
» *Quàm ventura mouent: vidit discrimina summa,*
Et totum Princeps hac vergere parte laborem.
Præsidioq; viris Ferrati Marchio montis
Additur: vt socios iuncto discrimine casus
Excipiat, seruetq; lacus, & terreat hostes.
Præterea sordes, & quæque nocentia fonti
Inijciunt, purasq; ipsis cernentibus vndas
Morticinis, turpiq; audent corrumpere tabo:
Et delibutas immergunt sulfure tædas:
Vt sapor ingenuus, gustû violetur amaro.
Nec minus has cupidè sitiens, & egena liquoris
*Appetit, & * certa pugnat pro morte iuuentus,*
Permutans olidas effuso sanguine lymphas.

Nam

Nam qui per mediam manabat riuulus vrbem,
Mole ruinarum, saxis, & puluere multo
*Hostibus exiguas * vltrò turbantibus vndas,*
Gurgite limoso sordens ac putridus ibat.
Nec mihi cuiusdam virtus reticenda videtur,
Seu magis incautæ præceps vesania mentis.
Strator erat, de plebe quidem, neque nomine multùm
Vulgato, modica in castris mercede merebat.
Hic velut iratus bello, longasq; perosus,
Indignansq; moras, & ob hoc crudelior hosti,
Dum grauis adsultus, solitoq; ferocior arcem
Vrget, & hinc illinc hybernæ grandinis instar
Saxa, faces, & tela volant, neq; casside clausus
Tempora, nec chalybum munitus pectora textu,
Vix gladio, clypeoq; leui protectus, in altum
Nititur adscensu collem, quo regia turris
Tarquini fundata nitet, paruaq; securi,
(Quam genus hoc hominum seruiles gestat in vsus,
Subnexam sellæ,) vestigia cadit in alta,
Rupe sibi, socijs reuocantibus, hostibus autem
Attonitis, & stulta viri mirantibus ausa.
*Non illum lapides, non illum * ferreus imber*
Telorum: non quæ violento turbine turrim
Saxa petunt, reuocare valent: interq; suorum
Clamorem, hostilesq; minas, euadit ad arcem.
Protinus armato cuidam congressus inermis,
Fortior ad terram scopulo deturbat ab alto
Præcipitem, versoq; gradu vestigia victor
Fortuna comitante refert, & corpore toto
Integer, ad socios & regia signa reuersus,
*Se pariter castris & * tuta mente recepit,*
Mirans ipse suum reuocato pectore factum.
Cui Rex ob facinus præclarum, præmia laudis

Digna

Digna referre volens, titulos, & nomen equestre,
Armaq; cornipedesq; feros, cultusq; nitentes
*Largiturus erat: puduit consurgere * tantum*
Plebeium, generisq; sui transcendere fines,
Et sub fortuna potiùs remanere priori
Credidit, acceptis largis à Principe donis.

At Rex ignauo cœptum procedere tractu,
Ægra mente ferens, (properabat quippe coronam,
*Atque * monarchiam totius sumere mundi,*
Omnia quæ lentum valeant impellere bellum
Et tardas celerare moras, sub corde sagaci
Ventilat. ingenuo videt vndique mœnia firma
Robore, natiuoq; loci munimine tuta.
Vna parte tamen, stabat qua regia turris,
Quod natura minus dederat, suppleße labore,
Artificumq; manu: tandem memorabile quiddam,
Egregium dictu, sed non satis vtile, menti
*Incidit: vt solidæ fodiendo * viscera terræ,*
Ima cauans, ductis ad fundamenta cauernis,
Ipsam inclinato turrim subuertere muro
Apparet, & subito referet sibi mœnia lapsu.
Hanc regis curam versutus præuenit hostis,
Atque artem sollers opponere cogitat arti.

Ergo vbi visceribus sese telluris opacæ
Regius immersit secreto limite fossor,
** Protinus occurrens patulæ scrobis hostis hiatu*
Deprensos tellure viros, redituq; negato
Attonitos, medio suffocat in aggere fossæ.
Sic miseros proprium sibimet fodisse sepulchrum
Pœnituit, clausosq; cauo telluris hiatu
Vlterior cœlo non reddidit atra vorago.
Nec minus iratos alio quoque crimine vultus,

Fortuitos omnes solito contemnere casus,
Ausa fuit fortuna procax ostendere Regi.
Haud procul eiusdem distans à finibus vrbis
Fulgebat Ligurum longè spectabile castrum,
Hoc expugnandi dudum Fridericus amorem
Pectore conceptum perducere tentat in actum.
Protinus in castris scalas, & cætera per quæ
Hostibus ignaris conscendi mœnia possunt,
Extruit. hæc in se fabricata putantibus illis
Oppida qui seruant, atque admirantibus vsum:
Haud mora, delectos ex ordine Rector equestri
Ductori Allobrogum, præstanti corpore fortes,
Atq; Palatino iuuenes committit Othoni:
Atque illuc iubet ire viros, quo tempore, luci
Extremæ gelidas miscet nox prima tenebras,
*Paret, & ad tutam * miles duce fretus vtroque*
Tendit iter sedem: cunctisq; sopore solutis,
* *Ablatis furtim scalis, fastigia muri*
Summa petunt: ac ni temerè clamore coörto,
Indicium facti iuuenes properantius æquo
Fecissent, erepta breui castrensibus hora
*Et * pulchro sublata dolo castella fuissent.*
Armorum strepitu, & subito clamore citatum
Prosilit è stratis vulgus castrense, fugamq;
Arripit: at postquam trepidis audacia maior
Affuit, & sumptis virtus incanduit armis,
Bella mouent, hostemq; suis iam penè potitum
*Mœnibus, excutiunt * capto muroq; repellunt.*

Libri secundi finis.

ARGVMENTVM LIBRI III.

Tertius obsessam tradit victoribus vrbem.
Ciuibus expulsis vastantur mœnia flammis.
Victori meritos deuota Papia triumphos
Exhibet: hinc Tuscas tendit Fridericus in oras.
Munera portantes Pisanos laudat, eisq;
Imperat in Siculum validas armare carinas.
Occurrit Præsul Romanus: & impia plebis
Acta suæ queritur. perijtq; procax Arenoldus.
Vrbem ingressuro patriæ mandata diserti
Inuidiosa ferunt, responsaq; dura reportant.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. Ænobar. Aug. Lib. III.

IAmq; dies aderat, qua Christus mystica Cœna
Discipulis statuens conuiuia, corporis esu
Ipse sui, potuq; sacri satiare cruoris,
Post agni carnes prisca libamina legis
Nos voluit, veram panis, laticisq; figuram
*Prætendens oculis, sed * certè pabula vitæ*
Sensibus infundens, cùm iam cessante vetusti
More sacri, noua iura nouus statuisse sacerdos
*Creditur * altaris, quæ tradita primitùs vno,*
Ac suscepta modo, tenet Ecclesiasticus ordo.
Hunc, & tres alios spacio propiore sequentes,
Temporis ob sacri Princeps generosus honorem,
Constituit celebrare manu deuotus inermi.
Hac quoq; præterita, iamq; orta luce sequenti
Qua Deus in ligno vera sub carne pependit,

Ecce

*Ecce * profugata, miserabile vulgus, ab arce,*
Clerus, & informis Monachorum turba, solutis
Mœnibus, ad placidi properant tentoria Regis,
Exhausti macie, ieiunia longa ferendo,
Esuriem faciente siti, squallentia sacris
*Vestibus ora tegunt, * nudo vestigia gressu*
*Figentes: * tunc signa crucis, capsasq; piorum*
Custodes cinerum, prælato thure vaporant.
Quos vbi pacificè venientes agmine denso
Vidit, in occursum Princeps reuerendus eorum
Prudentes iubet ire viros, & quærere caussas
Quid veniant? quídue illa velit nouitatis imago?
Protinus ex illis pallenti squallidus ore
Voce satis mœsta, fortunæ verba coaptans,
Facundo sermone tamen, sic incipit vnus:
Mens erat, inuicti pedibus procumbere Regis,
Et quos immeriti patimur, deflere labores:
Quem quia nunc misera prohibemur adire repulsa,
Vos saltem nostras illi deferte querelas.
Quid luimus miseri? quid dignum fecimus ira
Rex inuicte tua? quæ tantum caussa furorem
Mouit, vt imbellem, solitumq; fideliter hymnos
Pro populo Christi, pro te quoq; sæpiùs ipso,
Si credis, resonare Deo, cum plebe nocenti
Perdere coneris tanto molimine clerum?
Quod scelus hic nostrum? nisi si scelus esse putetur,
In medio populi sedem posuisse nocentis.
Nos neq; consilijs immania cœpta, nec acta (fortè actis
Iuuimus; inuitis fiunt hæc omnia nobis.
Illi ciuiles caussas, & pondera rerum
Inter se tractare solent: nos vulgus inerme,
Nos abiecta manus, nullis adhibemur eorum
Consilijs, tantùm studijs nocturna diurnis

Iungimus, aßiduos soliti depromere psalmos,
Et precibus pulsare Deum.* sed bella nec illos
Exercere sinunt in tantis cladibus vsus.
Vndiq; concutimur bello, lapidumq; rotatu
Templa flagellantur, sacris altaribus astans
Confixus telis expirat morte sacerdos.
* Ergo pius pariter pereunte peribit iniquo,
Nec vixisse piè sub iudice proderit æquo?
* Si scelerum vindex, consolatorq; piorum
Venisti? si iura tuis, legesq; reformas
Gentibus, inq; suum satagis reuocare vigorem,
* Parce bonis, & perde malos, propone quibusque
Iustitiam meritis, compensans præmia caussis.
Quanquam (si veris liceat modò vocibus vti,
Pace tua, Princeps) pensato pondere rerum
Non tam formosæ rea sit Terdona Papiæ,
Quàm rea Terdonæ formosa Papia tibiq;.
Nam præter reliquas, quas aut seruire coactas
Subdidit, aut captas euertit funditùs vrbes,
Aspice quàm turpi Lunelli nobile castrum,
Atque Palatini sedem fidosq; penates
* Verterat illa dolo: Comitem, ciuesq; vocabat
Perfida, colloquio pacis de rebus habendo,
Incautosq; viros, & nil hostile timentes,
Fraude mala captos, in vincula dura coëgit.
Ipsaq; non armis, nec belli iure, sed astu,
Vel potiùs subuersa dolo, castella reliquit.
Et nunc ille Comes concors, & regius aulæ
Ille potens Princeps, sub quo Romana securis
Italiæ punire rèos * de more vetusto
Debuit, * iniustæ victrici cogitur vrbi,
Vt modicus seruire cliens, nulloq; relicto
Iure sibi, dominæ metuit mandata superbæ.

Hæc

Hæc feritas, vrbi Ligurum, quæ sola Papiam
Non timet, infausto, Princeps nos fœdere iunxit:
Non odio regni, non seditione rebelli,
Immò (vt vera loquar) non ipsius vrbis amore
Hanc sequimur; sed ne nos ore Papia voraci
Absorbere queat, quæ cunctas deuorat vrbes:
*Et tamen * in tantis scelerum prouentibus, illa*
Gaudet, & ecce tui felix habet omen amoris.
Sed nihil hæc ad nos; ad te iustissime Princeps
Attinet, Italicos iamdudum inquirere mores,
** Vlcisci scelerum noxas, punire nocentes,*
Oppressos releuare manu, frenare superbos.
Nos proprios tantùm contenti flere labores,
Oramus, iam parce pijs, hominesq́ memento
Fœdere naturæ, Fideiq́ charactere iunctos.
Aspice tabifico languentia corpora morbo,
Aspice deformes vultus, atque arida longa
Ora siti. vix hæc fauces in verba solutæ
Vocis iter præstare valent, quos tempore longo
Sulphureus torret potiùs quàm temperat humor.
Corruptos sanie latices, infectaq́ tabo
Pocula, vix medijs ex hostibus ense recepta
Sumimus: obducto durescunt viscera cœno,
** Arctantur fauces, insano feruidus æstu*
Pectoris alternos angustat pulmo meatus:
Nec pestem releuare cibo, vel languida victu
Membra fouere libet: misero solatia morbo
*Iussimus esse famem: * sic pestem peste leuamus.*
Heu miseram, atq; omni grauiorem funere vitam,
** Viuere, nec gratas viuendi noscere caussas!*
** At tu per Fidei communia sacra, per illum*
Quem crucis in ligno potatum felle, piasq́
Expandisse manus, & sacri fluminis imbre

Conscissum rorasse latus, mortemq; subisse
Lux hodierna monet, Vir maxime, parce, nec vltrà
Innocuos affige pius: sine, morte relicta,
(Mortis enim species) * *aliâs quocunq; iubebis*
Omnibus ereptis, inopem traducere vitam:
Néue velis iterum miseris nos reddere claustris.
Olim grata domus, nunc carcere tristior omni
Ille locus, stygioq; magis metuendus auerno.
Dixit, & erectis omneis ad sidera palmis
Principis absentes feriunt vlulatibus aures:
Qui tamen occulta tractus pietate; * *laborem*
Dissimulans animi, documentaq; magna, suiq;
**Exemplum sancire volens, ad tuta redire*
Imperat, & clausam miseros compellit in arcem.
Non secùs irati sententia fine supremo
Iudicis, æternum maledictos tradet in ignem,
Supplicijsq; datos exerta puniet ira,
Qui totiens moniti, totiens spreuére monentem.
Sic miseri ciues ad mœnia clausa gementes,
Ac velut in certam queruli rediére gehennam.
* *Tandem spe posita, iam desperare coactus,*
Ac velut in certæ conclusus carcere mortis,
Ingentes animos ex ipsis cladibus hostis
Colligit: ac medio concessæ tempore pacis,
Extruitur miræ Balearica machina molis,
Quæ valido longum transuerberet aëra iactu.
Ergo vbi diuino concessum tempus honori
Præterijt, rursum iaculis, lapidumq; rotatu,
Et teli quocunq; modo tentantur: & inde
Illa grauis moles ingenti pondere fulta
Erigitur, celsasq; superuenit altior arces,
Saxaq; magna rotans, nostros absistere longè
Cogit, & ipsius tormenti robora frangit,

Quod magis obsessos affligere sueuerat hostes.
Addidit hoc animos hosti, quantumq; doloris
Accessit nostris, tantum ferus ille superbit.
Respirant vtrinq; minæ, paulumq; remissa
Pugnandi serie, renouato robore rursum
Fit fragor: & valido quassantur mœnia bello.
Nec minùs obsessi, quantum timor, iraq; præceps
Suggerit, accelerant, ferrum iaculantur, & ignem,
Saxaq; terrifico vibrant excussa flagello.
Nec dubitant ipsos in prælia frangere muros,
Seq; ipsos hosti, si desint tela, minantur.
Tandem post multos bellorum hinc inde labores,
Et miseræ cladem numerosaq; funera plebis,
Expugnata magis, quàm reddita mœnia nostris*
Cesserunt, tantumq; reis pro munere summo,
(Id quoq; vix Procerum precibus, multoq; rogatu)
*Est concessa salus; *in sortem cætera prædæ*
Omnibus, & longi precium venére laboris:
Ipsaq; disiectis hostiliter vndiq; muris Terdona direpta
Mœnia, puluerea pessum sedere ruina, solo æquatur.
Quis referat miseræ squalorem plebis, & ægro
Tabida membra situ, detestandumq; colorem?
Cùm velut è tumulo permissu Regis ab arce,
Non homo, sed pallens hominis prodiret imago.
Tunc licuit miseris, quàm sit miserabile longa
Obsidione premi, proprio perpendere casu.
Inde profecturum Ticini læta iuuentus,
Ad sua victorem diuertere mœnia Regem
Flagitat, insignes antiquo more triumphos
Exhibitura Duci. Non est in finibus, inquit,
Italiæ tanto locus aptior vllus honori,
Quémue tuo cupias magis illustrare triumpho,
Quàm quæ fida tibi per læta, per aspera quæq;

Extitit, & nullo defecit tempore sedes.
Adde, quòd iste tuus nostros procedit in vsus
Sudor, & ista tuæ gessisti bella Papiæ.
Hostilem nostrúq; malis inhiare paratam,
Hostibus & sæuis adstricto fœdere iunctam,
(Quid referemus ad hæc?) vertisti funditùs vrbem.
Non sumus ingrati: liceat modò soluere grates,
Ingressúq; sui Regis gaudere Papiam.
Paret: & exhibitum non aspernatus honorem,
Mœnia victor adit: non est tractabile sensu.
Eloquiòue meo, quæ gaudia, quantus ab vrbe
Occursus populi: quo scilicet ordine castus
Antistes, lætusq; suo cum præsule clerus
Vestibus ornati nitidis, preciosa ferentes
Signa crucis, textusq; sacros, thurisué vaporem
Prodierint: vt purpureo velamine passim
Belligeros instratus equos fulgentia latè
Signa ferens, phaleratus eques fremebunda lupatis
Ora terat, cogatq; leues subsistere cursus:
Vtué nurus, matresq; simul, mitesq; puellæ,
Candida sidonio velatæ corpora textu,
Gestantes nitido baccata monilia collo,
Fuluaq; gemmatis incinctæ tempora ciclis,
Vrbis vtrumq; latus densa statione tenentes,
Vocibus acclament faustis, dominumq; salutent:
Vt domus aulæis latè pendentibus omnis,
Et picturatis constrata platea tapetis,
Rebus odoriferis, & pingui thure vaporet:
** Vt tuba terribili spiramine, tibia leni,*
Cornua ventoso strepitu, caua tympana rauco,
Seu lyra percussis dulci modulamine neruis
Murmure mirantes placido demulceat aures:
Vt pueri, populusq; minor, venientibus vltrò

Exuuias ſubſternat equis, Pæanáq; lætum,*
Ióq; triumphe canat. hæc omnia, pluráq; nobis,
Si modò ſuppeterent vires, memoranda fuerunt;
Deficit ingenium: non hæc fiducia menti,
Vt penitùs meminiſſe velim, rerumq; nitorem
*Voce ſequi vix hæc *ſtimulatus Apolline toto,*
Vel Maro, vel magnus verbis æquaret Homerus.
**Quid volui demens, tantarum pondera rerum,*
*Agreſti * tentare ſono, tenuiq; Camœnæ?*
Materiæ ſuccumbit opus: mihi paupere vena
Verba fluunt: magnum res exigit iſta Poëtam.
Comiter exceptum ſancti Michaëlis ad ædem,
Qua veterum fulgent antiqua palatia Regum,
Producunt: nitidúmq; caput gemmante corona
Cingitur, & ſceptro decoratur dextera ſacro.
Hunc triduo Regi populus deuotus honorem
Exhibuit, largo cumulans noua gaudia ſumptu.
Inde Placentinos fines, & rura Cremonæ,
Et Mutinæ tranſcurrit agros: atq; vrbe potitus,
Quæ quaſi plena bonis, eſt dicta Bononia, ſacri
Flaminis aduentum digno celebrauit honore.
Mox Appenninum ſcopuloſo limite tranſit,
Ingreditúrq; tuos, bellatrix Tuſcia, fines.
Occurrére Duci Proceres, quos bellica Piſa
Miſerat, æquoreis celeberrima Piſa triumphis,
*Piſa * peregrinis ſtatio benè nota carinis.*
*Hos iubet in Siculum * condicto tempore Regem*
Cogere belligeras atq; emunire carinas.
*Inde * caput mundi Romam petit, atq; Viterbum*
Contigit, excelſa non longiùs Vrbe remotum,
Quàm quantum biduo tardus valet ire viator.
Sedis Apoſtolicæ Præſul, ſummuſq; Sacerdos
Tunc Adrianus erat: qui fama lætus eadem,

Protinus eximia cleri ſtipante corona
Occurrit,magnaſq́; Viro, triſteſq́; querelas,
Multaq́; facta ſuæ crudelia pertulit vrbis:
Contemni ſeſe referens,populiq́; furentis
Iurgia,probra,minas,riſus,conuicia,rixas
Sæpè pati,clerumq́; ſuum;ceu vindice nullo
Expoſitum probris,crebras perferre rapinas,
Pulſari graſſante manu,ferroué laceſſi.
Sic pater inualidus,nato poſt longa reuerſo
Tempora,ſeu caſtris,ſeu de regione remota,
Quem penes & rerum ius eſt,& tota regendæ
Cura domus,noxas,& facta proterua ſuorum,
Contemptuſq́; ſuos,& quos abſente labores*
Pertulit,euerſamq́; domum,numeroſaq́; damna
Commemorat,multumq́; minas vltoris acerbat.
**Cuius origo mali, tantæq́; voraginis autor*
Extitit Arnoldus,quem Brixia protulit ortu
Peſtifero, tenui nutriuit Gallia ſumptu,
** Edocuitq́; diu: tandem natalibus oris*
Redditus, aſſumpta ſapientis fronte,diſerto*
Fallebat ſermone rudes,clerumq́; procaci
Inſectans odio,monachorum acerrimus hoſtis,
** Plebis adulator,gaudens popularibus auris,*
** Pontifices,ipſumq́; graui corrodere lingua*
Audebat Papam,ſceleratáq́; dogmata vulgo
Diffundens, varijs implebat vocibus aures.*
**Nil proprium cleri,fundos, & prædia nullo*
Iure ſequi monachos,nulli fiſcalia iura
*Pontificum,nulli * curæ popularis honorem*
Abbatum ſacras referens concedere leges.
Omnia Principibus terrenis ſubdita,tantùm
Committenda viris popularibus,atq́; regenda:
Illis primitias,& quæ deuotio plebis

Offerat,

Offerat, & decimas castos in corporis vsus,
Non ad luxuriam, siue oblectamina carnis
Concedens, mollesq́; cibos, cultusq́; nitorem,
Illicitosq́; iocos, lasciuaq́; gaudia cleri:
Pontificum fastus, Abbatum deniq; laxos
Damnabat penitùs mores, monachosq́; superbos:
Veraq́; multa quidem, nisi tempora nostra fideles
Respuerent monitus, *falsis admixta monebat.
Et fateor, pulchram fallendi nouerat artem,
*Veris falsa probans: quia tantùm falsa loquendo
Fallere nemo potest: veri sub imagine falsum
Influit, & furtim deceptas occupat aures.
Articulos etiam Fidei, certumq́; tenorem,
Non satis exacta stolidus pietate fouebat,
*Impia mellifluis admiscens toxica verbis.
Ille suam vecors, in clerum, Pontificemq́;,
Atque alias plures adeò commouerat vrbes,
Vt iam ludibrio sacer, extremoq́; pudori
Clerus haberetur: quod adhuc (ni fallor) in illa
Gente nocet, multumq́; sacro detruncat honori.
Mox in concilio Romæ damnatus, ab illo
Præsule, qui numeros vetitum contingere nostros
Nomen ab innocua ducit laudabile vita,
Territus, & miseræ confusus imagine culpæ,
Fugit ab vrbe sua, transalpinisq́; receptus,
Qua sibi vicinas Alemannia suspicit Alpes,
Nomen ab alpino ducens, vt fama, Lemanno,
Nobile Turregum, doctoris nomine falso,
Insedit, totamq́; breui sub tempore terram
Perfidus, *impuri fœdauit dogmatis aura:
Vnde venenato dudum corrupta sapore,
Et nimiùm falsi *doctrina vatis inhærens,
Seruat adhuc *vuæ gustum gens illa paternæ.

Ast

Aſt vbi de medio ſublato Præſule ſummo,
Eugenius ſacræ ſuſcepit iura cathedræ,
Ille Petri ſolidam cupiens conuellere petram,
** Vt caput infirmum per cætera membra dolorem*
Diffundit, Romana petit temerarius auſu
Mœnia ſacrilego, totamq; nefarius Vrbem
Inficit, impuri corruptam ſemine verbi:
Et populi tantas in clerum concitat iras,
Vt penitùs nullum ſummo deferret honorem
Pontifici, clerumq; odio vexaret iniquo.
Et ſi quis, cui mens æqui & reuerentior eſſet,
Et meliora pio flagrarent viſcera voto,
Fortè refragari, ſeu diſſuadere furorem
Auſus erat, ſeſeq; nouis opponere monſtris,
Omnibus ereptis, ſubuerſa funditùs æde,
Corporis afflictu, ſeu tandem ſanguine fuſo,
Clericus, aut etiam popularis, facta luebat.
Quinetiam titulos Vrbis renouare vetuſtos,
Patricios recreare viros, priſcosq; Quirites,
Nomine plebeio ſecernere nomen equeſtre,
Iura Tribunorum, ſanctum reparare Senatum,
*Et * ſenio feſſas, mutasq; reponere leges,*
Lapſa ruinoſis & adhuc pendentia muris
Reddere primæuo Capitolia priſca nitori,
Conſilijs, armisq; ſuæ moderamina ſummæ
Arbitrio tractare ſuo, nil iuris in hac re
Pontifici ſummo, modicum concedere Regi,
*Suadebat populo. ſic læſa ſtultus * vtraq;*
Maieſtate, reum geminæ ſe fecerat aulæ.
Vnde etiam tandem (neq; enim reor eſſe ſilendum,
*Nec de funeſto * repetatur poſtea ſermo)*
Iudicio cleri, noſtro ſub Principe victus,
Adpenſusq; cruci, flammaq; cremante ſolutus

In

In cineres, Tiberine, tuas est sparsus in vndas.
**Ne stolidæ plebis, quem fecerat improbus, error,*
Martyris ossa nouo, cineréſue fouerat honore.
Iamq; Rauennatis defuncto Præsule sedis,
Hanc Rex Anshelmo, Græca de gente reuerso,
Contulit, emeriti ceu præmia grata laboris
Curia sæpè suos cathedræ transmittit alumnos:
Sic gemini Proceres, veluti duo maxima mundi
Lumina coniunctis aliquanto tempore castris,
Hinc pater, inde patris deuotus filius almi,
*Ille sacerdotum celeberrimus, * ille regentum;*
Hic regni gladio metuendus, at ille superno,
Dulcia colloquij tandem consortia nacti
Insatiata pio carpebant gaudia voto.
Cumq; petens Romam Sutrij iam mœnia Rector
Parua reliquisset, magnæq; accederet vrbi,
Occurrére viri patriæ mandata ferentes
Conspicuo sermone quidem phalerata, sed astu,
Et tacitis perplexa dolis: nec protinus ausi,
Ni priùs indulto regalis fœdere pacis,
Vt liceat quæcunq; ferat, impunè profari.
Tunc ita compositis ficto moderamine verbis,
Præmeditata diu molimina protulit vnus.
Ducit in aduentu felicia gaudia, Princeps,
Roma potens, Inuicte, tuo, deuotaq; pandit
Mœnia, maternosq; sinus aperire potenti,
Quem sibi rectorem delegit, gaudet amico,
Imperiumq; tibi, atq; Augusti nominis vltrò,
Quo nihil in terris maius, promittit honorem:
*Si modò * pace venis: si pristina iura fideli,*
Ac benè promeritæ conseruas integra matri.
Aspice quæ fuerit priscis sub Regibus Vrbis
Gloria, quæ populi libertas, quanta Senatus

Maiestas,

Maieſtas, Prætoris honos, & Conſul vterq;
*Annuus, & gemini * plebis tutela Tribuni,*
Gratia quæ morum, caſtarum ſanctio legum,
Pace tenor iuris, iuſtis audacia bellis.
Quantus amor laudis patientia, quanta laboris.
*Hæc ſunt quæ noſtram longis * prouentibus vrbem,*
Ex illa tenui, naſcentis origine fati,
** Ex laribus paruis, & primi Regis aſylo,*
** Stramineiſq; caſis, & ſparſo ſanguine ſulco,*
Ad celebres titulos, & tanti culmen honoris
** Extulerant, vbi nil, niſi ſidera ſola ſuper ſe*
Cerneret: his gaudens, populos, Regeſq; per orbem
Conſilijs, validiſq; ſibi ſubiecerat armis.
** Tunc populus Regi, belli mandata, domiq;,*
Non populo Rex illa dabat, paſſuraq; nullum
Vrbs erat hæc Regem, niſi quem regnare iuberet:
Vt patriæ mitis non ægrè viſa ferendo
Iuſſa daret populis, & magnæ Regibus vrbis.
Tunc huius populi mandata, minaſq; timebat
Ortus, & occiduo tellus ſubcincta profundo,
Et Notus, & gelidi Boreas ſub cardine mundi.
Aſt vbi fortunæ vitio, populiq; pauentis
Deſidia priſci perierunt ſigna decoris,
Iuſticioq; ſilent longo iam tempore leges
Suppreſſæ: tanto retroceſſit Roma relapſu,
Vt vix ad decimum lapidem, fineſq; propinquos
Audeat ipſa ſui protendere nominis vmbram.
*Vilis apud * gentes, in ſe malè firma, nec vllo*
Robore fulta ſui: quam ſeditione frequenti,
Atque inteſtinis lacerat diſcordia bellis.
Nullus amor iuris, nulla eſt reuerentia morum,
Nec iam libertas, nec libertatis imago.
Nuſquam Patricij, nuſquam ſacer ordo Senatus,

Nuſ-

Nusquam cum gemino Consul, Pratorue Tribuno:
*Cumq; ruinosis * procumbunt mœnia muris,*
Maiorem morum patimur, querimurq́; ruinam.
Hoc ideo nobis vsu venit, optime Princeps.
Hic disponendi populus moderamina regni,
Et totum priscis frænandi legibus orbem
Non habet arbitrium: maiestas regia dudum
Abstulit, & priscum populi mutilauit honorem,
Ex quo Teutonicos admisit Roma Tyrannos.
Tu procul à nobis absens, & in orbe remoto,
Rarus in Italia, sed in hac rarissimus vrbe
Esse soles, & rege meo mihi notior hospes.
** Sic neq; nos nobis, nec tu satis, inclyte Rector,*
Consulis, & cura miseri fraudamur vtraque,
Expositi cunctis nullo sub vindice fatis.
Respice nos animo tandem, vultuq; benigno,
Atq; ipsam deflere puta tibi talia Romam.
*Si te cura mei * tangit, si gratia matris*
Vlla mouet, si Teutonica de gente vocatum
Imperij summa gaudens in sede locaui,
** Redde vicem meritis, & dignos gratus honores:*
Longos pelle situs, antiqua refloreat ætas,
Prisca vetustorum redeant insignia morum:
** Patricios, ciues, priscos arcesse Quirites,*
Nomine plebeio secedat nobilis ordo.
Da libertatem, sanctumq; repone Senatum:
** Iam redeat senior, redeat cum Consule Prætor,*
Et redeant gemini cum Dictatore Tribuni.
Curia respiret, Capitolia lapsa resurgant,
Pulchra vetustorum redeant insignia morum.
Gaude, quòd tanti dudum sit gloria facti
*Temporibus seruata tuis: * felicior illo*
Aduenias, cuius pariter nomenq; locumq;

Susci-

Suſcipis, Auguſto, Traiano mitior adſis:
Quæq; alij Reges iurando fœdera mecum
Tempus adusq; tuum pepigerunt, tu quoq; iura:
Ne * conceſſa mihi priſcorum munere Regum,
Vel reſecare velis, vel tollere: néue ſalutis
Pro me, proq; mea fugias * diſcrimina plebe,
Largaq; Romanæ perſoluas munera plebi,
Vt tibi feſtiuum celebret * deuota triumphum.
Dixit: at ille dolos, infectaq; verba veneno
Comperit, & contrà regali concitus ira,
Diſsimulare grauem contemnens voce dolorem:
Quantum Roma meo, non Roma, ſed incola Romæ
Gaudeat aduentu, ſecretæ conſona menti
Verba ſatis * fecére palàm. commercia certè
Non ſatis æqua mihi faciunt, * dum vendere nobis
Noſtra volunt, veluti plenis cum follibus emptum
Adueniam, * precioq; nouos ſumpturus honores,
Quos ſibi iam proprios effecit * Francona virtus.
Non emimus faſces: non, ſi credamus emendos,
Præter virtutem, precium quod detur habemus.
* Hoc mihi, vel nullo venient commercia pacto:
Non turget loculis inſerta pecunia noſtris:
Nec multis opibus, ſed * laude venimus onuſti:
* Non eſt Teutonico cumulata pecunia cordi,
* Nec ſibi quærit opes, ſed pulchræ laudis honores.
* Non habet ille ſuum, ſed habentibus imperat aurum.
Quanto Romanus ſtudio cupidiſsimus æra
Congerit, & magno vigilans incumbit aceruo,
Tanto Teutonicus, vel adhuc maiore, paratas
Fundit opes, nitidasq; manus ærugine turpi
Fœdari ſcelus eſſe putat, dignumq; pudore.
Inuigilent opibus cupidi; mihi ſola poteſtas
Sufficit, & cunctis dare iura potentia terris.

Quò mihi diuitias? cui seruit gloria mundi,
Quem possessor opum cum paupere diues adorat.
Quicquid habet locuples, quicquid custodit auarus,
Quicquid in occultis abscondit terra cauernis,
* *Iure quidem nostrum, populo concedimus vsum.*
Rege figuratam, Regis patet esse monetam:
Cæsaris & domino sub Cæsare fulget imago.
Quò mihi diuitias? cui quæq; potissima Reges,
Ac populi crebris non cessant mittere donis.
Semper habet veteres, semper videt aula recentes
Vndiq; legatos, & ab omni Principe missos:
Semper ab ignotis veniunt noua munera terris.
Ergo pudet, populo quasi debita cogar auaro
Soluere, cui magni soluunt indebita Reges.
Miror ab antiquo famosam moribus vrbem
*Tam fœdum * sperasse nefas, vt Rege coacto*
Erueret precium, veluti iam carcere vasto
Inclusum, duris astrinxerit illa cathenis.
Ergóne Roma tuo legem vis ponere Regi?
Cùm potiùs Regem deceat te subdere legi.
* *Millia quinq; tibi librarum debita poscis:*
Poscenti debere nego: largitio Reges
* *Non extorta decet: captiuos ista reosq;*
*Sors premit, extortis redimant * sua tempora nummis,*
Munera magnorum læta atq; vltronea Regum
*Esse volunt: * vt dans plus gaudeat accipiente.*
*Hoc est, gratuitum quod * possum dicere, solum,*
Quo plus ille dato, quàm gaudeat iste recepto.
Hunc mihi munifici morem liquére parentes,
Hunc retinere libet: nec plebem munere largo
Lætificare tuam renuo, sed pacta recuso.
Nil nisi gratuitò manus hæc dare nouit, & vltrò.
Iuramenta petis? Regem iurare minori,

Turpe reor. *nudo ius & reuerentia verbo
Regis inesse solet, quoniis iuramine maior.
Non decet in labijs versari lubrica Regis,
Non decet ore sacro mendacia cudere Regem:
Sancta & plena suo sunt regia pondere verba,
*Dicta semel nullum patiuntur iure recursum.
Ergo quòd instigas iurando iure pacisci,
Pone metum curæ, vel non iuratus * habebo.
Adde, quòd hoc ipsum nostris est vtile rebus
Quod petis, & nobis nullo suadente gerendum.
Iura vetusta feram, potiùs supplere paratus,
Quàm minuisse bonis aliquid de moribus Vrbis.
Te mihi vel summo non conseruabo periclo?
*Dum mea non esses, summo discrimine iussi
Esse meam: nunc cùm mea sis iam facta, relinquam?
*Namq; quòd Imperium, te Roma vocante, receptum
Adseris, & meriti peragis præconia tanti,
Non magni reputare libet. venisse vocatum
Confiteor, sed quæ fuerit tibi caussa vocandi,
Ne multum te fortè putes meruisse, videndum est.
Hostibus infestis, & belli pressa tumultu
Vndiq;, * nec proprijs vltrà tutanda, nec illis,
Quas tibi tentaras precibus consciscere vires,
Desperata diu, cunctisq; relicta iacebas.
Nunc vbi Roma tuæ vires? vbi * perfidus ille
Graculus? & Siculæ, vindex tuus, arbiter aulæ,
*Quem tibi tutorem, timeas licèt ore fateri,
Mente tamen tractas. fortassis sentiet ille,
Roma, tuus vindex: (veniant modò congrua rerum
Tempora) Teutonici vires & pondera regni.
Tandem, consilio, sicut patet, vsa salubri,
Francorum vires, inuictaq; signa rogasti.
Affuit immensi domitor fortissimus orbis

*Carolus, & magna miseram * virtute redemit:*
Ereptumq; manu medijs ex hostibus, in se
Transtulit Imperium, belliq; tenore receptā
Hæc tua Francorum sociauit mœnia regno.
Nunc age, collatos nobis, tua munera, fasces,
Et quasi gratuita primùm bonitate vocatos,
Magnifico sermone refer: sed verius illud
*Implorare fuit. * sic pauper ad ostia clausa*
Sæpiùs implorans, querulo vocat ore potentem.
Namq; Beringerum, Desideriumq;, tyrannos
Roma tuos, quibus attonitum ceruice subacta
Subdideras miseranda caput, quis nesciat armis
Francorum victos, captosq;, æternaq; passos
*Exilia, * in nostro per tempora plurima regno*
Victori seruisse suo, tardaq; senectā
Tandem seruili pressisse cadauere terram?
Illa dies vno tua pristina iura triumpho,
Si qua tibi Graiæ fortuna reliquerat vrbis,
Transtulit in Francos. non sunt extincta, sed extant,
** Imperium comitata suum, quod debita secum*
Ornamenta trahens, nudum, vacuumq; decoris
Non poterat transire sui. mea respice castra,
„ **Omnia, quæ dudum quereris sublata, videbis*
„ *Nomine mutato sub eadem viuere forma.*
Hîc eques, hîc prætor, hîc Consulis, atq; Tribuni
*Imperiosus honos, & * publica cura Senatus.*
Aspice Teutonicos Proceres, equitumq; cateruas.
Hos tu patricios, hos tu cognosce Quirites,
Hunc tibi perpetuo dominantem iure Senatum:
Hi te Roma suis (nolis licèt ipsa) gubernant
Legibus; hi pacis, belliq; negocia tractant.
Sed libertatis titulos, antiquaq; legum
Tempora commemoras. quas leges, improba, præter

Teutonicas, aut quæ, præter mea, iura requiris?
Quæ tibi libertas poterit contingere maior,
Quàm Regi seruire tuo? Sic fatur, & acres
Ingenuo vultu regaliter excitat iras.
Audierant, stupidoq; metu præcordia pressi
Obticuêre viri, multisq; rogantibus, anné
Plura loqui vellent? nihil vltrà vocibus ausos
Addere præmissis, tantum dixisse pigebat.
Tantus eis tristes irato Principe vultus
Cernere terror erat: mallent siluisse, nec vnquam
Suscepisse suæ peragenda negocia Romæ,
Securosq; petunt in mœnia tuta regressus,
Orsa relaturi metuendi Principis Vrbi.
At Rex colloquium solo cum Præsule miscens,
Principibusq; viris, quod nunc sibi restet agendum,
Quamué dolo plebis versutæ prouidus artem
* Apposuisse queat, sollerti consulit astu:
Et simul interna feruens exæstuat ira.
Cui pater eximius * læso, solatia menti
Addere blanda volens: Non est ait, optime fili,
Hac in gente nouum, nec res miranda videtur
Fraudibus occultis blandè palpare potentes,
Principibusq; suis * argutam ostendere vulpem:
Hoc vitium gentile tenet: sic viuitur istic.
Iam partim sensisse doles; sed verius illud
* Amodò concipies, & adhuc maiora videbis.
Me quoq; non longo residentem tempore, multis
Est aggressa dolis, indignaq; multa relatu
Tàm mihi, quàm sacro plebs intulit improba clero:
Verùm contemptus minor est iniuria nostri,
Quos manus imbellis, nulloq; armata potestas
Sanguine, sed tantùm diuino fulta timore,
Spernendos impunè viris exponit iniquis.

Te quem terreni metuenda potentia regni,
Quem scelerum vindex gladius facit esse verendum,
** Romanus qua fronte dolis ambire laboret,*
Mirandum satis est: sed iusto parce dolori,
Et nobis (autore Deo) gens improba iustas,
Et tibi maturo persoluat tempore pœnas.
Tu modò belligero delectos agmine fortes,
Instructos telis, instructos omnibus armis,
Occulto præmitte gradu: qui sacra beati
Corripiant posita formidine limina Petri,
Atq; Leoninæ munimina fortiter vrbis.
Sunt ibi præsidij caussa sub nomine nostro
Præstantes animi iuuenes, qui mœnia tradent,
Admittentq; tuos: aderit qui mœnia tradi
Imperet, egregius Romanæ stirpis alumnus,
Sedis Apostolicæ Comes, eximiusq; sacerdos,
Et tibi præ cunctis Octauius iste fidelis.
Desierat Præsul: placuit laudabile cunctis
Consilium, sincera fides, & plana voluntas.
** Mittuntur properè * quasi millia quinq; virorum*
Nocte ferè media, quo tempore lumina Titan
** Opposito præbens, si fas est credere, mundo,*
Ex æquo medium noctis discriminat arcum.
Haud mora, festinant iussi, portasq; patentes
Ingressi tacitè, sancti munimina Petri,
His priùs eductis qui limina prima tenebant,
*Atq; Leoninam * rapiunt hostiliter vrbem.*
Nuncius ad proceres rediens, compendia facti
Edocet; & totis hilarescunt agmina castris.

Libri tertij finis.

ARGVMENTVM LIBRI IIII.

Quartus in Imperium, supremaq; nomina
Promouet: Ausoniam sacrata in sede coronam
Induit. hinc æstum, violentiq; ætheris iram
Morbida castra ferunt, & dira peste laborant.
Mox ausum falsa fidum fraudare moneta
Spoletum vindex ferro propulatur & igni.
Appuliam, Calabrosq; parat inuadere fines:
Dissuasu Procerum concepta negocia mutat,
Milite dimisso, natalia rura reuisens,
Condigna sæuos extinguit morte latrones.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. Ænobar. Aug. Lib. IIII.

IAmq; soporiferæ decurso limite noctis,
Aureus occulto sublatam lampada cœlo
*Cœperat in nostrum traducere Phœbus *Olympum,*
Tempore non alio nitidos magis extulit ortus
Purgauitq; polos, & nubila tota remouit:
Exoritur felix, & cunctis penè diebus
Candidior, primos tibi collaturus honores
Imperij, Friderice, dies, radijsq; serenis
Publica per totum diffundens gaudia mundum.
Iamq; per oppositi Princeps decliuia montis
Adueniens, claram, quam nondum viderat, vrbem,
Aspicit: huic populi festiuum gaudia nomen
Imposuére loco: siquidem qui mœnia clara,
Illa parte petunt, ex illo vertice primùm

Vrbem

Vrbem conspiciunt, & te sacra Roma salutant.
Prima Leoninam gaudens admisit in vrbem
Aurea porta Ducem: mox limina sacra petentem
Sedis Apostolicæ diuinis ritè peractis
Obsequijs, sacra redimitus veste sacerdos
Summus, ad alta sacri ducens altaria Petri
Innexum digitis, mundi totius honorem
Imposuit, preßitáq; sacro diademate crines.
Sacraq; Missarum peragens solennia ritè,
Nobile cœlesti muniuit fœdere factum.
Omnibus egregiè lætis, totaq; caterua
**Acclamante viro faustum, FELICITER, omen.*
Hic fauor armatus, turbæq; hic plausus equestris
Dulcius Augusti mulcebat Principis aures,
*Quàm * venalis honor, conductaq; gaudia vulgi.*
Hic siquidem sincerus amor, gaudensq; fideli
Obsequio, deuota fides; ibi gloria tantùm,
Mendaci fucata dolo, preciosaq; pompa.
Nos quoq; carminibus, ni mens angusta negaret,
Acclamare tuo, fortißime Cæsar, honori,
Et fasces celebrare tuos, rerumq; nitorem
Eloquio, numerisq; suis implere decebat:
Sed vereor, ne plura loquens, multumq; laborans,
Inueniar dixisse minus, magniq; reatus
Arguar, eximijs inducens nubila rebus.
Atq; ideo carptim, non singula quæq;, sed ipsam
Gestarum propero rerum percurrere summam:
Immò etiam facti compendia vera secutus,
*Hoc ipsum satis esse reor: namq; illa * serenæ*
Tempora lætitiæ, tantiq; insignia plausus
Non longas habuêre moras, populiq; furentis
Insidias, strepitumq; timens, armatus vbiq;
Adstat eques, templiq; fores & limina seruat,

*Crescentisq; domum, pontisq; angusta propinqui
Obsidet, & totas densa statione plateas.
Hos Regi titulos, hoc clari nomen honoris,
Quartus ab ingressu regnorum contulit annus,
Plusq; ferè medio iuuenum se mensis agebat,
Vt quartodecimo prodiret Iulius ortu.
Postea gemmiferam læta ceruice coronam
Ipse ferens, insedit equo: quem purpura totum
Ambit, & intextis velamina picta figuris.
Aurea mirifico radiantibus ordine gemmis
*Sella nitens, picto Regem complectitur arcu.
Aurea nexilibus *fastidit fræna cathenis,
Gemmatosq; lupos, & fuluum masticat aurum,
Lucidus è media dependet fronte pyropus,
Lucida multisonis phalcrantur pectora bullis.
*Ipse ferox, incerta vago vestigia gressu
Multiplicat, tenuesq; interdum calcibus auras
Verberat, & tanto sonipes vectore superbit.
Hoc inuectus equo, turba comitante pedestri,
Gaudet habere viros vtrinque ad fræna potentes,
Sanguine conspicuos, & mundi iura regentes.
Tunc ita productus, plausu resonante suorum,
*Proxima turrigeris repetit tentoria muris
Ipse: sed eximius dimisso Principe Præsul
Vrbe Leonina, propriaq; in sede remansit,
Cumq; siti feruens, & multo temporis æstu
Languidus, optata castrorum fusus in vmbra
*Corpora fessa cibo miles recreare pararet,
Ecce repentinus vicina clamor ab Vrbe
Insonat, & subiti *feralia signa tumultus.
Iamq; furens populus, prisco sibi iure negato,
*Iniussuq; suo sumptos à Principe fasces
Indignans, rapido transmisso ponte tumultu

Irruerat, paucosq́; viros ex agmine noſtro
Securos nimiùm, nulloq́; pauore relictos,
Fuderat: aſt alij celeres, vrgente periclo,
Caſtra petunt, ſocios, atq́; ipſum nomine Regem,
Cuius erat cunctis virtus benè nota, vocantes.
Horruit irarum ſtimulis, iuſtoq́; furore
Cæſar, & ingratum ſocios iterare laborem
Compellit, totis educens agmina caſtris.
Hoc magis accelerans, quòd eum metus acer agebat,
Ne quid in eximium crudeliter impia Patrem
Auderet, ſolito plebes graſſata furore:
Diſtulit ira cibos; hoſtili ſanguine malunt
Dilatam ſatiare famem, fremituq́; leonum
Terribiles Vrbem repetunt, & in arma feruntur.
**Nec cedunt hoſtes; ſed pectore prælia firmo*
Excipiunt: miſſis bellum committitur haſtis,
Et leuibus iaculis, & quas pluit aura ſagittis.
At ſimul incaluit ſtimulis grauioribus ira,
Conſeruére manus, admotaq́; cominus arma.
Non iam miſſilibus telis, ferroq́; volanti,
*Sed gladijs pugnare libet: * tinnire ſonoris*
Ictibus audires galeas, incuſſaq́; telis
*Arma, * graui clypeosq́; leues mugire fragore:*
Cernere palantes paſsim, rurſumq́; reſumptis
Viribus inſtantes, alterna ſorte licebat.
Maxima conflictus moles in limine pontis
Ante domum Creſcentis erat: faciliq́; rotatu
Obruta ſaxorum, ſeu miſsis deſuper haſtis
Regia pars certæ poterat ſuccumbere cladi,
Ni quæ ſpectandi cauſſa pinnacula turris
Seruabant matres, validæ pulchræq́; cohorti
Parcere, non ſtolidæ plebi ſociare furorem,
Orarent iuuenes iam mittere tela parantes.

Sic parti nostræ castarum gratia matrum
Profuit, innocuas prohibens à sanguine dextras.
Hic furor, à decima spaciosus & integer hora
Perstitit ad primas merso iam sole tenebras.
Nec quisquam, quamuis ieiunia longa tulissent,
(Totam quippe diem miles ieiunus agebat)
Iam poterat sentire famem, pondusué laboris,
Immemor ipse sui: tantoq; nocentior hosti.
Tantus in vltores fundendi sanguinis ardor
Incidit, & iusta satiandi cæde furorem.
Atq; aliquis gaudens in tanta strage reorum
*Insultare malis: * hæc sint tibi Roma vetusti*
Præmia iuris, ait: merces à Principe iusto
Redditur ista tibi: sic nobis regna parantur,
Sic emimus fasces: sic acclamare triumphis
Te iubet ille suis: hæc tecum fœdera Cæsar
Percutit, atq; tuo iuramina sanguine firmat.
Vix tandem miseros sero iam vespere ciues,
Afflictosq; diu bello, fuga, noxq; remouit,
Claraq; iusticiæ patuérunt signa supernæ,
Ex rerum merito varios prodentia casus.
Namq; vno tantùm nostra de parte perempto,
Mille, vel immersos Tyberi periisse, vel armis
Hostili de plebe quidem; captiua ducentos
Supposuisse ferunt, iniectis colla catenis.
Mox cum laude Dei repetunt tentoria læti
*Victores, gratoq; cibo, dulciq; * sopore*
Membra fouent, tutis carpentes ocia castris.
Vix erat orta dies, suspecta Cæsar ab Vrbe
Regia signa mouet (neq; enim commercia rerum
Indigus afflicto sperabat miles ab hoste)
Pulchraq; fœcundis fixit tentoria campis.
Inde secus montem, quo quondam sæua Tyranni

Iussa

Iussa timens, nondum te Constantine renato
*Syluester latuit, * Soracten nomine dicunt,*
Te placido transmisse vado vetus Albula transit,
Albula cuius aquis Tyberinus nomina fecit,
Primaq́; castra locat vicinæ ad mœnia Romæ,
Inter & Argoas famosi Tyburis arces.
Hos, vt fama, lares Graia de gente profecti
*Tres posuére viri, * Coras, cum fratre Catillo,*
Argolicæ stirpis iuuenes, & maior vtroque
Tyburtus: cuius sumptam de nomine nomen
Nobile Tybur habet, perhibent si vera Poetæ.
Iamq́; aderat veneranda dies, quæ clara triumpho
Fulget Apostolico, totum festiua per orbem
Illa quidem, sed Romuleæ specialiter vrbi,
Cuius sacra suo lustrarunt mœnia patres
Martyrio, sæui dum spernunt sceptra Neronis.
** Illam, quo poterat, populus castrensis honore*
Suscepére diem, deuotus Præsule summo
** Missarum celebrante preces, & Cæsare sanctam*
Imperij ceruice pia gestante coronam.
Illa quippe die sacris altaribus adstans,
Omnem, qui iusto sub Principe bella gerendo
*Cinxerat * vltorem Romanis cædibus ensem,*
Clauibus æthereis, & Petri fretus honore,
*Soluit, & * indultum purgauit Papa reatum.*
Et ratione quidem: nam quisquis iura tuetur
Ecclesiæ, regniue decus, si forte cruorem
Fuderit humanum, non est homicida, sed vltor.
*Hoc siquidem bellum, quod iuris amore * coacto*
Milite suscipitur, meritum, non culpa vocatur.
Inde petens celsam quæ Tuscula dicitur vrbem,
Mœnibus excelsis, tutaq́; in sede resedit.
** Iamq́; vaporifera succedens lampade mundum*

Cœperat ex alto metuendo feruidus ortu
Erigones radiare Canis: quem tristis Orion
Adlatrare sibi, & rabido vestigia morsu,
Adtentare videns, æterna exæstuat ira.
Vtraq; flamma nocens, sed longè tristior illa,
Cuius in exortu vitiatus nubibus æther
Æstuat, & tristes ardescunt ignibus auræ.
Squalida torpet humus, corruptis stagna, lacusq;
Inficiuntur aquis, pigrisq; paludibus atræ
**Exhalant nebulæ: calidi spiramine cœli*
Languida pestifero tabescunt corpora morbo.
Inde fit, vt proprios plebes Romana quotannis
Cogatur transferre lares, montesq; relicta,
Dum furit ille Canis, vicinos incolat, Vrbe,
Adde quòd antiquis horrens inculta ruinis,
Parte sui maiore vacat, generisq; nocentis
*Plurima monstriferis * animantia Roma cauernis*
Occulit: hîc virides Colubri, nigriq; Bufones,
Hîc sua pennati posuerunt lustra Dracones,
*Quorum * morticinis contabescentibus aër*
Læditur, atq; æstu resoluta cadauera putent.
Ergo metu belli vetitum mutare penates
Vulgus, in vrbe sua subito tabescere morbo
Incipit, & valida correptum peste laborat.
*Nec minùs in castris Francorum * lecta iuuentus*
Aëris impatiens, & tanto victa calore
Languet, & insolito tabescit squalida morbo.
Occupat ora situs, deformes inficit artus
Squalor, & icterico tabescunt membra colore.
Protinus accensis miseri vitalibus ardent,
Aëra pestiferum velut è fornace trahentes.
Quòd si ferre grauem potuissent aëra nostri,
Atq; immota breui seruassent tempore castra,

Haud dubium, quin se plebes Romana, suamq;
Pontifici, Regiq; suo supponeret Vrbem:
** Sed iam fœda lues, tanto regalia castra,*
Atq; insueta mali confecerat agmina morbo,
Vt passim fragiles, longisq; laboribus ægras
Efflarent animas; alijq; superstite fato
Inualidi; miseram dilato funere vitam,
Sæpiùs optata fraudati morte, trahebant.
Ergo suis Rector castris, socioq; labori
**Compatiens, multis etiam suadentibus, illo*
Demigrare loco, nolens, ac penè coactus,
Corpora Pontifici sacro captiua relinquens,
*Tristia signa mouens, Tusciq; * crepundia montis*
Ascensu superans, meliori subdita cœlo
Castra locat, gelidas vicini Naris ad vndas.
Hic omni cura, medicæq; pijssimus artis
Subsidio, sacrum satagebat pellere morbum,
Expurgare mali contagia noxia cœli.
Cumq; per Ethruscas turbæ castrensis in vsum
Cœpissent vrbes Fiscalia iura requiri,
Octingenta quidem Spoletum nomine fisci
*Principis edicto iussum præstare * talenta,*
Non timuit falso fraudare numismate Regem.
Præterea Comitem Tusca de gente Guidonem
Quo prior Ethruscis habitabat nullus in oris:
Guerra viro cognomen erat, mandataq; Regis
Vrbibus Apuliæ portauerat: inde reuersum,
Hospitijq; loco malefida sede fruentem
Ceperat, & duro seruabat carcere clausum.
Cumq; relaxari Princeps soluiq; iuberet,
Emittiq; virum: contempto Rege, superbus
**Instabat sceleri populus, regalia ridens*
Iussa: sed ipse suas modico pòst tempore clades

Fleturus,

Fleturus, scelerisq; piacula iusta daturus.
Namq; vbi tot factis crudelibus atque superbis
Et meruit iustas, & mouit Principis iras:
Incorrecta parans vlcisci crimina Cæsar,
*Quæ * directa reis ignoscere mallet, ad Vrbem*
Tendit iter: cui sacrilego temerarius ausu
Ante fores ipsas clausa vix tutus in vrbe
** Occurrens populus, funda, leuibusuè sagittis*
Prælia prima mouens, & missis eminus hastis.
** Risit ad hæc, &, Sic pueros Dux inclytus, inquit,*
Non fortes certare decet: sic ludere natos
Ignaui docuêre patres: incurrite totis
Viribus, ô socij. conuersum ad mœnia ciuem
Præueniat, patulasq; fores prior occupet hostis:
Dixit, & accepto gaudens à Principe signo
Teutonus, hostilem cum ciuibus irruit vrbem.
*Protinus admotis incensa * suburbia tædis,*
In cineres collapsa fluunt, animosq; furentes
*Nec prædæ locupletis amor, * nec regia, nondum*
Exaudita viris, poterant edicta morari.
Inspoliata quidem, multisq; nitentia gazis
Non expectato flammis sunt tradita signo:
Attoniti tanto miserarum turbine rerum
Infausti ciues, non iam miserabile vulgus,
Sed magis inuidia dignum, compendia montis
Ardua corripiunt trepidi, pro fraude superba
*Digna reportantes: * vti qui fiscalia Regi*
Iura suo tumida mendaces fraude negarant,
Omnibus amissis inopes miseriq; dolerent.
Stabat in excelsa sedes munitior arce,
Optima pars vrbis, tuto satis edita colle,
Hîc excelsa viri primates tecta locarant,
Securosq; lares. hîc sedes pontificalis,

Altaq;

Altaq; conspicui surgebat fabrica templi:
**Hic bona pars populi sedis munimine freta,*
Rebus in extremis tutari seq; locumq;
**Certabat ferrumq; manu, lapidesq; rotando,*
**Vel retinere locum, vel fata subire parabat.*
*At Rex inuictus, * nil se memorabile credens*
Dum superest aliquid, nil se fecisse decorum,
Voce, manuq; suos ardens hortatur, & addit
Sæpè minas, reficitq; animos, & suggerit iras.
**Ipse manu propria, socijs prohibentibus, omneis*
Explorat casus, & quæq; pericula primus
Excipit, oblitus pariter regniq;, suiq;,
Cœptaq; vel summo cupiens implere periclo.
*Principis exemplo miles * virtute coacta*
*„ Audet, & * audaci pudor est sub Rege timere. “*
Nec modus, aut requies, donec clamore supremo
Effractæ patuére suis victoribus arces.
Sed quia præcluso fugiendi tempore, vulgi
Magna repentino pars conflagrauerat igne,
Aëre corrupto, fœdumq; trahentibus auris
Nidorem, sæuamq; loco spirante mephitim,
Quanquam multa viris minimè temnenda supellex
Posset ab igne rapi, nostrosq; vrgeret egestas,
Aëris impatiens, cessit, prædaq; relicta,
Haud procul euersa victor consedit ab vrbe,
Sub meliore polo, & leuius spirantibus auris.
Mox vbi sæuus odor flamma cessante resedit,
Et vacuum cessit tenuatus in aëra putor,
Protinus ad prædam vulgus castrense recurrens,
Si quid adhuc flammis illæsum fortè manebat,
Diripit, & calidam pedibus calcare fauillam
Non timet, & prunis ardentibus vrere plantas,
Semustam properans flammis subducere prædam.

Inue-

Inueniunt plenis studiosè condita cellis
Vina, nec exiguos seruatæ frugis aceruos:
Inueniunt plenas preciosis vestibus arcas,
Quasq; sibi populus parco confiauerat vsu,
Et cupidè seruabat opes, rapit omnia victor,
*Plenaq; * semicremis ditescunt castra trophæis.*

Nec mora, Dalmatici quà fluctibus æquoris Ancon
Tunditur, & magno finem facit Appennino,
Signa rapit Princeps, pulchraq; à mœnibus vrbis
Haud procul, in medio ponit tentoria campo.

Hîc duo magnates, Graia de gente profecti,
**Occurrére viro, Regis mandata ferentes,*
Donaq; magna sui: quorum hic Maradochus, at ille
**Palologus vocitatus erat: quos ille venusto*
Excipiens vultu, digno cumulauit honore.
Auditaq; viæ caussa, responsa daturum,
Insignem meritis, & clara stirpe creatum,
*(Hic Abbas * Stabulensis erat) iubet ire Vvibaldum.*

*Interea patrijs * Andreas finibus exul,*
Atq; alij Proceres, Siculus quos ille tyrannus
Appuliæ totis dudum proscripserat oris,
Ceu postliminio Romani iure reuersi
Principis, iniecta fines ereptaq; dudum
Iura manu, firmasq; vrbes, & castra tenebant:
Omnibus attonitis, Regemq; putantibus ipsum
Ponè sequi, iam iamq; suos inuadere fines.
Et certè facturus erat, cupidusq; parabat
Vltrices illuc Cæsar transferre cohortes:
Sed vapor æthereus rapitiq; molestia cœli,
Et comitum languor, longoq; labore solutum
*Vulgus, & innumero * fulgentia funere castra,*
*Ne faceret, tenuére virum, * monituq; fideli*

Teutonici

Teutonici proceres renuentem & magna parantem
Cœpta, coëgerunt ad Tranſalpina reuerti.
Ergo vbi depoſito tandem manſueſcere ferro,
Et reditu optato patrios inuiſere fines,
Regia belligeris indulſit gratia turmis:
Protinus abſceſſu triſtes, gemituq́; profundo
Pectora pulſantes, & largis *ora rigatos
Fletibus aſpiceres. adeo ſub Principe miti,
Dulce viris fuerat quoſuis tolerare labores.
Ipſe quoque *emeritos grato* ſolenniter ore
Extulit, & digno laudauit honore cohortes,
Dimiſitq́; viros: quorum pars gurgite vaſto
Et Veneto deuecta mari, natalia rura
Contigit, & patrios aſpexit læta penates:
Aſt aliĳ fines, extremaq́; clauſtra iacentis
Italiæ, duris horrendas rupibus Alpes
Agmine non vno repetunt: non prorſus eodem
Limite, ſed variĳs anfractibus arcta locorum,
Difficileſq́; vias, & triſtia clauſtra ſequentes,
Vix tandem patriĳs longus labor intulit aruis.
At qui de Tuſcis aderant, Italíſue frequentes
Vrbibus, hi facili cura, ſpacioq́; minori,
Ad ſua diffuſo redierunt mœnia cœtu.
Sic vbi multifidos vno de fonte meatus
Vnda ſecans, varios ſeiunctis curſibus amnes
Efficit, hos leni per plana iacentia lapſu
Serpentes, alios inter caua ſaxa ſonantes,
*Luctatoſq́; diu diuerſa ſede receptat,
Serius, aut citius, pro tractu gurgitis, æquor.
Non tamen emiſſa * tantorum plebe virorum
Vel Princeps vacuus, vel curia ſola remanſit.
Non eſt magnorum cum paucis viuere Regum.
Quotlibet emittat, plures tamen aula reſeruat:

„ *Nec Princeps latebras, nec Sol desiderat vmbras:
„ Abscondat solem, qui vult abscondere Regem.
Siue noui veniant, seu qui venére recedant,
Semper inexhausta celebratur curia turba:
*Vt mare cùm largas mundo disseminet vndas,
Semper inexhaustis fœcundum pullulat vndis.
Ergo bona quamuis dimissa parte suorum,
Magna tamen Princeps, & solo Cæsare digna
Castra mouens, per eam quæ nunc Senogallia fertur,
Quòd Senones illam Galli tenuisse putantur,
Cùm premerent trepidam peregrino milite Romam,
Appennine tuos properat contingere colles.
His quoq; transcensis, planis in finibus illum
Excipit exiguo perfusa Bononia Rheno,
*Quæ quasi plena bonis, læto trahit omine nomen.
*Hinc quoque discedens, Italarum rector aquarum
Te, Pade, transgressus, Veronæ plana potentis
Contigit, & notis posuit tentoria campis,
Qua rapidas Athesa torrens agit impetus vndas.
Mos erat à veterum traductus tempore Regum,
Et stabili multos seruatus iure per annos,
Siue petat Latiam regnator Teutonus Vrbem,
Siue *sacer rediens sua signa reportet ab Vrbe,
Vt latum iunctis pontem Verona carinis
Per medias Athesa porrectum construat vndas:
Quò validus Princeps intactis mœnibus vrbis
Transeat, *atq; suas transmittat ritè cateruas.
*Tunc quoq; connexis fragili compage carinis,
Desuper iniectis leuiter gens perfida lignis,
Extruxit facili cessurum pondere pontem.
Vt cum noster eques tabulata sonantia tutus,
Atq; vacillantes incerto pondere naues
Iam premeret, nexu series infida soluto

Cederet, & rapidas ferretur miles in vndas.
Praeterea caesis riparum in fronte salictis,
** Struxerat in multos fruticum ramalia fasces,*
*Quos quasi * fortuitu venienti gurgite raptos*
Prona catenatis infligens vnda carinis,
Solueret infidum decepto milite pontem:
Vt iam Teutonicae transmissa parte cohortis,
Gurgite praecluso, reliquos inuaderet hostis
Impetus, & dirum satiaret sanguine ferrum.
Cassa fuit miseris infandae machina fraudis,
Et magno ventura malo, nutuq; superno
Incidit in foueam quam foderat improbus hostis.
*Nam * simul innocuo per certa pericula gressu*
Immemores fraudis se traiécere cateruae:
Cumq; hos à tergo quidam de plebe feroci
Attentare dolis, subitoq; lacessere bello
Coepissent, refugoq; gradu transire pararent,
Inueniunt rupta pontem compage solutum,
Seq; interceptos, subitaq; voragine clausos,
Et tabulata nouo mirantur hiantia lapsu.
Quos ibi comprensos, & nil rationis habentes,
Attonitosq; malo, iugulat mox Teutonus vltor.
Ventum erat ad fauces, angustaq; claustra viarum,
Qua se nubiferis horrendae rupibus Alpes
Exiguo tantùm penetrandas limite praebent,
Vniusq; capax scopuloso semita calle
Arcta laboranti pandit vestigia turbae.
** Hîc fractis praerupta iugis tenebrosa vorago*
*Pandit inane * chaos, baratriq; simillimus horror.*
*Exanimes fecisse potest, * Athesamq; fragosis*
*Sub pedibus rauco * certantem murmure saxis,*
Accipit attonita, quam non videt, aure viator.
Hinc se nubifero super aethera vertice rupes

Tollit,& ingenti latè loca protegit vmbra:
*Eq; * supercilio scopulosi verticis vnus*
Conatu facili,lapsuraq; saxa mouendo
Mille potest arcere viros,aditusq; viarum
Claudere,vel missu incautos perdere saxis.*
Huc se contulerat ferus infandusq; satelles
Albricus,cupidus scelerum,cupidusq; rapinæ:
Horridus,acer,atrox,ex ordine natus equestri:
Ciuis erat Verona tuus: iurataq; turpi
Obsequio,monstrisq; nouis adscita iuuentus
Cum domino peritura suo,miserasq; parentum
Orbatura domos, longoq; labore petitam,
Rupis inaccessæ sedem statione latenti
Seruabant, dirumq; nefas ac turpe parabant.*
His erat in voto, precijs spoliare coactis
Agmina,vel missis aditum præcludere saxis.
** Non placuit tentare dolos,facinusq; fateri,*
Donec in angustas fauces, insidasq; totæ
Ignaræ fraudis,cecidissent claustra cohortes,
Atque ideo paucos tutò præcedere passi
Continuére manus, ad grandia monstra paratas.
Sic venator apros,fuluosq; agitare leones
Instituens,timidos lepores, damasq; fugaces
Dissimulat: prædamq; pudet captare minorem.
Ipse sub ingenti latet altæ fornice rupis,*
Clamososq; canes inhibet cupidosq; molossos*
Comprimit,vt nullis quatiant latratibus ora,
Donec cornigeri veniant in retia cerui,
Trux leo,sæuus aper,maculoso vellere pulcher
Pardus,& hirsuti rapidis cum tigribus vrsi.
Non tamen occulti potuerunt fallere Regem
„ *Instrumenta doli: cælestia pectora sanè*
„ *Nil transire potest: Sapiens quod prædicat,hoc est,*
„ *Prin-*

„ *Principibus fili tacitus maledicere noli,*
„ *Portat auis cœli maledicta latentia Regi.*
Comperit ergo dolum Cæsar, sensitq; furorem,
Nec placuit certo sua tradere castra periclo,
* *Fataq; sacrilegis Romani subdere Regis.*
Protinus è nostro præmissis agmine paucis,
Imperat infando tutos desistere cœpto,
*Possessam sedem, * tumidamq; relinquere mentem.*
Infremuit vesana manus, lapidumq; rotatu
Imperiosa viros abigit mandata ferentes.
Intereant nostris sub eodem tempore castris
Ex Veronensi iuuenes duo plebe creati,
Hunc Isaac, hunc Carzabanum Verona vocabat,
Tempore qui longo regalia signa secuti,
Obsequio Regi se commendare fideli
Certabant, studioq; pij placuisse fauoris:
Hos quasi conciues, & ob hoc securiùs illis
Iure sodalicij pro Cæsare verba daturos,
Ire iubent proceres, mentiúq; ferocia corda,
Consilioq; feras fauorum frangere mentes.
Quos velut ignotos nihilominus impia turba
Exaudire negans, vt certos repulit hostes.
Ac nisi se certo redimat plebs nostra tributo,
Lorica, vel equo, pro quolibet antè relicto,
Et caput ipse suum multo Rex liberet ære,
*Nunquam se * tutos aditus concedere, nunquam*
Transmittenda locis vrgentibus agmina, iurant.
Visa fuit Regi miserabilis atq; pudenda
Conditio, tactusq; graui sic incipit ira:
O socij proceresq;, mei solatia casus,
Quos mundi dominos, & certo iure potentes
Imperiosa facit Romani gloria regni:
Cernitis in quantum maiestas regia tandem

Venerit opprobrium,post tanta negocia regni,
Post expugnatas armis victricibus vrbes,
Imperijq; sacro susceptam more coronam,
Post multas scelerum pœnas,cladesq; nocentum:
Cum iam vestibulum patriæ,primosq; penates,
Optatasq; domos reduces intrare * paramus,
Proh pudor,à paucis prohibemur inertibus,vltrà
Regali transire via,nec vertere cursum
Fama,pudorq; sinit : nec longiùs ire nocentum
Sæuitia prohibente licet:paucíq; latrones,
Improba Romano poscunt à Rege tributa,
Cuius ad arbitrium disponitur omne tributum,
Et Capitoliciam * cogunt appendere summam,
Quo caput in toto non est mage nobile mundo.
Non decet à timido redimi latrone metallo,
A quo sæpe rei, nullo licèt ære redempti,
* Accipiunt propriam donato crimine vitam.
Nec me damna mouent,sed tristia fœdera terrent,
* Fœdaq; mansura fugio commercia fama.
Sed dabimus iustum,dabimus quandoq; tributum,
Quale decet Regem persoluere,ferre latronem.
State viri fortes : libet expugnare nocentes.
Aut hîc,aut nusquam gelidam transibimus Alpem.
Sic ait,& positis agmen consistere castris
Imperat, ignauos cupidus punire latrones.
Omnia versanti,quiddam rationis * aperta
Incidit in mentem,veluti conscenderat antè
Turba nocens,ita posse suos super ardua rupis
Ferre gradum quocunq; modo:iuuenesq; ducentos
Pectora signifero fortissima tradit Othoni:
Hos iubet ex omni secretas parte petito
Ascensu,tentare vias. Paretur,& armis
Instructi leuibus,sed firmo pectore tuti

Magna-

Magnanimi iuuenes, siluas & confraga rupis
Vndiq; multiuago scrutantes limite lustrant.
Vix inter scopulos, & acutas deniq; cautes
Conspexêre locum, quo se promitttere tandem
Magna videbatur peragendi cœpta facultas.
** Protinus angusto nituntur ad ardua calle,*
Cautibus infringunt vngues, & si qua vetusto
Prominet è scopulo putri iam stipite radix,
Hanc nitente manu prendunt, humeroq; priorem
Subuehit, attollitq; sequens, primusq; sequentes
Attrahit, & studijs alterna iuuamina præstant.
At si fortè viris præcisa semita rupe
Nulla patet, solitis ingentes nexibus hastas
Scalarum simulare gradus, suspensaq; longè
Non dubitant nisu vestigia ferre sub auras.
** Sic vbi cum summo vix eluctata labore*
Constitit in summa bellatrix rupe iuuentus,
Regia, quæ tacitus secum sub veste gerebat,
Signa patens erexit Otho, strepituq; feroci
Terribiles sonuêre tubæ: clamore virorum
Hactenus ignoto mirantia saxa resultant,
Saxa ferùt tantùm, fessiq; volantibus antè
Cognita, ventosis vix vnquam tacta procellis.
Obstupuit peritura cohors, vbi regia signa
Vidit, & adstantes summis in rupibus hostes
Quid faciant miseri? præruptis ardua pinnis
*Saxa fugam prohibent, * pugnæ mala caussa, metusq;*
Impedit, & trepida tenuis fiducia dextra.
Attonitos, penitusq; animi ratione carentes
Regius aggreditur miles, reliquisq; peremptis
*Cum duce capta suo, * turpi bissena reseruans*
Corpora supplicio, grato pro munere Regi
Exhibet hos omnes: excepto scilicet vno,

* *Qui socios propria iussus suspendere dextra,*
Obtinuit miseram regali munere vitam.
Gallus erat, nuperq; dolis adscitus iniquis
Inscius: huic parcens, aliorum guttura duro
Elidi laqueo iustissimus imperat vltor.
Sic cruce, vel gladio quingentos vltima mortis
Fata subisse ferunt: omnes ex ordine equestri
Ingenuos iuuenes, quos regia vulnera passos,
Suppliciòq; suo cunctis exempla daturos,
Teutonus in magnos miles congessit aceruos,
Corporibusq; suis extincti, & strage cruenta
Obstruxére viam, quam viui fraude superba
Tentauére pio frustra praecludere Regi.
At Rex Italiae fauces, angustaq; claustra
Praeteriens, placidum prima statione Tridentum
Contigit: hic multos natalia rura petentes
Dimittens, vicina petit placidissimus hospes
Moenia Brixnora: mox illum Norica laeto
Terra sinu verso reducem iam suscipit anno.
* *Haec de tam multis generosi Principis actis*
Credidimus nobis tenui tentanda camoena:
Ac veluti plena raros ex arbore flores
Carpimus, & paucas numeramus in aethere flammas.
Nam si continuo libeat perscribere tractu,
Quicquid in Italiam tendens, aut inde reuertens,
Aut quocunque loco positus, tam fortiter ille
*Quàm sapienter * agit, * quis iam, precor, omnia codex*
Haec capiet? scriptórue manu properante notabit?
Non est exigui de tanto Principe vatis
Scribere: magnificum desiderat ille Poëtam,
Nos animo tenues, & nullo robore fulti,
* *Sudamus facilem magno sub fasce laborem,*
Adde quòd absenti de multis pauca referre,

Remq;

Remq́; verecundo leuiter perstringere tactu
Sufficit: hi solidè possunt describere gesta,
*Quos * oculata fides, simul & praesentia facti*
Instruit, & notus falli non sustinet ordo.
*Nos * procul absentes, regalia cernere facta*
*Caesaris indigni, * vulgata superstite fama,*
Paucula de multis tenui suscepimus aure.

Libri Quarti finis.

ARGVMENTVM LIBRI V.

Quintus in occursum redeuntis concitat vrbes
Principis, expansis hilarescunt oppida valuis.
Bellorum strepitus, incendia, damna, rapinas
Vindicat, & merita consumit clade nocentes.
Cumq́; Palatino Comites bis quinq; potentes
Ferre canes scapulis foedissima pondera cogit.
Omnibus in formam solida iam pace reductis,
Casta Beatrici partitur foedera lecti:
Nominis antiqui patruo vir mitis honorem
Seruat, & esse nouum iubet Austria rura Ducatum.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. AEnobar. Aug. Lib. V.

ERGO sui reditu gaudens Alemannia Regis,
Maioremq́; videns, quàm miserat ipsa redisse,
Fascibus, & summae cognomine laudis onustum,
Eius in occursum proceres, populosq́; fideles
Excitat, & totas deuotis moenibus vrbes
*Laeta * patére iubet, gratumq́; impendit honorem.*

Sic quondam duri post multa pericula belli,
Thermodoontiaco referentem signa triumpho,
Adiecisse suis gaudentem plurima regnis
Thesea Cecropiæ reducem vidistis Athenæ.
Principis in patruo rapto conflata Ducatu
*Baugariæ spirabat adhuc * vetus illa simultas.*
Hanc sedare nepos cupiens mitissimus iram,
*Vrbe Ratispona, * flagrantem dulcibus illum*
Conuenit alloquijs, multumq; diuq; laborans:
Non tamen eualuit veterem sopire querelam
Inter vtrumq; virum; solidamq; reducere pacem.
Ergo viris aliud super ijsdem rebus agendum
Colloquium statuit, quà rura Boëmica primoq;
** Baugariæ fines communi limite tangunt.*
Dumq; locum Princeps, fieret mora ne qua per ipsum,
Colloquij peteret, finesq; accederet illos:
*Ecce * Ladeslaus, ductore Boëmia sub quo*
Tunc erat, Hermannusq; sacræ comes inclytus aulæ,
Cuius erat tumido tellus circumflua Rheno,
** Saxonicaq; potens Albertus Marchio terra,*
*Occurrunt, * reducemq; (metu vel amore) salutant.*
Tantus quippe metus proceres inuaserat omnes,
Qui sua signa sequi, patriosq; relinquere fines
Abnuerant, tantus trepidantes terror habebat.
** Vt sibi quisq; nocens, & se quoq; Cæsaris ira*
Iudice iam dignus, læsum contenderet omni
Obsequio placare Ducem, quem laude venustum,
Insignem meritis, omni virtute decorum,
Terribilemq; reis, præcurrens fama canebat.
*Nam quanto terrore * sui post terga timentem*
** Liquerit Ausoniam Rector, quantumq; recedens*
Vrbibus Italicis incusserit ille timorem,
Legati fecére palàm, quos conscia culpæ

Ac metuens Verona sua, post pauca secutos
Tempora, Teutonicam supplex direxit ad vrbem:
Quorum blanditias humiles, lachrymosaq; cautus
Tempore verba suo posthac memoranda relinquo.
Scilicet hanc in se maiestas regia iusti
Vim terroris habet, procul, an propè, præstò, vel absens,
Semper terribilis, semper metuenda, suoq;
Plena vigore manet, nulliq; impunè premenda
Creditur, & semper cunctis, & vbiq; timetur.
*Hoc quoq; colloquio, proceres hinc inde * sagaci,*
Cæsaris imperio, rimantes pectore caussam,
Conatiq; diu tantos sedare tumultus,
Suscepto frustra tandem cessére labori.
Nam quamcunq; viri tentarunt cudere formam
*Pacis, vt * huic finem faceret transactio liti,*
Spreuit, & insolita permansit Noricus ira.
Inq; salutato fremebundus Rege recessit.
Inde Ratispona rursum reuocata potentum
Principis accitu conuenit turba virorum.
Hîc vbi iudicio Procerum, iurisq; tenore
Saxona maiorum Princeps in sede locauit,
Omnes Baugariæ studio iurata fideli
Cum Duce prima nouo sanxerunt fœdera patres.
At populus claræ possessor, & incola sedis,
Non tantùm iurare Duci, sed & obside multo
Securam præstare fidem, compulsus ab illo
Paruit: hic siquidem maiori fœdera cura
*Sunt exacta Duci, * quòd plebs ea fida priori,*
Atq; nouo poterat domino suspecta videri.
*Hîc quoq; * multimodas dubia sub lite querelas*
Emersisse ferunt: quas inter maxima penè
Hæc erat: Arnoldus tuus ô Moguntia præsul,
Hermannusq; comes, magnæ sub Principe summo

Acriter

*Acriter inter se conflictum litis agebant.
Nam dum Teutonicis Rector submotus ab oris
Ausonias premeret bello seu legibus vrbes,
Tantus in Arctoo belli furor arserat orbe,
Vt penitùs concussa suas Alemannia clades
Fleret, & absentem reuocaret sedula Regem.
Hac quoq; cum multis, sed fortior omnibus vna
Finibus ex Italis Fridericum caussa reduxit.
Sed tamen in tanto totius turbine regni,
Tantò maiori pugnax Germania clade
Senserat istorum vires iramq; virorum,
Quantò maior eis erat editiorq; potestas.
Hos igitur Procerum strepitus, clamosaq; regni
Pectore sedato dirimente negocia Rege,
Ecce tui ciues, Isaac bene notus in aula,
Carzabanusq; simul, quorum (ni fallimur) * antè
Mentio praecessit, timido cum praesule sedis,
Tentamenta precum, placidas ad Caesaris aures
Et populi mandata tui, Verona, ferebant.
Vtq; viris aditus datus est, coramq; * loquendi
Copia, facundo Praesul sic incipit ore:
Verona mandata tuae, populiq; fidelis
Verba precesq; tibi, Romani maxime Rector
Nominis, eiusdem * vix dignus episcopus vrbis
Perfero: nec dubium mihi persuadere laborem
Eualuére priùs, quàm totus mente sub vna
* Ecclesiae populus maioris in aede receptus,
Omnia quae nobis ad te referenda dedissent,
Teste Deo, sanctisq; * suis, promisit, & actu
Et plena seruare fide. quis crederet vllum
Fraudibus esse locum? poterant, si fallere vellent,
Alterius famam certo obiectare pudori,
Atq; alij mandare dolos, & parcere patri,

Sed

Sed quia pura fides, nullo fucata colore*
Mandatis inerat, placuit committere nobis.
Atq; ideo comites morum grauitate probatos
Adiecére viros, longo quos ipse fideles,
Agnouisse potes castrorum & temporis vsu.
Audijt, & doluit tumida feritate latrones,
Non ciues, Verona, suos, transire paranti
Insidias posuisse tibi. quis dicere ciues
Audeat, in proprium molitos impia Regem?
Qui violat ciuem, conciuis desinit esse,
Qui violat Regem, quis posset dicere ciuem?
Sed bene, quòd meritam subijt manus impia pœnam,
Et proiecta feras volucresq; cadauera pascunt:
Ossa peremptorum tumulis Verona negatis,
*Atq; feros manes, & nomina * sæua nocentum*
Damnat, & irati natos odére parentes.
Ac ne fortè tibi nostra videatur ab vrbe
Consilium prodisse doli, quocunq; iubebit
Regia nobilitas, sese promittit, & offert
Purgandam Verona modo, fideiq; probandæ
Spondet, & innocuæ certissima pignora mentis.
Nónne adstricta tibi sacro Verona tenetur
Fœdere? nónne tuas excepit prima cohortes,
Cùm peteres magnam felici milite Romam?
* *Nónne tuos iterum reditus, conuersaq; læti*
Vidimus, & patrijs dimisimus agmina terris,
Quæ totiens gauisa tuis occurrere castris
Cernitur: infidam frustra ne dixeris vrbem.
* *Desine paucorum contagia morbida, quæso,*
In totum transferre gregem, culpaq; carentes
Exæquare reis: insontes culpa nocentum
Non trahat: ex proprijs iusto sub iudice factis
Præmia, seu pœnas meritorum quisque reportet.

Nos

Nos sumus innocui, iustam quam debuit iram
Excepit scelerata manus: iam parce fideli
* *Deuotoq́; tibi populo, potiusq́; rebellem,*
* *Infidamq́; suis longo iam tempore Romam,*
Aut tumidam Ligurum totis pete viribus vrbem.
Nec dubita iustis Veronam adsciscere bellis,
Et facias adhibere manus: quæcunq; furorem
Cæsaris vrbs meruit, nostram quoq; sentiet iram.
Dixerat, & comites plenis assensibus ambo
Adiecére suas * *placando Cæsare partes.*
At Rex consilio Procerum, sub nomine certo
Exigit, vt fisco iurent appendere, summam,
Et totis contra Ligurinam viribus vrbem
Regia castra sequi: sic demum pace reperta,
Ad patrios fines vestigia læta retorquent.
Instabat veneranda dies, qua Christus in vna
Aequalis deitate Patri, sine temporis ortu,
Natus ab æterno, sub tempore, * *temporis auctor,*
Cælitùs infusa voluit de virgine nasci,
* *Illic matre carens, istic nihil ex patre sumens:*
Sic puer in cunis, Deus vt regnaret in astris.
Hunc celebrare diem digno meditatus honore
Cæsar, * *vbi illustrem legeret sibi curia sedem,*
Quæ posset pleno tot milia pascere cornu,
Vvormaciam petijt, medio quæ gurgite Rheni
Gallica Germanis opponit rura colonis:
Vtraq; frugiferis tellus vberrima campis,
Vtraq; vinetis exuberat, vtraq; pomis,
Piscibus, atq; feris, & cunctis rebus edendis.
Hîc vbi deuoto solennia pectore Princeps
Tempora transegit, tandem sub iudice summo
Ardua tractari cœpére negocia regni.
* *Fundere multiplices ex omni parte querelas*

Assi-

Aspiceres, dubiasq; viros collidere caussas.
Quidquid ab alterutris absentis tempore Regis
Pertulerant, queruli mixto clamore queruntur.
* Sic domino peregrè post tempora longa reuerso, *
Commemorare solent lachrymosa negocia serui,
Pressurasq; suas, & iniqua verbera rixæ,
Alternosq; dolos, occultaq; crimina furti,
Et scelerum noxas, & quidquid nequiter actum
Enarrare valent, odio flagrante loquuntur.
Omnibus his placidas constantia Principis aures
Commodat, & * validos tranquilla mente tumultus
Temperat, indignans aliqua ratione moueri:
Oppressos releuat, pœna grauiore superbos
Percutit, afflictis bonus, ac metuendus iniquis.
Tunc duo præfati proceres, Arnoldus, & alter
Aulicus ille Comes, multis vehementer in illos
Accensis, Regemq; graui stimulantibus ira,
* Ob sua multiplici crudeliter acta reatu,
Iudicio victi, capitalis vulnera noxæ
Excipiunt: ac ni grauis ætas, & sacer ordo
Pontificem tutata forent, aut * sanguine pœnas
Solueret, aut summi pateretur probra pudoris.
Quippe vetus mos est,* vti si quis Rege remoto,
Sanguine, vel flamma, vel seditionis apertæ
Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: antè grauem quàm fuso sanguine pœnam
* Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre;
Sin alius, sellam. Cuius dispendia pœnæ
Ille Palatinæ custos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare Comes, cunctisq; videndus
Portauit scapulis * passus plus mille latrantem.

Hanc quoque tunc alij simili pro crimine pœnam
Sustinuére * decem Comites, totidemq́; coacti
* Fœda tulére canes generoso pondera collo.
* Cuius inauditæ pœnæ timor altus in omnes
Irruit: vt nullus procerum præsumeret vltrà
Armata certare manu, sed pace sequestra
Iudicis arbitrio sua quisque reposceret æqui.
Adde quòd inuictus discurrens vndique Cæsar,
Prædonum castella iugis * horrentia summis,
Et vix spectandas celsis in rupibus arces
Expugnare manu, sparsisq́; euertere muris,
Vrere vel flammis auidè properabat, & ipsos
* Artifices scelerum, regni turbare quietem,
Et miseros crebris solitos spoliare rapinis,
* Vel cruce, vel gladio, vel longo carceris vsu
Perdere gaudebat, non exorabilis vltor.
Sic iam post tenebras, & sæui tristia belli
Nubila, Teutonici sedato turbine regni,
Principis aduentus veluti noua solis imago
Cœperat optatæ radios * effundere pacis.
Sola Ducum * studijs exercita Norica tellus,
Huius adhuc expers erat, impatiensq́; salutis.
Iamq́; dies aderat celeri reuolùta relapsu,
* Quam sacer ipse suo venerandam Spiritus orbi
Præstitit aduentu, cùm mystica munera signans
Desuper effuso linguas distinxit in igne,
Inq́; Palatini castro priuatus Othonis,
Ocia sepositis, curis Fridericus agebat.
Hac * triduo tantùm secreta in sede peracto,
Ad solitas iterum curas, & publica regni
* Retulit, excluso torpore, negocia mentem.
Ergo Ratispona patruum de fœdere pacis
Alloquitur: flectitq́; virum, fortaßis ab illis,

Quos

Quos propter rixas, iniustaq; prælia, Regis
*Audierat sensisse minas, * exempla trahentem.*
Cumq; reformata tantorum pace virorum,
Publica per totum florerent gaudia regnum,
Vt benè compositis rebus, perfecta decoris
Gloria, nullius defectu partis, adesset,
*Restabat, viduum * generosæ prolis amore*
Castà Beatrici sociare cubilia Regem,
** Quæ sibi per quasdam nuper traducta fideles,*
Teutonicas vrbes, & coniugis arua futuri
Principis accitu iam spe Regina tenebat.
Nam quæ prima viro, nec permansura, potenti
Nupserat, illicito cognata recedere lecto vid. 5. 1, 750.
Iussa locum thalamis dederat, caussamq; secundis.
*Hoc quoq; * dissidium secreto cuncta regentis*
*Consilio prodisse potest, * vt fortè beata*
Principis in thalamos succederet illa Beatrix,
** Principe digna viro, prolem paritura beatam.*
Quam comes Allobrogum, Regum de gente vetusta
Ortus, & ipse suis Reinaldus clarior actis
Progenuit, moriensq; tuos Burgundia fines
Orbatæ in teneris & pupillaribus annis,
Et validas vrbes, munitaq; castra reliquit.
Hæc adeo tellus à sedibus incipit illis,
Qua Basilea suos vicino flumine muros
** Alluit, & Rhenum venientem læta salutat:*
Innumerosq; tenens populos, hinc Gallica rura
Mordet: at hinc rigidis scopulosæ rupibus alpis
Arctatur, tractuq; pari protenditur, vsq;
Quà rapidus primas Rhodanus maris influit vndas,
Quaq; caput regni, sedesq; fuisse vetusti
Fertur Arelatum, priscorum curia Regum,
Teq; sibi iungens æquo Prouincia iure,

Nomen apud veteres regni titulumq́; gerebat,
Cuius Arelatum sedes, & finis ab illa
Parte ferebatur, donec * *suprema voluntas*
Regis Rudolphi regnis accedere nostris
Iussit, & antiqui detraxit nomen honoris:
Vt iam non regnum, sed sit bona portio regni.
Has ibi metropoles, & * *primi nominis vrbes,*
Chrysopolim placidam, Lugdunum, siue Viennam,
Quaq́; tuos spumante mari Prouincia fines
Claudit Arelatum, validis obnoxia ventis.
Chrysopolim Dubius, reliquas * *prælabitur amnis*
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.
Hanc comes antiqua veniens ab origine Regum
Guilhelmus quidam, Puerum quem fama vocabat,
Possedit, quem conspicuo produxerat ortu
Chunradi germana Ducis, quo fraude suorum
(Vt perhibent veteres) * *humanis rebus adempto,*
Proximus agnatus Comitis Reinaldus, & hæres
Legitimus, tantæ nactus moderamina summæ
Iure suo * *nimirum, & claro sanguine fretus,*
Teutonicos Reges, edictaq́; sæpe vocatus
Spreuit, & Allobroges alijs sub Regibus esse
Indignum reputans, nimium memor ille vetustæ
Libertatis erat, Regemq́; superbus agebat:
Donec ob innumeros fastus, sententia tandem
Vltrices in eum deprompsit regia vires,
Ereptamq́; viro, regni sub iudice, terram,
Nomine Chunrado fisci concessit habendam:
* *Vt quasi proscripto regni spretore rebelli,*
Proximus extincto succederet ille nepoti.
Qui mox concessos armato milite fines,
Irrumpens, regale sibi defendere donum,
Et valida sancire manu tentabat: at ille

A patri-

A patribus suscepta suis retinere laborans,
Plurima conseruit diuerso prælia casu.
Has inimicitias, tandem sub tempore nostro
Regia sopiuit talis sollertia pacto:
Scilicet vt geminas illis in finibus vrbes,
Lausannam, gelidaq́; sitas in rupe Gebennas,
Bertoldus regeret, reliquas Reinnaldus haberet.
Hanc reor ob causam, regni pro parte vetusti,
Maluit Allobrogum Bertoldus Rector haberi,
Quàm Comes insolito Reinaldus nomine mansit.
Hoc quoq; defuncto, tanti patris vnica proles,
Iure sibi patriæ delatum sortis honorem,
Magnáq; sub teneris moderamina sumpserat annis,
Eximio nuptura viro, generosa Beatrix.
Ergo dato passim varias rumore per vrbes
Aduenisse diem, quo festa lampade Princeps,
Dignetur sacri sociam sibi iungere lecti,
Et * meliora nouis sponsalia ducere fatis.
Vndiq; magnifici Proceres, ad magna vocati
Conueniunt, vrbemq́; petunt, cui nomen ab herbis
Esse putant linguæ vulgaris origine tractum:
Vt tanquam medij circa * præcordia regni
Eximium celebretur opus, famosaq́; sedes
Illa locum tanto dignum concedat honori.
* Quanti Pontifices, quanti coiére potentes,
Quæ facies procerum, quis honor, quæ gloria rerum,
Quis ue fauor populi, seu quæ deuotio cleri,
Qui velit expressis metiri singula verbis,
Hunc ego * littoreas numerare fatebor harenas
Posse, vel in magno radiantia sidera cœlo.
Hoc rerum splendore sacros Regina mariti
Venit in amplexus, Comites, Regesq́;, Ducesq́;,
Felici paritura thoro, te maxime, qui nunc

Fortiter Ausonias vrbes * *Henrice regendo*
Grande tibi nomen primo nancisceris auo:
Et te Sueuorum ductor Friderice, paterni,
Quod tua facta probant, dignißime nominis hæres:
Te quoq; cum magno præclara laudis Othone
Insignis Chunrade puer: cunctiq; minorem,
Sed non dißimilem morum probitate Philippum.
Hos equidem partu felici fœmina Princeps
Edidit, & plures generosa forsitan aluo
Terrarum dominos longè lateq; potentes
Progenitura fuit, * *si non florente iuuenta*
Inuida fallaces rupissent stamina Parcæ.
Heu mihi, quàm celeri dominatrix inclyta fato
Occubuit, viduumq; virum, prolemq; reliquit.
Iam tamen Augusto dominantes cum patre natos
Viderat, impressamq; tuis Henrice coronam
Temporibus: cum de toto semel orbe * *vocatos,*
Quanta nec antè fuit, nec creditur esse futura,
Moguntina suos aspexit curia patres.
Nondum collectos ad gaudia tanta potentes
Ad proprias sedes, nataliaq; arua reuerti
Passus erat Princeps: sed adhuc * *Hymenæa, sacroq;*
Carmina digna thoro, solenni curia plausu,
Et felix omen, votiuaq; festa canebat,
Cùm rediit Graia Stabulensis ab vrbe Guibaldus,
Legatiq; simul, Regis mandata ferentes.
Qui tamen ob fraudes aliorum, quos priùs idem
* *Egregio Manueli orator miserat vrbis,*
Auribus, & facie tam lato tempore, tanti
Principis indigni, longè consistere iußi,
Expauére graues offensi Cæsaris iras.
Nam qui prædicti mandata priora tyranni
Ausonias vrbes, Ethruscaq; rura tenenti

Attulerant Friderice tibi, gentilibus vsi
**Fraudibus, impressas falso sub nomine Regis*
Mendaces chartas sibi confecére sigillo.
Quos benè Rex habitos, postquam cumulauit honore,
Muneribusq; datis, referendaq; fausta tyranno
Verba suo, placidaq; dedit consortia pacis,
Dimisitq; viros: cùm regia signa remensis
Alpibus audirent ad Transalpina rediisse:
Protinus Appuliæ populos, & mœnia falsis
** Subreptisq; dolo Campana relatibus implent,*
Littoreas vrbes, sese, vicinaq; Ponto
Oppida, munifico falsis à Principe signis,
*Accepisse probant: * ignauaq; pectora vulgi*
Fraudibus, & Graio corrumpunt nequiter auro.
His Comes Andreas Capuæ, proscriptaq; turba
Nuper ab exilio nostro sub Rege reuersa,
Atq; Cauillensis Robertus nomine quidam
Eximia virtute comes: seu gratia nostri
Principis, aut odium Siculi, seu maxima merces
Impulerat, cœptis tota virtute fauebant.
*Præterea * dominis infidum ac mobile vulgus*
Pondera seruitij, Siculaq; tyrannidis optans
Abiecisse iugum, sceleri præstare fauorem
Gaudebat, rerumq; sequi momenta nouarum.
His opibus freti, Barum petiére, locumq;
Præsidij validam quam præmuniuerat arcem
Milite non pauco Siculus, certantibus armis
Oppugnant, capiuntq; manu, possessaq; bello
In sua iura nouis traducunt mœnia fatis:
Non sine clade tamen. nam maximus vnus in illis
Gaudia Palologus leto turbauit acerbo,
*Cuius aromatico conditum corpus * odore*
Turba comes patrio transmittit mœsta sepulchro.

Iamq; per Ausonias vrbes vulgatus adusq;
Principis ingenuas rumor peruenerat aures,
Vel summum clausisse diem, vel pondere morbi
Guilhelmum proprij priuatum munere sensus,
Nec ratione frui, cunctasq; in finibus illis
Fœdere Graiorum deceptas fraudibus vrbes.
Quod satis indignum Cæsar, penitusq; pudendum
Duxit: & ingenti turbatus inhorruit ira.
Nam licèt à Siculo Romani nominis vrbes
Hactenus inuasas, mutilataq; regna doleret:
Turpe tamen magis hoc, & fœdius esse putabat,
Mœnia capta dolo, seductaq; turpiter astu,
Seq; sui falsa delusum nominis vmbra.
Nam quòd tam longa Siculum gaudere rapina
Tam patiens tulerat, iustamq; represserat iram,
Hactenus occultis, penitusq; latentibus actum
*Quis dubitet caussis? * vti tandem tempore nostro*
** Aeternum veteri finem positura querelæ,*
Nobilis è Sicula tibi Rex Henrice veniret
Nupta domo, gemini pax & concordia regni.
Forsitan hic facinus commentaq; fraudis iniquæ
Graiugenumq; dolos, Graiorum morte piasset:
Aut inhonoratos, & probra grauissima passos,
Turpiter Argolicam repedare dedisset ad vrbem,
Ni bona pars Procerum, legatis parcere Regem
*Censeret, * famamq; bonam præferre dolori.*
Sic demum Graijs adeundi copia Regis,
Temporis atq; loci præscribitur ordine certo.
Non tamen inuicti fera Principis ira resedit,
Donec in Apuliam Proceres, vltricia regni
Iurauére sequi condicto tempore signa.
Iamq; graues vltrix Alemannia mouerat iras,
*Magnaq; terrifico * properabat cœpta tumultu,*

Cum nouus ex Latio rumor, meliorq́; priori,
Hostibus extinctis, Siculo victore receptas,
Quas sibi subdiderant fallaciter, attulit vrbes.
Ergo aliò Princeps tantarum pondera rerum
Flectit, & in Ligures properat conuertere bellum,
Innumerasq́; suo signatas nomine chartas
Destinat ad Proceres ita regia iussa ferentes.
** Si non perspicuis patuisset cognita signis*
Vestra fides, multoq́; priùs sudore labores,
Pignora sincera mentis manifesta dedissent,
Non ita securè vestrum peteremus, ad omnes,
Auxilium, diuersa ferunt quos tempora, casus:
Sed quia deuotos velut officiosa supremo
Membra decet capiti, nobis cognouimus esse,
Nunc hoc, nunc aliud mutato tempore vestris
Mandamus studijs: sic rerum postulat ordo:
Sic variat fortuna vices, nullosq́; timemus
Ob decus Imperij vobis sociare labores.
Appuliæ bellum quod paucis antè diebus
Sanximus Herbipoli, vobis impunè remitto.
Prauenit siquidem nostros fortuna labores,
Magnaq́; sublatis periére negocia caussis.
Altera iam nostros expectant bella lacertos:
Egregium virtutis opus, pulchriq́; laboris
Imperij satiare minas, cunctiq́; per orbem
Gentibus & populis, Ligurina funditùs vrbe,
Vt decet, euersa, nostrum sancire timorem:
Quæ semper Latijs fallax, infida, rebellis
Regibus, & nulli docilis seruire potenti,
Præcipuè nostris tumefacta repugnat habenis,
*Et quasi degenerem, * timidumq́;, & mente carentem*
Contemnit, nec posse putat punire nocentes,
Quem nimis expositum veniæ, segnemq́; malorum

*Aspicit in pœnas; * patientia nostra timori,*
Illa teste, datur. Nescis ha perdita, nescis,
Quem stimules peritura virum: sentire decebat
Te quoq;, quod sensit consors & conscia culpæ
Infelix Terdona tuæ: ceu corruit illa,
*Tu quoq; victa * cades, tanto grauiore ruina,*
*Quanto * nunc alijs tibi firmior ipsa videris.*
Parua cadunt leuius, non multa mole premuntur:
Magna sub ingenti franguntur pondera lapsu.
** Nunc age, magnifici Proceres, ingentibus actis*
Intrepidas adhibete manus: & iusta ferentes
Arma, laboranti mecum succurrite regno.
** Tutius est ferro iam putrida membra recidi,*
Quàm partis vitio totum tabescere corpus.
Hæc est illa nocens quæ cunctas fortior vrbes
Persequitur, nostramq; premit sine fine Papiam,
Quæ Cumam, Laudamq;, nimis vicina, perenni
Infectans odio, crudelibus vrget vtramq;,
Terrificatq; minis, aliasq; ferociter armis
Euertit: pressasq; tenens in puluere, victum
Non patitur releuare caput: regniq; superba
Contemnit, ridetq; minas: quas odimus vrbes
Diligit, & contrà quas nos dileximus, odit.
Terdonæ veteres nobis prohibentibus arces
Erigit, & vetitas audet sarcire ruinas.
Nec timet iratum, quem scit procul absore Regem,
Nec putat vlteriùs nostros sentire recursus.
Fallitur, & vano ducit solatia voto.
Sperato citiùs castris Ligurina prememus
Mœnia: completo bellum condiximus anno.
Tunc nobis meritas cogetur pendere pœnas:
Et quæ nunc alias tutatur & erigit vrbes,
Non nisi post longum tempus renouanda iacebit.

Ergo

Ergo viri fortes, vobis adsciscite, quantas
Quisque potestis opes, vti cum se torserit annus,*
Totus apud nostram coiens exercitus Vlmam,
Me duce per rigidam securus & integer Alpem
*Transeat, & * fortem satis impiger occupet vrbem.*
Néue sub hac specie vos ad maiora vocari,
Aut Appenninum traduci fortè putetis,
Sit procul iste metus: Ligurum non longiùs vrbe
Cogendum quenquam, per regia nomina iure.
Interea solito belli fremebunda tumultu
Vrbs Ligurum, postquam natalia rura tenere
Comperit euicta regales Alpe cateruas,
Ticinum geminis incingere pontibus amnem
Adgreditur, pauidam solita feritate Papiam,
Ac circumpositos flammis simul atq; rapina
*Depopulatur agros: * mortalia corpora ferro*
Confodit: aut duris adstringit capta cathenis.
Lunellum renouat: Terdonæ mœnia raptim
Erigit: atq; nouas properat sarcire ruinas.
Haud procul à tutis Ticini mœnibus alto
Fulgebant castella loco, de nomine certum,
*(*Vingeuum scriptura vocat) nil tradidit vsus.*
Hæc tunc Guilhelmus Ferrati Marchio montis
Mœnia seruabat, simul & Ticina iuuentus,
Præsidio submissa loci: sed fortior hostis
Expugnata diu tandem munimina victor
Occupat, & captis multò vix obside vitam
Indulgens, proprio componit fœdera nutu.
*Quæ * tamen ob leges, & formam pacis iniquam,*
Spreuit, & abiecto Ticinum pondere rupit.
*Ergo vbi * festa suum cepérunt gaudia finem,*
Protinus Herbipoli procerum cum parte relicta
Norica castra petens, ibi Rex ad tempus agebat.

Illic,vt erant iussi legati Regis Achiuûm
* Notificant, quorum series ni fallimur hæc est.
Occurrére viro,mandataq; regia, Regi
Vxorem clara Regum de gente suorum
Spondebant,thalamosq; nouos & fœdera pacis
Perpetua, nexu solido firmare parabant.
Huic quoq; prædicta restabat & altera caussa.
Nam duce Boricio tumidorum Rector Achiuûm,
Nuper ad Hungariam magnum direxerat agmen.
Cuius,vt interijt bello pars magna cruento,
Cum duce fusa suo,Scythica pereunte sagitta,
Viribus ipse suis vindictam sumere cladis
Inualidus,nostrum,quem nouerat omnia posse,
Orabat Regem,sæuis indicere bellum
Gentibus,vltoremq; suis adsciscere factis
Tentabat:sed cassa virum spes vtraq; lusit.
Nam meliora sibi thalami iam fœdera Rector
Iunxerat: * at bellum breue tempus, & altera belli
Fortiùs incumbens * priuati cura vetabat.
Inde Ratisbonam Princeps, & publica regni
Cura vocat Proceres,& rerum fama nouarum.
Hîc inter Regis patruum,Regisq; nepotem,
Hactenus occultam de pacis fœdere formam
Nunc tandem vulgare parant, & ferre sub auras:
Quæ qualis fuerit,rerum satis ordo docebit.
Nam patruus Regis,* per septem signa Ducatum
Ritè resignauit:quæ tradidit ille nepoti.
E quibus ille duo patruo tradenda resignans,
Austrica iura viro pariter cessura reliquit.
* Marchia tunc tellus erat hæc,nunc verò Ducatus.
Namq; volens prisci defendere nomen honoris
Rex patruo,cùm tres comitatus ille teneret,
His quasi compactis,& in vno corpore iunctis

Consi-

Consilio Procerum, celebrem dedit esse Ducatum.
** Néue secuturi factum subuertere Reges*
Aut reuocare queant, regali tuta sigillo
Argumenta Duci, monimentaq́; certa reliquit.
** Vtq́; bono pacis cunctas florente per vrbes*
Hæc quoq; regali frueretur munere tellus,
Vltima iuratam suscepit Norica pacem.
Sic velut antiqui reuocato tempore secli,
*Aurea * pacifico sub Rege reuixerat ætas.*
*Sed * quantum placidæ, firmata pace, quietis*
Præstiterat nostro Regis præsentia regno,
Italicis tantùm populis iniecerat absens
*Cladis: & * astrictos laxauerat antè furores.*
Sic dum dimidium tenebris absentia Solis
Infuscat mundum, reliquo præsentia lucem
Fundit, & alterno partitur lumine cœlum.

Libri Quinti finis.

ARGVMENTVM
LIBRI VI.

Sextus in indomitos regalia signa Polonos
Excitat: Herbipolim repetit post prælia victor.
Plena dolis Graios spreuit mandata ferentes.
Anglicus eximium mittit tentoria munus.
Chrysopoli positum Papalis epistola verbis Vesontione Burgundiae
Ambiguis suspecta mouet: mox Norica Princeps
Rura petit: patruosque suos in fœdera cogit
Prisca: Labeslaum Regem creat ex Duce primum.
Pace domi facta, Ligures inuadere bello
Approperat: reuocatque suas in castra cohortes.

GVN-

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. Ænobar. Aug. Lib. VI.

Ergo reformatæ post tēpora plurima paci
Nobilis arridens læto Germania vultu,
Dulcia sepositis tractabat gaudia curis.
Mutatos sese, mutataq; secula læti
Credebant homines: cœli quoq; blandior
Spirabat, melioraq; dabat sua munera tellus. (aura
Non tamen in tanta Princeps ignaua quiete
*Ocia carpebat, credens hoc * perdere tempus,*
** Quo nihil adiectum regni prouentibus esset:*
** Quamq; alijs dederat pacem sibi sponte negabat.*
Ergo nouam nactus tentandi fortia caussam,
Constituit sæuis indicere bella Polonis.
** Hos, vt fama tenet, populos à cardine primo*
Solis, & æstiuo Phœbææ lampadis ortu,
Vistula præcingens torrentibus alligat vndis:
At quà fumantem mergi videt æquore Phœbum,
Hanc rapido cursu prælabitur Odera partem:
Quod latus imbriferos telluris respicit Austros,
Rura Boëmorum, syluis horrenda vetustis,
Tangit: ab arctoa Scythici maris æstuat ora
Fluctus, & indomiti sedem posuére Ruteni.
Hæc regio Sclauos complectitur, atq; Polonos,
Et gentes alias, quarum nec barbara nobis
Nomina, nec rigidi possunt notescere mores.
Terra suo munita situ, vix hostibus vllis
Armata tentanda manu: gens aspera cultu,

Terri-

Terribilis facie, morum feritate timenda;
Horrendo violenta sono, truculenta, minaxq́;,
Prompta manu, rationis inops, adsueta rapinæ,
Vix hominum se more gerens, horrore ferino
Sæuior, impatiens legum, cupidissima cædis,
Mobilis, inconstans, acerrima, lubrica, fallax,
Nec dominis seruare fidem, nec amare propinquos
Sueta, nec affectu pietatis docta moueri.
Hæc partim natura dedit: partimq́; nocentes*
Tabida pestifera faciunt contagia plebis.
Nam quæcunq; iacet Scythico breuis insula Ponto,
Qui tenet hanc populus, nec terram vomere sulcat
Frigore perpetuo sterilem, nec squallida duro
*Rura ligone mouet, nec * vitem copulat vlmo,*
Nec legit arboreos, autumni munera, fœtus:
Venatu tantùm, crebrisq́; alimenta rapinis
*Quærit, & * assiduus pirata senescit in vndis.*
At si quando famem penuria longa ciborum
Asperat (horrendum dictu, vix credere possum
Ipse quidem, sed rumor habet) sua membra vicissim
Pestifero miseri morsu lacerare feruntur:
Nec genitor nato, nec fratri parcere frater
*Nouit, & elixa * recreatur filia matre.*
Non tamen inuictam terræ populiq́; ferocis
Asperitas potuit Regis compescere mentem,
Quo minùs ad certos secura mente labores
Tenderet, & iustam vindicta pasceret iram.
Hæc siquidem tellus communi iure tenenda
** Funiculi sub sorte, tribus deuenerat olim*
*Fratribus, egregij generis: sed * nomina nostris*
Barbara legitimè nequeunt accedere libris.
Horum, qui reliquos ortu præcesserat vnus
Dux erat, & nuptam cognatam Regis habebat,

Nomine

Nomine Gertrudem, Leopoldo patre creatam.
*Cuius ob * inuidiam fratres ceruice rebelli*
Abiecére iugum, pulsúmq; è sede paterna
** Compulerant tota profugum discedere terra.*
Ille sua pariter fugiens cum coniuge, Regem
Chunradum petijt: sceleratáq; facta suorum,
Ærumnasq; suas, ereptáq; iura Ducatus
*Affini, Regiq; suo * deflebat: at ille*
Imperiosa satis regni mandata, minasq;
Misit, & ereptos reddi præcepit honores.
Intumuére truces, nec regia iussa, nec acres
Exaudire minas, nec iam parere iubenti
Curabant: missúq; alijs, iterúmq; remissis
*Spernebant tumidi, fraternáq; * iura tenebant.*
Sic Dux prædicto longùm sub Principe frustra
*Fleuit, & * assidua mansit vetus exul in aula.*
Ast vbi felici Fridericus regia gessit
*Sceptra manu, * patruiq; loco suscepit agendum,*
Quidquid inexpletum dubiúmue reliquerat ille,
Sæpiùs admoniti, nec tunc quoq; rapta iubentem
Reddere germano, timuerunt spernere Regem,
** Nec iurare fidem, nec prisco more tributa*
Annua, quingentas curabant pendere marcas,
*Omine non fausto: nam postquam * sæpe repulsa*
Infremuit iusta patientia nobilis ira,
Agmina confestim rapiens per iniqua viarum,
Difficilésq; locos, & quos præstruxerat hostis
** Obicibus vastis aditus, peruenit adusq;*
Odera Germanos quà separat, atq; Polonos.
Hanc neq; Chunradus, neq; Regum tempore prisco
Distantem ripis, tumidámq; rapacibus vndis
Armata transire manu tentauerat vllus.
** At Rex inuictum, quod suscepisset agendum,*

Nil patiens, * *ipsam quæ cunctis imperat, acri*
Ingenio feruens, naturam vincere tentat.
Protinus innumeras socijs contexere puppes
Imperat: vt rapidum toto simul agmine flumen
Exuperet, pariterq́; viros transmittat, equosq́;.
Obstupuére rei, postquam sua rura tenere,
Et ripam cunctis intactam Regibus antè
Conspexére virum, vexillaq́; regia campis
Irradiare suis: pauidiq́; fugacia turpi
Terga dedére fuga: quamuis ea castra Polonos,
Pomerios, Bruscos, Parthos, simul atq́; Rutenos,
Atq́; truces populos Scythiæ totius haberent:
Néue secuturis optata cibaria tellus.
Præsidiúmue ferat, villas, atq́; oppida tuta,
Castraq́; per longos vix expugnanda labores
Exurunt flammis, spoliataq́; rura relinquunt.
Nec minùs à tergo quæcunq́; illæsa manebant,
Vastabat Princeps: * *his qui sibi mente feroci*
Parcere noluerant, indignum parcere ducens.
Tum demum tumidis è fratribus alter, iniqua
Qui profugi fratris sedem ditione tenebat,
Vt videt interitum tandem certumq́; grauemq́;
Aduenisse suis irato Principe rebus,
Clamq́; palamq́; suos mittens, iterumq́; remittens,
Sæpiùs accitos affatu supplice cœpit
Compellare patres, & deditionis aperta
Principis arbitrio legem veniamq́; pacisci.
* *Quam miser hoc pacto tandem tulit, vt duo Regi*
Millia marcarum, bis centum verò ministris
Penderet argenti marcas bis mille probati,
Mille alias proceres studiorum præmia ferrent,
Bis centum sacræ daret officialibus aulæ:
* *At tibi quæ rutilo fulgebas digna metallo*

Corporis ad cultum, generosi germinis aurum,
Viginti magnas daret, vxor regia, marcas:
Iuraret q́; fidem Regi, dignum q́; fauorem,
* *Nec se de solio fratrem pepulisse paterno*
Dedecus ob regni iurando iure probaret:
Deniq; virgineam se * *præsentaret in vrbem,*
Staturus fratri summo sub iudice regni,
Signaq́; trans Alpes deuotus regia miles
Præuaricatricem Ligurum sequeretur ad vrbem.
Hæc vbi iurando firmauit, & obside multo,
* *Rursus ad obscœnos mores, vitiumq́; recurrens,*
Rupit, & * *AEolijs dedit irrita ferre procellis.*
Nam neq; castra sequi voluit, neq; venit ad illam,
Quam Rex fraternæ liti * *condixerat, vrbem.*
Victor ad Herbipolis famosa mœnia Princeps
Signa refert: ibi tunc alios rectoris Achiui
Legatos Graiæ portantes munera pompæ,
Verbaq́; mandatis * *satis ampullosa superbis,*
Occurrisse ferunt: quos, vt ventosa loquentes,
Iactantesq́; sui nimiùm magnalia regis:
Vrbano sermone diu gestire, benignus
Rector inoffensa patienter pertulit aure,
Spreuit, & irrisos probris fortasse lacessi
Dißimulans fineret, ni se peccasse fatentes
* *Elati stultiq́; viri, generosa potentis*
Fletibus & gemitu mouissent pectora Regis:
Iurassentq́; simul, nunquam se talia regnis
Ferre suis, Graiasq́; domi suspendere nugas,
Verbaq́; cum patrijs phalerata relinquere tectis,
Si quando nostram casus reuocasset ad vrbem.
Sic tandem tuti, vix tota mente recepta,
A summo petiére viro (nec tarda voluntas
Affuit) vt Princeps puerum præsentibus illis

* *Accin-*

* *Accingi gladio Fridericum ritè iuberet.*
*Hac amitam pueri consortem Regis * Irenen*
Argolici, mandasse, ac sæpe rogasse ferebant
Astipulante viro, propter consortia magni,
Quo pueri patrem fuerat complexus, amoris:
Donaq; larga quidem tam nunc, quàm sæpiùs antè
Miserat egregij puero regina decoris,
Mandatumq; viris dederat, non antè reuerti
Quàm dominæ possent ea gaudia visa referre.
Nec minùs Henrici, sub quo tunc diues agebat
Anglia, contigerat legatos Regis adesse.
*Hi quoq; * compositis mandata loquacia verbis,*
Et preciosa suæ portabant munera terræ.
Quorum præcipuum miro spectanda decore
Scena fuit, cui nec similem videre priores,
Nec, reor, vlterius series ventura videbit.
Materiam quæris? peregrino stamine texta
* *Creditur. artis opus? miras habuisse figuras:*
Pondus? humo tolli manibus, nisi úue nequibat;
Arte leuabatur: spaciosaq; iugera campi,
Multorumq; capax hominum, plus quinq; tenebat. f. regebat.
Hæc igitur tanto radiantia dona decore
*Regia mellifluis * ornauit epistola verbis.*
*Anglicus Augusto Rex * gaudia vera monarchæ*
Optat, & æternæ felicia gaudia vitæ:
Sit tibi vera salus, Rex optime, semper ab illo,
* *Qui bonitate sua dat Regibus esse salutem,*
Inspiretq; tuo bona cœlitùs omnia cordi,
*Cuius clausa manu Regum pia corda * feruntur.*
*Gratulor, & nostris meritò * congaudeo regnis,*
Cùm tu cunctorum, quos cernunt sidera, Regum
Maximus, & toto nulli cessurus in orbe,
Fœdera nostra tamen, regniq; minoris, amico

Affectu, non spernis opes: missúq; frequenter
Muneribus, sceptrúq;, potens nos Rector honoras.
** Munera grata quidem, sed longè gratior illa,*
Quae facit vt nobis sint munera grata, voluntas,
Quae sese nobis de tanto culmine rerum
Inclinat, nostraéq; petit consortia pacis.
Atq; ideo quidquid nostris promittere regnis,
Aut fecisse licet, deuota mente volentes
Spondemus, cupideq; tuo sacramus honori.
Sit precor in populis pax, & concordia nostris,
Vnus amor, sincera fides, commercia tuta:
Obsequijs nostris, studijsq; fidelibus opto
** Vti saepe iuuet, rarò contingat egere:*
Auxilij quoties aut res, aut tempus egebit,
Viribus alternis suffragia grata feramus.
Sic tamen, hîc vt tu, qui me cunctosq; per orbem
Praecellis Reges, ius arbitriumq; iubendi,
Vt decet, obtineas; mihi sit parêre necesse.
Tamq; tibi placeat nobis facienda iubere,
Quàm nobis fecisse placet: nec foenora blandi
Quaerimus obsequij, nec paruis magna latenter
Praemia captamus: * summo sit gratia Regi,*
Incolumes seruamus opes, nullius egemus:
Regna vigent, fortuna fauet, multúq; timemur
Gentibus, & populis, Aquitanica me duce tellus
Vtitur, Andegauis Comitem vocat, Anglia Regem.
Non contra Reges alios, inopinaq; bella
Imploramus opem, tranquilla pace fruentes,
*Pace tamen media * fidos optamus amicos,*
De quibus, vt nobis liceat sperare, quis autem
Vtilior, maiorúe mihi contingat amicus,
Quàm tu, quem toti Romana potentia mundo
Imposuit Dominum, quem totus suspicit orbis?

Mu-

Munera parua tibi, ſed quæ placitura putaui,
Mittere cura fuit: tu ſuſcipe mente benigna
Quæ ferimus, miſſamq; tuis hanc, vſibus, opto
Semper habe ſcenam, quæ te, Dux maxime, velis
Protegat expanſis, qui totum protegis orbem.
Nondum feſtinus mandata recentia lector
Prompſerat, atq; alij regalia tecta ſubibant,*
Quos Rex Hiſpanus, quos Gallia miſerat, aut quos
*Dacus, & *Hungaricis Pannon qui præſidet* aruis,*
Quos alij proceres, magnum qui ſparſa per orbem
Regna tenent, alijsq; procul dominantur in oris.
Iſtam quippe domum, nunquam ſine plebe frequenti
Omnibus è terris, & ab omni gente profecta
**Inuenies: vt qui linguas, moresq; locorum,*
Et quidquid toto rarum contingit in orbe*
Agnouiſſe velit, nuſquam perfectius illa*
Edidiciſſe queat ſic plurima tunc quoq; turba
Hîc aderat, diuerſa ſonis, & moribus impar,
Munera certatim, mandataq; læta ferebant,
Et ſua regna pio gaudebant ſubdere Regi.
Quos placidus Princeps blandis affatibus implens,
Reſponſis lætos, donis dimiſit onuſtos.
*Inde *Viro placuit dotalia coniugis arua,*
Allobrogumq; domos motis inuiſere caſtris.
Cuius vt aduentum præcurrens fama per vrbes
**Diſtulit, & rerum præconia magna peregit,*
Protinus Allobregum proceres, multiq; potentes
Italici, Veneti, Tuſci, ſimul atq; Latini,
**Vvaſcones, Hiſpani, ſeu quos Prouincia diues*
Miſit, & Allobrogum contingens Gallia fines,
Chryſopolim celeres adeunt: ibi regia caſtra,*
Teutonicasq; Ducum placet expectare cateruas,
Huc quoq; Romano celebres à Præſule miſſi

Legati venére duo, Bernardus, & ille
** Qui pòst in cathedra Rollandus nomine verso*
Dictus Alexander, multos magnosq; tumultus
Pertulit Ecclesiæ, cuius sub tempore longum
** Schisma quater senos exarsit penè per annos.*
His præter solitum census ingentis amorem
Quo Romana suos inflammat curia ciues,
Hac quoq; caussa viæ fuerat: quia nuper ab illa
Sede gradum referens, famoso nomine quidam
Anglus, apostolica multùm dilectus in aula
Præsul, Teutonicis fœdè tractatus in oris,
Et spoliatus erat: nec adhuc crudele, recensq;
Flagitium, digna Princeps mulctauerat ira.
Reddita magnifico super hac re pagina Regi,
*Plurima vana quidem, sed & * hoc monuisse putatur:*
Vt memor impensi tanti sibi Cæsar honoris
Esset, & accepta Papa donante corona:
*Nunquam Pontificem * collati muneris alto*
Pœnituisse viro, nec si maiora dedisset
*Præmia, * tristitiæ posthac oneríue futurum.*
Hæc ideo Princeps non contemnenda, nec absq;
Pondere, suspectis credebat tradita chartis,
Quòd priùs Ausonijs dum versaretur in oris,
Audierat Latia diffusum plebis in ora,
Et vulgò dici solitum: contingere nulli
Regna Latina viro, nisi cui Romanus amica
Traderet illa manu Petri sub nomine, præsul.
*Hoc quoq; Romana * præstans in sedibus aula*
*Vana * loquebatur, qua voce licebat, imago.*
Hic à Romano mendax antistite pictor
Fecerat Imperij sumentem iura Lutherum,
** Stare genu flexo, nec non epigrammata vanus*
Desuper addiderat, simulatis consona rebus.

Hanc

Hanc Adrianus ei,ne vera semina cladis
Res simulata daret,penitùs delere figuram
Pactus erat: sed adhuc minimi promissa laboris
Distulerat,fomesq; mali viuebat imago.
Ergo vbi magnificis accessit epistola verbis,
Admonuitq; virum: satis indignatus, ab illo
Imperium Princeps se suscepisse negauit.
Cumq; refragari legati, & dicere contrà
*Tentarent,& falsa sua pro parte * mouerent:*
Infremuére Duces,quos omnes aulicus ira
*Ille Comes præcessit * Otho,gladioq; cruentas*
Acriter educto properabat sumere pœnas.
*Sed Rex in media * Iame non immemor iræ*
Corripuit,tenuitq; viros,iramq; repressit:
*Et satis * implacidè dimissos, iussit eadem*
Qua venére via vestigia tuta referre:
Ne tamen ad dextram sit copia, siue sinistram
Detorquere gradum,nec nocte diutiùs vna
Vno stare loco,donec referantur in Vrbem.
Vtq; hac caussa sua cunctis notesceret ira,
Protinus innumeris absentibus acta libellis
Innuit,& tales properat dictare querelas.
Cùm mihi consensu diuina potentia. vestro
Imperium frenare manu,cunctisq; per orbem
Gentibus Ausonium dederit sancire timorem,
Si quid opinato grauius dignúmue querela
Inciderit,vestras iustis conquestibus aures
** Pellere non timeo: quorum me munere regna*
Et primò cepisse,& nunc accepta tenere
** Glorior & nunquam memorem gratúmue pigebit.*
Inde fit vt summi (modò dicere fas sit) iniquos
Pontificis vobis cogar depromere fastus.
Nam cùm Chrysopoli,magna cum plebe potentum

 *Consi-

* *Consilium nuper summis de rebus haberem,*
Aduenére duo falsi de sede prophetæ
Romana, qui se mandata salubria nobis
*Ferre * paciscentes, & toti commoda regno,*
Dulcia miscuerant secreto mella veneno.
Nam cùm cœpta legi nobis à Præsule missa
Prima parte sui sapuisset Epistola pacem,
Protinus expressis ausa est subiungere verbis,
Illius nobis collatum munere regnum,
Imperij fasces, & sceptri iura dedisse,
*Et gaudere * datis, & si maiora dedisset,*
Nunquam Pontificem facti, doniúe pigere.
Quem cùm legati viua quoq; voce furorem
Adstruerent, tantis exarsit curia flammis,
Vt nisi sedato tumidis præsentia motu
Nostra tulisset opem, miseranda clade perissent.
Ecce paterna fides, & magni Præsulis alma
Integritas, humiliúq; Petri vestigia sectans.
Iam non ferre crucem domini, sed tradere regna
Gaudet, & Augustus mauult, quàm Præsul haberi:
Ecclesiæ pacem, gladijs quæ ritè duobus
* *Vtitur, alterutro nunquam benè firma remoto,*
Scindit, & in sese geminos exasperat enses:
* *Dumq; sacerdoti conatur iungere Regem,*
Non vno tantùm contentus, lædit vtrumq;.
Quid voluére duo gladij, quos Petrus in illo
*Indicat esse * globo? totidem nisi nomina summi*
Iuris in Ecclesia: quæ cùm sibi mutua quondam
Fœderis alterni nexu, suffragia præstent,
* *Sunt diuisa tamen: nec in vnum posse videntur*
Iuncta coire caput: nec eodem sæpe recurrunt
Instituenda modo, licèt vnus vtrisq; sit auctor.
* *A quo nomen habet sub cœlo quæq; potestas.*

Alter

Alter honos cleri consensum postulat: alter
Arbitrio Procerum, regniq; fauore paratur.
Ergo quid ad summum de regni iure, quid, oro,*
Pontificem spectat? nullum caput ista super se
Aspicit, excepto cœlorum Rege, potestas.
Ecclesiam regat ille suam, diuinaq; iura
Temperet; Imperium nobis fascesq; relinquat.
** Adde, quòd infandum tractantes pectore votum*
**Latores apicum, mandatorumq; sequestri,*
Diuinas spoliare domos, sacra tollere vasa,
Excoriare cruces, abrumpere textibus aurum:
Omnia quæ possent auidè corradere sauis
Vnguibus, & secum collecta referre parabant.
Vtq; minus cautos mendacibus angere possent
Ac terrere notis, impresso plurima signo
*Deprensa est *vacuis apud illos pagina chartis,*
Susceptura nouas quas vellent cunq; figuras.
At nos Teutonico cupientes parcere regno,
Et simul iniustas cleri prohibere rapinas,
Vertere pestiferos à primo limine gressus
*Iussimus, & vacua lusos * repedare crumena.*
Vos (age) nunc Proceres, quibus hanc auctoribus au-
Imperiumq; rego, præsens iniuria quæso (lam,
Asperet, & iustos mecum stimulate dolores.
Interea magnos Proceres, Burgundia diues,
Pontificesq; suis excitos sedibus vltrò
Regis in occursum commouerat: omnia latè
Oppida, seu validis munitæ turribus vrbes,
Excipiunt illum valuis reuerenter apertis,
Quæq; relicta sibi iam libertate vetusta
Gaudebat tellus, venientem milite pauco
Agnoscit dominum supplex, Regemq; fatetur.
Ipseq; Parisiæ moderator & arbiter aulæ

Similiter et Tertullianus in Apologetico, et Joann. Chrysostomus.

Milite cum multo (dubium, pacatus, an hostis)
Colloquij caussa Regem Ludouicus adibat.
Ast vbi dispositis illum dotalibus aruis
Teutonicas reuocasse gradum cognouit in vrbes,
Regia magnifico pacis sub imagine fastu
Misit, & æqua suis ab eo mandata recepit.
Iamq; tuos Cæsar peragrans, Germania, campos,
Saxoniæ fines, claramq; intrauerat vrbem,
Quam prius insidiis condixerat ille Polonis.
Quos vbi velle dolum, iurataq; pendere parui,
Indefensa fidem cunctis absentia fecit.
Signa Ratisbonam sua fert, vbi magna coibat
Concelebranda patrum solenni curia cœtu.
Huc quoq; Pannonijs legatio venit ab oris,
*Verba, precesq; ferens * Geisæ sub nomine Regis.*
Huic satis in teneris adolescens strenuus annis
Frater erat Stephanus, quem Rex ad culmina regni
Aspirare dolo Bela suasore, ferebat.
Hic placido cultu puerum nutriuerat, vt qui
** Vir bonus & prudens, & auunculus esset vtriq;.*
Hunc quasi suspectum regnis, & facta parantem
Impia, Rex odijs vexabat frater iniquis.
** Impositoq; sibi funestæ crimine fraudis,*
Testibus, & falsis iuuenem damnare parabat
** Iudicijs, odiumq; furens ferale coquebat.*
At puer in magno spem tantum Cæsare ponens
Rebus opemq; suis, solum ratus esse sub astris
Qui velit, aut possit tumidos arcere tyrannos,
Hunc adijt, tumidiq; graues, quas senserat, iras
Fratris, & indigno fœdatam crimine famam,
Exiliumq; suum defiens: insignia magni
Corda viri, crebris tandem permota querelis
Impulit, vt sæuo fratri mandata, minasq;

Scri-

Scriberet,& iuuenem famæ, domuiq́; paternæ
Restitui, falsò læsum rumore, iuberet.
Ille furens odijs,& gaudens fratre remoto,
Cuius erat probitas animi suspecta nocenti,
** Excusare suam fraterno crimine culpam,*
Inuidiamq́; sui cupiens lenire furoris,
Hæc Regi mandata viros perferre fideles
Iussit,& Augustas his fallere vocibus aures:
Germanum,quo adusq; nihil crudeliter egit,
Vel latuére doli,consorti fœdere iuris
Participem,nulloq́; modo,nisi nomine tantùm,
Partiri quod nemo potest, habuisse minorem:*
At postquam durum patuit scelus, illud amicè*
Non potuisse pati: nec tunc quoq; sæuius actum,
Aut grauiùs quicquam, quàm quòd iam fraude re-
Cautus ab infido se subtraxisset amico. (perta,
Illum (cùm posset tutus mansisse) coactam
Sponte sua simulasse fugam,caussamq́; doloris
Esse,quod incœptos nequeat patrare furores.
At Rex huic finem nequiens imponere liti,
Cùm maiora premant priuatæ pondera curæ,
Distulit,& iuuenem Veneti per stagna profundi
Prouidus Argolicam seruandum misit ad vrbem.
** Hoc quoq; conuentu Procerum, Dux ille Boëmus,*
Fama Labeslaum quem nominat, ob sua gesta
Fortiter,& bello nuper spectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, gessitq́; potenti
Sceptra manu,cinxitq́; nouo diademate crines.
Protinus ad patrias vestigia Rex nouus vrbes
Retulit Italico pactus sua robora bello.
Nec minus egregium dictu, pulchrumq́; putamus,
Quod patrui Regis, Dux Austricus,atq; Frisingæ
Præsul sedis Otho,studio,curaq́; nepotis

In pacem rediére bonam, quos antè feroces
Irarum stimuli, fraternaq; rixa cruentis
* Vexabant odijs, cùm Dux abrumpere quædam
Fratris ab Ecclesia per vim tentabat: at ille
Prisca suæ sedis certabat iura tueri.*
His benè compositis * Ripuaria Cæsar in arua
Tendit, & extremos Rheni percurrere fines
Accelerat, pacemq; locis, & iura reformat
Gentibus, hanc cunctis gaudens præponere curis,
Ne qua parte sui nutantia regna relinquat
Rector, ad Italicos moturus signa labores.
   Rursus Vangionum campos, * Luthramq; reuisit,
Regalesq; sibi quos struxerat ipse penates
Incoluit paucis sedata mente diebus.
Dum sibi consilio sanctorum cuncta virorum
Ritè gerenda putans, * vicinis munera larga
Erogat Ecclesijs: turbæq; benignus egenti
Dilargitur opes: autorem nactus in hac re
Hermannum, meritisq; grauem, formaq; venustum,
Sanguine conspicuum: qui tempore præsul eodem
Brixinensis erat, cunctis quos Teutona tellus
Tunc habuit, claræ prælatus nomine famæ:
Vnde viri monitis ad magna negocia tendens,
Diuinam studijs Princeps à seq;, suisq;
Tentabat castris auertere mitibus iram.
Iamq; procellosis aquilonibus aëra molles
Abstulerant Zephyri, senij cum frigore pulso
Grata repubescit iocundi temporis ætas,
Dum viret omnis ager, tellusq; decore resumpto,
Floribus, & viridi iuuenescere gramine gaudet,
* Cùm iam desuetos post ocia longa iuuencos,
Cura laboriferi cogit iuga ferre coloni:
Quæq; diu tuta tenuit naualia sedis,

Nauta

Nauta ratem dubias pelagi deducit in vndas,
Magnaq; pro regno gesturi prælia Reges
Fortia, belligeras reuocant in castra cateruas:
Cæsar ad Italicum iam se procingere bellum
Apparat, & validas castris accire cohortes.
*Ne qua tamen puram culpæ contagio caussam
Infuscare queat, sanctos adsciscere patres,
Et iustæ caussas exponere maluit iræ.
Qui postquam stimulos iamdudum bella volenti
Adiecére nouos, iustumq;, piumq;* fatentes,
Nomine quod regni geritur sub Principe bellum,
Protinus accensa stimulis grauioribus ira
Feruet, &* vltorem veniæ spe tutus adepta
In Ligurum pœnas Princeps accingitur ensem.
Iamq; gradu refugo Romam sine laude reuersi,
Terribiles nostri legati Principis iras,
Quæq; suæ trepidi tulerint discrimina vitæ,
Quantaq; probrorum conuicia, cuncta gementes
*Addiderant Adriane tibi, mœstoq; relatu
In Regem nimias acuebant Præsulis iras.
Iam tunc Romani partes dissensio cleri
Fecit, & in geminum secessit schisma fauorem:
Hi legatorum partem, Papamq; sequuntur.
Ast alij Regis pulchrum & laudabile factum
Excusant, fortemq; vocant, dignumq; corona:
Ac velut elatos culpant, nimiumq; tumentes
Dissidij caussam fomentaq; prima dedisse.
Illa dies caussam, momentaq; prima malorum
Præstitit, & * longo victuræ tempore pestis.
*Principis, an Papæ fuerit pars iustior, alter
Qui melius potuit cognoscere, iudicet: at nos
Ignari rerum, partem veneremur vtramq;.
At præsul * subita nimiùm quoq; feruidus ira,

Præsu-

Præsulibus nostri tam sæua piacula regni,
Contemptusq; suos mœstis deflere querelis
Accelerans, tales ferri iubet vndiq; chartas.
Si satis vnanimes in Christi nomine fratres
Estis, & eiusdem proles certissima matris,
Contemptus nostros, & sacra scandala vobis
Credimus Ecclesiæ magno ventura dolori.
Quam malè legatos maiestas regia nostros
Audierit, quantaq; furens exarserit ira,
** Vnius falsò decepta interprete verbi,*
Vel qui præsentes aderant videre: vel absens
Si quis erat, potuit certis audire relatis.
At nos, teste Deo, quòd sceptrum, iuraq; regni
Diximus à nobis illi collata fuisse,
Non donata quidem, potiùs sed tradita nostro
Illa ministerio, vel ei commissa, per illud
Credidimus verbum sat rectè posse notari.
Nunquid ob ambigui suspecta vocabula dicti,
Debuit in tantam succendi filius iram,
** Verbaq; mandatis opponere dura paternis?*
Adde, quòd eximio famosos nomine nostri
Custodes lateris tanta feritate lacessi
Pertulit, vt gladios, & sæua pericula mortis
Vix fugerent: vetitosq; vltra procedere, tristes
Turpiter, ac trepidos ad limina sacra remisit.
Néue quis ad nostram toto de corpore regni
Audeat vlla sui deferre negocia sedem,
Obseruare aditus, angustaq; claustra viarum
Dicitur, & mediam positis custodibus Alpem.
At vos, Ecclesiæ fortes validæq; columnæ
Pontifices (neq; enim vestris hoc credere fas est
Actum consilijs) vos hæc iniuria tangat:
*Proq; * Dei fortem stabiles opponere murum*

Ne

Ne trepidate domo, solida quæ, præside Christo,
** Ædificata petra, quamuis concussa procellas*
Sentiat, euerti tamen, & succumbere nescit.
Ac primò iuuenem monitis inflectere Regem
Cura sit, vt tantum properet purgare reatum,
Autoresq; mali rabidæ feritatis Othonem,
Reinaldumq; simul: quorum Comes aulicus alter,
*Alter in Ecclesia * falsò iam nomine culmen*
Pontificale tenet: famosi criminis vltor
Corrigat, & dignæ manifestè puniat ira:
Obsequiumq; Deo, nobis impendat honorem,
** Illis spem veniæ, cunctis exempla relinquat.*
Talibus acceptis à summo Præsule chartis,
Pontifices, vno sic rescripsére tenore:
Scimus, & à Domino stabili promissa tenemus
Indubitata fide, nunquam de sede mouendam,
Quam Petrus in solida fidei consistere iussam
Protegit Ecclesiam Christo sub præside petra.
Cum tamen insolitis sedes Romana procellis
*„ Concutitur, * capiti totius corporis angor*
„ Condolet, vniusq; dolor transfertur ad omnes.
Hinc fuit, alme Pater, cum regia pectora nuper
Illa recens dubijs mouisset epistola verbis,
Cùm fremerent regni Proceres, strepituq; feroci
Obstruerent stupidas insuetis vocibus aures,
Vt neq; fulmineam, te contra, Principis iram,
Et sæuas stimulare minas, nec rursus in illum
Munimenta tuæ parti præstare liceret.
Vt si fortè nouo lunam concurrere soli
Ætheris impulsu mirantia sidera cernant,
In neutram belli secedere territa partem
Forsitan audebunt, & compatientur vtrique.
Hunc velut innato, proprioq; calore timendum

Horre-

Corporis ad cultum, generosi germinis aurum,
Viginti magnas daret, vxor regia, marcas:
Iuraretq; fidem Regi, dignumq; fauorem,
* Nec se de solio fratrem pepulisse paterno
Dedecus ob regni iurando iure probaret:
Deniq; virgineam se * præsentaret in vrbem,
Staturus fratri summo sub iudice regni,
Signaq; trans Alpes deuotus regia miles
Præuaricatricem Ligurum sequeretur ad vrbem.
Hæc vbi iurando firmauit, & obside multo,
* Rursus ad obscœnos mores, vitiumq; recurrens,
Rupit, & * AEolijs dedit irrita ferre procellis.
Nam neq; castra sequi voluit, neq; venit ad illam,
Quam Rex fraternæ liti * condixerat, vrbem.
Victor ad Herbipolis famosa mœnia Princeps
Signa refert: ibi tunc alios rectoris Achiui
Legatos Graiæ portantes munera pompæ,
Verbaq; mandatis * satis ampullosa superbis,
Occurrisse ferunt: quos, vt ventosa loquentes,
Iactantesq; sui nimium magnalia regis:
Vrbano sermone diu gestire, benignus
Rector inoffensa patienter pertulit aure,
Spreuit, & irrisos probris fortasse lacessi
Dissimulans sineret, ni se peccasse fatentes
* Elati stultiq; viri, generosa potentis
Fletibus & gemitu mouissent pectora Regis:
Iurassentq; simul, nunquam se talia regnis
Ferre suis, Graiasq; domi suspendere nugas,
Verbaq; cum patrijs phalerata relinquere tectis,
Si quando nostram casus reuocasset ad vrbem.
Sic tandem tuti, vix tota mente recepta,
A summo petiére viro (nec tardà voluntas
Affuit) vt Princeps puerum præsentibus illis

* Accin-

* *Accingi gladio Fridericum ritè iuberet.*
Hæc amitam pueri consortem Regis * *Irenen*
Argolici, mandasse, ac sæpe rogasse ferebant
Astipulante viro, propter consortia magni,
Quo pueri patrem fuerat complexus, amoris:
Donaq; larga quidem tam nunc, quàm sæpiùs antè
Miserat egregij puero regina decoris,
Mandatumq; viris dederat, non antè reuerti
Quàm dominæ possent ea gaudia visa referre.
Nec minùs Henrici, sub quo tunc diues agebat
Anglia, contigerat legatos Regis adesse.
Hi quoq; * *compositis mandata loquacia verbis,*
Et preciosa suæ portabant munera terræ.
Quorum præcipuum miro spectanda decore
Scena fuit, cui nec similem videre priores,
Nec, reor, vlterius series ventura videbit.
Materiam quæris? peregrino stamine texta
* *Creditur. artis opus? miras habuisse figuras:*
Pondus? humo tolli manibus, nisi úue nequibat;
Arte leuabatur: spaciosaq; iugera campi,
Multorumq; capax hominum, plus quinq; tenebat. f. regebat.
Hæc igitur tanto radiantia dona decore
Regia mellifluis * *ornauit epistola verbis.*
Anglicus Augusto Rex * *gaudia vera monarchæ*
Optat, & æternæ felicia gaudia vitæ:
Sit tibi vera salus, Rex optime, semper ab illo,
* *Qui bonitate sua dat Regibus esse salutem,*
Inspiretq; tuo bona cœlitùs omnia cordi,
Cuius clausa manu Regum pia corda * *feruntur.*
Gratulor, & nostris meritò * *congaudeo regnis,*
Cùm tu cunctorum, quos cernunt sidera, Regum
Maximus, & toto nulli cessurus in orbe,
Fœdera nostra tamen, regniq; minoris, amico

Affectu, non spernis opes: missusq; frequenter
Muneribus, sceptrisq; potens nos Rector honoras.
** Munera grata quidem, sed longè gratior illa,*
Quæ facit vt nobis sint munera grata, voluntas,
Quæ sese nobis de tanto culmine rerum
Inclinat, nostraq; petit consortia pacis.
Atq; ideo quidquid nostris promittere regnis,
Aut fecisse licet, deuota mente volentes
Spondemus, cupideq; tuo sacramus honori.
Sit precor in populis pax, & concordia nostris,
Vnus amor, sincera fides, commercia tuta:
Obsequijs nostris, studijsq; fidelibus opto
** Vti sæpe iuuet, rarò contingat egere:*
Auxilij quoties aut res, aut tempus egebit,
Viribus alternis suffragia grata feramus.
Sic tamen, hîc vt tu, qui me cunctosq; per orbem
Præcellis Reges, ius arbitriumq; iubendi,
Vt decet, obtineas; mihi sit parêre necesse.
Tamq; tibi placeat nobis facienda iubere,
Quàm nobis fecisse placet: nec fœnora blandi
Quærimus obsequij, nec paruis magna latenter
Præmia captamus: * summo sit gratia Regi,*
Incolumes seruamus opes, nullius egemus:
Regna vigent, fortuna fauet, multisq; timemur
Gentibus, & populis, Aquitanica me duce tellus
Vtitur, Andegauis Comitem vocat, Anglia Regem.
Non contra Reges alios, inopinaq; bella
Imploramus opem, tranquilla pace fruentes,
*Pace tamen media * fidos optamus amicos.*
De quibus, vt nobis liceat sperare, quis autem
Vtilior, maiorue mihi contingat amicus,
Quàm tu, quem toti Romana potentia mundo
Imposuit Dominum, quem totus suspicit orbis?

Munera parua tibi, sed quæ placitura putaui,
Mittere cura fuit: tu suscipe mente benigna
Quæ ferimus, missamq; tuis hanc, vsibus, opto
Semper habe scenam, quæ te, Dux maxime, velis
Protegat expansis, qui totum protegis orbem.
Nondum festinus mandata recentia lector
Prompserat, atq; alij regalia tecta subibant,*
Quos Rex Hispanus, quos Gallia miserat, aut quos
*Dacus, & *Hungaricis Pannonis qui præsidet* aruis,*
Quos alij proceres, magnum qui sparsa per orbem
Regna tenent, alijsq; procul dominantur in oris.
Istam quippe domum, nunquam sine plebe frequenti
Omnibus è terris, & ab omni gente profecta
**Inuenies: vt qui linguas, moresq; locorum,*
Et quidquid toto rarum contingit in orbe*
*Agnouisse velit, *nusquam perfectius illa*
Edidicisse queat sic plurima tunc quoq; turba
Hîc aderat, diuersa sonis, & moribus impar,
Munera certatim, mandataq; læta ferebant,
Et sua regna pio gaudebant subdere Regi.
Quos placidus Princeps blandis affatibus implens,
Responsis lætos, donis dimisit onustos.
*Inde * Viro placuit dotalia coniugis arua,*
Allobrogumq; domos motis inuisere castris.
Cuius vt aduentum præcurrens fama per vrbes
** Distulit, & rerum præconia magna peregit,*
Protinus Allobrogum proceres, multiq; potentes
Italici, Veneti, Tusci, simul atq; Latini,
** Vvascones, Hispani, seu quos Prouincia diues*
Misit, & Allobrogum contingens Gallia fines,
Chrysopolim celeres adeunt: ibi regia castra,*
Teutonicasq; Ducum placet expectare cateruas,
Huc quoq; Romano celebres à Præsule missi

Legati venêre duo, Bernardus, & ille
** Qui pôst in cathedra Rollandus nomine verso*
Dictus Alexander, multos magnosq́ tumultus
Pertulit Ecclesiæ, cuius sub tempore longum
** Schisma quater senos exarsit penè per annos.*
His præter solitum census ingentis amorem
Quo Romana suos inflammat curia ciues,
Hæc quoq́ caussa viæ fuerat: quia nuper ab illa
Sede gradum referens, famoso nomine quidam
Anglus, apostolica multùm dilectus in aula
Præsul, Teutonicis fœdè tractatus in oris,
Et spoliatus erat: nec adhuc crudele, recensq́
Flagitium, digna Princeps mulctauerat ira.
Reddita magnifico super hac re pagina Regi,
*Plurima vana quidem, sed & * hoc monuisse putatur:*
Vt memor impensi tanti sibi Cæsar honoris
Esset, & accepta Papa donante corona:
*Nunquam Pontificem * collati muneris alto*
Pœnituisse viro, nec si maiora dedisset
*Præmia, * tristitiæ posthac oneríue futurum.*
Hæc ideo Princeps non contemnenda, nec absq́
Pondere, suspectis credebat tradita chartis,
Quòd priùs Ausonijs dum versaretur in oris,
Audierat Latiæ diffusum plebis in ora,
Et vulgò dici solitum: contingere nulli
Regna Latina viro, nisi cui Romanus amica
Traderet illa manu Petri sub nomine, præsul.
*Hoc quoq́ Romanæ * præstans in sedibus aulæ*
*Vana * loquebatur, qua voce licebat, imago.*
Hic à Romano mendax antistite pictor
Fecerat Imperij sumentem iura Lutherum,
** Stare genu flexo, nec non epigrammata vanus*
Desuper addiderat, simulatis consona rebus.

Hanc Adrianus ei, ne vera semina cladis
Res simulata daret, penitùs delere figuram
Pactus erat: sed adhuc minimi promissa laboris
Distulerat, fomesq́ mali viuebat imago.
Ergo vbi magnificis accessit epistola verbis,
Admonuitq́ virum: satis indignatus, ab illo
Imperium Princeps se suscepisse negauit.
Cumq́ refragari legati, & dicere contrà
*Tentarent, & falsa sua pro parte * mouerent:*
Infremuére Duces, quos omnes aulicus ira
*Ille Comes praecessit * Otho, gladioq́ cruentas*
Acriter educto properabat sumere poenas.
*Sed Rex in media * fama non immemor irae*
Corripuit, tenuitq́ viros, iramq́ repressit:
*Et satis * implacidè dimissos, iussit eadem*
Qua venére via vestigia tuta referre:
Ne tamen ad dextram sit copia, siue sinistram
Detorquere gradum, nec nocte diutiùs vna
Vno stare loco, donec referantur in Vrbem.
Vtq́ hac caussa sua cunctis notesceret ira,
Protinus innumeris absentibus acta libellis
Innuit, & tales properat dictare querelas.
Cùm mihi consensu diuina potentia vestro
Imperium fraenare manu, cunctisq́ per orbem
Gentibus Ausonium dederit sancire timorem,
Si quid opinato grauius dignúmue querela
Inciderit, vestras iustis conquestibus aures
** Pellere non timeo: quorum me munere regna*
Et primò cepisse, & nunc accepta tenere
** Glorior & nunquam memorem gratúmue pigebit.*
Inde fit vt summi (modò dicere fas sit) iniquos
Pontificis vobis cogar depromere fastus.
Nam cùm Chrysopoli, magna cum plebe potentum

* *Consilium nuper summis de rebus haberem,*
Aduenére duo falsi de sede propheta
Romana, qui se mandata salubria nobis
*Ferre * paciscentes, & toti commoda regno,*
Dulcia miscuerant secreto mella veneno.
Nam cùm cœpta legi nobis à Præsule missa
Prima parte sui sapuisset Epistola pacem,
Protinus expreßis ausa est subiungere verbis,
Illius nobis collatum munere regnum,
Imperij fasces, & sceptri iura dedisse,
*Et gaudere * datis, & si maiora dedisset,*
Nunquam Pontificem facti, doniúe pigere.
*Quem cùm legati viua quoq; voce * furorem*
Adstruerent, tantis exarsit curia flammis,
Vt nisi sedato tumidis præsentia motu
Nostra tulisset opem, miseranda clade perissent.
Ecce paterna fides, & magni Præsulis alma
Integritas, humilisq; Petri vestigia sectans.
Iam non ferre crucem domini, sed tradere regna
Gaudet, & Augustus mauult, quàm Præsul haberi:
Ecclesiæ pacem, gladijs quæ ritè duobus
* *Vtitur, alterutro nunquam benè firma remoto,*
Scindit, & in sese geminos exasperat enses:
* *Dumq; sacerdoti conatur iungere Regem,*
Non vno tantùm contentus, lædit vtrumq;.
Quid voluére duo gladij, quos Petrus in illo
*Indicat esse * globo? totidem nisi nomina summi*
Iuris in Ecclesia: quæ cùm sibi mutua quondam
Fœderis alterni nexu, suffragia præstent,
* *Sunt diuisa tamen: nec in vnum posse videntur*
Iuncta coire caput: nec eodem sæpe recurrunt
Instituenda modo, licèt vnus vtriq; sit auctor.
* *A quo nomen habet sub cœlo quæq; potestas.*

Alter

Alter honos cleri consensum postulat: alter
Arbitrio Procerum, regniq́; fauore paratur.
Ergo quid ad summum de regni iure, quid, oro,*
Pontificem spectat? nullum caput ista super se
Aspicit, excepto cœlorum Rege, potestas.
Ecclesiam regat ille suam, diuinaq́; iura
Temperet; Imperium nobis fascesq́; relinquat.
** Adde, quòd infandum tractantes pectore votum*
** Latores apicum, mandatorumq́; sequestri,*
Diuinas spoliare domos, sacra tollere vasa,
Excoriare cruces, abrumpere textibus aurum:
Omnia quæ possent auidè corradere sæuis
Vnguibus, & secum collecta referre parabant.
Vtq́; minus cautos mendacibus angere possent
Ac terrere notis, impresso plurima signo
*Deprensa est * vacuis apud illos pagina chartis,*
Susceptura nouas quas vellent cunq́; figuras.
At nos Teutonico cupientes parcere regno,
Et simul iniustas cleri prohibere rapinas,
Vertere pestiferos à primo limine gressus
*Iussimus, & vacua lusos * repedare crumena.*
Vos (age) nunc Proceres, quibus hanc auctoribus au-
Imperiumq́; rego, præsens iniuria quæso (lam,
Asperet, & iustos mecum stimulate dolores.
Interea magnos Proceres, Burgundia diues,
Pontificesq́; suis excitos sedibus vltrò
Regis in occursum commouerat: omnia latè
Oppida, seu validis munitæ turribus vrbes,
Excipiunt illum valuis reuerenter apertis,
Quæq́; relicta sibi iam libertate vetusta
Gaudebat tellus, venientem milite pauco
Agnoscit dominum supplex, Regemq́; fatetur.
Ipseq́; Parisiæ moderator & arbiter aulæ

Similiter et Tertullianus in Apologetico, et Joan. Chrysostomus. . . .

Milite cum multo (dubium, pacatus, an hostis)
Colloquij caussa Regem Ludouicus adibat.
Ast vbi dispositis illum dotalibus aruis
Teutonicas reuocasse gradum cognouit in vrbes,
Regia magnifico pacis sub imagine fastu
Misit, & aqua suis ab eo mandata recepit.
Iamq; tuos Cæsar peragrans, Germania, campos,
Saxoniæ fines, claramq; intrauerat vrbem,
Quam priùs infidis condixerat ille Polonis.
Quos vbi velle dolum, iurataq; pendere parui,
Indefensa fidem cunctis absentia fecit,
Signa Ratisbonam sua fert, vbi magna coibat
Concelebranda patrum solenni curia cœtu.
Huc quoq; Pannonijs legatio venit ab oris,
*Verba, precesq; ferens * Geisæ sub nomine Regis.*
Huic satis in teneris adolescens strenuus annis
Frater erat Stephanus, quem Rex ad culmina regni
Aspirare dolo Bela suasore, ferebat.
Hic placido cultu puerum nutriuerat, vt qui
** Vir bonus & prudens, & auunculus esset vtriq;.*
Hunc quasi suspectum regnis, & facta parantem
Impia, Rex odijs vexabat frater iniquis.
** Impositoq; sibi funesta crimine fraudis,*
Testibus, & falsis iuuenem damnare parabat
** Iudicijs, odiumq; furens ferale coquebat.*
At puer in magno spem tantùm Cæsare ponens
Rebus opemq; suis, solum ratus esse sub astris
Qui velit, aut possit tumidos arcere tyrannos,
Hunc adijt, tumidiq; graues, quas senserat, iras
Fratris, & indigno fœdatam crimine famam,
Exiliumq; suum deflens: insignia magni
Corda viri, crebris tandem permota querelis
Impulit, vt sæuo fratri mandata, minasq;

Scri-

Scriberet, & iuuenem famæ, domuiq́; paternæ
Restitui, falsò læsum rumore, iuberet.
Ille furens odijs, & gaudens fratre remoto,
Cuius erat prohibitas animi suspecta nocenti,
** Excusare suam fraterno crimine culpam,*
Inuidiamq́; sui cupiens lenire furoris,
Hac Regi mandata viros perferre fideles
Iussit, & Augustas his fallere vocibus aures:
Germanum, quoadusq́; nihil crudeliter egit,
Vel latuére doli, consorti fœdere iuris
Participem, nulloq́; modo, nisi nomine tantùm,
*Partiri quod nemo potest, * habuisse minorem:*
*At postquam * durum patuit scelus, illud amicè*
Non potuisse pati: nec tunc quoq́; sæuius actum,
Aut grauiùs quicquam, quàm quòd iam fraude re-
Cautus ab infido se subtraxisset amico. (perta,
Illum (cùm posset tutus mansisse) coactam
Sponte sua simulasse fugam, caussamq́; doloris
Esse, quod incœptos nequeat patrare furores.
At Rex huic finem nequiens imponere liti,
Cùm maiora premant priuatæ pondera curæ,
Distulit, & iuuenem Veneti per stagna profundi
Prouidus Argolicam seruandum misit ad vrbem.
** Hoc quoq́; conuentu Procerum, Dux ille Boëmus,*
Fama Labeslaum quem nominat, ob sua gesta
Fortiter, & bello nuper spectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, gessitq́; potenti
Sceptra manu, cinxitq́; nouo diademate crines.
Protinus ad patrias vestigia Rex nouus vrbes
Retulit Italico pactus sua robora bello.
Nec minus egregium dictu, pulchrumq́; putamus,
Quod patrui Regis, Dux Austricus, atq́; Frisingæ
Præsul sedis Otho, studio, curaq́; nepotis

In pacem rediére bonam, quos antè feroces
Irarum stimuli, fraternaq; rixa cruentis
**Vexabant odijs, cùm Dux abrumpere quadam*
Fratris ab Ecclesia per vim tentabat: at ille
*Prisca suæ sedis certabat iura tueri.**
*His benè compositis * Ripuaria Cæsar in arua*
Tendit, & extremos Rheni percurrere fines
Accelerat, pacemq; locis, & iura reformat
Gentibus, hanc cunctis gaudens præponere curis,
Ne qua parte sui nutantia regna relinquat
Rector, ad Italicos moturus signa labores.
*Rursus Vangionum campos, * Luthramq; reuisit,*
Regalesq; sibi quos struxerat ipse penates
Incoluit paucis sedata mente diebus.
Dum sibi consilio sanctorum cuncta virorum
*Ritè gerenda putans, * vicinis munera larga*
Erogat Ecclesijs: turbæq; benignus egenti
Dilargitur opes: autorem nactus in hac re
Hermannum, meritisq; grauem, formaq; venustum,
Sanguine conspicuum: qui tempore præsul eodem
Brixinensis erat, cunctis quos Teutona tellus
Tunc habuit, claræ prælatus nomine famæ:
Vnde viri monitis ad magna negocia tendens,
Diuinam studijs Princeps à seq;, suisq;
Tentabat castris auertere mitibus iram.
Iamq; procellosis aquilonibus aëra molles
Abstulerant Zephyri, senij cum frigore pulso
Grata repubescit iocundi temporis ætas,
Dum viret omnis ager, tellusq; decore resumpto,
Floribus, & viridi iuuenescere gramine gaudet,
**Cùm iam desuetos post ocia longa iuuencos,*
Cura laboriferi cogit iuga ferre coloni:
Quaq; diu tuta tenuit naualia sedis,

Nauta

Nauta ratem dubias pelagi deducit in vndas,
Magnaq; pro regno gesturi prælia Reges
Fortia, belligeras reuocant in castra cateruas:
Cæsar ad Italicum iam se procingere bellum
Apparat, & validas castris accire cohortes.
**Ne qua tamen puram culpæ contagio caussam*
Infuscare queat, sanctos adsciscere patres,
Et iustæ caussas exponere maluit iræ.
Qui postquam stimulos iamdudum bella volenti
*Adiecére nouos, iustumq;, piumq; * fatentes,*
Nomine quod regni geritur sub Principe bellum,
Protinus accensa stimulis grauioribus ira
*Feruet, & * vltorem veniæ spe tutus adepta*
In Ligurum pœnas Princeps accingitur ensem.
Iamq; gradu refugo Romam sine laude reuersi,
Terribiles nostri legati Principis iras,
Quæq; suæ trepidi tulerint discrimina vitæ,
Quantaq; probrorum conuicia, cuncta gementes
** Addiderant Adriane tibi, mæstoq; relatu*
In Regem nimias acuebant Præsulis iras.
Iam tunc Romani partes dissensio cleri
Fecit, & in geminum secessit schisma fauorem:
Hi legatorum partem, Papamq; sequuntur.
Ast alij Regis pulchrum & laudabile factum
Excusant, fortemq; vocant, dignumq; corona:
Ac velut elatos culpant, nimiumq; tumentes
Dissidij caussam fomentaq; prima dedisse.
Illa dies caussam, momentaq; prima malorum
*Præstitit, & * longo victura tempore pestis.*
**Principis, an Papæ fuerit pars iustior, alter*
Qui melius potuit cognoscere, iudicet: at nos
Ignari rerum, partem veneremur vtramq;.
*At præsul * subita nimium quoq; feruidus ira,*

Præsu-

Ne trepidate domo, solida quæ, præside Christo,
* Ædificata petra, quamuis concussa procellas
Sentiat, euerti tamen, & succumbere nescit.
Ac primò iuuenem monitis inflectere Regem
Cura sit, vt tantum properet purgare reatum,
Autoresq́; mali rabidæ feritatis Othonem,
Reinaldumq́; simul: quorum Comes aulicus alter,
Alter in Ecclesia * falsò iam nomine culmen
Pontificale tenet: famosi criminis vltor
Corrigat, & digna manifestè puniat ira:
Obsequiumq́; Deo, nobis impendat honorem,
* Illis spem veniæ, cunctis exemplar relinquat.
Talibus acceptis à summo Præsule chartis,
Pontifices, vno sic rescripsére tenore:
Scimus, & à Domino stabili promissa tenemus
Indubitata fide, nunquam de sede mouendam,
Quam Petrus in solida fidei consistere iussam
Protegit Ecclesiam Christo sub præside petra.
Cum tamen insolitis sedes Romana procellis
„ Concutitur, * capiti totius corporis angor
„ Condolet, vniusq́; dolor transfertur ad omnes.
Hinc fuit, alme Pater, cùm regia pectora nuper
Illa recens dubijs mouisset epistola verbis,
Cùm fremerent regni Proceres, strepituq́; feroci
Obstruerent stupidas insuetis vocibus aures,
Vt neq́; fulmineam, te contra, Principis iram,
Et sæuas stimulare minas, nec rursus in illum
Munimenta tuæ parti præstare liceret.
Vt si fortè nouo lunam concurrere soli
Ætheris impulsu mirantia sidera cernant,
In neutram belli secedere territa partem
Forsitan audebunt, & compatientur vtrique.
Hunc velut innato, proprioq́; calore timendum
Horre-

Horrebunt; isti placidæ magis, atq; labore
Assueta socio densas purgare tenebras,
Præstabunt tacitum, nil ampliùs ausa, fauorem:
** Sic nos Cæsareas & formidauimus iras,*
Et tibi, quà licuit, fauit secreta voluntas.
Illa tamen dubij sensus defendere verba,
In tanto Procerum fremitu, medioq; furore,
Omnibus infestis, nullo præsumpsimus ausu.
Quæ super hac nobis mandata legenda dedisti,
Legimus, & monitis cupidi parêre paternis,
*Protinus * ammonitu regalia pectora blando,*
Iamq; soporatas precibus demulsimus iras:
Cuius, vt expressas possu agnoscere voces,
*Dulcibus * alloquijs ita respondisse putato.*
Imperium geminis disponitur, inquit, habenis,
*Legibus, & veterum seruato * tramite morum:*
*His ego contentus, * fines transire paternos*
Nec volo, nec possum: neq; enim prudentior illis
Laude superuacua cupio, vel maior haberi.
Debita Pontifici faueat reuerentia: regnum
** Legibus antiquis, & prisco more regatur:*
Cuius ab æterno tantùm collatio Rege
Prouenit: ad Proceres electio pertinet, in qua
** Præcipuam vocem præsul de iure vetusto*
Moguntinus habet: pastori prima recentis
Agrippina tuo conceditur vnctio Regis:
Imperij nitidam summo sacrare coronam,
Pontifici ius est: vt vero nomine possit
Non dator Imperij, sed confirmator haberi.
Hæc ego magnorum suscepi iura parentum,
*Hæc retinere libet: * si quis superaddere quisquam*
Nititur, inualidum prorsus vacuumq; relego.
** Sunt sua iura patri; diuinis legibus orbem*

Tempe-

Temperet: Ecclesias, quo debet iure, gubernet:
Cogitet antiquos primæui temporis annos,
Præteritosq; dies, & secula prisca reuoluat:
* Num Petrus? aut Clemens? num cætera turba prio-
Sceptra Latina dabat? Romanus tempore prisco (rum
* Pauper erat Præsul; regali * munere creuit:
Nec tamen vt fasces, & regni iura Latini,
Vel dare præsumat, vel cuiquam tollere possit.
Excessére modum magnorum munera Regum,
Si tantum cuiquam ius in sua regna dederunt.
Sed neq; tanta fuit largitio, nec dare quisquam
Quo caret ipse potest: huius collatio regni
Autorem sortita Deum, contingere nulli
Iure potest hominum: collator muneris huius
Est Deus: hoc summis regnum confertur ab astris.
Hoc tamen arbitrium Romanus tempore nostro
Vendicat Antistes, documentaq; vana * figuris
Exprimit, & chartis dat grandia verba superbis.
Iamiam picturæ moneo tollantur inanes,
Cauta verecundis mitescat epistola verbis.
Iam veris tractare libet: iam muta loquaxúe
Cedat, & è medio mendax tollatur imago.
Quid sua verba * ferant studeat pensare priùs, quàm
Regales incauta manus reprobandáue tangant,
Si cupit Ecclesiæ pacem cum Regibus esse.
Nec sumus ignari, patri quid filius, aut quem
Debeat ille mihi versa vice iuris honorem.
Legatos siquidem minimè procedere passi,
* Non in contemptum diuini * patris ad Vrbem
Iussimus, aut odio, vestigia versa referre:
Sed quia multa nouæ secum molimina fraudis,
Vel iam scripta * notis, vel adhuc scribenda ferentes
Optabant miserum premere * atq; exugere clerum,

Diuinas spoliare domos, secumq; referre,
Quo nunquam Romana sitis satiabitur, aurum.
An pulchrum satis est, & summo præsule dignum,
Impressas signo vacuas emittere chartas,
*Quas possit lator * varijs inscribere nugis*
*Cùm volet, & miseris falsas * affigere culpas,*
Laturus veram ficto pro crimine prædam?
Nam quòd me queritur, positis custodibus, omnes
Præclusisse vias: nec me fecisse negabo,
Nec nisi propensa factum ratione fatebor.
Si quis habens caussam, sacra limina, iure probatam
Vel peregrinus adit, via libera ritè patebit:
At si quis nugas, pacis turbator, inanes
Illuc ferre cupit, nusquam transire licebit.
*Hæc de responsis * diui, Pater optime, Regis,*
Salua pace tua, tibi rescribenda putamus.
Nam quæ præterea superaddidit, vtpote quosdam
** Pactorum tacitus ignaro Principe leges,*
Contractusq; nouos, & conspirata latenter
Fœdera cum Siculis, melius reticenda videntur.
Ille Palatinus iam tunc à Principe nostro
Regius Italicas veluti præcursor ad vrbes,
Non aderat præmissus Otho: Reinaldus, eodem
Accelerare parans, multis præsentibus antè
Immunem culpæ, populiq; furentis ab ira
Protexisse viros, multo se teste probauit.
Nunc, age, tranquillæ, sanctißimè, pacis amator,
** Iustitiæ speculum, placidorum sanctio morum,*
Nunc, age, deposita, si quam dolor intulit, ira,
In melius mentem reuoca: nobisq;, tibiq;
Consule: neu placidam mundi turbare quietem
Ecclesiæ regniq; grauis dissensio possit:

Mitior

Mitior Augustas mittenda videtur ad aures,
Quæ tantos animi compescat epistola motus.

Libri Sexti finis.

ARGVMENTVM LIBRI VII.

Septimus Augustæ conuentum indicit: & inde
Intrat ad Italiam summos sumpturus honores.
Hinc Graiûm fraudes memorat, legataq; Papæ,
Atq; interceptos comites, rescriptaq; narrat.
Dacorum Regi donantur sceptra, & ab arcto
Conueniunt gentes, Ligurum & contendit ad vrbem:
Scribuntur leges: Proceres hortatur: & ira
In Ligures totus candet fortissimus Heros.
Acriter ad Trecium pugnatur, & obsidione
Mœnia cuncta quatit, portas turresq; refringit.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. Ænobar. Aug. Lib. VII.

Iamq; profecturis ad magna negocia signis
Rhetica rura tenens multo cum milite Princeps,
Quà celer Augustam placido Licus irrigat amne,
Proxima Vindelicæ tentoria fixerat vrbi.
Hic ex diuersis venientia partibus orbis
Agmina, septenis placet exspectare diebus.
Cuius vt aduentum tanta Romanus in ira
Comperit Antistes, vera tunc deniq; fama
Territus, Henricum præmittens, atq; Hiacynthum
Ire iubet, placidisq; virum mulcere loquelis,
Scriptaq; pacificis minùs aspera reddere chartis.

Nam iam cum valido prudens Reinaldus Othone
Italiam, finesq; tuos Verona tenebant.
His sine Marte viris ingressu Riuola primo,
Inuictum nullaq; manu superabile castrum,
Traditur, aëriæ primis in faucibus Alpis
Extructum: ditione sua Verona tenebat.
Contulit his multum, gratosq; sequentibus vsus
Præstitit, vt tuto transirent agmina gressu.
Tum quascunq; viros vrbes, aut magna subire
Oppida contigerat, populis gaudentibus vltrò
Exceptos, læti decorabat cultus honoris.
Tunc Proceres, clariq; viri, turbæq; minoris,
Ambitiosa manus, studio deuota fideli
** Sacramenta dabant, cunctas seruanda per vrbes:*
Principis Ausonij ius, famam, corpus, honorem,
** Nec se læsuros, & si quis lædere tentet,*
*Vsq; vel ad mortem * tota virtute reniti.*
Inde tuos raptim transcurrunt Mantua fines,
Mantua famosi musa vulgata Poëtæ,
Vicinamq; petunt, acturi magna, Cremonam,
Quam Padus effusis delambit molliter vndis.
Huc ex Italicis confluxerat vrbibus ingens
Pontificum, Procerumq; manus: reuerenter ab illis
Susceptura sui mandata recentia Regis.
Quæ postquam quanto decuit splendore diserti
*Exposuére viri, placidaq; * hic aure verendi*
Suscepére patres, magno complenda fauore,
Inde per Æmiliam vestigia versa ferentes,
Te Rauenna petunt, legatos Regis Achiuûm,
Quos apud Anconam positos, hostilia quædam
Moliri audierant. (horum Palæologus ille,
*Hic * Logotheta fuit) cœptis arcere parantes,*
Hi contra Siculum specietenus arma mouentes,

Prætextu belli furialia vota tegebant.
Nam quæ littoreis stabant in finibus vrbes,
Conciliare suo, nostroq́ abrumpere regno,
Arte, dolo, belliué metu, precioúe parabant,
** Venalesq́ manus, & municipalia castra*
Conflabant multo, quod Græcia miserat, auro.
His bellatricem iuuenum Rauenna cohortem
Improba, conductis meritura m miserat armis:
Vt plebs illa nihil cum spe mercedis iniquum
Iudicat, oblato nihil est quòd abhorreat auro.
*Inde * reuertentes, cùm iam sua mœnia tuti,*
Vicinasq́ vrbis portas intrare pararent,
Occurrêre viri, dignaq́ ferociter ira
Correptos sæuo circumstrepuêre tumultu.
Ductor erat iuuenis Guilhelmus nomine quidam,
*Transuersorq́ malus, vero * cognomine forsan,*
Quòd quasi fraude mala transuerteret omnia, dictus.
Hunc licet ante fores vrbis, medioq́ suorum
Agmine, regalis noxæ non impiger vltor,
Nec numero comitum, sed regni feruidus ira
Irruit: & medium forsan mucrone cruento
Confodisset Otho: nisi multo deniq́ fletu
** Ignauæ plebis pariter, precibusq́ suorum*
Euictus, trepido, ac sese peccasse fatenti,
*Donasset * miseram magno pro munere vitam.*
His quoq́ dimissis, Anconæ proxima fortes
Castra viri ponunt, Græcosq́ potenter ab vrbe
Accitos, regniq́ minas, & iurgia passos
Tanta, quòd iniussu Romani Principis ausi
Ambiguis suspecta dolis incepta mouerent,
Argolicæ secum fraudis commenta referre
Ocyus, & toto iussêre recedere regno.
Qui postquam Graia pepulerunt scandala peste,

Conuerso repetunt Mutinensia mœnia cursu.
Huc, Adriane, tuos regalia castra petentes
Legatos, perfusa Pado Ferraria misit:
Quos vbi tranquillos, mandataq; pacis habentes,
Atq; reformandæ paci venisse sequestros
Agnouére Duces, ad cœpta negocia tutos
Dimittunt, placidumq; sinunt explere laborem.
Ergo Tridentinæ tuti cum Præsule sedis
Prætereunt rigidas angustis faucibus Alpes:
Qui tamen illæsas ad regia Cæsaris vsq;
Castra viris præstare vias, tutasq; nequiuit.
Nam duo belligeri Comites, crebrisq; rapinis
Adsueti (quorum hic pugnax Henricus, at illum
Nomine vulgato Fridericum fama vocabat)
Nudatos spolijs, captosq; in dura feroces
Vincula conijciunt, tam qui ducebat euntes,
Quàm qui se tutos illo ductore putabant.
Nec priùs emissi, proprio quàm fratre Hiacynthus
Obside deposito, sese, sociumq; laboris,
Præsule detento, miseranda sorte redemit.
Mox tamen & nutu diuino Præsul, & obses,
Saxonis auxilio, Romanæ ob sedis honorem,
Saxonis Henrici, sub quo duce Norica tellus
Tunc erat, horrisonis subduxit colla cathenis,
Afflictis grauiter raptoribus, atq; coactis
Reddere, quæ tulerant, & iustas pendere pœnas.
Ergo vbi Vindelicæ non longè à mœnibus vrbis
Augusto faciente moras, regalia castra
Ausonij subiére viri, præmittere viuo
Pauca sono cautela fuit, quibus ira verendi,
Si qua superstes erat, posset mitescere Regis.
Hæc tibi cunctorum Rex augustissime Regum,
Summus in Ecclesia Petri successor, & idem

Deuotus tibi mente pater, cultorq; fidelis
Mittit, Apostolica præmissa verba salute:
Totaq; Romani nunc maxima curia cleri,
Te velut eximium Regem, dominumq; salutant.
Cætera quæ ferimus, nudis quam tradimus, ecce,
*(*Tradiderantq; simul) narrabit pagina verbis.*
Protinus explicata papalis epistola fronte,
Talia continuo subnectit verba relatu.
Quantus in officio studiosi cultus amoris,
Quanta paterna fides in te, mitissime fili,
Extitit, vt primùm diuino munere sedem,
Et pastoralis suscepi munia curæ,
*Indubitata tibi * deuotæ pignora mentis*
Esse reor: quòd prima tui gratanter honoris
Accepi mandata libens, quodq; omnia lætis
Sæpè ministerijs à te dictata peregi:
Quòd tibi collatos diuino munere fasces
Imperij, sacramq; manu gaudente coronam
Imposui, vidiq; tuos gauisus honores:
*Quodq; * tui caussa Romanæ iurgia plebis*
Sustinui, multosq; tuli, scis ipse, labores.
Inter tot veri certissima signa fauoris;
Si quid fortè tuas, ita re cogente, sub aures
Vel minus exactum, vel acerbum pagina nostra
Detulit, in subitam stimulari protinus iram
*Non decet: * in cunctis caussas & tempora rebus*
Aspiciat, qui vera cupit decernere iudex.
Filius ille quidem sapiens, & gloria patris
Creditur, eiusdem qui blandimenta, minasq;
Æqua mente libens, & amica suscipit aure:
Imò, tua quod pace loquor, qui parcere virgæ
Sustinet, huic odio perhibetur filius esse.
Non decuit Regem, nec tanto Principe dignum,

* *Vrbanumq́; fuit, mea dum tibi pagina nuper*
*Adderet vltrices * violati Præsulis iras,*
Obsequijq́; mei, non exprobrare profectò,
* *Sed monuisse volens, quædam tibi signa referret,*
In tantam paucis accendi vocibus iram,
Quas minus exacta scriptor ratione notarat,
*Vt nostri * socios lateris, semperq́; fideles,*
Te quoq; teste, tibi, tanta feritate lacessi,
Tanta pati sineres irati fulmina regni,
Explendiq́; viros cœpti præclusa facultas
Cogeret irrisos ad limina sacra reuerti.
Si quid in illorum factis enorme notasses,
Indignumq́; tuis, aut intolerabile regnis,
Significare tribus potuit tua pagina verbis,
Atq; emendandum nobis seruare reatum.
Nunc semel admonitus placidè, ne tale quid vltrà
Attentare velis: transacta sequentibus ore
Corrige, Romanæ seruato sedis honore.
Nos quoq;, si qua fuit turbato in corde querela
*Ponimus, & dulcem tecum * partimur amorem.*
Latores apicum, mandatorumq́; ministros,
Quæ legis, eximio, fili, pietatis honore
Suscipe: quodq́; tuas per eos dictamus ad aures,
Illud ab interno sinceri crede profectum
Pectoris affectu: tutosq́;, habitosq́; benignè,
Hos saltem lætos ad limina sacra remitte.
Hæc tunc exposuit mandata recentia pastor
Ille Frisingus Otho, quem tantò maior habebat
Hac de lite dolor, quantò propioribus illum
(Regis erat patruus) tangebat curia vinclis.
Vtq́; piè scriptis à summo Præsule verbis
Addidit ipse suas in pacis fœdera partes,
**Protinus ingenui consedit pectoris horror,*

Et

Et nitidus rediit sedato Principe vultus.
Vt si fortè rosas & candida lilia nimbus
Contudit, & nitidum virgis decussit honorem:
* Horrent informes spinæ, frustraq; petiti
Quærentem fallunt nudato stipite flores.
Mox, vbi tranquilli clementior aura * Fauoni
Cœperit excluso spirare benignius * Austro,
Protinus ad placidos flatus sua germina rami
Producunt, solitoq; nitent virgulta decore.
Præter prædictam turbati Principis iram,
Restabant aliæ, * litis fomenta, querelæ:
Quas vbi legatis distinctas ordine Cæsar
Exposuit: contraq; suo pro Præsule missi,
Optima sollicitè, cauti responsa dedére:
Protinus optatæ præsentibus oscula pacis
Dulciter impendens, Papæ, Cleroq; salutem
Innuit, & lætos à se dimittit in Vrbem.
Iamq; precatores aderant à Rege Dacorum
Electo nuper, populiq; fauore creato,
Principis arbitrio sceptrorum iura petentes.
Annuit hoc pacto Rex, vt post bella reuersum
Ante quater denos * properaret Regulus illum
Cautus adire dies, regnum sumpturus ab ipso,
Obsequiiq; fidem iurando iure daturus.
Iamq; suas valido vires Alemannia motu
Excierat: populiq; truces feruente tumultu
Partibus è cunctis ad regia castra fluebant:
Saxones, & rigidi qui Norica rura coloni
Vuestualiamq; tenent, quos aut Ripuaria tellus,
Aut cum Germanis Rhenum partita colonis
*Francia, seu magno nomen sortita Lothero
Terra tenet: tunc Allobroges dotalia læti
Arma mouent, Celtæq; leues, Cimbriq; feroces,

Vindelici, Sueui, Sclaui, simul atq; Boëmi,
*Pannones, & * latis quos educat Austria campis,*
Quiq; Carinthinis populus versatur in oris.
Non ego vel populos, vel nomina clara potentum
Enumerare queam. quoscunq; à cardine mundi
Horridus, & gelida Boreas emissus ab Arcto
Verberat, aërias donec veniatur ad Alpes,
*Arma ferunt populi. non sunt qui mœnia * seruent,*
Non qui rura colant. præmissis vndiq; feruent
Castra viris, magno scrutatum à Principe: per quas
Hos iubeat transire vias. nam tantus in armis
Plebis erat numerus, ne iunctis agmina castris
Nubiferæ rupes Alpis transcendere possent.
Vtq; dedit ducibus cunctis loca congrua Rector,
Distribuitq; vias, scisso mox agmine, quidam
Cannales, Iuliiq; Forum, multiq; Clauennam,
Cumanumq; lacum, multi petiére Tridentum.
Ipse Boëmorum regem, multosq; potentes
*Allobrogum, Sueuumq; Ducem, fidumq; * nepotem*
Te, Friderice, suum, Chunrado rege creatum,
Secum Rector habens, illas transcendere rupes,
Nomine quas veteri montem Iouis incola dixit,
Adproperat: iamiamq; domos, & rura iacentis
Italiæ cernens, fidas quas nouerat vrbes
Ticinum, Laudamq; suam, Cumamq; salutat
Lætus, & in Ligures violentam concipit iram.
Prima feros belli motus, regniq; furores
Tuta loco, fidensq; nimis, Ligurumq; suisq;
*Viribus, aduersis * excepit Brixia fatis;*
Quæ postquam Regi tentatis restitit armis,
Plus quoq; quàm potuit, tandem contrita solutis
Mœnibus, accepit dominum, quem fecerat hostem,
Vixq; redempta, suos multo luit ære tumores.

Vtq;

Vtq; Ducis tota subierunt castra cohortes,
Ne quid inhumanum, linguis, ac moribus illa
Dissona barbaries, castris impunè moueret,
Consensu procerum tales à Cæsare leges
Compositæ, stabili castrorum iure, feruntur.
** Ne quis rixari ferro, pugnamq; mouere*
Audeat in castris: neu mota lite vocatus
Cum telo veniat, lorica tutus, habensq;
Quo tantum rixæ dirimat certamina fustem.
Neu belli signum, nisi fortè domestica quærens
*Agmina, * vociferet. miles si fecerit ista,*
Eiecto castris, & turpia plurima passo,
** Eripietur ei castrorum tota supellex:*
** Armiger exusta candenti fronte metallo,*
** Detonsaq; coma, post verbera pulsus abibit,*
Vel domini spolijs redimetur, & omnibus armis.
Vulneris, aut cædis conuictus, voce duorum,
Qui modò non fuerint violato sanguine iuncti,
Hic caput, ille manum perdet: si teste carebit
Altera pars, facinusq; volet formidine pœnæ
** Abiurare reus, poterit iurare: volentem*
*Quilibet oblato licitè * reprobare duello,*
*Passurus similem * non victo crimine pœnam.*
*Miles * equo cursore carens, clypeoq; vel hasta,*
Sit licèt oppositæ partis, regalia castra
Tutus adire potest: si quis violauerit illum,
Sicut & in socio pacem violasse feretur.
*Si fuerit * bellator equus, clypeusq; vel hasta,*
*Non erit * ille nocens, pœnamuè merebitur vllam.*
Institor à nostro spoliatus milite, cuncta
Conduplicata feret: maxilla seruus adusta,
Vertice detonso, supponet terga flagellis:
Aut erit à domino prædicto more luendus.

Qui spoliare sacras aliquem conspexerit ædes,
** Si prohibere potest facinus, prohibere laboret:*
Si prohibere nequit, maneat securus: at ille
Iudicis arbitrio pœnam pro crimine pendet.
Vrbem, vel castrum nostro sub nomine tutum,
Impugnans, poterit pacis violator haberi:*
**Non erit in nostris nobiscum fœmina castris.*
Qui reus extiterit, spolijs nudatus abibit
Turpiter, & naso mutilabitur illa reciso.
Seruus deprensi conuictus crimine furti:
Si fur antè fuit, probrosa morte peribit:
Sin minus, abraso signatus vertice frontem
Verbera dura feret, castrisq; fugatus abibit,
Ni fuerit domini spolijs, armisq; redemptus.
Si continget equum cuiquam reperire vacantem,
Nec dominum norit, non detondebit, vt illum*
Ignotum faciat, nec clausum fraude tenebit,
Sed stabulatori nostro denunciet, ac sic
Inuento vt proprio, nullo prohibente, fruatur.
Quem si fasce nouo dominus deprendet onustum,
Non erit hoc licitum deiecto pondere raptum
Tollere: portantem patiens in castra sequatur,
Iamq; ministerio liceat reuocare peracto.
Si quis pacificæ plebis villasué, domusué
Vsserit: abrasis signabitur ora capillis,
Et pulsus castris post verbera multa recedet.
Lex eadem pœnæ præscripta, minoris ementi
Teutonico, castris vt pluris vendere possit.
Hoc tamen adiecto, quicquid venale ferebat
Eripiet cameræ turpi pro fœnore custos.*
Miles Teutonicus socium de gente Latina
Non habeat, nisi noticiam sermonis habentem
Teutonici: quòd si præsumpserit, omnia perdat.

Iuuen-

Inuentor * foueæ, nullo prohibente repertis
Gaudeat: at si quis vim fecerit improbus illi,
Id noster digna stabulator corrigat ira.
Nemo parùm cautè, nimiumuè potenter agendo,
Conterat educto vinaria vasa liquore,
Quæ præstare suum possunt castrensibus vsum.
Has, aliasq; sacro dictatas Principis ore,
Consensére patres, seruare per omnia, leges.
At Rex belligeras cupiens armare cohortes,
Vltricesq; viris incudere fortibus iras,
Editiore loco, blando spectabilis ore,
Et tamen ingenuæ reuerendus pondere vocis
Constitit, attentas implens his vocibus aures.
Maxima sidereo laudum præconia Regi,
Rex ego terrenus, modò si foret illa facultas
* Vocis & officij, meritò persoluere possum
Cùm mihi deuoto * tantos assistere cœtu
Aspicio Proceres, quorum me munere regna
Accepisse iuuat, studijs retinere laboro.
Nam neq; me tanti mea gloria muneris vnquam
Immemorem faciet: vestriq; fauoris egentem
Viuere dum potero, bello, seu pace, fatebor.
* Sunt impressa meis suffragia vestra medullis,
Quodq; magis recolo, magis hæc recolenda videntur.
„ * Immemor officij non sat memor extitit antè,
„ Nec bene gratus erat, qui gratus desijt esse.
Spem mihi de reliquo quæ præcessére dederunt,
Gratia præteritis, spes est adhibenda futuris.
Sed iam tempus adest, quo certo pignore possit
Vestra nitere fides: ad magna negocia rerum
Venimus, ingentes belli concepimus iras.
Nec mihi res agitur, nec certos sponte labores
Aggredior: belli caussas, iramq; coactus

Acci-

Actipio, iustosq; mouet vindicta dolores.
Cernitis in quantos sese efferat improba fastus
Vrbs Ligurum, regniq; minas, mandataq; nostra
Ridet, & antiquis à Regibus edita iura,
Quæ cum legifero statuit reuerendus Othone
Carolus, (ah pudeat,) nunc demum tempore nostro
Respuit, abiecitq; ferox ceruice superba
Imperiale iugum, manifestaq; bella fatetur.
Hoc ego si patiar, * sine caussa censear ensem
Inualida portare manu, Regumq; priorum
Degenerem, dignumq; minus * perhibere nepotem.
Ergonè sæuitiæ mea sunt electa nefandæ
Tempora, quæ tantos nequeant punire furores?
Fallitur ignauæ (nisi fallor) opinio plebis.
Quicquid in Imperium nostro committitur æuo,
Inuenit vltorem: dabit ah, dabit impia pœnas,
Interituq; graui commissa nefanda piabit.
* Si bene vos noui, si non mea pectora fallit
Spectatæ toties vestræ virtutis imago.
Nam neq; vos nostri socios non esse doloris
Communis iactura sinit: quæ sponte dedistis,
Eripit inuito (nisi vos succurritis) hostis,
Munera vestra mihi parat extorquere: simulq;
* Vos, & me, socij, facto contemnit in vno.
Dumq; putat bello, nec nostra requirere posse,
Arbitrium vobis, fructum mihi muneris aufert.
* Nunc age, Teutonici fortissima robora regni,
Imperij vires, totius gloria mundi,
Magnifici Proceres, magnis intendite cœptis
Pectora, sitq; palàm, nullam, sub limite magni
Esse poli, nostris quæ tutò viribus obstet,
Legibus aut Latijs impunè recalcitret, vrbem.
Si vos à patrijs laribus, thalamisq; pudicis

Noster amor, regniq; labor, iustiq; doloris
* Adduxit ratio: si dulcia pignora natos,
Plorantesq; domi liquistis sponte * puellas.
Nunc iisdem caussis vltrices acriter iras
In tumidos Latii depromite nominis hostes.
Atq; illud nostro detergite dedecus æuo:
Ne nostras impunè minas spreuisse feratur
Vrbs Ligurum, quas Roma timet. nec iura, nec vllæ
Hoc prohibent leges. quotiens iniuria * regnum
Vexat, & Imperii subito pax hoste laborat,
Principis edicto iustißima bella gerantur.
Ille nocens populus; nos regni iura tuentes,
* Vltrices aquilas qui, publica signa, secuti,
Eximios * certè referemus laude triumphos.
* Vocibus Augusti virtus accensa suorum
Incaluit: fremuére minæ, capuloq; reductas
Admouit grauis ira manus: vox omnibus vna.
Dicta probant, laudantq; virum, stimulisq; morantem
Impellunt, fidasq; vouent in prælia dextras.
Sed ne præcipiti quicquam prudentia motu
Regia, neglecto præsumeret ordini iuris,
Primùm propositis legalibus esse citandos
Hostes edictis, iuris suasére periti.
Vtq; sibi certam Ligures incumbere cladem,
* Dilatamq; vident offensi Cæsaris iram
Iam * spe maiores scelerum deposcere pœnas:
Electos de gente sua, legumq; peritos
Miserunt in castra viros, blandisq; potentes
Persuadere modis: quorum sermone diserto
Posse putabatur mitescere Principis ira.
Qui cùm se caussis grauiter pœnalibus angi,
Legibus Italicis, & stricto iure viderent,
Inq; coloratis suffragia nulla loquelis

Esse, vel in multa, quam promisére, moneta,
*Rebus * inexpletus, multùm frustraq́; rogatis*
Principibus, mœsto repetentes mœnia vultu,
Impleuére suam magnis terroribus vrbem.
At Rex instructis properans ad mœnia castris,
Iam loca contigerat, quà certior Addua limes
Finibus ab Ligurum magnæ secat arua Cremonæ.
*Qui quamuis medias populis * iniecerit vndas,*
*Non tamen hostiles * poterat cohibere furores,*
Quo minùs alterno spumaret sæpè cruore,
Gurgite tunc pleno solito torrentior ibat,
*Auxerat & tumidas * resolutis Alpibus vndas,*
Nec se belligeris transmitti posse cateruis
Ponte, vado, remoq́; carens sperare sinebat.
Nec minùs opposito Ligurinus in aggere miles,
Magnanimi iuuenes, vel si vada tuta paterent,
Excipere hos armis, ac propulsare parati
Constiterant, densaq́; vadum statione tenebant
Sic duplici caussa, fluuio, belloq́; repulsus
Iratus medijs exercitus hæserat vndis,
Cornipedesq́; virosq́; simul grauis horror habebat.
Tantùm distantes alterno margine ripæ
Certatim validis torquebant tela lacertis.
Donec ab extrema riparum fronte, Boëmus,
Cum Duce Dalmatico, sese rapientibus vltrò
*Iniecére vadis: * hos agmina tota sequuntur.*
Vrget eques peditem, multis violentior amnis
*Lubrica fallaci vestigia * subruit vnda,*
Verticibusq́; cauis inuoluens arma, virosq́;,
Et rapidæ feritatis equos, correpta deorsum
Cuncta trahit: sic penè viri periére ducenti.
*Ast alij non tam vectu, quàm * remige freti*
Cornipedum, solida tandem vestigia ripæ

Fixerunt: turpiq; fuga perterritus hostis,
Mœnia nota petens, infaustum ciuibus omen
Retulit: & cladis prænuncia signa futuræ.
Stabat in eiusdem deuexo margine ripæ
Turribus & valido castrum spectabile muro,
Nomen erat Trecium, Ligurum sub nomine tutum
Hactenus, & nullo tactum per secula bello.
Hoc latus excelsæ circumstant vndiq; turres;
Illud fluminea tutum defenditur vnda,
Ingentiq; rapax incingitur Addua ponte,
Quem seruat positis custodibus ardua turris.
Visa fuit Regi nostris accommoda castris
Illa satis sedes, propter compendia pontis,
Et magno ventura bono: iussitq; cohortes
Expugnare locum: paret festina iuuentus,
Tutaq; belligero cingit castella tumultu.
At qui præsidium seruabat & oppida miles,
Frustra tentato conatus mœnia bello
Defensare manu, postquam cognouit ab vrbe
Nil opis esse sibi, miseræ modò munera vitæ*
Depactus, totis patefecit mœnia portis:
Armaq; victori, castellaq; plena relinquens,
Nudus ad hostilem miserè compellitur vrbem.
Hos tamen euentus lætos, & gaudia rerum
Inuida turbauit casu fortuna sinistro.
Namq; noua quidam quærentes semina laudis,
** Præclarumq; sibi cupientes didere nomen,*
Mœnia terrifico strepitu Ligurina petentes,
*Exciuêre suis * tutis de sedibus hostes,*
Sæuaq; conflictu mouerunt prælia duro.
Primus in his EKebertus erat, Comes ipse, sed alto
Sanguine, regifico minimè cessurus honori,
** Et magnos Reges animi virtutibus æquans.*

Hic

Hic dum prolapſum quendam, rapidoq́ volutum
Turbine cornipedis cuperet releuare ſuorum,
* Haſta Ligus iuuenis vibrata per ilia magni
Tranſijt, & latebris animam deprendit in altis.
Sunt tamen incolumi iuuenem qui corpore captum,
Hoſtilemq́ manu tractum fateantur in vrbem,
Sæuaq́ diſcerptis perpeſſum funera membris.
Hunc & Teutonici Proceres, Italiq́ potentes,
Et Ligurum bona pars ægrè gemuiſſe feruntur:
Cuius & interitum lachrymoſo triſtia nectens
* Carmine Teutonicas defleuit fama per vrbes.
Hic quoq́ Cæſareæ multi periére cohortis:
Quemq́ * domi famoſa Ducem Rauenna potentem
Miſerat, occubuit miſeranda clade, Iohannes.
Nonnulli rigidas collo ſubiére cathenas:
Aſt alij frenis redeunt ad caſtra retortis:
Quos grauiter Princeps verbis inuectus acerbis
Corripuit, * pœnasq́ rei fortaſsè luiſſent,
Ni precibus blandis Proceres, multoq́ rogatu
* Fortunæq́ vices, incertaq́ fata loquendo,
Vix tandem iuſtam ſedaſſent Principis iram.
Qui mox permixta tantis cum luctibus ira,
* Vlciſci ſocios auidè feſtinat, & arcta
Obſidione ream iam claudere cogitat vrbem.
Totaq́ ſeptenis diſtinguens agmina turmis.
Ductorem cuneo præfecit profidus vni-
Cuiq́ ſuum: nunc cornicines, ſonitusq́ tubarum
Prælia terrifico committere prima tumultu,
Signiferosq́ loco vel læta vel aſpera primo
Laturos, acies æquè * diſpergit in omnes.
At qua Cæſareæ, ſignum latiale, cohortis
* Regia fulget auis, magnorum denſa virorum
Agmina, ceu magni glomerauit viſcera regni.

Hinc

Hinc famulûm succincta manus, vulgusq́; pedestre,
Pondera iumentis ingentia portat onustis,
Quæq́; expugnandis creduntur idonea muris.
Vltima ceu modico subitura negocia voto
**Aere dato conducta cohors, & bellica miles*
Dona sequens, precioq́; suum mutare fauorem
Suetus, & accepto pariter cum munere bello,
Hunc habuisse, dator precij quem iusserit, hostem.
Sic pulchro felix acies instructa tenore,
Carmine belligero, longeq́; sonantibus hymnis,
Diuinam sibi poscit opem, Ligurinaq́; sensim
Mœnia securo petit imperterrita gressu.
At qui sollicita ciuis spectator ab vrbe
Prodierat, primasq́; fores, vallumq́; tenebat,
Nullo lasciuus strepitu, (seu Regis honori
Hoc dabat, ingentis seu iam præsagia cladis,
**Pectore certa trahens,) nullo clamore superbus*
Stabat, & insignem spectabat sedulus hostem.
At Rex dispositis pulchro satis ordine castris,
Obsidet ingentem plus centum milibus vrbem.
Hanc per circuitum spacio spectanda capaci,
Planicies, centum stadijs diffusior ambit,
Extructus quadris vallabat mœnia saxis*
Murus: at hunc vasto præcinxerat agger hiatu*
Ad subitos belli strepitus, captosq́; fragores,*
Grandibus impensis anno properatus eodem.
Turribus, & pinnis, tormentorumq́; flagellis
Hoc minus institerant, quòd nulla posse putabant
Obsidione premi plenam tot ciuibus vrbem.
Vnde nec Imperio sese præstare fideles
Curabant, ac sæpe iugum ceruice rebelli
Respuerant, regniq́; diu plebs illa, superbis*
Luxurians animis, tutò contempserat iras.

Ergo vbi diuisis ingentia mœnia portis
Teutonici tota Proceres* indagine belli
Vndiq; cinxerunt, & regia signa superbi,
Ausoniasq; suis* volucres colludere campis
Viderunt Ligures, & opertos milite fines:
Prima viris alta tentoria cingere fossa
Cura fuit,* densare sudes, & ducere vallum,
Castrorum munire sinus: ne clausa* latenti
Turba dolo, vel Marte palàm fremebunda diurno
Erumpat, subitoq; viros, & castra furore
Turbet, & incautos inopina clade lacessat.
Nam neq; tormentis, neq; rapto mœnia bello
Posse capi populosa putant, meliusq; videtur
Expectare famem. (vi namq; hac cuncta potenti
Expugnare solet) vel si confisus ad arma
Prosiliens pugnam ferus vltrò conferat hostis,
Fortunam tentare manu, facilesq; triumphos.
Vnam portarum socia virtute premebant
Cognati iuuenes, quorum Comes aulicus alter
Nomine Chunradus, Regis quoq; frater: at illum
Ductorem Sueuis* Chunrado patre relictum
Æquiuocum, iunctumq; sibi Fridericus amabat:
*Promptus vterq; manu, formaq; verendus vterque,
Nobilitate pares, & eisdem, in finibus aui.
Hos, vel quòd teneris vigiles minus esse sub annis
Credebant Ligures, vel quòd vicinius vrbem
Terrentes, socijs procul absedisse videbant,
Hos primùm tentare parant: tacitasq; cohortes
Nocte pruinosas mundo referente tenebras,
Mœnibus educunt, quo tempore membra diurnis
Extenuata malis primo sopor irrigat imbre:
Tunc etiam primo somni torpore grauatos
Inuadunt, turbantq; viros, & castra lacessunt.

Pro-

Prosiliunt stratis stupidi: vix sumere tela
Noxue timorue sinit: ferit horridus aëra clamor,
Multiplicatq; metus, veris grauiora timentur.
Non tamen in tanto discrimine, mente carentes,
Immemoresue sui, validis hortatibus iram
Extimulant iuuenes: sumptisq; viriliter armis,
Quæ tempus, casusq; dabant, certamina dura
Instituunt, ferroq; simul, lapidumq; rotatu,
Et quocunq; licet telo depellere castris
Nituntur tumidis *sublatos viribus hostes.
Iamq; Boëmorum tentoria proxima clamor,
Armorumq; *sonus per opaca silentia noctis
Impulerat: qui mox tremulo clangore tubarum,
Raucaq; terribili quatientes tympana pulsu,
Vicinam testantur opem: iam castra tenebant,
Iam sua Teutonicis sociarant arma cateruis:
Attoniti subita miseri formidine ciues,
*Degenerem petiére fugam, turpiq; relapsu
Mœnia nota petunt: sed nox, & porta, timorq;
Impediunt aditus, compressaq; turba laborat.
Sic bona pars ferro cecidit prostrata cruento,
Aut iniecta tulit captiuo vincula collo:
Semineces alij, numerosaq; *vincula passi,
Illæso penitùs redierunt corpore pauci,
Exemplumq; suis, documentaq; certa dederunt,
Ne spem nocturnis auderent ponere furtis.
Sed quia festino bellum procedere motu
Obsessi fortuna loci prohibebat, & *ingens
Tempora multa labor, momentaq; tarda petebat:
Multorum virtus torpescere nescia, tardas
*Non poterat tolerare moras, longamq; quietem
Oderat, & steriles ignaui temporis horas.
Ergo Palatinus geminis cum fratribus ille

Eximiæ virtutis Otho, firmissima nostræ
Robora militiæ, flagrantes laudis amore,
Grande aliquid patrare manu, dignumq; referri
Inter magnorum celeberrima facta virorum,
Vespere iam penè referente crepuscula noctis
Eduxére suas castris ad mœnia vires,
Atq; crematuras portam cum ponte latenter
Admouére faces: rapido tabulata vapori
** Materiam, fomenta dabat violentior aura.*
Protinus è tota raptim concurritur vrbe:
Omnibus hostiles amor est restinguere flammas.
Nam præter pontis discrimina, tota patebat
Vrbs Ligurum flammis, si non consideret ignis.
Nec mora, conflictu magno certatur vtrinq;
Hi prohibere parant incendia pontis: at illi
** Oppositi prohibere volunt prohibere volentes.*
Tela volant, strìdunt lapides, densusq; sagittis
Aër nocturnas & vincit, & adiuuat vmbras.
Tandem restincta multo discrimine flamma,
Penè pari casu sera vix nocte dirempti,
Alternas cædes, & mutua vulnera passi,
Hi muros subeunt, illi sua castra reuisunt.
Nec Ligures nostris tardi magis, aut minus esse
Audaces, tumidiq; volunt, factoq; recenti
Sponte referre vicem, pulchrum & laudabile credunt.
Sæpiùs obsessis gaudent excurrere muris,
Et iaculo, fundaq; leui, celeriué sagitta
Incautos turbare viros, crebrisq; lacessunt
Castra latrocinijs: portaq; frequentius illa,
Quam ductor validis obsederat Austricus armis,
Erumpunt: tandem stimulis grauioribus ardens
Impulit ira Virum totis educere castris
Agmina: collato muros accedere bello,

At Ligures non iam muros defendere, verùm
Obuia ferre viris vltrò venientibus arma
Accelerant, miſcentq́ grauis certamina pugnæ.
** Prima volatilibus mandantur bella ſagittis:*
Protinus excuſſis auidè concurritur haſtis.
*At ſimul ad gladios, & * ſtrictas cominus iras*
Incaluit virtus: tunc verò horrendus vbiq́
Clamor, & ingenti penitùs colliſa fragore
Arma ſonant: tinnire cauas mucronis ab ictu
*Audires galeas, * incuſſa trementibus haſtis*
Scuta graui mugire ſono, gemituq́ cadentes
*Oppetere, & rigido * terram proſternere trunco.*
Inſtant caſtrenſes, aduerſaq́ pectora ſæuis
Vulneribus lacerant, indignanturq́ reſiſti.
Nec cedunt Ligures, nec de ſtatione mouentur
*Obnixi, * pariterq́ necant, pariterq́ necantur.*
Donec vix tandem magna virtute repulſi,
*Et noſtris * multa reſperſos cæde triumphos*
Linquentes, refugo tenuerunt mœnia curſu.
Hic inter multos ſtolidiſſimus occidit ille
Statius, infauſti ſibi quem præponere Regem
Optabant Ligures, & ſceptra dicare parabant.
Cuius & à noſtris multo ſimul ære redemptum,
Et captiuorum numeroſa plebe cadauer
** Mutatum ſolito Regum ſepeliuit honore*
*Stulta ſuperſtitio, quodq́ huic ſors iuſta * negaret*
Viuenti, ſtolidus morienti contulit error.
Non mihi cuiuſdam Liguris reticenda videtur
Improbitas, ſtultæq́ ferox veſania mentis,
Qui rapido fremebundus equo, fulgentibus armis
Conſpicuus longè, noſtris illudere caſtris,
Militiæq́ rudes, equitandi lege carentes
Dicere Teutonicos probroſaq́ multa pudendis

Gaudebat iactare ſonis, vanamq́; ſuperbus
Oſtentans artem, rapido modò turbine vectus
Quadrupedantis equi, nunc certa lege reductis
In gyrum frænis ſinuoſa volumina torquens,
Vnum de multis, potiusué ex omnibus vnum
Electum, dignumq́; ſibi concurrere, crebrò
Poſcebat, captosq́; metu ridebat inani.
Vt quondam pueri periturus laude ſuperbus
Ille Philiſtæus, trepidanti probra minasq́;
Iactabat populo, donec paſtoris Hebræi
*Procubuit tumidam * ſignatus vulnere frontem.*
** Non tulit elatæ Comes oſtentamina mentis,*
(Albertus Tyrolenſis erat) vanamq́; ſuperbi
Stulticiam Liguris digna compeſcere pœna,
Teutoncaq́; parat gentis remouere pudorem:
Non tamen aut galea muniri tempora curat,
*Aut gladiò lumbos, aut ferro pectora * texit,*
Aut curſoris equi, quo prælia ſemper agebat,
** Officio fungi, clypeo contentus & haſta,*
Terga minora premens, vibrata cuſpide, ſegnem
Impulit, armatumq́; ſolo deiecit inermis.
Sed neq; degeneri dignatus tingere ferrum
Sanguine, non ſpolijs nullo diſcrimine partis
Victrices ornare manus, tellure iacentem
*Liquit: & * hoc alijs magni reputantibus, * ipſe*
Negligit, & modico factum metitur honore.

Libri ſeptimi finis.

ARGVMENTVM LIBRI VIII.

Octauo Ligurum ſpeculatur prouidus vrbem
Cæſar: & antiqui theatri procul aſpicit arcem.
Mutua bella gerunt Ticinus, Cremonaq; fortis.
Inde fames, peſtiſq; ferox Ligurum vrbe fremebat.
Guido Bladerenſis cauſſam, ſed pacis agebat.
Vt Cæſar pacis dederit mox conditionem
Ciuibus: & pulchrum duxit de morte triumphum.
Dimittit Proceres, Tiſuidum, & caſtra reformat.
Curia Roncalijs mandatur: caſtra metatur:
Conſilium celebrat, Feudalia iuraq; dantur.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. Ænobar. Aug. Lib. VIII.

Has inter laudes, & fortia facta virorum,
*Illam præcipuè * curam Fridericus agebat,*
Vt ſine iactura grandi, ſine clade ſuorum
Conficeret cœptos optato fine labores.
Et modò cum paucis, denſo modò milite cinctus,
Ardua ſollicito luſtrabat mœnia greſſu:
Spectabat muros, ſpectabat robora valli,
Quaq; locum vaſto cingebant aggere foſſas.
Quaq; viam cœptis facilem fortuna parare
Tuta videbatur, cura ſtudioq; ſagaci
Acriter intendens, oculis & mente notabat.
Hæc ita concuſſit trepidos vigilantia ciues,
Vt quotiens illum muros ambire videbant,
Non ſecùs, ac ſi iam validas effringere portas,
Turribus aut celſis inſligere ſaxa pararet,

Mœnia tota graui tremerent confusa tumultu.
Tunc varius totam clamor, strepitusq; per vrbem,
Signaq; diuinas trepidè pulsata per ædes,
Fœminei planctus, lamentaq; mœsta sonabant.
At tuba pinnigeri iuuenes ad culmina muri
Terribili clangore vocat, densaq; corona
Vndiq; consistunt, & propugnacula seruant.
Stabat ab obsessa non multò longiùs vrbe
Quàm semel exiliens arcu iaciente sagitta
Ire potest, quadris moles incognita saxis,
Romano constructa modo: quam fama superstes
Dicere Romanum vulgo consueuerat Arcum.
*Quattuor * hæc validis surgebat fulta columnis,*
Tam sibi conueniens, vt visu nemo sagaci
Posset ab alterutris vnum secernere saxis:
*Formam turris habens, * cameras, tabulataq; multis*
** Internis sortita locis, altasq; fenestras;*
*E quibus & * totos ibat prospectus in agros,*
Et facili poterant conamine tela rotari.
*Hanc Romanorum * quendam pro fornice Regum*
Erexisse sui certissima signa triumphi,
Vel magis iratos alio quoq; tempore Reges
Mœnia victa per hanc sibi subiecisse ferebant.
Præsidium plebs illa loco, sumptusq; ciborum
Ad spacium belli, longosq; locauerat vsus.
Id cautè fecisse putant. nam quicquid ab hoste
Exteriùs fieret, spectantibus inde videri
Et facili socijs poterat notescere signo.
** Hic transferre suis Fridericus commoda castris*
Cogitat: & iuuenes iaculo, celeriué sagitta
Corpora vel longè distantia figere doctos
Stare iubet contrà, certosq; intendere iactus:
Vt si quis patulis, aut mittere tela fenestris,

Aut

Aut spectaturos etiam producere vultus
Audeat, aduersis configant ora sagittis.
Ipse flagellatam tormento rumpere molem
Apparat, & duro penitùs confringere ferro.
Attoniti stupuére viri, * dextrasq; petentes
Vitam de pacti tradunt munimina Regi:
Qui postquam sociam tutos dimisit in vrbem,
Collocat ipse suos in tuta sede fideles.
Hoc tamen in bello * veteris non immemor iræ.
Acriùs in Ligures Ticini sæua iuuentus,
Atq; Cremonenses, odio grassante fremebant.
Nam si quis Ligurum, fatis agitatus iniquis,
Illorum quandoq; manus, infestaq; tela
Inciderat; tunc dira sui monimenta furoris
Aspicienda dabant, iuguloq; videntibus illis
Condebant gladios: aut duro stipite vinctum
Certatim missis figebant vndiq; telis.
Nec minùs ex illis, si quisquam * forte maligna
Venerat ad Ligures, discerpti corporis artus
Truncaq; de summo spargebant funera muro.
Tantus ab antiquis furor & discordia caussis
Inter vicinas semper spirauerat vrbes.
Iamq; fames Ligurum, nostris optata, superbas
Cœperat insolito mentes contundere morbo,
Ac, reor, à summi proficiscens iudicis ira
Squallida tabificum corruperat aëra pestis.
Castra tamen Procerum vindex secreuit ab vrbe,
*Persequiturq; reos, parcens insontibus aër:
Castra vigent: non peste famis, cœlíue laborant:
Vrbs eget, & dubio tabescit languida cœlo:
Iamq; fugam propria multi meditantur ab vrbe,
*Exagitatq; suos sedes natalis alumnos.
Sunt quibus extrema pro libertate tuenda

Dulce sit intrepido mortem promittere voto,
Esuriem, cœlumq́; pati, belliq́; labores,
*Dum modò pro patriæ * sunt hæc toleranda salute.*
At quibus in miseris turbato pectore rebus
Plus aliquid rationis adest, mentisq́; profundæ,
Fœdera proiecto pacis deposcere ferro,
Quasq́; velit Princeps suadent admittere leges.
Maximus inter eos suadendi fœderis autor
Vtile consilium Guido Blandratensis agebat.
Hic comes eximius Ligurum conciuis, & idem
Charus erat Regi, nec ob hoc suspectus in vrbe.
**Talis fama viri vulgauerat inclyta mores.*
Hunc igitur medio trepidantis in agmine vulgi,
Cùm iam de summis ageretur quæstio rebus,
Inter Cæsareum pariter, patriæq́; fauorem,
Talia prudenti cognouimus ore locutum.
Si mea pro vestris nunquam sollertia rebus
Pigra fuit, si vestra libens mandata peregi
Semper, & hoc ipso vobiscum tempore dura
Malo pati, & tristes partiri gaudeo casus:
Non modò quid moneam, sed quo pietatis amore,
*Quáue fide, ciues, animo * tractate sagaci.*
Quæ facies rerum, quæ temporis huius imago,
Qui status, aut quæ sit nostrorum forma malorum,
Plus quoq; quàm satis est ipsi cognoscitis, ipsi,
*Certaq́; fortunæ * clarent exempla sinistræ.*
**Sensimus, vt multi, mortalia quæq; regentem*
Nos quoq; Fortunam: non culpa fortè caremus.
Nouimus hunc olim populum, Regesq́; creasse,
Et virtute sua quosdam pepulisse creatos.
Nouimus Italicas leges & iura per vrbes
Ex isto fluxisse loco: sed durior æquo
(Pace bona dixisse velim) dominatio nostra

Extitit:

Extitit: immodicis vicinas legibus vrbes
*Terruimus: scit Cuma * quid est, scit Regia Lauda.*
**Quasq; per Italicos, vrbes aut oppida, fines*
Strauimus, aut validis seruire coëgimus armis.
Mutauit fortuna fidem, dextramq; retraxit,
Atq; noua longum compensat clade fauorem.
Non vltrà stabilire suos, aut pellere Reges,
Sed Latio seruire Duci Ligurina necesse
*Vrbs habet: & * recto, liceat modò vera fateri,*
Ordine res agitur: Reges Alemannia nobis,
Vrbibus Italicis leges & iura daturos,
*Mittere ritè solet: * postquam de partibus illis*
Carolus, & Magni regnum surrexit Othonis,
Ausoniaq; frui Reges cœpére corona
Teutonici: quorum tutò contempsimus antè
Respuimusq; iugum; nunc iustis vltor in armis
*Bellator Fridericus adest: * quem nescia vinci*
Mensq; manusq;, suis facit hostibus esse timendum.
Exemplo testata suas Terdona ruinas
Esse potest, quam ne vetito de puluere frustra
Iusserit erectis vrbs nostra resurgere muris,
Haud modicus timor est. exemplo debuit esse
Spoletum, iusta deletum vindicis ira:
Quæq; per Italiam conata resistere frustra
**Oppida, Teutonicis victor pessundedit armis.*
Nec timeo, socij, fateor, ne Regis amore
*Falsa * monere puter: dudum benè cognita vobis*
Nostra fides certis potuit notescere signis.
Nam quòd nil propriæ prætextu suadeo caussæ,
„ *Nec * fauor, aut odium, quæ publica commoda sæpè*
„ *Impediunt, sed certa fides, & pura voluntas*
*Hæc suadere iubent. * scrutator pectoris alti*
Scit Deus, & proprij mihi mens benè conscia voti:

Omnia

Omnia diſcutiens animo, nihil eſſe ſalutis
Cenſeo, placata niſi primùm Cæſaris ira.
Arma mouere libet, * nudamq; laceſſere pugnam?
Sed vix obſtructis prohibemus mœnibus hoſtem.
Tuta loco clauſis ſeruabimus ocia muris?
Sed prohibet violenta fames, miſerosq; fatigat
Peſtis, & aduerſus pro Cæſare dimicat aër.
Omnia ſecuri pro libertate feremus?
Sed libertatem contempta nemo ſalute
Sanus amat. neq; enim certæ ſuſceptio cladis,
Quam vitare queas niſi cum ratione ſalutis,
Libertatis amor, ſed * gloria vana putatur.
Nunquid & in brutis, immanſuetisq; videmus
*Hoc ius eſſe feris? * vti vaſta minoribus vltrò
Imperitare velint, maioribus infima cedant.
His ego de cauſsis, adſit modò veſtra voluntas,
Cæſareos ambire pedes, & fœdera pacis
Poſcere, præcipuam fateor certamq; ſalutem.
Nec placido Regi victos parere pigebit.
Nullus honor ſiquidem populi, vel gloria maior,
Quàm domino ſeruire pio. Poſtrema loquentis
Verba viri mixto ſuſcepit turba tumultu.
Conſilium pleriq; probant, pacisq; petendæ
Fœdera: nec deſunt alij, qui dicere contra
*Conuentus, fœdumq; putent, dignumq; pudore:
Cum patria potiùs pro libertate cadendum.
Tandem compreſſo fremebundæ murmure plebis,
Præualuit ratio: miſſusq; potentibus vrbis,
Auſtricus ille potens ductor, cum rege Boëmo
Accitur. per eos Ligures mandata, precesq;
Inſinuanda Viro cupiunt offerre potenti:
Qui neq; difficilem ſeſe, durumq; rogatus
Exhibuit, gaudensq; ream cum ciuibus vrbem

Pœnituiſ-

Pœnituisse sui, leges & fœdera pacis
Prouidus in scriptum tali ratione redegit.
**Prima quidem Ligures fidei, pacisq; tenendæ*
Iuramenta dabunt: Omnes quoscunq; nec ætas
Pupillaris habet. nec septuagesimus annus
Contigit, in medio iurabit quilibet æuo.
Appendentq; nouem, pœnæ sub nomine, fisco
*Milia marcarum puro conflata * metallo.*
Præterea veterum neglecta palatia Regum,
Lapsaq; correctis reuelabunt tecta ruinis.
Vt quotiens magnam, vel Rex, vel Regius vrbem
*Fortè procurator, * caussa ducente subibit,*
Digno magna loco tractare negocia possit.
Oppressasq; diu Cumam, Laudamq; solutis
Legibus, & longa penitùs ditione remota,
Respirare sinent: non prisca tributa requirent,
*Præterquàm * veterem diuini iuris honorem,*
Quo super has vrbes Ligurum viget inclyta sedes.
Sincera quæ cuncta fide complenda trecentis
Firmabunt vadibus de quolibet ordine sumptis:
Hosq; per Italicas seruandos cautiùs vrbes
Principis arbitrio custodia mitis habebit.
Et quibus illa locis fuerit commissa iuuentus,
Protinus expleto seruatos reddere pacto,
Chara suis patribus iurabunt pignora natos.
Consulibus positis, & facta pace repertis
Stare licet, plenus dum se conuerterit annus.
Postea nullus erit, nisi quem Rex ipse probârit
Electum populo: quibus hæc ad iura vocatis
Si tunc Italicis Princeps habitabit in oris,
Hunc electorum bona pars reuerenter adibunt:
At duo sufficient, si transalpina tenebit:
Iurabuntq; fidem Regi, dignumq; fauorem,

Tam sibi, quàm socijs, ea regni dona petentes.
Nec minùs absentes accepto munere Regis
Coram plebe sua, coram primatibus vrbis
Præstabunt eadem iurandi fœdera iuris.
Si tamen Italicis fuerit legatus in oris
Regius, hoc ipsum Regis vice iuris habebit,
Et de consulibus disponere cuncta valebit.
Antè tamen, clausa quàm victor ab vrbe recedat,
Captiuos omnes, veteresq; nouosq; Boëmo
Committent Ligures: quos protinus ille paternis
Restituet laribus. si iussu Principis illas
Cum populo Ligurum concordia iunxerit vrbes,
Accipientq; suos Ligures versa vice captos,
Quæq; iuuant illos socijs conatibus vrbes:
Sin minus, in solito retinebunt carcere vinctos,
Nec tamen hinc aliquam patientur Cæsaris iram.
Obsidibus positis, captiuis ritè solutis,
Proxima lux Regis discedere castra videbit.
* *Argenti summam Ligures pro pace ferendam*
* *A sibi subiectis* * *poterunt conflare colonis:*
Dum tamen immunes Laudam, Cumamq; relinquant.
* *Nauigium, portus, vectigal, siue monetam,*
Vel quæcunq; sibi defendit commoda fiscus,
Nec rapient Ligures: nec si quis fortè nefando
Inuasu rapuisse volet, patientur inultum.
Has postquam leges, & spe leuiora rebellis
Iamdudum populus, gratanter pacta recepit,
Continuò totis effusi mœnibus omnes
Procedunt: primusq; suo cum Præsule clerus
Veste sacra nitidus, nudo pede, supplice vultu,
Vertice demisso, nostræ monimenta salutis
* *Signa crucis præfert: pòst hinc in vellere pullo*
Infausti ciues, vestigia nuda prementes,

**Iudi-*

**Iudiciumq; sui pariter, pœnamq; reatus*
*Admotos nudis * portantes faucibus enses,*
** Tacta pudore graui perfundunt fletibus ora.*
Protinus è totis fluit ad spectacula castris
Miles, & adstantes densas hinc inde cateruas
Angustus dirimit medio discrimine limes:
Quo vix turba gemens ad regia Cæsaris ora
Peruenisse queat, placida qui fronte serenus,
Pectore contritos, & se peccasse fatentes
Suscipit, & tali summo pro munere Regi
Grates lætus agit, sæua qui mente rebelles
*Contudit, & * tumidos tandem resipiscere iussit.*
At Ligurum primi prostrati corpore toto
Cæsaris ante pedes, trepidis confusa querelis
Pauca gemunt, veniamq; suis excessibus orant.
Hoc tantùm, veniamq; sonant, veniamq; loquuntur:
Non odio regni bellum mouisse; sed illas,
Quas sibi vicinæ fecissent sæpiùs vrbes,
Non potuisse pati tranquillo pectore noxas.
Nunc veniam nactos, operam, curamq; daturos,
*Vt redimant * antiqua nouis, præmissa futuris.*
Mox vbi præscripti recitata est pagina pacti,
Atq; probata viris, optatæ pignora pacis
Accipiunt, iunctas consorti fœdere dextras.
Nec minùs emissi Ligurum de carcere longo,
*Duraq; temporibus multis * ergastula passi*
*Captiui dudum varijs ex vrbibus * hostes,*
Ordine diffuso circa vestigia magni
*Consedére Ducis, * squallentia tegmine fœdo*
Corpora velati: miserandos possidet artus
Fœda situ macies, deformia turpis & æger
*Inficit ora color, * pressis cutis arida membris*
Insidet, humanæ tantùm vestigia formæ

Seruat

Seruat & antiquam retinet natura figuram:
Et, si vera velis imponere nomina rebus,
Non homo, sed viuens hominis videatur imago.
* Et tamen exultant longos fugisse labores
Carceris, & duras semel abiecisse cathenas:
Ignotumq; diu post tristia nubila læti
Aspiciunt Solem, Regemq; libentius ipsum,
Cuius ab exilio sese virtute reductos,
Ac velut è Stygijs tractos meminére tenebris.
Quis referat fletus, * lachrymosaq; gaudia tantæ
Plebis, & interna * tactos pietate dolores?
Cùm captiua diu post durum corpora tetri
Carceris exilium, lætis sic reddita tandem
Ciuibus, & natos vix agnouere parentes,
Iam * niueos canis, primo quos flore nitentes,
Vltima non faustis ad bellum miserat hora
Auspicijs, longas damnatos ferre cathenas.
Nec solùm miseros spaciosi temporis ætas
Fecerat ignotos, sed squallor, & hispida vestis,
Et situs, & macies, & nullo pectine tacta
Vtraq; cæsaries, agnosci penè vetabant.
Tunc demum victa Fridericus ab vrbe recessit,
Modionumq; petens, prisco dignatus honore
Illustrare locum, sacro diademate crines
Induit, & dextra gestauit sceptra potenti.
Hanc fortuna diu, Ligurumq; potentia diues
Eximiam regni proauorum tempore sedem
Presserat, & longa victam ditione tenebat.
Sed placidus Princeps primæuo cuncta decori
Restituenda putans, iniustis legibus illam
Exemit, priscumq; loco reparauit honorem:
Sumptibus & proprijs veteres sarcire ruinas
Iussit, & annosi senium deponere fati.

Tunc

Tunc bene re gesta, cunctisq; in pace locatis,
** Cæsaris à facie cum tellus tota sileret,*
Militiæ partem placuit dimittere castris.
Austricus Allobrogum dux cum Duce, Rexq; Boëmus,
*Pannoniæq; simul sub eodem * Rege cohortes,*
Et Moguntino proceres cum præsule multi,
Rege salutato, meritis & laude venusti,
Discedunt castris, conuersaq; signa ferentes,
Teutonicas repetunt transcensis Alpibus vrbes.
Ipse satis multos secum, ceu nullus abisset,
In castris retinens, ad certa negocia regni
Ducitur, & pulchros inuicta mente labores.
Non tamen in tanto clari victoris honore,
Italiæq; metu stolidæ vesania gentis,
Exemplo Ligurum, penitùs compressa quieuit.
Namq; satellitio quidam stipatus iniquo,
Ciuis erat Verona tuus, Tusuidus, vt aiunt,
** Nomen, ab infida caussas tacitosq; furoris*
Vrbe trahens stimulos, Castrum regale, (quod illi
*Appellare solent * vulgato nomine Gardam)*
*Inuasit, cepitq; dolo: * iussusq; relicto*
*Sæpiùs insanis * illo desistere cœptis,*
Spernebat Regem demens audire iubentem.
Infremuit tandem Princeps, Athesamq; rapacem,
Nec ratis officio, solitis nec pontibus vsus,
(Feruida quippe vadum fluuio iam fecerat æstas,)
Contemptis transiuit aquis, vrbisq; superbæ
Depopulatus agros, quædam castella nocentum
*Diruit, & spretas impunè * retransijt vndas.*
Nec minus egregium quiddam Comes aulicus ille
** Tunc quoq; gessit Otho: qui te, Ferraria, iussu*
Regis adire parans, intactas omnibus antè
Eridani fregisse vado nil territus vndas

Dicitur, & tumidum primus transisse per amnem.
Hac quoq; res multùm cura, iustiq; timoris*
Vrbibus Italicis, & magna nomina fama
Adiecit nostris, claro sub Principe, castris:
Quem nihil aggressum frustra natura vereri
Ipsa putabatur: cui sic famulantibus vltrò
Subdita more nouo studijs elementa fauebant.
Ergo Palatinus stupida formidine magna
Plebis, & ingenti pariter susceptus honore,
Regia sollerti studio mandata peregit.
*Vtq; quater denos * fidei pacisq; tenendæ*
Accepit monimenta, vades, ad regia castra
Vertit iter, cunctis digna cum laude peractis.
Hoc quoq; conueniens, & tanto Principe dignum,
Atque inter castos memorabile Cæsaris actus
Scribendumq; puto, quòd tempore Rector eodem
Illecebrosa suis purgauit scandala castris,
Eq; suo cœtu lixas, & scorta, nociuum*
Ac petulans vulgus, satis indignanter abegit:
** Nec docilis tolerare moras, pigrosq; quieti*
Indulgere dies exclusis pectore sacro
Bellorum curis, pacis benè ponere tempus
Cogitat, & mundo prodesse laborat inermis.
Neúe retractato Ligurum inconstantia pacto
Absiliat, solitaq; fremens Laudensibus ira
Immineat, totos vrbis transferre penates
Et veterem mutare situm festinat, & vrget:
Describitq; locum, quem torrens Abdua totum*
Gurgitibus flexis aditu breuiore relicto
Circuit: vt modico munimina tuta labore,
Artificis præstare queat sollertia curæ.
Huc transferre lares, antiquaq; mœnia Rector
Imperat: atque nouam regni sub nomine Laudam

Gran-

Grandibus impensis sese Pater auspice fundat.
Inde per Italicas famosa potentibus vrbes
Curia Roncaliis certo mandatur habenda
Tempore, quo pacis leges, & publica iura,
Aut ea, quæ fisci rationibus applicat vsus,
Omnibus in medium, strictè seruanda, ferantur.
Commemorare iuuat, populo quod fortè sequenti
*„ Proderit exemplo: * ne quis fore credat inultum,*
„ Quicquid in Augustos ausus committere Reges,
*„ * Vel meditatus erit. nam tempore seruus eodem*
Argolici regis (Græci cognominis vsu
*Hic * Caniclinus erat, nobis Camerarius idem*
Esse potest) domino secreta fraude parabat
Sanguinis insidias, & tres sibi criminis huius
*Addiderat socios, quos ad mala * gaudia promptos*
Perdita sacrilegis audacia fecerat armis.
His malè præmonitis peragendæ fraudis iniquæ
Infandum mandarat opus. mox cæde peracta
Vsurpare sibi manibus diadema cruentis,
Et desolatum cupiens inuadere regnum,
** Nescius ipse sui tractabat inania fati.*
*Nam re comperta, priùs illi * lumina lictor*
Fodit, & exerta terebrato gutture lingua,
** Cum sociis longa cruciatum perdidit ira.*
Iam loca iussa petens ex omnibus vndiq; terris
Principis edicto clarus conuenerat ordo,
Tantaq; Roncalias magnorum turba virorum
Fluxerat, vt nec se similem vidisse priores
Crediderint, nec iam visuros esse sequentes
** De reliquo sperare queant: tentoria ponunt*
Vndanti vicina Pado, quæ more Latino
Ductus ab antiquo talis determinat ordo.
** Semper in æquali Romanus tendere miles,*

Si patitur natura loci, planoq; laborat.
At si difficili fuerint loca pendula cliuo,
Asperiusúe solum, primò correcta labore
Complanare solet, iacto mox aggere fossam
Ducit, & ingenti cingit munimina vallo.
Protinus in quadram vergentia, siue rotundam,
Pro ratione loci, ponit tentoria formam.
**Principis in medio, digno spectanda decore*
Castra nitent, celsi speciem referentia templi.
Quem circa Proceres, condigno iuris honore
Cuilibet exhibito, propius, seu longius absunt.
Inq; modum magnæ spaciosis frontibus vrbis*
Dirigit immensas ad portam porta plateas.
Ante fores ipsas regalia castra secuti
Artifices operum, seu qui venalia portant,
Castra minora locant, faciuntq; suburbia quædam.
Sic tanquam subitis, properata colonia tectis,
Atq; repentina noua cernitur vrbis imago.
Tunc quoq; præscripti seruato fœdere moris
Regia dispositis sederunt agmina castris.
Nec minus opposita Ligures in margine ripæ
Atq; alij ciues, tentoria iuncta tenebant:
Brixia quos genuit, quos misit Pergamus, & quos
Italiæ plures, in ijsdem partibus vrbes.
Hæc quoq; castra suis porrecto ponte per amnem
Continuare parat Princeps, biduoq; labori
Impenso, medias cinxit pons peruius vndas.
**Nomina magnorum, quos præsens curia vidit,*
Commemorare patrum numerum, gentemq; referre
Non satis est promptum, non multùm pertinet ad rem.
Id potiùs certa nobis ratione videndum,
Quid bene dispositum, quid ab his feliciter actum,
Quæ noua prodierint tanto sub Principe iura.

Quasúe

Quasúe recensuerit celeberrima curia leges.
Ergo sacros tantùm patres, iurisq; peritos,
Et de Principibus paucos, quibus ipse timorem*
Norat inesse Dei, tacitis Fridericus adaptans
Colloquijs, triduo secreta negocia toto
**Rimatur: iurisq; vices, legumq; tenorem*
Consulit: hanc illis gaudens iniungere curam,
Vt super Ecclesiæ, seu regni iure, salubri
Consilio monituq; virum formare laborent.*
Tandem prolato post longa silentia vultu,
In medio procerum spectabilis vndiq; cœtu,
Talibus ora modis Princeps facunda resoluit.
Si modò non frustra, quotiens in nomine Christi
Trésue, duósue pari consensus iuris amore
Congregat, in medio perhibet se Christus adesse,
Quis dubitet tantis ad commoda tanta vocatis
More suo medium primatibus assore Christum?
Absit, vt hos vnquam Christi præsentia patres
Destituisse velit: quibus Ecclesiasticus ordo,
Imperij leges, & publica iura reguntur.
Nunc igitur Proceres, communi fœdere iuris
Quicquid ad Ecclesiæ, vel regni commoda ritè
Pertinet, in medium Christo præsente feramus.
**Ipse quidem quamuis diuino munere Princeps*
Summus in orbe ferar, legumq; immunis, & expers
Non seruire quidem cogar, sed condere iura
Fas habeam, vestris cupio disponere cuncta*
Consilijs: nostro non ægrè spondeo iussu.
Vel sancire nouas, vel priscis legibus vti.
Nam nihil, vt verum fatear, magis esse decorum,
Aut regale puto, quàm legis iure solutum,
Spontè tamen legi sese supponere Regem.
Gratia sit magno, qui temperat omnia Regi,

Vndiq; bellorum tumidos suppreßimus æstus,
Bellatrix positis Alemannia conticet armis,
Et vetus Italici deferbuit ira furoris.
Sed veterum leges, edictaq; regia longo
Iusticio suppressa silent, quæ* Carolus olim,
Quæ noster vulgauit Otho: vestigia iuris
Pauca sui Italicis agnoscit fiscus in oris.
Consulite in medium, quas me vel ferre recentes,
Vel senium passas leges renouare velitis.
Ac primùm moneo, quicquid statuisse libebit,
*Vtile sit, iustum, naturæ, moribus aptum,
Temporis atq; loci patiens, & prorsus honestum.
Ast ego quicquid erit, tota virtute tueri,
Et sancire paro: nec me regnante licebit
Has cuiquam nostras impunè laceßere leges.
Ac si quis tumidus præsumpserit obuius ire,
Supplicium præsens, manifestaq; pœna decebit,
*Non magis inuictum bello, quàm legibus esse.
Talia facundo regaliter ore sonantem,
Spectabat *studio miratrix Curia vultu:
Quòd* neq; doctrinæ studijs imbutus, & æuo
Penè puer, canos, scripturarumq; peritos,
Sensibus & blanda præcederet arte loquendi.
Protinus ingenuo quidam sermone diserti
Ora fatigantes, pro consuetudine gentis,
Siue suum Regi studium iactare volentes,
Siue facultatem potiùs* monstrare loquendi,
Officio linguæ studijsq; loquacibus illum
Insumpsére diem: quos inter clarior vnus,
(Præsul erat Ligurum) vix exæquanda relatu
Gaudia cunctorum, facundo protulit ore.
Omnibus, à primo quos, inquit, vidimus, æuo
Lætior iste dies, & clarior esse meretur,

Cùm

Cùm te pacificum populi, mitissime Princeps,
In medio residere sui, legesq; citantem
Hactenus extinctas, gaudens videt Itala tellus.
Hæc est illa salus, quam tot iactata procellis
Expectare solet misera sors naufraga terræ.
Scimus ab antiquo, quantos, qualesúe tyrannos
Senserit Italicæ fortuna miserrima plebis,
Cùm totiens proscripta bonis, addictaq; ferro,
*Aut spolijs * nudas aut sanguine pasceret iras.*
Nec legem ratio, sed Regum sola libido
Poneret, & ferro gaudens, non iure potestas.
Nec minus infestis gens hæc malefida tyrannis,
Atq; his sæpe suo conata resistere damno,
Pressa metu potiùs, quàm læta fauebat amore.
Hinc odium populis, & seditiosa simultas,
Et furor Italiæ multos grassatus in annos
Prodijt, & geminas fecit dissensio partes:
Et partim patriæ, partim regnantibus vrbes
Adsistunt: sæuoq; diu collisa fragore
Bellorum, alternam senserunt mœnia cladem.
Quis Ligurum cædem, quis vulnera sæua Papiæ,
Quis referat Cremæ, quis tristia damna Cremonæ?
Hæc inter varias oppressis legibus vrbes
Exarsit rabies, & longa licentia ferri.
Tu velut eximium post tristia nubila tandem
Sidus ades, tu bella fugas, pacemq; reducis:
Tu leges & iura nouas: te præside rerum
Grata redit facies, certusq; renascitur ordo,
*Nunc age, diuinæ * quicquid sententia mentis*
*Dictabit ius esse, iube: pro * lege voluntas*
Principis esse solet: quicquid decreuerit ille
Esse ratum, mos est & iuris habere vigorem.
Vtere iure tuo, quicquid rectumúe, piumúe

Esse putas, seruare iube: nos verò volentes*
Omnia suscipimus: libertas maxima nobis
Tàm placido parere viro. Sic ore diserto
Præsul in assensum Regis propensiùs omnes
Impulit, & magno percussit corda fauore.
Tunc quoq; compositis quidam resonantia verbis
Regia Cæsareæ cecinerunt carmina laudis.
Postera lux aderat, solio reuerendus in alto
Consedit Iudex: ex omnibus vndiq; multi
Vrbibus ac vicis aderant, queruloq; ferebant
Innumeras clamore cruces (hoc quippe querelas
More solent aperire suas.) Rex omnibus aures
Commodat, & querulis iudex clamoribus idem
Æquus adest, certo dirimens examine lites.
Sed quia tam multis finem dare Curia præsens
Non poterat caussis, placuit satis vtile quiddam
Ingenuo pulchrumq; Duci, cunctasq; per vrbes
** Edoctos in iure viros, veriq; sequaces*
Imposuit, medio qui cuncta negocia iuris*
*Limite discuterent, * nec eos ex vrbibus iisdem*
(Ne fauor, aut odium sensus corrumpat eorum,)
Sed magis ex aliis, ad munera pulchra vocatos
Elegit, sacra vel delegauit ab aula.
Postea sollicitè regni de iure vetusto*
Quæstio mota fuit: quod desuetudine longa
Priscus inumbrabat neglecti temporis error.
Ac primùm Ligures super hoc à Rege rogati,
Vectigal, portus, cudendæ iura monetæ,
Cumq; molendinis, telonea, flumina, pontes,
Id quoq;, quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolicium certo sub tempore censum,
** Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.*
*Hæc, & * si qua pari fuerant obnoxia iuri,*

Præ-

Prælati, Proceres, missuq; potentibus vrbes
Libera Romano liquerunt omnia regno:
Tanta tamen clari fuit indulgentia Regis,
Vt quicunq; bona priscorum * munere Regum
Hactenus ista fide * possederat, idq; probare
Legitimis poterat, vel demonstrare tabellis,
Principis assensu titulo gauisus eodem
Nunc quoq; possideat: reliquis in iura relatis
Regia, * librarum triginta millia puri
Annuus argenti fisco solet addere census.
Tunc Proceres stabilem * iurando nectere pacem
Rector, & adiecta certo sub nomine pœna,
Italicas latè iussit vulgare per vrbes.
  * Mox de communi feudorum iure, quod illa
Perspicuis nondum scriptis expresserat ætas,
Has dedit, & scripto iussit notescere leges.
  Si quis habens feudum, precio seu vendere totum,
Seu pro parte velit, dominiq; licentia desit,
Seu dare, seu vadio supponere * cogitet, illud
Qui dedit amittet, non qui suscepit habebit: f. nec
Nullaq; vel longi præscriptio temporis obstet,
Quò minùs ad dominum redeant translata priorem.
* Emptoriq; bonæ fidei præstetur in illum
* Actio, quæ precium cogat redhibere solutum.
Hæc magnus fieri vetuit Lutherius; at nos
* Facta retractari volumus, facienda caueri.
  Successor feudi, totum si fortè per annum
Atq; diem, tacto primæ iam tempore pubis,
Siue dolo, seu desidia, seu mente superba,
Spreuerit à domino feudalia poscere iura,
Perdat, & hæc dominus proprios assumat in vsus.
  Publica militiæ vasallus munera iusta
Non renuat, dominiq; libens in castra vocatus

Aut eat, aut alium pro ſe ſubmittat iturum
*Arbitrio domini, vel quàm * laudauerit ille,*
Compenſet, redimatq; ſuum mercede laborem.
Si patris dominum vaſſalli filius acri
Laeſerit offenſa, feſtinet prouidus illum
Conciliare pater: quòd ſi contemnet agendum,
Munere priuetur: ſi verò audire monentem
Filius indomita neglexerit aure parentem,
Non erit in feudo ſucceſſor idoneus illo,
Ni priùs accenſam domini placauerit iram.
Si tuus ex feudo cuiquam vaſallus id ipſum
Contulit, atq; tuo vaſallum munere fecit
Ipſe ſibi, ſi fortè tuam iam tertius ille
Succeſſor meruit factis atrocibus iram,
Nec tibi pro culpa domino mediante ſecundo
Fecerit ipſe ſatis, reprobato protinus illo
Ad dominum redeant feudalia iura ſecundum.
Si tuus ille ſuum tibi conciliare fidelem
Spernit, & aut torpens, aut perfidus eſſe probatur:
Ambobus ſpretis ad te tua iura recurrent.
Inter vaſallos vnius fortè patroni
Quaeſtio de feudo quoties agitatur, eodem
Quo feudi domino gaudent, hoc iudice certent.
Si tibi pro feudo, quod te tribuente fatetur
Acceptum, tu verò negas, vaſallus agendam
Fortè mouet litem, non tu, ſed curia iudex
Audiat, & certo determinet ordine cauſſam.
Marchia, ſeu Comitis poſſeſſio, ſiue Ducatus
Integra permaneant: feudalia caetera multis
Participanda patent, domino dum quiſq; fidele
Spondeat obſequium, iurandaq; foedera praeſtet.
Sic tamen, vt dominos eiuſdem nomine plures
Vaſallus feudi non compellatur habere.

Pra-

Praterea quotiens feudali iure recepto
Vasallus domino * *fidei iuramina praestat,*
Excipiendus erit Romanus * *nomine Princeps.*
Omnibus his leges voluit subnectere pacis
Caesar, vt extremo positis in fine loquendi
Vocibus, admonitas penetrarent altiùs aures.
* *Omnibus in nostro, quod toti praeminet orbi,*
Gentibus & populis edicta potentia regno
Tradimus: vt cuncti bellorum clade remota,
Tempore iam nostro pacis seruare quietem
Incipiant homines: poenasq; nocentibus vltrò
Addimus, & iustam legum proponimus iram.
Hanc Proceres cuncti, Comes, an Dux, Marchio, Con-
Et cum iudicibus, capitanea turba, verendis, (sul,
Miles, paganus, ciuis simul atq; colonus,
Et cum plebeio pariter grege nobilis ordo,
Omnes hanc inquam penitùs, quoscunq; * *nec aetas*
Pupillaris habet, nec septuagesimus annus
Contigit, in medium concordi foedere iurent.
Ac ne fortè sacrae veniant obliuia pacis,
Singula iuratam renouent quinquennia formam.
Iudicis officio sua cuncti iura sequantur,
Contineantq; manum: vagina redditus ensis
Torpeat: & * *scabie rubeat, non sanguine ferrum.*
* *At si quid temerè contemptis legibus actum,*
Et violata sacrae fuerit reuerentia pacis,
Vrbs centum libris puri mulctabitur auri:
Oppida vicenis: at Marchio, seu Comes, aut Dux
Quinquagena dabit laesa pro pace talenta:
Magnates bis dena viri, * *bis sena minores.*
Vulnera, vis, caedes, liuor, mutilatio membri,
Insidiae, fraudes, iniuria, furta, rapinae,
Damnaq; legitimis mulctentur subdita poenis.

* Maior,

* *Maior, qui pacis noxas punire recusat*
Conuictus iudex, fului bis quinq; metalli
Appendet libras, damnumq; resarciet omne
Legis ad arbitrium: minor atq; pedaneus in tres
Condemnandus erit: * *cuius fortuna laborans*
Non potis est auro pœnales soluere noxas,
Arctatum vinclis, grauioraq; verbera passum,
Sedibus à patrijs hunc quinquagesimus annos
Amoueat per quinq; lapis, tandemq; reuerti
Fas sit, & optatos patriæ contingere fines.
Ne conuenticulum, vel conspiratio fiat,
Siue sodalitij, seu iuncti sanguinis astu
Vrbibus in nostris, tali sub lege vetamus:
Qui conuictus erit, libra mulctabitur auri.
Pontifices, sanctiq; patres, anathemate sacro
Spretores pacis, damnataq; legibus ausos
Intrepidè feriant, humanaq; iura supernis
Legibus, & iustum studeant sancire timorem.
Hactenus Italicas fieri consueta per vrbes,
Angarijsq; sacras etiam vexare frequenter
Ausa domos plerunq; suis, exactio cesset:
Aut exacta duplo redhiberi plura iubemus.
Qui pacis iurare modum formamq; tenere
Improbus abnuerit, quæ possidet omnia vulgo
Diripienda patent, * *euertendiq; penates.*
Qui violatorem pacis fouet, atq; receptat,
Consensu culpæ meruit consortia pœnæ.
Iuramenta metu, mortisúe dolore coacta,
Præcipuè ne quis multis nocitura loquendo
Publicet, aut in se crudeliter acta queratur,
Nullius meriti, vel ponderis esse iubemus.

Libri Octaui finis.

ARGV-

ARGVMENTVM LIBRI IX.

Aëre Placentius Cremonenses damnat: & inde
Cæsar Sardiniæ fines Ianuamq; tenebat.
Ille Frisingus Otho moritur: mox Papa superbit.
Deficiunt Ligures: veniunt legata: Ligurque
Victus erat, Papæ sua pristina iura reponens.
Pugnaq; conseritur, cum magna clade suorum:
Depopulatur agros, & cingitur obsidione
Ligur, & ingentem capiunt sua mœnia cladem.
Cumq; fame iam pestis adest: & crimine magno
Insidiæ Regi, Ligurum de more, struuntur.

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE REBVS GESTIS FRIderici I. Ænobar. Aug. Lib. IX.

INter caussantis creberrima iurgia turba,
Et querulas varijs ex vrbib. vndiq; lites,
Magna Placentinos, & pulchra rixa Cremona
Vexabat ciues, & adhuc vetus illa simultas
** Spirabat, stimulisq; viros agitabat acerbis.*
Nam licèt has iunctis connexas finibus vrbes
*Gurgite vix medio dirimat Padus, * illa Papiæ,*
Hæc vrbi Ligurum, concordi fœdere iuncta,
Hactenus alternas studijs hostilibus iras,
Atq; graues odij stimulos agitare solebant.
Sed tunc antiquis accesserat hæc quoq; caussis.
Nam dum Roncalias peteret Fridericus, eumq;
Signa Cremonensis sequerentur bellica turmæ,
*Emisit tumidos inimica licentia * ciues,*
*Irritansq; viros, quasi per * colludia quædam,*

Insti-

Instituit verum collato milite bellum.
Nec sine cæde quidem, nec prorsus sanguinis expers
Pugna fuit, sed vtraq; viris ex parte peremptis
** Præbuit alterno casus solatia damno.*
*Ergo Cremonenses * caussa meliore simulq;*
Ingenuis freti facundi laudibus oris,
Acribus inuidiam stimulis, & Principis iram,
(Quippe nec illicitos satis excusantibus ausus
Hostibus) accumulant: donec vix deniq; multo
Ære dato, taliq; reis est reddita pacto
Gratia, deiectis vt tota turribus vrbe
Mœsta ruinosis lacerarent mœnia muris.
Quasq; metu Regis cœpissent ducere, rursus
Ingesto patulas implerent aggere fossas.
Hactenus Italicis pulchro satis ordine rebus
Dispositis, ad quæq; volens extendere Cæsar
** Vlteriora manum, Tyrrheno gurgite clausos*
Sardiniæ fines, & Corsica rura potenter
Conciliare suis parat atq; adsciscere regnis:
Atq; ideo geminos proceres præmittere, quorum
** Hic Comes, hic Præsul, suspectaq; pectora gentis*
Pacem, an bella velint, cogendi, an sponte sequantur,
Attentare libet. Securos Ianua missis
Altaq; Pisa viris aditus præstare iubentur.
Vtraq; Tyrrhenas longè metuenda per vndas,
Vtraq; famosis latè vulgata triumphis.
Quid tamen inciderit, cur hæc legatio finem
Non fuerit sortita suum, perpendere nobis
Inde licet: quòd ab his regionibus vtraq; sedes
Plurima ferre solet dominatu commoda longo.
Vnde satis liquidè mandata negocia regni
Præpediisse queunt occulta fraude videri.
Sed neq; tuta dolo versutæ Ianua plebis,

Nec

Nec sale Tyrrheno, nec quos natura locorum
Vix aditu stricto, multoq; labore petendos
Opposuit montes, irati Principis acres
Eualuit vitare minas: veniaq; petita,
Vix precio fraudem marcarum mille redemit.
Hoc tamen adiecto, * ne claudere pergeret vrbem,
Iussus ab incepto populus desistere muro.
Cœperat æstiuis succedere torpida castris
Conuerso iam bruma gradu, placuitq; potenti
* Multimodoq; Duci, terræ melioris opima,
Intactosq; priùs diducto milite passim
Et latè sparsis fines insidere castris.
Nec mora, frugiferis opulentam finibus Albam
Occupat, hibernis satis hospita mœnia castris.
Hîc quanto poterat Princeps terrenus honore
Proxima siderei coluit natalia regis.
Inde per Ethruscas legatos destinat vrbes,
Campanasq; domos, & quas in littore curuo
Æquorei lauat vnda salis: qui debita fisco
Iura vetusta petant, per quos statuantur in omni
Vrbe magistratus, & * ciuica quæq; potestas.
Præterea reditus, cunctis de finibus illis,
Quos famosa priùs possederat illa Mathildis,
Pluribus inuasos, Rex in sua iura retraxit.
Inde recollectos, & tanquam corpus in vnum
Partibus ex multis quadam grauitate reductos,
Nescio, quid prisci se iuris habere volenti,
Ac velut hæredi, cumulato munere Princeps
Concessit Catulo, qui Regis auunculus, illo
Tempore Dux validus felicia castra * nepotis
Milite non pauco, mentisq; vigore iuuabat.
Hunc ex Romano Catulorum sanguine clarum,
Et genus, & nomen (nisi fallit fama) trahentem,

Teutonicus verso * Vvelfonem nomine sermo
Dixerat, ambigua deceptus imagine vocis.
Inter successus latos, & prospera rerum
Magna repentino Regem iactura dolore
Perculit, & placidæ turbauit gaudia mentis.
Nam Procerum multi, seu qui sub Principe claro
Castra sequebantur, seu qui sub pace quieta
Teutonicas vrbes, nataliaq́; arua tenebant,
Extremum clausére diem. Quo tempore Præsul
Ille Frisingus Otho, maioris caussa doloris
Extitit ingenuo comperta morte nepoti.
Hic patruus Regis, * studijs in vtroq́; peritus,
* Regia signa sequi semper consueuerat; at nunc
Credo equidem, reuocante Deo, languore grauatus
Manserat, vt medius fratrum, cleriq́; gementis
Inter luctificos psalmis modulantibus hymnos,
Non in castrorum strepitu, ferriq́; fragore
* Expirare sacram diuini muneris auram
Posset, & * æthereo tandem sua reddere regi.
Interea veterem prauis auctoribus iram
Summus, & extinctas animo refricare querelas
Cœperat antistes, magnumq́; * potentis honorem
Anxius inuidiæ stimulos Adrianus habebat:
Præcipuè * postquam sua iura recognita fisco
Assensu Procerum per cunctas comperit vrbes,
Indoluit facto, quantumq́; videbat honoris
Accessisse Viro, tantum Pater ipse putabat
Decessisse sibi: tunc * quicquid atrocius actum
Antè videbatur, legatorumq́;, suosq́;
Contemptus, regniq́; minas, mandataq́; duris
Asperiora notis, * ceu quædam pabula flammæ
Inuidiæq́; faces, ardenti sponte camino
Adijcit, & rapidos fornaci suggerit æstus.

Hæc quoq; caussa recens aderat, quòd regia missi
Quærere iura, Viri, dum per castella, locosq;
Pontificis summi, mandata fidelius æquo
Publica conficiunt, nimia feritate timendi
Insolito miseros vrgebant pondere ciues.
* *Ergo noua veterem caussa stimulante dolorem,*
Gaudebat crebris Regem culpare querelis,
Iniustum, sæuumq; vocans, regnoq; superbum,
Ingratumq; sibi, qui tanti culminis vltrò
Nomen, & Imperij summum tribuisset honorem.
Ac primùm scriptis leuioribus, atq; paterno
Affatu suadere viro: mox acriùs illum
Corripere, & nimiùm verbis instare molestis.
Nec minùs ille * *vicem maledictis reddere gaudens*
Verba remittebat chartis odiosa superbis.
Sic alterna ferens diuersæ iurgia partis,
Acriùs incensas stimulabat epistola mentes:
Conflictuq; graui totius maxima mundi
Nomina, magnarum quatiebant prælia rerum.
* *Nec fuit ambiguum, multis (si credere fas est)*
* *Pontificis summi scriptis, crebroq; rogatu*
Pellectos Ligures, iterum ceruice rebelli
* *Abrupisse sacras, contempto fœdere, leges.*
Ergo vbi cum claro præsul Reinaldus Othone,
Signifer hic prudens, & Cancellarius ille,
Et Comes eximiæ laudis Gozuinus, ad Vrbem
Magna peracturi venére negocia regni,
Infremuit, * *cœpitq; furens concurrere vulgus:*
Quaq; receptus erat Præsul famosus in æde,
(Nam Comites ambo, muros, suspectaq; cauti
Mœnia vitantes, extrà prudenter agebant)
Hanc lapidum sæuo Ligures euertere iactu,
Atq; ipsum * *magni legatum Cæsaris alta*

Pontificem fama, mentisq; vigore timendum,
Certatim sæuo properabant tradere letho.
Nec prohibere potest Regi deuotior ipsa
Nobilitas, nec qui socia conciuis in vrbe
Egregium nomen Guido Blandratensis habebat.
Vix tandem rabidas, eiusdem præsule sedis
Subueniente, minas effugit præsul, & vrbis
Pestiferæ muros, infidaq; tecta reliquit.
Protinus infectis legati regia rebus
Castra petunt, sociasq; gradu properante cateruas.
Interea Regum legatio fida potentum,
Diuersis studijs, ad magni Cæsaris aures
Attulit ex varijs mandata recentia regnis.
Principis Argolici quidam mandata ferentes,
Securos in castra gradus, pacemq; petebant.
*Iamdudum siquidem * Stapulensis morte Vuibaldi,*
*Quem * lux Argolicis oppresserat vltima terris,*
Suspectos Regi sese vehementer haberi
Audierant, gentemq; suam purgare parabant.
Nec minus Hungariæ rector, iam fraude recenti
Comperta Ligurum, mandata fidelia pacis
Scripserat Augusto, pluresq; prioribus illi
In pœnam sceleris spondebat mittere vires.
Anglus, & vrbanis illo qui tempore Gallis
Rex erat, ambo viros ad regia castra fideles
Legarant: pacisq; fidem, magniq; fauorem
*Cæsaris oblatis * certabant poscere donis.*
** Hos inter Reges vetus & grauis inde simultas*
Orta ferebatur. quòd Galli Principis vxor,
Coniuge dimisso rectori nupserat Anglo.
Inde ferox odium, stimulisq; ardentibus ira,
Sæuaq; limitibus dirimentis bella furentes
Vexabant: ideoq; sibi properabat vterque

Alterius

Alterius damno consciscere Cæsaris arma.
Hos omnes hilari vir prudentissimus ore
Laudauit, donisq; suis dimisit onustos.
Interea reduces legati castra subibant,
Fœda reportantes Ligurini criminis ausa.
Cognita res, cunctos, Regemq; ferocibus ipsum
Concussit stimulis, iterumq; recanduit ira.
Ne tamen Augusto quicquam sub Principe certo
Ordine non fieret, rursus tribus esse citandos
Edictis Ligures iuris suasêre periti.
Quæ postquam tumida spreuerunt mente superbi,
Curia damnatos regni * denunciat hostes.
Vtq; viros iustæ stimulis grauioribus iræ
Rursus ad armiferos incenderet ipse labores,
In medio Procerum cœtu, vulgiq; corona,
Talia * mellifluo Fridericus protulit ore.
Sæpe quidem vestras ad prælia * cogere vires,
Et fidas adhibere manus, iterata malorum
Improbitas, Ligurumq; frequens iniuria cogit.
Res onerosa quidem, nec * si dubitabilis esset
Grata fides, totiens ad magna negocia pigras
Atque recusantes auderem poscere dextras:
Sed quia communis labor est, vobisq; minori,
Quàm mihi, quod geritur, curæ non suspicor esse,
Auxilij quotiens vestri, certiq; fauoris
Tempus eget, regnumq; recens fortuna lacessit,
* Tutus ad inuictum vestræ virtutis amorem
Confugio, certusq; manus imploro fideles.
Scitis, & horrendum vobis durumq; videri
Ceu mihi, non dubito, periuræ sæpius vrbis
Prodigiale nefas, quam vix modò munere nostro
Delicti veniam, fructumq; salutis adeptam
Excitat in solitos feritas * recidiua furores.

Quæ iam de reliquo fidei, pactúq; tenendæ
Spes superesse potest, cùm sacramenta, fidesq;,
**Totq; vades Italas nostro sub iure per vrbes*
Infidæ rabiem nequeant compescere plebis?
Det pœnas periura graues, crudelia tandem
*Facta luat, meritoq; cadat, *quæ stare recusat.*
Audierant, aliusq; alium certante fauore
Præueniunt, stimulúq; virum maioribus vrgent.
At Rex rem tantam, tantiq; laboris egentem,
Non nisi Teutonico peragendam robore credens,
Germanos Proceres, cognataq; signa nepotis
Baugariæ Ducis, atq; alios plerosq; potentes,
Teq; thori sociam sacri generosa Beatrix,
Ex transalpinis ad sese conuocat oris.
Ipse per Italicas paucis comitantibus oras
Vndiq; discurrens, bello quæcunq; sequenti
Vel prodesse sibi, vel obesse putauerat hosti
Accelerat, castella viris, armisq; cibisq;
Instruit, atq; nouam valido munimine Laudam
Cingit, Ticcini passuram pondera belli.
Cumq; sibi fidæ tetigisset mœnia Cumæ,
Belligeras vires, atq; auxiliaria poscens
Agmina, plura suis vltrò collata petitis
Accepit, fida gauisus plebis amore.
Cumano præcincta lacu iacet insula quædam,
Belligeris fœcunda viris, quæ fœdere prisco
Infidæ Ligurum sese sociauerat vrbi:
Nauigioq; potens piratica bella gerendo,
Gaudebat crebris stagnum infestare rapinis.
Hanc Rex ob varios bellorum prouidus vsus,
Conciliare suis sapienter cogitat armis.
**Nec fuit hoc frustra: structa nam classe, paranti*
Assultum bellumq; Viro, deuecta carinis

In medi-

In medium plebs illa lacum, victore recepto
Cessit, & ex illo generoso tempore Regi
Fida fuit, puroq́; fidem seruauit amore.
Tunc quoq; conceptum, tacitumq́; Placentia virus
Quo minus euomeret, sese cohibere nequiuit.
Nam dum Cæsarei per fines vrbis iniqua,
Nomine pœnali quæ Ianua soluerat, æra
Legati ferrent, ipsa mox vrbe latrones
Egressi, spoliare viros, & regia fœda
Non timuére manu contingere turpiter æra.
Ergo graui Princeps ex hoc quoq; concitus ira,
Maiestate sui securus nominis, vltrò
Ingreditur trepidam paucis comitantibus vrbem,
Regalesq́; minas, metuendaq́; verba superbis
Ciuibus incutiens, vix exoratus ab illis,
Quam tulerant summam concessa pace recepit.
Instabat veneranda dies, qua Christus ab imo
Ora solo turba referens optata fideli,
*Victor ab * inferna captiuos sede reduxit:*
** Hanc quanto potuit Mutinensi Cæsar in vrbe*
*Egit honore diem, finesq́; * Bononia iuris*
Ingreditur studiosa tuos, vbi castra, suasq́;
Tempore iam longo non visas ille cohortes
Liquerat, eximio magnis in rebus Ebrardo.
Ergo vbi legitimis Ligures iam sæpe citatos
Edictis spreuisse videt, nimiumq́; tenaci
*Proposito * fixisse pedem, ne vel modò quicquam*
** Præcipitanter agat, famosa Rector ab vrbe*
Præcipuos in iure viros, legumq́; peritos
Euocat, & quæ sit contemptus pœna requirit,
Quæ discussa diu, cunctorum deniq; talis
*Iudicio descripta fuit: * direptio rerum,*
Seruitium populi, subuersio funditùs vrbis,

** Intererant castris à summo Præsule missi*
Prudentes, clariq; viri, Guilhelmus, & ille
Qui pòst schismatica longum feritate rebellis
Perstitit ad tumulum, successoriq; reliquit.
Hi post sermonum primordia blanda suorum,
Et delinitas facundis vocibus aures,
Aspera, nec placida Friderico mente ferenda
Attulerant, certis ita definita figuris.
Non licet Augusto, nisi tantùm Præsule summo
** Conniuente, sacram legatos mittere ad vrbem,*
In qua, iura Petrus meritò tenet omnia solus.
** Non licet & fisco castella, vel oppida Papæ,*
Collectis vrgere suis, nisi tempore tantùm,
Quo Princeps primam Romæ gestare coronam,
Imperijq; nouos admittere gaudet honores.
Pontifices Italos omnes non expedit esse
Principis ad fidei modò iuramenta vocandos.
** Non licet & cuiquam Regis mandata ferenti,*
Pontificum vexare domos: hunc more vetusto
Solus ritè sibi Princeps defendit honorem.
Quicquid ad eximij rectè patrimonia Petri
Pertinuit dudum, possessio, siue tributum
Restituatur ei, comitissæ terra Mathildis,
Et Spoletanus sub eodem iure Ducatus.
Quicquid ab excelsis Romanæ mœnibus vrbis
Pendentem seiungit Aquam, Ferraria, Massa,
Et cum Sardois vberrima Corsica campis,
Pontifici summo prisco de more tributum
*Soluat, & antiquas iusto sub * canone leges.*
*Hæc * satis argutis rationibus omnia Princeps*
Extenuans, doctis dissoluit singula verbis,
Opposuitq; suam rupta de pace querelam,
Quam secum tali firmatam lege ferebat:

Ne cum Romanis, Siculo, Graióue tyranno
Ipsius iniussu sociaret fœdera Præsul.
*Deniq; vel * stricto iuri, legumq; rigori*
Stare, vel arbitrio sapientum velle virorum,
Facturumq; satis, suscepturumq; libenter
Conditione pari sese promisit. At illi
Accepisse quidem, sed non præstare paratos,
(Ridiculum quiddam,) sese venisse, ferebant.
*Nam se iudicio * Papam, qui iudice nullo*
Fungitur in terris, supponere posse negabant.
Pluribus exhibitis frustra, subiecit & illud
Cæsar, vt electi bis tres à Præsule summo,
Totq; sua de parte viri, quibus omnia vero
Postponenda quidem certa ratione putentur,
Omnia sollicita dirimenda negocia cura
*Suscipiant, certoq; Dei peragenda * timore.*
** Sed nec in hoc Præsul consensit, & omnia nutu*
Ire suo cupiens, iustæ se subdere legi
Respuit, vt magnæ causas qui quæreret iræ.
*At Ligures tacitæ molimina fraudis * in actum*
Sæuitiæ proferre parant, Treciumq;, quod illis
Ereptum valido iamdudum milite Rector
Munierat, terrore graui, validaq; minantur
*Expugnare manu, tormentaq; bellica * raptim*
Secreto fabricata dolo, subuectaq; plaustris
Marte graui seiuncta ferunt, magnaq; repentè
Mole leuant, castrumq; nouis assultibus vrgent.
Missilibus telis alij, celeriq; sagitta
Mœnia summa petunt, lapides agitata minores
*Funda rotat; * magnos balearica machina muros*
Incutit, & duro munimina verberat ictu.
*Ast alij * clypeis densa testudine iunctis*
Fossarum supplere lacus, murosque latenti

Suffodiſſe dolo,ſeu duri roboru ictu
Frangere,ſeu gradibus ſcalarum ſcandere turres
Acriter,& celſas properant comprendere pinnas:
* Hoc magis vrgentes,quòd regia ſigna propinquis
Finibus,& magnas metuebant Cæſaris iras.
Nec minus è ſummis animoſi turribus hoſtes
Saxa rotant,frangúntq; ſuos in prælia muros.
Vndiq; tela pluunt,baliſtæ turbine ruptus
Sibilat,& longis reſonat ſtridoribus aër.
Prima ſequensq; dies, cœpto momenta labori
Magna dedit; victos pateſecit tertia muros.
* Iamq; fatigatis toto iam corpore noſtris,
Nec reuocare manum,nec reſpirare licebat,
* Aut mutare locum,primò quem quiſq; tuendum
Ceperat:at Ligurum ſibi mutua ſigna frequenter
Succurrunt,mutantq; vices,ſemperq; videtur
Augeri numerus,ſemper ſuccreſcere vires.
Succubuit numero virtus,ſæuoq; tumultu
Effractæ patuére fores,pugnaxq; iuuentus
Aut miſero gladios hoſtiles ſanguine tinxit,
Aut tulit iniectas collo manibuſq; cathenas:
* Hîc tamen in duris habito diſcrimine rebus.
Nam quoſcunq; illic victor de gente Latina
Repperit,enſe ferox,& inexorabilis omnes
Perculit,& ferrum gentili ſanguine pauit:
At quos Teutonici manifeſtè * ſanguinis index
Lingua venuſtabat,tractandos mitiùs eſſe
Credidit,& captis ſublata cæde pepercit,
Hūq; quater denis,regni quos fama clientes
Vera fatebatur,in vincula dura coactis,
Infandis alij perierunt cædibus omnes,
Ipſaq; caſtelli fractis munimina muris
Euerſa,& rapida ceciderunt tradita flammæ.

At Cæ-

At Cæsar tanta comperto vulnere cladis
Indoluit, luctuq; graui commotus, & ira
* Continuit gemitum, pressitq; in corde dolorem,
Fortia Principibus præbens exempla dolendi.
Non placuit meritas noxarum sumere pœnas,
Vlciscíue suos, aut bella mouere, priusquam
Curia Roncalijs iamdudum indicta coiret.
Hic Ligurum fraudes, & fœdera rupta, suasq;
Omnibus offensas mirantibus, atq; superbæ
Perfidiam plebis iusto damnantibus ore,
Edidit, atq; suæ consciuit robora caussæ.
Protinus hostiles infesto milite fines
Irruit, & latos ferro, simul igne, rapina,
Depopulatur agros, ficus, vinetaq; ferro
Cædit, & arboreos detracto cortice truncos
* Excoriat, nullis vltrà iam fœtibus aptos:
Vtilius reputans damnis, quàm sanguine fuso
Deterrere reos, tumidasq; retundere mentes:
Aut si fortè truces vel sic resipiscere nolint,
Consumpti pereant, vel deditione * supremi,
Vel famis exitio sumptu * breuiore ciborum,
Séq;, suosq; simul cogantur tradere muros.
Præterea * portas posito custode per omnes
Abstulit vtilium clausis commercia rerum.
Neúe quis hostili venalia deferat vrbi,
* Audenti pœnam, prodenti præmia fixit.
Sæpe fores vrbis stipatus milite forti
Accedit, tutos vt mœnibus euocet hostes.
Sæpiùs egressos impunè, iterumq; reuersos,
* Egregia tandem Fridericus fraude fefellit,
Eductosq; sua Ligures paulisper ab vrbe,
Conuersosq; fugæ, socijs præcurrere iussis,
Faucibus angustis intercipit, atq; negato

Portarum ingressu, captis, ferróue peremtis
Pluribus, incolumes vix paucos reddidit vrbi.
Cumq; procul Ligurum fines penetrasset, agrosq;
*Depopulans, magno * momenta potentia bello*
Adderet, hostili velox equitatus ab vrbe
Quingenti iuuenes, animis armisq; valentes
Regia translatæ petierunt mœnia Laudæ,
Inuentosq; greges latis armentaq; campis
Ad sua conuerso cogebant mœnia cursu.
*Hos Dux Anconæ raptis * Guarnerius armis,*
Atq; alius, sub quo tunc præsule diues agebat
Mantua, præcipuæ meritus præconia famæ,
A tergo iuuenum valida comitante caterua,
Horribili clamore premunt, prædaq; recepta
Sexq; decemq; viris Ligurum de gente peremptis,
Vix alios muris pauidos vrbs mœsta recepit.
Iamq; quater denis ferro flammaq; diebus
Inclitus hostiles Princeps vastauerat agros,
Oppidaq; & validis munitas turribus arces
Ceperat, inter quas nulli superabilis antè
Cesserat inuicto quædam munitio Regi,
Quam Montem sancti plebes vocat illa Ioannis.
*Iamq; ferè * cunctis mutilauerat vndiq; membris*
Infidum reprobumq; caput, tantumq; relictis,
Cætera subdiderat victor sibi castra duobus.
His aliud quiddam pulchrum fortuna recensq;
Addidit, & largi cumulauit dona fauoris.
*Namq; suos equites * opulenta in rura Cremonæ,*
*Et prædabundas emisit * Brixia turmas.*
Cumq; per inuasos latè discurrere fines
Cœpissent, nulloq; metu ventura cauerent,
Præmoniti dudum, latebrosis sedibus hostes
Prosiliunt, terrentq; viros, funduntq;, fugantq;,

Attoni-

*Attonitosq; necant, & * ferrum sanguine pascunt.*
Sic sexagenos equiter, peditesq; trecentos
Vel gladius fudit, vel constrinxêre cathena.
At Cæsar reprobæ vastatis finibus vrbis
Fida suæ repetit victor munimina Laudæ.
Hîc iam dimißis Italis, vxoria signa,
Et transalpinas libet expectare cohortes.
Creuerât interea Ligurum cum tempore pestis,
Appositisq; malum capiens augmenta diebus
Ingruerat, totamq; fames possederat vrbem.
Non tamen infaustos homines mala tanta docebant
Pœnituisse sui, quos desperatio tutos
Fecerat exclusa certæ formidine cladis.
Vnde nec insidias infandi, occultaq; mortis
*Expauêre sacro * molimina reddere Regi.*
Protinus immani metuendum corpore quendam,
*Cuiq; erat * ex facili verum simulare * furorem,*
Allectum precio stimulant, vt regia castra,
Vesanum simulans verbis ac gestibus, intret,
Exceptumq; dolis, inuento tempore, Regem
Interimat quocunq; modo: nec tardior ille
Consilijs parere malis, hostilia magni
Proxima conspicua Regis tentoria Laudæ
Subuersa facie, cunctis incognitus intrat.
Exceptusq; semel, totis ludibria castris,
Et faciles præbere iocos, risumq; mouere
Gaudebat, stultæ simulator callidus artis:
Squallidus, illota facie, barbaq; comaq;
Horridus impexa, scisso pannosus amictu,
Fulgur habens oculis, spumanti sordidus ore,
Nunc pauidus vultu, nunc efferus: & modò mitis,
Et modò trux: modò blanda loquēs, modò iurgia nectēs:
Nunc humilis, nunc ore minax, ac feruidus ira:

Nunc celer incessu, nunc tardior: & modò pallens,
Et modò terribili succensus lampade vultum:
Nunc risu lachrymas, gemitu modò gaudia rumpens,
Sæpè genas alapis, colaphis supponere colla
Gaudebat, prudens hominis simulator inepti.*
Sic olim Priamum, perituraq; Pergama mendax
Ille Sinon, Graia munitus fraude, subiuit,
** Illusuśq; diu miseris illudere Teucris*
Optabat, sensuq; dolos tractabat iniquo.
Vtq; per expressi certissima signa furoris,
*Omnibus in castris suspectus * desinit esse,*
Ipsum etiam Regem cœpit funestus ineptis
Delinire iocis, dum tandem tempore rapto
Prodijt in verum vesania ficta furorem.
** Nam cùm more suo, primo Rex lucis in ortu,*
Ad matutinos diuinæ laudis honores,
Strenua neglecto rapuisset membra cubili,
*Omnibus in castris * pingues efflantibus auras,*
Et matutina pressis torpore quietis,
Dæmonis impulsu, sæuissimus ille satelles,
Opportuna ratus peragendæ tempora fraudis,
** Pronus in alterutrum, vel sese subdere morti,*
Vel patrare nefas, incautum fortibus vlnis
Implicat, & grauiter robusto corpore pressum
Extrudit castris, altaq; crepidine ripæ
Præcipitare parat, fluuioq; immergere Regem:
Fecissetq; reor, ni Cæsar fraude reperta
Multa reluctatus, castrorum in fine supremo,
Implicitusq; manu prensis hæsisset vtraq;
Funibus, & magno socios clamore vocasset.
Qui mox excusso somni torpore ruentes,
Iniectis manibus circumstant vndiq; monstrum.
Ac primùm rigidos vlnarum soluere nexus,

Illa-

Illæsumq́; Ducem, cautè subducere tentant.
Inde flagellatum, condignaq́; fraudis adeptum
** Præmia, flumineis torrens absorbuit vndis.*
** Non tamen hoc sceleris comperto fine quieuit,*
Abstinuitúe dolis reproba versutia plebis,
Eq́; suis octo magna mercede paratos,
Furtiuis Laudam stimulant incendere flammis.
Horum qui primus scelus attentauit, in ipso
*Ignibus admotis * deprensus criminis actu,*
*Quas decuit pœnas ligno persoluit * adactus,*
Certaq́; complicibus scelerum, ne tale quid vltrà
Ausuros impunè putent, exempla reliquit.
Alter, vt explorans hostilia castra subire
*Posset, & * innocuæ speciem prætendere mentis,*
Induerat monachum: sed & hic deprensus, eodem
Supplicio mortem, probrosaq́; fata subiuit.
** Nec reticere libet, quid tempore Cæsar eodem*
Ambiguo quodam scriptos auctore salubres
Accepit monitus, venturum in regia quendam
Castra, veneficijs, magicoq́; furore potentem,
*Deformem facie, longi * dispendia passum*
*Temporis, alterius * fraudatum luminis vsu:*
Spretorem mortis, solitum quascunq; potentum
*Pro nihilo reputare minas, huiusq́; * sequaces*
Viginti pluresq́; viros erroris habentem,
*Qui * gentilis Arabs, tanquam munuscula Regi*
Adueheret, frænos, calcaria, cingula, bullas.
Quodq́; liget digitos, quod colla coërceat, aurum:
Omnia sulphureis ita delibuta venenis,
Vt si fortè manu Princeps contingere nuda
Cœperit, infecto permixtum sanguine virus
Æstuet, & toto dominetur corpore pestis.
At si sacra manus contactu fortè nocenti

Cautius

Cautius abstineat, sica sub veste latenti,
Regia vel fixo fodiat præcordia cultro.
Ergo vbi signa ferens prædicta veneficus ille
Castra Ducis magni facilè agnoscendus adiuit,
Captus, & iniectis astrictus membra cathenis,
*Exhibitusq; Viro, * promissa vera loquenti*
Supplicij venia, multumq; diuq; rogatus,
Prodere quid peteret, quoue hoc authore moueret,
Spreuit, & inualidas sese fragilesq; negauit
Formidare minas: si quid truculenter in ipsum
*Actum fortè foret, damnatum * carmine Regem,*
Præstigijsq; suis, pœnas sibi morte daturum,
Protinus inq; ipsa socium sibi clade futurum.
Forsitan hæc alijs poterant metuenda videri,
At Cæsar fucata dolo figmenta, minasq;
Risit, & appensum ligno iustissimus vltor
Faucibus elisis, condigna morte peremit.

Libri Noni finis.

ARGVMENTVM
LIBRI X.

In Decimo magni coniunx Augusta Beatrix
Cæsaris, Italicas venit deducta sub oras,
Principibus comitata suis: & Crema gemiscit.
Castra locat, Romamque suam clementiùs audit.
Hinc redit ad Ligures victor, Papamque creauit.
Crema petit pacem, rursus Liguresque petuntur.
Tandem concepta Princeps perferbuit ira,
Cremaque victa iacet, viginti millia capti,
Vrbs fluit in cinerem: Cæsar dat munera, grates,
Castraque dimittit: Ligurinus obambulat aulam.

GVN-

GVNTHERI POETÆ, LIGVRINI, SIVE DE REBVS GESTIS FRIderici I. Ænobar. Aug. Lib. X.

INTEREA magni cõiunx Augusta Beatrix,
Principis accitu, validas ex orbe cohortes
Teutonico rapiens, superata fortiter Alpe,
*(Nam fortem faciebat amor, nexusq; * mariti*
Fœderis) Italicos fines ingressa tenebat.
Huic præter Proceres alios, famæq; minoris
*Germana de gente viros, fidißima * Saxon*
Ille puer, Regumq; nepos, Regiiq; propinquus,
** Saxonas, & Noricæ nuper sibi reddita terræ*
Signa gerens, geminæ sociauerat agmina gentis.
Horum igitur totis aduentus gaudia castris
Magna dedit, Liguresq; metu concußit acerbo.
*Tempore pòst modico * famosus auunculus ille*
Cæsaris, Etbrusca Princeps & Marchio terræ,
Teutonicaq; potens, & Dux metuendus in ora
Aduenit Catulus, cumulataq; gaudia nostris
Attulit, & valido suppleuit milite castra.
Vicinam magnæ Cremam locus ipse Cremonæ
*Fecerat, & longo * sub eadem tempore dudum*
Legibus antiquis obnoxia manserat; at nunc
Excusso laxata iugo, Ligurumq; superbam
Ausa sequi rabiem, Regis iam sæpe citata
Spreuerat edictum, nec iuri stare volebat.
His Cæsar stimulis, & centum mille talentis,
(Quæ dedit ipsa sua prædiues sponte Cremona)
Impulsus, tumidam bello subuertere Cremam

Retulit in melius, responsaq; blanda vicissim
Reddidit, & magnis cupidorum pectora donis
Impleuit, geminosq; viros redeuntibus illis
Regia magnificæ laturos addidit vrbi
Verba, Palatinum famosæ laudis Othonem:
Quiq; diu regno studio curaq; fideli,
Primus in Ecclesia prudens Haribertus Aquensi,
Seruierat, dignaq; sui mercede laboris
Iam tunc Præpositus, mox Præsul in vrbe futurus
Chrysopoli, grato præclari* munere Regis.
Vsque adeò magnis Ducibus seruire lucrosum est.
His mandata dedit, consensu Præsulis, atque
Totius populi, veterem renouare senatum,
Reddere primæuo præfecti iura vigori:
Et si Pontifici placeant ea fœdera summo,
Omnia in antiquam correcta reducere pacem.
Ipse per hostiles numeroso milite campos
Vndiq; discurrens, hostilia quaq; gerendo,
*Cuncta metu, ferro, flammis, & sanguine miscens,
Mœnia iam Ligures in tuta coëgerat omnes:
Ac ne clausa satis faciant munimina tutos,
Quos bello vinci murus, vallumq; vetabat,
*Molitur superare dolo, Ticinaq; prudens
Agmina, præcipuos Ligurini nominis hostes,
Præcursare iubet, prædaq;* patenter abacta,
Deceptos clausis educere mœnibus hostes.
Ipse suos secum secreta in sede latenter
Collocat insidijs, & eos hunc vertere cursum
Hoste premente iubet. nec lusit opinio Regem.
Nam postquam refugo simulatam puluere cauti
Conuertêre fugam, tacitas improuidus hostis
Incidit insidias, circumfususq; tumultu
Horruit: ac veluti celeres in retia cerui

Sæpe cadunt, resonantq́; graui collisa fragore
Cornua, clamososq́; canes venator in illos
*Concitat, & cadit gaudens impunè * rudentes:*
Sic postquam telis hostilibus vndiq́; septi
In medium cecidere viri, nec tela mouere,
Nec cessisse licet, gladijs impunè necantur
Cominus, arctatiq́; loco breuiore laborant.
Hîc quinquagenis ferro, centumq́; peremptis,
Sexcenti duras collo subiêre cathenas.
Quos autem rapidis inuoluit proximus amnis,
** Submersitq́; vadis, seu quos lethalia passos*
Vulnera, vix tandem trepidos vrbs mœsta recepit,
Nec breue, nec promptum numero comprendere certo.
Fida noua repetit victor munimina Laudæ
Augustus, lætamq́; suis successibus vrbem.
Temporis eiusdem tractu, nondumq́; reuersis
Quos ad Romuleam Fridericus miserat vrbem,
Confinis magnæ, multumq́; domestica Romæ,
Funera Romani pastoris Anagnia vidit:
Quem tamen inde suam translatum clerus in vrbem
Sede sacra Petri sepeliuit honore fideli.
Antè tamen tumulo quàm membra exanguia Præsul
Subderet, exorto geminas iam schismate partes,
** Mansuramq́; diu litem de sede reliquit.*
Nam cùm de tanti rationem clerus haberet
Successore viri, studijs melioribus vltrò
Rollandus petitur, qui Cancellarius antè,
Sanguine conspicuus, veteri mox nomine verso
Factus Alexander, per tempora multa superstes
Ecclesiæ pacem sedato schismate tandem
*Vidit, & optato tunc demum * fine quieuit.*
Altera pars sacra, Octaui, te sede locatum
Auspicijs decepta suis, ignara superni

Iudicij,

Iudicij, falso Victorem nomine dixit.
Rursus ad hostiles vastandos impiger agros
Signa mouet Cæsar, lateq; per omnia bellum
Rura trahens, quæcunq; nouis illæsa manebant
Cladibus euertit, grauiora prioribus addens.
Ast vbi continuis crebrò spoliata rapinis,
** Nec domino victum nec equo dare pabula tellus*
Iam poterat, conuertit iter, rapidoq; tumultu
Tendit ad obsessæ trepidantia mœnia Cremæ.
Hanc equidem iam tunc à prima ceperat ingens
Obsidione timor; sed nunc vbi regia signa
Cæsaris, & Latias vento quatiente volucres
In Campis volitare suis, ipsumq; verenda
*Maiestate suos * hortantem ad bella maniplos*
Aspiciunt, quatit ossa metus, cladisq; futuræ
** Prænia turbatam confundunt nubila mentem,*
Non tamen infaustæ vel nunc resipiscere plebi,
Seq; Suosq; pio Rectori subdere muros,
Vltrices vitare minas, veniamq; mereri
** Subuenit: insistunt sceleri, * maluntq; perire,*
Quàm dono vixisse Ducis: mors libera pluris,
Quàm donata salus, concessaq; vita putatur.
Ergo pari studio ciues, ac nostra iuuentus
Arma volunt, pacemq; negant, tormenta, grauesq;
Attollunt fabricas, diuersos machina in vsus
Extruitur, quæ saxa rotet, quæ torqueat hastas,
Quæq; vel in muros, vel in altas æmula turres
Spargat inextinctas viuaci sulphure flammas.
** Tela, faces & saxa volant, * niger aëra nimbus*
Inficit, & missis subtexitur aura sagittis.
Ardet vtrinq; furor, cœlumq; clamore feroci
Rumpitur, & stimulis grauioribus æstuat ira.
*Hi, clausos virtute pares * se velle videri,*

Indignum fœdumq; putant, gaudentq; feroces
Inculcare minas: illi non esse minores
Nituntur, referuntq; vicem, ac maiora rependunt.
*,, * Audaces mors certa facit, pellitq; timorem*
,, Desperata salus: tunc si quos sorte maligna
Comprensos, captosq; tenent, hostilis in illos
Grassatur rabies, socijsq; videntibus ense
Colla secant, luduntq; manu, ceruice rotata
More pilæ, aut miseros lacerant crudeliter artus.
Haud procul à sæuo belli semota tumultu,
Vicinum coniunx seruabat regia castrum,
Ne miseras cædes, infandaq; multa videret,
** Castaq; crudeli sceleraret lumina visu.*
Hanc visente viro, per eam quam regia signa
Seruabant portam tutis è sedibus hostes
Prorumpunt, strepituq; graui tentoria Regis
Assiliunt, multosq; necant, maculantq; cruore
Hostili proprioq; solum, sternuntq; caduntq;.
Cædibus alternis: tota non viribus vllis
Depelli potuére die, dum Phœbus opaco
Infudit tenebras, demersa lampade, mundo.
*Nuncius absenti * certissimus omnia Regi*
Pertulit: ille graui concussus pectora motu,
Castra petit properans, & adhuc à cæde recenti
Signa cruenta videt, captiuaq; corpora quædam
Vrbis in aspectu laqueo supponere fauces
Cogit, & ex alto suspendit in aëre ligno.
Tunc etiam quidam vinctos in castra trahebant
Sex Ligurum de gente viros, qui iussa ferentes
Verba Placentinis Ligurinæ nomine plebis,
Hostibus inciderant: horum qui maximus vnus
Esse ferebatur, se Præsulis esse nepotem
Gaudebat, generiq; notis, opibusq; nitebat.

* Hos

** Hos quoq;, contempto non parui ponderis ære*
Quod pro morte sua redimenda pendere fisco
Spondebant, pœna Princeps affecit eadem.
Nec minus obsessi captos quoscunq; tenebant
Suspendunt, factiq; vicem mox reddere gaudent.
Tunc magna exarsit generosi Cæsaris ira,
Quòd velut ex æquo secum contendere victi
Auderent, nec adhuc miseros agnoscere casus,
Fortunamq; suam vellent in morte fateri.
Protinus obsessos præconis voce moneri
Imperat, vt miseræ solatia nulla salutis
In bonitate sua ponant sibi, ne quis ad ipsum
Spe veniæ fugisse velit: pro sanguine certet
Quisque suo, propriamq; manu se ferre salutem
Nouerit, & validis tantùm spem ponat in armis.
*Inde * quater denos, quos plebs perfida dudum*
Illa Viro dederat, fidei, pacisq; tenendæ
Pignora certa vades, fabricis, & turribus altis
*Imperat adnecti, * qui tela, facesq́ue suorum,*
Saxaq; tormentis violenter ab vrbe rotata
Excipiant, miseris tutantes robora membris.
Quantus erat luctus, miseri quæ forma doloris,
Quæ super è totis populi suspiria muris,
Cum pendere suis expanso corpore natos,
Oppositos telis miseri videre parentes.
Pectora singultu saliunt, gemitusq; dolore
Rumpitur, atq; omni lachrymæ sub casside manant.
Non tamen idcirco parcendum turribus illis
Esse putant, curántue suos auertere iactus.
Atque aliquis toto distentus corpore pendens,
Saxa videns, in se miserum torquere parentem,
Luctifico clamore ciens, ita filius inquit:
** Quid facis infelix? huc tandem respice, saue*

Ac miserande pater, lapidum compesce rotatus,
Tela manu suppressa tene: non obruo hostem;
Filius est, quem morte petis: vel parcere nato
Si prohibet fortuna patrem, da tempora vitæ
Non spaciosa meæ, veniatq; miserrima mater,
Pendentemq; prius videat, mortiq; paratum,
Quem genuit. sic ille miser sua fata parenti
Defleuisse suo: sic & pater anxius illi
Respondisse potest: Non me tua fallit imago
Nate, nec ignara te nescius obruo dextra.
Agnosco miserum miser, accipioq; vocantem:
Heu pietas, non parco tamen: sed desine sæuum
Incusare patrem, non te, miserande, sed hostem,
Inq; meam structas cladem peto turbine turres.
** Cogit amor patriæ; mallem distractus in illo*
Stare loco, corpusq; tuis opponere saxis.
Sors tua dura minus, saxi quem protinus ictu
Machina discutiet: nos turba miserrima, fastus
Teutonicos, Regisq; minas, longiq; dolorem
Funeris, amissa iam libertate timemus.
Vix ea, cum rapido moles excussa flagello,
Fortiter inflicto pendentem discutit ictu.
Sic aliquot pueri mortem subiére, sed omnes
Expositi fato grauiorem morte timorem,*
Longaq; pendentes miserandaq; fata tulerunt.
Interea Ligures tantis ad mœnia Regem
Implicitum cœptis, aliis non posse putantes
*Ferre salutis opem, * sociosq; leuare labores,*
Agmine collecto, quanto non antè, Manerbum
Haud procul à Cumis, vix expugnabile castrum
*Assultu, raptoq; parant * euertere bello.*
Comperit hos motus, qui tunc in partibus illis
Virtutum merito generosum nomen adeptus,

Teutonica

Teutonica dudum miles de gente, vocatus
Cæsaris imperio, Comitem Gozuinus agebat:
Propositum Ligurum Regi, magnosq; paratus
Significat, cautusq; suis à Principe castris
Supplementa petit: collectis omnibus ipse
Quos eadem tellus aptos his rebus habebat,
Arma rapit, iamq; obsessos euertere muros,
Castrensiq; necem populo, seu vincla minantes
Aggreditur, turbatq; viros, celeriq; relapsu
Conuertit, flectitq; fugam, fallitq; sequentes.
** Sic iterum, sic sæpe suo Comes impiger astu*
Ludificat Ligures, inceptaq; magna retardat.
Id satis esse putans, sociæ dum signa cohortis,
Auxiliumq; ferens à Principe miles adesset.
Ergo vbi conspicuis velox equitatus in armis
Quingenti iuuenes, firmissima robora belli,
Affuit, & valido suppleuit robore partes,
Plura rati Ligures, & te quoq; Cæsar adesse,
Præcipitem petiére fugam, timidiq; soluta
Obsidione suos properant attingere muros.
Imminet attonitis victor, spolijsq; retentis,
Pluribus occisis, aut vincula ferre coactis,
Non priùs abstinuit ferro, quàm cardine verso
Hostibus exclusis fugientes porta recepit.
Iam crebris infida dolis, astuq; maligno
Ausa pium fuerat stimulare Placentia Regem.
Quippe nec occultis Ligurum malesana volebat
** Parcere colloquijs, alimentaq; grata ciborum,*
Armaq; damnatæ mittebat perfida plebi.
Ergo Placentinos, totiens offensus ab illis
Imperij Cæsar manifestos deputat hostes:
Hoc satius reputans, quàm si sub melle venena
Impia celantes, hostilia queq; mouerent.

„ *Nulla quidem pestis magis est operosa nocendi,
„ Quàm simulatus amor, nimiumq; domesticus hostis.
Iamq; rebellatrix suppresso Crema timore
Præteritis afflicta malis, metuensq; futura,
Cœperat in sese grauiter mulctata reuerti.
Iam se posse minus trepidi, tristesq; fatentur,
Nec solitis turbare viros excursibus audent.
Ne tamen omnino nulla sint fraude nocentes,
Muscipulis similes laqueos, nexusq; tenaces,
Furtaq; miranda non apparentia fraudis
More nouo, notaq; minus, reor, hactenus arte,
Per quascunq; vias, & circa mœnia tendunt:
*Vt si cauta parùm laqueo vestigia quisquam
Inserat, antè quidem quàm se dissoluere possit
Adsit, & obtruncet captumue coerceat hostis.
Præterea densis scrobibus tellure cauata
Præcipites fodére dolos, fossasq; latentes
Iniectu texére leui, quas incidat hostis
Inscius, & *subito pateat discrimine morti.
His alijsq; dolis, quos tendere callida plebes
Sueuerat, vltrices tandem Fridericus in iras
Excitus,* extremamq; manum præstare labori
Accelerans, (iam quippe viro post oppida clausa
Sextus agebatur brumali frigore mensis,)
Omnibus affectis, finemq; optantibus *olim
Bellorum, quocunq; modo munimina bello
Expugnare parat: tardum sibi quippe videtur
Expectare famem, cùm longos ciuis ad vsus
Plurima de totis cautus collegerit agris.
Protinus ad muros, munitas vndiq; turres,
Inuectasq; rotis, & magno pondere firmas
Ducit, & hostili celsas super aggere sistit.
Harum summa tenent, quos vel balista, vel arcus

Morte

Morte procul missa facit hostibus esse timendos,
Qui iaculum valido longè torquere lacerto
Longius excussa didicére potenter habena.*
Inferiora viri fortes ex agmine toto
Electi, promptiq; manu tabulata tuentur:
Qui dum trans fossas porrecto ponte patentes
Mœnibus assiliunt, & muros rumpere tentant,
Qui loca summa tenent, iaculis, leuibusq; sagittis
Infestant miseros per propugnacula ciues,
Ne confringendis liceat succurrere muris.
Tunc & subiectas facilis despectus in arces,
Et leuis ex alto trepidos conatus in hostes:
Qui si fortè suos rursum conuertere vultus*
Incauti tentant, vehementibus ora sagittis
Figuntur: nec scire licet, neq; cernere fas est
Vulneris auctorem, latebris quem lignea tutum
Occultant tabulata: cauis pluit aura sagittis
Desuper, & toto funduntur ab æthere mortes.
At quæ de muris nostras fluitantia turres
Tela petunt, infirma volant, spacioq; tenoris
Languida, vix summo delibant robora ferro.
Si rapidas tormenta faces ad lignea fortè
Robora torserunt, & turribus ignis adhæsit,
Desuper effusis incendia protinus illa
Restinguuntur aquis, aut vino sparsa quiescunt:
Aut si restingui nequeant, & feruida viuo
Sulphure flamma viget, fumantia membra securis
*Amputat, & * toti succisa parte medetur.*
Turbine fulmineo magnos tormenta molares
Mœnibus infligunt, murosq; & tecta flagellant:
Fundaq; contorto transuerberat aëra plumbo,
Et medijs liquidæ glandes in nubibus ardent.*
Ast alij fossas iniectu cespitis implent,
Hostilesq; petunt densa testudine muros.

Suffodiunt alij turres, ac fortia subter
** Fundamenta cauant, aut duri roboris ictu*
Impellunt muros, labefactaq; mœnia quassant:
Aut emota loco, muri compage soluta,
Saxa remoliri cuneis arctata laborant;
Aut velut in plano vestigia certa ferentes
Scalarum gradibus, celsas apprehendere pinnas
Contendunt, pugnantq; simul. Nec segnior hostis
Vndiq; discurrens nunc hos, nunc obuius illos
Excipit: hærentes scalas detrudit ab alto
Margine murorum: vicinos cominus ense
Percutit, aut duro contundit tempora conto:
Longiùs amotos lapidum torrente ruina
Obruit, aut iaculis, & certo sauciat arcu.
Æstuat ira minis, seuus crudescit vtrinq;
*Clamor, * adhortantes incendunt pectora voces.*
*Vtq; * procellosum ventis agitantibus æquor*
Oppugnat misera periturum sorte carinam,
Rumpunt vela noti, commixta grandine nimbus
Ingruit, & miseros affligit ab æthere nautas.
Assiliunt fluctus, validis agitata procellis
Verberat vnda latus, nexu tabulata soluto
*Rupta gemunt, haustoq; mari * rimosa fatiscunt,*
Stant miseri nautæ, quaq; impetus acrior vrget,
Hac studio maiore rati succurrere tentant.
Hic latices trepidus salsos in stagna refundit,
Et properat rimæ sarcire patentis hiatum:
Ille vacillantem fluctu iactante carinam
*Remigio, * doctaq; manu sustentat, & ipsi*
** Decertans pelago, perfringit remige fluctus.*
Vela noto, clamore viri, stridore rudentes
Quassa fragore ratis, plangoribus insonat vnda.
*Dum tandem * decimus violento gurgite fluctus*
*Insiliat, victamq; premens * obsorbeat alnum.*

Vix modicum tempus, disiectaq́; fragmina summis
*Fluctibus & tabulas videas per * stagna natantes:*
Naufragio pars hausta perit, pars reddita cœlo
Enatat, & nudi veniunt ad littora nautæ:
Sic plebs infelix, cladisq́; ignara propinquæ
Fortis in aduersis, & adhuc inuicta resistit.
Iam, quantum poterant muris accedere, turres
Admotæ fuerant, longiq́; ad mœnia pontes
Prodierant, belloq́; furens animosa iuuentus
Fixerat in summi vestigia margine muri.
Occurrunt hostes, & spicula, saxa, facesq́;
Coniiciunt, hastisq́; viros, sudibusq́; repellunt,
Deturbantq́; solo, quosdamq́; viriliter ausos
Insiluisse leui trepidantia mœnia saltu,
Obtruncant ferro: quos inter, fata duorum
Sicut acerba nimis, sic & miseranda fuerunt.
Horum vnus trepidos dum per sua mœnia ciues
Territat insultans (Bertolfum fama vocabat,)*
*Primus in attonitos saltu se miserat * hostes.*
Dum fugiunt omnes vnum, pauidisq́; fatiscunt
Mentibus, à tergo furtim librata securis
*Tempora flauenti decussit tecta * capillo,*
Totaq́; detracta est capitis membrana resecti,
Atq; peremptoris nitido superaddita cono:
Hostilemq́; comis galeam pendentibus vmbrans,
Præbuit infandi signum crudele triumphi.
** Alterius manibus, ferro, pedibusq́; resectis,*
(Nomine fama caret, cladis memorabilis extat)
Truncus in hostili fœdè tellure volutus
Palpitat, & miseris præbet ludibria fati.
*Non impunè quidem, * nec gaudia longa malorum*
Ciuis agens, magnæ cladis suscepit eodem
Damna die, belloq́; diu conflixit: at inde
Pulsus, in internam trepidus se contulit arcem.

Iamq; suis rebus certæ diffidere tandem
Cœperat ille fide: placuit consulta salutis
Sæpe priùs neglecta sequi pacisq; petendæ
Vtile consilium certæ præponere cladi.
Nec mora, colloquium cum Saxone poscit habendum,
Cumq; Peregrino, quem tunc Aquileia diues
Eximium claræ Patriarcham laudis habebat.
Horum facundis lenitas vocibus aures
Permulcet, veniamq; sibi sermone diserto
Præparat, & doctis excusat crimina verbis:
Non odio regni, nec seditione rebelli
** Arma tulisse manu; sed ne sua fata superbis*
Hostibus, & tumidæ gemeret subiecta Cremonæ.
Fœdera cum populo Ligurum iurata fideli
Dum licuit, coluisse manu; nunc illa soluto,
*Quando ita Rex iubeat, tandem * seiungere nexu:*
Nec plures adhibere moras; id poscere tantùm,
Puniat ipse reos victor, quocunq; libebit
Afficiatq; modo, tantùm ne victa Cremonæ
Ludibrio fiat corrupto Principe plebes.
*Hæc vbi sunt * perlata Duci, lenita resedit*
*Ira ferox animi, multumq; * domestica magno*
Ac benè nota viro tetigit clementia mentem.
Protinus assensu Procerum moderamine tali
Vtitur, vt nec se venia vitaq; repulsos
Infausti doleant ciues, nec lenior æquo
*Incitet ad similem multos vindicta * fauorem.*
Mœnibus incolumes tutò migrare relictis,
*Quodq; semel valeant * humeris deferre sinuntur:*
Cætera victori rapienda relinquere iussi.
Quis rogo luctus erat? quis tota per oppida clamor?
Qui gemitus populi? dum paucis rebus onusti,
Multa relinquentes, miseri sua mœnia ciues
Arsurasq; domos, & limina chara supremo

Ore salutarent, dulcesq; relinquere cunas,
**Orsa sui generis, cultasq; parentibus ædes*
Prodirent, querulæ viginti millia turbæ.
At quos vel Ligurum populus, vel Brixia clausis
Miserat auxilio, nudati rebus & armis
Omnibus, accepta vix tantùm à Principe vita,*
Indecores, mœstiq; suas referuntur ad vrbes.
Protinus ad prædam spoliandaq; mœnia raptim
Curritur, & præda miles ditescit opima.*
**Omnibus ereptis, castrensibus oppida flammis*
In cineres collapsa fluunt, euersaq; fractis
Turribus, antiquos expendunt clade tumores.
Victor ad excelsæ muniminafide Papiæ
Vertit iter, solitamq; suis gaudere triumphis*
Ingreditur pulchram castris victricibus vrbem.
Gaudia Ticinæ plebis, celebresq; triumphos
Cæsaris, & magni speciem describere plausus,
*Dignum vate foret; *sed & hoc, & multa relinquo*
Cautus, & inualidæ parcendum credo Camœnæ.
** Iamq; alibi similes in eadem diximus vrbe*
Exhibitos Regi, deuotæ laudis honores,
Post clades Terdona tuas: ideoq; premenda,
Ne bis agatur idem, præsentia facta videntur.
Stabat adhuc studijs hærens & fixa nefandis*
Vrbs Ligurum, necdum cœptis desistere, vel tot
Cladibus ipsa suis, vel Cremæ sorte recenti,*
Vel fatis Terdona tuis, edocta, volebat.
Sed quia iam bello tellus afflicta bienni,
Frugibus, & solita minus vbertate vigebat,
Hostiliq; solo crebris iam sæpè rapinis
Exhausto, socijs etiamnum parcere Regem*
Sumptus, & immensa cogebat copia plebis,
Milite dimisso, spoliatæ parcere terræ,
Constituit, verso dum rursus cespite solem

Aspiciat

Immemorem faciet, pro me suscepta recordor
Lætus, & immensa mercedis debitor esse
Gaudeo, quam pleno cumulatam fœnore reddam.
Nouimus, & memori scriptos corde tenemus,
Qui toties nostris ad certa pericula iussis
Prostiterint: quos bella pati, durosq; labores
Iuuerit, atq; hilarem pariter cum pectore vultum
In summis præstare malis: qui prælia primi
Tentare, aut murum conscendere fortiter ausi:
* Multaq;, præsentes oculis quæ vidimus istis,
Et vero proteste sumus. sit gratia summo
Magna precor Regi, qui me fulcire meorum
Dignatus studijs. Alij venalia castra
Et mendicatas certa mercede cohortes
* Alliciunt: ego gratuitis vltroq; paratis
Fidens auxilijs, ad magna negocia rerum
Tutus eo, fidas ducens in bella cateruas.
Nunc quia, vastatis hostilibus vndiq; campis,
Victum terra negat, castrisq; alimenta ministrans
Plus socius studio, quàm bello læditur hostis,
Respirare iuuat, laxataq; soluere castra,
Ruraq; dimissis ad transalpina cateruis,
Sumptibus assiduis oppressæ parcere plebi,
Dum melius promittat ager, repetitaq; cultu
Producant lætas Ligurina noualia fruges.
Protinus expleto (nobis reuocantibus) anno,
Si bene nota fides, in castra redibitis omnes.
Nec priùs hostili bellum referemus ab vrbe,
Quàm iustas experta minas, superataq; bello
In vestras dabitur proscriptis mœsta colonis
Diripienda manus, penitusq; excisa iacebit.
Hæc vbi verba viris regali plena vigore,
Aut meliora dedit, cunctos simul ore venusto
Laudat, & egregios titulis exaggerat actus.

Tunc si quos præclarum aliquid, laudiúq; superbæ
Commeminit gessisse manu, regaliter illos
Appellans, memorem factorum quemq; suorum
Efficit, & sese memorem simul indicat esse:
Munificaq; manu meritis bene, munera magna*
Erogat, argenti multùm largitur, & auri,
Crateras, pelues, discos, paterasq; capaces,
Addit equos celeres, galeas, thoracas, & enses,
Textaq; multimodis operosè picta figuris,
Atq; figuratam latè se Rege monetam:
Distribuitq; suis regale numisma maniplis.
Sic demum castris suspensa parte laboris
Pollicitos alacres ad quæq; sequentia vires
Muneribus latos, titulis dimittit onustos.
** Me quoq; non armis, sed carmine castra secutum,*
Hactenus egregij decursa parte laboris,*
Si bene promerui castrorum præmia miles,
Non illaudatum, vel munera nulla ferentem,
Spero quidem, magni dimittet gratia Regis.
Nec spernenda mea (liceat modò vera fateri)
Munera militiæ, nec clarius arbitror esse*
Pauca probè gessisse manu, quàm multa referre,
** Nec minor hîc illo labor est: quæ singula multi*
Fortiter egerunt, ego prosequor omnia solus.
Hoc quoq; me Famæ, si desint cætera, solùm
Conciliare potest, quòd iam per multa latentes
Secula, nec clausis prodire penatibus ausas
Pierides, vulgare paro, priscumq; nitorem
Reddere carminibus, tardosq; citare Poëtas.
Immò etiam pulchro reuerendi Cæsaris ausu,*
Cæsareæq; domus videor meruisse fauorem,
Cùm de tam lato magnarum gurgite rerum
Sunt electa mihi cupidè quæ scribere mallem
** Nominis acta sui: ne res notescere dignas*

Fusca-

Fuscarent tenebræ, speciosaq́; facta laterent.
Atq́; ideo dum musa recens, nosterq́; legetur
Iste labor, (cupidum nisi fallit opinio vatem)*
Virtutes, Friderice, tuas mirabitur orbis.
Forsitan hunc olim, faueat modò Fama, libellum
Et pater, & magni proles generosa parentis
Attrectare manu, placidamq́; legentibus aurem
Tradere curabit, propriasq́; admittere laudes.
Et nunc pauca quidem, sacræ quæ sanximus aulæ,
Carmina sufficiant, & respirare Poëtam
Ad tempus liceat, dum bellica signa quiescunt.
Grataq́; dimissus bello fouet ocia miles.
Mox vbi sollicitè reuocatus in arma redibit,
*Nos quoq́; belligeras acies, & * castra petentes*
Interrupta nouo repetemus cœpta labore:
*Cunctaq́; summatim, * superet modò vita, sequentes*
Continuo quodam suscepta negocia filo
Propositi memores, ad tempora nostra trahemus.
Interea tacitus, de se quid iudicet aula,
Audiat, & doctos, quorum tutandus amore
Atq́; fouendus erit, noster Ligurinus adoret.
Nec frontem duxisse velit, licèt vnus & alter
Arguat, & meritum naso subsannet adunco.
**Quemq́; sui meminisse decet; nos nominis alti*
Non sumus: egregios vix suscipit aula Poëtas.
Hoc tamen in cœtu non deërit forsitan vnus,
** Vel duo, vel plures, qui te, Ligurine, legendum*
Esse putent, lectoq́; semel, rursumq́; relecto
Plus faueant, tandemq́; sacras ad Principis aures
Nomen & auctorem, quæ rerum insignia portes,
** Quidue petas, perferre velint, & amica loquantur.*
Hunc ego, quisquis erit, qui tam placabilis in nos
Extiterit, gaudere bonis maioribus opto

Semper, & æterno fulciri Regis amore.
Sic vbi conspicua tandem nouus hospes in aula
Constiteris, claroq; piam cum Principe prolem
Ceu totidem stellas, nitido cum sole videbis,
Hæc tibi non stultè proferri posse videntur:
Gaudeat ista domus, qua gaudet præside mundus,
Gaudeat Augusto felix cum patre propago,
Gaudeat, & nostrum iubeat gaudere parentem.
Neué suum vatem patiatur littus arasse,
Vanaq; deceptus fregisse noualia sulcis,
*Vel tot in officio * vigilatis noctibus isto*
Conseruisse leues, quas texit aranea, telas:
Sed quisquis rerum, quas scripserit ille, nitorem
Te perhibente leget, pulchri quoq; præmia facti
Nouerit, & gratum feliciter isse laborem.
Nam mihi per totum magnalia Cæsaris orbem
*Impetus est, prolisq; sacræ * diffundere laudes.*
His ita præmissis, cunctis præbere legendum
Te poteris, totasq; palàm distendere pennas.
Mox vbi sit noster Solymarius ille requires,
*Quem priùs ingenuo dedimus * leue munus alumno,*
Qui sibi te quinto, post se, vix mense creatum
*Ac veluti * medio proiectum ventris aborsu,*
Accessisse nouo mirabitur ordine fratrem:
Hæc monuisse sat est: Age nunc proficiscere cautus,
Sit fortuna tuis, & felix exitus ausis.

Libri decimi finis.

GASP. SCHOPPI FRANCI
IAMBI
DE GVNTHERO PRIMO
Franciæ, atq; adeò Germaniæ Poëta,
à C. Rittershusio vitæ luciq;
restituto.

CAsus DEORVM Saxones obliuia
Debere Francis Optimiq; & Maximi
Cultum Iehouæ idololatriæ vicem
Gratâ ecce secum mente Rittershusius
Meminens meus, qui pro sua, vsq; dispicit,
ossit virili benefactum hocce Francicæ
ensare gentis; vtq; multis hæc modis
Deliberator secum agitauit callidus:
atum Poëtam Francicorum principem
Per quem Poëtam Francia Germania
Debere primum cogitur fateri er)
enebricosâ iam ferè Platonis domo
bsconditum, in censuq; iam Proserpinæ
œptum referri, hanc vsitatis ausibus
t viribus summis in oras luminis
Dias reduxit, noluitq; Franciæ
uum Poëtam longiùs deberier.
His macte noster ausibus Rittershusi,
t mente grata! sic tuos age Saxonas
ummas doce Francis habere gratias,
Nouoq; Francos demerere munere:
t Francicorum nos Poëtarum tibi
Non pœnitenda multitudo carmine
itam vicißim largiemur perpetem.

Pragæ mense Febr.
Anni 1598.

Eiusdem Schoppij alios Jambos de Ligurino editos vide post errata.

Ac miserande pater, lapidum compesce rotatus,
Tela manu suppressa tene: non obruis hostem;
Filius est, quem morte petis: vel parcere nato
Si prohibet fortuna patrem, da tempora vitæ
Non spaciosa meæ, veniatq; miserrima mater,
Pendentemq; prius videat, mortiq; paratum,
Quem genuit. sic ille miser sua fata parenti
Defleuisse suo: sic & pater anxius illi
Respondisse potest: Non me tua fallit imago
Nate, nec ignara te nescius obruo dextra.
Agnosco miserum miser, accipioq; vocantem:
Heu pietas, non parco tamen: sed desine sæuum
Incusare patrem, non te, miserande, sed hostem,
Inq; meam structas cladem peto turbine turres.
** Cogit amor patriæ; mallem distractus in illo*
Stare loco, corpusq; tuis opponere saxis.
Sors tua dura minus, saxi quem protinus ictu
Machina discutiet: nos turba miserrima, fastus
Teutonicos, Regisq; minas, longiq; dolorem
Funeris, amissa iam libertate timemus.
Vix ea, cum rapido moles excussa flagello,
Fortiter inflicto pendentem discutit ictu.
Sic aliquot pueri mortem subiére, sed omnes
*Expositi fato * grauiorem morte timorem,*
Longaq; pendentes miserandaq; fata tulerunt.
Interea Ligures tantis ad mœnia Regem
Implicitum cœptis, alijs non posse putantes
*Ferre salutis opem, * sociosq; leuare labores,*
Agmine collecto, quanto non antè, Manerbum
Haud procul à Cumis, vix expugnabile castrum
*Assultu, raptoq; parant * euertere bello.*
Comperit hos motus, qui tunc in partibus illis
Virtutum merito generosum nomen adeptus,

Teutonica dudum miles de gente, vocatus
Cæsaris imperio, Comitem Gozuinus agebat:
Propositum Ligurum Regi, magnosq; paratus
Significat, cautusq; suis à Principe castris
Supplementa petit: collectis omnibus ipse
Quos eadem tellus aptos his rebus habebat,
Arma rapit, iamq; obsessos euertere muros,
Castrensiq; necem populo, seu vincla minantes
Aggreditur, turbatq; viros, celeriq; relapsu
Conuertit, flectitq; fugam, fallitq; sequentes.
** Sic iterum, sic sæpe suo Comes impiger astu*
Ludificat Ligures, inceptaq; magna retardat.
Id satis esse putans, sociæ dum signa cohortis,
Auxiliumq; ferens à Principe miles adesset.
Ergo vbi conspicuis velox equitatus in armis
Quingenti iuuenes, firmissima robora belli,
Affuit, & valido suppleuit robore partes,
Plura rati Ligures, & te quoq; Cæsar adesse,
Præcipitem petiére fugam, timidiq; soluta
Obsidione suos properant attingere muros.
Imminet attonitis victor, spolijsq; retentis,
Pluribus occisis, aut vincula ferre coactis,
Non priùs abstinuit ferro, quàm cardine verso
Hostibus exclusis fugientes porta recepit.
Iam crebris infida dolis, astuq; maligno
Ausa pium fuerat stimulare Placentia Regem.
Quippe nec occultis Ligurum malesana volebat
** Parcere colloquijs, alimentaq; grata ciborum,*
Armaq; damnatæ mittebat perfida plebi.
Ergo Placentinos, totiens offensus ab illis
Imperij Cæsar manifestos deputat hostes:
Hoc satius reputans, quàm si sub melle venena
Impia celantes, hostilia quæq; mouerent.

,, *Nulla quidem pestis magis est operosa nocendi,
,, Quàm simulatus amor, nimiumq; domesticus hostis.
Iamq; rebellatrix suppresso Crema timore
Præteritis afflicta malis, metuensq; futura,
Cœperat in sese grauiter mulctata reuerti.
Iam se posse minus trepidi, tristesq; fatentur,
Nec solitis turbare viros excursibus audent.
Ne tamen omnino nulla sint fraude nocentes,
Muscipulis similes laqueos, nexusq; tenaces,
Furtaq; miranda non apparentia fraudis
More nouo, notaq; minus, reor, hactenus arte,
Per quascunq; vias, & circa mœnia tendunt:
*Vt si cauta parùm laqueo vestigia quisquam
Inserat, antè quidem quàm se dissoluere possit
Adsit, & obtruncet captumúe coerceat hostis.
Præterea densis scrobibus tellure cauata
Præcipites fodêre dolos, fossasq; latentes
Iniectu texêre leui, quas incidat hostis
Inscius, & *subito pateat discrimine morti.
His alijsq; dolis, quos tendere callida plebes
Sueuerat, vltrices tandem Fridericus in iras
Excitus,* extremamq; manum præstare labori
Accelerans, (iam quippe viro post oppida clausa
Sextus agebatur brumali frigore mensis,)
Omnibus affectis, finemq; optantibus *olim
Bellorum, quocunq; modo munimina bello
Expugnare parat: tardum sibi quippe videtur
Expectare famem, cùm longos ciuis ad vsus
Plurima de totis cautus collegerit agris.
Protinus ad muros, munitas vndiq; turres,
Inuectasq; rotis, & magno pondere firmas
Ducit, & hostili celsas super aggere sistit.
Harum summa tenent, quos vel balista, vel arcus

Morte

Morte procul missa facit hostibus esse timendos,
Qui iaculum valido longè torquere lacerto
Longius excussa didicére potenter habena.*
Inferiora viri fortes ex agmine toto
Electi, promptiq; manu tabulata tuentur:
Qui dum trans fossas porrecto ponte patentes
Mœnibus assiliunt, & muros rumpere tentant,
Qui loca summa tenent, iaculis, leuibusq; sagittis
Infestant miseros per propugnacula ciues,
Ne confringendis liceat succurrere muris.
Tunc & subiectas facilis despectus in arces,
Et leuis ex alto trepidos conatus in hostes:
*Qui si fortè suos * rursum conuertere vultus*
Incauti tentant, vehementibus ora sagittis
Figuntur: nec scire licet, neq; cernere fas est
Vulneris auctorem, latebris quem lignea tutum
Occultant tabulata: cauis pluit aura sagittis
Desuper, & toto funduntur ab æthere mortes.
At quæ de muris nostras fluitantia turres
Tela petunt, infirma volant, spacioq; tenoris
Languida, vix summo delibant robora ferro.
Si rapidas tormenta faces ad lignea fortè
Robora torserunt, & turribus ignis adhæsit,
Desuper effusis incendia protinus illa
Restinguuntur aquis, aut vino sparsa quiescunt:
Aut si restingui nequeant, & feruida viuo
Sulphure flamma viget, fumantia membra securis
*Amputat, & * toti succisa parte medetur.*
Turbine fulmineo magnos tormenta molares
Mœnibus infligunt, murosq; & tecta flagellant:
Fundaq; contorto transuerberat aëra plumbo,
*Et medijs liquidæ * glandes in nubibus ardent.*
Ast alij fossas iniectu cespitis implent,
Hostilesq; petunt densa testudine muros.

Suffodiunt alij turres, ac fortia subter
** Fundamenta cauant, aut duri roboris ictu*
Impellunt muros, labefactaq; mœnia quassant:
Aut emota loco, muri compage soluta,
Saxa remoliri cuneis arctata laborant;
Aut velut in plano vestigia certa ferentes
Scalarum gradibus, celsas apprehendere pinnas
Contendunt, pugnantq; simul. Nec segnior hostis
Vndiq; discurrens nunc hos, nunc obuius illos
Excipit: hærentes scalas detrudit ab alto
Margine murorum: vicinos cominus ense
Percutit, aut duro contundit tempora conto:
Longiùs amotos lapidum torrente ruina
Obruit, aut iaculis, & certo sauciat arcu.
Æstuat ira minus, seuus crudescit vtrinq;
*Clamor, * adhortantes incendunt pectora voces.*
*Vtq; * procellosum ventis agitantibus æquor*
Oppugnat misera perituram sorte carinam,
Rumpunt vela noti, commixta grandine nimbus
Ingruit, & miseros affligit ab æthere nautas.
Assiliunt fluctus, validis agitata procellis
Verberat vnda latus, nexu tabulata soluto
*Rupta gemunt, haustoq; mari * rimosa fatiscunt,*
Stant miseri nautæ, quaq; impetus acrior vrget,
Hac studio maiore rati succurrere tentant.
Hic latices trepidus salsos in stagna refundit,
Et properat rimæ sarcire patentis hiatum:
Ille vacillantem fluctu iactante carinam
*Remigio, * doctaq; manu sustentat, & ipsi*
** Decertans pelago, perfringit remige fluctus.*
Vela noto, clamore viri, stridore rudentes
Quassa fragore ratis, plangoribus insonat vnda.
*Dum tandem * decimus violento gurgite fluctus*
*Insiliat, victamq; premens * obsorbeat alnum.*

Vix

Vix modicum tempus, disiectaq; fragmina summis
*Fluctibus & tabulas videas per * stagna natantes:*
Naufragio pars hausta perit, pars reddita cœlo
Enatat, & nudi veniunt ad littora nautæ:
Sic plebs infelix, cladisq; ignara propinquæ
Fortis in aduersis, & adhuc inuicta resistit.
Iam, quantum poterant muris accedere, turres
Admotæ fuerant, longiq; ad mœnia pontes
Prodierant, belloq; furens animosa iuuentus
Fixerat in summi vestigia margine muri.
Occurrunt hostes, & spicula, saxa, facesq;
Conijciunt, hastisq; viros, sudibusq; repellunt,
Deturbantq; solo, quosdamq; viriliter ausos
Insiluisse leui trepidantia mœnia saltu,
Obtruncant ferro: quos inter, fata duorum
Sicut acerba nimis, sic & miseranda fuerunt.
Horum vnus trepidos dum per sua mœnia ciues
Territat insultans (Bertolfum fama vocabat,)*
*Primus in attonitos saltu se miserat * hostes.*
Dum fugiunt omnes vnum, pauidisq; fatiscunt
Mentibus, à tergo furtim librata securis
*Tempora flauenti decussit tecta * capillo,*
Totaq; detracta est capitis membrana resecti,
Atq; peremptoris nitido superaddita cono:
Hostilemq; comis galeam pendentibus vmbrans,
Præbuit infandi signum crudele triumphi.
** Alterius manibus, ferro, pedibusq; resectis,*
(Nomine fama caret, cladis memorabilis extat)
Truncus in hostili fœdè tellure volutus
Palpitat, & miseri præbet ludibria fati.
*Non impunè quidem, * nec gaudia longa malorum*
Ciuis agens, magnæ cladis suscepit eodem
Damna die, belloq; diu conflixit: at inde
Pulsus, in internam trepidus se contulit arcem.

Iamq;

Iamq́; ſuis rebus certæ diffidere tandem
Cœperat ille fide: placuit conſulta ſalutis
Sæpe priùs neglecta ſequi, paciq́; petendæ
Vtile conſilium certæ præponere cladi.
Nec mora, colloquium cum Saxone poſcit habendum,
Cumq́; Peregrino, quem tunc Aquileia diues
Eximium claræ Patriarcham laudis habebat.
Horum facundis lenitas vocibus aures
Permulcet, veniamq́; ſibi ſermone diſerto
Præparat, & doctis excuſat crimina verbis:
Non odio regni, nec ſeditione rebelli
** Arma tuliſſe manu; ſed ne ſua fata ſuperbis*
Hoſtibus, & tumidæ gemeret ſubiecta Cremonæ.
Fœdera cum populo Ligurum iurata fideli
Dum licuit, coluiſſe manu; nunc illa ſoluto,
*Quando ita Rex iubeat, tandem * ſeiungere nexu:*
Nec plures adhibere moras; id poſcere tantùm,
Puniat ipſe reos victor, quocunq; libebit
Afficiatq́; modo, tantùm ne victa Cremonæ
Ludibrio fiat corrupto Principe plebes.
*Hæc vbi ſunt * perlata Duci, lenita reſedit*
*Ira ferox animi, multumq́; * domeſtica magni*
Ac benè nota viro tetigit clementia mentem.
Protinus aſſenſu Procerum moderamine tali
Vtitur, vt nec ſe venia vitaq́; repulſos
Infauſti doleant ciues, nec lenior æquo
*Incitet ad ſimilem multos vindicta * fauorem.*
Mœnibus incolumes tutò migrare relictis,
*Quodq́; ſemel valeant * humeris deferre ſinuntur:*
Cætera victori rapienda relinquere iuſſi.
Quis rogo luctus erat? quis tota per oppida clamor?
Qui gemitus populi? dum paucis rebus onuſti,
Multa relinquentes, miſeri ſua mœnia ciues
Arſuraſq́; domos, & limina chara ſupremo

Ore

Ore salutarent, dulcesq; relinquere cunas,
**Orsa sui generis, cultasq; parentibus ædes*
Prodirent, querulæ viginti millia turbæ.
At quos vel Ligurum populus, vel Brixia clausis
Miserat auxilio, nudati rebus & armis
*Omnibus, accepta * vix tantùm à Principe vita,*
Indecores, mœstiq; suas referuntur ad vrbes.
Protinus ad prædam spoliandaq; mœnia raptim
*Curritur, & præda * miles ditescit opima.*
**Omnibus ereptis, castrensibus oppida flammis*
In cineres collapsa fluunt, euersaq; fractis
Turribus, antiquos expendunt clade tumores.
Victor ad excelsæ munimina fide Papiæ
*Vertit iter, solitamq; * suis gaudere triumphis*
Ingreditur pulchram castris victricibus vrbem.
Gaudia Ticinæ plebis, celebresq; triumphos
Cæsaris, & magni speciem describere plausus,
*Dignum vate foret; * sed & hoc, & multa relinquo*
Cautus, & inualidæ parcendum credo Camœnæ.
** Iamq; alibi similes in eadem diximus vrbe*
Exhibitos Regi, deuotæ laudis honores,
Post clades Terdona tuas: ideoq; premenda,
Ne bis agatur idem, præsentia facta videntur.
*Stabat adhuc studijs * hærens & fixa nefandis*
Vrbs Ligurum, necdum cœptis desistere, vel tot
*Cladibus ipsa suis, vel Cremæ * sorte recenti,*
Vel fatis Terdona tuis, edocta, volebat.
Sed quia iam bello tellus afflicta bienni,
Frugibus, & solita minus vbertate vigebat,
Hostilisq; solo crebris iam sæpè rapinis
*Exhausto, socijs * etiamnum parcere Regem*
Sumptus, & immensæ cogebat copia plebis,
Milite dimisso, spoliatæ parcere terræ,
Constituit, verso dum rursus cespite solem

Aspiciat

Immemorem faciet, pro me suscepta recordor
Lætus, & immensæ mercedis debitor esse
Gaudeo, quam pleno cumulatam fœnore reddam.
Nouimus, & memori scriptos corde tenemus,
Qui toties nostris ad certa pericula iussis
Prostiterint: quos bella pati, durosq; labores
Iuuerit, atq; hilarem pariter cum pectore vultum
In summis præstare malis: qui prælia primi
Tentare, aut murum conscendere fortiter ausi:
* Multaq;, præsentes oculis quæ vidimus istis,
Et vero pro teste sumus, sit gratia summo
Magna precor Regi, qui me fulcire meorum
Dignatus studijs. Alij venalia castra
Et mendicatas certa mercede cohortes
* Alliciunt: ego gratuitis vltroq; paratis
Fidens auxilijs, ad magna negocia rerum
Tutus eo, fidas ducens in bella cateruas.
Nunc quia, vastatis hostilibus vndiq; campis,
Victum terra negat, castrisq; alimenta ministrans
Plus socius studio, quàm bello læditur hostis,
Respirare iuuat, laxataq; soluere castra,
Ruraq; dimissis ad transalpina cateruis,
Sumptibus assiduis oppressæ parcere plebi,
Dum melius promittat ager, repetitaq; cultu
Producant lætas Ligurina noualia fruges.
Protinus expleto (nobis reuocantibus) anno,
Si bene nota fides, in castra redibitis omnes.
Nec priùs hostili bellum referemus ab vrbe,
Quàm iustas experta minas, superataq; bello
In vestras dabitur proscriptis mœsta colonis
Diripienda manus, penitusq; excisa iacebit.
Hæc vbi verba viris regali plena vigore,
Aut meliora dedit, cunctos simul ore venusto
Laudat, & egregios titulis exaggerat actus.

Fuscarent tenebræ, speciosaq; facta laterent.
Atq; ideo dum musa recens, nosterq; legetur
Iste labor, (cupidum nisi fallit opinio vatem)*
Virtutes, Friderice, tuas mirabitur orbis.
Forsitan hunc olim, faueat modò Fama, libellum
Et pater, & magni proles generosa parentis
Attrectare manu, placidamq; legentibus aurem
Tradere curabit, propriasq; admittere laudes.
Et nunc pauca quidem, sacræ quæ sanximus aulæ,
Carmina sufficiant, & respirare Poëtam
Ad tempus liceat, dum bellica signa quiescunt.
Grataq; dimissus bello fouet ocia miles.
Mox vbi sollicitè reuocatus in arma redibit,
*Nos quoq; belligeras acies, & * castra petentes*
Interrupta nouo repetemus cœpta labore:
*Cunctaq; summatim, * superet modò vita, sequentes*
Continuo quodam suscepta negocia filo
Propositi memores, ad tempora nostra trahemus.
Interea tacitus, de se quid iudicet aula,
Audiat, & doctos, quorum tutandus amorẽ
Atq; fouendus erit, noster Ligurinus adoret.
Nec frontem duxisse velit, licèt vnus & alter
Arguat, & meritum naso subsannet adunco.
**Quemq; sui meminisse decet; nos nominis alti*
Non sumus: egregios vix suscipit aula Poëtas.
Hoc tamen in cœtu non deërit forsitan vnus,
** Vel duo, vel plures, qui te, Ligurine, legendum*
Esse putent, lectoq; semel, rursumq; relecto
Plus faueant, tandemq; sacras ad Principis aures
Nomen & auctorem, quæ rerum insignia portes,
** Quidue petas, perferre velint, & amica loquantur.*
Hunc ego, quisquis erit, qui tam placabilis in nos
Extiterit, gaudere bonis maioribus opto

GASP. SCHOPPI FRANCI IAMBI

DE GVNTHERO PRIMO Franciæ, atq; adeò Germaniæ Poëta, à C. Rittershusio vitæ luciq; restituto.

Eiusdem Schoppij alios Iambos de Gunthero in 2a huius editione vide [illegible] adscriptos post errata.

CAsus DEORVM Saxones obliuia
Debere Francis Optimiq; & Maximi
Cultum Iehouæ idololatriæ vicem
Gratâ ecce secum mente Rittershusius
Meminens meus, qui pro sua, vsq; dispicit,
Poßit virili benefactum hocce Francica
Pensare gentis; vtq; multis hæc modis
Deliberator secum agitauit callidus:
Vatum Poëtam Francicorum principem
(Per quem Poëtam Francia, Germania
Debere primum cogitur fateriér)
Tenebricosá iam ferè Plutonis domo
Absconditum, in censuq; iam Proserpinæ
Cœptum referri, hasit vsitatis ausibus
Et viribus summis in oras luminis
Dias reduxit, noluitq; Francia
Suum Poëtam longiùs deberier.
His macte noster ausibus Rittershusi,
Et mente grata! sic tuos age Saxonas
Summas doce Francis habere gratias,
Nouoq; Francos demerere munere:
Et Francicorum nos Poëtarum tibi
Non pœnitenda multitudo carmine
Vitam vicißim largiemur perpetem.

Pragæ mense Febr.
Anni 1598.

INDEX LOCUPLETISSIMUS RERUM ET VERBORUM IN GUNTHERO

memorabilium, Numerorum prior librum, posterior eiusdem versum designat.

Aër

Aula

B.

Bone-

Carnabs

Castella

Poena: Claustrum causa

Coro-

R Curia

[Domus Dei]

Famosus

R 5 Fossam

Foemina cu[m] ... abortu. 7.282.
[Sic Velleius Patercul. lib. 2. Quando fortuna non mutat fidem]

Excipi-

Galea

Germanos mos carmine referre per ...
qui in proelio fortiter occubuerant. 7,484.
Germanos penes dextra est Imperatoris. 1.252.

G.

libertatis

Habenæ

Desi-

Domus Dei

Famosus

R 5 Fossam

Duos

Galea

Habenæ

Habenis gemin[?] imperium disponitur legibus et Moribus. 6. 602. et 608.

H.

Mantua

eorum

Inue-

[*Sic Græci quoq; cantum quendam (Pæana ipsi vocant) pugna præmittebant, quo Martis auxilium implorabant: sicut partâ victoriâ Apollinem alio Pæane celebrabant. Duplici enim*

Monstrare

Nesci-

O.

Pastoris culpa non debet ... damnosa esse. 2,54.

Proditor latens sub habitu monasterio. 9.525. Proditoris forma ex exemplo 8.400.

Q.

Princeps solutus legibus, subjicit legib. 8.475.

PROVERBIA. Actum agere. 10,482. Arare litus. 10,637. ... incidere. 4,420. ... 5,332. In corde scriptum ... 10,531. ... 3,445. ... 6,137. ... 10,317.

Recidi-

Rebellionis Brixiensis pœna fuit, vt ipsorum vrbs solo æquaretur à Frid. I. 7, 238.

plenis emptum venire. 3.460. Aestus formari suggerere. 9.114. Similes illis oleum addere camino. Fronte durior. 10.617. Medullis impressum. 7.331.289. Nugas domi suspendere. 6.113. Camino spontè ardenti adijcere pabula flammis, et faces inuidiæ. 9.113. Figere pedem minimum tenaci propositio. 9.273. Fines transire paternos. 6.604.

Rela-

[*Eleganter dictum exemplo Petronij: Namq; hoc dedecus est populi morumq; ruina.*]

Spoletum du[illegible] cetus ad patrimonium Petri pertinuit 9,303.

[*Mutuatus est Gunth. hanc sententiam ab Ouidio: Eius hac sunt in Metamorphosi:*
—Vsque adeò nulla est sincera voluptas;
Sollicitumq; aliquid latis interuenit.———

Ouidius autem eandem ex Apollonio transtulit, lib. 4. Argon.
ἀλλὰ γὰρ οὔποτε φῦλα δυηπαθέων ἀνθρώπων.

¶ Placuit hîc ad finem INDICIS tria adijcere, primùm quidem SIMILIA seu Comparationes & Icones Guntheri, ὑπὸ μίαν σύνοψιν proposita, vt faciliùs inquiri, & inde nostri auctoris ingenium vberrimum, & fœcunda facundia æstimari possint. Deinde ORATIONES & Epistolas huic operi passim insertas. Nã quod ad SENTENTIAS seu Gnomas atq; Regulas, Prouerbia item & Noëmata attinet: Ea INDICI ipsi inspersimus, & vt tamẽ facilè primo intuitu cuiuis notescerent, peculiari characterum genere imprimi curauimus. Tertiò Loca Sacræ scripturæ, quæ vel transtulit Gunth. in hoc Poëma, vel ad quæ adlusit.

SIMILIA

SIMILIA GVNTHERI.

1. *CONFERTVR Rector Reipub. cum gubernatore nauis 1.19. & seqq.*
2. *Vita humana rationes cum lusu alea vel tesserarum comparantur 1.235*
3. *Proceres Imperij ad Comitia conuenientes, cum congressu seu coniunctione Planetarum* 1.363.
4. *Frid. Aenobarbus iniurias patruo & antecessori suo illatas vltum it, simili pietate, qua olim Augustus Imp. necem Iulij Cas. auunculi vindicauit in eius percussores* 1.585.
5. *Viri strenui & industrij alias sedes quarentes, comparantur cum aquilia pullo è suo nido prouolante* 1.675.
6. *Εἰκὼν, qua Imp. in regionem seditionib. & latrociniis vexatum & afflictam veniens comparatur cum sidere recens exorto post nubila* 2.2. in argum.
7. *Regio aliqua aduentu sui principis gaudet, vt gubernator nauis orto sole* 2.258.

Sic Imp. soli, & soboles Imperatoria stellis comparatur 10.637.

8. *Rex irritatus contumacia & rebellione subditorũ similis leoni post longam patientiam iniuriarum tandem sua sese cauda exstimulanti* 2.482.

[Locis auctorum, qua in Commentariis nostris laudaui ad hanc rem, illud quoq; addi potest: Caudam leonis ab hoc vsu & ista exstimulatrice virtute etiam nomen accepisse apud Gracos, vt ἀλκὴ, & Poëticè ἀλκαίη dicatur. Docuit me hoc primùm Scholiastes Oppiani ad lib. 5. Halieutic: quem ex Hispania acceptum aliâs cum Deo edemus. Sic igitur ille: ἀλκαίη, *inquit,* ἡ τοῦ οὐράνου ἄκρη, ἤγουν ἡ τῆς οὐρᾶς ἄκρα. κυρίως δὲ ἡ τοῦ λέοντος οὐρὰ, παρὰ τὸ ἀλκὴν αὐτῷ ποιεῖν. ἑαυτὸν γὰρ τῇ οὐρᾷ μαστίζων εἰς ἀλκὴν ἐρεθίζει. *Consentit cum hoc Scholio Etymolog. Magn. laudans ad id Homerum.* ἀλκαία, ἡ οὐρὰ. κυρίως δὲ ἡ τοῦ λέοντος οὐρὰ, διὰ τὸ εἰς ἀλκὴν αὐτὸν προτρέπειν. Ὅμηρος. οὐρῇ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν μαστίεται, ἓ δ᾽ αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι. οὕτω Μεθόδιος.]

9. *Imp. Frid. Terdonenses reos serò supplices redire cogit in sua vrbis & arcis mœnia clausa, vt olim in extremo iudicio supremus Iudex omnes impios, qui toties moniti totiens spreuêre monentem in aeternum ignem Gehenna tradet omnibus suppliciis mactandos* 3.129
10. *Adrianus IIII. Papa Rom. Friderico Imp. Romam aduentanti occurrens conqueritur de Romani Populi iniuriis & contumeliis in se & clerum: haud aliter atq; pater inualidus filio ex longa peregrinatione domum reuerso conqueritur de petulantia & iniuriis seruorum suorum* 3.255
11. *Querela mutua ab Ordinibus Imperij ad Frid. Imp. deferuntur Vvormacia, non secus ac serui de conseruorum improbitate apud herum communem ex diuturna peregrinatione domum reuersum conqueri solent.* 5.175
12. *Roma Hostibus infestis & belli pressa tumultu Francorum vires, inuictaq; signa rogauit, & opem eorum implorauit contra Longobardos, vt mendicus ad ostia clausa sapius implorans querulo vocat ore potentem.* 3 551. *& aliquot pracedentibus.*

13. Regius

13. *Regius exercitus dimissus, & quisq; ad sua reuersus, similis fluminibus diuersis ex eodem fonte manantibus & in mare vel seriùs vel citiùs sese exonerantibus* 4.367.

14. *Imperialis aulæ frequentia quamlibet multis discedentibus nunquam tamen decrescit, sicut mare quantumuis largas mundo disseminet vndas, nunquam tamen aquis minuitur, sed semper inexhaustis fœcundum pullulat vndis* 4.381. & *versib. precedentibus.*

15. *Albericus Nobilis Veronensis cum aliquot coniuratis insidias struens Imperatoris Frid. copijs transitum faucium Alpinarum tentantibus, comparatur cum venatore minores feras prætermittente, dum maioribus inhiat. v. g. apris, leonibus, ceruis, vrsis & pardis, &c.* 4.464.

16. *Germani reditu Frid. Imp. ex Italia ita lætantur & exultant, vt quondam Athenæ Theseum duri post multa pericula belli reducem & triumphantem cum applausu exceperunt.* 5.7.

17. *Principis aduentus optatæ pacis radios diffundit Germanico Imperio, vt Sol nouus post nubila ortus est gratiss.* 5.222.

18. *Vt Sol alterno partitur lumine cœlum, & alterum hemisphærium illustrat, in altero tenebras facit absentia sui: Ita Princeps qua ex parte regni abest, ea cladibus miscetur & affligitur: in qua verò præsens est ea pace & tranquillitate fruitur* 5.581. & *præcedentib. aliquot versibus.*

19. *Episcopi Germanici in graui dissensione & controuersia Papæ Adriani & Imperatoris Frid. eodem modo affecti fuerunt, quo in deliquio solis (quod luna sua coniunctione efficit) cætera sidera tanquam in bello quodam ciuili neutri parti se adiungere audent, sed tacita q. condolent vtriq; suo Principi* 6.582.

20. *Otho Frisingensis sua moderatione & prudentia subsequens, & adiuuans literas Papales ad Frid. Imp. eiusq; iram mitigans, non aliter eum placat, & ad nitidum vultum reducit, quam solent rosæ & lilia nimbo priùs decussa reflorescere, miti. Fauonij aurâ rursum ipsis aspirante* 7.178. & *præcedentib.*

21. *Imp. Eximium veluti post tristia nubila tandem sidus adest.* 8.535. *vide & suprà comparationem similem.*

22. *Prudens quidam hominis simulator inepti subornatus à Mediolanensibus ad interimendum Frid. Imp. confertur cum Sinone, Troianis, à quibus illusus fuerat, exitium machinante.* 9.485.

23. *Ligures seu Mediolanenses incidunt in insidias sibi collocatas, veluti celeres in retia cerui sæpè cadunt, in quos tum Venator canes concitat, eosque trucidat.* 10.92.

24. *Obsidio & expugnatio Cremæ confertur cum tempestate & naufragio, quæ prolixè & luculentè admodum describuntur.* 10.374.

Ex his, quæ breuiter subduximus, apparet, quod Iul. Cæs. Scaliger de Oppiani nostri Comparationibus pronunciauit, In ijs & venustatem esse & robur & candorem: idem non immeritò de Guntheri quoque Comparationibus vsurpari posse: præter, quòd hæ pauciores sint, cum Oppiano frequentiorib. ~~usqz~~ alius sit vsus. (nemo

Addamus in ἀποσημειώσει ORATIONES, quibus eloquentiæ suæ pro illo seculo admirandæ documenta nobis dedit

dit Guntherus. Quod autem alij factitarunt historici, vt non tantùm orationes, vti re ipsa habitæ fuerant, operibus suis intexuerint, (eas enim conquirere & referre immensi fuisset laboris) sed ea quoque attulerint, quæ verisimiliter dici potuerunt, etiamsi ita dicta non sint, quæque dicenda tempus, locus, rei natura & attributiones postulare videbantur; adeoque in his sæpè neruos ingenij sui scriptores ostenderunt: id Guntherum quoq; hîc fecisse, intelligere debemus: atque ita harum Orationum quasdam legamus. Vide Iouiani Pontani insignem ad hanc rem locum in Dialogo de Historiâ.

¶ Quæ in NOTIS nostris tractamus insigniora, non est visum ex re, vt in alphabeticum ordinem disponamus. Nam cuiuis facilè patebunt, qui Summas tantùm capitum singulorum inspexerit.

¶ Sacræ Scripturæ loca, quæ vel expressè transtulit Gunth. vel tectè allusit.

1.Reg.c.17.Goliath Philistæus maledictis prouocans Israelitas. Gunth. lib. 7.v.679.

Psal.7. Incidit in foueam quam fecit,&c. Gunth.4 421.

Psal.16.Funes ceciderunt mihi in præclaris. Gunth.6.55.

Psal.144. Qui das salutem Regibus. Gunth 6. 185.

Prouerb.3. Heb.12.Quem diligit castigat : flagellat autem omnem filium, quem assumit. Contrà, Qui parcit virgæ,odit filium suum:vt Prouerb 13.inquit Salomon. Gunth. expreßit lib. 7. v. 183. &c. Vide Senecam de Prouidentia, c 1.2.& 4.

Prouerb.21.Cor Regis in manu Domini, &c. Gunth.lib.6.v.187.

Eccles cap.10.v.vlt. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubili tuo non maledixeris diuiti : quia & auis cœli portabit vocem,& qui habet pennas annuntiabit scientiam. Gunth.lib.4.v.475.

Matth.18.Vbi duo aut tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum. Gunth. lib. 8.v.457.

Rom.c.13.Non est potestas, nisi à Deo. Gunth.lib.6.v.356.

FINIS.

NOTÆ

IN

GVNTHERI LIGV-
RINVM,

AVCTORE

Cunrado Rittershusio JC.
Profeß. Norico.

Ad Nobiliß. & Eruditiß.

D. IOAN. A BREDOVV,
Eq. Marchicum.

misit mihi Parisijs pro honorario
XXXVI. florenos.

TVBINGÆ,
Typis Georgij Gruppenbachij,
AN. M. D. XCVII.

NOBILISSIMO ET ERVDITISSIMO D. IOANNI A BREDOVV in Reinsperg & Kremmen, Eq. Marchico, S. D. Cunr. Rittersh.

CVM animus meus praeclarae indolis tuae amore captus iam pridem gestijsset aliquid in publicum dare, quo vel suam tui obseruantiam ad alios testatam faceret, vel ad studia tua Politica & Philologa, in quibus magna cum laude versaris, ab se quippiam, si posset, adiumenti adferret: eò tandem sum delatus, vt has in Guntherum Notas, quem hoc tempore ipso, quo tu in Gallias cogitans Norimbergae ad nos reuisebas, emendatiorem paulò in manus hominum emittere volebam, tuo nomini ad eos, quos dixi, vsus dedicandas existimârim. Sic enim cogitabam, Te, qui nostris quondam priuatis sermonibus in cotidiano conuictu & consuetudine non indelectatus fuisses, etiam istud meum in te publicè compellando per literas officium non ingratum habiturum. Nam tametsi assiduè tecum in comitatu habes Clariss. virum, IC. non è vulgo, Ignatium Hannielem, amicum nostrum, qui cùm & in Iuris Ciuilis studio, & in alijs viro Nobili & Politico dignis artibus gnauiter strenueq; te indies exerceas, vt aliundè conquisita adscitáue adiumenta non admodum desideranda tibi esse videantur: tamen & ad haec nostra interdum respiciens, eaq; recolens, aut ego vehementer fallor, aut in rectè de rebus maximis sentiendo iudicandoq; poteris confirmari, & iucunda quadam varietate studia tua distingues. Reperies hîc, si animum aduortere volueris, principia quaedam Politica, eorumq; exempla, ex historica penu depromta. Reperies, quae de Iure Feudorum te pleniùs erudiant: quod ius scire exactè, vt nunc sunt mores, nullius ordinis magis inter-

est,

est, quàm vestri, qui huiusmodi beneficia militaria Principum concessu ac munere tenetis; interdum etiam alijs porrò per subinfeudationem (quam vocant) conceditis. Reperies etiam non paucas insignes Sententias varijs de rebus, quæ in vita mortalium accidunt: quas occasione eorum quæ à scriptore nostro tractantur, subinde aspersimus, quæq; optimum in hoc itinere vitæ viaticum meritò dicuntur. Reperies obseruatas & similium collatione illustratas aliquot elegantes loquendi formulas non è triuio, quibus te delectari plurimùm, & vti solere creberrimè, testes mihi sunt locupletes literæ tuæ, omni nectare imbutæ, quas ad amicos cordatè sciteq; scriptas non paucas vidi. Neq; verò ita seculi sui infelicitate & inficetijs inquinatus aut depressus est Guntherus noster, quin passim os cœlo attollens, suprà illud adsurgat, & plurima in eo passim appareant vestigia eruditæ antiquitatis, quæ ipse studiosè insitit, & nos suis quæq; locis velut intento digito indicamus. Sed quanti hic auctor faciendus sit, quantæ ab eo manare vtilitates possint, alibi diximus. Nunc enim de Notis nostris tantùm agitur: quarum dedicationem vt tibi gratam esse patiaris, contenderem à te pluribus, si de tua erga me constante beneuolentia dubitarem, quod me facere nefas est. Ita te noui. Ita mihi vale & salue, Bredoui Nobilissime. Altorphij in Acad. Norimbergensium, a. d. 10. Iulij, Anno 1597.

I.

IN GVNTHERVM
Poëtam
FRIDERICI I. IMP.
ENCOMIASTEN, A CVNRADO
Rtitershusio IC. renouatum.

Quod fuit AVGVSTO *Maro, vel quod Homerus* ACHILLI,
GVNTHERVS *tuus est hoc* FRIDERICE *(tibi.*
Rex bonus & pariter fortis bellator vterq;
Par vtriq; simul Rex FRIDERICVS *erat.*
Felix ô, vates cui magnus Homerus, Achilles!
Felix Augustus cui Maro praeco fuit!
Te quoq; felicem meritò, GVNTHERE, *fatebor:*
Tanto qui dignus Caesare praeco clues.
Germanus vates Germano Caesare dignus:
Æterno vester tempore viuet honos.
Nunc quoq;, Cunrado lucem reparante serenam,
Caesaris & vatis clarior exstat honos.
Alter & alterius sic auctor honore vigescit:
Aspirat Genio Musa perenne decus.

Nicolaus Reusnerus D. Comes
Palatinus Caes. Consil. Saxon.

II.

IGNATII HANNIELI IC.
MARCHICI ELEGIDION.

Quis, Cunrade, animo longè gratissime nostro,
O Sophiae & Themidis pullus amorq; tuae,
Condignè tantos nolit mirarier ausus,
Et meritis eosdem laudibus euehere?
Pol tibi non vanum felicia sternutauit
Nascenti primis omina luciferis,

Qui

Qui Pataram Delumq́ colit natalia rura,
Phœbus Latonæ filius atq; Iouis.
Haud etenim fieri sine numine talia Diuûm
Mi credat, compos qui modò mente sua est.
Hinc melicam quando placuit modulaberis Oden;
Hinc epos adducto grande supercilio;
Seu imparibus lubitum numeris tibi ludere quicquã,
Siue Catulle tuis, siue Tibulle tuis;
Seu quodcunq; tibi visum est, haud iam mihi sese
Fecerit inuictum vt Phœbus Apollo prius.
At quòd se Medica insignem nimium tamen arte
Efferat: haud tu illum nomen habere sinas.
Vtq́ sinas, facilis: plures tamen vsq; negabunt,
Experti medicam quiq; fuêre manum.
Symmachus, Ausonius, Patauinæ & gloria gentis,
Atq; ingens dia Paulus amor Themidis:
Vatesq́, Heroo quem versu dicere non est,
Immortale tuum, clara Anazarba, decus,
Squamosumq́ pecu, & siluestria secla ferarum, &
Pinnigeras mira voce canens pecudes.
Nec satis hoc, ægris medica subsistere dextra;
Quin etiam à læti limine restituis.
Guntherum quasi nunc dias in luminis oras
Eruis, & clara das quoq; luce frui.
Iupiter at tibi ne turgens te (Asclepium vt olim + iratus
Phœbigenam) ad Stygias fulmine cogat aquas,
Dempta comis Phœbi defendat fulminis ictum,
Apteturq́ tuis laurea temporibus.

III.

IN GVNTHERVM CL. IC.
CVNRADI RITTERSHVSII.

Ergo tam fœdis me Fors inuisa tenebris
Æternùm, ô Titan! endopeditum habeat?

Ergo quæ prudens condit pretiosa vetustas,
Haut liceat cupidis prendere luminibus?
Non ita, pulcricomus si vnquam mihi fulsit Apollo;
Non ita, me si vnquam Gratia amauit hera.
Non tu hoc delicium Musarum, atq; vnice ocelle,
RITTERSHVSI, *etsi lugeat Inuidia,*
Non tu hoc, non pateris, tot qui ruta cæsa vetustæ
Materiæ longo iam benè senta situ,
Colligis, ac purgas, vt sint cæmenta, decorè
Ex quibus exstructum sidera tangat opus.
Quod GVNTHERI *olim multis collapsa ruinis,*
Nunc verò artifici tecta reposta manu,
Innumerabilibus seclis iam cæsca loquentur,
Perpetua vt laudis sint monimenta tuæ.

Ludouicus Camerarius IC.
Ioachimi F. Ioachim. N.
faciebat lubens meritò
Spiræ Nemetum.

IIII.

AD CL. ET DOCTISSIMVM VIRVM CVNRADVM RITTERSHUSIUM, Iuris vtriusq; Consultum.

NATI Asclepiadûm, seu vobis Romula tellus,
Seu primos ortus terra Pelasga dedit,
Cedite Germanam prope natis Amphitriten:
Cedere vos illis dextera fata iubent.
Corpora seminecum curare & gloria quondam,
Et spolium vobis vnaq; cura fuit.
Felices sed nostra magis felicior ætas
Morbi exactores artificesq; tulit:

Saucia

Saucia vulneribus non solùm vt corpora curent,
Verùm inopes lucis luce beare queant.
Exseris hos inter celsum, CVNRADE, *cacumen,*
Et malè mactatos viuere vitam adigis.
Illi autem exsiliunt grata redeunte salute,
Perq; manus volitant, doctaq; vulta virûm.
Sic per te viuunt, sortitus ab Ausone nomen:
Symmachus ingenio maximus, ore grauis:
Auro Corycij pensata Poëmata vatis:
Ænobarbe tuæ conditor historiæ:
Atq; alij, quos tu in vitales protrahis auras,
Legum spinosis presse voluminibus.
Macte isthoc animo, quondam mactandus & ipse
Abs his, quos studium tangere fueuit idem.
Vos autem, Diuæ, quarum ardens castra frequentat,
Et Critice, & Nomice, pergite amare virum.

Solomo Rysinius, cognomen- Pantherus, Illustriss. Principis D. Christophori Radiuilij filio, à studijs Vilnæ in Lituania facieb.

V.

AD GVNTHERVM REDIVIVVM.

SAlue Ocrine, atro qui nunc rediuiuus Auerno
Prorepis, Gunthere senex, sanctissime vates:
Salue, & Germanas iterum ingredere altus in oras.
Tu, caligantem quam dudum Obliuio vestem
Scæua tibi induerat, vegeto de corpore iacta.
Cernis, quod mira tibi Rittershusius arte
Texit opus, turba sic adnitente Dearum,
Quæ tibi posthabito celebrant nunc Francida Pindo?

Surge animis; tibi surgit honos. Tibi gemmea inauro
Stat toga; vt obiectos oculos radiatibus icu!
Augure me, nullus post illa diuite in Orco
Mercurius virga tenues te coget ad vmbras.
Gaudebis nostro semperq́ morabere cœlo.

Christophorus Colerus,
Francus.

V I.

AD GVNTHERVM OPERA CVNRADI RITTERSHVSij illustratum & emendatum.

AFfanias inter, GVNTHERE, & secla virorum
Inculta, à carie iam periture putri,
Te cœno tineaq́ extrema pericla minanti
Euictum, primus luminis aspicere
Auras concessit CELTES, iussitq́ latentem
Tot post inuisa tempora luce frui.
Nec Peutingeri minus hoc tibi profuit ardor,
Pulpita visisti quo duce Teutonica.
Magna quidem hæc tanto tibi munere præstita; maior
Ast tibi iam surgit gloria, maior honos.
Nam Rittershusius næuos, queîs cæca vetustas
Obscurârat opus docte Poëta tuum,
Vnicus abstersit planè, rediuiuaq́ membra
Expoliјt, varijs explicuitq́ modis.
Queîs tenebris pulsis, rediјt lux clarior, olim
Cùm sudum est, Phœbi quàm radij esse solent.
Felix vindicibus CVNRADIS! quorum ope factum
Temporibus maior quod videare tuis.
Vindicias agnosce tuas, Orcoq́ relicto
Qui superas, alios iam facito vt superent.

Adolph. Boëthius, Holsatus.

ALI-

VII.

ALIVD AD C. R. IC.

Eruis è tenebris veteres, CVNRADE, *Poëtas,*
Lumineq; his donas liberiore frui:
Implexisq; Notas, vitamq; latentibus addis,
Per te omne vt facili voce legatur opus.
Nónne ita perpetuum nomenq; decusq; mereris?
Per te alij viuunt, tu quoq; viue super.
Dum GVNTHERVS *erit,* FRIDERICVS *in orbe legetur,*
Et fama ex aliquo nomine CELTIS *erit:*
Æmule CVNRADI *viues* CVNRADE *prioris;*
Fama tibi vitam; sed Deus astra dabit.

M. Georgius Carolides à Carlsperga, Poëta Cæsareus, scrib. Pragæ, 23. April. An. 1596.

NOTAE AD SVMMAS SEV ARGVMENTA DECEM librorum Guntheri.

ARGVMENTA *hæc, quæ in alijs editionibus singulis libris præfixa sunt, curauimus vno in loco imprimi initiò ante ipsum Guntheri opus, secuti autoritatem editionis primæ & antiquißimæ Augustanæ. P. Pithœus argumento vltimi versus in Periocha libri X. inductus putabat, ab alio potiùs, quàm ab ipso Gunthero hos versus esse scriptos, ac fortasse à Cunrado Celte primo editore. Sed quid vetet, quin ipsum Guntherum pro auctore habeamus, equidem non video. Quisquis autem auctor sit, verisimile est, eum hac in re Heren-*

nium Modestinum IC. æmulari voluisse, qui singulis Æneidos Virgilianæ libris totidem, quot hic versibus constantia argumenta præposuit, nempe δωδεκάστιχα.

ARG. LIB. I.

v. 4. *Rex puer)* Sæpè Gunth. pueri appellatione denotat iuuenem: vt infrà docebó Notarum lib. 1. cap. 4.

v. 9. *Fomentaq́ belli)* Sic infr. litis fomenta querelæ.

v. 10. *Exceptum)* f. ereptum, aut certè ita illud exponendum. Euictum dicit infr. verſ. vlt. h. lib.

ARG. LIB. II.

v. 2. *Runcalijs)* Vſitatius hic campus vocatur Roncalia vel Roncaliæ. Eius deſcriptionem vid. infrà h. lib. v. 35. & ſeqq.

v. 9. *Caſtra rapit)* id eſt, diripit, ſimplex pro compoſito. An, capit, legend. Vid. infr. lib. 3. v. 636.

ARG. LIB. III.

v. 1. *Obſeſſam vrbem)* Terdonam ſcilicet. At mox v. 9. vrbis appellatione intelligenda eſt Roma, quæ per eminentiam ſic dici ſolet.

ARG. LIB. IIII.

v. 7. *Parat)* f. *parans.*

ARG. LIB. V.

v. 9. *Vir mitis)* Alluſio eſſe videtur ad nomen Friderici: vt & mitiſſimum vocat infr. h. l. v. 13. & pacificum v. 576. h. lib. & lib. 8. v. 511.

ARG. LIB. VI.

v. 3. *Spreuit)* malim ſpernit: vt cum reliquis verbis in tempore conueniat. Omnia enim ſunt præſentia.

v. 5. *Chryſopoli poſitum)* ſcilicet Fridericum. Nam quòd vulgò hîc legitur, poſitis, id veró tolerari non poteſt. Quò enim referetur verbum, mouet? Sic ſup. loquitur arg. lib. 2. Cæſare Runcalijs poſito. Vult dicere, cùm Imp. ibi loci ageret, vel degeret. Latini vix ita loquuntur, ac potiùs res inanimes poni dicunt, quàm homines, aut animalia cetera, quæ ſeſe mouent.

ARG.

ARG. LIB. VII.

v.2. *Intrat ad Italiam)* mallem (inquit Nob. Pflug.) *Italiam summos intrat sumturus honores.*

v.3. *Legataq; Papæ)* Iunge, *memorat* vel *narrat* Papæ fraudes & legata Graiorum, id est, fraudulentas legationes. Ita enim hîc nouè vsurpat legata, pro legatione vel mandatis.

v.4. *Rescriptaq; narrat)* Augu$\int$t. edit. & aliæ omnes præter Pithœanam habent, *narratq; rescripta.*

v.9. *Ad Trecium)* August. edit. *Ticum* habet. malè.

v.10. *Mœnia cuncta)* f. *cincta.* Vt iungantur, *obsidione cincta:* non, *obsidione quatit:* quod vulgaris lectio postulat, sensus autem respuit.

ARG. LIB. VIII.

v.2. *theatri)* corripit mediam in *theatri*, haud scio an sine exemplo. Pro *arcem*, cum Pflugio lego libenter *arcum.*

5. *Guido Bladerensis)* Hic aliâs *Blandratensis* vocatur, vt infr. v.90.

6. *Vt Cæsar pacis dederit)* Aug. & Argent. edit. *Et Cæsar pacis dederat.*

9. *Castrametatur)* Hoc quoq; sine exemplo, quod tertiam syllabam verbi huius corripit.

10. *Consilium)* malim, *concilium.*

Ibid. *Celebrat)* Aug. edit. *celebrant.*

ARG. LIB. IX.

v.1. *Aere Placentinos Cremonensis damnat)* Ita restituendum puto, cùm vulgò perperam legatur, *Placentinus Cremonenses.* Historiam ipsam vide, & facilè mihi assentieris. Notand. hîc, quòd secundam syllabam in *Cremonensis* corripit, quæ aliâs longa est apud ipsum quoque Guntherum.

8. *Ligur)* Versus acephalos. Nam *Ligur* & *Ligurinus* primam breuem habet. In, *sua mœnia* animaduertendus est vsus reciproci, qualis etiam alibi à me in Gunthero notabitur.

10. *Ligurum de more)* Sæpiùs scilicet periurorum. Vt ait infr. v.210.

ARG. LIB. X.

v.6. *Crema petit pacem)* Aug. edit. *Cremaq; victa iacet.*

8. Cre-

8. *Cremaq; victa iacet)* Auguſt. edit. *Vrbs Ligurina cadit.*

9. *Vrbs fluit in cinerem)* Auguſtan. edit.
——— *in cinerem ipſa fluit.*

10. *Ligurinus obambulat aulam)* Aug. edit. *Ligurinus carmina ſcribit.* Sed altera lectio, quæ eſt Spiegelij & P. Pithœi, magis placet. Rationem quiuis ſatis intelligit. Errant enim, qui auctorem ipſum Ligurinum vocari putant. Imò ipſius operis hoc nomen eſt: quod & P. Pithœus ante nos monuit. Sed cur operi ſuo hunc titulum fecit Guntherus? Traditum eſt, titulos librorum ſæpè ab eo ſumi & imponi, quod præcipuas partes obtinet, latiſſimeq; patet, & maximè eſt inſigne. Vnde & ICti denominationem rerum fieri volunt. Sic Plautus, ſic Terentius à perſona principe alicuius fabulæ ipſi nomen impoſuerunt. Cùm igitur Ligures (ita conſtanter vocat Mediolanenſes) plurimùm Friderico Ænobarbo negotij exhibuerint, multaq; & magna aduerſus eos rebelles bella geſſerit Imp. rectè atque ordinè facit, dum ab ipſis nomen operi indit LIGVRINVM. De tota ratione libros inſcribendi vide Iul. Cæſ. Scaligerum in Poëticis. Fuit autem (vt & hoc obiter admoneam) Ciceronis quoq; tempore Ligurinus quidam, momus: vt de Ciceronis ipſius mentione didicimus, quæ eſt lib. 5. ad Attic. ep. 20. vt etiam Ligurino μώμῳ ſatisfaciam: quod quaſi prouerbiale eſſe videtur. Martialis etiam quendam exagitat ſui æui Poëtam & recitatorem ineptum, cui nomen Ligurino fuit. Vide lib. 3. Epigram. 44. 45. & 49.

CVN-

CVNRADI RITTERSHVSII BRVNSVIC. NOTARVM *ad Guntherum Liber primus.*

CAPVT I.

1. Commendatio huius Poëmatis. 2. Imitatio Ausonij. 3. Adfectus pro conatu. Adfectare. 4. Si, pro An. 5. Præludia, Prælusiones, verba gladiatoria. 6. Caput, pro homine. 7. Suscipere regem vel dominum, pro venerari. 8. Nomina regum, id est, reges. 9. Pius, pro iusto ac licito. 10. Poëtarum furor. 11. Regificus, Iustificus, Magnificus, pro regius, iustus, magnus. 12. Parentum de liberis præsagia non inania neq; contemnenda. Guntherus sæpius correctus. Symmachus itidem emaculatus.

v.1. Ardua sollicito) Duobus primis epithetis commendatio operis continetur: tum à materiæ sublimitate, tum à scriptoris diligentia, quasi omnia solicitè collegerit, & in hoc Poëma comportârit. Quo eodem sensu sollicitum vatem se vocat Gunth. infr. v.46. An potiùs Sollicito verbum esse dicemus? vt sollicitare versu, idem sit quod tentare, vel tractare. 1.

2. *Gesta cano)* videtur ante oculos habuisse versum Ausonij Eidyll. vlt. 2.

Clio gesta canens transactis tempora reddit.

Inter gesta verò, seu res gestas & acta quid distet, vid. infr. lib.5.v.189.

6. *Casusq; sinistros exceptos habitu, quo prospera, mentis eodem)* Sic in Socrate accepimus tantam fuisse animi constantiam, vt vultum nunquam mutasse deprehensus sit: quod Seneca quoq; prædicat. Confer cum præsente loco v. 288. & seq. infr. h. lib. & lib.2.v.642.

9. *Magnisq; etiam)* Assentior Christophoro Colero Franco, legenti, magnis etiam. nihil enim quid sibi ista copula hîc velit, video.

12. *Adfectusq; pios)* Interpretor cum eod. Colero conatus pios. Festus adfectare, conari aut pronum animum ad faciendum habere. 3.

13. *Si)* Pro an: vt Græci dicunt, εἰ. Quem Græcismum 4.

non

non modò Instinianus aliquoties vsurpauit, sed etiam optimiquiq; Latini auctores. Terent.

Idq; ad eum visam, si domi est.

Tibull. *Illa mihi referat, si nostri mutua cura est.*

Horat. *Inspice, si possum donata reponere latus.*

Liuius: *Percunctatus, si consilium non vtile solùm, sed etiam salutare admittere auribus posset.*

Propert. *Quærebam sicca, si posset piscis arena Viuere.*

Id.lib.2.eleg.20. —— *Volui, si sola quiesceret illa, Visere.*

Et eod.lib.2.eleg.vlt.

Harum nulla solet rationem quærere mundi,
Nec cur fraternis luna laboret equis:
Nec si post stygias aliquid restauerit vndas,
Nec si consultò fulmina missa tenent.

14. *Nosterq; legi Solymarius audet*) γλυκὺ σχῆμα, quo rei inanimatæ, libro scilicet, sensum tribuit: quod frequens est Poëtis.

17. *Ingenuas tetigisse manus*) Hypallage. Intelligit autem Conradum Friderici Imper. filium, cui illud opus se obtulisse innuit infr. v. 86. & extremo lib. 10.

Quem priùs ingenuo dedimus leue munus alumno.

Ibid. *Præludia quondam*) Metaphora à gladiatoribus, qui ante pugnam hastas vibrando, rudib. dimicando, parmas aut clipeos hastasq; in altum iacendo, & cum venustate recipiendo præludere dicebantur. Tales ludicras pugnas Symmachus præter alios Prælusiones vocat lib. 4. Epist. 8. Etiam ludicris quæstorum prælusionibus negatum. Ita ibi legend. docuit Schoppius meus in verisimilibus, cùm vulgò mendosè editum sit Prælationibus.

25. *Caput*) id est, homo. Propert.

Et sumpta & posita pace fidele caput.

Sic capita pro personis vsurpant ICti: vt cùm dicunt tributum in capita imperare: Succedere vel diuidere in capita, id est, pro numero personarum. Sic Græcis φίλη κεφαλὴ dicitur. Ratio huius συνεκδοχῆς est, quia caput est pars principalis & velut arx corporis, vt ait Ser. Sammonicus:

Principio celsa de corporis arce loquamur.

Et Manlius lib. 4. Astronomic. de hominis præstantia loquens:

Stetit

Stetit vnus in arcem erectus capitis.

Facit eodem l. 44. cùm in diuersis. ff. de religiof. & sump. fun.

28. *Suspiciunt*) At quomodo possunt submisso vertice suspicere? cùm hæc sint contraria. Nam qui verticem submittit, pronus humum spectat: Qui suspicit, id est, in altum spectat, eum erecto vertice esse oportet. Diuinabam igitur, suscipiunt. Nam & infr. sic loquitur v. 254. 7.

—— *Hunc diues submisso vertice Roma*
Suscipit.

Sic infr. lib. 2. v. 160. *regem suscipit*. Notum est, quot locis hæc verba se inuicem extruserint, quo restituenda sunt interdicto Vnde vi. Christoph. Pflugius tamen retinere me iussit, suspiciunt: propter sequentia loca, Luc. lib. 6. v. 476.

—— *Summisso vertice montes*
Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus.

Ibid. 644. v. —— *quam pallida pronis*
Vrget sylua comis, & nullo vertice cœlum
Suspiciens.

31. *Nomina regum*) id est, reges. Sic infr. nomina regni. Periphrasis hebraissans, de qua eruditè Matthias Bergius, auunculus meus in Notis ad Apocalypsin Ioannis, & in lib. de Arte Interpretandi. Imò & Latini auctores sic vsi sunt. Vt Virgil. Diris, nomen agelli, pro agello dixit. 8.

Dulcia rura valete, & felix nomen agelli:

Sic Albinouanus ad Liuiam:

Fluminaq; & montes & nomina magna locorum.

pro, Loca magna. De quo loquendi genere videndus flos eruditorum, Scaliger in Catalect.

36. *Pio furori*) Pium pro iusto & legitimo posuit. Quod enim nobis licet (velut Poëtis furere) id iure quodam nostro exsequimur. Sic Cicero pro Sextio dolorem pium & iustam iracundiam coniungit: & pro Cluentio: Iustè pieque accusare. Liuius lib. 1. Puro pioque duello quærendas censeo. Sueton. Galb. cap. 10. Vt nemini dubium esset, iustum piumq; & fauentibus Dijs bellum suscipi. Lucretius: 9.

Deniq; tantopere inter se cum maxima mundi
Pugnent membra pio nequaquam concita bello.

Sic Priap. *Grauipiaq; lege noxiam lues.*

Hæc

Hæc obſeruatio debetur ingenioſiſſimo, mihiq; coniunctiſſimo iuueni, Caſpari Schoppio Franco: cui ego aliud Guntheri exemplum addo ex lib. 6. v. 498.

—— *Iuſtumq́, piumq́, fatentes.*

Nomine quod regni geritur ſub Principe bellum.

10. 37. *Solis licet inſanire Poëtis*) Sic Plinius lib. 7. ep. 4. Sed quid ego tam glorioſè? (*al. furioſè*) quanquam Poëtis furere conceſſum eſt. Notæ ſunt Democriti & Platonis de furore ſeu enthuſiaſmo Poëtico ſententiæ. Ad eas hîc Poëta alludit elegante quadam detorſione.

38. *Ceruus*) Reſtituendum omninò, cernis. nihil enim ad hanc ſiluam facit ceruus. Auguſtana editio, (quæ fuit omnium prima An. *1507.*) habet, certus. Cui in marg. adſcript. Ceruus aliâs.

44. *Loquuntur*) malim, loquantur. Præceſſit enim, laborent. Videtur autem Gunth. exprimere illud vetus, λαλεῖν δυνατὸς, ἀδυνατώτατος λέγειν: quod ex Eupolide Comico Gellius refert lib. 1. c. 15. Sic Salluſt. in fragm. Hiſtor. *Loquax magis, quàm facundus.* Alluſit etiam ad Symmachi locum, qui eſt lib. 1. ep. 70. *Natura rerum eſt, vt qui plus balbutiunt, plus loquantur. Affectant enim copiam pudore defectus.*

52. *Nunc*) Apage τὸ Nunc, & repone Hinc. Quam emendationem mihi facilè probauit ingenioſs. & opt. iuuenis Melchior Kochius, amicus meus cumprimis carus. Cuius & alias præclaras διορθώσεις infr. ſuis locis non diſſimulabo, nec ipſi interuertam. Hinc, inde: vel, inde, hinc, particulæ ſunt ἀποδοτικαί. Vid. ſimilem locum infr. h. lib. v. *280.* & ſeq. Iam hęc ſcripſeram, cùm mihi Pithœi editionem huius Poëmatis videre contigit, in cuius emendationibus hanc quoq; reperi.

54. *Noſtras*) leg. *veſtras.* Non enim ſuas laudes cecinit Gunth. ſed Imp. Friderici & Imperatoriæ ſobolis. Sed & hanc emendationem inter Pithœanas poſtea vidi.

56. *Qui iure paterno*) Legerim lubens: paterna: idq; iunxerim cum, ſceptra. Vt verſus ſequens:

Virtutum regniq́, &c.

tanquam in parentheſi poſitus, expoſitionem contineat rationis, cur iure paterna ſceptra gerat filius Henricus: quia ſcilicet & virrutes paternas imitetur. Abutitur autem

tem verbo hæredis, cùm propriè loquendo nulla ſit viuentis hæreditas: aut relatione in futurum facta ſic dicit.

59. *Etiam nunc)* Chriſtoph. Colerus malebat legere, en iam nunc.

62. *modò viuere detur)* ſcil. mihi. ne quis intelligit filium Imperatoris.

66. *ab inſipido)* Poſſet etiam legi, inſubido, Gelliano verbo. Plura vulgi epitheta vid. infr. v. *689.* Abutitur autem his v. verſibus vir opt. Phil. Mel. dum *2.* Tomo Declamationum eos ita adducit, quaſi de Friderico ipſo facti eſſent, cùm perſpicuum ſit, eos de Henrico eius filio agere.

75. *At tibi)* Schoppius malebat, Ac tibi.

82. *regifico)* id eſt, regio nomine. Sic iuſtificus pro iuſto. Catullus: *11.*

Iuſtificam nobis mentem auertère Deorum.

Ita *magnificus* pro magno paſſim vſurpatur. Quomodo Gunth. cùm aliâs ſæpiſſimè, tum infr. v. *89.* magnificum Principem vocat Fridericum.

83. *nepos)* id eſt, fratris Friderici nepos. Nam Cunradus Rex, qui noſtri Ænobarbi patruus fuit, & in imperio anteceſſor, Cunrado iſti patruus magnus fuit.

86. *ſcriptos ſacra de ſede libellos)* Solymarium: cuius Poëmatis & ſup. meminit v. *14.* & inf. *727.* & lib. *10.* v. *653.* Eo opere, quod (*heu*) perijt, deſcripſerat auctor expeditionem, quam Chriſtiani Reges ac Principes in Terram Sanctam ſuſceperunt auſpicijs Cunradi Imp. patrui & anteceſſoris Friderici Ænobarbi. Dedicauit autem id Cunrado Friderici filio.

91. *Philippe)* De hoc Sueuiæ Duce, quem maior electorum pars Imperatorem elegerat inuito Papa, multa mala ſcribit ſcribit Innocentius III. in c. venerabilem. *34.* ex. De electione & electi poteſtate.

95. *Patrem, cuius præſagia)* Parentum præſagia de liberorum indole & fortuna non eſſe ἀσήμαντα neq; inania, teſtis eſt experientia. Nec eorum vel benedictiones & læta omnia, vel diræ atq; execrationes liberis parui faciendæ ſunt: quod & Plato monuit xi. lib. De legibus. Locus eſt prolixior, quem his verbis concludit: πᾶς δὴ νοῦν ἔχων φοβεῖται καὶ τιμᾷ γονέων εὐχὰς, εἰδὼς πολλοῖς καὶ πολλάκις ἐπιτελεῖς γενομένας. In eam ſententiam & Symmachus iſta ſcri- *12.*

psit lib. 5. ep. 31. Diuina miseratio pias aures applicat votis parentum.

CAPVT II.

1. Famosus in bonam partem, pro celebri. 2. Inauditus, ûs. 3. Detérgere pro depellere. 4. Mónere, tertij & secundi ordinis verbum. Nonius & Gellius correcti 5. Historicorum, qui de rebus Germanicis scripsère infantia & ἀπαιδευσία. 6. Breuis pro exiguo, paruo, modico. 7. Fontes ex quibus sua hausit Guntherus. Martialis leniter correctus. 8. Princeps, id est, Imperator. 9. Momenta iuuentuta, ruina. 10. Fluere. Vnda, pro multitudine. 11. Suasibilis vox. Guntherus non semel correctus & illustratus.

1. *102. famosa domus*) id est, clara & celebris. Sic sæpiss. Guntherus famosum ἐπὶ τὸ βέλτιον ponit, exemplo Taciti, qui Hierosolymam famosam vrbem vocat: & Apuleij, qui vix aliter vsurpat. Vt: Hac ipsa potissimum famosa castitate, & insignis tutelæ nimietate instructus, &c Apud alios ferè ἐπὶ τὸ χεῖρον vsurpatur. Vide Tractat. de fama publica Cl. V. Marquardi Freheri, amici mei.

2. *105. inauditu*) fort. legend. ὑφὲν, inauditu. Et certè Augustæ ita impressum est.

107. inualido) Aug. edit. inualido.

110. tardumq; putat) August. edit. tardamq;. Quam lectionem non improbo. Tardamque putat, scil. se. Obseruetur elegantiss. antithesis, in verbis: Accelerat, & tardam se tamen putat. Quasi dicat: Etiam in maxima acceleratione, tamen non potest sibi satisfacere, quin seipsam tarditatis damnet.

111. meritisq; superuenit annos) Æmulatus hunc locum videtur Georg. Buchananus, cùm ad Mariam Scotiæ Reginam hæc scripsit:

Quæ sortem anteuenis meritis, virtutibus annos.

Sic Gunth. infr. 286. mente senex, ætate puer. Vbi vid. quæ annotabo.

120. rebusq; serenis Tenebras obducere) sic inf. lib. 4. v. 39.

Arguar eximijs inducens nubila rebus.

3. *123. Detergere culpam*) sic inf. lib. 7. v. 380.

Atq; illud nostro detergite dedecus auo.

Detergere pro depellere dixit. Porrò detergere, feruere, fulgere, & multa talia veteres vtraq; cõiugatione, tam tertia, quàm secunda, vtebantur. Sic Dicére, fidére in secunda.

Vide

Vide Nonium. Sic Mónere in tertia coniugatione ijdem vsurpasse videntur, pro Monére, cùm sit apud Nonium, Móneris, pro Monueris. Vulgò ibi legitur, Moueris. Sed quidam ~~Schoppius~~ rescribendum docuit, Moneris. Lucret. in 4. sic vtitur abstergendi verbo, pro Abigere, depellere, abijcere.

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Abstergere sibi, atq; alio conuertere mentem.

Fugitare est hîc omni diligentia ac studio fugare, non fugere. Idem eod. lib.

Nec diuina satum genitalem numina cuiquam
Abstergent.

Vult dicere, Dij non faciunt, quo minus quis gignat liberos, non depellunt à quoquam semen. Sic apud Gel. lib. 17. c. 16. legend. putat ~~idem Schoppius~~ Anates Ponticas vim habere venenis detergendis potentem. Vbi vulgò, detegendis: nisi quis malit, digerendis: cùm sequatur: Solitumq; earum sanguinem misceri medicamentis, quæ digerendis venenis valent.

124. *Qui scripsêre priùs*) Confer procemium historię Thucydideę. Perstringit autem Gunth. ineptos sui æui historicos, rerum Germanicarum scriptores. Deploranda est profectò hæc infelicitas nostræ nationis, quod cũ optimos Principes genuerit, Othones, Cunrados, Fridericos, Lotharios, Henricos, cumq; res pulcerrimas & vniuerso nomini Christiano vtilissimas fortiter & pręclarè gesserit, litterarum lumine res nostrorum hominum careant. Quanquam enim ingenia nostris scriptoribus non planè defuerunt, tamen scientia Reipub defuit, & dicendi ratio. Scribebant enim historias Monachi, plerumque imperiti rerum ciuilium, qui veteres historicos ne per somnum quidem viderant, sine exemplo, sine arte infantes. Quam in sententiam & Phil. Melanch. scribit in Præfat. ad Abbatem Vrspergensem. Ex hoc genere historicus ille fuit, qui de Henrico Imper. nescio quoto, scripsit: Tantæ fuisse humilitatis & modestiæ Principem, ipse vt caligas suas reficere solitus sit. De qua ἀπαιδευσία historica insignem Ammiani Marcellini locum adscribam inf. lib. 8. v. 439.

134. *Claudendumq; manu forma breuiore libellum*) Enchiridion se scribere velle significat. Hoc igitur consilium auctoris, non animaduersum ab ijs, qui cum antea maio-

re ſemper forma edendum curârunt, ſequi optimum factu ratus, minore tandem forma edere volui. Breuiorem
6. formam eleganter dixit pro minore: vt infrà v. *555.* breuius diadema, id eſt, minus. Et infr. lib. *9.* v. *399.* ſumptu breuiore. Quomdo breuis ſumptus apud Symmachum, breuis cenſus apud Horatium eſt exiguus, paruus, modicus. Sic Attici dicunt *βραχεῖαν οὐσίαν, βραχὺ τίμημα*: cui contraria eſt *μακρὰ οὐσία, μακρὸν τίμημα*: Quib. crebrò vtitur Ariſtot. In Politic. Sic breuitatem commeantium dixit Apulei. 1. Metamorph. pro paucitate viatorum.

7. *139. doctorum ſcripta virorum Conſulat)* Non obſcurè Gunth. remittit nos ad Othonem Pontificem Friſingenſem, qui Friderici Imp. Patruus fuit, & ad continuatorem eius Radeuicum, Canonicum Friſing. Quorum vterque de Ænobarbicis rebus geſtis fideliter copioseque ſcripſit. Horum filum ſecutus Guntherus voluit

Materiæ inſigni metricas adſciſcere leges,

vt ipſe ait v. 144. Quod & Iacob. Spiegellius extremo lib. 4. obſeruauit: & monuit Nicol. Ciſnerus in Orat. De Othone III.

140. Ipſo latices de fonte petitos Hauriat) Alludit ad Ouidianum illud:

Dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ.

Et ſimiliter Martialis, lib. *9.*

Multum, crede mihi, refert, à fonte bibatur
Qui fluit, an pigro quæ ſtupet vnda lacu.

Vbi malim: Quæ fluit. Hinc B. Hieronymus, Comment. in *8.* cap. Malachiæ: *Multò purior manat fontis vnda, quàm fluit riuuli aqua.*

141. tantùm) malim, tantam.

154. Detineant) Vt Ouid.

Detinuit noſtras numeroſus Horatius aures.

Alludit ad locum de vi Muſices & Carminum: de qua nota ſunt, quæ ſcribit idem Ouidius. Nec dubitat Alexander lib 2. Problem. 121. pronuntiare, Muſicam naturæ & animæ hominis ita agnatam eſſe, vt calor igni per naturam ineſt. Cùm igitur hiſtoria, teſte Plinio iuniore, etiam ineptè ſcripta tamen nos delectet: quantam ineſſe dulcedinem putabimus in hoc opere, quod & verſibus (vt ipſe Gunth. rectè vocat) canoris ſcriptum eſt, & omnibus ornamentis

namentis floridæ orationis illustratum. Abessent tantùm paucæ quædam sordes & fæces verborum, quæ ei seculi potiùs illius, quàm Auctoris vitio adhæserunt.

155. *Nunc age)* Hactenus Proœmium fuit. Sequitur propositio operis, qua remouet à sua tractatione illa, quæ imperium Friderici antecesserunt.

157. *Principis)* Princeps (quod semel moneo) summus Imperator à Gunthero appellatur, exemplo veterum IC. Eundem & Rectorem, & Regnatorem, & Ducem sæpiss. vocat. 8.

162. *monimenta iuuentæ)* Libens emendarim cum Christ. Colero, *momenta iuuentæ*: id est, varietates, primæ iam ætatis varios casus: quæ coniectura stabiliri potest ex v.186. lib.2. multoq; magis ex lib.9.v.415. vbi etiam Aug. editio mutarat momenta in monimenta. Momenta iuuentæ etiam interpretari possumus inclinationem & flexum adolescentiæ. 9.

175. *Conueniunt Proceres)* An penes VII. Electores tantùm ius tunc erat Imp. eligendi, vt hodie? Quod vulgò putatur institutum esse Othonis III. Id negat Nic. Cisnerus in Orat. quam de illo Imper. habuit, docetque, vniuersum robur Principum Germanicorum huic electioni interfuisse. Quamuis autem Itali quoq; adfuerint: tamen eos spectandi tantùm causâ venisse, non autem quòd ius suffragij in Comitijs creando Imperatori haberent, euincit ex seqq. v.211. Idemq; existimat, posterius demum propter omnium rerum in Germania perturbationem & Ordinum confusionem atque dissensionem ius illud ad pauciores fuisse restrictum, qui scil. vel dignitate, vel autoritate, vel potentia, vel ingenij dotibus animique virtute excellebant.

188. *Ex omni regione fluunt)* pro, confluunt. Simplex vice compositi. Verbum non inelegans ad significandam multitudinem: quo & infrà vtitur lib.8.v.405. 10.

Tantaq; Roncalias magnorum turba virorum
Fluxerat.

Sic & Virgil. ead. metaphorâ dixit vndam, pro multitudine hominum.

Manè salutantum totis vomit ædibus vndam.

Vid.Giphan.Indic.Lucret.in vndæ aëriæ.Sic Claudian. in Probum,Probinum & Olibrium.

Cernere semper erat populis vndare penates.

Facit huc,quod scribit Symmachus 4.ep. 28. *In commune imperij caput vndiq; gentium conuenitur.*

190. æquè). Leg.*éque*. Quod tam est manifestum, vt mirer,priùs illud tam diu in omnibus, quas vidi, editionibus inhærere potuisse.

192. si fortè nocentibus illam, Qua regitur cursus) Nobilissimus & eruditissimus Christophorus Pflugius, qui suas in Gunth.coniecturas liberaliter mecum communicauit,hîc ita legend.& distinguend.censet:*si fortè nocentibus,illà Quà regitur cursus*,cui lib.mer.assentior.

201. Ripuaria nomine tellus) Spieg. ita dici putat eam regionem, quæ trium ripis fluminum clauditur, Rheni, Mosellę & Mosę.At Cisnerus in orat.de Othon.III.Ripuarios nominari vult eos, qui ripas Rheni & Mœni accolūt; quas olim Franci tenuerūt.Ab his lex Ripuaria scripta est: vt Lex Salica à Francis Salijs.Sic *Ripuaria arua* infr.6. 461.

203. Allobrogum duces) Intelligit non eos modò,qui Sabaudiam tenebāt,sed & quib. subiecta erat Burgundia. Sic Renaldum Burgundum, cuius filiam Beatricem Fridericus noster duxit, Comitem Allobrogum vocat infrà lib.5.v.256.& 288.Sic Bertholdum Zeringensem ex familia Ducum Burgundiæ oriundum, vocat Ducem Allobrogum lib.2.v.414.

209. Quiq;) malim, *Quæq;*.

Ibid.*suos*) Francof.ed.Vvechelianorū habet,*suas*:quomodo & N.Cisnerus legit. Cuius sensus lectionis perabsurdus est. Quî enim potuêre potentes suas vrbes ad comitia mittere? (hoc enim est *dirigere*, more Symmachi, Ausonij,&c.) Quin potiùs contrà factum, vt vnaquæque vrbs suos potentes seu optimates mitteret,vt assolet. Sic infr.lib.8.v.577.missisq; potentibus vrbes.

216. audire) potest hoc verbum referri vel ad dignum locum, vel ad insedêre. Sic, insedêre audire, esset hellenismus,ἐκάθησαν ἀκοῦσαι,id est,ad audiendum. Prior tamen sensus magis arridet. Notentur hîc capita deliberationis in eligendo nouo Imperatore ponderanda.

228. Dux,Comes,an Præsul, dubium) Miror dubitari hac

hac de re posse, cùm inf. lib. 6. v. 6. fateatur, Moguntinum Præsulem in electione Imperatoris more antiquo præcipuum habere suffragium. Tribuemus ergo hanc egregiam orationem illi, qui tum fuit Archiepiscopo Moguntino. Conferantur similes Orationes suasoriæ descriptæ ab Herodoto & Io. Sleidano, lib. 1.

230. Surgit) Oratoris enim est stare; Iudicis & auditorum sedere. Vnde Demosthenes auditores alloquens dicere solet: ὑμεῖς οἱ καθήμενοι.

231. Composuit) aptauit.

232. suasibili voce) Suasibilis vox hîc est, non quæ suaderi potest, sed ἐνεργητικῶς, persuadere efficax. Delenifica & suada facundia vocatur à Symmacho lib. 3. epist. 6. Et ad hunc ipsum scribens Auson. ep. 17. Modò (inquit) intelligo, quàm mellea res sit oratio, quàm delenifica & quàm suada facundia. Sic apud Plaut. Orator impetrabilis est, qui facilè quod vult, impetrat & obtinet. 11.

CAPVT III.

1. Columna regni, domus, Ecclesiæ, veritatis. 2. Vita humana instar aleæ. 3. Imperium Rom. vacans ad quem redeat. 4. Regnorum successio duplex. 5. Plebs potentum, pro corona procerum. 6. Schoppij in Guntherum correctio explosa. 7. alia eiusdem recepta. 8. Ciere, pro vocare, Citari regem. 9. Senilis prudentia in animo iuuenili. 10. Animi æquabilitas in vtraq; fortuna. 11. Imitatio Virgilij. Aliquam multorum Guntheri locorum correctio & explanatio.

233. & seq. *Proceres regni columnas*) Sic Papa Episcopis ἐπιστύλους eos vocat Ecclesiæ columnas. lib. 6. v. 551. & Paulo Ecclesia est στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. 1. Timoth. 3. v. 15. Euripidi autem Domus columnæ liberi sunt masculi. στῦλοι γὰρ οἴκων παῖδές εἰσιν ἄρσενες. Alia metaphora Gunth. sup. principes dixit totius viscera regni. 1.

235. acerbo Funere) Virgilianum hoc est. Quamuis paulò aliter apud Principem illum Poëtam positum sit.

237. Veluti cùm luditur alea) Ex Terentio sumpta comparatio, cuius ista sententia Adelphis, Sc. 1bo: 2

Ita vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris.
Si illud quod est maximè opus iactu, non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.

Sed repetamus eam altiùs quoque à capite, è chartis inquam Socraticis. Sic enim Plato πολιτειῶν ι. καὶ ὥσπερ ἐν 3

 πτώσει

ὡ πτώσει κύβων πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ αὑτοῦ πράγματα. Quem locum Plutarchus innuit, cùm περὶ εὐθυμίας ita scribit: κυβείᾳ γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀπείκασεν, ἐν ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. Vbi tentarim, pro ἐν ᾧ, reponere ἐν ᾗ, scilicet κυβείᾳ. Vid. eund. Plutarch. Consolatione ad Apollonium. Idem Plutarchus hac de re etiam peculiarem scripserat Commentarium, quod ostendit πίναξ Lampriæ, Plutarchi filij, quem D. Hœschelius noster Augustæ nuper edidit. Ex eo Indice librorum grauissimi scriptoris cognoui subducto librorum editorum & nec editorum numero, plures interijsse, vel alicubi latere, quàm sint hactenus editi.

3. 242. & seq. *ea potestas Ad vos more suo semper viduata recurrit*) Nondum enim tunc nata erat noua illa sapientia eorum, qui dicere ausi sunt, cum Imp. Rom. in reb. humanis esse desijt, Imperium Rom. vacans ad Pontif. R. deuolui, eiq; tanquam feudum domino aperiri. Sed hæc sententia iam pridem explosa est apud eos, quibus sanum est sinciput. Locus hic certè ostendit, tempore Friderici vacans imperium tempore interregni fuisse penes Electores, & Principes Germanicos.

4. 244. *Regibus est alijs*) Regni successio apud alios ab hæreditate, apud alios à libera electione pendet ac defertur. Vtra autem successio pensior, magisque ex vsu Reip. sit, Politici disputant. Vise Iohan. Bodinum lib. 6. De Repub. c. 5. Iust. Lipsium lib. 2. Politic. c. 4. Ioannem Casum in Sphæra ciuitatis. Guntherus quidem hîc electionem liberam præferre videtur. Potest tamen & mixta quædam ratio dari.

245. *nouus accipit heres*) Nob. D. Pflugius diuinabat: heros.

254. *Suscipit*) Christophorus Colerus malebat: Suspicit.

5. 255. *è plebe potentum*) Deerat hîc τὸ è, quod restitui. Cæterùm καλάχρησις quædam sordidiuscula hæc esse videtur, qua tamen & infr. vtitur lib. 4. v. 373. & lib. 6. v. 236. & 323. Alibi turbam potentum dixit ad eandem faciem.

6. Vt infr. h. lib. 442. & 745. Horum collatio locorum ostendit, nihil hîc in lectione vsitata mutandum, nec audiendum coniecturam [redacted], qui sic volebat: tantaque

plebe

plebe potentem vnum. Id est (inquit) eligite vnum, qui tanto populo potens sit.

258. sententia mentis) scil. meæ.

259. quo nostri pondera vergant Consilij) Migratio venusta à momento libræ, quæ est Græcis ῥοπή. Quidam

260. propius perpendite) [redacted] diuinabat, 7.

probius. Ita si non scripsit, scribere tamen debuisse Guntherum dicebat.

262. Nomine maiorum clarus; sed clarior actis Ipse suis) Alludit ad sententiam Ouidianorum versuum:

> *Nam genus, & proauos, & quod non fecimus ipsi,*
> *Vix ea nostra puto.*

Vide & Marium præclarè apud Sallustium in Ingurth. pro nouis hominibus contrà falsò & tantùm nomine nobiles differentem.

271. Primus) suspicabar, primis; quod postea vidi Pernam quoque seu Pithœum in Basil. edit. reposuisse. At August. edit. primus.

277. Æstibus) videtur pro æstatibus positum. Lucretius tamen in 6. vult, autumno & vere plura, quàm aliâs tonitrua fieri & fulmina cadere: cuius rei caussam inuestigat. De quo & Senecam vid. Natural. Quæstion.

278. Rectorem fausto clamore cieri) id est, dici, proclamari: idem alibi dicitur, citari. Sic Corn. Nepos. Magnis in laudibus tota fuit Græcia victorem Olympiæ citari. Ciere quoq; apud Virgilium vsurpatur, pro vocare seu appellare. 8.

——*Aëre ciere viros.* Et,

——*Magna supremùm voce ciemus,*

Ouid. Clamat, & alternis nomen vtrumq; ciet. Sic noster infr. v. 344. cietur dux puer in Regem, id est, proclamatur Imp. quod tamen non sat Latinum videtur.

283. facundia dulcis) ἠδυέπεια. Hinc mellifluum os tribuit Friderico lib. 9. v. 196. Obserua hîc Catalogum virtutum Imperatoriarum, siue earum artium, quibus regna muniuntur, & crescunt infima, & maxima seruantur, vt ipse Guntherus mox ἐπιφωνεῖ.

284. forma nitens) Hoc est, quod Euripides quoque commendat, εἶδος ἄξιον τυραννίδος. Sic formæ dignitas etiam

iam alibi in magnatibus commendatur, vt ſup. v. 228. vt lib. 6. v. 474. vt lib 7. v. 562.

9. *286. Mente ſenex; ætate puer*) Sic ſuprà meritiſque ſuperuenit annos. γέροντα τὸν νοῦν, σάρκα δ' ἡβῶσαν φέρει, inquit Æſchylus. Et Pindarus Pythionic. 5. κρέσσονα μὲν ἁλικίας νόον φέρβεται, γλῶσσάν τε. Idem Olymp. 4. φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. Sic de Iuliano ſcribit Ammian. Marcellinus lib. 25. virtute ſenior, quàm ætate. Sic de Piſone Silius Italic. lib. 8. v. 386. Ore puer, pueríque habitu (vel, vt Fr. Modius legit, pulcerq; habitum) ſed corde ſagaci Æquabat ſenium, atque aſtu ſuperauerat annos. Sic inſcriptio vet. Epitaphia apud Briſſon. lib. 7. De formul. I. Proculo L. F. XVI. annos nato, qui nihil cum adoleſcente commune habens, ſenes ſapientia anteiuit, &c. In hac ſententia delicias facit ille quiſquis eſt, qui de bello Troiano ſcripſit Poëma, ſub nomine Cornelij Nep. falsò ſe venditans, cùm ſit longè poſterior.

Caneſcant alij mento, nos mente: capillos
Nos animo: facies nos pectore: tempora quippe
Virtutem non prima negant, non vltima donant.

Non enim *ætate, verùm ingenio adipiſcitur ſapientia*, vt ait Plautus Trinummo, Sc. Quo illic homo. Et Varro Aboriginib. περὶ ἀνθρώπου φύσεως: *Sed neque vetulus canterius, quàm nouellus melior, neq; canitudini comes virtus.* Pulcrè etiam Ambroſius in Epiſt. contra Symmachum: Non annorum canities eſt laudanda, ſed morum. Quam ad rem elegans eſt Epigramma Philonis Antholog. 1. tit. 16.

αἱ πολιαὶ σὺν νῷ γεραρώτεραι. αἱ γὰρ ἄτερ νοῦ
μᾶλλον τῶν πολλῶν εἰσὶν ὄνειδος ἐτῶν. Hoc eſt:
Canities veneranda, cui mens prouida iuncta eſt.
Hac ſine longi æui eſt opprobrium illa magis.

Et alterum ibidem:

αἱ τρίχες, ἢν σιγᾷς, γεραρώτεραι. ἢν δὲ λαλήσῃς,
ὡς αἱ τῆς ἥβης, οὐ φρένες, ἀλλὰ τρίχες. Id eſt:
Quando taces, cani mens ſunt: ſi verò loquare,
Præ iuuenum incipiunt nil magis eſſe pilis.

10. *288. Nec frangenda malis, nec ſuſtollenda ſecundis*) Rara eſt hæc mentis conſtantia, quam Friderico Imperatori futuro Senator Imperij tribuit. Plerique enim

mortales

mortales cùm res aduersas fortiter ferre, & fortunæ quasi insultare potuerint, secundas (quæ, vt ait Sallustius, etiam sapientium animos fatigant) æquoanimo ferre non valuerunt. Vsque adeò difficilius est, secundam quàm aduersam fortunam moderatè ferre: quod multorum grauissimorum scriptorum testimonijs confirmat Muretus lib. 5. var. lect. c. 15. Quibus & alia addi possunt plurima, & verò hoc Taciti lib. 1. Histor. Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant: quia miseriæ tolerantur; felicitate corrumpimur. Item istud L. Annæi Flori lib. 4. vbi de bello inter Cæsarem & Pompeium, Causa tantæ calamitatis eadem, quæ omnium, Nimia felicitas.

290. *Tranquillus placidis; ferus indomitusq; superbis)* 11.
videtur æmulari hunc Virgilij versum:

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quid? quod Deum ipsum quisq; suis sibi conformat moribus? vt canit Psal. 18.

297. *quis)* Pernæ editio Basil. habet, quos. Sed verum est, quas, scilicet artes.

298. *gratis coluit)* q. d. orator: Cùm aliâs vulgò ferè quemq; pœniteat gratis esse probum.

CAPVT IIII.

1. Honor an mutet mores. 2. Adeptus quod cupiebat, sæpè fit deterior. 3. Imitatio Plauti & Catulli. 4. Tempus occasionem rapere. 5. Ordo mortalitatis. 6. Nepos ex fratre, pro fratris filio 7. Studia, pro factionibus. 8. Puer pro iuuene. 9. Magistratus inuiti eligendi. 10. Imitatio Sallustij. 11. Inde pro Deinde. 12. De Astrologia iudiciaria. 13. Hospites, fluuij. 14. Vsque, pro vsque ad. 15. Lactantius correctus. 16. Ammianus Marcellinus emendatus. 17. Malorum impunitas bonorum pernicies est. 18. Præsens pro futuro: Dixit dare, pro, se daturum Et mox contrà: Interfore, pro interesse. 19. Reatus. 20. Symmachus correctus. 21. Aeterna vrbs. Guntherus multoties emendatus.

299. *Nam quod summa)* Occupatio obiectionis. Di- 1.
cat aliquis: Honores mutare solent mores: & ἀρχὰ τ̃ ἄνδρα δείξει: Magistratus ostendit virum. Quam sententiam egregiè Sophocles illustrat. Metuendum est igitur, ne & Fridericus, quem tantoperè commendas, ad imperium

euectus

euectus, ab ea, quam nunc præ se fert, probitate desciscat. Respondet Orator: Imò non tàm honores mutant mores in deterius, quàm detegunt eam, quæ priùs dissimulationis inuolucris tegebatur & latebat, improbitatem: atque ita falsò imputatur honoribus & potentiæ, quod malitiæ adscribendum erat hominis potentiâ armati, cum bona rectaq; ingenia tunc demùm nacta occasionem suas virtutes exerendi, & aperto sibi, in quo excurrant campo, subinde in melius proficiant. *Illis difficile est in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulauêre. At ei, qui omnem ætatem in optimis artibus egit, benè facere iam ex consuetudine in naturam vertit:* vt præclarè & huic loco conuenienter Marius Sallustianus. Congruit cum his iudicium Symmachi lib. 8. ep. 1. *Cordati viri animus* (inquit) *non solet quolibet honorum culmine mutari.* Et epist. 30. *Nec facilè mutari potest probitas, & bonæ artes stimulo præmiorum feliciùs incitantur.* Et epist. 86. eod lib. 8. *Ille verè incrementis suis maior est, quem sublimitas parti honoris inclinat.* Sanè in vulgaribus ingenijs ita fit, vt est in Epigrammate Agathiæ lib. 1. Antholog. tit. εἰς τύχην.

εὖτέ τις ἐκ πενίης πλούτου τύχοι, ἠδὲ καὶ ἀρχῆς,
οὐκέτι γιγνώσκει, τίς ἔπλετο πρότερον.

Et quæ ibidem sequuntur plura. Hoc est ex interpretatione nostra:

Imperium si quis sit adeptus pauper, opesq́;,
Quæ fuit, haud meminit conditione prius.

2. 303. *Quod cupiebat adeptus*) Donec claues repererit, quod dici solet: Tunc iam ceruices erigit. *Nam ferè maxuma pars hunc morem homines habent: quod sibi volunt, dum id impetrant, boni sunt. Sed id vbi idem penes sese habent, ex*
8. *bonis pessumi & fraudulentissumi sunt.* Quem Plaut. locum ex Captiuis, sc. Dij immortales, Guntherus hîc in conspectu habuisse videtur: vel etiam hunc Catulli:

5 *Qui dum aliquid cupiens animus prægestit apisci,*
Nil metuunt iurare; nihil promittere parcunt.
Sed simul ac cupidæ mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuêre; nihil periuria curant.

Sic antiquus Poëta, Callimachus vt puto, fecit:

πρίν τι λαβεῖν φιλέουσι. αὐτὰρ συγέουσι λαβόντες.

306. *vsu)* Diuinabam, ausu. Sed fort. nihil mutandum.

309. *tempore rapto)* id est, occasionem adepta, qua cupidissimè vtitur. Sic & infr. loquitur lib. 9. v. 490. Ita Symmach. lib. 1. Epist. Bono animo. Occasionem rapere, prudentis est. Vulgò ibi legitur, accipere: ex quo olim diuinabam arripere. Sed restituendum, rapere: vt in MSC. cod. reperit Schoppius, quem vide lib. 1. verisim. c. 9. Sic & Paulus elegantiss. IC. vsus est in reg. Iuris: Rapienda occasio est, quæ præbeat benignius responsum. l. 167. ff. de diu. reg. iur. ant. Sic enim ibi legend. ex P. Fl. non vt vulgò', capienda. Exprimitur autem his formulis illud καιρὸν ἁρπάζειν, & significat, celeres ac præcipites esse rerum gerendarum occasiones, quæ semel amissæ non facilè recuperentur: adeoq; secundùm Phœdrum lib. 5. Fab. Tempus elapsum semel non ipse posit Iupiter reprehendere. Neq; enim occasiones nos præstolantur, sed nos illas obseruare debemus. Est καιρὸς is, quem temporis articulum vocant. Iul. Cæs. Scaliger Hypercritico, corrigens huc Ausonij versum. Et esse καιρὸν, tempestiuum quod vocant. Illud penè prætercieram, Lucan. quoq; sic loqui lib. 10.

—— *Cæsar semper feliciter vsus*
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.

Sic etiam Silium Italicum loqui, non semel: vt lib. 5.

—— *Tempore Martis*
Vtendum est rapto, & grassandum ad clara periclis.

vt lib. 7.

—— *Rape miles tempore pugna.*

Id est, occupa tempus. vt lib. 9. dux sibi quisq; viam rapito.

313. *natura)* fort. naturæ. Et ita Pernæ editio.

323. *Flebilis indigna præcessit morte parentem)* Turbato nimirum ordine mortalitatis (vt ait Papinianus in l. 15. nam etsi. ff. de inoff. testam.) qui est, vt liberi parentum oculos claudant & ossa legant. Sic Querolus: *Nónne hoc iustum fuit, bustum vt efferret filius.* Vid. Iani Gruteri amici nostri suspicion. lib. 4. c. 5. vbi plura ad hanc rem congessit.

325. *fraudauit)* orbauit, viduauit: vt sup. loquebatur.

332. *nepotem)* scil. ex fratre. Sic enim & hîc, & infrà v. 515.

v.515.& lib.5.v.13.& lib.9.v.92. cùm vulgò appellat fratris filium. Sic sororis filius auunculi nepos dicitur lib.9.v.78. Imò & filius filiæ sororis auunculo magno dicitur nepos, vt Augustus Iulio Cæsari inf.h.lib.v.519.

333. *Nec alienus*) Perna, Non. Si retinere libeat, Nec, quod & Aug.ed.habet, erit versus ἀκέφαλος.

337. *regumq́; ducumq́;*) Guibellingiorum & Guelphorum.

7. 341. *studijq́; latentis amorem*) Sic inf.lib.9.v.9. studijs hostili b.& li.10. v. 483. studijs hærēs & fixa nefandis Vrbs Ligurum. Sic aliâs quoq; studium pro faction. & affectib. vsurpatur. Sallust.3. Histor. Ad hoc bellum maiore studio, quàm consilio profectum. Et Cic. pro Plaucio & alibi studium & iudicium opponit. Symmachus eleganter lib. 6. ep.27. *Diuisis in studia partib. impediri aut certè differri solet rerum vtilitas.* Sic Optatus Mileuitanus: *Studijs* (inquit) *impeditur veritas.* Et plenius Arnobius lib. 1. aduersus Gentes: *Contentionum studijs obscurari & contegi contemplatio rerum solet.*

8. 347. *dux puer in Regem*) Atqui væ terræ, cuius princeps puer est, inquiunt oracula diuina. Sed obseruare licet, sæpè apud Gunth. etiam adultos & iuuenes vocari pueros. Sic inf. v.479. & sup. in arg. huius lib. v.4. & alibi.

9. 350. *cogendumq́;*) Videtur ad Platonicum illud dogma respexisse: Fugientibus potiùs & reluctantibus, quàm appetentibus & ambientibus mandandos esse Magistratus. Tunc demum florentem ac beatam fore Rempublicam. Sic Symmach. lib.1. epist.30. *Melius Reip. consuli*, ait, *si magistratus eligantur inuiti.*

10. 356. *Hanc ego rem penitus, quàm dicere pauca silere Tutius*) Notum est illud Sallustianum Bello Iugurthino, de Charthagine, de ea silere melius sese putare, quàm parùm dicere. Hoc Poëta exprimere voluit: vt alibi quoque sæpissi. Rom. illum Thucydidem imitatur.

11. 357. *non est mihi carminis inde*) τὸ Inde idem est quod Deinde. Hoc enim dicit: Primùm puto melius esse silere, quàm pauca dicere. Deinde non tanta facultas carminis mihi suppetit, vt aptè illa possim exponere, & pro dignitate tractare.

361. & seq. *Proceres in ramine sacro adstrinxêre fidem*) id est,

id est, postquam homagium præstiterunt, & fidelitatem Imperatori solenniter iurârunt.

356. si modo vera canunt) q. d. De quo multi dubitant, interq; se certant: quæ adhuc sub iudice lis est, An res mundanæ, maximeque hominum ex astris pendeant, & An sit Astrologia iudiciaria & diuinatrix. Qua de re vide præclarè differentem Franciscum Vallesium de sacra Philosophia c. 31. vt Ioan. Picum Mirandulanum taceam, qui contra Astrologos aliquot libris pugnauit. 12

374. labores) vt Virgilius: *Solis lunaq; labores* dixit.

382. fluuio dignatur ab hospite dici) Aliter apud Virgil. Ætna dicuntur hospites fluuij, nempe qui subitò existunt. Vid. Ios. Scalig. Catalecta. 13

384. populo generosa frequenti) Mallem numerosa, aiebat D. Pflugius.

388. vsq; Mosellam) vsq; pro vsq; ad, eleganter, more Ciceronis, Terentij, Plauti. Nec verò (inquit Cic.) sapienti vsque plaudite viuendum. Idem Verrin. Erant acceptæ pecuniæ à C. Verrutio, sic tamen, vt vsq; alterum V. literæ constarent integræ. Terent. Tum Patris pudor, qui mê tam leni passus est animo vsque huc. Sic ibi opt. lib. Et ibi alibi quoq; Terent & Plaut. Prudentius: Vestis & vsq; pedes descendens. Sic noster infr. lib. 2. v. 114. 14

——*Siculum protenditur vsq; profundum.*

Ibid. *Rapidam Mosellam*) Ne quis hanc lect. temerè mutet, admonendum, etiam apud Ausonium esse diam Mosellam in genere fœmin. Idyll. 10. quo pulcerrimè eum fluuium describit, vt non frustrà id poëma tantopere prædicet Scalig. Hypercrit. Ibidem est prope finem: dominæ tamen ante Mosellæ Numine adorato.

396. penè fuit toto sedes notissima regno) Pflugius conijciebat, tutissima. Tutum enim pro munito haud rarò apud Gunth. positum inuenias.

398. occiso Præsule) Arnoldo.

408. Mox quantum libuit) Leg. fortè licuit. Id. Pflug.

Vtq; satis visum est, Rheno ratibusq; relictis,
Flumineos cursus euectu mutat equorum.

Probabilis est nobilissimi Pflugij lectio & distinctio.

Vtq; satis visum est Rheno ratibusq; relictos
Flumineos cursus, &c.

Eidem

Eidem in mentem venit, pro cursus legi posse currus: quod tamen metuit, ne nimis sit calidum. Currus pro naui quin à Poëtis vsurpetur, iam nemo paulò humanior dubitat.

419. Sunt ibi) Cum hac thermarum Aquensium descriptione planè congruunt thermæ Carolinæ, quæ sunt in finibus Bohemicis, non procul à vallibus Ioachimicis, vbi similiter diuersæ ebulliunt aquæ, calidissima & frigidissima. Eas thermas amicus noster Fr. Modius nimis, quàm erudito & venusto carmine Lucretiano descripsit, versibus quadringentis & quod excurrit.

426. regia sic calidis) malim, frigida sic cal.

433. secretaq; rerum) De hac formula dicā inf. v. *732*.

435. vbi) Pern. sibi. Nota, à Carolo Magno institutum fuisse, vt prima Rom. Imp. coronatio Aquisgrani fieret.

439. At simul) Aug. edit. Et. Simul pro simul ac ab opt. auctoribus vsurpari notissimum est.

441. Iure suo gaudet, nostra iam nescia legis) Adcò quidem, vt Ioan. Bodinus Regem Galliarum Imperatori Rom. etiam præferre non dubitârit in ijs, quæ ad iura maiestatis pertinent.

445. imposuit capiti) Coronatur Fridericus Imp. ab Arnoldo Episcopo Coloniensi. Ei enim antiquitus prima noui Regis Rom. Coronatio & inauguratio competit, vt Gunth. ipse testatur infrè lib. *6.* v. *612.* & seq. Alteram coronam suscepit Romæ à Pontif. Adriano, quarto Imperij anno: de qua coronatione vid. infr. lib. *4.*

450. nec reticere) Primum exemplum iustitiæ & seueritatis flecti nesciæ, à nouo Imp. editum. Aliud sequetur infr. in Terdonenses, &c.

458. aperto) si aperto fuit vultu, qui latere potuit ignotus? Legend. *Operto.* Aliâs quoq; hæc inter se permutata sunt perperam. Mitto alia auctorum loca. Vnum proferam è Lactantio lib. *6.* c. *7.* qui hoc vitio laborat. *Deus*
15. *enim vt immortale illud arcanum eius in aperto esset, &c.* Legend. *in operto.* Firmat emendationem nostram locus clariss. apud eund. lib. *7.* cap. *25.* arcanum eius in abdito teneamus. Et alius lib. *5.* c. *19.* mysterium veritatis ac religionis suæ esset arcanum, &c.

452. mi-

452. *ministrorum suorum)* Abutitur reciproco.

460. *Pontifices)* Atqui vnicum Arnoldum supr. nominasti, Gunthere. An ergo Diaconi eius & Symmystæ hîc accipiendi? Sed migratio illa de numero in numerum non est noua auctoribus bonis in vtraque lingua, de quo alibi.

468. *firmata mente)* id est, obfirmata, obdurata. Phædrus in fabulis: corde durato feram.

473. *documenta sanxit)* Sic & inf. loquitur li. 3. v. 126. documentaque magna, suiq; exemplum sancire volens. Vbi præsenti simile exemplum seueritatis commemoratur.

477. *vigoris)* malim, rigoris: vt sup. v. 451. exempla rigoris dixit: & mox hîc rigorem opponit patientiæ. Alibi, sed alio sensu, vigoris quoq; verbum vsurpat: vt cum regali plena vigore verba tribuit Friderico lib. 10. v. 559. Sicut autem hîc pro vigoris substituend. puto rigoris, ita è contrario apud Ammian. Marcell. lib. 16. pro rigorem videtur legi rectiùs vigorem. Ænea (inquit de Alex. M.) concha supposita, brachio extra cubile protento pilam tenebat argenteam, vt cùm neruorum vigorem (vulg. rigorem) sopor laxasset infusus, gestaminis lapsi tinnitus abrumperet somnum.

479. *Ille nocet paucis; hæc incitat omnes)* Prænomina, Ille & Hic, regulariter quidem ita ponuntur, vt ille ad longinquius ver¬um præcedens, Hic ad proximius referatur. Sed hoc non esse perpetuum obseruauit iam olim Budæus. Exemplo est & hic locus, & alius inf. lib. 9. v. 7. & seq. 16.
Sed age, illustremus & sententiam huius loci, quę est egregia & apud plures auctores decantatissima. C. Memmius 17.
apud Sallustium Bello Iugurthino: Ne, inquit, ignoscendo malis bonos perditum eatis. Sic apud eundem in Coniurat: Catilin. Cato: Nedum paucis sceleratis parcent, bonos omnes perditum eant. Seneca ex Mimis P. Syri:

——*Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.*

Secundùm quę iam olim ita censui restituendum Ausonij versum in Sententijs VII. Sapientum: *Parcit quisq; malis, perdere vult bonos.* Nam vulgò peruersè legitur. *Quisq;* pro *Quisquis* positum est, vel pro Quicunq;. Sic Lactantius Firmianus de Ira Dei cap. 17. *Bonorum salutem custodit, qui*

malos punit. Ipse autem est nocens, qui nocenti parcit, vt pluribus noceat. Ad eund. loc. respicit Gunth. inf. li. vlt. v. 436.

18. 480. *Dum se ferre suos sperant impunè reatus)* Ferre, pro, laturos esse: præsens pro futuro. Spes enim, vt & promissio, futurorum est. Sic alibi sæpè opt. exemplo auctorum loquitur: vt, Iurassent ferre, & suspendere, pro laturos & suspensuros se. lib. 6. v. 153. & lib. 7. v. 28. tota virtute reniti Sacramenta dabant: pro, renisuros iurabant. Sic Plaut. Curcul. Sc. Phœdrome: Repromisit mihi sine controuersia omne argentum reddere: id est, se redditurum. Vbi malè vulgò, redderet. Sic idem Aulularia: Diuidere dixit, id est, diuisurum se promisit. Et alibi: Dic dare, id est, te daturum, &c. Hoc primùm. Deinde Reatus verbo hîc, vt &
19.
infr. sæpiùs vtitur pro culpa vel crimine, seu delicto, aliter, quàm veteres Latini: de quorum vsu vid. Budæum. Ad-
20.
scribo huc locum Symmachi, lib. 10. ep. 44. *Moribus scaeuis familiare atq; cognatum est, armare spiritus* (malim impunitatis) *immunitatis exemplo. Cur enim secundum desperet effugium, qui laqueos criminis prioris euasit?* Idem epist. 39. lib. 5. *Inconsultos facit alios impunitas magna peccantium.* Ciceronis similes sententias de impunitate hîc omitto. Chrysostom. in 1. ad Timoth. homil. 15. *ὥσπερ ἀπημεληκότων φρόντων τῶν ἁμαρτανόντων, πολλοὶ οἱ πλημμελοῦντες. ὅπου κολαζομένων πολλοὶ οἱ κατορθοῦντες εἰσιν.*

21. 484. *ausum saltu transmittere fossas)* Sic Pomponius in l. vlt. ff. de diuis. rer. Nam & Romuli frater Remus occisus traditur ob id, quòd murum transcendere voluerit. Sic Propert. lib. 3. *Cæso mœnia firma Remo.* Et Lucanus:

Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

486. *æterni fundamina ponere regni)* Solius Christi regno hoc epitheton verè conuenit: vt illud describitur Psal. 72. & passim apud sacros vates. Romani tamen etiam suum imperium suamq; vrbem æterna fore somniabant. Vnde sæpè apud Symmach. in Epist. & in Constitutionib. Principum in Codice, & apud Ammian. Marcellin. lib. 14. & 15. Vrbs Æterna dicitur Roma: non sine blasphemia, cùm sit temporalis: teste Prospero Aquitanico in Dimidio Temporis, cap. 7. Sic Tibull. lib. 2. eleg. 5.

Romulus æternæ nondum formauerat vrbis
Mœnia, consorti non habitanda Remo.

Et

Et Auson. noster: *Ignota æternæ ne sint tibi tempora Romæ.* Ad hanc igitur loquendi consuetudinem Gunth. quoque hic respexit, æterni regni mentione. Eodem & Iustinianus allusit initio tit. de Iustiniano Cod. confirm.

492. *clari*) f. chari parentis.

494. *laboris*) Aug. ed. labores.

499. *Ergo viros*) Sic boni Principes iam olim nihil sine Consiliarijs, & quidem Iurisperitis, decernebant. Vide Lamprid.

501. *solitos interfore*) Mira coniunctio præteriti cum futuro. Sed interfore pro interesse ponitur.

504. *iustúmne*) Rectiùs Basil. ed. Pernæ, Iustumúe. Sic Alex. Seuer. semper in cõsilio habebat xx. & aliquot ICtos, quorum de sententia consilij omnia agebat, teste Lampr.

521. *Eximiusq́; nepos*) In hoc & seq. v. quædam à librarijs transposita videntur ἰνάπαξ: quæ sic restituenda puto:

Eximiusq́; nepos, pius ac fortissimus vltor
Hostibus extinctis crudelia Cæsaris olim
&c. a. d. fata piauit.

CAPVT V.

1. Insolentia plebis quomodo castiganda. 2. Solennia inuestituræ. 3. Schismatis sedandi ratio, si plures sint vnius muneris competitores. 4. Regalia. 5. De iure, pro iure. 6. Triumphus pro Martyrio. 7. Lactantius leuiter correctus. 8. Voluptas nulla sincera. 9. Symmachi aliquot ad hanc rem loca. 10. Rei fugientes. 11. Edictum citationis triplex. 12. Schoppij conatus in Guntheri correctione irritus. 13. Inuasoris & raptoris differentia. 14. Dequeri. Deposse. Deuti. 15. Calidus. Calidum consilium. 16. Apuleius ex coniectura emendatus. 17. Vulgi ingenium. 18. Præmia pro diuitijs. 19. Imitatio Lucretij & Ouidij. 20. Fama vulgata. 21. Rursum Symmachus semel, Gunther. sæpè emaculatus.

527. *Nec melius stulta*) Obserua politicum ὀχλαγωγὸν σόφισμα, plebi ex opulentia insolenti præcidendas esse alas, & eripienda à Magistratu illa malorum irritamenta & luxuriæ instrumenta. Contraria enim contrarijs curantur, vt similia similibus nutriuntur & augentur.

529. *Vt quos*) Aug. edit. & quos.

544. *Petrum simul atq; Guidonem*) Dissensio inter

 Sue-

Suenonem & Canutum (sic enim hi Danorum reguli, seu Proceres ab alijs indigetantur, quorum hunc Otho Frisingens. Guirtonem vocat lib.2.c.5.) à Friderico Imp. Martinopoli composita. Alludit hîc Gunth. ad sententiam à multis celebratam: Omne regnum consortis impatiens esse.

550. Vexillo. & v. seq. *gladio regnum suscepit)* In actib. legitimis fermè omnibus Romani notas quasdam, solennesque ritus & symbola atque insignia adhibebant, dicis caussa: vt Clemens Alexandrinus quoq; testatur. Hunc ergo morem feudistæ quoq; in vasallorum creatione, quam Inuestituram vocârunt, imitari voluerunt: vt gladio vexillo, corona, sceptro, baculo, seu fuste, &c. vt eleganter probat Hotomanus in Disputat. de Feudis cap. 22. & seq. vbi inter cætera hunc etiam Guntheri locum laudat. Sic Archiepiscopi Magdeburg. inuestitura infr. v. 571. fit sceptro eburno interueniente.

558. dici sine nomine) h. e. *κατὰ περίφρασιν.* Quamquã & circumlocutio & demonstratio quæuis secundum Iurisconsultos vice nominis proprij fungatur. l. 6. ff. si cert. pet. de reb. cred. l. 34. nominatim. ff. de cond. & demonst. l. 24. nominatim. ff. de man. testam.

562. exsufflato) id est, remoto. Verbum mirificum, quod de fæce seculi sui (vt alia huiusmodi) Gunth. hausit. Vtitur eo aliquoties vet. Interp. Bibliorum, à quo & alia noster est mutuatus, vt in Catalogo Sordidorum verborum doceo.

563. Tertius) Idem consilium aliquando legimus vsurpatum in sedando plurium Paparum seu Antipaparum Schismate, itemq; in dissidijs Regum: vt scil. ex controuertentib. & contendentibus nullus, sed extraneus aliquis fuerit electus.

571. regalia præstet) id est, inuestit, inuestituram concedat. Hæc enim verba sunt Feudistarum propria. Plenius regalia iura dicuntur lib. 2. v. 52. Quæ autem sint Regalia, explicatur inf. lib. 8. Quod est in v. præced. De iure ad eandem faciem dictum est, qua vulgò aiunt, De facto, quod priori opponitur. Veteres dicunt, Iure vel non iure aliquid factum, omissa præpos. DE, quam *μιξοβάρβαροι* addiderunt.

528. *Apo-*

178. Apostolici gemino splendore triumphi) Notat festum diem Petri & Pauli, vt & lib. 4. v. 158. qui duo Apostolorum Principes vno eodemq; die eiusdem tyranni Neronis iussu, in eadem vrbe Roma martyrio affecti esse à quibusdam perhibentur. Vid. c. 3. quamuis. Dist. 21. & c. 2. sacrosancta. Dist. 22. & c. 37. Beati. 2. q. 7. De Petro tamen à quibusdam dubitari video, Romæne is, an apud Hierosolymam potiùs cruci afflixus sit. Rationes dubitandi vide sis apud Michaëlem Beutherum IC. in Animaduers. seu Disceptat. historicis. Eleganter autem & hîc & lib. 4. Triumphum vocat martyrium seu supplicium Sanctorum, quia hi patiendo moriendoq; vincunt, & Satanam, Mundum, carnem triumphant: è militante inquam in illam triumphantem & gloriosam Dei Ecclesiam adscribuntur & transferuntur, capiti suo Christo conformes facti. Sic triumphum vsurpat etiam Leo Magnus Sermone primo in Natiuitate Apostolorum Petri & Pauli (Natiuitatem quoq; vocabant seu diem natalem, eum diem, quo supplicio affecti fuissent Sancti) cuius locum illustrem hîc adscribam. *Non minuitur* (inquit Leo) *persecutionib. Ecclesia, sed augetur: & semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur. Vnde duo ista præclara diuini germina seminis in quantam subolem germinârint, beatorum millia martyrum protestantur, qui Apostolicorum æmuli TRIVMPHORVM, vrbem nostram purpuratis & longè latéq; rutilantibus populis ambierunt, et quasi ex multarum honore gemmarum conserto vno diademate coronârunt.* Idem Leo Serm. 2. *Hodierna sollennitas recurrente TRIVMPHO Martyrij, &c.* Eadem ratione Tertullianus Apologet. c. 1. pœnam Christianorum vocat VICTORIAM.

586. Protinus Hungaricos) Expeditio Hungarica à Frid. Imp. tentata; à Principib. Imperij dissuasa. Mox v. 589. hæc omnia (magis quod credimus) parenthesi claude: à qua vulgò non rectè excluditur τὸ magis.

588. nec inutile Princip. esset Propositum) Placet ingeniosa non minùs, quàm vera Nob. Pflugij coniectura, legentis, *isset*, pro *esset*. Fundus huic emendationi est locus alter lib. 10. v. 648.

603. Nulla est hominis sincera voluptas) Ad vitandum

dum sibilum malim, homini. Et sanè seq. dictionis princeps litera, atq; adeò etiam syllaba ad finem præcedentis perperam adsuta sępè reperitur: id quod hîc quoq; factum crediderim. Vt autem hîc, pro hominis, dico legend. videri, homini: sic pro laudi non rectè legitur laudis apud La-
7. ctantium lib. 6. c. 12. Iis enim maximæ laudis est benefacere, quos nemo sperauit esse facturos. Lego, inquam, laudi est. Porrò sententiam hanc ex Plauti Amphit. Gunther.
8. hausit. Sic enim ille Sc. Satin' parua:

Ita quoiq; comparatum est in ætate hominum
Ita DIs placitum, voluptati vt mœror comes consequatur.

vbi (vt hoc præteriens admoneam) vidi MSC. Camer. Cod in quo legeretur, est placitum: & Eystadinum, in quo, placitum est: In vtroq; verò, voluptatem, non voluptati. Quamquam hoc, quod editum est, mihi rectiùs, & à Plauto scriptum videtur, qui hîc quoq;, vt solet, græcissare voluit, ἕπεσθαι τῇ ἡδονῇ: vt aliâs, Decere alicui, πρέπειν τινί. Certè & Cicero simili Græcismo dixit, comitari huic vitæ, sed reuertamur paulisper ad γνώμην Plautinam: quam ille de Menandro translatam aliâs quoq; sæpiùs inculcat: vt Curcul. A. 1. Sc. 3. Nulli est homini perpetuum bonum. Iam huic voluptati hoc adiunctum est odium. Sic Mercat. A. 1. Sc. 2. Dic mihi, an boni quid vsquam est. quo quisquam vti possiet Sine malo omni omi, aut ne laborem capias, cum illo vti voles? Respondet alter: Ego bonum, malum quo accedit, mihi dari haud desidero. Vbi MSC. Cam. Vnus leg. quo accidit: alter, quod accedit. Diuinabam ego: quoi accedit. Sed de Menandro quod dicebam, eius hi sunt versus:

εὕροις δ' ἂν οὐδὲν τῶν ἁπάντων, Σιμύλε.
ἀγαθὸν, ὅτῳ τι μὴ πρόσεστι καὶ κακὸν,

hoc est, ex nostra interpretatione:

Nullam omnium rerum vsq; adeò inuenias bonam,
Cui non mali quoq; quippiam sit additum.

Nec dissimiliter Euripides apud Plutarch. περὶ εὐθυμίας:

οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά.
ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις, ὥστ' ἔχειν καλῶς.

Quæ sic conuertimus:

Bonum à malo esse separatum non potest.
Mixtura quædam si vtriusq; sit, bene est.

Con-

Congruit quod vulg. verficulo dicitur:

Omnis commoditas sua fert incommoda secum.

Similia hisce etiam apud Herodotum reperiuntur. Quid? quod sapientissimus Pindarus ait: Duo mala vni bono à Dijs immortalibus esse sociata, interq; homines distribui solere? Apuleius. 4. Florid. Verum verbum est profectò, quod aiunt: Nihil quicquam (fort. quoicquam) homini tam prosperum diuinitus datum, quin ei tamen admixtum sit aliquid difficultatis; vt etiam in amplissima quaque lætitia subsit quæpiam vel parua querimonia, coniugatione quadam mellis & fellis. Vbi vber, ibi tuber. Lucretius: Medio de fonte leporum surgit amari aliquid, &c. Phædrus quoq; noster in Fabulis dicit: Gaudium & dolorem miscere totam hominum vitam: Ideoq; & dolendum parcè, & gaudendum sensim præcipit:

Gaudere parcè oportet, & sensim queri.
Totam quia vita miscet dolor & gaudium.

Eandem hanc sententiam aliquando his Alcaicis versibus complectebar:

Non est voluptas vlla homini integra,
Quin dulce amaro numina temperent:
Mortalium & res circumacta
Instabili variant tenore.

Symmachus quoque plus vice simplici hanc sententiam epistolis suis intexuit. Vt lib. 1. ep. 42. *Sic nati sumus, vt sæpius aduersa fungamur. Fugiunt voluptates, & bona cuiusq; rei tam breuis vsus, quàm leuis sensus est.* Sic lib. 4. epist. 34. *Hanc omnibus humanis gaudijs legem natura dixit, vt curæ voluptatem sequantur. Natæ soboles primo parentes die exhilarant: mox pij metus breuem gratiam fugant. Honor in exordijs latus est; De hinc animos laborum æstus ingreditur.* Et rursum lib. 6. epist. 68. *Verum est, nequire hominem cuncta pariter voto amica sortiri* Item lib. 2. ep. 57. *fors versat humana, nec semper ex voto destinata succedunt.* Sed iam satis hîc immoratum. 9.

606. cognatæ discordia rixæ) Sic rixam fraternam dicit inf. lib. 6. v. 457. Solent autem fratrum & cognatorum iræ & odia esse acerbissima & grauissima: de quo vid. Euripid. Phœniss. & alibi.

607. Vterque) Non dubito, quin scripserit Guntherus, vtrique: error autem ex notis & compendio Scripturæ à librarijs commissus sit. Sic infrà extremo lib. 2. erratum erat: vbi vterq; pro vtroq; legebatur. Et li. 3. v. 340. Vterq;, pro vtraq;.

613. Hunc Noricus) Primam in Noricus nunc corripit, vt hîc, & mox v. 617. nunc producit, vt sup. 574. Ex quo loco notandum, Noricum Ducatum latè olim patuisse, cùm eius metropolis esset Ratispona, quæ hodie Bauariæ annumeratur. Sic inf. lib. 2. v. 6. Norica rura Licus lambit.

630. nam causa semper in omni) Reorum enim est fugere, (vt vulgò aiunt) non tantùm in hoc momenti iudi-
10. cio, cùm de restitutione spoliati agitur, quæ relictis rebus facienda est, sed etiam in alio quouis. Vnde Græci Oratores τ̃ φεύγοντος & τ̃ διώκοντος opponunt, & priore verbo Reum designant, seu eum quo cum agitur. Atque ita Imp. Hadrianus loquitur in l. 48. pars. ff. de iudic. Quem Græcismum Iustinianus quoq; passim retinuit: vt in l. 13. properandum. C. de iudic. l. 2. C. de iureiurand. propt. calum. dand. Et Gunth. infr. h. lib. v. penult. Patruo causam fugiente.

632. & seq. *Tribus absentem edictis in ius debere citari)* De trib. edictis multa mentio apud Gunther. vt hîc &
11. lib. 2. v. 363. lib. 5 v. 291. & lib. 7. v. 396. Vbi legalia edicta vocantur. & lib. 9. v. 189. & v. 271. vbi legitima edicta. Idq; ex Iure ciuili Rom. sumptum est: quo vel tribus distinctis edictis per interualla non minùs x. dierum Reus euocatur: vel statim vno pro omnib. quod peremptorium edictum appellatur. Vid. l. 68. ad peremptorium, cum 5. seqq. ll. ff. de iudicijs. Toties euocatus si quis præsentiam sui facere contemnat, contumax est: & contumacia eius litis damno coërcetur: vt est in l. 53. contumacia. ff. de re iudic. & apud Paulum lib. 5. sentent. tit. 5. §. trinis litteris. l. 8. consentaneum. & l. seq. C. Quomodo & quando iudex. Ami-
12. cus meus G. Schoppius putabat, Guntherum sine dubio scripsisse, vocari: Alterum verò illud, citari, esse à manu glossatoris alicuius. Cui vix est, vt assentiar. Nam Guntheri seculo citare vtebantur perpetuò pro in ius vocare: imò & diu antè: cùm quidem apud Latinè loquentes longa sit inter hæc duo differentia, quam explicat Duaren. lib. 1.

Disput.

Diſput.c.7.& probat Hub. Giphanius in Tractatu ſuo de Iudicijs, ſiue Proceſſu Iudiciario.

636. Inuaſor) Propriè immobilium eſt: vt Raptor mobilium.

639. dequeſti crudelia facta tyranni) Sæpè ἐμφατικῶς 13.
vtitur G. & dequerendi & deflendi verbo: quod ſemel notaſſe ſatis ſit. Multa autem ad hanc faciem iungebant. Sic 14.
apud Pſeudo Cornelium Nep. illum, qui Dareta Phrygium carmine expreſſit, legitur Depoſſe pro poſſe: vt DE, veterum more augeat: ſicut in verbo Deponendi admonuit IC. & in verbo Deuti, apud Corn. Nepotem Schoppius lib. 4. veriſimil. c. vlt.

647. iuris morumq́; ruinam) Elegantiſſimè & hîc & lib. 3. v. 414. morum ruinam dicit, tanquam cuiuſdam ędificij. Vide Liuium in Proœmio: & Trinummum Plautinam Sc. Staſime, & Nathanis Chytræi amici noſtri Prognoſticon.

656. Guiſcardus) q. dicas, Wiſchart/ qui ingenio eſt mobili & verſatili: der immerzu herumb wiſchet: ſtare loco neſciens, vt de Cæſare fecit Lucan. lib. 1. imitatione equi Virgiliani. Sic infr. lib. 4. Comiti cuidam Tuſcano Guerræ cognomen fuiſſe ait, quod item Germanicæ eſt originis.

665. Valido tractarent pectore) Malim calido: vt & 15.
infr. lib. 5. v. 182. pro *validos tumultus, calidos tum:* Sic calidum inf. v. 659. conſilium dixêre pro audaci & præcipiti, Plautus, Cicero. Liuius. Plaut. Epidico Sc. St. tacete: Reperiamus aliquid calidi conducibilis conſilij. Et Milite, Sc. Niſi hercle: Reperi, comminiſcere, cedò calidum conſilium citò. Sic apud eundem ſunt calidæ minæ, & calidum mendacium. Sic calidè agere dixit idem Epidico: vt rectè ibi MSC. Camerar. Vulgò malè, callidè. Calidè agere eſt ἀσυμπλῶς πράττειν. Sic Cic. 15. ad Attic. ep. 6. reſcripſit Hirtio: Nil illos (Brutum & Caſſium) calidius cogitare: cùm optaſſet Hirtius, ne quod calidius ineant conſilium. Sic idem 1. de offic. Vide & Nonium. Sic rectè emendat apud Silium Modius:

Moles illa viri, calidoq́; habitata Gradiuo
Pectora:

vbi vulgò, validoque. Sic libens correxerim etiam

16. 16. Apuleium 1. Metam. non procul à fine: *Condiscipuli calido consilio & nummis simul priuatus & cœna.*

667. maxima quædam) malim, quæq;.

669. cuiq;) Aug. ed. quiq;. quod rectius puto.

677. Regia sic volucris) Hanc comparationem cum aquilæ pullo (quam Gunth. expressit de Hor. lib. 4. od. 4.) æmulatus est elegantiss. I. Lipsius Cent. 1. ep. 69. in carmine Epidictico ad N. V. Andr. Dammium IC. ciuem meum clariss. Quod indicium primus mihi fecit Cl. V. Scipio Gentilis, collega coniunctiss. & compater amiciss. cuius commendatione primitus hunc auctorem amare & æstimare cœpi, cuius dono eundem primo habere licuit. μεγάλη χάρις αὐτῷ. Nam tametsi mihi iam anteà innotuerat ex citationib. summorum virorum, Cuiacij & Hotom. meiq; Doct. Ioan. Borcholti p. m. in comm. Feudisticis, de quib. tanquam ex vngue leonem æstimare poteram: nunquam tamen integrum nancisci potui ante eum diem, quo ipsum D. Gentilis beneficio singulari meum esse voluit.

17. *689. vulgus stolidum, prauum, rude, futile, vanum)* egregia verò epitheta. Adde Insipidum, quod vulgò tribuebat supr. Et meritò. ὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, ὔτε δικαίαν, ὔτε καλὴν: vt canit Cleanthes, qui τοῖς πολλοῖς ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν ibidem tribuit. Et alius quidam apud Athenæum eleganter: ὁ δῆμος ὐδὲν ὔτ' ἀκόει ὔθ' ὁρᾷ. Μηδ' ἂν γὰρ οἱ πολλοὶ μετὰ τύτων ἢ μέμψις, vt ait Rhetor ψόγῳ θήρους in Progymnasmatis editis ab H. Stephano Anno 1567. Similes sunt sententiæ apud Senecam, & Ioan Ludouic. Viuem.

18. *700. ad præmia magna vocauit)* præmia dixit pro diuitijs, more Lucretij. Vise Indicem Giphanij Doctoris & amici mei. Oportet autem summa & incredibili diligentia fuisse Guntherum, qui inculto illo seculo, nullo præeunte elegantissima sæpè dicendi genera tam àuidè consectetur, tam oportunè adhibeat.

19. *703. iniusto iure tenebant)* ὀξύμωρον hoc ab Ouidio mutuatus est, apud quem iniustum rigido ius dicitur ense. Est autem Ius iniustum, Ius belli, quod etiam iniquum dicitur. Sic patriæ iniquum tempus apud Lucret. est tempus belli.

709. aqui-

709. æquiuocum sibi) Græci ὁμώνυμον ἢ φερώνυμον hunc vocant Latini cognominem. Vide Nonium pag. 42. Paris. ed. Sic & infrà.

710. patris) Suspicor scripsisse Gunth. patrijs.

715. æterna laudis monumenta reliquit) Hîc quoque manifesta imitatio est Lucretij: cuius vt & Virgilij & Lucani lectionem Poëtæ nostro familiarem fuisse, multa in hoc opere argumento sunt. Sic ille æterna famæ monumenta dixit, hoc pulcerrimo versu:

Æternis famæ monumentis insita florent.

Cum quo comparare soleo hunc Guntheri versum:

Præclarumq; sibi cupientes didere nomen.

Nam hîc etiam verbum Lucretianum emicat, vt & in isto lib. 8. v. 107.

Certaq; fortunæ clarent exempla sinistra.

Sic & Plautum, & Terentium, & Sallustium, & Virgilium, & Plinium, & Senecam, & Symmachum, & Ausonium, aliosq; id genus heroës studiosè eum legisse & imitari voluisse passim apparet. Quod idcircò semel hoc loco dico, vt tantò pluris hunc scriptorem faciamus, qui adeò suprà seculum suum se extulerit, atque ex illa barbarie pulcrum os cœlo erigere ausus fuerit.

723. Spondebant) Leg. spondebat.

725. mandata extremo in fine dedisse) De morientium vltimis elogijs siue mandatis & dispositionibus videndus eruditissimus Brissonius lib. 7. De formulis. Illud autem mirum ac penè ridiculum videri queat, quod res alienas tam larga manu distribuit iste filijs suis. Sed fortuna res & bona socordium & ignauorum adiudicat vigilantibus strenuis atq; industrijs. Eò alludit.

732. fama vulgata) id est, famam vulgarem. Ad eum 20.
modum hoc dixit, quo sup. 433. secreta rerum, id est, res secretas. Sic prospera rerum, lib. 9. v. 84. Sic angusta locorum lib. 2. v. 10. & arcta locorum, lib. 4. v. 361. & iniqua viarum lib. 6. v. 86. Est autem elegans Græcismus, quo & Lucretius & Sallustius & Symmachus alijque vti amant. Vt ecce Symmachus lib. 3. epist. 74. multa in te virtutum natura congessit: quæ si quis trutinet pensiore iudicio, nesciat,

vtrùm

vtrùm in te bona fortitudinis magis ac mentis excellant. Sic totum illum locum restituit G. Schoppius Francus, lib. 3. verisimil. c. 1. Plura exempla vid. in Conlectaneis Lucretianis, quæ nolo compilare. Vel hinc palàm fit, quantus eruditæ antiquitatis amator fuerit Gunth.

743. Eualuit) E. præpositio auget vim verbi, vt in Euincere, Edurus, &c. vt aliâs etiam DE, teste Paulo in L. 1. ff. depositi. & Giphanio Indice Lucretiano.

744. rursum reuocata) De hac Palilogia quàm sit bonis auctorib. frequens, vid. Barn. Brisson. lib. *παρέργων*. & Animaduers. Is. Casauboni amici nostri eruditiss. in Sueton. initio lib. 1. vbi similiter planè loquitur: Intra paucos rursus dies repetita Bithynia. Sic Ammianus Marcellinus lib. 25. Iustitia redisse rursus ad terras.

754. regni vtriusq;) Orientalis scil. seu Constantinopolitani, & Occidentalis, quod iam olim ad nationem Germanicam translatum nrat.

767. partem litis vtramq; Euocat) Rectè. Oportet enim *ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι. Μηδὲ δίκην δικάσαι πρὶν ἂν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς*. Et vt Seneca inquit:

Qui statuit aliquid, parte inauditâ alterâ:
Æquum licèt statuerit, haud æquus fuit.

768. patruo causam fugiente) Erat enim reus: ideò (vt fit) lucem caussæq; cognitionem subterfugiebat: secundum supr. dicta ad v. 630. Quod sequitur v. vlt. *seruato iure*, id aliâs plenius dici solet, seruato iuris ordine. Cui contrarium est, neglecto iuris ordine aliquid præsumere: quomodo Gunth. inf. loquitur lib. 7. v. 395.

NOTARVM LIBRI
PRIMI FINIS.

NOTARVM AD GVNTHERVM LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

1. Malignus, pro angusto, parco, & exiguo. 2. Honestatis cura potissima sit. 3. Imitatio Virgilij & Claudiani. 4. Fidelis. 5. De feudorum amißione nonnulla. 6. Iudices inter dominum & vasallum qui. 7. Tam ac, vel atq; 8. Mediolani etymon. 9. Nimis, pro valde. 10. Signatum nomen. 11. Horatij imitatio & vera lectio. 12. Longobardia vnde dicta. 13. Magistratus non temerè perpetuandi. 14. Virtus, pro fortitudine militari. 15. Cælum vertice pulsare vel tangere. 16. Alpem, pro Alpes. 17. Manus regia, Guntherus aliquotiens emendatus.

V. 11. FAucesq; malignas) Epitheton hoc eo sensu cape, quo Virgil. Æn. xi. dixit:

—— tenuis quo semita ducit
Angustaq; ferunt fauces, aditusq; maligni.

Quem locum ob oculos hic fuisse Gunthero, quouis sacramento contendam. Sic lucem malignam pro parca atque exili idem Virg. Æneid. 6. vsurpauit. Sic Lucan. lib. 5. v. 651. loquitur. Sic Quintilian. lib. 2. c. 2. inter se opponit, malignum & effusum. In laudandis, inquit, discipulorum dictionibus nec malignus, nec effusus.

32. *Nec quid sit licitum perpendere, sed quid honestum)* Hoc ex Claudiano mutuatus est, cuius sunt ista:

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Succurrat, mentemq; domet respectus honesti.

Sunt & apud Ciceronem similes sententiæ. Paulus quoq; Apostolus inquit: πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Sic Symmach. lib. 2. ep. 23. Quid deceat magis, quàm quid libeat (malim, liceat) expendendum. Valeat igitur tyrannica illa ac nefaria vox eius, quæ priuigno suo Imperatori dicebat: Si libet, licet.

33. *proprium agnoscere)* Interponend. videtur, est, cum Pet. Pern. Quo verbo Aug. ed. tamen etiam caret.

Ibid. *agnoscere culpam, Culpa vbi nulla subest)* Mentis bonæ propriam ait esse hanc εὐλάβειαν & cautionem, omnia etiam tuta timentis. Eandem sententiam fermè totidem

totidem verbis Innocentius III. post Gunth. vsurpauit in c.2. ext. de obseruat. ieiuni: Sic enim ait: Bonarum mentium est, ibi timere culpam, vbi culpa minimè reperitur. Quanquam & de impijs dicat Psalmus: Illic eos trepidare timore, vbi nullus est timor. Porrò pietatis & religionis Friderici argumenta plura inf. indicabuntur.

43. *omnem*) Leg. omnes.

45. *fideles*) id est, Vasalli: vt sæpè in libris Feudorum. Sic inf. h. lib. v. 191.

47. *At quicunq;*) Caussa vna amissionis feudi hîc exprimitur: nempe si vasall⁹ domino seu seniori suo seruitiũ honestum deneget: munera militiæ renuat si fœdera iustæ vt ait lib. 8. v. 608. Quo loco & aliæ caussæ priuationis feudi afferuntur: vt, si successor feudi intra annum & diem

Spreuerit à Domino feudalia poscere iura:

hoc est, si inuestituram non petierit. Sed de his alijsq; caussis prolixiùs tractatur in vsibus Feudorum.

48. *curia censet*) Curiam dixit pro paribus curiæ. Nam si lis sit de feudo inter dominum & vasallum, eius litis iudices sunt pares curiæ, id est, eiusdem Senioris alij vasalli. Dominus enim in propria caussa iudex esse non potest. Vid. infrà lib. 8. v. 633. Confertur autem in hos Iurisdictio per electionem factam alternis, à Domino & vasallo: aut à Domino etiam solo, si vasallus eligere nolit. Qua de re prolixè explicat, ciuis meus Ludolphus Schraderus tract. feud. part. 10. sect. 8. 9. 10. 11. & 12.

56. *Nunc age*) Terræ Italiæ descriptio elegans: cuius explicatio à Geographis petenda.

63. *Hinc sale Tyrrheno, Venetis hinc clauditur vndis*) hoc est, mari Supero & Infero. Sic enim appellantur. Vndas Venetas dicit pro mari Adriatico.

65. *obice*) Peina, obijce, Vide Gellium lib. 4. c. 17.

66. *rigidum Boream*) Aug. ed. rapidum Boream.

74. *experta carinis*) id est, tentata. πεθηπηκῶς: id est, spectata. Lucan. Haud magis expertus discrimine Cæsar in vllo est, vt lib. 5. v. 249. Vide & Oth. Fris. exercita enim ex ipsius mente positum est.

86. *Venetus*) VVecheliani cùm aliâs Spiegellianæ editionis vitia ad vnum omnia ita religiosè retinuerint, quasi ab ijs nefas esset recedere, hîc sine caussa lectionem

mutâ-

mutàrunt in, Venetas: Sicut lib. 4. v. 439. pro Athesam reposuerunt Athesim, contra morem Guntheri.

90. Tam Cereris Bachiq; ferax, & mitis oliuæ Arboris) 7.
Sic ed. vulgares. At ego pro Et, libenter legerim quàm: vt sit, quod τῷ Tam respondeat. Schoppius tamen ~~Deeis~~ Ac, reponit, exemplo Plauti, qui iungit, Tam, atq;. Vt Amph. Sc. 1. Tam consimilis est atq; ego. Hoc primùm. Deinde pro oliuæ responsuerim, oliui: post quod verbum apponenda distinctio est: ne quis erret, iungendo, oliuę arboris. Non enim oliua dicitur arbor, sed olea: cuius fructus seu bacca, oliuá: vnde expressus succus seu liquor, oleum, oliuum, & oliuitas. Venit hîc mihi in mentem Plinij, qui in parte Italiæ quadam (puto Campania) scribit quasi certamen esse Liberi Patris cum Cerere. l. b. 3. N. H. c. 5.

92. nullo munere tardam) nouè dictum, pro carentem, priuatam, destitutam. Notandum hîc γλυκὺ σχῆμα, quo rei inanimatæ notitia & sensus tribuitur.

100. Seu quod ab inuento) Etymon Mediolani duplex affertur. Posterius approbauit Alciat. IC. Mediolanensis patricius, Emblem. 2. Vbi vid. Claudij Minois Comment. 8.

104. Vrbs opulenta nimis) Sic infr. 350. populosa nimis. 9.
Hæc quoq; partic. Nimis, biblicum quid sapit. Ea. n. pro valdè, vel admodũ, vel vehementer vtitur vetus Interpres locis penè infinitis. Quamuis & Plautus nonnunquam sic loquatur: vt Amph. Sc. 1. Nimis pulcris armis prędítas, &c. Sic Sempronius Asellio apud Gell. lib. 13. c. 3. L. Æmilium Paulũ, nimis bonum Imper. signis collatis decertare, &c.

107. Hanc vetus) Italia in vlteriorem & interiorem olim distinguebatur.

116. citerior) Nescio qua auctoritate vel ratione primam producat.

Ibid. *Græcia maior*) Ouid. 4. Fast.

Itala nam tellus Græcia Maior erat.

Hęc vsitatius Magna Gręcia dicebatur: vt est apud Cic. Tuscul. Quęst. Vnde aũt Græcia Maior dicta sit, docet Festus,

119. Scandia) Aug. ed. *Scanzia.* (quem vide.

126. signato nomine) i. recens cuso. κεχαραγμένῳ. Venusta translatio à re monetaria: qua & Horat. vsus est in Arte: 10.

Signatum præsente nota procudere nomen.

Sic enim potiùs ibi legendum videtur, quàm producere. 11.

127. Dicitur

12. *127. Dicitur à longis ea Longobardia barbis*) Idem etymon Isidorus lib. 9. tit. De gentium vocabulis amplexus est: Longobardi à longis barbis nomen habuerunt. aliter tamen alijs originari placuit. Vide Reinerum Reineccium in Panegyrico, quem Illustrissimo Principi meo D. Henrico Iulio scripsit. Sed malè sentiunt, qui à Bardis Saxoniæ populis, ac non potiùs à bartis, id est, barbis dictos esse Longobardos volunt. Est enim vox Latino Germanica, id est, Longobardica. Guntheri autem & Isidori etymo subscribit etiam Paulus Diaconus lib. 1. c. 9. Certum tamen est, Longobardos ab intactæ ferro barbæ longitudine, cùm primitus VVinili dicti fuerint, ita postmodum appellatos. Nam iuxta illorum linguam lang/ longam: Bart barbam significat. Hæc ibi Diaconus.

13. *145. fastum Ne pariat diuturnus honor*) σόφισμα πολιτικὸν hic obseruandum, de Magistratib. non facilè perpetuandis, ad vitandam scil. insolentiam. Quæ caussa etiam Romanos mouit, vt exactis Regibus, plerosq; Magistratus annuos esse voluerint. Plura ad hoc institutum annotata vide apud Is. Casaubonum Animaduers. ad Sueton. pag. 25.

149. Vt terra vix inueniatur in illa) Idem de hodiernis Heluetijs confœderatis vsurpare licet.

14. *152. armorum patriam virtute tueri*) Virtute armorum ita dixit, vt Plautus, virtute belli: quem imitata doctissima fœmina Sulpicia sic cecinit in Satyra sua:

> —— *Duo sunt, quibus extulit ingens*
> *Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.*

Sic & aliâs sæpè Gunth. virtutem pro fortitudine militari vsurpare gaudet, exemplo Sallustij, Ciceronis, aliorum. Sic supr. lib. 1. v. 249.

> ——*Romanum nostra virtute redemptum*
> *Imperium.*

Sic infr. lib. 3. v. 544.

> ——*magna miseram virtute redemit.*

156. iure) leg. *iura.*

168. quem mitem contemnit, sentit acerbum) Sic Bened. Arias Montanus in salutis humanæ monumentis, Argum. tab. 51. de duplici aduentu Christi fecit.

Christum

Christum sponte tibi venientem suscipe mitem.
Si non suscipies, experiere grauem.

170. *Omnibus Italiæ*) scil. vrbibus.

172. *Ardua sidereum pulsabat vertice cœlum*) Sic Babylon à Propheta dicitur vsq; ad cœlos exaltata. Ad Horatianam imitationem, Sublimi feriam sidera vertice (quam rectè hîc etiam Spiegellius obseruauit) addo Ausoni: Idyll. 8. Illum ego si cernam, tunc tangam vertice cœlum. Et Symmach. lib. 1. epist. 46. digito supera conuexa, quod aiunt, tangere. Græci quoq; vsi sunt hoc Prouerbio. Sic enim Aristænetus lib. 1. epist. XI. *καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐδόκει τῇ κεφαλῇ ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ*. Propertius quoq; lib. 1. eleg. 8. dixit ad eand. faciem, contingere sidera plantis: vbi tamen doctissimi viri, palmis substituunt: quos refutat Schoppius meus lib. 1. Verisimil. cap. 6. 15.

173. *Alpemq;*) Sæpissimè Gunther. eos montes, qui Italiam cingunt, & à Germania Galliaq; separant, ac vsitatè Alpes vocantur, Alpem nominat, exemplo Lucani & Claudiani. Huius sunt ista Paneg. 7. 16.

——extemplo frondosa fertur ab Alpe.

Illius hæc lib. 3.

Agmine nubiferam capto supereuolat Alpem.

Quomodo noster lib. 7. v. 222. *Nubiferæ rupes Alpis transcendere.* Glossar. tamen vet. negat Alpes habere numerum singularem.

175. *Orientis*) Leg. *Orientes*. Quam correctionem etiam inter Pitheanas postea reperi.

180. *vsq; adeò*) Epiphonema habens sententiam, vt puto, ex Marone translatam. Notus enim est versus summi vatis:

Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ.

Similis est locus apud Cornel. Nepotem: & Lucan. lib. 1. vers. 248.

183. *rebus sublata secundis*) Hoc quoq; hemistichion Virgilianum est ex 10. Æn.

186. *ergo vt tantorum*) Digressio de iure Imperatoris in Italia, tempore Friderici Ænobarbi & retrò Principum Germanicorum.

201. *Claudere iura manu*) Alludit, ni fallor, ad manum regiam, esse in manu alicuius i. potentia, arbitrio: 17.

&, manu emittere, pro è potestate sua, &c. Ex manibus dimittere: Ex manibus eripere, Plaut. Terent. Cic. Sallust. Liuius, Suetonius.] Ab. Oth. Frisingens. multùm tamen hæc imperatoris potestas limitatur, de qua meminit Pompon. in l. 2. ff. de orig. iur. & ad id, quod Imp. omnia iura in scrinijs suis recondita habere dicitur ex l. 19. C. de testam. Quod ad Rom. Pont. egregiè scil. accommodauit Bonifacius VIII. c. 1. De constit. in 6.

203. *Ipso præsente quiescant)* Velut minus lumen superuentu maioris obscuratur & euanescit.

CAPVT II.

1 Nauta, pro nauclero. 2. Plebes. 3. Vulgus mobile, cur immobile etiam dicatur. 4. Fatalis furor & cacitas. 5. Leonis flagellum, stimulus iracundiæ cauda. 6. Ducis & militis boni officium simul præstare. 7. Imitatio Virgilij & Ennij 8. Imber telorum. 9. Dolus pulcer seu bonus. Guntheri loca plurima quæ interpunctione, quæ lectione affecta persanantur.

207. *His modò, quæ poscit terræ cultura, retentis)* Ita legend. & distinguend. sine dubio. Vulgò terræ cultura recentis. Hæc quoq; emendatio mihi à Melchiore Kochio meo primùm indicata, & postea in Pithœi quoq; edit. deprehensa est.

211. *post tristia nubila clarum Sidus)* εἰκὼν elegantissima, quæ sup. quoq; fuit in arg. huius libri:

—— *Ceu sideris ortu*
Illustrata noui plebs Itala gaudet.

213. *Viribus)* Pern. siue Pith. vrbib. Quæ lectio procul dubio verior. Et stabiliri potest meo animo ex v. 182. sup. hoc l. Eleganter, fama loquax circumtulit: quod aliàs distulit, id est, disseminauit, sparsit, vulgauit.

1. 226. *Nauta)* Nautam καταχρηστικῶς dixit pro Gubernatore seu Nauclero. Non enim cuiusuis est nautæ arte ratem temperare, clauumq; regere. Notanda est hæc insignis comparatio, & ex antithesi conferenda cum descriptione tempestatis & naufragij, quæ est infr. lib. 10. v. 374. & seqq. Vel ex similitudinibus istis, quas vno loco colligam in INDICE, & ex orationibus, quas passim huic historiæ inseruit luculentas, elucet summum Guntheri ingenium, si alia eius documenta deessent.

240. *pha-*

240. *phaleratis vocibus*) vt lib. 3. verf. 563. phalerata mandata, &c.

253. *facti*) malim, *factis*.

269. *Esurie*) VVechel. ed. malè, *Esuriÿt*.

299. *arsura*) Aug. ed. *ausura*. Quid si mansura?

305. *plebes*) Antiquum & Ennianum verbum: quo & Sallustius, & Ausonius, & Liuius sæpis. vti gaudent. Ennij hi sunt versus memoria digni, quos & B. Hieronymus in Epistolis suis laudat:

Plebes in hoc regi antistat loco: licet
Lacrimare plebi; Regi honestè non licet.

Sic Auson. Idyll. 1. *Noxia quem scelerum plebes tremit.* Idem Mosella: *Læta operum plebes.* Sic trabes pro trabs est apud Lucan. lib. 10. *Crassumq; trabes absconderat aurum.*

307. *Girardi consulis ædes diruit*) Aug. ed. ædem. De ædib. pœnæ causa diruendis dicam inf. extremo lib. 8. vbi docebo, videri hunc morem apud Mediolanenses durasse inde vsq; à Rom. Reip. temporib.

330. *ereptos victoribus eripit agros*) Nam vt prouerbium habet, Fortis in fortiorem incidit. Et sacræ litteræ inquiunt: Væ qui spolias, quia spoliaberis.

334. *vetustas*) peccabat hîc vulg. lib. distinctio. Sed iunge, ruinas vetustas: non autem, vetustas erexit: ne inquam putes vetustatem erexisse, sed vrbs illa erexit seu instaurauit vetustas ruinas.

355. *immobilis vulgi*) Cur ita? Annón secundum Phocylidem, πολύτροπος ἐστιν ὅμιλος; & vt ait Sallust. Iugurth. vulgus plerumq; solet esse ingenio mobili, seditiosum atq; discordiosum, cupidum nouarum rerum, quieti & otio aduorsum? Est ita. Sed vt Fortuna, Ouidio teste:

——*tantùm constans in leuitate sua est*,

sic Gunth. dicere vult, istud vulgus tantùm in sua improbitate esse immobile, cum cæteroqui maximè sit mobile.

361. *gaudebat habere*) ἤυχετο ἔχειν. Græcismus, quo & infr. vtitur aliquoties.

363. *frustraq; citatos legibus*) id est, contumaces. De citatione trib. edictis facta dixi sup. ad lib. 1. v. 632.

368. *omnis*) Pern. siue Pith. omni. Vt mox infr. 380. Omni plena bono.

369. *bono spumantes nectare cellas*) ita legend.& distinguend. videtur.

384. *sedes innoxia*) Sic iuuenalis:

--- cum quo

Clauditur aduersis innoxia simia fatis.

Res enim vel anima carentes, vel animantes mutæ iniuriam facere, & noxiam contrahere non possunt: vt est in tit: Si quadrup. pauper. feciss. dic.

389. *vt si quis castrorum*) Simin. interdicta prouocationum & duellorum vid. lib. 7. v. 248. inter leges militares Friderici.

401. *medius*) supple, tamen. Præcessit enim, licet.

413. *Rhodano quas*) Aug. ed. quas Rheno. Non rectè.

414. *Bertholdus*) Eiusdem & infr. fit mentio lib. 5. v. 308. vbi eius cum Reinaldo transactio auctore Friderico facta refertur. Fuit autem Dux Zaringiæ siue Zeringensis appellatus: Et ad eum scripsit Papa Innocentius III. celebrem illam epistolam contra Philippum, Sueuiæ Ducem, Friderici nostri filium: quæ extat in c. venerabilem. 34. extr. de electione & elect. potest. Vbi multa ille de suo iure in electione & examine Imperatoris falsò iactat.

419. *Taneramq;*) Aug. ed. Tancramq;.

430. *validorum*) Sic rectè Pern. Alij nullo sensu aut metro, *validiore*. Aug. ed. *validore*, & in correct. validiore. Error natus ex notis.

441. *sictantibus*) fort. *spectantibus*.

445, *Tarquinum*) Leg. *Tarquinium*. Virg. Æneid. 8.

Nec non Tarquinium eiectum, &c.

454. *Prima dies*) Initia in bellis magnum momentum faciunt in vtramq; partem, pro vt sese dederint. Bella enim stant fama, vt ait Q. Curtius.

459. *augustam*) Pith. angustam.

464. *Apicius*) Apage hinc Apicium, qui à gula nominis celebritatem adeptus est. Placet enim valdè emendatio Iac. Cuiacij, qui Guntherum iuxtà cum Hotomano, cuius tamen aliarum rerum fermè omnium æmulus atque aduersarius erat, fecit plurimi. Is ergo Cuiac. libr. 5. Feud. in commentar. ad constitutionem Friderici De pace Constantiæ, legend. hîc docet Opitius: cùm & Otho Frising. lib. 2. histor. Ænobarbicæ c. 16. sic scribat: Marchio

Opitius.

Opitius, cognomento Malaſpina. Imperator tamen Opizonem vocat in d. conſtit. de pace Conſtant. vbi gratiam ei facit iſtius rebellionis, de qua hîc fit mentio. Et ita rectè Pith. apud Pernam edidit.

470. ſtimulare & compungere) His verbis ad nomen Spinæ alludit.

474. ſtolidus furor) Sæpè numero homines fatali 4. errore vel potiùs furore in propriam ruunt perniciem, & volentes pereunt. Quam in ſententiam extant verſus elegantes & graues apud Lycurgum Orat. contra Leocraten, Latinè redditi à Phil. Melanchthone, quos cum omnibus noti ſunt, hîc parco adſcribere: vt & Lucani verſus. Sic Velleius Paterculus lib. 2. Quippe ita ſe res habet, vt plerumq; cui fortunam mutaturus eſt Deus, conſilia corrumpat, efficiatque (quod miſerrimum eſt) vt quod accidit, etiam meritò accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat. Sic & Ammianus Marcellin. lib. 14. Solent manum iniectantibus fatis hebetari ſenſus hominum & obtundi. Idem libr. 17. In Tagetis Tuſci libris legitur, Veiouis fulmine mox tangendos adeò hebetari, vt nec tonitrum, nec maiores aliquos poſsint audire fragores. Eodem ſæpè alluſit Q. Smyrneus: vt lib. 1. *λυγραὶ δὲ μιν ὀτρύνεσκον κῆρες*, &c. Et poſtea eod. lib. *ἡ σεῦ πειθομένης μάκαρες. φρένας ἐξέλοντο καὶ νόον, ὄφρα σε κῆρες ἀμείλιχοι ἀμφιχέωνται.* Et lib. vlt. *παρέτραπε γὰρ νόον ἀνδρῶν αἶσα κακή.* Et lib. 12. *κῆρες γὰρ πάντων νόον ἔκβαλον.* perdita

475. gens prædita) id eſt, damnata. Sic vice verſa damnatus pro perdito inf. v. 488. Quid quod Plautus quoq; his verbis promiſcuè vtitur? vt cùm ait, capitis aliquem perdere, pro damnare.

482. vt leo) Comparationem hanc illuſtrem expreſſiſſe videtur ex illo Salomonis: Ira regis, ira leonis.

483. Exuerat q;) Ita reſtitui, cùm antea in O. l. legeretur, *exuerit q;*. Præceſſit autem, manſueuerat, cui hoc verbum in modo reſpondere certè oportet. Contrario modo erratum erat infr. lib. 3. v. 70. vbi legebatur, verterat, cùm ſit verum, verterit.

484. Si quis eum iaculis) In h. & ſeq. v. tam lectio, quàm diſtinctio peccabat, ſenſumque vitiabat. Pro, eum, legebatur, cum. Deinde perperam iungebantur hæc: irri-

ret generosi pectoris iram: cùm sint iungenda: Iram dissimulat reprimitque. Sed κακοστιγμίας infinitas ex hoc opere sustuli, quas non semper necesse est indicari, cùm à quouis attento lectore facilè deprehendantur. August. edit. quam postea vidi, quo ad distinctionem post, irritet mecum facit.

485. *Praditus*) Probo coniecturam Pithoei, legentis, Perditus.

5. *489.* *tunc se stimulante flagello Incitat*) De hoc iram colligentis leonis more videndus & Plinius lib. 8. c. 16. & Lucanus lib. 1.

Mox vbi se sæua stimulauit verbere caudæ, &c.

Plinij hac de re verba sunt ista: Leonum animi index cauda. Et mox: In principio terra verberatur: Incremento terga ceu quodam incitamento flagellantur. Adde & Catullum Galliambo: Age, cæde terga cauda; tua verbera patere. Sic ibi Cybele leonem exhortatur.

564. *Aggressus aditusq;*) ἐν παραλλήλῳ hæc duo nomina iunguntur, ne quis τὸ aggressus pro participio habeat.

515. *implicet*) malim, impluat, vt infr.

520. *Fundaq; fatifero tenerum secat aëra plumbo*) De vehementia & impetu fundæ eiaculantis glandes plumbeas vsque ad liquefactionem, vide quæ notabo infrà, lib. 10. v. 354.

523. *seq; exhortantur in arma*) Significat militaria celeusmata, quæ vocantur vt inf.

531. *Appensiq; cruci*) id est, furcæ. Sic lib. 9. v. 559. appensum ligno, dicit. Aug. ed. aspensiq;.

540. *oppugnat & adsilit hostes*) Oppugnare quidem eminus potuit. At (inquit Schoppius) quomodo hostes adsilire potuit, qui vrbe clausi? Fort. legend. adlicit, id est, ad pugnandum irritat & prouocat. Sed nec hoc ipsi satisfacit.

542. *præsens*) Eidem Schoppio melius videtur præses.

6. *546.* *perfecti militis vsum, Officiumq; simul discreti Principis implet*) Similem locum vid. lib. 4. v. 288. & seqq. Sic de Catilina Sallust. Multum ipse pugnare: sæpè hostem ferire: strenui militis & boni Imperatoris officia simul

mul exequebatur. Sic de Alexandro Magno Q. Curtius: de alijs alij ſcribunt. Sed tamen corporis munus à milite; ab Imperatore verò animi poſcitur : vt ex Xenophontis ſententia ſcribit Ammianus Marcellinus lib. 25. Nec temerè prœlio intereſſe Imp. debet.

556. *cruorem*) Diſtinguebatur hîc malè, ſic, quaſi iungenda forent, cruorem ſanguinis. Vt taceam, quod ita nemo ſanus loquitur, quorſum pertinuiſſet τὸ fluuio? At ſanguinis fluuius elegante hyperbole dicitur.

559. *Nulla eſt audacia maior*) Locus communis de fame imperioſa & indomita: ad quem vid. quæ notaui in Comment. Oppiani.

575. *certa pugnat pro morte*) id eſt, pro aqua lætiferâ, certò mortem allaturâ ob infectionem ſeu venenationem.

579. *Vltrò*) f. *vltrà*, id eſt, inſuper.

598. *ferreus imber telorum*) Sic lib. 9. v. 353. Vndique 7.
tela pluunt. Sic ferreus imber elegantiſſimè dictus eſt ab Ennio, hoc verſu:

Haſtati ſpargunt haſtas: fit ferreus imber. 2.

Quem imitatus Virgilius 12. Æn. hæc fecit:

——It toto turbida cœlo
Tempeſtas telorum, & ferreus ingruit imber.

Ipem Virgil. alibi telorum copiam cum niuibus comparat, Æneid. 11.

——Fundunt ſimul vndiq; tela
Crebra niuis ritu.

Sic Latinus Pacatus Drepan. Panegyr. Effuſis hinc inde ſagittarum nimbis. Aureos autem imbres Corippus Poëta inprimis elegans vocat miſſilia aurea.

607. *tuta mente recepit*) quaſi dic. cùm priùs laboraſſet veſania & alienatione mentis, iam ad ſe redijt: iam pectus reuocauit, vt Guntherus loquitur, eò reſpiciens, quod heroici motus atque impetus hominem, quem arripuerunt, quaſi extra ſeſe in ecſtaſin quandam rapiunt. Pflug. tamen leg. cenſebat: tota mente, id eſt, integra: vt Liuius initio prooemij ſui totam mentem vocat eam, quę à perturbationibus & ſollicitudinibus libera eſt. Quomodo & alij vtuntur.

 612. tan-

612. *tantum)* Videtur tam verbo, consurgere, iungi posse, quàm cum seq. plebeium. Pflug. malebat, in altum pro tantùm.

618. *Monarchiam totius sumere mundi)* An Rom. Imperium sit quarta & vltima mundi monarchia, grauis est controuersia, mota à Iohanne Bodino Gallo contra communem ac receptam ex literis sacris opinionem: quam contra ipsum defendendam suscepit Matthæus Dresserus, à Bodino per contemptum homo de Schola appellatus.

627. *solidæ fodiendo viscera terræ)* Describit cuniculos. Et viscera terræ vsurpat, exemplo Ouidij, interiores eius partes, quæ sunt Græcis ἔντερα: Sicut in animali eæ partes sunt abditæ & profundæ.

635. *protinus occurrens)* Simile quiddam in obsidio Viennæ Austriæ à Christianis aduersus Turcas cuniculos agentes factum memoratur.

640. *Vlterior cœlo non reddidit)* Schoppio placebat rescribi, vlterius.

657. *miles duce fretus vtroq;)* Sic restitui, cùm legeretur, vterq;. Nam quis est miles vterq;? At vtroq;, id est, & Othone Com. Pal. & Duce Allobrogum.

659. *Ablatis furtim scalis)* Ego verò, vt muri fastigia conscendi possint, Adlatis, non Ablatis scalis opus esse iudico. Ita ergo restituendum. Voluit exprimere Germanicum illud: Die Leitter anlehnen.

9. 663. *pulcro sublata dolo)* Alludit ad dolum bonum, qui à Iurisconsultis vocatur, estq; positus in solertia Strategematum. Sic apud Quintum Smyrneum 12. Paralipom. Vlixes ὑπεθήκατ' ἀχαιοῖς μῆτιν καὶ δόλον ἐσθλόν. Sic ἀπάτην δικαίαν dixit Æschylus.

vers. vlt. *capto muroq; repellunt)* f. castro muroq; repellunt. Schoppius.

NOTARVM LIBRI SECVNDI FINIS.

NO-

NOTARVM AD GVNTHERVM LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

1. De Eucharistia quadam ex antiquitate repetita non protrita. 2. Sanctorum reliquia. 3. Pulsare precibus, conuicio, lite, actione: pro, lacessere vel conuenire. 4. Boni cum malis non perdendi. 5. Prouentus etiam pro rerum malarum copia. 6. Fœdus naturæ inter homines. 7. Desperatio in audaciam vertit. Guntherus emaculatus.

V. C*Ertè*) malim, certæ.
6. 9. *Altaris*) Sic & Sancti Patres tam Græci, 1.
quàm Latini de Eucharistia loquentes passim dixerunt Aram, Altare, *θυσιαστήριον*: ipsamq; Eucharistiam nunc oblationem, nunc sacrificium, nunc hostiam: quæ appellatio adhuc hodie hæret in pane consecrato, etiam inter idiotas. Sed ad differentiam sacrificiorum & victimarum seu hostiarum veteris fœderis hoc appellârunt Incruentum sacrificium: Græci *ἀναίμακτον θυσίαν*: non quo voluerint Laicos vsu calicis prohibere, & communicatione sanguinis Dominici arcere: [hoc enim grande sacrilegium vocat ipse Papa Gelasius in c. 12. comperimus. De consecrat. dist. 2. Vbi vult, aut integra quemq; Sacramenta percipere, aut ab integris arceri debere: qui textus cùm sit generalis, nequaquam (si verum amamus) ad solos Sacerdotes eum restingere poterimus, quod facit auctor rubricæ seu summæ. Neque enim nigrum per rubrum restringi, sed hoc secundùm illud intelligi debet, vt cum vulgo Topicorum legalium loquar.] Sed ideò, vt dicebam, ne quis putet, hîc sanguinem effundi, vt in priscarum victimarum mactatione: vel etiam opposuerunt hanc appellationem criminationibus & calumnijs Paganorum, de quibus ex Tertulliano alijsq; constat, quòd Christianos infandæ cuiusdam *αἱματοποσίας* insimulârint. Vt autem hîc & de tempore Cœnæ Dominicæ sumendæ, alijsq; circa eandem priscis ritibus ac sollennibus aliquid *ὡς ἐν ἐκτροπῇ* adspergamus: primitiuæ Ecclesię homines

mines

Ex... est Cyprianus in Exposit. Orat. Dominicae.

mines cotidie ea vtebantur: vnde θυσία καθημερινὴ, id est, cotidiana hostia apud Chrysostomum dicitur homilia 3. ad Ephes. Quotidiè iteratur hęc oblatio, & quotidie Christus pro nobis mysticè immolatur: inquit Paschasius, & B. Augustinus in c. 71. & seq. De consecr. dist. 2. Et in Sententijs Prosperi: Christus semel immolatus in semetipso, quotidie immolatur in Sacramento. c. 52. semel. ead. dist. De consecrat. B. Ambrosius in c. 10. ad Hebr. Nónne (inquit) per singulos dies offerimus? c. 53. ead. dist. 2. Eodem libens retulerim Plinij de Christianis testimonium lib. 10. Epistolarum ad Traianum Imper. vbi scribit, solitos esse stato die ante lucem conuenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum inuicem, seque Sacramento obstringere, &c. Quamquam ibi Sacramenti verbum & de iureiurando simpliciter accipi possit: & status ille dies fortasse sit ἡ Κυριακὴ ἡμέρα, id est, Dies Dominica: de qua placet adscribere locum ex Epist. 3. B. Ignatij, viri Apostolico spiritu pleni. Καὶ μετὰ τὸ σαββατίσαι ἑορταζέτω πᾶς φιλόχριστος τὴν Κυριακὴν, τὴν ἀναστάσιμον, τὴν βασιλίδα, τὴν ὕπατον πασῶν τῶν ἡμερῶν. ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλε, καὶ τοῦ θανάτου γέγονε νίκη ἐν Χριστῷ. ὃν τὰ τέκνα τῆς ἀπωλείας ἀρνοῦνται, &c. Id est: Post Sabbathi cultum quisquis amat Christum, celebret diem Dominicam, resurrectione videlicet Domini insignitam, illam reginam ac Principem omnium dierum: in qua & vita nostra exorta est, & mors per Christum deuicta: quem filij perditionis abnegant. Ergo, vt dicebam, vel quotidie, vel certè quot diebus dominicis Cœnam hanc sacram celebrabant veteres Christiani. Plus dico, etiam domi quisq; suæ Eucharistiam seu Communionem sacram cuiuis cibo præmittebant: vt ex Tertulliano & Hieronymo obseruauit Beatus Rhenanus Annotat. ad librum de Corona militis. Sed vt paulatim ardor Christianismi refrixit, & sinceritas eius contaminata est, & adulterata religionis simplicitas: ita & cœnæ sacræ rarior esse vsus cœpit, quasi assuetudine crebritateque illa metuendum esset, ne vilesceret. Restrinxerunt igitur eam ad certa quædam tempora, quæ alijs temporibus sanctiora habebantur. Et Chrysostomus quidem d. homilia 3. significat, suo æuo in Ecclesia Græca συνήθειαν καὶ νόμον fuisse, vt tempore Quadragesimæ & Die Epiphaniorum

rum participarent myſteria. Sed ipſe grauiter illum morem eamq́ue legem reprehendit atq; oppugnat, conquerens, quòd Sacerdotes extra illa tempora quotidie fruſtra adſtent ad altare; nemine Laicorum participante, quodq́; fruſtra & dicis cauſſa vocetur καθημερινὴ θυσία. Vrget itaq;, ſæpius participandum eſſe. Idemq́ue facit homilia. ſupr. in ep. 1. ad Timotheum, & homil. 6. vocat λατρείαν καθημερινήν. In Concilio autem Agathenſi decretúm legimus, vt minimùm ter in anno vnuſquiſq; Laicus communicet: in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte. Qui ne his quidem temporibus communicaret myſterijs, inter Catholicos non haberetur. Relatum eſt in c. 19. De conſecrat. Diſt. 2. Eademq́ue tempora & Fabianus Papa præſcribit in c. 16. ead. Diſt. non vt ne frequentius, ſed ne rarius quiſquam communicaret. De quotidiana verò communicatione B. Auguſtinus lib. de Eccleſiaſt. Dogmatibus, cap. 53. ſic ſentit, vt inſtitutum illorum, qui Euchariſtiæ communionem quotidie percipiunt, nec laudet, nec vituperet: hortetur tantùm & ſuadeat, omnibus dieb. Dominicis communicandum. In epiſt. verò 118. c. 3. iubet, vnumquemq; facere, quod ſecundùm fidem ſuam piè credit eſſe faciendum: h.e. vniuſcuiuſq; conſcientiæ & pio arbitrio hoc relinquit. c. 13. De conſecrat. Diſt. 2. At Nilus Epiſcopus & Martyr in Capitulis ſeu Parænesibus ſuis etiam quotidianam ſuadet communionem. Sic enim ait: πάσης ἀπέχου φθορᾶς, καὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου πᾶσαν ἡμέραν μέτεχε. οὕτω γὰρ χριστοῦ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον γίνεται. Sed & hoc in dubium à nonnullis reuocatum reperi, an illo ipſo die, quo Cœna ſacra primùm inſtituta eſt à Saluatore noſtro, rectè eadem ſumatur. Et ſumendam eſſe ab omnibus fidelibus, præcipit Soter Papa, idq; (vt ipſe ait) ex vſu Eccleſiaſtico: quo etiam Pœnitentes poſt ſatisfactionem Canonicam ad communionem recipiantur. Sed & Baptiſmum, primum Noui fœderis myſterium, in quo ianua ſalutis aperitur, vt inquit Leo Papa epiſt. 35. ad certa aliquando tempora reſtrinxerunt (excepto tamen caſu neceſſitatis) vt ad Paſcha & ad Pentecoſten. c. 22. celebritatem. De conſecrat. Diſt. 3. c. 11. non ratione. & c. 12. duo tempora. & 6. ſeqq. De conſecrat. Diſtin. 4. Cuius inſtituti rationem inueſtigat Leo Papa, ep. 4. Verùm ad Euchariſtiam paulìſper redeamus: ad

cuius

cuius prisca sollennia hoc quoq; pertinet, quod non nisi à ieiunis hominibus sumenda sit. c. 49. Sacramenta altaris. De consecrat. dist. 1. c. liquidò. 54. De consecrat. dist. 2. Et hoc quoq;, quod sancti Patres primùm suaserunt, vt coniuges aliquamdiu ante vsum sacræ Cœnæ à complexu maritali abstinerent atq; secubarent: vt Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, Gregorius Magnus: quorum sententiæ à Gratiano referuntur, caus. 33. quæst. 4. Tandem Eliberitano Concilio constitutum hoc & ad necessitatis legem productum est, vt coniuges tribus vel quatuor, vel etiam octo diebus antè secubent, seseq; à concubitu contineant. c. 21. omnis homo. ead. dist. 2. Quomodo & inter paganos vsitabatur, vt pridie saltem à Venere purum sese præstaret, qui sacris operari aut interesse vellet: quod ex Tibullo alijsque Poëtis didicimus. Audiuerant nimirum aliquid etiam Ethnici de illis Dei edictis, quibus per Moysen populo postridie in conspectum Dei venturo munditiam sanctimoniamq; præcepit. Priusquam verò sacra communio administraretur, proclamabat Præco, vt quidam, quos tantis mysterijs (quæ sæpissimè φρικτὰ, q. d. horrenda seu veneranda, Græci Patres, vt Chrysostomus, Nazianzenus, Damascenus, alij vocant) interesse nefas ducebant, exessent. Ac de Catechumenis quidem nota res est, eos ab hac λειτουργίᾳ, seu actione sacra submoueri consueuisse, vt qui mysterijs nondum satis initiati essent. Atq; hæc erat, quæ dicebatur Missa catechumenorum, id est, missio vel dimissio. c. 67. Episcopus. De consecrat. distinct. 2. Nam & B. Cyprianus sæpè missam vel remissam pro remissione vel missione vsurpat, magistri sui exemplo Tertulliani, ad quem vide Annotat. eruditissimi Beati Rhenani in lib. 4. aduers. Marcionem. Iubebantur autem & Pœnitentes exire (id est, qui ob maius aliquod delictum seu peccatum mortale sacris interdicti publicam agebant pœnitentiam, & Ecclesiæ, cuius disciplinam læserant, hoc modo satisfaciebant ex arbitrio Episcopi) & qui orare nescirent. Putaui, Sacerdotem ipsum clara voce solitum iubere id hominum genus abire. Sed aliter me docuit Chrysostomus, qui d. homil. 3. ad Eph. certi præconis meminit. Sic enim ait: ἀκούεις ἑστῶτος τοῦ κήρυκος, καὶ λέγοντος. ὅσοι ἐν μετανοίᾳ, ἀπέλθετε. ἀπέλθετε, οἱ μὴ δυνάμενοι δεηθῆναι.

Nimi-

Nimirum cum Pagani à ſuis falſis ſacris procul eſſe profanos iuſſerint (quod multis & Græcorum & Latinorum auctorum teſtimonijs probat Ampliſſ. Briſſonius lib. 1. De Formulis) multò hoc iuſtius à Chriſtianis factitatum eſt, & adhuc fieret, ſi ij eſſemus, qui eſſe debemus, hoc eſt, ſi diſciplina vigeret Eccleſiaſtica, quæ non minùs, quàm vel militaris vel ciuilis ἔῤῥει καὶ οἴχεται. Illis abire iuſſis, ad eos, qui remanſiſſent communicaturi, Sacerdos Præfationes quaſdam certas ac ſolennes ad præcipua Chriſtianorum feſta accommodatas ipſi communioni præmittebat: quæ adhuc paſſim locorum laudabiliter retinentur. Egregium enim pietatis incentiuum in ſe continent. Harum nouem canonizantur approbanturq; in c. 70. & c. ſeq. De conſec. Diſtin. 1. Poſt hæc Panis ille myſticus frangebatur, & quidem per ipſum Sacerdotem, ab eoq; inter communicantes (quibus eum non in os inſerebat, vt hodie fit, ſed in manum porrigebat) diſtribuebatur. Fractio panis ex Diuo Paulo 1. ad Corinth. ſumta, etiam à B. Ignatio inculcatur, epiſt. 11. ἕνα ἄρτον κλῶντες, ὅ ἐστι φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ, διὰ Χριστοῦ Ἰησοῦ. καθαρτήριον ἀλεξίκακον, id eſt: Frangentes panem vnum, quod eſt Pharmacum immortalitatis, antidotum mortis, vitamq; concilians in Deo per Ieſum Chriſtum, medicamentum vitiorum & malorum omnium expulſiuum & purgatorium. Eadem porrò fractio diu in vſu Eccleſiæ manſit, vt apparet ex B. Auguſtini ſententia relata in c. 37. cùm frangitur hoſtia, & ex confeſſione ſeu Palinodia Berengarij in c. 42. Ego Beringarius. De conſec. diſt. 2. De Sacerdote quod dixi, eum fuiſſe ſolitum frangere panem Euchariſticum, probatur per reſcriptum Honorij III. in c. 7. Thomas extr. De corpore vitiatis ordinand. vel non. Vbi vult Papa, non ideò minùs ordinandum eſſe Sacerdotem, quòd vngula pollicis (vnguem dicere voluit. Nam vngula quadrupedum propria eſt) ei auulſa ſit, dummodo ſatis adhuc pollens potenſq; ſit pollex (alludit ad etymon pollicis) ad frangendum Euchariſtiam. Sed Rotomagenſis tandem Synodus vetuit, Laicorum manibus Sacrum illum panem contingi, eumque per manum Sacerdotis cuique in os inſeri voluit. Hoc ampliùs etiam aquam admiſcebant vino Calicis Dominici: quam quidem mixturam

ram adeò necessariam aliqui existimârunt, vt sine ea hoc mysterium non rectè celebrari putârint. c. 1. 2. 3. 4. 5. & 7. De consecrat. Dist. 2. Maximeq; in hac sententia fuit Cyprianus, ex cuius Epistolis, maximè lib. 2. ep. 3. dd. cc. 2. & 3. sunt desumpta. Iustinus Martyr quoque Apologia 2. (quam Imperatori Antonino Pio pro Christianis obtulit) aquæ huius iuxta cum pane & vino meminit: aliosq; simul circa Eucharistiam tunc temporis vsitatos in Ecclesia ritus refert. Vtebantur & cannis seu fistulis, quibus sanguinem Dominicum ex calice exorberent, maximè Laici: quod idem probat testimonijs Beatus Rhenanus d. loco. Sed & quoties Cœnam celebrabant, singuli Deo aliquid offerebant: quem Sanctorum Patrum vsum confirmat & Pontifex in c. 69. omnis Christianus. De consecrat. dist. 2. Hinc ipsum Panem sacrum, vel potiùs complures buccellas, oblatas dixêre: quod verbum etiam in vsu vulgi nostri sine vllo ferè intellectu subiectáue notione remanet. Quia verò hoc etiam bono pioq; fortasse studio constitutum est, vt in Missarum solennibus preces ad Deum pro animabus defunctorum funderentur: c. 72. visum est. & c. seq. De consecrat. dist. 2. hinc illa tandem inualuit opinio, non pro viuis modò valereátq; efficax, sed etiam pro defunctis offerendnm esse Deo istud sacrificium. Ac Missæ pro defunctis mentio fit in c. 24. non mediocriter errant. De consecr. dist. 5. Vbi quasi Hieronymi verba referuntur. Sed nimis, meo quidem animo, manifestè παρεμβεβλημένα sunt ista: Dum igitur pro cunctis animabus. vsq; ad. Audiant itaq;. Cùm enim non cohæreant neq; cum antecedentibus, neq; cum consequentibus, quouis Sacramento contendam, Hieronymi non esse. Sunt autem Oblationes pro defunctis etiam apud Tertullianum, antiquissimum apud Latinos Scriptorem Ecclesiasticum, in libro De Corona militis, & De Monogamia. Quid? quod Ioan. Damascenus περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων, &c. (nisi scriptum νοθεύεται) ad ipsos Apostolos auctores Oblationem seu Missam pro defunctis refert. Sic enim ait: οἱ δέ γε μύσται καὶ αὐτόπται τοῦ λόγου, οἱ τὸν τοῦ κόσμου γῦρον ζωγρήσαντες μαθηταὶ τοῦ σωτῆρος καὶ θεῖοι ἀπόστολοι, ἐπὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων μνήμην ποιεῖσθαι τῶν πιστῶς κοιμηθέντων ἐθέσπισαν. Idq; ait βεβαίως καὶ λίαν ἀναν-

τίῤῥη-

ἀῤῥήτως, id eſt, firmiter ſineque omni contradictione, ab Apoſtolica & Catholica Eccleſia tum ab initiò ſic ſeruatum eſſe, tum porrò ad finem vſque mundi ſeruatum iri. Quod ſumpſiſſe videtur Damaſcenus ex Ioanne Chryſoſtomo homilia 3. ad Philippenſes. Imò & prior Chryſoſtomo Arnobius extremo lib. 4. teſtatur, Chriſtianos in conuenticulis ſuis ſolitos pacem cunctis & veniam à ſummo Deo poſtulare, adhuc vitam degentibus, & reſolutis corporum vinctione. Plura ad notitiam antiquitatis Eccleſiaſticæ circa horum myſteriorum vſum pertinentia non vulgaria reperies apud Beatum Rhenanum, quem non compilabo: ac potiùs, quoniam ſatis exorbitaui, tandem ab hoc, quaſi diuerticulo, non iniucundo, vt ſpero, illuc vnde digreſſus ſum, redibo in viam.

16. profugata) fort. legend. proculcata. An flagellata? vt inf. v. 55. templa flagellantur. Sic flagella tormentorum dixit lib. 7. v. 533. Et flagellatam tormento molem lib. 8. v. 51. Et, tecta flagellant, lib. 10. v. 353. [redacted] tamen reponebat: En profugus alta, vel, celſa miſſ. Sed præfero his coniecturis omnibus lectionem Nob[redacted] Chriſtoph. Pflugij: hanc: Ecce profligata.

21. nudo veſtigia greſſu Figentes) Tales infr. Mediolanenſes Friderico occurrunt.

22. tum) ſic legend. puto, vbi vulgò, tunc. Per pios cineres intelligit hic eas, quas vocant Sanctorum Reliquias. Per has cum conſtet, olim miracula edidiſſe Deum ad conuertendos infidelium animos, poſtea hominum ſuperſtitio Idola ex ijs fabricauit: ſæpè etiam neſcio, quæ oſſa pro ijſdem venerata eſt, ab impoſtoribus & nundinatoribus venditata.

50. Sed bella nec illos) Quos vſus bella non ſinunt exercere? Nimirum ſtudiorum, Pſalmorum & precum, ad quas faciendas conuenire non licet per tumultum bellicum. Non ſolùm igitur Leges inter arma ſilent, ſed & preces. Vt autem hîc precibus pulſare Deum dixit, ita Iuſtinianus ſæpè ſolet dicere, pulſare aliquem actione vel lite, pro iudicio conuenire. Hinc rectè in vet. Gloſſario: Pulſat, *αἰτιᾶται*. Pulſati, *κατασπώμενοι*. Vbi non rectè ſcribi cenſeo, *κατασπαμένοι*. Arnobius lib. 4. Ne veſtras aures conuicio aliquis petulantiore pulſaret, de atrocibus formulas conſtituiſtis iniurijs.

55. Ergo

55. *Ergo pius pariter*) Confer locum huic geminum, qui est lib. 5. vers. 134. & Senecam, apud quem Nutrix ad Hippolytum, omne muliebre sexus propter vnam Phœdram oderat: Cur (inquit) omnium fit culpa pauca-
4. rum scelus? Sumpsisse autem ista Gunthr. videtur ex colloquio Abrahami cum Deo, quod Genes. 18. describitur: Numquid perdes iustum cum impio? Absit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius. Non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram. Nequaquam facies iudicium hoc. Quid? quod Ethnici quoque aiunt, propè abesse ab interitu eam Rempub. in qua

ἐν ἰῇ τιμῇ ἠ μὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

Doctus & indoctus pretio censentur eodem. C. Dinn.

Interdum tamen fit, vt secundùm Horatium Diespiter neglectus incesto addat integrum: & vt tota ciuitas aut regio vnius ob noxam & furias plectatur: vnde in versu Hesiodi dicitur:

πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ.

57. *Si scelerum vindex*) Legebatur antea perperam, *Sic scelerum* v. & mox post, *venisti?* signum interrogationis erat appositum. Quæ ita, vt edidimus, restituenda sunt.

60. *Parce bonis, & perde malos*) Nam qui malis parcit, bonos it perditum, vt sup. lib. 1. v. 479. ex Sallustio, Seneca & Ausonio docui.

5. 70. *verterit*) Legebatur, *verterat*: non rectè.

78. *de more vetusto*) Cicero, More maiorum dicit.

79. *iniustæ victrici*) lego, *iniustè.*

88. *In tantis scelerum prouentibus*) Sic Lucanus lib. 2. Tantóne nouorum prouentu scelerum. Exprimit verbum Græcum φορά. Rectè Nonius hoc annotauit: Prouentum etiam malarum rerum dici veteres voluerunt. Et idem pag. 221. ed. Paris. Thesaurus (inquit) etiam pessimæ rei copia dici potest. Sic Euripides Ione θησαυρὸν κακῶν ἀνοίγνυσθαι dixit. Propertius lib. 2. etiam examen stuprorum.

92. *Vlcisci scelerum noxas*) Hoc & seq. v. continetur officium boni Principis & Magistratus: qui etiam Paulo teste Roman. 13. Dei minister est, ad bonum quidem benè faciendi: ad terrorem verò malè agenti: neque frustra gladium

dium gerit, sed ad vindictam & exerendam iram aduersus delinquentes.

95. homines fœdere naturæ iunctos) Sic Seneca 2. controuers. 7. Humanum genus cognatum naturâ dixit. Et IC. Florentinus in l. 3. ff. de iust. & iur. Natura, inquit, inter nos cognationem quandam constituit. Estque in primis memorabile, quód in hanc sententiam Philo scripsit lib. 1. De vita Mosis: ὁ κλείνων ἄνθρωπον, εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενος καὶ βιασθεὶς, ὑπαίτιος εἶναι δοκεῖ, διὰ τὴν ἀνωτάτω καὶ κοινὴν συγγένειαν: Fœdus naturæ etiam Ouidius dixit 10. Metamorphos. 6.

105. Arctantur) Aug. ed. *artantur*. rectè.

109. sic pestem peste leuamus) κακὸν κακῷ ἰώμεθα: quod tamen fieri vetat Sophocles. Sed ἄλλα φασὶν ἄλλοι.

111. Viuere, nec gratas viuendi noscere caussas) Videtur Gunth. respexisse ad hunc Manilij versum, eumq; παρῳδῆσαι.

Et propter vitam viuendi perdere caussam.

112. At tu per fidei) Obsecratio vehemens, vt est tota oratio plena παθῶν.

118. aliàs quocunq;) malim, alijs quæcunque alijs, scil. bonis aut rebus. An, omnibus, scil. nobis, ereptis seu abreptis extra Terdonam, quocunq; terrarum aut gentium victori libuerit.

125. laborem Dissimulans) vt ille apud Principem Poëtarum, qui

Spem vultu simulans premit altum corde dolorem.

Iungenda autem videntur ista: laborem animi: non, vt vulgò distinguitur, Animi documenta.

127. exemplum sancire) Sic lib. 6. vers. 566. eunctis exempla relinquat, more Terentij, apud quem est: Exempla fient. Sic & Græcorum elegans est verbum de pœnis, παραδειγματίζειν. Sic alibi Gunth. timorem sancire non semel dixit.

135. Tandem spe posita) Desperatio & necessitas fortes efficit. Nihil enim amplius metuunt desperabundi. 7.
Sæpè ad hunc locum communem alludit opt. Poëta Q. Smyrnæus: vt lib. 2. Paralipom.

——ἐπεὶ μέγα κάρτος ἀνάγκη
πολλάκι μαρναμένοισι καὶ ὑπὸ δυνοῖσιν ὀπάζει.

Vt lib. 12.

τρωσὶν γὰρ ἐνέπνευσεν μέγ' ἀνάγκη
θάρσος, ὅπερ πρὸς ἄρηα καὶ οὐτιδανόν περ ἐγείρει.
κάρτιστοι δὲ τότ' ἄνδρες ἐπὶ μόθον, ὁππότε θυμόν
παχνέμενοι στυγνότητος ἀφειδήσωσιν ὀλέθρου.

Vt lib. vlt.

—— περὶ γὰρ κακὰ μυρία κῆρες
ἀνδρὶ περιστήσαντο. μένος δ' ἐνέπνευσεν ἀνάγκη.

Vide & Guntherum nostrum infr. lib. 10. v. 162. vbi plura huc facientia annotabo.

161. reddita) malim, *dedita*.

154. In sortem cætera prædæ Omnibus) Vide quæ dicam ad v. 468. lib. 10.

209. Vt tuba) Varia instrumenta Musica hîc notare licet, partim ἐμπνευστά, partim ἐγχορδα.

214. Pæana lætum canat) παιήονα κυδαίνειν vocat Oppianus: ad quem, si benè recordor, annotaui, duplicem Græcos Pæana habuisse: quorum vno Martem ante pugnam inuocabant; altero Apollinem celebrabant, partâ iam victoriâ. Priore modo vsurpat Euripides Phœnissis, cuius ibi Scholiasten vide: & adde Scholiasten Thucydidis.

219. stimulatus Apolline) ἐνθουσιασθείς.

221. Quid volui demens) Virgilianum hemistich.

222. tentare) August. edit. *temptata*: quæ lectio non contemnenda videtur.

239. peregrinis statio benè nota carinis) Hîc quoque Virgilianam agnoscas imitationem. Quod autem nonnulli tales versus, qualis hic est, explodere solent ceu monachales, iniuriam facere videntur etiam optimis Poëtis, apud quos tam sunt crebri, vt penè elegantiam quandam hîc affectârint: quod rectè monet I. Douza in Notis ad Tibull.

240. condicto tempore) id est, statuto, conuento. Sic inf. condictam vrbem lib. 6. v. 398.

242. caput mundi Romam) Sic Ausonius Mosellâ, caput rerum Romam, populumq; patresq;, &c.

259. absente) nato.

CAPVT

CAPVT II.

1. Distinctio Christianorum in Populares seu Laicos, & Clericos. 2. Ars fallendi veritatis specie pingere falsitatem. 3. Caput male firmum cum cæteris membris infirmitatem suam communicat. 4. Seneca leuiter tentatus. 5. Legum senectus, mutabilitas & mortalitas atq; iustitium. 6. Ille & Iste ad quid referantur. 7. Tutela quam variè accipiatur. 8. Asylum Romuli. 9. Belli domiq;. 10. Symmachi locus correctus; alius eiusdem tentatus. 11. Augusto felicior, Traiano mitior. 12. Virtus Francona, id est, Franci. 13. Onustus laude, donis. Plurima Guntheri loca persanata.

262. *Cuius origo*) Digressio in commemorationem caussæ illius contemptus Clericorum apud pop. Roman. Caussa fuit seditiosum & populare dogma Arnoldi Brixiensis, qui Clerum, Monachos, Episcopos, ipsumq; adeò Papam Rom. traduxerat in concionibus ad vulgum, cui hæc cantilena valdè grata accidit, quamuis ipse sæpè non sit melior illis, quibus obtrectat. ὄψον δ' λόγοι φθονεροῖσιν, inquit Pindarus.

265. *edocuitq; diu*) sub Magistro Petro Abelardo Britannico: de cuius ingenio & dogmatibus vid. Othon. Frising.

266. *assumpta sapientis fronte*) ὑποδὺς σχῆμα σοφοῦ ἀνδρός.

269. *plebis adulator*) δημοκόλαξ. Poplicola.

270. *Pontifices*) hîc intelligendos esse Episcopos inferiores docet mox sequens antithesis: ipsumq; Papam.

272. *vanis*) Ita reposui, pro varijs. Sic & apud Silium lib. 10. Modius nöster pro *vario*, restituit *vano*. *Sed vano quid enim te demoror æger. Lentule, conquestu?*

273. *Nil proprium Cleri*) Cum his Arnoldi dogmatis conferri possunt articuli Valdensium relata ab Ænea Syluio Histor. Bohem.

275. *curæ popularis*) id est, rerum secularium seu mundanarum. Vt mox v. 278. Viros populares vocat, qui vulgò Laici & seculares dicuntur. Sic Clericus & popularis opponuntur infr. v. 329 & apud Ioan. Chrysostomum. De qua distinctione sic scribit Iacob. Cuiacius lib. 1. Feud. tit. 1. §. si verò Archiepiscopus. Vetus est distinctio Christianorum, qua Laici à Clericis separantur: licèt si generaliter rem tractes, omnes Christiani sint Clerici, omnes

Sacerdotes. Aliâs Latinè Popularis est, qui ad populum gratiosus esse studet. An legend. hîc *curiæ*, id est, aulæ?

287. falsis admista) fort. At mista: vt sit, quod respondeat τῷ quidem, quod præcessit.

288. veris falsa probans) Pulcerrimus est hic locus ex Philosophia depromptus. Animus humanus ita est à natura factus ad Verum & ad Bonum, & ita ad hęc fertur, vt neq; falsum, nisi sub specie veri, neq; malum, nisi sub imagine boni, vnquam amplectatur. A falso quà falsum, à malo quà malum, per naturam abhorret. Deinde note-
2. tur hîc Sophistarum ingenium & mos in circumueniendis hominibus, siue quàm pulcra fallendi arte vtantur. Imitari videtur Guntherus Silium Italic. lib. 11. vbi est: „ Veris falsa per artem Virrius admiscens-

294. Impia mellifluis admiscens toxica verbis) Sic lib. 6. v. 328. Dulcia miscuerant secreto mella veneno, Legati Pontificij.

309. impuri) Legeb. antea, *impurè*. Sic paulò pòst vers. 319. *impuri verbi*.

311. doctrina) malim, *doctrinæ vatis inhærens*.

312. vuagustum) Videtur alludere ad illud inter Iudæos olim Prouerbij vice iactatum: Patres comederunt vuas, & filijs obstupuerunt dentes: Quod Propheta grauiter reprehendit.

3. *316. vt caput infirmum*) Confer locum similem lib. 6. vers. 574. Videtur autem Gunth. hanc *γνώμην* à Seneca mutuatus, vt alia quoq;, de quibus suo loco. Sic enim ille lib. 2. De clementia, cap. 2. A capite bona valetudo. Inde omnia vegeta aut erecta, aut languore demissa, pro vt animus hominum viget aut marcescit. (Vbi legend. puto: vegeta & erecta.) Serenus tamen fontem morborum stomachum facit. Grauissimè D. Iohan. Chrysostomus homil. 6. ad Ephes. πάντα οἴχεται καὶ ἀπόλωλε. τὸ δὲ αἴτιον, τὸ τοὺς ἄρχοντας νοσεῖν. τῆς γὰρ κεφαλῆς οὐχ ὑγιαινούσης, πῶς ἂν τὸ λοιπὸν σῶμα ἔῤῥωστον μένοι;

334. Senio fessas mutasq; reponere leges) Sic senium passas leges renouare dixit lib. 8. v. 486. Elegantissimè. Nam vt omnium rerum humanarum est quædam παρακμὴ & senectus, omniaq; orta occidunt, vt ait Sallustius: Ita ne leges quidem sacratissimæ ab hac communi sorte im-

te immunes aut exemptæ sunt. Qua de re videantur, quæ sæpè disserit Imp. Iustinianus in l. 2. C. de vetere iure enucleando, & in Nouellis suis. Eodem modo & Gellius loquitur lib. 2. c. 24. Legibus (inquit) istis situ atq; senio obliteratis. Pulcrè quoq; Liuius lib. 34. mortalitatem tribuit legibus. Quas tempora aliqua desiderârunt leges, mortales & temporibus ipsis mutabiles esse video, &c. Sic Ammian. Marcellinus lib. 16. scribit: Sullam Dictatorem Leges sumptuarias ex rhetris Lycurgi, id est, axonibus Romam translatas, diuq; obseruatas & senescentes paulatim reparasse. Sic alibi Guntherus dixit: Leges nonnunquam iustitio suppressas silere: vt h. lib. v. 402. & lib. 8. v. 482. Et ruinam morum ac iuris. Sicut ergo IC. Papirius Fronto Peculium simile esse aiebat hominis, quòd scil. nascatur, crescat, decrescat, moriatur, teste Martiano in l. 40. ff. de peculio: Ita quid vetat, quin idem & de Legibus dicamus. Parum est igitur, Ius ac Leges in ciuitate esse, nisi & νομοφύλακες constituantur, qui iura regere, & temporibus Reip. accommodare leges, & senescentibus vigorem reddere possint.

340. vtraq;) Legeb. *vterq;*. Qua retenta lectione hic sensus esset: vterq;, scil. & populus, & eius planus Arnoldus. Sed melius videtur esse id, quod reposui. Vtraq; maiestate, intellige diuinâ & humanâ.

343. repetatur) Aug. ed. *repetetur.*

347. Ne stolidæ plebis, quem fecerat improbus, error) Ita omninò distinguendum. Vulgò perperam ponitur distinctio post, fecerat: quasi coniungenda essent, improbus error. Imò improbus à Gunth. dicitur ipse plebis seductor Arnoldus, quem paulò antè stultum appellauit v. 340. & funestum. v. 343. Significat ergo hominem fuisse μωρόκακον, seu stolidè improbum, vt eleganter Buchananus reddidit Psalm. 14.

356. Ille regentum) Legend. puto, *Iste.* Sic enim vtuntur Latini, vt Ille ad remotius membrum quod præcessit, Iste ad proximius referatur: vt aliâs Hic & Ille referuntur. Exemplum est mox in v. seq. Sic inf. v. 505.

Quo plus ille dato, quàm gaudeat iste recepto,

Sic Ille & iste sibi mutuò respondent lib. 5. v. 158.

375. pace) Nomen pro aduerbio positum. Pacificè.

7. 380. *Plebis tutela Tribuni*) Sic Regum tutela Deus dicitur elegantissi. à Scip. Gentili collega meo coniunctissimo in Paraphrasi Psalm. 145. Notum est, tutelam significare non modò eam vim ac potestatem, quæ est tutori in pupillum, sed quamlibet etiam defensionem, conseruationem, ac munitionem. Sic tutela corporis sui, tutela ædificiorum, tutela viæ, tutela dotis, tutela minorum à Prætore suscepta, &c. passim in iure ciuili occurrit. Lucan. l. 4. v. 6.

—— tutelaq́; valli
Peruigil alterno paret custodia signo.

Hoc amplius non dissimulabo, Tutelam à Poëtis modò pro tutore & patrono seu defensore, modò pro ipso cliente vsurpari. Huius exemplum mihi subiecit ex Priapeijs carm. 76. *Est tutela Rhodos beata Solis.* Sic Horatius carm. Seculari lib. 4. Od. 6. Romanam iuuentutem Dianę tutelam vocat:

Virginum primæ, puerią; claris Patribus orti,
Deliæ tutela Deæ.——

Illius autem notionis, quando pro tutore ponitur, apud eundem Horatium exemplum est lib. 4. Od. 14. ad Augustum.

——te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiæ, dominaq́; Romæ.

Et lib. 1. ep. 1. rerum tutela mearum cùm sis. Et in Priapeijs carm. 36. Vulcanus Lemni tutela dicitur. Et carm. 75. Pomarij tutela diligens dicitur Priapus. Eadem notione & Gunth. hîc vtitur, Tribunos tutelam plebis indigitans. Quò pertinent hæc Sallustiana, in frag. Hist. lib. 1. Concordiæ gratiâ plebei tribunitiam potestatem restitui, ex qua omnes discordiæ accensæ. Et lib. 3. Erepta in posterum vis tribunitia, telum à maioribus libertati paratum. Nota res ex Liuio, qua occasione & fine instituti Tribuni pl.

384. *prouentibus*) fort. Gunth. scripserat, *prouectibus*, quod magis quadrare videtur.

8. 386. *ex laribus paruis & primi Regis asylo*) De Romuli Asylo nota res ex Liuio, Dionysio & alijs. Florus seu Annæus lib. 1. Erat in proximo lucus. hunc asylum facit. Iuuenalis in falsos nobiles:

Et

Et tamen vt longè repetas, longeq́; reuoluas.
Nomen, ab infami gentem deducis asyli.

De abusu autem asylorum per vrbes Græcas sub Tiberio vid. Tacit. 3. Annal. quæ etiam ad nostros mores accommodari possunt, quando passim similis abusus inualuit. In sacris litteris vrbes perfugij dicuntur asyla, quæ Deus ipse constituit certis quibusdam casibus.

387. *Stramineisq́; casis)* Ad has casas & hanc egestatem reuertendum esse Romanis, & in necessitate ac miserijs iacendum, si iustitiam sequi & suum cuiq; restituere velint, dicebat in sua contra iustitiam & Ius naturale disputatione Carneades: teste Lactantio lib. 5. c. 17. & epit. c. 1.

389. *extulerant vbi)* puto scripsisse Guntherum, extulerunt vti. Primum enim hęc systole vsitatiss. est opt. auctoribus, sed quę sępè deprauata sit: vt docet Giphan. Conjectan. Lucret. Deinde *vti* sæpè apud Gunth. in vbi mutatum fuisse, alibi demonstraui.

392. *Tunc populus Regi)* Similis mos Spartæ viguit, vt Reges ad bella profecturi mandata certa à populo acciperent. Illud autem, belli domique Sallustiano, imò & Plautino & Ciceroniano more dictum est, pro eo quod 9.
vsitatius est, domi militiæq;. Hoc ideò quoq; moneo, ne quis fortè imperitè iungat, mandata belli & patrio casu accipiat, τὸ belli, Plautus bis (quod sciam) hac formula vtitur. Vt Prologo Captiuorum: *Domi bellíq; duellatores optimi.* Vbi Lamb. Duellique legit: cùm & in Asinar. ita scriptum sit, Sc. Perfidię. *Qua domi duelliq; malè fecisti.* Ennius 16. Annal. Hos pestis necuit; pars occidit illa duelli. Cicero 4. de Repub. Periclem, cùm iam ciuitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, &c. Sallust. bello Iugurth. Paucorum arbitrio belli domique agitabatur. Et rursum: Animus belli ingens, domi modicus. Sic Symmachus lib. 1. ep. 37. Nemo enim belli notus, aut domi clarus exsortem præmij sensit industriam. Sic 10.
enim ibi legendum pro eo, quod vulgò Bellis, olim docui in Prodromo meo, quem nouæ scriptoris illius editioni à me aliquando adornandæ præmittere decreueram, vt loca, lautia huic consulari viro, & præf. vrbi prępararet. Nunc me Schoppius meus quiescere fecit; cui vt homini amicissimo vetitum MSC. librorum auxiliaribus copijs

Sed eam curam olim abieci, et istis suas editiones eius scriptorum non invideo.

ad eam editionem procurandam instructioni tantam ex Symmacho studentem non sufficeo. Addo Sex Aurel. Victorem, Domitiano: Iste primo clementiam simulans, neque iners, domi belliq; tollerantior videbatur.

406. *Gentes*) Sic Romani vocabant nationes & populos suo imperio, neque subditos, neque amicos, neque socios.

413. *procumbunt*) Aug. ed. procumbant. optimè.

424. *Sic neq; nos nobis*) Videntur certè Romani hic aliquid dicere. Res enim ipsa docuit, ideò tam varijs casibus & infortunijs diuexatam esse Romam, quod inde procul abessent Impp. Quippe non solùm heri vestigia agrum pinguefaciunt, sed etiam præsentia Regis maximè salutaris est regno; absentia perniciosa: vt ipse testatur Guntherus inf. lib. 5. v. 577.

429. *tangit*) Ita reposui pro, tangat. Sequitur enim, mouet: & locaui.

432. *Redde vicem meritis*) τ̀ εὐεργέταν ἀγαναῖς ἀμείβοις ἐποιχομένῳ τίνε, vt Pindarus ait.

435. *Patricios*) Hæc hauserunt Romani ex dogmate Arnoldi Brixiensis, de quo suprà 331.

438. *Iam redeat senior*) fort. legend. *censor*. An exemplum apud Liu. est lib. 1. Dec. 1. Senior pro Senatore? Atqui iam præcessit Senatus.

11. 443. *felicior illo*) Prouerbiale quiddam hæc sapiunt: Augusto felicior, Traiano mitior vel melior. Eumq; morem sie acclamandi Principib. in Senatu ad suam vsq; ætatem durasse scribit Ioan. Sarisberiensis lib. 5. c. 8. Policratici: FELICIOR AVGVSTO, MELIOR SIS TRAIANO. Quia sicut Augustus felicissimus, ita & Traianus Imp. optimus diu habitus est: vt idem ait lib. 8. c. 19. Constat enim ex Plinij Panegyrico, tum ex historicis, Traianum optimum Principem Senatus decreto appellatum esse. Quod cognomen etiam Iustinianus ei tribuit in §. quod quidem ius. Inst. Quib. non est permiss. fac. testam. Vnde libenter eorrexerim Symmachum lib. 1. ep. 7. sic legendo: Bonus Nerua, Traianus optimus, Antoninus Pius innocens, Marcus plenus officij, temporibus adiuti sunt. Vulgò ibi legitur: Bonus Nerua Traianus, Antoninus Pius, &c. Omisso verbo, Optimus: quod omninò videtur

FELICIOR AVGVSTO, MELIOR TRAIANO.

detur interponendum, ſeparanduſq; Nerua à Traiano, tanquam pater à filio adoptiuo, anteceſſor à ſucceſſore. Quamuis ~~ex Schopp.~~ litteris didicerim in vetuſtiſſ. C. MSC. non, Optimus, ſed ſtrenuus ibi interponi. Felices appellari ſolere Imperatores, notius eſt, quàm vt hîc dici debeat.

448. conceſſa mihi) ſcil. priuilegia immùnitateſque. An legend. conceſſa munera? Puto autem ſcripſiſſe Guntherum: Nec conceſſa, &c.

450. diſcrimina ſalutis) Nouè dictum.

452. tibi deuota) Sic inf. 7. v. 123. tibi deuotæ pignora mentis. Alludit autem ad antiquam formulam, qua ad Principem vtebantur: Deuotus numini maieſtatique eius.

458. fecêre) Aug. ed. *ſedere.*

459. dum vendere nobis noſtra volunt) quaſ. d. Imp. cùm rei ſuæ emptio non valeat. l. 16. ſuæ rei. ff. de contrah. empt. l. 4. C. eod. l. 45. neque pignus. ff. de reg. iur. cùm id, quod cuiuſq; proprium eſt, non poſſit ampliùs ipſius fieri. §. ſed ſi rem. Inſt. de legat. §. ſic itaq;. de action. l. 159. non vt ex pluribus. ff. de reg. iur.

461. pretioq; nouos ſumpturus honores) Honores non debent venales fieri, neque pecunia comparari, ſed virtute. Salluſt. 1. ad Cæſ. de Rep. ord. Grauiſſimè Ioan. Chryſoſtomus homil. 6. ad Epheſ. *ὠνηταὶ γεγόνασιν αἱ ἀρχαί. μυρία ἐντεῦθεν τίκτεται κακά.* Id eſt, Venales facti ſunt magiſtratus. Inde innumerabilia gignuntur mala. Vide Animaduerſ. Iſ. Caſauboni in Suetonium. Veriſſimè Iuſtinianus Nouella 8. Nundinationem magiſtratuum ait eſſe omnis improbitatis principium & finem. Et Alexander Seuerus dicebat: Neceſſe eſſe, vt qui magiſtratum emerit, eundem rurſus vendat: nec ſine rubore puniri poſſe eum, qui quod emit, vendit. Nam vt Seneca inquit: Quod emeris vendere, gentium ius eſt. Vnde non mirum, ſpoliari prouincias, & nummarium tribunal audita vtrinq; licitatione alteri addici, lib. 1. de benef. c. 9. Vid. & l. vlt. C. ad l. Iul. repet. Quòd ſi inferiorum magiſtratuum tales fieri nundinationes turpe eſt, quantò idem flagitioſius erit in ſupremo dignitatis faſtigio? vt aliquando Imperium Roman. quaſi ſub haſta venditum legimus, & à militibus ei

F. vt Regnerus Sixtinus in tract. de Regalib. lib. 2. c. 16. n. 26. et seqq. vsq. ad fin.

 addi-

addictum,qui plus obtulisset. Sic detestanda est nundinatio Imperij Germanici à Carolo IIII. quem Bohemi patrem patriæ appellant. Is enim filio suo VVenceslao hominum ignauissimo tam peruersè studuit, vt ei nondum etiam bimulo imperium redemerit ab Electoribus, quorum singulis centena millia aureorum promiserat, id est, Tonnam auri. Quam pecuniam cùm repræsentare non posset, publica eis Imperij Roman. vectigalia obligauit, atque ita vires Imperij & neruos non mediocriter incidit ac imminuit. Vide Æneam Siluium histor. Bohem. cap. 34. Quid autem de Sacerdotijs venalibus dicendum? (quam Simoniam vocant) Quicquamúe hac re fœdius cogitari potest? Et tamen fuit tempus, cùm & hæc passim essent venalia, omniaque pecuniæ obedirent. Vid. Ioan. Tilium Chron. Gall.

12. 462. *Francona virtus*) Aug. ed. Gallica. Sed melius videtur Francona. Est autem periphrasis elegans, pro Franci seu (vt vulgò) Francones. Sic virtus Catonis apud Horatium: τλημάχου ἴς, & sexcenta talia apud Homerum & Q. Smyrn. Notetur hîc elegantissima γνώμη: Virtus est pretium, quo fasces & honores emuntur. Sed Sententias, quibus abundat Guntherus, colligemus in INDICE vno loco.

465. *Hoc mihi vel nullo venient commercia pacto*) Forma orationis venusta, qua significamus summam vehementiam & fiduciam, quam in re aliqua collocamus. Sic infrà lib. 4. v. 531.

Aut hîc aut nusquam gelidam transibimus Alpem.

Sic Ouidius:

Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solus Achilleo tollere more potest.

13. 467. *Laude venimus onusti*) Sic lib. 5. vers. 3. summæ cognomine laudis onustum dixit. Alibi, legatos donis & muneribus onustos. Quomodo Horatius libr. 1. epist. 7.

Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.

CAPVT

CAPVT III.

1. Diuitiarum præ honore contemptus. 2. Seneca opes. 3. An omnia sint Imperatoru. 4. Libra. Marca. 5. Romanorum auaritia 6. Promissa Principum quanta fide obseruanda. 7. Persij imitatio. 8. Amodo, Inante, Incoram. 9. In Liuio emendando conatus. 10. Quasi, pro ferè, circiter. 11. Quâ ioco, quâ seriò: elegans formula Spartiano restituta; vt & Plauti Militi duobus locu. 12. Rapere vrbem, pro diripere. Guntherus pluries correctus.

469. *Nec sibi quærit opes, sed pulcra laudis honores)* 1.
Placet impensè quod apud Sallustium: Bello Iugurth. ait Marius, se ex parente suo & ex alijs sanctis viris ita accepisse, Omnibus bonis oportere plus gloriæ, quàm diuitiarum esse. Quam in sententiam pulcerrimè Quintus Smyrnæus lib. 14.

ἀνέρι γὰρ πινυτῷ καὶ ἐπίφρονι πολλὸν ἄμεινον
κῦδος καὶ χρυσοῖο καὶ ὄλβος, ἠδὲ καὶ ἄλλων
ἐσθλῶν ὁππόσα ἐστὶ καὶ ἔσσεται ἀνθρώποισιν.

Quos versus ita fecimus Latinos:

Gloria quippe viro prudenti plurimum & auro
Et domui, & cunctis, quæ homini contingere possunt,
Antistare bonis, ac pensior vna putanda est.

Quibus affinia sunt ista Theocritica in Idyllio, cui tit. χάριτες.

αὐτὰρ ἐγὼ τιμήν τε καὶ ἀνθρώπων φιλότητα
πολλῶν ἡμιόνων τε καὶ ἵππων πρόσθεν ἑλοίμην.

Quæ ita ferè sonant Latinè:

Est mihi gloria pluris amicitiaq́; bonorum,
Plurima quàm nudorum et equorum armenta tenere. mulorum

Seneca quoque de contemptu diuitiarum lib. 22. epist. 12. *Maius est* (inquit) *regno regias opes posse contemnere.* Sed 2.
ipse tamen (vt hoc transiens addam) eas non contemsit. Constat enim, ditissimum fuisse: adeoque studiosum parandæ rei, vt ter millies sestertiûm quadriennio cumulârit, Tacito teste: quæ summa valet centies quinquagies centena millia Caroleorum: seu vt vulgò computamus ἐν πλάτει, Tonnas auri centum quinquaginta. Facilè igitur ei fuit de paupertate ad legem naturæ composita Philosophari, quemadmodum

Qui satur est, pleno laudat ieiunia ventre,
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

470. Non

470. *Non habet ille suum, sed habentibus imperat aurum)* Expressit ex apophthegmate C. Fabricij: cui ad focum sedenti cum Samnites magnam auri vim attulissent, quo eum corrumperent, respuit, dicens: Malle se habentibus aurum imperare, quàm aurum habere.

3. 482. *Iure quidem nostrum, populo concedimus vsum)* Quatenus omnia sint Imperatoris, vid. ICtorum disputationes ad l. ἀξίωσις. ff. de leg. Rhod. de iactu. Seneca 7. de benef. c. 41. Iure ciuili (inquit) omnia Regis sunt. Et: Sub opt. Rege omnia Rex imperio possidet; singuli dominio. Vetus & nobilis hac de re controuersia fuit inter Martinum & Bulgarum, antiquos Iuris ciuilis Glossatores, qui Friderico nostro σύγχρονοι fuêre.

493. *sperasse)* malim, *spirasse.*

498. *Millia quinq; librarum)* Miror hanc quantitatem sup. in postulatis Romanorum non fuisse positam, quæ tamen hîc in responsione Imp. exprimatur. At tacitè petiuerunt Romani, opinor, quòd largitio Regum vsitata erat tantæ summæ: apud Oth. certè Fris. exprimitur. Si libras auri hîc intelligas, erunt septingenta millia aureorum Rhenensium, hoc est: quasi septem Tonnę auri. Nam
4. libra duas continet marcas: marca verò vna olim septuaginta florenos Rhenenses; hodie 75. Ex hac summa æstimare licet, quanta in Romanis fuerit sitis auri, qui tantum ab Imp. postulare ausi sint. Eandem in ipsis aliâs quo-
5. que Guntherus notat, & auri insatiabiles esse scribit, adeoque inflammatos census ingentis amore. Vt lib. 6. v. 263. vt v. 655. Nec mysterio carere videtur cabalistica quorundam obseruatio, quod initiales literæ huius Paulinæ Sententiæ: Radix Omnium Malorum Auaritia, constituant vocem R O M A: cui tamen quisq; quantum volet per me licet tribuat.

500. *non extorta)* Nam in necessitatibus nemo liberalis existit, vt ait Modestinus l. 18. rem legatam. ff. de adim. legat. Et vt Papinianus: Donari videtur, quòd nullo iure cogente conceditur. l. 82. ff. de reg. iur. l. 29. ff. de donat. Quid quòd Deus ipse hilarem datorem amat, vt est in sacris literis? Sicut etiam vice versa inuito beneficium non datur. l. 69. ff. de reg. iur.

501. *sua tempora*) id est, sese, vel suas miserias: vt Cic. hoc meo tempore: id est, rebus meis aduersis.

503. *vt dans plus gaudeat accipiente*) Respexisse videtur ad definitionem Beneficij traditam à Seneca, & laudatam in vsibus Feudorum lib. 2. tit. 23. In quibus causis feud. amitt. Beneficium nihil aliud est, quàm beneuola actio, tribuens gaudium capientibus, capiensq; tribuendo, in id, quod facit prona, & sponte sua parata.

504. *possum*) Aug. ed. possim.

511 *nudo ius & reuerentia verbo Regis inesse solet*) Non est ab hoc loco alienum, quod vulgò receptum est, Promissionem à Principe factam sub fide & dignitate principali (Bey Fürstlichen Ehren vnd Würden) æquipollere iuramento. Quod probat Ioach. Mynsing. Cent. 1. obseru. 17. Sic vim iurisiurandi habet inter Hispanos, vt audiui, si nobilis vel Princeps per honorem equestrem aliquid promittat: qua formula etiam Rex ipse vtitur & obligatur.

516. *Dicta semel, nullum patiuntur iure recursum*) Talis sit princeps, qualis Iupiter Homericus: cuius sunt ista Iliad. 1. v. 529.

> οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλόν,
> οὐδ' ἀτελεύτητον γ', ὅτι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. h. e.
> *Nil fallax nostro aut reuocabile prodit ab ore:*
> *Nec linquo infectum, quicquid caput annuet istud.*

Nec ineleganter huc accommodauit Baldus illud Psalmi: Semel locutus est Deus. Notanda hæc sunt aduersus principium Machiauellicum, quod homo impius suo Principi inculcat, Principem quiduis & simulare & dissimulare, adeoq; etiam iuratam fidem fallere debere, quoties ipsi vtile est. Vid. Machiauelli Principem. Exempla verò suppeditat Historia Gallica, & Scotica. Nam apud Georg. Buchanan. lib. 16. Rer. Scoticar. quidam in hoc ludo edocti, non dubitant palàm quoq; hoc profiteri: Fidem promissorum non adeò anxiè à Pricipibus exigendam, sed quatenus eum præstare commodum eis videretur. Sed ad hanc rem plura in Commentario nostro, De fide cuiuis homini ex iure gentium seruanda.

518. *habebo*) scil. iusiurandum, alioqui non video, quò hoc verbum referatur.

524. *Dum mea non esses*) Eodem ferè modo Paulus de Deo colligit in epist. ad Roman. Cùm Dei inimici essemus, filium suum nobis dedit, per quem sibi nos reconciliaret: quid ni ergo iam multò magis omnia nobis daret cum ipso?

526. *namq́; quod imperium*) malim, *imperio*: vel, *nam quod in imperium*.

532. *nec proprijs, nec illis*) viribus scil.

535. *Perfidus ille Græculus*) Manuelem intelligit Imp. Nouæ Romæ seu Constantinopolis: de quo supr. libr. 1. Græculus contemptim & κατ' ἐξουθενισμὸν dicitur, vt apud Iuuenalem:

Græculus esuriens ad cœlum iusseris ibit.

Nationis huius leuitatem Cicero quoque pro Flacco notauit.

537. *Quem tibi tutorem, timeas licet ore fateri*) Ita correxi distinctionem, quæ hîc fœdè peccabat, alieno loco positâ interrogationis notâ. Peccabat etiam in sequentib.

544. *virtute*) belli, vt Plautus loqui amat. Cùm igitur Carolus manu militari in se transtulerit Imperium, quomodo gloriatur Papa Innocentius III. Sedem Apostolicam Romanum Imperium à Græcis transtulisse in Germanos in persona Magnifici Caroli? c. venerabilem. extr. de elect.

551. *pauper*) id est, mendicus. Vt apud Græcos non quiuis πένης est πτωχὸς, ita nec omnis pauper est mendicus. Ille quamuis ægrè tamen suo victu se sustentat ac tolerat; Hic ab alieno totus pendet.

557. *in nostro regno*) Fuit enim Desiderius Longobardorum Rex cum vxore & liberis Lugdunum à Carolo M. Victore in exilium abductus. Vide Platinam fol. 120.

566. *Omnia numine mutato sub eadem viuere forma*) Nihil sub sole nouum est, vt ait Sapiens Hebræus. Semper eadem fabula in huius mundi theatro agitur: Tantùm personæ & histriones commutantur, & subinde noui in scenam prodeunt.

vide quæ scribit Fridericus apud Goldastum tom. ult. Constit. Imp. p. 333.

569. *publica cura Senatus*) Appositiuè hæc accipio: ne quis τὸ *Senatus* gignendi casu positum esse putet: contrà passiuè vsurpatum inueniàs apud Horat. Od. 8. lib. 2. A cura autem publica nomen habet curia, teste Ouidio.

563. Imperium ... 593. ... Romam ... Pompei ...

593. *apposuisse)* leg. *opposuisse*. Rectè autem dolo artem
opposuisse dicit: quia cum Crete cretissandum: καὶ ἥλῳ τὸν
ἧλον. Clauus clauo trudendus est.

595. *laeso)* Aug. *Cod. Henischij* manu annotatum ha-
bebat, laesae. Quam correctionem probo.

599. *astutam ostendere vulpem)* Videtur respexisse 7.
ad illud Persij. Satyr. 5.

Astutam vapido seruas sub pectore vulpem.

602. *A modo)* id est, posthac. Graecismus, ἀπὸ τοῦ νῦν. 8.
Sic Apulei. loquitur: Nemo me à modo tam manè egredi-
entem solum videbit. Sic Feudal. iur. compilatores in For-
ma iurisiurandi fidelitatis, lib. 2. tit. 5. A modo inantea
ero fidelis huic, &c. Sic saepè vet. Interpres Bibliorum.
Quis nostrum non vtrumque iuxtà barbarum iudicasset?
At Propert. quoq; (lib. 2. eleg. 3.) nitidiss. elegiae scriptor
τῷ inante vtitur, pro, antè. De quo loco vid. Giphan. Con-
lectan. Lucret. & Ian. Gulielm lib. 2. verisim. cap. 4. vbi
Apuleio 1. Metam. etiam [exante] restituit, eodem signi-
ficatu. Tale ferè apud eundem Apul. est, Incoram. In
omnibus his abundat IN praepositio. Libens ego & apud
Liuium lib. 2. Dec. 3. legerim, Inante. Ibi: Demissi sunt in 9.
locum saxo conseptum, inante hostijs humanis, minimè
Romano sacro, imbutum.

611. *Romanus qua fronte dolis ambire laboret)* Sic resti-
tui lectionem & distinctionem. Antea erat, Romanis. Pos-
set etiam legi, *Romani*, q. f. d. a. *laborent*. Sed prior, vt leuior
& elegantior mutatio, magis placet. Romanus enim col-
lectiuè dicitur, pro, Romani. De gladio scelerum vindice
inf. dicam ad lib. 6. v. 502.

629. *Mittuntur)* Aug. ed. *Nituntur*, non rectè. Sicut
mox pro *eductis*, *edoctis*. *Quasi millia quinq; virorum*. Grae- 10.
ci dicerent, ὡς vel ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. Interdum et-
iam addunt, τὸν ἀριθμὸν. Sic Marc. Euangel. c. 8. v. 9. Ioan.
c. 6. vbi tamen particulam eam video non rectè omissam
in vtraq; tam noua, quàm vet. interpretatione Latin. Sic
Lucas c. 3. ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα: quod rectè sic
expressit Sedulius lib. 2. Sex quasi lustra gerens. Non ha-
buit ergo caussam neq; Erasmus, neq; Castalio, cur in in-
terpretatione N. Testamenti tam studiosè particulâ Quasi
abstinerent ceu parum Latinâ. Alter enim vbique pro ea
vsurpat,

vsurpat, Fermè; alter verò, Circiter. Atqui & Terentius & Cicero sic vtuntur partic. *Quasi.* Vt Heautont. Sc. 1. Quasi talenta ad XV. coëgi. Vt in Oratore: Quasi in extrema pagina Phœdri. Vt Acad. Q 4. *Sol quasi pedalis videtur.* Idem Cic. 7. Attic. ep. 8. cùm sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Idem & partic. Instar sic vtitur: vt 16. ep. 5. Habet Tiro instar LXX. epistolas meas. Vulgò pro his vsurpamus *circiter, fermè, ferè, penè*: cùm vel numerum, vel locum, vel tempus, vel magnitudinem rei non exactè, neq; præcisè nouimus. Vnum etiam hîc monere non erit abs re, *Quasi* interdum positum videri loco non suo, vbi *Qua* legendum erat. Exemplum obseruabam aliquando apud Ælium Spartianum in vita Antonij Getæ: vbi vulgò sic habent edit. Qui cùm contenderet, & diceret quasi ioco, quasi seriò, omnes cum liberis occidendos, &c. Restituenda interdicto particula, *Quà*: hoc modo: Et diceret, quà io-
11. co, qua seriò. Penè perierat huic historico vel βυσγεάφῳ elegantiss. dicendi genus, quo & Plautus, & Cicero, & Plinius, & Pacat. Drepanius, & Mamertinus Panegyr. vtuntur. Plaut. Milite, Sc. Quid mihi nunc. *Qui consectare quà mares, quà fœminas.* Sic enim veriss. eum locum restituit Lipsius, & ego in 2. codd. MSC. Camerarianis reperi. Idem Plautus ead. fab. Sc. Ne me moneatis: *Eum oderunt quà viri, quà mulieres.* Sic enim est in ijsdem MSC. Quamquam maior Codex habet, Quasi viri: perinde vt apud Spartian. contendo peccatum fuisse. Quod autem vulgò ibid. legitur: *odêre tam viri, quàm mulieres*, id à mala manu glossatoris obreptitium est. Idem Trinummo: Sc. Stasime. *Mores autem rapere properant quà sacrum quà publicum.* Qui locus apud Plaut. solus mansit incontaminatus. Sic Cicero Attic. 15. ep. 18. *Quoniam intelligo te distentissimum esse, quà de Buthrotijs, quà de Bruto.* Plinius Panegyr. *Satisfactum quà ciuium, quà sociorum vtilitatibus.* Pacatus Panegyr. *Iam te ipsum quà publicè, quà priuatim, &c.* Mamertinus Panegyr. *Hi cùm in prouincias missi erant, quà sacra quà profana rapiebant.* Sed iam satis exemplorum. Addire licet. Modium Nouantiq. lect. ep. 92.

631. Opposito præbens, si fas est credere, mundo) Ideò hæsitanter dicit, *si fas est credere*: quod nonnulli de Antipodibus, an vlli vspiam sint,

De Virgilio Episcopo Iuvaviensi, cui cum Bonifacio Archiep. Moguntino fuit de Antipodibus controversia fuit vide Aventinum Annal. lib. 3. p. 220.

dubitârunt, inter quos & Lactantius Firmianus libr. 3. c.24.&B. Augustinus, aliiq; sancti Patres fuerunt. Imò eos esse quidam pernegârunt, contra rationes Sphæricas & Geometricas, contraque experientiam nauigantium. Vocantur autem ἀντίχθονες Aduersipedes in vet. Glossar. Vid. Berman in orator. seu lan. fol. 13.

636. rapiunt hostiliter vrbem) Rapere vrbem dixit v.619. pro diripere, simplex pro composito. Sic lib.10.v.39. rapiendis congrua muris, pro diripiendis. Et supr. in argum. lib.2. Castra rapit, pro diripit. 12.

NOTARVM LIBRI TERTII FINIS.

NOTARVM AD GVNTHERVM LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

1. FELICITER, fauentium formula. 2. Sella pro Ephippio. 3. Lupus pro Lupato. 4. Recreare, Reconflare. 5. Insussu alicuius. 6. Morticinus. 7. Imitatio Lucretij. 8. Compati, condolere. 9. Animantia, pro animantes. Guntherus aliquotiens correctus.

v. 3. IN *nostrum Olympum*) id est, In nostrum hemisphærium, vt vocant Sphærici. Atq; hoc est, quod eleganter ait inf. lib.5.v.vlt. *Alterno partitur lumine cœlum.*

26. acclamante) Quid illa caterua acclamabat? nimirum illud solenne, FELICITER: quod etiam plenius nonnunquam efferebant: FELICITER QVOD AGIS. 1. Vide Senecam & Barnab. Brisson. libr. 8. de Formulis. Illud ergo FELICITER Guntherus ἐξηγητικῶς seu appositiuè appellat, faustum omen. Cohæret enim cum seqq. Sic Phædrus Aug. libertus nuper à Pithœo editus, lib. 5. vt mos est vulgi, passim & certatim ruunt: FELICITER subclamant. Loquitur de Attica plebe Demetrium Phalereum excipiente, posteaquam tyrannidem inuasisset. Sic Corippus lib. 2. Summoq[ue] coronam Imponens capiti, Feliciter accipe, dixit. 29. Vel acclamante, tractum ex hubrum locis, quae ita explere possis.

29. Venalis honor) Qui Friderico proponebatur à legatis Romanis lib.3.v.451.vt ſcilicet appareret, illo quoq; ſeculo verum eſſe, quod iam olim Salluſtius ſcripſerat: Romæ omnia venalia eſſe, ſeu venum ire. Quam ſententiam ter repetit Bello Iugurthino. Porrò conducta gaudia eleganter vocat, quæ largitionibus fuiſſent prouocata, & quaſi mercenaria. Plebs autem abſumptis muneribus gaudere deſinit, vt præfica ad alienum mortuum deflendum conducta, flere ceſſat accepta mercede: & amici vtilitatum, ijs ceſſantibus amici eſſe deſinunt.

44. ſerena tempora lætitiæ non longas habuêre moras) Dictum νοηματικῶς. Reſpicit enim ad ſententiam eam, quam & ſuprà attigit lib.1.v.603.

48. Creſcentiíq; domum) Eiuſdem & infr. meminit v.107. Videtur autem hæc fuiſſe domus illius Creſcentij, qui Othone III. imperante tyrannidem Romæ affectauit, ac res nouas molitus eſt: quem cum Imper. primò in gratiam accepiſſet, poſtea relapſum horrendo mactauit ſupplicio. Naſo enim & auribus omnibusque membris mutilatum vili iumento auerſà ad caudam facie impoſuit, perq; totam vrbem circumuectum tandem ad portam ſuſpendit.

2. *58. ſella)* Intelligo ephippium. Nam quo minus accipi poſſit de ſella aliqua curuli, facit, quod paulò antè dixit, equo inſediſſe Imperatorem. Sic & inf. lib.5.v.201. ſellam, quæ pœnæ cauſa portatur, pro ephippio accipiendam puto. Pflug. hîc legi volebat, Stella: vt intelligeremus vmbraculum ſiue cœlum, quod vocant.

3. *59. faſtidit)* Equus. mox, lupos pro lupatis vſurpat, exemplo Ouidij 4. Triſt. eleg.5.

Tempore paret equus lentis animoſus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.

Idem Ouid. etiam altero verbo vtitur 1. Amor.2.

Aſper equus duris contunditur ora lupatis.

Eſt autem æquè vſitatum vtrumq; genus huius nominis, lupatus & lupatum.

63. Ipſe) equus. Nota ὑποτύπωσιν equi generoſi, cui & ſuperbiam tribuit, & quaſi intelligentiam ſui vectoris. Sic Bucephalum Alexandri M. neminem præter herum ſuum recepiſſe ſeſſorem perhibent. Ex omnibus autem animantibus

tibus maximè φιλότιμον est equus, & laudis ac honoris sensuum habet acerrimum. Vide, qui de re equestri scripserunt, inprimis Ioach. Camerarium.

70. *Proxima turrigeris repetit tentoria muris Ipse: sedexim.*) Sic distinguend. cum editione August. Vulgò, *Ipse, sedexim.* Intelligendum autem, *Ipse*, scil. Fridericus Imp.

75. *Corpora fessa cibo recreare*) Sic inf. lib. 6. v. 49. elixa recreatur filia matre. Recreandi verbo more Lucretij vtitur, cùm de cibis sermo est. Nam vt idem ait Lucret. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus. Et Cic. 1. de offic. Cibo & potione reficiendas, non opprimendas esse vires monet. Notandum etiam obiter aliud verbum Lucretianum, *Reconflare:* vt cùm ait, somno reconflari sensus per membra repente, id est, recolligi.

77. *feralia*) Non rectè Perna, *feracia.*

79. *Iniussuq; suo*) Nota causam seditionis Romanorum. Est autem elegans hæc locutio, qua de Terentio, Cicerone, Varrone, Sallustio & Liuio sumptâ alibi quoque Gunth. vtitur: vt infr. lib. 7. v. 73. iniussu Romani Principis. Et lib. 9. v. 314. Ipsius iniussu. Sallust. Iugurth. Senatus ita vti par fuerat, decernit, Suo atq; populi iniussu nullum potuisse fœdus fieri. Terent. Phormion.

Itáne tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo?

Cicero Cat. Mai. iniussu Imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vitæ decedere. Varro 1. de re rust. c. 16. Nè quis iniussu villici exeat, neq; villicus iniussu domini longius, quàm vt eodem die redeat. Liuius, l. 1. Seruius, &c. primus iniussu populi voluntate patrum regnauit. Ibid. Seruius: quanquam vsu iam haud dubiè regnum possederat, tamen quia interdum iactari voces à iuuene Tarquinio audiebat se iniussu populi regnare, conciliata priùs voluntate plebis, &c. ausus est ferre ad populum VELLENT IVBERENT né, se regnare, &c. Idem Liuius in descriptione formulæ sacramenti militaris lib. 3. conuenturos se iussu consulū; neq; iniussu abituros. Eademq; verba repetit lib. 22. Ad eandem faciem dixit Plautus Trinum. Sc. 1. *Incōsultu meo ædes venales hasce inscribit litteris.*

95. *Nec cedunt hostes, sed prælia pectore firmo excipiunt*) Secundum illud Catul.

Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus.

96. bellum committitur) Vsitatius est, prælium committere. Inter bellum & prælium tantum interest, quantum inter genus & speciem, siue inter totum & partem. Sed tamen Sallustius quoq; bello vtitur pro prælio. Nota hîc descriptionem velitationis, id est, leuioris pugnæ; deinde feriæ. Prælia prima vocat inf. v. 254.

101. tinnire sonores Ictus audire sgaleas) Melchior Kochius meus diuinabat, melius hîc legi posse, sonoris ictibus. Quam lectionem constabilitum ibat ex loco simili lib. 7. v. 647. cui libenter assentior. Nam vt tinnire ἐνεργητικῶς accipiamus, retentâ vulgari lectione, durius videtur. Iam hæc scripseram, cùm hanc emendationem inter Pithœanas quoq; reperi. In Aug. verò edit. sonoris Ictus.

103. graui clypeosq; leues) ἀντίθεσις elegans.

125. hæc sint tibi) ἐπινικελόμενοις seu insultatio victorum in victos.

140. sopore) Sic reposui, pro *sapore*. Sed & Perna rectè sic edidit.

148. Soracten) Soracte Mons Apuliæ in Phaliscis, in quo spelunca cooperta latebram sibi elegit Syluester Papa. Vid. Platinam. Meminit eius & Horat.

Vides vt alta stet niue candidum Soracte.

154. Coras) Aug. ed. *Corax.*

163. illam quo poterat) f. *poterant.* Sequitur enim: *Suscepere.* An, quo poterat, scil. fieri?

165. missarum celebrante preces) Sic supr. v. 23. sacra missarum solennia vsurpauit.

169. vltorem ensem) Sic vltor gladius, quo iura armari iubentur, in l. 31. cum vir. C. ad l. Iul. de adulter. pro *Cinxerat*, fortè an legend. *Strinxerat.*

171. Indultum purgauit Papa reatum) Indulgentias Papales, quæ vocantur, denotat, quas & bullas ominoso verbo appellant.

175. coacto milite) collecto: vt Senatum vel pecus dicimur cogere, &c.

179. Iamq; vaporifera) Transtulit ista ex Othone Frisingensi lib. 2. c. 23. vt multa alibi alia.

189. Exhalant nebulæ: calidi spiramine cœli Languida pestif.) Ita hæc, quæ vulgò malè, interpunximus.

196. ani-

196. *animantia)* Noui qui dicerent, animantes, non etiam animantia rectè vsurpari. Contra eos hic locus notandus est.

199. *quorum morticinis)* Morticina substantiuè vsur- 6.
pat cadauera draconum, bufonum, colubrorum. Sic Sæpè interpres Biblicus. At Varro & Plinius adiectiuè tantùm: vt morticina caro, morticina ouis, &c.

204. *lætaiuuentus)* f. *lecta*. Nam quî læta esse possit, tot malis afflicta? Pflugius malebat, *læsa*.

215. *sediam)* Malim, tam. Videtur hîc ante oculos 7.
habuisse Atticæ pestis descriptionem, quæ est extremo lib. 6. Lucretij.

222. *compatiens)* συναλγῶν, ἢ συμπάσχειν. Eodem verbo & lib. 6. vtitur. v. 386. Et aliâs, condoleo & congau-
deo. Quæ omnia in INDICE inter Sordida & Mixo- 8.
barbara retuli, quia veterum & probatorum exemplo auctorum carent. Cicero quidem Græco verbo vti maluit, vt cùm inquit ad Attic. Valetudini tuæ συμπάσχω. Condoleo autem Latinis nihil aliud est, quàm doleo: vt apud Comicum: Caput ex vento condoluit. Lucretius συμπάσχειν eleganter expressit per concruciari & consentire. 77, 29. & 98, 11.

CAPVT II.

1. Crepundia montis. 2. Fluere in cineres. 3. Certant tutari, certatim tutantur. 4. Tanti, pro tot, Quanti, pro Quot. 5. Principum facta obscura esse non possunt. 6. Seneca locus tentatus. 7. Imitatio Virgilij. 8 Ibi pro In à librarijs positum. 9. Et Con pro Non. 10. Infamia immortalis. 11. Commercia famæ, linguæ, sepulturæ, sortis humanæ. 12. Tamen etsi. 13. Plauti aliquam multa loca ope MSC. Cod restituta. 14. Testis pro spectatore. Guntheri loca pluria emendata. 15. Ipsum Gunth. reb. gestis Friderici Ænobarbi non interfuisse.

225. *crepundia montis)* Nouè ac mirè dictum. Spiegel. exponit, initia, vt quemadmodum crepundia sunt infantiæ oblectamenta, sic & montis quasi quandam pueritiam intelligamus. Haud scio tamen, an non etiam aliud quid hîc lateat. Initia & crepundia à bonis auctoribus pro eodem vsurpari obseruat Ios. Scaliger ad illud Catull. Tua mater initia. Cybeles Magnæ Deûm matris initia, id est,

crepundia vocat tympana, tubam, &c. quę Apuleius Apolog. sacrorum crepundia.

234. talenti) Miror omnes editiones tam constantes esse in hac lectione, cùm procul dubio verum sit, talenta octingenta.

244. Instabat sceleri populus) Sic & inf. loquitur. Vulgò hic malè legebatur, celeri.

250. directa) malim, correcta. Vel præced. versu quoq; Indirecta legend. cum Pflugio, qui fraudulenta exponit.

253. Occurrens) leg. occurrit.

255. Risit ad hæc, &c., Sic pueros: Dux inclitus inquit) Vulgò in omnibus edit. luxatus & malè distinctus erat hic versus: Risit, & hic pueros, &c. cuius præclara & verissima restitutio hæc est, quæ meo Melchiori Kochio debetur. Pflugius tamen putabat ita sanari versum posse, si τὰ pueros bis legamus cum indignatione.

2. *263. Suburbia tædis In cineres collapsa fluunt)* Cogitabam pro fluunt substituere tanquam ἐμφατικώτερον, ruunt. Sed cùm videam aliqui quoque sic loqui Gunth. vt lib. 10. v. 475. oppida flammis, In cineres collapsa fluunt: nunc nihil muto.

264. nec regia) Sic rectè Perna. Aug. & aliæ vulg. ed. Non. Similiter fuit aberratum inf. v. 313. non exiguos.

272. vti) Sic restitui, pro *vbi*. Quomodo & inf. sæpiùs erratum est, vt lib. 5. v. 194. & 419.

280. Sic bona pars) probo Nobil. & erud. Pflugij coniecturam, legentis: *Hic*, pro *Sic*. Nam & præcessit: *Hic excelsa, &c.*

3. *282. certabant tutari)* id est, certatim tutabantur. Sic lib. 9. v. 174. certabant poscere, pro certatim poscebant. Et hoc ipso lib. 4. v. 490. certabant se commendare: id est, certatim se commendabant. Imitatione Virgilij sic loquitur, cuius hoc est Æn. 2. certant illudere capto.

283. vel retinere locum, vel fata subire) Huiusmodi fortitudinem vel potiùs audaciam ac pertinaciam describit lib. 9. v. 359. vbi vise, quæ annoto ex Plaut. Sal. & Floro.

284. Rex nil se memorabile credens, Dum superest aliquid) Imitatur Lucanum: cuius sunt ista, lib. 2. 657. v.

Nil actum credens cùm qui d superesset agendum.

Sic

Sic Gunth. lib. 6. v. 92. ait, Fridericum Æn. nihil infectum pati, quod susceperat agendum. Sic Iustinianus in l. pen. C. De his, quibus vt indig. *Nil actum esse credimus, dum quid agendum superest.* Et Achilles Homericus Iliad. τ. inquit:

αἶψα μάλ'. οὐ γὰρ χρὴ κλοτοπεύειν ἐνθάδ' ἐόντας.
οὐδὲ διατρίβειν. ἔτι γὰρ μέγα ἔργον ἄρεκτον.

Notum est etiam illud Alexandri M. μηδὲν ἀναβαλλόμενος: de quo vid. Alc. Embl. 3. & Carmina in Veredum Posthianum inter adoptiua magni illius amici nostri carmina.

292. *virtute coacta*) At hæc non est virtus: quæ à libero debet proficisci arbitrio. Nota autem, Virtutem hîc pro fortitudine militari poni. Exempla vide plura mihi apud Phœdrum obseruata.

293. *Audaci pudor est sub rege timere*) Adeò militibus exæquatus cum Imp. labos volentibus est, vt ait Sallust. Iugurth. Et Claudiani similis est locus:

Vtq; Ducum lituos, sic mores castra sequuntur, &c.

317. *semicremis trophæis*) Exemplo Ouidij, qui 2. Metam. semicremum stipitem dixit, hoc est, media sui parte vstulatum. Et idem in Diris, membra semi cremata. Martial. lib. 11. thura semicremata. Gunth. hic paulò antè Semustam prædam dixit.

323. *occurrêre viro*) Legebatur, *viri:* quasi iungendi essent magnates viri. Fateor apud Plautum Sticho, Sc. Libros inspexi, esse, summates viros, & contrà, infimates: atque ita etiam magnates viros dici posse. At hîc legendum contendo, viro: intelligendumq; Imp. Friderico. Nam ita aliâs etiam loqui gaudet Gunth. vt sup. v. 26. *totaq; caterua Acclamante viro.* Et inf. v. 343. *tenuêre virum.* Sic lib. 7. v. 637. Impulit ira virum.

325. *Palologus*) Sic metri caussa edidit Perna, & hîc & lib. 5. v. 400. At Spiegel. vbiq; *Palæologus.*

329. *Stapulensis*) August. edit. & Pernæ, *Stabulensis:* vt & lib. 5. v. 361. & lib. 9. v. 163. vbi *Guibaldus*, qui hîc est *VVibaldus.*

330. *Andreas*) Capuę Comitem vocat inf. lib. 5. v. 384.

342. *fulgentia*) Ego simpliciter dictum existimo, nec fulgentia ad funera, sed ad signa referendum esse. Ita Christ. Pflugius. At ego malim, *Lugentia.* Nam cur *fulgen-*

 tia?

tia? an respicit ad antiquum Romanorum morem, concremandi cadauera, vt inde scil. castra igne collucerent? Atqui mos iste ea tempestate desierat: imò iam Macrobij seculo, vt ipse testatur 7. Saturnal. cap. 7. An quia lucernas apponebant funeribus? Quod hodieq; in quibusdam Saxoniæ vrbibus, alijsq; Germaniæ partibus fit. An *fulgentia*, propter faces & funalia in exequijs præferri consueta? An deniq; (quod mihi Schoppius subiecit) sicut Accendere pro Implere veteres interdum vsurpârunt, teste Giphanio Indice Lucretij: ita fulgentia dicta sunt plena?

343. monituq; fideli) Sic supr. Friderico dissuadebant Consiliarij expeditionem Hungaricam, lib. 1.

350. ora rigatos fletibus) malim, *rigantes*. Quamquam & rigatos tolerari possit, quod Gunth. fortasse posuit vitandi ὁμοιοτελεύτου caussa.

353. emeritos) suspicor leg. *emeritas*: vt iungatur cum *cohortes*, quod sequitur v. prox.

Ibid. *Solenniter*) Ad talem quendam modum, qualis infr. describitur lib. 10. vers. 509. Formam eam gratiarum actionis Guntherus semel posuisse satis habuit, ne bis agatur idem, vt alibi in simili negotio κατ' ἀποδίωξιν ait.

371. luctatos diu inter caua saxa amnes) Sic eleganter & Panegyrista locutus est.

4. *373. tantorum virorum*) Tanti, pro tot. Quantitas continua, pro discreta, seu magnitudinis verbum, pro multitudine seu numero. Sic lib. 8. v. 460. Sic Lat. Pacat. Drepanius Panegyrico ad Theodosium A. Vnde, cum tantis promissa persoluas, quid cui promiseris, scias. Sic Terent. Sexcenta tanta. Sic Quanta, pro Quot probatissimi auctores dixerunt. Propertius: *Curarum peperit millia quanta tibi?* pro Quot millia. Ambros. in Tobiam: cap. 7. *ô quantos miseros aliena fecerunt bona!* pro Quot miseros. Vegetius: *Vt integris suis quantos possint hostes interimant.* Imo nec Gunth. vti abstinuit: vt lib. 5. v. 328.

Quanti Pontifices, quanti coiêre potentes.

Illustre exemplum vtriusque vid. apud Vlp. in l. si ita legatum. ff. de leg. 1. in tantos quanti inueniantur (id est, in tot seruos, quot inueniuntur) legatum valebit. Vbi simul nota, ampliores vsurpari pro plures. Similia exempla plurima obseruaui in lectione eruditiss. scriptoris B. Hieronymi.

377. *Nec*

377. *Nec Princeps latebras)* Principes viros latere non posse, quicquid agant, Pindarica est sententia Pythi: 1. ab alijs quoque vsurpata. Grauissimè C. Cæsar apud Sallust. in Catilin. (Scribam locum, vt in meis membranis legitur.) *Alia* (inquit) *alijs licentia est. Qui demissi vitam in obscuro loco agunt, si quid iracundiâ deliquêre, pauci sciunt: fama atq; fortuna eorum pares sunt. Qui magno imperio præditi in excelso ætatem ducunt, eorum facta cuncti mortales nouerunt. Ita in maxima fortuna minima quidem licentia est: neq; studere, neq; odisse, sed minimè irasci decet. Quæ apud alios iracundia dicitur, ea in imperio superbia atq; crudelitas appellatur.* Breuius Symmachus lib. 1. p. 96. *Fama nihil ignorari de conspicuis viris patitur.* Claudianus:

——nec posse dari regalibus vnquam
Secretum vitijs. Nam lux altissima fati
Occultum nil esse sinit: latebrasq; per omnes
Intrat, & abstrusos explorat fama recessus.

Præclarè Seneca lib. 1. de clement. c. 8. Principum facta dictaq; rumor excipit: nec eis magis, quàm Soli latere contingit. Quem locum hîc ob oculos habuit Gunth. Addit ibid. Seneca: Ideò nullis magis cauendum esse, qualem famam habeant, quàm principibus, qui qualemcunq; meruerint, magnam habituri sunt. Vbi (quod præteriens moneo) libens legerim, curandum, pro cauendum. Cogitet igitur assiduè Rex vel Princeps, se in orbis theatro positum, omnibusq; ad spectaculum propositum: nullum dictum aut factum suum latere posse. Magnaq; principibus in vtramq; partem adhibenda est cautio: cùm neq; vitia neq; virtutes eorum latere queant: vt rectè monet Georg. Buchananus in Dialogo De Iure regni apud Scotos.

381. *vt mare)* Imitationem Panegyristæ hoc loco rectè obseruauit Spiegel. Mare non decrescit, quantumuis multas in orbem terrarum diffundat aquas. Nam fluminum fontes ex mari per cauernas & occultos terræ meatus veluti percolati scaturiunt. Sed neq; maius fit vel exundat tot fluuiorum in mare se exonerantium affluxu. Qua de re vid. Lucret. lib. 6. & Lucan. lib. 5. vers. 355. & Fr. Vallesium De sacra Philosophia c. 63. Et Interpretes Aristotelis ad 2. Meteor. cap. 2. Hinc & Plautus Curcul. Sc. 1. dixit: *Quis nam istic fluuius est, quem non recipiat mare?*

391. *Quæ quasi plena bonis*) Legebatur, *bono*. Sed rescribend. esse, *bonis*, manifestum est ex v. 233. lib. 3. vbi idem Bononiæ etymon adfertur.

392. *Hinc*). Ita reposui, cùm legeretur, *Hic*. Padum eleganter vocat Italarum aquarum Rectorem, id est, Regem: planè Virgiliana imitatione. Notus est enim ex summo vate fluuiorum Rex Eridanus. Georgic. 1. Et Æn. 8.

Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.

Sic Gunth. infr. lib. 5. v. 282.

Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarum.

Sic Mart. lib. 12. Epig. vlt. Rector aquarum Albula. Sic denique Ausonius Epigram. 3. Illyricis regnator aquis Danubius.

394. *notis*) Pflugius malebat, totis.

399. *sacer*) malim, *sacra*: vt sacram vrbem vocet Romam.

403. *atq;*) Vulgò, *adq;*.

404. *Tunc quoq;*) Veronensium ista perfidia in Fridericum, conferri potest cum illa Spoletanorum, de qua sup. v. 235.

412. *Struxerat*) Probo, quod Pflugius diuinabat, *Strinxerat*.

413. *fortuitu*) malim, *fortuitò*.

422. *simul*) pro simul ac: exemplo Ciceronis, Virgilij, Liuij, Tibulli, &c. pro *certa* Pflugius diuinabat, *cæca*. Sed tamen inf. quoq; certum periculum dicet v. 479.

437. *Hinc*) Restitui, *Hic*.

438. *chaos*) χάος ab Hebræo כהה. i. caligauit.

439. *Athesamq;*) Vvecheliani sine caussa hoc mutârunt in *Athesimq;*. Quamquam enim ab alijs scriptoribus Athesis hic fluuius vocetur: Gunth. tamen constanter vtitur Athesa, Athesæ, metaplasmo quodam: vt paulò antè v. 395. & 401.

440. *certantem saxis*) Eleganter dicit flumen pugnare cum saxis, per quæ fluit.

444. *Supercilio scopulosi verticis*) Imitatione Virgilij, qui supercilium cliuosi tramitis dixit Georg. 1. Sic supercilium montis, amnis, ripæ, &c. alij dixêre, honesta metaphora, vt Græci ὀφρὺν Quod pluribus auctorum locis iam olim comprobaui ad Oppianum.

447. ibi cautos) In Aug. ed. quidam correxerat, *clausos*. Ego pro, *ibi cautos*, diuinabam legend. *incautos*, quod in contextum quoq; recipere non dubitarim. Mouebat me, quod etiam inf. v. 468. *ibi* pro *In* perperam à librarijs positum est, dum scilicet *Inhibet*, deprauârunt in, *ibi habet*. Error ex notis est. Nam ĩ non solùm pro *In* scribebant, sed etiam pro *Ibi*. vt tĩ pro tibi. Quod notiss. ijs, qui in MSC. Cod. versati sunt. 8.

456. dirumq; nefas) Sic reposui & hîc & lib. 6. v. 435. vbi vulgò, durum nefas, & durum scelus. Sed longè ἐμφατικώτερον est, dirum.

459. complacuit) Rescribe, *Non placuit*: quod & Aug. ed. auctoritas & sensus postulat. Sic in vita Attici à Corn. Nepote descripta non iunctus deprauatum legebatur in coniunctum: cùm verum sit: Ipsum Pompeium non iunctus non offendit: Vt ~~Schoppius noster in verisimilibus [illegible] ipsum~~ Sim. Bosius edidit. 9.

467. alta) Pern. *altè*, sine diphthongo. Sed melius videtur, *alta rupis*.

468. Inhibet) Vulgò, *Ibi habet*. Sed verissima est hæc emendatio, quæ P. Pithœo debetur.

480. fataq;) id est, fortunam Imperialem in discrimen adducere. Vulgò malè, factaq;.

483. tumidamq; relinquere mentem) Pflug. conjiciebat, tumidumq; rel. montem.

494. mentisq;) leg. *meritisq;* : vt respiciat illud sequens, *Consilioq;*.

501. tutos aditus) f. *abitus*.

514. paramus) Aug. ed. *paremus*.

516. Regali via) Via regia siue Regalis est via publica, ut Græci βασιλικὴν ὁδὸν dixerunt: [illegible] Ulp. l. 1. D. Ne quid in loc. publ.

521. cogunt appendere) eum scil. vt mox: non decet redimi, eum supple. Pflugius tamen legend. tentabat: *Et caput illicitam cogunt app. sum.* quod non probo. Nam capitolitiam summam vocat capitationem: quam alibi Capitolitium censum.

525. rei accipiunt propriam donato crimine vitam ab Imp.) Vnum hoc est inter iura maiestatis, posse damnatos capitali sententiæ eximere, & in integrum restituere: vt Ioh. Bodinus docet lib. 1. De Repub. c. vlt. vbi VII. ferè maiestatis capita ponit. Donato crimine est condonato, vel gratiâ criminis facta.

527. fæ-

10. 527. *fœdaq; mansuræ fugio commercia famæ*) Eleganttissimè dixit, commercia famæ: vt Lucret. linguæ com-
11. mercia; & Tacitus Annnal. 6. Sortis humanæ commercium. Silius Italic. lib. 2. commercia culpæ. Sic Ausonius Eidyl. 9. commercia linguæ iungere. Et B. Ambros. contra Symm. Commercia sepulturæ nullis vnquam negata defunctis. Participio Mansuræ alludit Gunth. ad sententiam Plautinam, Persâ Sc. Quæ res benè vertat. (Sic enim ibi 2. MSC. Cod. Camerarij, non vt vulgò vertant)

Pater, hominum immortalis est infamia:
Etiam tum viuit, cùm esse credas mortuam.

12. Eâdem Sc. porrò versu ab hinc sexto, eorundem MSC. ope consilio ὁδῷ παρέργως restituo Plauto elegantem articulum, *Tamenetsi*. Vulgò ibi legas: *Tametsi id futurum non est, &c.* Ac quoniam hoc scribendi genus solutum ac liberum est, bonisque auctoribus quauis occasione persanan-
13. dis illustrandisq; datur, paulò hîc etiam latiùs euagemur ad alia Plauti loca restituenda, vbi ead. particula suo loco extrusa erat, eoque hanc interdicto Vnde vi restituamus. Rudente, Sc. Quis me est mortalium.

Tamenetsi non hoc, aliud fabulemur.

Vbi vulgò, Tamen si. Sed hunc quidem locum ex coniectura; Illum autem iussu eorundem MSC. restituimus, Trinummo, Sc. Sta illicò: *Facile est inuentu: datur ignis, tamenetsi ab inimicis petas.* Eadem partic. Vulgò interposita distinctione malè dirimitur Milite, Sc. Quod volui. *Tamenetsi istuc mihi acerbum est, quia hero te carendum est optimo, &c.* Hæc igitur exempla addi possunt illis, quæ de hac partic. doctissimi viri annotârunt: Cuiac. 1. obs. 14. & Muret. 1. Var. lect. 17. Vid. et Frid. Taubman. // [// Commentar. Plautin: ad Milit. Glorios. A. 5. Sc...]

534. *rationis aperta*) f. *operta*: cùm mox dicat, *secretas tentare vias.* Quomodo & supr. aperto vultu corrigebam, operto.

547. *Protinus angusto*) Facinus huic planè geminum Sallustius describit Bello Iugurthino, patratum à Ligure quodam, gregario milite in exercitu C. Marij in Numidia. Vtrumque locum rectè atq; vtiliter inter se conferes. Cæterùm pro *infringunt* ego diuinabam, *infigunt*: Pflugius, *instringunt*.

557. *sic vbi eum summo*) Ita sanaui locum, qui antea nullo sensu habebat, *consumpto*.

568. *pu-*

568. *pugnam mala caussa metusq́; Impedit*) Alludit ad sententiam ~~Ouidij~~: Propertij lib. 4. Eleg. 6.

Frangit & attollit vires in milite caussa:
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

572. *turpi supplicio*) Suspendium etiam apud Homer. Odyss. antepen. vocatur οὐ καθαρὸς θάνατος. Crucem paulò pòst pro patibulo dixit.

575. *Qui socios propria iussus suspendere dextra Obtinuit vitam*) Facit huc, quod Gothofredus ad l. 31. ad bestias. ff. de pœnis, annotat ex Io. Paponio, hoc in Italia, Germania & Gallia vsu receptum esse, vt capitis reus vitâ nonnunquam donetur, si carnificis officio in alios fungatur. Non temerè tamen id concedendum esse, ne alioqui plures fortè existant carnifices, quàm rei. Exemplum eius moris sanè antiqui hic locus suppeditat. 14.

594. *Hac*) Malè antea hìc legebatur, *Nec.*

601. *agit*) Ex hoc quoq; loco licet intelligere, viuente etiam tunc Friderico, hoc poëma scriptum esse.

Ibid. *Quis iam, precor, omnia codex hæc capiet*) Similiter loquebatur lib. 1. v. 114. Porrò seqq. verbis ταχυγράφον, seu Notarium designat: de quo notus est Martialis versic.

Nondum lingua, suum dextra peregit opus.

Vide Ausonij Epigramma vltimum.

606. *Sudamus laborem*) πόνον πονοῦμεν. Exempla huius Atticismi Græcis iuxtà & Latinis scriptoribus vsitatissimi plura annotaui in Commentarijs ad Oppianum. Vise & Budæ. Comment. Gr. Ling. Sic arcui triumphali Romæ inscriptum esse aiunt:

Dum tibi, Roma, decus, æternaq́; sudo trophæa,
Ister pacatis lenior ibat aquis.

610. *Quos oculata fides instruit*) Quia secundùm Plautum Trucul. Sc. Ne exspectetis: *Pluris est oculatus testis vnus, quàm auriti decem. Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, planè sciunt.* Et Quintiliano teste: acrior est oculorum, quàm aurium sensus. Et Herodotus ait: Aures minùs esse fidas hominibus, quàm oculi sint. Ex quo Seneca ep. 6. Plus, inquit, homines oculis quàm auribus credunt. Rationem eius rei reddit Aristoteles lib. περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν, ὅτι ἡ ὄψις καθ' αὑτήν. ἀκοὴ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Eod. alludit Gunth. lib. 10. v. 542. & seq. Placet in hanc sententiam 15.

tentiam adſcribere verba Iohan. Chryſoſtomi ex homilia 14. epiſt. ad Hebræos: ἡ ἀκοὴ ἡμῶν ἀμυδροτέρα τῆς ὄψεώς ἐστιν. οὐ γὰρ οὕτως, ἅπερ ἀκηκόαμεν, τῇ ψυχῇ κατεπιθέμεθα, ὡς ἅπερ ἂν ἴδωμεν αὐταῖς ὄψεσιν. Hinc eſt, quod Horatius in Arte, Oculos fideles vocat: cùm per aures demiſſa ſegniùs irritent animos. Hinc & Teſtis pro ſpectatore ferè vſurpatur. Nam & iure ciuili non creditur teſti ſe audiſſe dicenti, ſed ſe vidiſſe. Plaut. Pœnulo: Sc. Iam iſtuc. Teſtem eſſe, pro inſpectare dixit. *E uocemus huc Agoraſtoclem, vt ipſe teſtis ſit ſibi certiſſimus.* Hoc ipſemet interpretans ait: *Vt tute inſpectes aurum lenoni dari.* [Sic in Priapeijs:

Ludens hæc ego teſte te Priape
Scripſi non nimium laborioſè.

Et alib. *Magnis teſtibus iſta res agetur*] Et Seneca Thebaid. Vbi Iocaſta bellum inter filios compoſitura ſic loquitur

—— feruidos iuuenes anus
Tenebo, nullum teſte me fiet nefas:
Aut ſi quod & me teſte committi poteſt.
Non fiet vnum.

Plura dixi ad tit. Inſtit. de gradibus cognatorum.

612. Nos procul abſentes) Notandum ex hoc loco, Ipſum auctorem rebus geſtis Friderici Imperat. non interfuiſſe; ſed audita, & quidem de multis pauca tantùm, referre. Sic & infr. lib. 10. v. 581. non ſe armis, ſed carmine caſtra ſecutum ait. Non eſt igitur fides adhibenda iis, qui Guntherum Friderico in obſidione Mediolanenſi adfuiſſe volunt, vt Ennius in bello Punico Scipioni Africano: in quibus & Philippum Melanchthonem eſſe video lib. 4. Chronic.

613. Vulgata ſuperſtite fama) Sic lib. 8. v. 26.

NOTARVM LIBRI QVARTI FINIS.

NO-

NOTARVM AD GVNTHERVM LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

1. Baugaria, Multimodus. 2. Indignus Episcopus. 3. Scanus, Memoria rei damnata. 4. Alieni delicti pœnam nemo sustinere debet. 5. Deuotus. 6. Episcopi olim subiecti magistratui seculari. 7. Acta, Res gesta. 8. Canis, sella gestata ass pœna caussa. 9. Discessio à coniectura Christophori Coleri. 10. Excipere pœnam, sententiam iudicis, plagas, vulnera, verbera, &c. 11. Inauditus, pro diuulgato. Guntherus sæpè emendatus.

v. 6. P*Atére)* Sic rectè Pithœus. Vulgò, parere. Sic infrà 6.385. *Excipiunt illum valuis reuerenter apertis.* Vide & v. 2. in arg. huius lib.

12. *vetus illa simultas)* de qua & supr. Hanc mox. v. prox. iram vocat. Ouid. tamen inter hæc duo aliquid interesse significat hoc versu:

Sæpè simultates ira morata facit.

14. *flagrantem)* Et ad iram, & ad illum, referri posse videtur. Sed posterius tamen fortasse melius est. Pflugius legit, irâ.

20. *Baugariæ fines)* Mirum quantopere in huius regionis appellatione variatum sit apud scriptores. Quam varietatem omnem diligentissimè collegit Ampliss. Cos. Augustanus Marcus Velserus: quam συλλογὴν vir in summo dignitatis gradu summè doctus & humanus ad me misit, & ego hic ipso, vti spero non nolente, hîc inseram.

Boiorum Iornandes semel tantùm meminit, hactenus, vt prope Sueuos in Germania magna ad orientem solem coluisse significet, adeò sciuit vtrosq; distinguere, corrupto autem fœdè iam tunc vocabulo, Baiobaros aut Boiobaros appellauit, quod apud Germanos prima & quarta, vasta ambæ vocales, sæpè inter se migrent. Duarum vltimarum syllabarum productionem scriptores mirè variarunt, Paulus Diaconus promiscuè Baioariam & Boioari-

am

am vsurpat, extrita B. littera, vti gentis leges quoq; veteres, & pleraq; vetusta diplomata, Metellus Poëta, inter Boios credo antiquissimus, Baiaricam patriam & Baiaricum solum, Venantius Fortunatus Baioariam, Baiouariam, Baiuariam, nec enim manuscripti codices satis sibi constant, & apparet Baut V interiectas à crassiori pronunciata, quo modo est videre in Romanis lapidibus. POSTERISQVE EVORVM, *aut etiam* ÆVORVM *pro* EORVM *Guntherus Baugariam. Auctor vitæ S. Vdalrici & Baiarios & Bauuarios & Bauuuarios triplici v habet, vnde porrò Bauaria paullatim nata, ceterùm multò maximus est numerus Baioariam scribentium. Multiplicis autem scriptionis originem ex Boiaris aut Boieris duci, quam vernaculam Boiorum appellationem esse, semel iterumq; monuimus, omnes vident, auctoribus nimirum ijs, quorum aures & linguæ ipsæ barbaræ, Iornandem Paulumq; dico, & qui eius præterea generis, nam aliam etymi rationem comminisci frustra est, neq; inde obscurum, quibus gradibus à Boiaris ad Baiaros & Baioaros siue Baioarios, ab his ad Baiouarios atq; Bauaros tandem itum, quod nomen posterioribus scriptoribus totum debemus, quamquam audaci nimis deflexu à vulgari pronunciatione, in qua Boiorum vestigia vtut lancinata comparebant, atq; adeò comparent. Vixit ante annos ab hinc ampliùs septingentos, post Iornandem trecentos circiter, Otfridus monachus, vernaculum Germaniæ sermonem omnium primus litteris tractare aggressus, is linguam appellat scriptu perdifficilem, propter litterarum plerumq; congeriem sonumq; incommodum, & in eam rem multa argumenta colligit, nam de vocalibus, Germanos illis creberrimè præ eo, quod nunc fit vsos esse, tota equidem Otfridi scriptio testimonium dicit: quæ meo sensu caussa longè certissima:*

tißima, mutatæ pro scribentium libidine, & verò etiam inscitia, orthographiæ. Qui Bauaros ex Boÿs & Auaribus, Auares autem Hunni, compositos existimant, næ illi palam nugantur: Scythica hæc, illa Celtica gens, & rarò duo aliqui populi æquè pertinacibus odÿs sese exercuêre. Sed vt eo iterum reuertamur, incidit Iornandis de Boÿs mentio in annum post Christum natum plus minus quadringentesimum septuagesimum secundum, vt ego quidem rationem ineo, Theodericum quippe Italiæ Regem anno à Christo nato quingentesimo vigesimo sexto mortem oÿbsse comperio, quam si ætatis septuagesimo secundo obÿt, quadringentesimo quinquagesimo quarto natum esse consequitur, atq; decimus octauus ætatis à Iornande eo loco memoratus, numerum à nobis indicatum attingat, oportet. Nam hæc intentè & diligenter visum expendere, quòd post prisca Romanorum Imperatorum tempora, vetustiorem isto vsq; adhuc nullum auctorem repererim, qui Boici nominis liquidò & disertè meminerit. Marcomanicum contra posthac extinctum funditùs perÿt, neq; renatum vnquam est, quò probabilior & confirmatior superior coniectura nostra, iam vix coniectura, Boios sub Marcomanorum aliquamdiu & imperio & nomine delituisse, his afflictis iterum emersisse, &c.

23. *Labeslaus*) Aug. ed. Iabeslaus, nisi I. pro L. positum sit. Pern. Ladeslaus.

26. *Saxonicaq; p. Alb. Marchio terra*) Veteres Terræ Saxoniæ dixissent: Vt terram Italiam, terram Siciliam, terram Africam, terram Græciam, terram Galliam, &c. dixêre. Potens terræ Horatiano more dicitur: vt potens Cypri. Fuit autem hic Albertus cognomento vrsus ex antiquiss. gente Anhaldina & Ascaniensi, Marchio Brandeburgic.

27. *reducemq; (metu vel amore) salutant*) Q. d. Incertum est, qua de causa fecerint.

31. *vt sibi quisq; nocens*) Respexit procul dubio ad Iuuenalis sententiam initiò Satyr. 13.

36. sui timentem) Ita iungo. Nisi malis, terrore sui.

37. liquerat) Ang.ed.liquerit.rectè. Sequitur enim, Incusserit.

49. sagaci) iunge,pectore.non, imperio.

54. huic) Ita rescripsi, quod vulgò legeb. *hinc*. Iungend.enim,huic liti.

61. Omnes) Sic lego eum Pith. vulgò, *Omnis*. Iunge, Omnes patres Baugariæ, id est, Proceres.

67. quòd plebs ea) Nota principium politicum.

69. multimodas querelas) Sic inf. 10. 575. multimodas figuras dixit:& multimodum ducem, 9, 58. vbi plura vide. Apud Lucret. & alios multimodis & omnimodis velut aduerbialiter sumitur.

73. Acriter inter se) vulg. se inter. contra metron.

88.) antè) nimirùm 4.488.

92. loquendi copia data) id est, postquam facta audientia: vt non solum vulgus, sed & Plautus & Cicero loquitur.

2. *96. Vix dignus Episcopus)* Sic antiquitùs, cum adhuc ab ambitione, fastu, pompaq; seculari longiùs remoti essent Episcopi, modestè simpliciterq; sese appellabant. Ac profertur à Spieg. formula subscriptionis, qua Episcopus Argentinensis quondam fuerit vsus: Ego N. diuina fauente clementia Argentoratensis Ecclesiæ pastor indignus. O sancta Deoq; amabilis humilitas & prisca h[illegible]tas vbi es? simplicitas

99. Ecclesia maioris in æde) Mirè dictum: cum ædes sit Ecclesia, & Ecclesia sit ædes. Sed infr. quoq; ita dicit pacem quietis.

101. Deo sanctisq; suis) Abutitur reciproco, suis: vt & inf. semel atq; iterum. Nota hìc iusiurandum etiam, per Sanctos Dei homines factum.

106. pura fides nullo fucata colore) Hæc apud Paulum Apostolum est πίστις ἀνυπόκριτος.

3. *120. nomina saua nocentum damnat)* malim, sceua. Significat autem, eorum memoriam post mortem fuisse damnatam. Id quod iure ciuili in quibusdam atrociorib. criminibus fieri solet. Vid. l. 20. ex iudiciorum ff. de accus. l. vlt. ff. Ad l. Iul. maiest. l. pen. C. eod. l. 6. §. sed ne eorum

quidem

quidem.ff. de iniust. rupt. §. per contrarium. Inst. De hæred. quæ ab intest. def. l. 15. in SC. §. si propter. ff. Ad SC. Turpil. l. 4. §. in mortem. C. de hæretic. Cum aliâs regulariter crimina morte reorum extinguantur, & accusatio perimatur. l. 3. & l. 6. ff. de publ. iudic. toto tit. Codice Si reus vel accus. mort. fuer. Symmach. lib. 10. ep. 47.

127. nonne) Ita restitui, cum vulgò perperam legatur, *necne*, vt & inf. v. 130. *Nec*, &, *non*. & *nunc*, sæpè in hoc opere librarij inter se commutarant.

134. Desine paucorum) *Noli paucorum crimen diffundere in omnes:* vt ait Ouid. 8. De Arte am. Sic Tacitus 13. Annal. Paucorum culpam ipsis exitiosam esse debere: nihil vniuersorum iuri derogandum. Idem volunt illæ Iuris ciuilis regulæ: Non debent pœnam luere, quos nulla contingit culpa. Nemo alieni criminis successor constituitur. Peccata suos auctores tenere debent. Ne vlteriùs progrediatur metus quàm reperiatur delictum. l. 7. ff. de bon. damn. l. 26. ff. de pœnis. l. 22. C. eod. l. 2. §. pen. ff. de decurion. arg. tit. C. Ne filius pro patre. Imò satius est, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare: vt opt. Princeps D. Traianus rescripsit, teste Vlpiano l. 5. ff de pœn. Ex Antiphone Oratore: *εἰ δέοι τὶ ἁμαρτεῖν, τὸ ἀδίκως ἀπολῦσαι ὁσιώτερον ἢ τὸ ἀδίκως ἀπολέσαι. τὸ μὲν γὰρ ἁμάρτημα ἐστι. τὸ δ' ἀδίκως ἀποκτεῖναι, ἀσέβημα.* 4.

141. Deuotoq; tibi populo) Sic sup. lib. 3. vers. 452. Rom. Imperatori deuota futura dicebatur. Sic lib. 7. v. 123. *Indubitata tibi deuota pignora mentis.* Quomodo in vetere formula est: Deuotus numini maiestatiq; eius: de qua vid. Brissonium in eruditiss. opere De formulis. Seneca: Nemo non se deditum & deuotum professus est, & si quod aliud humilius verbum, quo se oppigneraret, inuenit. Sæpè tamen & aliter verbo Deuoti, & Deuotionis vtitur Gunth. vide Indicem. 5.

142. insidamq; suis) Malim, *tuis*: quòd iungatur cum *viribus totis*. v. seq. An. *suis*, scilic. Regibus vel Magistratibus? quæ sanè duriuscula ellipsis mihi fore videtur.

148. placando Cæsare) fort. interponendum, *In*. An potiùs ita dictum, vt Plaut. in Aul. Sc. 3. act. 1. E V, quod

tibi ſempiternum ſalutare ſit quærendis liberis. Quo dicendi modo, ſanè pulcherrimo, ſæpiùs Pl. vtitur. Mox iunge: ſummam ſub nomine certo, id eſt, certi nominis.

156. temporis auctor) qui tempora condidit: vt lib. 1. verſ. 167.

158. Illic matre carens, &c.) *ἀμήτωρ καὶ ἀπάτωρ.*

161. vbi) f. *vti.*

171. fundere multiplices querelas) Hæc ſunt Grauamina, quæ vocantur, Ordinum Imperij in Comitijs hodieq; proponi ſolita.

175. Sic domino) Comparationem hanc ſumptam puto ex parabola Euangelica.

182. validos tumultus) Sic rapidos tumultus non ſemel dicit Gunth. Diuinabam, calidos: vt ſup. lib. 1. v. 665. pro valido pectore malebam reponere, calido: vbi rationes noſtras vide ſodes. verſ. ſeq. *indignans*, interpretor, indignum cenſens.

7. *189. Ob ſua crudeliter acta)* Cicero alijq; vett. Acta vocant ea, quæ in Repub. in pace quis egerit: Quæ verò in bellis, propriè Res geſtas. Cicero etiam Actas res dixit Philip. 10. Salluſtius tamen Acta etiam in bello vſurpat: vt hodie multi pro rebus geſtis vtuntur. Iugurth. Milites alij alium læti appellant, acta edocent atq; audiunt: ſua quiſq; fortia facta ad cœlum fert. Et: Lacrimans obteſtatur per amicitiam perq; ſua antea fideliter acta, ne ſuper tali ſcelere ſuſpectum ſe haberet. Ouid. Salluſtium imitatur: *Exitus acta probat.*

6. *192. aut ſanguine pœnas ſolueret)* Hic locus euidenter demonſtrat, Friderici temporib. Epiſcopos & Clericos etiam fuiſſe ſubiectos ſeculari iurisdictioni, cui ſe & ſuos poſtea ſubtraxerunt Pontifices. Hìc enim cùm ius vitæ ac necis Imp. in Arnoldum Archiepiſcopum Moguntinum haberet, gratiam ei criminis & pœnæ fecit.

194. vti ſi quis) Ita lego & diſtinguo. Vulgò, *vbi ſi quis.* Cuiacius laudans hunc locum 11. obſeru. c. 22. legit, *Ibi.* Non rectè. Iungenda enim: *vti cogatur.* Notanda hîc eſt vſitata veteribus Germanis pœna, qua rei capitalis damnati priuſquam capite plecterentur, canem vel ſellam ſcapulis ignominiæ cauſſa per paſſus aliquammultos portabant. Quod etiam ab alijs rerum noſtratium ſcriptoribus

ptoribus memoriæ proditum reperio. Sed quid cani, inquies, cum sella? An sella pro ephippio accipienda? vt lib. 4. v. 58. & vt sedilibus pro ephippijs vtitur Nazarius Panegyrico ad Constantinum. An verò pòtiùs assentiendum coniecturæ Christophori Coleri, legentis, fellem, pro sellam? Ita hoc diceret Guntherus: Liber canem; alius (seruus scilicet, seu armiger, vt aliâs loquitur) fellem seu catum portare cogitur (Liber hîc pro Nobili positus videtur, vt aliâs Ingenuus.) Sed quò minus ad hanc coniecturam meum adijciam calculum, illud me impedit, quòd etiam Otho Frisingensis (quem sibi Gunth. sequendum proposuit) lib. 2. de reb. gestis Friderici c. 28. sellam habet, non fellem: nisi quis apud illum quoq; corruptam esse lectionem putet: Quod vero simile non videtur. Istius autem κυνοφορίας (vel vt Mart. Cruſ. vocat κυνοβαστάξίας) præter Frisingensem etiam Dodechinus meminit Appendice ad Chronicon Mariani Scoti anno 1155. vbi & nomina quorundam Comitum exprimit, qui canes portârint. Ad sellam vt redeamus, notum est, Sellularios & Sedentarios notari solere tanquam ignauos & viles homines. Sic ἐπιδιφρίους & χαμαιπετεῖς coniungit Iustinian. Nou. 90. de test. Ea fortassis ratione & hîc sella ignauiæ symbolum est: vt canis contumaciæ & impudentiæ. Quamquam Nobiliss. Christoph. Pflugius volebat, canem à nobili portatum fuisse, ideò, vt eum officij sui neglecti admoneret, quod erat, excubare in aula, & regem custodire ac defendere: quod mihi valde sit probabile, cùm recogito, etiam Chrysostomum aulicos vocare canes, non contumeliæ, sed honoris & officij causâ, homilia 10. in 1. ad Thessalonic. Non est huic Germanico mori absimile, quod apud Romanos prius quàm cruci affigerentur rei, patibulum vel furcam per vrbem ferebant. De quo vide Lipsi. Comment. de Cruce. Plautus Carbonaria apud Nonium: Patibulum feram per vrbem; deinde affigar cruci. 9.

197. pœnam excipiat) Vt sup. lib. 4. v. 96. prælia pectore firmo excipiunt. Sic dictum eleganter, vt apud Cicer. 2. Tusc. Excipere plagas: & pro Sest. vulnera quomodo & Gunth. hîc v. 190. apud Ouid. 2. Fast. verbera: Et, Tela, apud Cicer. de prouincijs consular. & 4. Verrin. & Silium Ital. libr. 10. Sic ferrum excipere dixit Querolus noster 10.

pag. 14. vbi inter Excipere & Recipere ferrum distinguit eruditiss. amicus meus Ian. Gruterus. Sic Gunth. paulò antè: Iram excepit scelerata manus. Et alibi: Brixia excepit feros motus belli. Sic excipere sententiam iudicis dixit Symmach. lib. 10. ep. 47. Quis vnquam sententiam Iudicis inauditus excepit? Et, Excipere actionem Iustinianus in tit. De his per quos agere possumus, &c.

204. *passus plus mille*) Per Teutonicum miliare, inquit Otho Frising.

205. *Decem totidemq.*) An, totidem canes: vt intelligamus, singulos canes à singulis Comitib. fuisse portatos? an Decem totidemq;, id est, viginti Comites accipiemus?

207. *fœda pondera generoso collo*) Elegans anthitheton. Sic sup. in arg. huius lib. v. 6. *Ferre canes scapulis, fœdissima pondera cogit.*

208. *cuius inaudita pœna*) Caue accipias inauditę pro nouæ, inusitatæ, vel nunquam fando cognitæ: sicut Cicero inauditam crudelitatem dixit: Item, in omni memoria inauditum, &c. Non ita hîc, inquam: Quia, vt paulò antè Gunth. aiebat, vetere more hæc pœna recepta erat: Et, vetus consuetudo pro lege inoleuerat apud Francos & Sueuos, vt loquitur Frisingensis. Non igitur inauditæ eo, quo dixi, significatu. Sed, pro diuulgatæ, disseminatæ, nuntiatæ hominum sermonib. & fama, seu famigeratæ & cognitæ: ab Inaudio, quod est cognosco, apud Ciceron. & alios. Plaut. Aulular. Credo ego, illum iam inaudisse, mihi thesaurum esse domi, &c. Vide Non. pag. 61. Quid autem, si

11. hic legamus, *inauditu*, id est, auditione: vt lib. 1. v. 103. cuius inauditu?

213. *iugis horrentia summis*) Quid si, *herentia*, legamus? i. pendentia: vt lib. 8. v. 413. *difficili loca pendula cliuo.* non tamen nego, etiam vulg. lect. defendi posse, eo sensu, quo sup. initio lib. 2. dixit, *angusta locorum saxosis horrenda iugis.* Et lib. 4. v. 359. *duris horrendas rupib. Alpes.* & v. 433. *nubiferis horrenda rupib. Alpes.*

217. *Artifices scelerum*) id est, Auctores. Vt Seneca Agamemnone: Sceleris infandi artifex. Vt Ars est τῶν μέσων, teste Seruio in 1. Æn. ita & Artifex. μηχανοῤῥάφους κακῶν vocat Euripides.

219. *vel cruce*) Crucem pro furca dixit. Nam Crucis suppli-

supplicium diu antè à Constantino Magno in honorem Crucis Christi, qua redempti sumus, sublatum & in furcam commutatum esse constat.

224. *radios effundere*) malim, *diffundere*: vt apud Lucret. lib. 3. largè diffuso lumine ridet æther. Et Valer. Flaccus 3. Argonaut. dixit, iubar diffundere.

225. *studijs*) id est, factionibus, more Sallustiano. Vid. sup. lib. 1. pro *exercita*, Aug. ed. legit, *exterrita*.

228. *Quam*) Vulg. vt & in Aug. ed. *Quem*. Malè. Præcessit enim, *reuoluta*.

233. *triduo*) Nota hinc, festum Pentecostes, vt & alia maiora, per triduum celebrari solitum ab illius quoq; æui Ecclesia.

CAPVT II.

1. Re præpositio anceps. 2. Pœna propter exemplum infliguntur. 3. Discidium & dissidium quid differant. 4. Ausonius correctus. 5. Nonius à Schoppio leuiter castigatus: 6. Itemq́; Symmachus. 7. Prælabi, præfluere, pro præterlabi, præterfluere. 8. Subrepti relatus, id est, subreptitiæ relationes. 9. Ruffinus expositione Symboli correctus. 10. Odor, odores, pro aromatis. 11. Properare. ἐνεργητικῶς. 12. Imitatio Sallustij gemina. Guntheri versus multi correcti.

235. *Retulit*) Vulgò. *Rettulit*: quasi absque geminatione litteræ non posset τὸ R E produci. Contrarium te docebunt Conlectanea Giphanij in Lucretium, & Scaliger ad Propertium: hunc, inquam, articulum veteribus nunc longum nunc breuem fuisse. 1.

239. *Exempla trahentem*) Nam vt grauiter ac verè de vsu & fine pœnarum B. Cyprianus ait: Serm. de Lapsis: *Plectuntur quidam, quò cæteri corrigantur. Exempla sunt omnium tormenta paucorum.* Similia habet Seneca de Ira ex Platone. Et Plato Iudaicus, Philo inquam lib. περὶ ἀρετῶν. αἱ ἐπ᾽ ὀλίγων τιμωρίαι, inquit, βελτίους τοὺς πολλοὺς φόβῳ τοῦ μὴ παραπλήσια παθεῖν. Hinc & παράδειγμα Græcis dicuntur pœnæ grauiores. ICti quoq; sæpè monent, pœnas propter exemplum & in emendationē hominum constitui atq; infligi, vt cæteri à maleficijs deterreantur. l. 6. §. 1. l. 16. §. vlt. l. 20. l. 28. §. famosos. ff. de pœn. l. 14. C. eod. l. 7. C. de plagiar. l. 31. ff. depositi. l. 6. ff. de custod. reorum. l. 1. C. 2.

Repetund. l. 9. C. de reb. eorum, qui sub tut. Contrà verò impunitas magna est peccandi illecebra. Sunt & alij fines & vtilitates pœnarum, de quibus aliâs.

244. *generosæ prolis amore*) Hoc enim animo, hoc voto pij parentes matrimonia contrahunt (quemadmodum eleganter inquit Callistratus, l. 220. liberorum ff. de verb. sign.) vt ex prole diuturnitatis sibi memoriam in æuum relinquant. *καλὰ τοῦτο γὰρ μόνον ἡ τῶν ἀνθρώπων κατάστασις, ὅσα θνητὴ, ἐκ τῆς διαδοχῆς τοῦ ἀεὶ εἶναι τυγχάνει, καὶ αἱ τῶν γονέων εὐχαὶ εἰς τοῦτο πᾶσαι συντείνουσι*, vt est apud Arist. 1. Oec. c. 8.

246. *Quæ sibi per quasdam*) Probo opt. Pflugij restitutionem huius loci.

> *Quæ sibi per quosdam nuper traducta fideles,*
> *Teutonicas vrbes & coniugis arua futuri*
> *Principis accitu* (vulgò à coitu) *iam spe regina tenebat.*

(vulg. spem) per quosdam fideles, i. vasallos: nisi quasdam fideles intelligere malis feminas, quibus à principe id negotij datum fuerit. Principis accitu, id est, vocatione, accersitione: vt & inf. loquitur lib. 10. v. 2.

252. *discidium*) Pern. *dissidium*. Quidam inter hęc duo
3. ita distinguunt, vt dissidium esse velint animorum distractionem, Discidiũ verò corporum. Theod. Pulman. quoq; aliquoties apud Ter. vbi vulg. legitur dissidium, ex MSC. libb. reposuit, discidium. Vt And. Sc. Iam vbi. *Valeant qui inter nos discidium volunt.* Sic Hecyr. Sc. Dixtíne: *Neq; culpa hoc euenisse discidium mea, id testor Deos.* Et ead. fab. Sc. Nihil apud: *Profectò in hac re nihil mali est, quod sit discidio di-*
4. *gnum.* Sic olim in Perioch. 4. Il. apud Aus. restituebam, Discidium fœderis comminiscitur. Vbi etiam vulg. Dissidium. Sed differentia illa vera non videtur Schoppio nostro in Verisim. lib. 2. c. 8.

253. *vt forte*) Sic rectè ed. Pern. & nos antea de coniectura correxeramus, quod hîc vulg. erat, *vi*. Sic alibi cõtrarium peccatum peccârunt librarij, posito *vt* pro *vi*. Exemplũ obseruauit Schop. apud Non. in Lactare: Accius Alc-
5. męone: Tanta vi frustrando lactans vanans protrahis. Vbi ed. vulg. Tanta vt fr. Vid. eius Comment. *de Arte Critica.*

255. *Principe digna viro, prolem paritura beatam*) Ludit in nomine Beatricis, vt alibi in ipsius Friderici. Cæterùm hic pulcerrimus versus ita est similis cuidam Oppiani, vt

vix

vix ouum ouo ſimilius eſſe poſſit aut lac lacti. Sic enim Cilix noſter Cyneg. 1.

Νύμφη ἀριστοπόσεια, λεχὼ δ' ἢ περικαλλιτόκεια.

263. *Alluit)* fort. *Abluit.* nam flumen ipſum dicitur alluere mœnia vel muros. at Vrbs rectiùs dicetur abluere muros flumine.

273. *ſuprema voluntas)* Teſtamentum, quod ſæpè in iure ita dicitur. nonnunquam etiam ſuprema iudicia: vel ſuprema hominis, vt apud Paxinian. At Symm. ſuprema Papinianum
pro morte vſurpantur.

277. *primi nominis vrbes)* Si reſcribend. cenſui, vbi vulgò, *Primas.*

281. *reliquas prælabitur amnis)* Prælabitur pro præterlabitur dixit, imitatus, credo, vt ſæpè, Symm. lib. 1. ep. 8. volitat tuus Moſella per manus ſinusq; multorum, ſed tantùm noſtra ora prælabitur. Sic enim ibi ex v. c. legend. docuit Schop. veriſimil. vbi vulgò, *præterlabitur.* Sic Petr. in hac præclara ſententia incultis aſperiſquè regionib. diuti- 6.
ùs niues hærent: aſt vbi eâ aratro domefacta tellus nitet, dũ loqueris leuis pruina delabitur. Similiter in pectorib. ira conſidit: feras quidem mentes obſidet; eruditas prælabitur. Sic eleganter Columella prælabentis temporis fugã irreparabilem dixit, i. præterlabentis. Eod. modo Hor. 4. Od. 3. Sed quæ Tibur aquæ fertile præfluunt, vt ibi Cruq. & Giph. ex MSC. ſuis legũt. Viſe hunc Indice Lucretiano, verbo Præſtringere.

287. *humanis rebus adempto)* Reb. humanis eximi, pro mori. vide Lexic. Iuris εὐφημία veterib. maximè vſitata 7.
cum de magnatib. ſermo eſt.

290. *nimirum)* vulgò, *nimium.* Sed illud omninò poſtulat & metri & ſententiæ ratio. Erroris fontem hunc fuiſſe puto, quia paulò pòſt v. 293. ſequitur: nimiũ memor. Putabat ergo librarius etiam hîc, nimium fretus, legi debere. Pflugius tamen retinet, nimium; deinde pro Et legit, Sed quòd exponit, ſed etiam.

299. *Vt quaſi)* Ita rectè Perna. vulgò, *Et quaſi.* Sic *vtq;* pro *Atq;* reſtitui inf. verſ. 572.

321. *meliora)* ſcil. priore matrimonio, quod dirimendum fuit vt ſupra d. Quod ideo moneo, ne quis imperitè iungat, meliora nouis fatis.

325. præcordia regni) Hac elegante metaph. denotat vrbem in meditullio Imperij ſitam, & velut vmbilicum regni: Vt ὀμφαλὸν γαίης Delphos veteres dixêre.

328. Quanti Pontifices, quanti coiêre potentes) Quanti pro Quot. Vid. ſup. lib. 4. v. 373.

332. littoreas numerare arenas) ἄμμον μετρεῖν. ἀδύνατον: Qualia apud Poëtas multa.

337. Henrice) Hos quinq; filios Friderici etiam ſup. commemorauit lib. 1. v. 54. & ſeqq.

347. ſi non florente iuuenta Inuida fallaces rupiſſent ſtamina Parca) Similia ſunt in Epigrammate ſtatuæ Oppiani adſcripto:

εἰ δὲ πολύν με χρόνον ζωὸν μίμνειν φθόνος αἰνὸς
εἴασεν, &c.

Et Aſclepiades lib. 3. Antol. Erinnam Poëtriam, quæ adoleſcentula extincta eſt, hoc modo facit loquentem:

εἰ δ' ἀΐδας μοι μὴ ταχὺς ἦλθε, τίς ἂν ταλίκον ἔσχ' ὄνομα.

353. vocatos) Legebatur antea, *vocatus*.

358. hymenæa) Metaplaſmus eſſe videtur, quales alibi plures annotaui. An potiùs hymenæa carmina iungendum?

364. egregio Manueli) Ironia eſt. Nam perfidum antea vocauit.

371. Fraudibus) Crimen falſi à Græcis legatis commiſſum notetur.

8. *379. Subreptisq; dolo relatibus)* Vulgò ſubreptitij vel obreptitij relatus appellantur. Vid. l. 2. C. De legibus, &c. Sic obreptiuum oraculum dicitur in l. 8. C. Theod. de Paganis, &c. Sic obreptiuam ſupplicationem vocat Symm. 5. ep. 64. & obreptiuas publicationes lib. 10. ep. 58. Subreptos relatus dixit pro ijs, qui ſubrepſerunt: vt ſucceſſa pro ijs, quæ ſucceſſerunt, anteceſſus pro eo, qui anteceſſit. Sic conſpiratis factiouum partibus dixit Phœdrus fab. 2. pro cùm partes conſpiraſſent. De quo eruditè Schoppius noſter in veriſimilibus. Surrependi verbum moneo obiter

9. reſtituendum videri Ruffino in Expoſitione Symboli Apoſtolici. Nam vbi vulg. legitur: Hi qui prima fidei elementa ſuſcipiunt, teſtimonia hæc habeant in corde ſcripta, vt nulla eis vnquam de his, quæ credunt, ambiguitas inimica ſurripiat: legendum videtur: ſurrepat.

382. igna-

382. ignauaq́; pectora) Malim, *ignara*. Quamuis & inf. sæpiùs ignauum vulgus appelletur.

390. dominis infidum ac mobile vulgus) Sic Salluſt. Vulgus, vti plerumque ſolet, ingenio mobili, ſeditioſum " atq; diſcordioſum erat, cupidum nouarum rerum, quieti " & otio aduorſum. Quem lòcum puto hoc & ſeqq. verſib. " faciundis Gunthero in conſpectu fuiſſe.

401. aromatico conditum corpus odore) odor pro aromate, imitatione veterum: vt Ciceronis, Virgilij, Horatij, Columellæ, Auſonij, &c. Eſt tamen in hac ſignificatione vſitatior numerus pluratiuus. Cic. 3. Tuſc. Incendes odores. Virg. 4. Georg. *ſuadebo incendere odores.* Horat. *in vicum vendentem thus & odores. Et piper, &c.* Auſon. Epigr. *Eune quid adfectas vendentem Phyllida odores?* Vlp. l. 7. ff. de in rem verſ. Si odores & vnguenta ſeruus emerit, & ad funus erogauerit. Pompon. l. 27. ff. de acquir. rer. domi. coctis odoribus vnguenta facimus, &c. Vet. Gloſſar. Latinogræcum odores exponit *ἀρώματα*. Et alterum Græcolat. *ἄρωμα*, odoramentum. 10.

419. vti tandem) Vulgò malè, *vbi.*

420. Æternum veteri finem poſitura querelæ) Nota, ſimultates & inimititias inter Principes ſępè componi coniugijs, & affinitatibus. Exempla apud Hiſtoricos vbique obuia. Vide & inf. h. lib. v. 538.

428. famamq́; bonam præferre dolori) Quantæ curæ Principi fama eſſe debeat, vid. inf. l. 6. v. 303.

435. Properabat cœpta) Properare aliquid ἐνεργητικῶς more veterum vſurpat: vt Attius apud Nonium: 11.

Melius pigraſſe, quàm properaſſe eſt nefas.

Tacitus Annal. 3. quod multos etiam bonos peſſundedit, qui ſpretis quæ tarda cum ſecuritate, præmatura vel cum exitio properant. Sic properare mortem, fulmina, arma, dixit Virg. Sic Propertius properare laborem, lib. 3. eleg. 20. Magnum iter. Vide plura in Prodromo noſtro ad Symmachum. Sic apud Iuſtinian. in tit. de publ. iudic. Si quis parentis fata properauerit, legend. vbi vulgò præparauerit. Vid. Cuiac. Notas ad eum locum.

443. Si non perſpicuis patuiſſet cognita ſignis veſtra fides) Videtur expreſſum ex Epiſtola Catilinæ ad Q. Catulum apud Salluſt. Egregia tua fides, re cognita, grata 12.

mihi

mihi, magnis in meis periculis fiduciam commendationi tribuit. &c.

466. timidumq; vulgò tumidumq;

CAPVT III.

1. Spiegelij in Gunthero expositio aliena reiecta. 2. Opes, pro potentia. 3. Priuatus, pro proprio. 4. Exfestucare, Refutare, Resignare, verba feudalia. Guntherus multoties emaculatus.

1. *469. Patientia nostra timori datur)* Quia (inquit Spiegel:) tarditatem pœnæ grauitate compensat: vt de diuina ira dixit Valerius. Quod verum quidem est; sed hæc expositio non attingit mentem Poëtæ. Is hoc tantùm dicit: Mediolanenses leuitatem patientiamq; nostram malè interpretantur, vel sequius accipiunt. Malè ipsos docet mea facilitas. Nam proficisci eam putant à timiditate: in quo ipsos vehementer falli, docebit eorum exitus vel potiùs exitium. Ex hoc loco disce, quî fiat quòd secundum Ausonium, *Parcit quisq; malis perdere vult bonos: & Bonis nocet, quisquis pepercerit malis*, vt habet Mimus Publij. Qua de re supr. lib. 1. v. 479.

474. cades tantò grauiore ruina) Quia vt Claudian. ait: *Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant.* Et Aristoteles in 2. Rhetoric. nescio cuius auctoris versus laudat, qui sunt huius sententiæ, Mureto interprete:

Fortuna in altum sæpè multos prouehit,
Non quod benè illis esse consultum velit;
Sed vt inde casu insigniore corruant.

Vel vt Maioragius reddidit:

Felicitates atq; opes dat maximas
Fortuna multis, non quod illos diligat,
Sed de gradu præstantiore vt decidant.

Vide etiam Lucan. lib. 1. vers. 70.

475. nunc alijs) Ita rectè Pern. ed. Legebatur antea *N E C*, nullo neque metro neq; sensu. Error ex notis, ñc natus. Sic apud Ciceronem ad Att. lib. 15. ep. 5. *nõ curem*, legebatur perperam, pro, *nunc curem.* quod rectè Sim. Bosius animaduertit.

478. Nunc age) pro agite. vt inf. lib. 6. vers. 378. Propert. nunc agedum dominæ mentem conuertite nostræ.

Sic

Sic & apud Græcos ἄγε in exhortatione ad plures vſurpatur. Pro *actis*, malebam, *auſis*. Sed acta pro factis etiã aliâs vſurpat Gunth.

481. Tutius eſt ferro) Ex Ouidio 1. Metamorph.

—— Namq; immedicabile vulnus
Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Sic Lucan. lib. 1. verſ. 140. *Dumq; nimis iam putrida membra recidit, Exceſſit medicina modum.* Quem locum Gunth. hîc ante oculos habuit.

503. opes) Sic lib. 6. verſ. 192. opes regni dixit: id eſt, vires & potentiam, more Lucretij, Ciceronis & Salluſtij, ac Liuij, qui ſæpè opes non ad ſignificandas diuitias, ſed ad vires & potentiam vſurpant. Lucretij quidem eſt illud lib. 3. Ad ſummas emergere opes rerumque potiri. Salluſt. Catilina: Profectò virtus atque ſapientia maior in illis (MSC. noſter, ~~quem dono dedit Schoppius,~~ omiſſo, in, illis) fuit, qui ex paruis opib. tantum imperium fecêre, quàm in nobis, qui ea benè (vel vt idem MSC. noſter, bona) parta vix retinemus. Cic. pro Muræna: Veſtram, iudices, poteſtatem ac veſtras opes intuetur. Adeoq; vix vnquam aliter eo vtitur. Alij tamen opes pro diuitijs dixêre: vt Horat. magnas inter opes inops. Et idem Salluſtius alibi: Nam ſemper in vrbe quib. opes nullæ ſunt, bonis inuident, malos extollunt. Quamuis & hîc opes pro potentia accipi poſſint. Legebatur hîc *vbi* pro *vti*.

506. fortem) Pflug. *fontem*.

517. mortalia corpora ferro confodit) Pflug. *mortali*, id eſt lethali & mortifero ferro.

523. Vingeuum) Aug. ed. *Vigeuum*.

530. tamen) Ita Pith. correxit. legebatur, *tum*. Ex quo ego, *tunc*, faciebam.

532. feſta gaudia) nuptiarum cum Beatrice.

536. notificant) ea.

552. at bellum) Ita repoſui, pro *Ad*. Sic ſup. vitioſè legeb. *adq;* pro, *atq;*.

553. priuati) id eſt, proprij. vt lib. 6. verſ. 443. paulus Feſti de curtator: priuata dicuntur, quæ vniuſcuiusq; ſint. Cicero quoq; 3. de Finib. coniungit priuata ac ſua: verbis tamen (inquit) in dicendo quaſi priuatis vtuntur ac ſuis.

Sic

Sic Tertullianus. Allusum autem hîc puto ad sententiam Pindaricam: τὸ οἰκεῖον πιέζει. ἀλλοτρίων δ᾽ οὐ μέλει.

560. *per septem signa Ducatum Ritè resignauit*) Quemadmodum inuestitura seu traditio possessionis in feudis per symbola quædam fieri solet, vt sup. dixi: per vexillum, baculum, sceptrum, gladium &c. Ita & resignatio seu Deuestitura, quam exfestucationem vocant scriptores Gunth. σύγχρονοι. Sic Otho Fris. lib. 1. c. 8. De Gestis. Frid. Conditio pacis fuit, vt Bertolf. Ducatum exfestucaret. Id. Chron. c. 34. Eugen. Papa cum Rom. hoc tempore pacem fecit, vt patriciatus dignitatem exfestucarent. Plura vid. apud Hotom. De verbis Feud. Resignare autem (quod mireris) etiam Horat. sic vsurpat, pro reddere, vel à se dimittere. lib. 3. od. 29. *Si celeres quatit* (Fortuna) *pennas, resigno quæ dedit*. Et 1. Ep. 7. *Hoc ego si compellar imagine, cuncta resigno*. Eodem significatu Feudistæ vtuntur verbo Refutare: vt Refutare feudum, pro reddere. Imò & Sallust. ita locutus traditur in fragm. Hist. à Seruio in 4. Georg. Se regib. deuouent, & post eos vitam refutant. nisi fortè verius sit, eum scripsisse, reputant.

564. *Marchia tunc*) Austria primùm Marchia seu Marchionatus fuit: Pòst per Conrad. Imp. primò, & mox per eius successorem Frider. Aenobarb. in Ducatum commutata, trib. Comitatib. in vnum coniunctis. Hodie ad Archiducatum ascendit, & in paucis seculis Imperatorum Enneadem nobis protulit. Ex quibus ille qui nunc rerum potitur,

Viuat iò, vincatq́ Pius, regnetq́ Rudolphus.

569. *Néue secuturi*) Grauis est quæstio in Polit. An Rex aut Imp. antecessoris sui acta rescindere aut retractare possit, an illis stare cogatur. Ad eam hîc respicit.

572. *Vtq́ bono pacis*) Legebatur, *atq́*. etiam in Aug. ed. Sic supr. *Et* pro *Vt*. Pithœus retinet τὸ, *Atq́*, & in vers. seq. inserit, *vt: regali vt frueretur munere.* Cui non adsentior.

576. *Pacifico sub Rege*) Saturno, inquit Spieg. Credo quia Aureæ ætatis hîc fit mentio, quam Saturno Rege fuisse fabulantur Poëtæ. Sed non est opus tàm altè ascendere. Imò Pacificum regem dicit Gunth. Fridericum ipsum, ad cuius nomen alludit: quod in lingua vernacula notum

est

eſt, tantundem valere, quantum apud Hebræos Salomonis. Pro reuixerat, malim hîc reluxerat. Sic Ammianus Marcellinus lib. 25. de temporibus Iuliani Imperatoris. Æſtimari poterat vetus illa Iuſtitia, quam offenſam vitijs hominum Aratus extollit in cœlum, eo imperante rediſſe rurſus ad terras.

577. quantum placida firmata pace quietis) Martialis eleganter lib. 9. Epig. *pacis amica quies.*

580. aſtrictos laxauerat ante furores) Sic ordina. Laxauerat furores ante aſtrictos.

NOTARVM LIBRI QVINTI FINIS.

NOTARVM AD GVNTHERVM LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

1. Alijs quàm ſibi indulgere & ignoſcere laudabilius eſt. 2. Obuenire. 3. Funiculus in diuiſione. 4. Nazarij Panegyricus emendatur. 5. Limites Germaniæ. 6. Dare ventis. Ventus & vnda rapit. 8. Condicere, Condictio. 9. Manumiſsio equeſtris & armorum conceſsio. Guntherus plurimis in locis emendatus.

7. *Perdere)* ſc. Ellipſi hac elegante ſæpiùs Guntherus
8. vtitur.

9. Quo nihil adiectum) Semper igitur illud PLVS VLTRA, quod Max. Imper. Carolo V. pro ſymbolo fuit, etiam Fridericus noſter in animo habuit, quod eſt generoſi ſpiritus indicium. Sic Titus illum ſe diem perdidiſſe putabat, quo neminem beneficio affecerat.

10. Quamq; alijs dederat pacem, ſibi ſpontè negabat) Exemplo Catonis, quem alijs facilius, quàm ſibi ignouiſſe ſcribunt. Plutar. in vita eius: *συγγνώμην ἔφη διδόναι πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι πλὴν αὑτῷ.* Ipſe de ſeſe apud Salluſt. in coniurat. Catilin. Eleganter ad hanc rem Symmachus lib. 10. ep. 28.

ep.22. *Hoc eſt ſpecimen animi continentis, ſibi negare, quod alijs deferatur.* Id. eod. lib. ep. 25. *Magiſtratus bonus in alios ſit temperatus; in ſe ſeuerus, ſine contemptu facilis, ſine terrore reuerendus.*

13. *Hos, vt fama tenet*) Nota hanc χωρογραφίαν terræ Poloniæ, & morum eius gentis deſcriptionem.

35. *partimq́, nocentes*) Quia prope claudum habitantes claudicare diſcunt, vt eſt in vetere verbo.

40. *Vitem copulat vlmo*) Horatius in Epod. elegantiſſ. hoc dicit, maritare.

43. *aſſiduis pirata ſeneſcit in vndis*) pro, aſſiduò. hypallage, quali & aliàs vtitur, vt inf. v. 75. Pirata, expono, tamquam pirata: vt apud Horat. Epod. Nec exeitatur claſſico miles truci.

49. *recreatur*) id eſt, paſcitur, alitur, cibatur. De hoc Lucretiano verbo dixi lib. 4. verſ. 75. Eod. & Plautus vtitur Menæch. Sc. 1. ſed ita, vt ſignificet, plus etiam eſſe Recreare quam Alere. Sic enim ait:

Nam illic homo homines non alit,
Verùm educat Recreatq́ue.

Deſcribit hoc loco Gunth. ἀνθρωποφαγίαν Scythicam ſeu Tartaricam, quæ ne à chariſſimis quidem abſtinuit, vt à maternis carnibus. Credo quòd honeſtum duxerit, ſuis in
2. proprio ventre conditorium ſtruere.

55. *Funiculi ſub ſorte tribus deuenerat*) Si carminis lex
3. paſſa fuiſſet, poſuiſſet opinor, obuenerat. Hoc enim verbum ICtis in hac notione vſitatius eſt. Nec Iuriſconſ. tantùm, vt l. 130. lege obuenire. ff. de verb. ſignif. &c. ſed & Varroni & Ciceroni & Cornificio alijsq́; vt: Si iſtiusmodi mihi fundus hæreditate obuenerit, Varro 1. De re ruſt. cap. 12. vt, hæreditas ei obuenit. Cornific. 4. ad Heren. vt, Obuenit hæreditas: Philoſophia homini non obuenit. Cicero. Idem 4. Verrin. Sorte prouincia Sicilia Verri obuenit. Sic Iudices alicui obuenire dicuntur apud eundem pro Cluentio. Nam vt de prouincijs ſortiebantur, ita & Iudices ſortitò eligebantur. Omninò igitur fortunæ quædam ſignificatio in hoc Obueniendi verbo continetur. Plautus etiam ſimplici vſus eſt, Curculione, Scen. Flos veteris vini *Mihi haud ſæpè veniunt tales hæreditates.* Ita enim ibi lego cum Iano Guilielmio & ex auctoritate MSC. Camerar. vbi

Lamb.

Lamb.& vulg.ed.Eueniunt.Quod ait Gunth.funiculi sub sorte,ex sacris litteris sumpsit:in quib. dimensio agrorum & diuisio funiculis fit. vid.Deuteron.c.32.& Psalm.16.77. & 104.

57. *nomina barbara*) Polonorum horrida, &, vt Plautus vocat, latrantia nomina non ingrediuntur metrum Latinum.Sic supr. De Franconefurt & Magdeburg, Germanicarum ciuitatum nominib. similiter dicebat. Facit huc elegans locus in Panegyrico Nazarij:Quid memorem Bructeros,quid Chamauos, quid Cheruscos (vulgò non rectè Clamasos,Eruscos: Vnde B.Rhen.Etruscos facere voluit) Vangionas, Alamanos, Tubantes? Bellicum strepunt nomina,& immanitas barbariæ in ipsis vocabulis adhibet horrorem.Sed & in Nazarij illo, & aliorum Panegyricis iam olim plura emendauimus in Exercitationib. ad Ausonium. 4.

61. *Cuius,ob inuidiam,fratres*) Sic rectè ed.Pern.cum vulgò legatur, insidiam : quod nusquam lectum est pro perfidia,nisi in vet. Glossar.

63. *compulerunt*) Sic restitue,pro *compulerant*. Præcessit enim abiecêre:cui certè respondere debet, compulerunt,non compulerant.Est autem vsitatissima hæc systole Lucretio, Virgilio, alijsq; optimæ notæ Poëtis: vt dididêrunt: steterunt &c. Sic Varro περὶ μέθης apud Nonium: Hoc ægritudinem ad medendum inuenerunt. Loquitur de vino. Præcessit enim hic versus : Vino nihil iucundiùs quicquam cluit. Vbi sine caussa mihi quidem videtur Giphanius noster mutare Vino in Oino. Nam si ita scripsisset Varro, certè debebat postea subinferre Hunc,non Hoc. Sic Tibullus lib.2.Eleg.3.nec cithara, intonsæ profueruntúe comæ.

67. *deflebat ærumnas suas*) id est, flens commemorabat vel exponebat. Sic & alibi Gunth. Deflendi & Dequerendi verba vsurpat.

73. *Iura*) malim, *rura*. Cum enim Iura sint res incorporales apud ICtos, teneri aut tangi non possunt.

75. *assiduâ mansit in aulâ*) Ita per hypallagen dictum, vt paulò antè v.43. assiduis in vndis. pro assiduò mansit. nisi fortasse ita hîc etiam legendum quis putet. vel nisi fortè pro diuiti positum est, vt in 12. tabulis assiduus ciuis.

 77. *Pa-*

77. *Patruiq; loco*) Cunradi Imp. de quo sup. lib. 1.

81. *Nec iurare fidem, nec prisco more tributa Annua pendere*) Nota ex hoc loco, Polonorum Regem antiquitus Imperatori Rom. fuisse obnoxium, adeoq; & fidelitatem ei iurare vasalli in morem, & annuũ tributum Quingentarum Marcarum pendere solitum.

83. *sæpè repulsa Infremuit iustâ patientia nobilis ira*) Alludit ad sententiam P. Mimi. *Furor fit læsa sæpius patientia.* ἔνεσι γὰρ καὶ μύια σπλήν.

87. *Obicibus*) vulgò, obijcibus. Porrò ita disting. sequentia, aditus peruenit ad vsq;, Odera Germanos quà separat atq; Polonos. vulgò, quæ separat. malè. Sed Aug. ed.
5. quoq; rectè legit, quà. Nota hîc, Gunther. Poloniæ & Germaniæ limitem constituere Oderam, seu Viadrum. Sic eleganter Phil. Melanthon. Germaniæ terminos ponit hoc epigrammate.

Rhenus ab occasu, Viadri sed flumen ab ortu,
Clauserunt fines, Teutona terra, tuos.
Aëriaq; Alpes immotum limes ad austrum.
Balthicus ad Boream terminat Oceanus.

92. *At Rex infectum*) Sic aliquando hîc rescripsi pro eo, quod vulgò erat, inuictam: & in ed. Pern. inuictum: Nihilq; verius putabam quàm *infectum*. Sed nunc tali mutatione nihil opus esse video. Ait enim, Frideric. nihil relequisse inuictum, adeò quidem vt naturã ipsam vincere tentarit. Confer huc, quæ suprà annotaui ad lib. 4. v. 284.

94. *Ipsam, quæ cunctis imperat, naturam vincere*) ἡ φύσις πανδαμάτωρ καὶ παμβασίλεια Alludit ad sententiam Eueni, vt puto.

ἐκ μελέτης πλείους ἢ κ' φύσεως ἀγαθοί.

Et alterius: μελέτη πάντα δύναται. Peccabat hîc distinctio, quam correximus.

110. *his, qui sibi mente feroci Parcere noluerant, indignum parcere*) Qui sibi ipsi non pepercit, ei parcendum non est: Is indignus est, cui parcatur. Similis est sententia ICti Marciani in l. vlt. §. sic autem. ff. de bon. eorum qui ante sentent. & Vlpiani in l. 23. cum autem §. excipitur. ff. de ædil. ed. Qui sibi non pepercit, multò minus alij parcet. Ex quo hos aliquando versiculos fecimus.

Cui

Cuinam hominum parcat, sibi qui non ipse pepercit?
Qui malus est in se, cui queat esse bonus?

120. Quam miser) Obseruandæ conditiones, quibus venia à Frider. data Polono, & is in deditionem acceptus.

125. At tibi, quæ rutilo) Vulgò & in Aug. ed. quoq; legebatur, qui. Sed Pern. rectè, Quæ: quomodo & ego antea restitueram. Quæ, scil. vxor regia, quod sequitur inf. v. 127. significatur Augusta Beatrix.

129. Nec se de solio) De iniuria iureiurando se purgandi mos vetustissimus est, cuius etiam apud Plaut. & Terent. fit mentio. Ad eum morem Guntherus hîc respicit. Notum est illud in Amphitr. Exiurâsti, te mihi dixisse per iocum. Item illud ex Adelphis, Sc. obsecro populares: *Tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle factam esse, &c.* Mox: *Nollem factum: Iusiurandum dabitur, te esse indignum iniuriâ hac.*

131. se præsentaret in vrbem Virgineam) Sisteret se iuri Magdeburgi in vrbe Saxon. celeberrima. Contrario verbo Absentare vtitur Claudianus de rapt. Proserpinæ.

136. Rursus ad obscœnos mores vitiumq; recurrens) Vt canis ad vomitum, vt sus lota ad volutabrum cœni reuertitur: quemadmodum parœmiæ etiam sacris scriptoribus frequentatæ habent. De pleonasmo bonis auctoribus vsitato, rursus recurrens, aliàs dixi.

137. Æolijs dedit irrita ferre procellis) Dare ventis, Loqui in ventos, vel à procellis discerpi ac diripi, formulæ sunt loquendi, quibus plurimi auctores de vanis & inanibus promissis, votis, verbis, admonitionibus, minis ac præceptis vsi sunt, & miris quidem modis variantes. Succurrunt nunc isti: Callimachus, Lucretius, Catullus, Tibullus & Propertius.

Irrita ventosæ linquens promissa procellæ.
Et: *Quæ cuncta aërij discerpunt irrita venti.*

Catul. Argonaut. Tibul. 1. eleg. 4. *Veneris periuria venti Irrita per terras & freta summa ferunt.* Et eleg. seq. *Quæ nunc Caurusq; Notusq; Iactat odoratos vota per Armenios.* Idem lib. 3. eleg. 6. *Venti temeraria vota, Aëria & nubes diripienda ferant.* Et mox seq. eleg.

Nulla fides inerit: periuria ridet amantum
Iuppiter, & ventos irrita ferre iubet.

Propert. Eleg. 7. lib. 4.

Fœderis heu taciti cuius fallacia verba
Non audituri diripuêre noti.

Idem lib. 2.

Hac videam rapidas in vanum ferre procellas.

Et eodem lib.

Quicquid iurârunt, ventus & vnda rapit.

Et lib. 1.

At mea nocturno verba cadunt Zephyro.

Lucret. lib. 4. *Tu fac ne ventis verba profundam.* Ouid. 5. Fastor.

Abstulerint celeres improba verba noti.

Callimach. Epigr. 10. ὅτε κωφαῖς ἄλγεα μὰψ αὔραις ἔσχατον ἐξερύη. Huc pertinet prouerbium: εἰς ἀέρα λαλεῖν. Et illud Catullianum: *Mulier cupido quod dicit amanti, In vento & rapida scribere oportet aqua.* Vbi tamen vir doctus tentat legendum, *in vino scrib.* nimis acerbè ob id reprehensus à Iano Dousa filio ad eum Catulli versum.

139. *Quam Rex fraterna liti condixerat vrbem)* id est, nominârat, denunciârat. Nihil enim aliud est condictio, quàm eius rei, quæ agitur denunciatio, vt ait Festus, & explicatur à ICtis ad §. appellamus. Inst. de action. Vet. Gloss. παραγγελία. Denuntiatio, Condictio, Interdictum. Condicere est Denunciare, priscè. Nunc verò Condictionem omnem in personam actionem dicimus. Sic & inf. loquitur, v. 398. Cæterùm, fraternas lites omnium grauissimas esse, notum vel de sententia Euripidis, & de prouerbio, quod inde natum.

143. *verba satis ampullosa)* Notus est Horatij versus in Arte:

Proijcit ampullas & sesquipedalia verba.

Quæ Aristophani sunt μυριάμφορα. Seneca vocat magnifica verba: qualia qui profert, à Græcis κομποφακελορρήμων dicitur. κομπεῖν δ' ἐς ἀπελῆ σὺν ψεύδεσιν αἰσχρὸν ὄνειδος, secundùm Sophoclis sapientiss. versum: cuius hic est sensus: *Irrita probrum est turpe nimis iactantia mendax.* Videtur autem terminatio ista verbi à Gunther. primùm nouata esse. Nam apud alios tantùm ampullaceus & ampullarius reperi. Horatius etiam verbo Ampullari vtitur. De particulæ [*satis*] varia significatione vid. inf. li. 9. v. 309.

150. *Elati*

150. Elati stultiq; viri) Plerumq; cum superbia coniuncta esse solet stultitia. Quam in sententiam præclarè alicubi in Commentar. Epist. Pauli disserit. Ex quo scitè Germani nostri eo verbo ad denotandam superbiam vtuntur, quo Latini ad stoliditatem: Stolt.

159. *Accingi gladio Fridericum ritè*) Solennitas ista in Equestri ordine hodieq; seruatur, ex antiquissimo Germanorum instituto: de quo sic scribit Tacitus: Sed arma sumere non antè cuiquam moris, quàm ciuitas suffecturum probauerit. Tum in ipso concilio vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus, scuto frameaq; iuuenem ornant: hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos: ante hoc domus pars videntur; mox Reipub. Vocamus hunc ritum: Einen wehrhafft machen, cui alapa quoque accedit. Non abludunt hinc veterum Romanorum rhapismata, quę in manumissionibus & emancipationibus vsitata erant: Quorum non modò Iustinianus meminit l. vlt. C. de emancip. lib. & Nouel. 81. sed & Macarius homil. 44. ῥαπίσας ὡς δοῦλον ἠλευθέρωσεν. Quæ [illegible] adde sis ad ea, quæ Gothofred. annotauit ad d. Nou. 81. Nam vt dixi, alapa etiam hodie in illo, quasi manumissionis seu emancipationis equestris ritu interuenit.

160. Irenen) August. ed. *Herenam*. Fuit autem inter Græcas fœminas vsitatiss. Irenes nomen: de quo extat frigidus & ineptus, ne dicam impius, iocus in Sacerdotem, cui hoc nomine vxor cùm esset, tamen in Ecclesiæ λειτουργίᾳ proclamabat: Εἰρήνη πάντεσσι. Quasi qui omnib. vulg. prostituere vxorem vellet.

170. compositis verbis) Caue hîc accipias pro fallacibus & fictis: vt aliàs apud vet. Poëtam: Composita dicta pectore euoluunt suo: Sed pro ornatis & ex arte dicendi collocatis. Sic lexeis lepidè compostæ apud Lucillium.

176. Creditur. Artis opus? miras hab. fig. Pondus? humo tollim.) Sic locum hunc distinguendum aio: vt sit triplex interrogatio, & ad singulas accommodatæ sua subiectio: De materia, de arte seu manupretio, & de pondere seu mole ac magnitudine. Sensus est: Artis opus? scilicet, quæris? Et, Pondus? scilicet: Quæris? ἀπὸ κοινοῦ. Præcessit enim: Materiam quæris? Nequibat tolli, scil. ea scena.

180. *dona mellifluis ornauit verbis*) Ex Terentio sumptum, qui sic Eunucho Sc. Fac ita: Munus nostrum ornato verbis, quod poteris. Cicero 2. de offic. dicit, verbis suum munus augere. Vt autem hîc verba melliflua, sic lib. 10. Os mellifluum dixit, & lib. 1. vers. 342. vocem mellifluam.

182. *gaudia*) Non debeo dissimulare, quod Augustæ impressum reperi, grandia: quamquam id postea ab editore C. Peutingero mutatum. Imò ego grandia verissimum puto. Optat enim Rex Anglorum Friderico gaudia trib. insignita condicionib. quæ scil. sint. grandia, sint vera, sint felicia. &c. At vulg. lectio inepta est, dum gaudia bis repetit. Exprimit autem solenne principium Epistolicum χαίρειν: quod ita Horatius: *Celso gaudere & benè rem gerere.*

185. *Qui bonitate sua dat Regib. esse salutem*) Rectè hoc animaduertit Spiegellius sumptum esse ex Psalmo 144. Quem locum sic feliciter expressit CL. V. & Poëta ac IC. præstans Scip. Gentilis in sua paraphrasi:

> *Te regum tutela, canam, magnisq; venire*
> *Regibus auxilio solitum, &c.*

187. *feruntur*) Possumus accipere vel pro, dicuntur seu perhibentur: vel pro, aguntur, seu ducuntur.

188. *congaudeo*) συγχαίρω. Cui contrarium verbum condoleo alibi vsurpat Gunth.

194. *munera grata quidem, sed longè gratior voluntas &c.*) Exprimit vetus illud: ξενίων, vel χαρίτων ἡ προθυμὸς ἄριστος. Symmachus lib. 6. ep. 80. Non potest exigua videri oblatio, si magis animi dantis amici, quàm sui pretij æstimatione pendatur. vide similia apud Senecam. in libb. De Beneficijs.

204. *Vt sæpè iuuet, rarò contingat egere*) Huiusmodi votum ferè etiam apud Q. Serenum Sammonicum in carmine De re medica olim legere memini.

209. *mihi sit parere necesse*) Imitatio Virgiliana ex 1. Aeneid. *mihi iussa capessere fas est, &c.*

CAPVT

CAPVT II.

1. *Atq, pro statim* 2. *Differre, pro spargere, disseminare, conuiciari* 3. *Nominis mutatio à P. R. fieri solita.* 4. *Imperatoris cum Papa disceptatio & expostulatio.* 5. *Fama vis in magnis viris magna.* 6 *Imitatio Virgilij.* 7. *Data, pro numerib.* 8. *Papæ & Imperatoris officia distincta.* 9. *Latores, pro tabellarijs. Guntherus sæpiss. castigatus.*

212. *nec paruis magna latenter munera captamus*) id est, Dona mea non sunt hamata, neq; captatoria: sicut vulgò dicitur, quod munera hamos imitentur. Talia Martialis eleganter & falsè perstringit.

Munera magna quidem misit: sed misit in hamo.
Et piscatorem piscis amare potest?

Huc adde, quæ de captatoria institutione Iurisconsulti disputant.

213. *summo sit gratia Regi*) Deûm virtute, vt Plautus loqui solet, & eius imitator Symm. Deûm beneficio.

220. *fidos optamus amicos*) tanquam scilicet firmissima regni præsidia & opes, vt Alexander Magnus dicebat, teste Ammiano Marcellino. Nam non exercitus neq; thesauri præsidia regni sunt verùm amici, vt Micipsa Rex ad Iugurth. Sallust. Similem vide Sententiam Marci Imp. apud Herodianum.

231. *atq*) Videtur τὸ Atq; positum pro statim, illicò, è vestigio, more Ennij, Virgilij, ipsarumq; adeò XII. tabul. 1.

233. *Hungaricis*) Sic rectè Pern. ed. vulgò Hungarirus. Ceterùm pro *aruis*. Aug. ed. legit, *armis*.

238. *Inuenies: vt qui ling.*) Deerat in vulg. libb. τὸ *Vt*: quod reposui cum Perna. Vuecheliani malè suppleuerant, *qui cum ling.*

239. *rerum*) fort. *nerum*, vt Pflug. diuinabat.

240. *Nusquam perfectius*) Idem de Venetiarum vrbe dici potest: vbi vt Eras. Roterod. scripsit, Nemo quicquam miratur.

247. *Viro placuit*) Friderico Imperatori: quem sæpè Virum absolutè & quasi κατ' ἐξοχὴν vocat: vt lib. 7. v. 637. impulit ira virum.

250. *fama distulit*) Elegantissimè dictum, fama præcurrens distulit (id est, diuulgauit, sparsit, dididit, dissemi- 2.

nauit hinc inde)aduentum principis. Sic & Plautus & Terentius alijq; differendi verbo vtuntur. Vt Prologo Heautontim. Nam quod rumores distulerunt maleuoli. Plautus Aulular. Nisi reddi mihi vasa iubes, Pipulo te differam ante ædes. Sic Tacitus lib. 1. Pars multò maxima imminentes dominos varijs rumoribus differebant. Propertius quoq; pro diffamare seu conuiciari vtitur.

Et te circum alias omnes irata puellas
Differet: heu nullo limine carus eris.

Lucillius lib. 30.

Gaudes cum de me ista feris sermonibus differs.

Et rursum eod. lib.

Et maledicendo multis sermonibus differs.

Et apud Lucretium aliquoties est differre pro discerpere, dissipare.

253. Vuascones) Ita & vulg. ed. & Pern. quoque. At Spieg. in Scholijs Vascones. Aug. ed. Guascones.

255. celeres adeunt) fort. *celebres*, i. frequentes: quæ est coniectura Pflugij.

259. Qui post in cathedra Rollandus nomine verso Dictus Alexander) Hunc antea Cancellarium S. R. E. fuisse ait Gunth. lib. 10. v. 119. De hac porrò nominis mutatione, ab ijs qui ad Pontificatum Rom. euehuntur, fieri solita, res iam nota est, initium eius moris profectum ab eo, qui Os-porci vocabatur. Eius exemplum antecessoris ceteri vsq; in hodiernum diem fermè omnes non sine mysterio singulari secuti sunt.

261. Pertulit Ecclesia,) Ita distinguendum. vulg. aliter.

262. Schisma quater senos) Ad constabiliendam scilicet continuam in sede Romana inde vsq; à Petro Apostolo successionis seriem, nota hîc schisma penè viginti quatuor annorum: cuius & inf. meminit lib. 10. v. 115. & seqq.

272. hoc) Sic restituo cum Perna. vulgò, vt etiam Aug. ed. non rectè, hic Similiter erratum erat lib. 10. v. 56.

275. collati muneris) Papa beneficium suum esse iactat Imperium Rom. Quod cùm ita accepisset Imp. quasi Papa feudum suum haberi voluisset Imperium, grauissimè hanc indignitatem tulit, cùm præsertim etiam pictura quædam contumeliosa accederet, de qua remouenda

da admonitus, Papa, nondum aboleuerat: deq; hoc Papæ fastu (sic enim ipse appellat) non modò ad Ordines Imperij Germanici, à quib. electus fuerat, & quib. solis secundùm Deum acceptum ferebat Imperium, conquestus est, verùm etiam cum Papa per litteras expostulauit, apertè professus, Nullum se caput superius Imperatore agnoscere præter solum Deum. Papa animaduertens quid egisset, & cum quo viro sibi negotium esset, de consilio Episcoporum placandi Imperatoris ergò mitiùs ad eum scribit, excusans Epistolam priorem, vt minus accuratè pensiculatéque scriptam. Ita Fridericus satisfactione admissa iniuriam hanc Papæ condonauit, suamq; indignationem remisit, cum præsertim etiam Otho Frisingens. Patruus Imperatoris & Papæ legatus suas partes auctoritatemq; in placando Imperatore interposuisset. Hæc ferè summa est reliquæ partis in hoc 6. libro],] & partis primoris septimi. Vide & Fr. Hotom. Disputat. Feudal. c. 1. & Commentar. de verbis Feudalib. lit. B. Itemq; Cuiacium, in Commentar. Feud.

277. *tristitia*) Veteres hoc eleganter dicunt, senio & diuidiæ alicui esse. Exempla sunt apud Plautum, & Nonium Marcell.

285. *Prostans*) Ita reponend. censui, vbi vulgò erat, *præstans*. Prostare dicimus ea, quæ sunt manifesta, & omnibus propalam patent.

286. *loquebatur, qua voce licebat, imago*) Pictura .n. est Poësis muta: vt Poësis contrà pictura loquens & viua.

288. *stare genu flexo*) supplicem fieri. Mox vbi vulg. *manus*, nullo neq; sensu neq; metro idoneo legitur, repono, *vanus*. Nam & paulò antè mendacem pictorem dixerat. Sed hæc emendatio etiam inter Pithœanas reperitur, & in Aug. ed. Porrò Epigramma istius picturæ versib. constans monachalib. celeberrimum est: quod hîc quoq; adscribo ex Radeuico:

Rex venit ante fores, iurans prius vrbis honores.
Pôst homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Auctor huius picturæ dicitur fuisse Innocentius II. Papa Rom. qui tantâ fuit confidentiâ, vt Imperatorem. i. summum caput Christiani orbis, pro homine suo, hoc est, pro Vasallo, ausus sit habere.

299. mouerent) Aug.ed.*monerent*.

300. Omnes aulicus irâ Ille Comes præcessit Otho) Huius viri animosum ac feruidum spiritum aliâs quoque cognoscere licet. Vt quàm felix est audacia eius lib.8.v.342.? quàm est ira feruidus contra legatos Græcos lib.7.v.62.

5. *303. Rex in media fama non immemor irâ)* Quippe iam didicerat famam bonam præferre dolori, vt lib.5. vers.428.Gunther.loquebatur. Et certè cum optimo cuique preciosa sit fama, teste Symmacho, lib. 3. epist. 69. tum verò maximè Principibus vnum insatiabiliter parandum, prosperam sui memoriam, cùm cætera statim ipsis assint: vt quandocunque concesserint, cum laude & bonis recordationibus homines facta atque famam nominis ipsorum prosequantur. Nam contemptu famæ contemnuntur virtutes: vt præclarè ait Tiberius Cæsar apud Tacit. Anal. 4. *Etenim fama nihil ignorari de conspicuis viris patitur:* vt idem Symmachus scribit lib. 1. epist. 96. Maiorum quippe gloria posteris quasi lumen est, neque bona eorum, neque mala in occulto patitur: vt apud Sallustium Iugurth. inquit Marius. Senecæ & Claudiani loca ad hanc rem adduxi sup. Videndus in hanc eandem sententiam & Pindarus Pythion. 1. Ab hoc enim sua cæteri mutuati sunt. Illustrat ibi Poëta sapientiss. hanc thesin exemplis duobus contrarijs, Crœsi benefici & liberalis, ac Phalaridis, qui ob crudelitatem infamis est ad omnes hominum ætates.

305. Inplacidè) Pern. Implacidè. Porrò eadem redire via, qua veneris, item nec ad dextram, nec ad sinistram deflectere, quasi prouerbiale est etiam in sacris litteris, quas libenter Poëta noster duces sequitur.

318. Pellere conquestibus aures) Pellere, pro pulsare. Verbum primitiuum pro frequentatiuo. Sic lite vel actione aliquem pulsare passim in legibus Codicis dicitur. Sic Gunther. alibi: Et precibus pulsare Deum. Vide suprà lib.3.v.50.

320. Glorior) Exprimit Homericum verbum, εὔχομαι. Vt infrà.

6. *324. consilium nuper summis de rebus haberem)* Ex Virgilio translatus versus. Sic enim ille Æn.8.

Consilium summis regni de rebus habebant.

327. paciscen-

327. *paciscentes*) promittentes, præ se ferentes. Ferre, pro laturos esse. Vt & alibi notaui similes locutiones. Mox pro *miscuerant*, malim, *miscuerunt*.

334. *gaudere datis*) Data videtur Gunth. pro muneribus posuisse, tanquam scilicet nomen substantiuum, 7.
non vt participium : exemplo Plauti & Ausonij. Plautina quidem ista iam succurrunt. Pseudulo Act. 1. Scen. 3. *Non est iustus amator quisquam, nisi qui perpetuat data.* Et Asinar. Act. 1. Scen. 3. *Semper tibi promissam habeto, hac lege, dum superes datis.* Auson. Epigram. 90. *Vince datis ambas. Cupio; verùm arcta domi res.* Idem, an Paulinus? Oratione ad Deum, quæ est in Ephemeride : *Nil ex inuidia retinens, plenusq; datorum.* Sic vetus interpres cùm alibi, tum Lucæ 11. v. 13. & Iacobi epist. c. 1. v. 17.

345. *Vtitur*) malim, *Nititur*. Nam sequitur, benè firma.

347. *Dumque Sacerdoti*) Celebre illud Synesij dictum huc facit : τὴν ἱερωσύνην καὶ τὴν ἀρχὴν ἀσύγχλωστα εἶναι.

350. *globo*) id est, orbe terrarum.

353. *sunt diuisa*) Et quidem ipso Christo discernente, si Nicolaum Papam audimus in cap. 6. cùm ad verum, 8.
Distinct. 96. Cùm ad verum (inquit) ventum est, vltrà sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit; nec Pontifex nomen Imperatorium vsurpauit : quoniam idem Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus sic actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis vtriusque discreuit, &c. Quæ quomodo cum alijs illius Iuris locis & cum facinore Bonifacij VIII. etiam in habitu Imperiali sese populo ostentantis congruant, Æruscatores nostri viderint. Verisimile est autem, Nicolaum hìc respexisse ad illud Saluatoris : Reges gentium dominantur illis, & qui eas in potestate sua habent, benefici vocantur; vos autem non sic. Matth. 20. 25. Marci 10. 42. Lucæ 22. 25. Claudant hanc notam verba Iustini Imperat. in l. 23. consulta C. de testament. Absurdum est, si promiscuis actionibus rerum turbentur officia, & alij creditum alius subtrahat : & præcipuè Clericis, quibus opprobriū est, si peritos se velint disceptationū esse forensiū.

356. *A quo (Deo) nomen habet sub cælo quæq; potestas*) Vide-

videtur illud D. Pauli exprimere. Non est potestas nisi à Deo. Rom. 13, 1.

359. Quid ad summum de regni iure quid oro Pontificem spectat?) Respondet (de se si cuiquam creditur ipsi) Innocentius III. in c. Venerabilem, extra de elect. Electionem quidem Imperatoris ad se immediatè non pertinere: (quanquam hoc ipso, quod sui maiores imperium à Græcis ad Rom. transtulerunt, etiam eligendi potestatem Principib. Germaniæ fecerint.) sed examinationem Electi Imp. antequam ei manus & corona imponatur, suam esse. &c.

364. Adde quod infandum) Querelæ Imp. de auaritia, rapinis & sacrilego ausu legatorum Pontificiorum hic notentur.

365. Latores apicum) similis V. recurrit lib. 7. num. 264. vbi tamen Aug. ed. apicis. Significat autem eos quos Suetonius absolutè latores vocat; Symmachus baiulos litterarum, & vectores, & peruectores, & portitores: alij gerulos: Latinis sunt Tabellarij, Græcis γραμματοφόροι.

372. Vacuis pagina chartis) charta blanca vulgò vocatur, cuius & inf. v. 657. fit mentio.

377. repedare) Pflugius diuinabat, trepidare. id est, fugere cum terrore & metu.

391. Luduicus) Ita & Aug. ed. At Pernæ, Ludouicus.

CAPVT III.

1. Æneæ Syluij error in historiâ Bohemicâ detectus. 2. Luthra duplex 3. Bellum iustum quod 4. Vltor gladius. 5. Pontificis Max. potestas qua, qualis, quanta. 6. Adloquium pro consolatione. Guntherus non semel emendatus.

404. Geisa) Aug. ed. Garzæ.

409. Vir bonus & prudens) Sic sæpè apud Horat. Vir bonus & sapiens. Et apud Auson. Idyl. 16. Significatur his duob. epithetis vtraq; virtus, & Morum, & Rationis seu Mentis. Ethica inquam & Dianoëtica.

412. Impositoq; sibi) Intelligi vult, nisi fallor, Stephano impositum crimen. abutitur ergo reciproco, *Sibi*: vt aliâs quoq;.

414. Iudicijs) fort. *Indicijs*, vt Pflugius.

427. Excusare suam fraterno crimine culpam) Ita legend. diuinabam, & postea in Pern. edit. reperi. Aug. ed. & vulg. fraternæ: quod haud scio, an etiam defendi possit, si subaudias, culpæ. Ita crimen culpæ dictum foret, quomodo aliâs ædem Ecclesiæ, & pacem quietis, & legem pactorum, & negotia rerum Gunth. vsurpauit.

434. habuisse) se, nimirum. Ellipsis honesta & vsitata: qua & sup. vsus est, & mox iterum v. 436.

435. durum) Malim hîc quoque, *dirum*, vt lib. 4. vers. 456.

446. Hoc quoq;) Labeslaus, id est, (qui & Vladislaus, & in Aug. edit. Labeslauus hic nominatur) ex Duce Bohem. Rex creatur Magdeburgi à Frid. Imp. ob nauatam ipsi in bello Polonico fidelem operam. Falli ergo videtur Æneas Syluius Historiæ Bohem. c. 24. dum scribit, idcircò ipsum regiam accepisse dignitatem, quòd in expugnatione Mediolanensi egregiam operam Imperatori nauasset. Imò bellum illud Italicum posterius fuisse, significat hîc Gunth. cùm ait, hunc nouum Regem ad patrias vrbes vestigia retulisse, Italico pactum sua robora bello. Illud autem rectè annotauit idem Syluius, Vratislaum quidem iam antè ab Henr. IIII. Imperatore Regem creatum fuisse Moguntiæ: Cæterum eius successores vsque ad hunc Ladislaum, in quem denuò illa dignitas collata est, regio nomine abstinuisse, Ducali contentos, tanquam regni decus non prouinciæ, sed homini datum fuisset, proindeque cum persona extinctum. Idemque & Nic. Cisnerus probat in Orat. de Othone III. Imp. indeq; liquere ait, illa tempestate Regem Bohemiæ inter Electores Imper. Roman. esse non potuisse, &c. 1.

458. Vexabat) Quamuis & Aug. ed. sic legat, malim tamen, *vexabant*.

461. Ripuaria in arua) Ripuariorũ leges hodieq; extãt. 2.

467. Luthramq;) Cognomento Cæsaream. In hoc oppido hodieq; sacellum visitur, in quo orare solitus est Fridericus Barbarossa. Est & altera Luthra, quæ Regia appellatur, Cœnobio Monachorum & sepulchro Imperiali insignis: tribus lapidibus distans Brunsvvico, patria mea. Harum priorem vernacula lingua Keisers Luther / hanc Königs Luther vocamus, differentiæ caussâ.

471. Vi-

471. Vicinis munera) Nota pietatem Imperatoris non superstitiosi, sed verè religiosi, & commiserationem erga pauperes.

486. Cùm iam desuetos post otia longa iuuencos) Ita rescripsi, vbi vulgò erat, desuetus p.o.l. iuuencus. Os & vs sæpè librarij permutârant.

494. Ne qua tamen puram) Quia quod iustum est, iustè quoq; ac legitimè exequendum est. Potest enim etiam bona caussa malè agendo fieri mala.

498. Iustumq; piumq; fatentes) id est, profitentes, vel affirmantes. Vt alibi quoq; fatendi verbo vtitur. Eodem planè modo loquitur Varro apud Nonium, pag. 256. Bel-
3. lum nullum nisi pium geri oportere. Quodnam autem sit pium seu iustum bellum, grauiss. est disputatio, quam attingit etiam Gunth, lib. 4. v. 172. & lib. 7. v. 385. & explicârat Cicero lib. 3. de Repub. Ex quo hæc verba referuntur ab Augustino de Ciuit. Dei, & ab Isidoro: *Nullum bellum iustum haberi videtur, nisi denunciatum, nisi indictum, nisi de repetitis rebus. Illa iniusta bella sunt, quæ sunt sine caussa suscepta. Nam vltra vlciscendi aut propulsandorum hostium caussam, bellum iustum geri nullum potest.* Vide & Gratianum in Decreto. Quò alludit Virg. in Ciri: v. 335.

Tunc potiùs tamen ipsa, pio cùm iure licebit,
Cùm facti causam tempusq; doloris habebis.
Tunc potiùs conata tua, atq; incepta referto.

Quid autem ius pium, & bellum pium, ex lib. 1. Liuij Dec. 1. doceri potest.

4. *501. Vltorem accingitur ensem)* Vulgò perperam, *ense.* Eleganter autem ensem vltorem dicit & hîc & lib. 4. v. 169. & scelerum vindicem gladium lib. 3. v. 611. Sic Imper. Constantinus iubet insurgere leges, armari iura gladio vltore, in l. 31. cùm vir. C. ad l. Iul. de adult. Sic eius filius Constantius paganos sacrificantes gladio vltore sterni iubet. l. 1. C. de Pagan. Sic Iustinianus homicidas vltore ferro persequitur. §. Item lex Cornelia de sicarijs. Instit. de pub. iudic. Quod autem ait, *veniæ spe tutus adepta*, erat cùm mutarem in *adempta*, scilicet: Liguribus seu Mediolanensibus. Nunc verò re meliùs perpensâ nihil muto. Hoc enim dicit: Imperator cùm ab Episcopis, quos in consilium adhibuerat, intellexisset, iustam esse belli caussam, nihilq; in eo se

se peccaturum, aut Dei in se aut suos iram concitaturum, id aggressus est.

507. addiderant) legend. puto, *ediderant*: id est, exposuerant, commemorârant. Error inde, ni fallor, natus, quòd quidam scribunt, ædiderant. Peccabat etiam hîc distinctio.

517. longo) Vulgò, *Longa*.

518. Principis an Papa fuerit pars iustior) Nota insignem εὐλάβειαν, & cautionem Guntheri in proferenda sua ἐπικρίσει huius caussæ & controuersiæ inter Imperatorem & P.M. ne videlicet scribat, dicatúe per iugulum reditura.

521. subita) Pflug. *subitò*, quæ mutatio non videtur necessaria.

531. Vnius verbi) Quando scilicet scripseram, me beneficium contulisse in Imp. Fridericum, coronâ Imperiali ei impositâ: nec me eius Beneficij pœnitere. Huius falsum interpretem fuisse videri vult Papa eum, qui id pro Feudo acceperat. Sed quid aliud importat, Esse hominem Papæ (vt Epigramma sup. relatum habet) quàm ab eo feudum recognoscere? quàm eius esse vasallum? Quid, quòd Cuiacius quoq; ad lib. 1. feud. tit. 1. fatetur, subdolam fuisse hanc Adriani excusationem, cùm antea reuera sic sensisset, vt Imp. accepit; postea verò eum pœnituisset, gliscentemq; perniciem à se depellere cuperet.

541. Verbaq; mandatis opponere dura paternis) Sic Auson. ep. 19. *Si erro, pater sum: fer me: & noli exigere iudicium obstante pietate.* Nota hîc, Papam gerere se pro patre Imperatoris: vt & lib. 7. v. 120. & 138. & 165. Quomodo & hodie in Epistolis mutuis hæc necessitudinum vocabula vsurpant Cæsar & Papa. Socrates quidem dicebat, etiam ἀγνώμονι patri morem à liberis gerendum esse. Ad id ergo præceptum fortè an hîc alluditur.

554. proq; Dei domo) Dei domum vocat Ecclesiam, more Pauli Apostoli. In magna autem Dei domo non tantùm sunt vasa honoris, sed etiam ignominiæ, inquit ille. Venire hîc alicui in mentem potest sententia versiculi.

Religio velum est, quod scelus omne tegit.

556. ædificata petra) Alludit ad promissionem Saluatoris, de immota firmitate, stabilitate ac perpetuitate Ecclesiæ.

Ecclesiæ factam Confessoribus Christi, Filij Dei viui: Matth.16.quorum ibi personam Petrus sustinebat. Sed de eius loci vero sensu,& abusu, copiosè disseruit auunculus meus Matthias Bergius in suo De Ecclesia Tractatu. Rectè quoq; hic monet Spiegel. non ad vnum Petrum duntaxat,sed ad omnes Christianos, id quod ibi dicitur, pertinere. Vide etiam Hotom. in Bruto fulmine pag. 53.

558. iuuenem) Pflug. tumidum. Nisi iuuenem pro temerario,calido & iracundo accipias. Facilè enim iuuenes & sumunt iras & ponunt: teste Aristot. lib. 2. Rhetor.

562. falso iam nomine culmen Pontificale tenet) vulgò prætensum Episcopum vocant: **Einen vermeinten Bischoff.**

566. Illis spem veniæ) Legend. puto, Nulli. nam si illos punire debet Imperator, vt Papa postulat, quæ spes veniæ ipsis relinquetur? Venia enim tollit atq; abolet pœnam, eiusq; gratiam facit. Pflugius tamen retinebat, Illis, & exponebat Legatis.

574. Capiti totius corporis angor condolet) Vide notata ad lib. 3. v. 316. ijsq; hæc nunc adde. Plin. Epist. 87. *Vt in corporibus, sic in imperio grauissimus est morbus, qui à capite diffunditur.* Nazarius Panegyrico: *In corpore cum aliqua pars ægra est, valetudo omnis contaminari solet.* Auson. Epist. 24. ad Paulin.

Sic pars ægra hominis trahit ad contagia sanum
Corpus,& exigui quamuis discrimine membri,
Tota per innumeros artus compago vacillat.

Similis ferè est apud Demosthenem comparatio.

591. Sic nos Cæsareas) Comparatio hæc claudicat secundum Ius Canonicum, in quo Papa Soli, Imperator Lunæ confertur. c. 6. solicitæ. extra De maiorit. & obedientia. At hîc totum est contrarium. Isti enim Episcopi Imperatorem Soli, Papam verò Lunæ similem faciunt. Forsitan igitur iam tum hæretica prauitate infecti fuerunt. Accedit hoc quoq;, quod non statim assentiuntur in omnib. Pontifici Rom. tanquam ἀνυπευθύνῳ καὶ ἀνυπολογίστῳ: Quod debuerant certè, ex eiusdem Iuris Pontificij sanctione, qua Pontifex non magis quàm Deus à quoquam hominum iudicari potest. c. 7. satis euidenter. Distin. 96. alijsq; plurimis locis. Quin etiam Paulinum illud ad se

ſe traxit: Spiritualis homo iudicat omnia; Ipſe iudicatur à nemine. Hinc illa Pontificiorum Legatorum reſponſio ad Fridericum lib. 9. v. 321.

Qui ſe iudicio Papam, qui iudice nullo
Fungitur in terris, ſupponere poſſe negabant,

non ſatis præſtare, ſed tantùm ſatis accipere paratos. Honeſta oratio: Quippi ni?cum, Feſto teſte, Pontifex Maximus dictus ſit, quod iudex atq; arbiter habeatur rerum diuinarum humanarumq;: Item, Quòd maximus rerum quæ ad ſacra & religiones pertinent, iudex ſit, vindexque contumaciæ priuatorum magiſtratuumq;. Cum igitur hanc poteſtatem habuerit P. M. in Paganiſmo (ex quo & nomen ipſum Papa Rom. mutuatus eſt) an non multò magis eandem etiam in Chriſtianiſmo obtineat? Et id quidem demonſtrârunt ſcilicet totis libris editis Franc. Turrianus, Auguſtinus Triumphus, Robertus Bellarminus, Gulielmus Roſſæus, vt alios id genus fideles πρόμαχυς Apoſtolicæ ſedis taceam.

598. ammonitu) Sic & Auguſt. edit. pro *admonitu*, antiquè. Alluditur autem ad ſententiam Salomonis: Sermo mollis mitigat iram, quam præfractus exaſperat. Eleganter autem iras ſoporatas dicit, quas alij conſopitas.

601. Dulcibus alloquijs) Alloquium & allocutio aliâs conſolationem ſignificat: vt Muretus, Lipſius & alij obſeruârunt. At hîc quæuis verba. 6.

CAPVT IIII.

1. Trames morum. 2. Legibus & moribus imperium regitur. 3. Pontificum Romanorum cum B. Petro anteceſſore ſuo mira conformitas. 4. De Donatione Conſtantini Magni, qua perhibetur Papa Romanoꝝ facta. 5. Nota pro litteris quibuslibet, non tantùm ſingularibus. 6. Diuus an rectè dicatur Imperator viuus & ſuperſtes. 7. Leges pactorum. 8. Officium boni Epiſcopi. Guntherus correctus.

603. Veterum ſeruato tramite morum) Sic legitimos 1. tramites vocat Iuſtinianus in Proœmio Inſtit. Et Auſon. elegantiſſ. veterum morum regulam Epigram. 8. & ep. 16. Item libram morum.

604. fines transire paternos) Alludit ad illud sacrarum litterarum: Ne transferas terminos, quos posuerunt maiores tui. Deut. 19.

607. Regnum Legibus antiquis & prisco more regatur) Sic Ennius:

Moribus antiquis stat res Romana, virisq́;.

ex quo iustus Lipsius suum illud symbolum fecit: MORIBVS ANTIQVIS. Quod autem Leges & morem seu mores coniungit, tam hic, quàm suprà lib. 3. v. 381. non temerè neque sine exemplo eruditæ antiquitatis Gunther. facit. Nam sic Horatius, epist. 1. lib. 2. Cùm, inquit ad Augustum, res Italas moribus ornes, legibus emendes. Sic Caius in l. 9. ff. de iust. & iur. Omnes populi, qui legibus & moribus reguntur. Omitto Ciceronem, qui sæpè hæc iungit ἐκ παραλλήλου. Et rectè: Nam vt idem Horat. 3. Carm. 24. Quid leges sine moribus vanæ proficiunt? Quod sapientiss. Poëta ex Principe Philosophorum sumpsisse videtur, qui ita scribit 2. Politic. ὁ νόμος ἰσχὺν οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ πείθεσθαι πλὴν παρὰ τὸ ἔθος. Sæpè tamen leges à moribus, vel hi ab illis potiùs, longè diuortunt: fitque id, quod Plautus conqueritur in Trinummo Sc. Stasime. Mores leges perduxerunt iam in potestatem suam: Magis queis sunt obnoxiosi, quàm parentes liberis. Eæ miseræ etiam ad parietem sunt fixę clauis ferreis, Vbi malos mores affigi nimio fuerat æquius.

611. præcipuam vocem) Nota, Moguntinum Episcopum in electione Imperatoris præcipuum habere suffragium; Coloniensem primam vnctionem. Vid. supr. lib. 1. v. 231. & 443. Olim etiam vnctio seu consecratio Regis Rom. à Moguntino fiebat: vt docet Nic. Cisnerus, in oratione de Othon. 3. Obseruandus etiam hîc Germanismus. Die erste oder fürnembste Stimm haben.

618. si quid superaddere quisquam nititur) Ita lego cum Pern. At VVecheliani: *Si quis superaddere quicquam.* Quæ lectio etiam defendi potest.

620. sunt) fort. legend. sint; Sequitur enim temperet, gubernet, cogitet.

624. Num Petrus aut Clemens) Libet hîc exclamare illud Propertij:

Is mos Saturno regnà tenente fuit,
Et cum Deucalioniis aquæ fluxère per orbem.

Libet etiam illud Maronis vſurpare:

——*Sic omnia fatis*
In peiùs ruere, & retrò ſublapſa referri?

Et Spartianus in Septimio Seuero: *Ita omnium rerum ſemper quaſi naturali lege mutatio eſt*. Denique Horatianum hoc: *Ætas parentum peior auis tulit Nos nequiores, mox daturos progeniem vitioſiorem*. Pro, *priorum*, Pflugius diuinabat *piorum*. Ego priores intellige maiores vel antecessores.

626. Pauper erat) Tandem (vt Berhardus argutè queritur) cùm religio diuitias peperiſſet, filia matrem deuorauit.

Ibid. *regali munere creuit*) Et mox: *Exceſſère modum magnorum munera regum*) Alludit ad illam toties & tantopere iactatam ac decantatam donationem Conſtantini Magni & Ludouici Pij. Vide cap. 13. & cap. 14. Conſtantinus. Diſtinct. 96. & cap. 30. Ego Ludouicus Diſtinct. 63. cap. 17. fundamenta. De elect. & electi poteſt. in 6. Pro illa prolixè, vt in mala cauſſa, diſputat Franciſcus Burſatus Iuriſconſ. Conſil. 124. & Angelus Roccha in Commentario Bibliothecæ Vaticanæ, pag. 181. vſque ad 193. Contra eam cum alij, tùm accuratiſſimè, ſolidiſſimè & neruoſiſſimè Franciſcus Hotomanus Diſputat. Feudali cap. 8. prope fin. & in Bruto fulmine ſub tit. De Crimine falſi. Vide & Iohann. Michaëlem Beutherum in Additionibus ſeu Explicat. ad cap. 13. Animaduerſ. Patris ſui.

637. figuris) alludit ad imaginem illam ſeu picturam Lutheri à Papa Coronati: de qua ſup. v. 387.

643. ferant) importent.: quid ſibi velint. Cæterùm hîc & in ſeqq. verſib. peccabat diſtinctio, quæ ſic omninò reſtituenda eſt, vt imprimi curauimus.

649. non in contemptum) Vulg. nec vt & Pithœus edidit. Quo retento verſus eſſet ἀκέφαλος.

Ibid. *Patris*) Ita rectè Pern. vulg. *patria*.

652. ſcripta notis) Notas caue hic accipias more Iuriſconſultorum pro litteris ſingularibus, quæ σίγλα appellabant: quibus Iuſtinianus libros ſuos deſcribi vetuit: ſed ſimpliciter intellige pro litteris, vt apud Ouid. quoq;

Cicero 13. Attic. ep. 32. per notas ſcribere vocat *διὰ σημείων*, & Gloſſar. vet. Nota, *σημεῖον*. Notare, *σημειοῦσθαι*. Notarius, *σημειογράφος*.

653. *atq; exſugere*) Aug. ed. aliæq;, *& exug.*

658. *varijs inſcribere nugis*) Diuinabam aliquando, vanis: quando & alibi ſic aberratum eſſet. Sed video retineri poſſe varijs: quod etiam Aug. ed. habet.

659. *affigere culpas*) Malim, *affingere*. Eſt enim in verſ. ſeq. ficto crimine.

668. *Diui Regis*) Sunt viri docti, qui putent, Imperatorem viuum non rectè, imò non ſine crimine Maieſtatis Diuum appellari poſſe: Tunc demum hunc titulum ei competere, cùm iam rebus humanis exemptus eſt. Contra eos hic locus obſeruandus eſt, vbi etiam viuus Rex tamen Diuus appellatur. Opponimus Iſdem locum Horatij; Præſens diuus habebitur Auguſtus. Et Symmachum 3. ep. 81. ſolenne eſt Diuo noſtro Theodoſio in ſuos exercere cenſuram.

7. 671. *Pactorum tacitas leges*) Significat clandeſtina & occulta fœdera cum hoſtibus Imperij. Vt autem hîc leges pactorum dicit Guntherus: Ita interpretes Iuris pactum legis commiſſoriæ vſurpârunt: Quam locutionem pro inepta reprehendebat Doctor meus Clariſſimus Hub. Giphanius. Primùm enim valere idem, quod pactum pacti. Deinde nunquam vett. ICtos ita locutos fuiſſe, ſed ſimpliciter legem commiſſoriam, vel pactum commiſſorium dixiſſe. Cuiacius tamen eam loquendi formulam defendit. Nam (inquit) vt pignoris hypothecam, & legem pacti, & pactum pacis, & actionem condictionis rectè dicimus: cur non & pactum legis? Sic ferè Gunther. lib. 7. v. 338. negotia rerum dixit.

8. 681. *Iuſtitiæ ſpeculum, placidorum ſanctio morum*) Elegante verſu exprimit officium & virtutes boni Epiſcopi. Et tales certè erant priſci illi Patres, qui ſe præſtabant typum fidelium, & qui auditoribus ſuis verè dicere poterant cum Apoſtolo: Imitatores mei eſtote, ſicut ego ſum Chriſti. At noſtra tempeſtate reperti ſunt, qui dicerent, Non ad opera, ſed ad doctrinam ſuam auditores attendere, & vitam conformare debere. Quam degenerationem ſeriò deplorat auunculus noſter optimus & doctiſ-

doctissimus M. Bergius in præclaro suo opere de Arte interpretandi scripturas: quod de ipsius voluntate vltima aliquando cum Deo edemus.

NOTARVM LIBRI SEXTI FINIS.

NOTARVM AD GVNTHERI LIGVRINVM LIBER SEPTIMVS.

CAPVT I.

1. Sacramentum dare, pro iurare. 2. Logotheta. Scriba Graecus à Romano quantum distet. 3. Mea caussa, & Mei caussa. 4. Partiri cum altero amorem, curam. 5. Pabula litium, amoris. 6. Latus, pro feraci. 7. Stigmata. 8 Tonderi ignominiosè. 9. Iusiurandum purgatorium. 10. Non prohibens scelus cùm possit, an & quatenus teneatur. 11. Poterit haberi, id est, habebitur. 12. Afranij versus apud Non. [illegible] correcti. Guntherus aliquoties emendatur.

25. *Sartamenta dabant*) Sic lib. 8. v. 184. Iuramenta dabunt. Id est, Iurabunt. Ita dictum, vt est apud Plaut. & Terent. dare iusiurandum. Notari hîc possunt capita Iuramenti fidelitatis: de quib. plura vide in libris Feudorum. De Varia Sacramenti significatione eruditè explicat Bergius meus in Tractatu suo De Eucharistia. 1.

27. *nec se læsur. & si quis læd.*) Eleganter iungit particulas, Nec. Et more Plauti & Ciceronis. Exempla apud illos obuia passim.

28. *tota virtute*) omni ope dicere solet Sal. Plautus Summis opibus, vel etiam, Ex summis opibus.

37. *hac*) vulgò malè, *hic*. An, hinc? id est, ex altera parte.

43. *Logotheta*) Videtur nomen familiæ cuiusdam principis fuisse, vt & Palæologus. Spiegel. tamen pro officij nomine accipit, & scribam significare vult. Sed non est credibile, Imperatorem Constantinopolitanum ad Fridericum Imp. misisse Legatum Scribam. Quanquam 2.

non ignoro, quid de Scribarum apud Græcos dignitate ſcribat Corn Nepos in vita Eumenis. Scribam eſſe (inquit) multò apud Graios honorificentius eſt, quàm apud Romanos. Nam apud nos reuera, ſicut ſunt, mercenarij Scribæ exiſtimantur. At apud illos contrariò, nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita: quòd neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Sic Simon quidam Græcus, Logotheta dictus fuit, qui ex ſcriptis Baſilij Magni homilias Ethicas concinnauit, pulcerrimo & eruditiſſimo libello. Ex Palæologæ autem familiæ regiæ reliquijs duos Germania vidit noſtra memoria: quorum alter Pragæ obijt, decoratus Epitaphio marmoreo, aureis literis inſcripto, in Collegio Carolino: cum altero Thoma Palæologo, ipſe ante 6. annos familiariter vixi, multosq; ſermones græcè habui, multas litteras commutaui.

49. *Venalesq; manus*) Rectè hoc Spiegel. ex Lucano ſumptum notat. Sic dextram venalem in prælia adferre dixit Silius lib. 5, & animas venales, lib. 15. Sic dote venales maritos elegantiſ. dixit Tertullianus. lib. De Patientia. Sic Cic. Verrin. 5. fidem habere venalem. Propert. 3. eleg. 13. auro venalia iura. Et noſter Gunther. venalia caſtra lib. 10. v. 545. Græcis hæc ſunt μισθαρνικά.

55. *reuertenti*) Ita repoſui, pro *reuertente*. Pern. *reuertentes*.

60. *cognomine forſan*) Pflugius diſtinguit poſt *cognomine*.

67. *ignauæ plebis*) Sic infrà v. 355. & ſup.

69. *miſeram*) Vulg. *miſerum*.

116. *tradiderantq;*) f. *tradideruntq;*.

123. *tibi diuota pignora mentis*) Vid. lib. 3. v. 452. quibus adde hæc Salluſtiana fragm. Hiſtor. Se regibus deuouent, & poſt eos vitam refutant. Adeò illis ingenita eſt ſanctitas regij nominis.

3. 130. *tui cauſſa*) Veteribus vſitatius eſt, meâ cauſâ, tuâ cauſâ, ſuâ cauſſâ, quam mei, tui, ſui cauſſa. vt Cicero ad Appium epiſt. 7. lib. 3. Si autem naturâ es φιλαίτιος, illud non perficies, quo minus tuâ cauſâ velim. Idem ad Caſſium 15. epiſt. 18. abeſſe te, meâ cauſâ moleſtè fero, tuâ gaudeo. Idem Attic. 8. Si me vellet ſua aut Reipub.

cauſâ

causâ Luceriam venire, &c. Terent. Prolog. Hecyr. Meâ causâ æquo animo attendite. Ita & Plautus & alij. At posteriores vsurpare cœperunt, Mei, tui, sui causâ. Sic Vlpian. in l. eum, qui. §. sed etsi. ff. Commod. si verò ipse, cui vouit, commisit, æquè mihi culpam præstabit, si sui causâ accepit. Idem in l. si gratuitam. §. Papinianus. ff. de præsc. verb. Si verò mei duntaxat causâ datum est, dolum solum, &c. Habet igitur etiam hîc Gunth. exemplum bonorum, quo ei sic loqui licuit.

136. In cunctis caussas & tempora rebus) Sententias loquitur, vt ait Terent. Sed τὸ γνωμοτυπεῖν φορτικὸν, secundùm Aristotelem in Rhethoricis.

144. Vrbanumq;) Malim, *vrbanumúe.*

145. violati præsulis) Episcopi Angli, vt eum suprà vocauit lib. *6*. v. *267*.

147. sed monuisse volens) Atqui hoc ipsum fuit contra præceptum, quo beneficiorum meminisse iubetur is, qui accepit, obliuisci qui dedit. Et vt ait Terent. Andr. Scen. 1. Istæc commemoratio, quasi exprobratio est immemoris beneficij: Ex Demosthene περὶ στεφάνου: τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν, μικροῦ δεῖ ὅμοιον ἐστὶ τῷ ὀνειδίζειν.

150. nostri socios lateris) Legati à latere vulgò etiam dicuntur, qui sunt Papæ intimi. Eosdem & custodes lateris vocat lib. *6*. v. *543*.

163. dulcem tecum partimur amorem) Pulcerrimè, exemplo Statij, qui amorem alternum partiri dixit, 2. Siluarum. Sic Phædrus: Dulcemq; in ambos caritatem partiens. Siccuras cum aliquo partiri Virg. Æneid. 11. Cæsar 3. Bel. Ciuil. honorem partiri cum aliquo. Ouidius partita fœdera lecti, 3. de Arte. Tacit. 2. Histor. Discrimen ac periculum ex æquo partiemur, &c. Sic & inf. ait Gunth. lib. *8*. v. 101. vobiscum tristes partiri gaudeo casus. Et hoc ipso libro, v. 206. Francia cum Germanis Rhenum partita colonis.

176. Protinus ingenui) Exemplum hîc obseruare licet sententiæ Salomonis Prouerb. 15. vers. 1. Responsio mollis frangit iram; sermo durus suscitat furorem. Et Prou. 25. vers. 15. Patientia lenietur Princeps: & lingua mollis confringet duritiam. Ingenuum pectus vocat apertum, nullis

ſimulationum inuolucris tectum: eius ſcil. hominis, qui amicitias & iras ſuas in fronte ſcriptas gerit, vt ait Ennius.

180. horrent informes ſpinæ) Secundùm verſum Ouidij, vt puto:

Contemnunt ſpinas, cùm cecidêre roſa.

182. Fauonî) Ita ſcribendum: vel Fauonij: non vt vulgò Fauoni.

183. Auſtro) Qui floribus inimicus eſſe conſueuit.

5. *187. litis fomenta, querelæ)* Appoſitiſſima ἐξήγησις. Quemadmodum ignis pabulum eſt lignum: ita litium querelæ, quibus etiam Ariſtoteles in Ethicis ſcribit dirimi amicitias. Sic Lactant. lib. 6. c. 19. de Peripateticis: Iram fomitem dicunt eſſe virtutis. Sic Macrob. ex ſententia Platonis, vinum cenſet eſſe fomitem quendam & incitabulum ingenij virtutisq́;. Sic res ſecundæ pabula flammæ inuidiæ eſſe dicuntur ab ipſo Gunther. alibi. Sic Lucret. lib. 4. eleganter pabula amoris dixit.

198. properaret) Sic & Pern. rectè. Vulgò, *properabat.*

207. Francia) Intelligit Galliam, cùm eam opponat Germanis. Vulgò illa in Germania dicitur Francia Orientalis, itemque Franconia, ad differentiam alterius. Terram porrò à magno nomen ſortitam Lothero vocat Lotharingiam.

6. *211. Latis Auſtria campis)* id eſt, pinguibus, feracibus optimorum exemplo auctorum: vt Lucretij, Virgilij, Horatij, Senecæ, Columellæ: Qui paſſim hoc epitheton attribuunt agris, arborib. ſegetib. ſatis, aruis, arbuſtis, frugib. paſcuis, herbis, pratis, ſolo, leguminibus, vinetis, &c. Hinc & lætare agrum eſt pinguem reddere ſtercorando, & lætamen, ſtercoratio, fimus. Pflugius tamen malebat, latis: vt referatur ad multitudinem militum.

217. ſeruent) vulgò, *ſeruant.* malè: quia ſequitur, *colant.*

228. nepotem te Friderice ſuum) Si Conradus Imp. Friderici Aenob. patruus fuit, & Friderici iſtius Iunioris pater (vt fuit) quomodo hunc nepotem vocat Friderici Aenobarbi; cùm eius potiùs patruelis ſit: non autem fratris aut ſororis filius. Vid. & ſupr. lib. 1. v. 327. Sed nepotis verbo latiùs quoque Guntherum vti, indicio eſt infrà verſ. 352.

238. excepit Brixia) Nota, Brixiam solo æquatam fuisse ob rebellionem aduersus Imperatorem.

248. Ne quis rixari ferro, pugnamq́, mouere) Assentior Nob. Pflugio, distinguenti: Ne quis rixari, ferro pugnamq́; mouere: Sic sup. lib. 2. v. 386. *Rixari, ferroq́, etiam pugnare.* Accedit, quod verbis rixamur, non ferro. An legend. Ne quis rixari verbo? cui lectioni Radeuicus fauere videtur.

253. Vociferet) Vsitatius est vociferari. At vociferare vix memini legere.

255. Eripietur ei castrorum tota supellex) id est, vno verbo, Exauctorabitur.

256. armiger) id est seruus. Mox significat stigmata fronti inusta, vt & inf. 273. maxilla adusta, & v. 287. signatus frontem, & 300. signabitur ora. Constantinus tamen stigmata faciei inuri pœnæ caussa vetuerat in l. 17. si quis in metallum. C. de pœnis. Ideo nimirum, quia facies ad cœlestis pulchritudinis exemplum condita sit. Olim etiam non pœnæ sed agnitionis seu notæ gratia tyrones in dilectu ad militiam stigmatis compungi solebant: vt docet I. Lipsius lib. 1. De militia Rom. prope finem. Plautus per iocum vocat *στιγματίαν* seruum litteratum. 7.

257. detonsaq́, coma) Radi seu tonderi apud veteres ignominiosum erat: quod apertè & aliquot versib. hic locus probat. Vid. v. 274. 287. & 300. Vide etiam ad hanc rem annotata per Cuiacium lib. 5. Feud. pag. 304. ed. Colon. ex Nou. Leon. 60. 63. 92. 8.

263. abiurare) Nota iusiurandum purgatorium: cui simile supr. obseruabam. Sic & iure ciuili Rom. potest quis iureiurando sibi delato iurare, non deliquisse, & innocentiam suam approbare. l. 6. furti. §. sed etsi ff. de his qui not. inf. l. 13. §. 2. l. 28. §. 5. ff. de iureiur. Melius autem hic videtur ita cum Pithœo distingui: poterit: iurare volentem &c. At Pflugius ita distinguit: Poterit iurare volentem, &c.

264. reprobare) scilic. poterit. Duellum autem siue monomachia huiusmodi prohibetur in Iure Canonico.

265. non victo) i. non euicto, non probato. Sic in iure ciuili accusator in crimen se subscribens, nisi eius veritatem probet, ad similitudinem pœnæ obstringitur. l. 7. si cui crimen. ff. de accus. l. pen. C. eod. Symm. lib. 10. epist. 63.

266. equo Apud Ammonitas Rex Hanum ut magna contumelia afficeret Legatos Regis David, rasit dimidiam partem barbæ eorum et præcidit vestes eorum medias usque ad nates et dimisit eos. 2. Reg. 10. Admodum usitata hæc pœna fuit tempore Impp. posteriorum: unde sæpissime in legibus, decalvari verberariq́.

266. equo cursore) Sic inf. v. 689. Aug. ed *censore*, non rectè.

270. bellator eques) leg. *equus.*

271. non erit ille nocens) qui eum violauerit.

10. *277. si prohibere potest facinus, prohibere laboret)* Quæstio hîc tangitur grauissima Iuris ciuilis, an qui scelus aliquod prohibere potest, nec prohibet tamen, ad pœnam teneatur? De qua vide Interpretes ad l. culpa caret. ff. de Reg. iur. & ad l. scientiam. ff. ad L. Aquil. Alludit ad eam Seneca, in versu isto:

Peccare qui non prohibet, cum possit, iubet.

Hinc apud Athenienses, qui cædem hominis prohibere poterat, nec tamen prohibuerat, æquè cum auctore cædis reus erat. Vnde Lactantius lib. 6. cap. 11. *Qui* (inquit) *succurrere perituro potest, cùm non succurrit, occidit.* Ambros. lib. 1. De offic. c. 37. *Qui non repellit à socio iniuriam, si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit.* Augustini quoque & Cassiodori eadem est sententia: *Cùm possis obuiare peruersis, si desinas aduersari, consensus erroris est.*

11. *281. poterit haberi)* id est, habebitur. Virgilius. Quæ tantos potui perferre dolores. Idem: nil linquere inausum. Quæ potui infelix. id est, quæ nil inausum liqui. Vid. Guil. Canterum libr. 2. Nou. lecti. cap. 2. Sic Afranius apud Nonium in Senium:

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Aetas, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta inuenit.

12. Quorum versuum in primo adsentior [redacted], legendum [redacted] contendenti, *Ni possent.* vel, *Nisi* vt hoc dicat Poëta: Nisi homines delinimentis (vt sunt adolescentia, corpus tenerum, morigerimodi) caperentur & delectarentur, etiam aniculæ amatores reperirent. quod nunc abest, quando nulla eiusmodi delinimenta & venena eis adsunt.

CA-

CAPVT II.

1. Mulieribus cur olim castris interdictum, ratio ex Tacito repetita. 2. Medullis impressum: In corde scriptum. 3. Fateri, pro minari, asseuerare. 4. Puellæ etiam vxores dictæ. 5. Orationis Imperatoriæ vis & effectus. 6. Sperare, pro timere. Spes, pro metu. 7. Didere. 8. Fortunæ vices. 9. Lucani, noua emendatio ex MSC. August. Emendationum Guntheri cumulus.

282. *Non erit in nostris nobiscum fœmina castris*) Pars vna disciplinæ militaris est, remouere ex castris fœminas. Sic & inf. lib. 8. v. 362. opt. Imp.

Illecebrosa suis purgauit scandala castris,
Eque suo cœtu lixas & scorta, nocivum
Ac petulans vulgus, satis indignanter abegit.

Ratio huius vtilissimæ & pernecessariæ prohibitionis est, 1.
quia multa insunt mulierum comitatui, quę pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuertant. Itaq; Seuerus Cęcina grauiter censuit apud Tacitum Annal. 3. Ne quem magistratum, cui prouincia obuenisset, vxor comitaretur: cùm etiam olim placitum sit, ne fœminæ in socios aut gentes externas traherentur. Vide totum Taciti locum. Est enim egregius ad hanc rem. Vide & I. Lipsium lib. 5. De militia Roman. vbi hunc Guntheri locum laudat pag. 219. Sic & Proconsulem ait Vlp. melius esse, proficisci sine vxore in prouinciam, Sed & cum vxore posse: dummodò sciat, Senatum censuisse, futurum, vt si quid vxores eorum, qui ad officia proficiscuntur, deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur. l. 4. §. proficisci. ff. de offic. proconf. & leg. Ridiculè autem, qui castra dicta esse volunt, quòd in ijs libido castretur.

291. *Non detondebit, vt illum Ignotum faciat*) Huc pertinet quod scribit Cic. 5. De finib. solere fures earum rerum, quas clepserunt, signa commutare, ne à prioribus dominis agnoscantur. Horum similes ibi ait esse Stoicos, qui ab alijs Philosophis dogmata quædam mutuati, vocabula tantùm, ceu rerum notas & signa, mutarint.

305. *Cameræ custos*) Nota, ad custodem Cameræ Imperialis pertinuisse curam fori rerum venalium.

Adde ex sermonibus B. Martini ista: Mulier, inquit, virorum castra non adeat, acies militum separata consistat: procul femina in suo degens tabernaculo sit remota. Contemptibilem enim reddit exercitum, si virorum cohortibus (Paris. edit. vet. coetibus) turba feminea misceatur. Miles in acie, miles pugnet in campo: mulier se intra muros ... monumenta continent. habet et illa gloriam suam, si pudicitiam viro absente servaverit: cuius haec prima virtus, et consummata victoria est, non videri.

309. innen-

309. inuentor fouea) Foueam amicus quidam meus pro fodinis metallicis accipiebat. Puto ego, foueas luporum aliarumúe ferarum etiam hîc intelligi posse. an thesaurum defossum accipiemus?

324. Vocis & officij, meritò persol.) Ita restitui distinctionem, quæ hîc peccabat.

325. tantos proceres) Videtur vtroque modo accipi posse, & de amplitudine ac potentia eorum, & de numero seu Multitudine. Vt sup.

328. vestriq́;) Legebatur perperam, *nostriq́;*. Egentem, suppleme.

2. *331. sunt impressa meis medullis)* De re, quæ penitùs & firmissimè nobis inhæret, ita loqui solemus. Sic infrà lib. 10. v. 536. memori scriptos in corde tenemus. Sic apud Terentium Andriâ inquit Pamphilus: Etiam nunc mihi scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis de Glycerio. Terentius autem à Græcis mutuatus est hanc formulam summæ accuratissimæque memoriæ significatricem. Sic enim Pindarus Olymp. 10. πολὶ φρενὸς ἐμᾶς γέγραπται. Æschylus Prometheo:

σοὶ πρῶτον ἰῶ πολύδονον πλάνlω φράσω,
ἣν ἐγγράφου σὺ μνήμοσιν δέλτοις φρενός.

Vbi sic eius Scholiastes: τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν αἰνίττεται. Sic & Sophocles Philocteta: καὶ γράφου φρενῶν ἔσω. Hoc elegantissimè accommodauit Gregor. Nazianzenus in Decalogum:

τοὺς δὲ νόμους ἐχάραξε θεὸς δέκα ἔν ποτε πλαξὶ
λαϊνέαις. σὺ δέ μοι ἔγγραφε σῇ κραδίῃ.

Et Ruffinus in Exposit. Symb. Apost. *Qui prima fidei elementa suscipiunt, testimonia hac habeant in corde scripta.* Similia sunt his illa: *harent infixi in pectore vultus.* Item, in medullis hærere, &c.

333. Immemor officij) Sic, οὐκ ἔστ' ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ ἐρᾷ. Id est: *Non est amator, quisq; non aternum amat*, vt habet vetus versiculus. Et vt ait Symmachus 4. epist. 5. *Inconstans putandus est amor, qui incrementa non accipit.* Alludit autem ad principium morale: Habitum difficulter aboleri. τὴν ἕξιν δυσμετακίνητον εἶναι.

3. *349. bella fatetur)* id est, præ se fert, minatur. Ita ferè dictum, vt in iure confessoria actio: quam intelligi volunt

ICti, non qua duntaxat nobis aliquod ius competere fatemur, ſed id etiam vehementer contendimus atq; aſſeueramus. Minus igitur in ſcriptura eſt; plus in ſenſu. vid. ſup. lib. 6. v. 498.

350. ſine cauſſa cenſear enſem Inualida portare manu) Alludit ad illud Pauli Rom. 13. Magiſtratus non fruſtra geſtat gladium. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malum agit. Degenerem regum priorum dixit, vt Silius Italicus lib. 10. degenerem altæ Virtutis patrum. Et Ouid. 3. Pont. 5. Patrij non degener oris.

352. perhibere nepotem) fort. *prebere*, vel *prahibere*. nam perhibere quidem hîc quadrare non poteſt, cum ſit dicere. Sæpè autem præ & per inter ſe perperam commutata ſunt à librarijs. Nepotem dixit pro quouis ſucceſſore.

359. ſi benè vos noui) ex Horatio tranſlatum. Sic lib. 10. v. 559. ſi benè nota fides. Illud quoq; *: Si non mea pectora fallit imago*, ex Virgilio ſumptum videtur: *Si nunquam fallit imago.* Sæpè autem fit, quod eſt in verſu Theognidis: *πολλάκι τὴν γνώμην ἐξαπατᾷ ἰδέα.* Etſi enim animi ianua dicitur frons & vultus, & natura ſpeciem oris ita formauit, vt in ea penitus reconditos mores effingeret: vt Cicero ait: ſæpè tamen animus cuiusq; multis ſimulationum inuolucris obtegitur, & frons, oculi, vultus perſæpè mentiuntur: vt alibi idem ait.

365. Vos & me ſocij) vulgò, *mei.* Fort. ſcripſerat Gunther. *me, ô ſocij:* vnde illud, mei ſocij, factum ſit.

368. Nunc age) pro, agite. vt ſup. lib. 5. v. 478.

376. adduxit) malim, *Abduxit.* An, *adduxit*, ſcilicet huc?

377. puellas) Intelligendas hîc puto vxores potiùs quàm filiolas. nam has videtur ſatis comprehendiſſe ſuperioribus verbis: dulcia pignora, natos. Maſculinum enim, ſecundùm ICtos, comprehendit in ſe & fœmininum. Puellas autem appellari etiam eas, quæ iam matrimonio iunctæ vel vterum ferunt, vel etiam pepererunt, conſtat ex his locis. Hor. 3. Carm. 22. *laborantes vtero puellæ.* Penelope ad Vliſſem ſcribens apud Ouid. ſeſe puellam vocat, cùm eſſet eius vxor, & Telemachum ei iam olim peperiſſet. Idem Ouidius 2. Faſtorum iubet, *viduas ceſſare puellas*, id eſt, à maritorum complexibus abſtinere, dum

fiunt

fiunt feralia. Sic Scæuola in l. vxorem. §. testamento. ff. de leg. 3. marito (inquit) defuncto, puella dote recepta nupsit alij. Ecce puellam vocat, quæ erat vidua, & pòst alteri nupta. Sic Gellius describens pulcerrimam illam dissertationem Phauorini sui de officio materno in lactandis liberis, puellam bis vocat puerperam. lib. 12. c. 1. Valdè autem opportunè atq; ex arte facit Gunth. quod carissimos affectus suos militibus suggerit ad incentiuum virtutis eorum. Quem enim liberorum & vxoris suæ respectus, cura & defensio non moueat, non in pugnam animosum & alacrem immittat?

μεγάλη τυραννὶς ἀνδρὶ τέκνα καὶ γυνή. hoc est:
Nati viro atq; vxor tyrannis maxima est.

Similia sunt etiam apud Homerum in Exhortationibus & alloquijs militarib. Sed non est nobis nunc propositum monstrare artificium oratorium, quod in hac & similibus orationibus pluribus adhibuit Guntherus.

383. *regnum*) Pithœi edit. *regum* habet. errato opinor typographico.

387. *vltrices aquilas, publica signa*) appositiuè hæc dicuntur.

388. *certè*) malim, *certâ ref. laude.*

5. 389. *Vocibus Aug. Virtus accensa Incaluit*) Hic fructus debet esse Allocutionis Imperatoriæ: de qua vid. eruditè disserentem I. Lipsium de rè milit. Rom. lib. 4. Dialog. 9. post Vegetium lib. 3. c. 12. Est tamen cum & illud verè vsurpari possit, quod est apup Salluft. in Catilin. verba virtutem non addere, neq; ex ignauo strenuum, neque fortem ex timido exercitum oratione Imperatoris fieri. Eandem quoq; sententiam in Iugurth. repetit. Cyrus apud Xenoph. lib. 3. Pædi: Nulla (inquit) cohortatio ita fortis, quæ ignauos vno diei momento fortes reddat. Nimirum aliquid intus esse oportet, quod oratione eliciatur. Nam neque vestes, quamuis confertissimæ atque densissimæ, corpus calefaciunt, nisi aliquid intus sit natiui caloris.

394. *dilatamq;*) Quod enim Valer. Max. de ira diuina pronunciat ab illa tarditatem supplicij compensari grauitate, idem etiam, de Regis, Dei vicarij, ira rectè vsurpatur.

6. 400. *Spe maiores pœnas*) Distinctio hîc peccabat in omnibus

omnibut edit. Porrò Spem per κηδάχησιν ponit pro metum vt inf. lib. 8. verf. 239. ſpe leuiora pacta. Sic apud Statium Thebaid. hunc retrò conuerſum & tela petentem, dum ſpes nulla necis, crinito à vertice figit. Virgilius quoque Sperare dixit pro timere Aeneid.

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Et, At ſperate Deos memores fandi atque nefandi. Vtrobiq; hoc etiam Seruius adnotauit. Sic Græci quoq; : vt Q. Smyrnæus lib. 1. Paralipom. οὐ γὰρ τὶς ὀϊζυρῆς κακότητος ἄμμορος. ἐλπωρὴ δὲ πέλει καὶ δύλτεον ἦμαρ εἰσιδέειν. Idem lib. 10 ἐλπομένη καὶ ἔτ᾽ ἄλλα κακώτερα δηήσασθαι. Et lib. 12. ἀμφὶ δὲ μήτηρ πολλὰ κινυρομένη κινεῦ ἐπάντεσι τύμβῳ ἐλπομένη τε καὶ ἄλλο κακώτερον, &c. Cum ſpes propriè ſumpta ſit futuri alicuius boni ; pœna verò malum : nemo certè pœnam ſperabit , ſed pertimeſcet potiùs atque refugiet .Metus enim eſt futuri mali.

409. *Rebus inexpletis*) infectis rebus diſceſſerunt.

415. *iniecerit*) pro, interiecerit.

416. *Poterat*) Ita leg. cum Pithœo, vbi Aug. ed. & vulg. *poterant.*

419. *Reſolutis Alpibus*) Alpium niuib. colliquatis & diffugientibus.

433. *hos agmina tota ſequuntur*) Ex Poëta vet. neſcio quo,

Ductores primi, quos agmina tota ſequuntur.

435. *Veſtigia ſubruit*) Pflug. *ſurpuit.*

439. *remige*) id eſt, remigio.

460.) *miſere modò numera vita depactus*) Sic ſupr. 69. donaſſet miſeram magno pro munere vitam. Sic inf. lib. 8. verſ. 54 vitam depacti. Depactus cum aliàs vitioſum & improbum ſignificet pactum, vt apud Vlp. in l. & generaliter. §. 1. ff. de calumniat. &c. hîc pro ſimplici & quouis pacto vſurpatur: vt ſæpè apud Ciceron.

467. *Præclarumq́; ſibi cupientes didere nomen*) Pulcerrimus verſus cùm eſſet vno verbo corruptus, ita à me reſtitutus eſt. Legebatur antea, *dedere*: quod & Spieg. non rectè retinens expoſuit, *párere* : quod pòtius eſſet *edere.* Pflugius tamen diuinabat, cedere, vel cudere, vel condere. Sed nemo, opinor, dubitabit, quin verum ſit, didere. Docuit aliàs, Guntherum verbis Lucretianis & Virgilianis libenter

benter vti. Tale etiam est illud, quo Lucretius quidem sæpiss. vtitur, notione distribuendi vel diuidendi (Exempla in Conlectan. vide) Virgilius autem bis, quod sciam: vt lib. 7.

Diditur hic subito Troiana per oppida rumor.

& lib 8. *tua terris didita fama*. Horatius quoque semel 2. Serm. 2.

Albuti senis exemplo dum munia didit.

Et Silius Italic. lib. 1.

Hinc fama in populos iurati didita belli.

vbi etiam vulgò non rectè, *dedita*. Glossar. vet. Dide, διάδος μέρισον. Et, Didita, διαδοθέντα.

469. suis tutis) malim, *tutos.*

473. Et magnos reges animi virtutibus æquans) Imitatur manifestò illud: Regum æquabat opes animis.

476. hasta ligus) id est, à Ligure iacta vel emissa.

484. Carmine Teutonicas defleuit fama per vrbes) Hic antiquus Germanorum mos, celebrandi illustrium virorum, qui bello perierunt, funus & memoriam, hodieque durat, interq; nostros homines frequentatur. Meminit eius & Tacitus. Ita qui pro Rep. ceciderunt, in perpetuum per gloriam viuunt, vt ait Iustinianus. Græci λόγοις ἐπιταφίοις eos decorabant: quem morem & Rom. postea imitati sunt.

486. Quemq; domi f. D. R. potentem) Domi potentem Gunth. sic videtur dixisse, vt Sallustius Catilin. & alij Domi nobilem. Et idem Sallust: Bello Iugurth. Ea tempestate in exercitu nostro fuêre complures noui atq; nobiles, quibus diuitiæ bono honestoq; potiores erant, factiosi, domi potentes, &c. An potiùs, domo miserat?

491. Pœnas luissent rei) vt qui iniussu Imperatoris pugnassent: quod ex disciplina militari capital. fuit semper.

Prauetitum namq; & capital committere Martem.
Sponte viris.

vt ait Silius ex emendatione Fr. Modij nostri. Exemplum in filio Manlij apud Liuium.

493. Fortunaq; vices incertaq; pata) Nihil æquè animum hominis refrenat, inque gyrum moderationis flectit, ac si cogitet, κοινὴν εἶναι τὴν τύχην, καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον, vt ait Isocrates. Præclarè Menander.

ἄνθρωπος

ἄνθρωπος ὢν, μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης. οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἀνδρί· τοῦτ' οὐ πείσομαι.
Id eſt, vt nos inde fecimus:

Cùm ſis homo, eſto ſortis humanæ memor. Hoc non perpetiar, dicere nemini datur.

Cuique euenire, quod cuiquam euenit, poteſt, vt ait Mimus, Publianus. Et aut ſumus, aut fuimus, aut poſſumus eſſe, quod hic eſt; vt B. Auguſtinus fecit. At multi ſeſe nimis altè efferunt, ignari rerum humanarum, quæ fluxæ & mobiles ſæpiùs in aduerſa mutantur: vt eſt apud Salluſt. Iugurth. Plura de vi & potentia Fortunæ inf. 8.108.

496. *vlciſci ſocios*) prælio amiſſos.

503. *acies æquè diſpergit in omnes*) Aſſentior Colero, qui mauult, diſpertit. nam diſpergendi quidem verbum neſcio quid temerarium ac tumultuarium ſignificat: Diſpertiendi verò, aliquid ordinatum ac benè diſpoſitum. Sic Plautus, Diſpertitos viros, diſpertitos ordines dixit. Verba ſunt militaria & *τακτικὰ*, de inſtruenda acie vſurpari conſueta.

505. *Regia fulget auis*) Aquila *οἰωνῶν βασιλεὺς*, vt pluribus docui ad Oppianum 2. Halieut. verſ. 539. ſuprà. v. 387. vltrices aquilas dixit.

511. *Aere dato conducta cohors*) Elegans deſcriptio militis mercenarij. vid. & ſuprà verſ. 49. cum ſeqq. & inf. 10.545. *Ibi fas, vbi proxima merces: Aere merent paruo*, vt de talib. canit Lucanus. Scripſi *proxima*, pro eo quod hactenus ab omnib. vulgatum eſt, *maxima*: quæ reſtitutio opt. & haud dubiè veriſſima debetur Dauidi Hœſchelio noſtro, qui ex MSC. Aug. erutam nobiſcum communicauit.

523. *Pectore*) Ita cum Pith. legend. vulgò malè, *pectora*. Pro, *certa*, Pflugius malebat, *cæca*, me non probante.

529. *quadris*) quadratis.

530. *Murus: at hunc*) Ita reſtitui, pro eo quod nullo ſenſu legebatur, *ad huc*. At hunc, ſcilicet murum præcinxerat agger vaſto hiatu. v. ſeq. quid eſt, *captoſq́; furores?* an legend, *cœptoſq́;* an *creperoſq́;*?

538. *regniq́;*) Vuecheliana editio, *regiſq́;*. Sed melius eſt *regniq́;* quod & Pern. retinet. Eod. planè modo ſuprà quoque dixit Poëta verſ. 344. *regniq́; minas, mandataq́; noſtra ridet*. Regni autem appellatione imperium intelligit Romanum.

541. *indagine belli)* Ita vocat obsidionem seu obsidium, metaphora ducta à venatione, quippe quæ sit εἴδωλον πολέμου, vt plurium auctorum testimonijs comprobaui apud Oppian. in Cyneget.

543. *Volucres)* Aquilas elegantissimè ait colludere, quando signa aperta in campis volitant, ad pugnam parata. Verbum hoc eod. modo vsurpat Virgilius Georg. 1.

Sæpè leuem paleam, & frondes volitare caducas.
Aut summa nantes in aqua colludere plumas.

Sic opt. Virgilij imitator Scipio Gentilis, collega meus coniunctiss. & cariss. in primi Psalmi Paraphrasi fecit:

Namq; velut paleasq; leues, ramentaq; terræ
Sparsa ferens, volucri ventus colludit habena:
Ludibrium morti sic turba illa impia debet.

Illud obiter moneo, cùm huius verbi vetus scriptura sit conludere, sæpè à librarijs id deprauatum fuisse in, concludere c. perperam interposita: vt probaui ad Alani Anticlaudianum.

CAPVT III.

1. Fuga metus degener. 2. Excellens virtus ægrè fert moram 3. Mutare, pro vendere. 4. Plauto quinque integri versus ex M S C. Cod. Camerarij restituti. Guntherus aliquotiens castigatus.

546. *Densare)* veteres etiam *densere* dicebant in secunda coniugatione: vt Muret. in Var. lect. docet.

548. *Latenti dolo, vel Marte palàm)* ex Homero: ἢ δόλῳ ἠὲ βίῃ, ἢ ἀμφαδὸν ἠὲ κρυφηδόν.

560. *Cunrado patre relictum)* Libens interposuerim à. Quãuis & alibi sciam amatas Gunthero Præpositionum ellipses.

562. *promptus manu)* Sic Sallustius: Manu quàm lingua promptior.

582. *sublatos)* elatos.

584. *sonus per opaca silentia noctis)* qui solet quam
1. maximè procul diffundi.

590. *degenerem petiêre fugam)* Eleganter fuga degener: vt apud Lucan. libr. 3. metus degener: Quia scilicet vt Virgilius ait, degeneres animos arguit.

595. *numerosaque vincula passi)* Pflugius *vulnera.*

600. *ingens*

600. *ingens tempora multa labor momentaq́; tarda petebat)* Alludit ad ſententiam hanc,

Omne quod excellens opus & ſublime futurum eſt,
Difficiles ortus habet, incrementaq́; tarda. &c.

603. *non poterat tolerare moras)* Virtus excellens atq; excitata moræ impatiens hîc eleganter depingitur. Talis ab Homero deſcribitur in Achille, Patrocli amici cædem vindicare cupiente: Talis item in Pyrrho, Neoptolemo eius filio apud Q. Smirnæ: 2.

614. *materiam, fomenta dabat)* Sic diſtinguend. inter *materiam*, & *fomenta*: quod vulgò negligitur.

621. *oppoſiti)* Ita legend. non vt vulg. *oppoſitis.*

632. *celeriúe)* malim, *celeriq́;.*

642. *prima bella)* velitatio, vt ſuprà.

644. *Iras ſtrictas)* hîc vocat ead. fort. ratione, qua ius ſtrictum & rigorem iuris dicimus. At Pflug. ita

At ſimul ad gladios exſtrictos cominus irâ
Incaluit virtus. ———

648. *incuſſa)* percuſſa.

650. *terram proſternere trunco)* nouè dictum, pro, *inſternere.* quo verbo Virgilius vtitur Aen. 2. *inſternor pelle leonis.*

65[illegible]. *pariterq́; necant, pariterq́; necantur)* ἀλλήλυς ὀλέκουσιν ἀμοιβαίοισι φόνοισιν, vt ait Oppianus meus de ἀλληλοφαγίᾳ piſcium in Halieut. vbi olim ſimiles annotaui formulas, quibus mutua cædes exprimitur.

656. *multa reſperſos cade triumphos)* cruentam victoriam.

663. *cadauer mutatum)* id eſt, redemptum. Sic ſuprà lib. 2. v. 576. *permutans olidas effuſo ſanguine lymphas*, id eſt, emens vel comparans. Veteres *mutare* vſurpabant pro emere vel vendere. Sic Horatius 1. Saty. 4. *Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum quo Veſpertina tepet regio.* Virgil. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces.* Nam vt ait Paulus, origo emendi vendendiq́; à permutationibus cœpit. l. 1. ff. de contr. emp. 3.

664. *ſors iuſta negarat)* Sic repoſui, *negaret.*

682. *ſignatus frontem)* Sic ſup. locutus eſt v. 287.

683. *Non tulit)* Quod hic Gunth. commemorat de Alberto Comite Tyrolenſi, ab eo ſingulari certamine ſu-

peratum cæsumq; esse iactabundum atque insolentem equitem Mediolanensem: id Cromerus lib. 6. hist. Polonic. tribuit, Boleslao Vuladislai Poloniæ Regis filio: Obseruauit hoc clariss. Gentilis, qui mihi huius muneris, vt & aliorum beneficiorum auctor extitit. Sit igitur hoc quoque exemplum dicti: τῷ ἀμυνομένῳ ἀμύνον.

688. *texit*) fort. leg. *texi.* an aliud quid monstri hic locus alit? neq; enim benè cohærent, curat, &, texit.

690. *officio equi fungi*) pro vti, mirè dictum. Sic fungi iudice dixit inf. 9.322. At lib. 8. v. 337. ratis officio vsus.

696. *hoc*) Sic rectè Perna. vulgò malè, *hic.*

4. *Ibid. Ipse negligit*) Obseruare hic licet exemplum sententiæ Plautinæ:

Qui ipsus se contemnit, in hoc est indoles industria:

Locus est aureus in Trinummo, Sc. Quò illic homo. quem quia integro, eoque nondum, quod sciam, vulgato versu primus auxi beneficio MS. Cod. Camerariani hîc adscribam.

Is probus est, quẽ non pœnitet, quàm probus sit, & frugi bona?

Seq. vers. in MS. reperi:

Qui ipsus sibi satis placet, nec probus est, nec frugi bona:
Benefacta benefactis alijs pertegito ne perpluant.
Qui ipsus se contem. &c.

Occasionem omittendi pulcerrimi versus librario præbuit, quod duo versus eodem prorsus fine clauduntur; duo simili principio inchoantur. Ita factum, vt oculi eius (quod fieri amat) aberrarint. Postea vnius ἀπόγραφον cæteri in hoc errore secuti sunt, tanquam oues arietem, vno hoc Camerariano cod. excepto. Insigne exemplum similis mutilationis deprehendit Modius noster in 12. Silii.

Non vllum dixêre parem, nec notior alter
Gradiuo iuuenis, nec Phœbo notior alter.

Secundus versus vulgò à librarijs omissus erat, quòd similiter cum præcedente exiret. Proferam & ego ex ead. Plauti fabula aliud eiusdem errati ex eod. fonte promanantis exemplum. Sc. Huic ego. vulgò ita legitur:

C. Qua facie est homo? S. sesqpede quidem (duo MSC. Camer. *quiddam*) *est quàm tu longior.*

C. Nouisti n' hominem? &c. Inter hos duos versus aio omissum esse vnũ, quẽ ope. MSC. sic restituo.

CH.

CH. *Haret hæc res, si quidem ego absens sum quàm prasens longior.* In MSC. non rectè est: *absens sum quia P.* Tacitè verò secum vel ad spectatores eum versum Charmides mussitat. Addam & alium vers. ex Captiuis Sc. Ioui ead. de caussa omissum vulgò, quem in MSC. Eystadiensi repeti conseruatum.

Atq; vbi ego fui in lapicidinis bonus vir, neq; bona frugi.
Sequitur in editis:

Neque ero vnquam, &c. Erant autem in eo MSC. octo Comœdiæ, ordine primæ, quas olim Franciscus Modius & ego legendo conferebamus, Restituam eadem opera versum integrum etiam Aululariæ, Sc. Foràs lumbrice:

Ev. *Pone.* St. *Dij quidem Pol te datare credo consuetũ, senex.*
Sequitur in impressis:

Ev. *Pone hoc, sis. aufer cauillam. &c.* Cauillatio, quam auferri iubet Euclio, hæc erat, quod ludebat Strophilus verbis ponendi & dandi seu datandi, quæ sunt interdum amatoria & Venerea, vt & inclinandi. Restitutio huius cauilli debetur MSS. Camer. & Eystad. Sed age, quando nos bona quædam scæua ad Plautum deduxit, priusquàm inde abeamus, & VII. hunc librum claudamus, etiam Menæchmis integrum versum redonemus, Sc. Aedepol.
Quid illuc est, quod me hic homines insanire prædicant?
(Sequitur. in MSC.)
Nam equidem postquàm gnatus sum, nunquam ægrotaui vnum diem.
Seq. versus ibid. ita legitur.
Neq; ego insanio, neq; pugnas, neq; ego lites cœpio.
Sed harum emendationum & suppletionum hîc desino. Nam quas indidem ante complures annos depromseram alias, meo permissu in suspectis Lectionibus suis vulgabit Gasp. Schoppius Francus. Easdem ibidem procul dubio etiam deprehendit vir accuratiss. & doctiss. Ianus Gruterus, & ad publicam (quod spero optoq;) vtilitatem proferet. Beneficio enim clariss. fratrum Camerariorum, qui Norimbergæ (quos ego honoris caussa nomino) eos codd. post me vtendos accepit. Ego interim ista tibi, studiose Lector, quasi in antecessum dare volui.

NOTARVM AD GVNTHERI LIGVRINVM LIBER OCTAVVS.

CAPVT I.

1. Dextræ cum dextra coniunctio cur fidei symbolum, ratio Alexandri Aphrodisiensis & M. Bergij. 2. Exagitare, proexigere. 3. clarere. Paret Iuruconsultorum. 4. Quamuis magna Fortunæ sit tyrannis, multos tamen sua sibi culpa calamitates accersere. 5. Rectè atq; ordine quid fieri. 6. Potentiora imbecillioribus iure naturæ imperitare. Guntheri versus aliquam multi emaculati.

V. 2. CVram) Perna, puram. malè.

28. *hac*) scilicet. moles. Ita reposui, pro, *Hic*.

31. *Cameras*) Alij scripserunt Camara. Vnin vet. Glossar. vitiosè, Amara, ὑπόνομος.

32. *Internis*) vulgò malè, *Interius*. Sic alibi, *Alternis*, pro *Alterius*.

33. *totos*) sic legend. cum Pithœo. Vulgò, totus.

35. *quendam*) Ita rectè Pith. vulgò, quondam. Iunge, quendam Regum Rom.

44. *hic*) malim, *Huc*. an *Hæc*?

1. 53. *dextras*) tanquam fidei symbolum, vel optatæ pignora pacis, vt inf. v. 270. Vnde ille apud Virg.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Adscribo de dextrarum coniunctione insignia duo loca, primo Iosephi lib. 18. ἀρχαιολογ. ὁ δὲ Ἀρτάβανος τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρσεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτῶν δόσεως γενομένης, οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν, εἰ τοιᾶσδε ἀσφαλείας δόσις γένοιτο παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων. Deinde Alexandri lib. 2. Problem. 47. καὶ οἱ τότε δὲ δικαιότατοι ἄνδρες τὰς δεξιὰς ἑαυτοῖς παρεῖχον ὑπὲρ ἀσφαλείας πράγματος τὸν δέκα ἀριθμὸν παραβαλλόμενοι. Ait Philosoph. Idcircò priscos viros iustitiæ amantes pactorum firmandorum causâ dextras iungere instituisse, quòd hac coniunctione numerus efficiatur denarius, quo nihil sit perfectius in ratione numerorum. Quæ ratio non omninò satisfaciebat auũculo meo doctissimo Matthiæ Bergio, cùm

cùm ei hunc locum aliquando in familiari sermone commonstrassem. Itaq; ad oram libri mei adscribebat ἀνασκευὴν, quam totidem verbis subijciam. Si numerum (inquit) spectabant, quî minus sinistræ ad sinistram adiunctio rem perficit? Mihi quidem aliud videntur spectasse illi δικαιότατοι ἄνδρες: illud nimirum, quod vt manus est omnium organorum organon præstantissimum, ita rei omnium, quæ sunt in humanis præstantissimæ (Fidei videlicet) Symbolum eam esse voluerunt: Indeq; dextra dextrę iungebatur, cùm fidelissima fides sanciebatur, quòd dextra in corpore pars potior sinistra habeatur communi omnium hominum consensu.

57. veteris non immemor ira) Nota capitale atq; inueteratum odium inter Mediolanenses ab vna, & Ticinenses atq; Cremonenses ab altera partibus.

65. fortè maligna) id est, aduersa sorte.

76. persequiturq; reos, parcens insontibus, aër) Sic in Ægypti quoque plagis factum nouimus ex sacris litteris. παρεδοξάζοντος οὕτω τοῦ θεοῦ, vt ibi loquuntur LXX. Interpretes. Nota, quod ipsa elementa famulantur seseq; accommodant Friderico: vt inf. 154. *aduersus pro Cæsare dimicat aër*: & v. 350. cum 2. seqq. Ita Claudianus suum Principem fortunatum Deoq; dilectum prædicat:

—— cui militet æther,
Et coniurati veniant ad classica venti.

80. Exagitatq;) caue accipias, pro vexat. Ea potiùs significatione positum videtur hoc frequentatiuum, qua simplex exigere apud Liuium & Pomponium, cùm aiunt, Reges exactos, id est, expulsos. Sic Terentius in quibusdam fabulis se à spectatoribus exactum conqueritur. 2.

84. sint) vulg. *sunt*. Sed illud potaui melius.

93. Talis) fort. legend. *Tales*. Ne quis iungat, *Talis fama*, sed potiùs Tales mores.

103. tractate) vulgò, *tractare*. Sed tractate est versate, expendite cum animis vestris. Distinctio quoque hîc peccabat.

107. clarent exempla) Verbum Lucretianum è lib. 6. Commemorare, quod in primo quoq; carmine claret. Clarere est, manifestũ atq; perspicuum esse, apparere, patere: pro quo veteres, maximeque Iurisconsulti in formu- 3.

 lis,

lis, etiam parere dicebant. Vt, si paret. Petron. Arbiter Satyrico;

Iurisconsultus, paret, non paret, habetor:
Atq; esto, quicquid Seruius & Labeo.

Vet. Glossar. Paret, φαίνεται.

108. *Sensimus, vt multi, mortalia quaq; regentem*
Nos quoq; fortunam: non culpa fortè caremus) Ita hic locus interpungendus est & legendus. Malim quoque, *nec culpa.* Sæpè enim apud Gunth. sic peccârunt librarij, vt [non, nec, nunc] particulas inter se permutârint. Perna 4. alijq; non rectè, *fortuna, non culpa, f. c.* cùm sit verùm, *fortunam:* quod etiam Aug. edit. agnoscit. Fortuna (vult dicere sapientiss. orator Guido) est rerum humanarum domina atq; arbitra: ea, secundum Plautum, humana omnia fingit, artatq;, vt lubet: ea humanarum rerum pleraq; regit, vt ait Sallust. Iugurth. Et plerasq; res ex lubidine sua agitat, vt idem in fragm. Ea denique secundum Plinium vtramq; paginam facit. *Vitam regit fortuna, non Sapientia,* vt est in vet. versu apud Ciceronem: τύχη τὰ θνητῶν πράγματ', οὐκ εὐβουλία. Huius ergo vim, quod nos quoq; experti sumus, id est nobis commune cum multis. Imò etiam hoc addo; Si vera fatendum est, ipsi nobis nostræ huius fortunæ fabri fuisse videmur, vt solent sui cuiq; mores fortunam fingere: & fortuna simul cum moribus immutatur, vt ait Sallust. apud Nonium pag. 255. Qua ratione Heraclitus dicebat, ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων. Et Attius apud Nonium ait, multos iniquo animo sibi mala auxisse in malis: queîs natura praua magis, quàm fors aut fortuna obfuerit. Sed & Iupiter Homericus Odyss. α. ait, Sæpenumerò iniquè homines de Dijs & fato conqueri, vt à quibus præter meritum affligantur, cùm tamen verum sit ὅτι καὶ αὐτοὶ σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν. Fuit autem certè (quod negari non potest, inquit Guido) crudelis & insolens dominatio nostra. Et vt sacræ literæ perhibent, propter iniustitiam & tyrannidem transfertur regnum de gente in gentem.

115. *scit Cuma quid est*) fort. leg. *Quidem.* nam vulgaria lectio nihili est, nec mihi sapit. Sic sæpè pro Idem, id est, vel contrà librarij substituerunt. An, scit quid est: scilicet id quod dico: vel quid horum sit verum.

117. *Quæ-*

117. Quasq;) vrbes vulgò malè, *Quosq;.*

123. recto ordine res agitur) Exprimit elegantem veterum formulam, Rectè atque ordine aliquid fieri. l. 4. §. rectè. ff. de off. procons. l. 1. §. 1. ff. Ad SC. Vellei. l. 27. §. 1. ff. de liber. caus. &c. Cæsar apud Sallust. de Catilinarijs: Sed ea malo dicere, quæ maiores nostri contra libidinem animi sui rectè atque ordine fecêre. 5.

126. postquam de partibus illis Carolus & Magni regnum surrexit Othonis) Hoc loco Nic. Cisnerus vtitur ad refellendum Ant. Sabellici errorem, qui Ennead. 2. tradidit, Imperium per Othonem I. demum à Gallis ad Germanos fuisse traductum, quasi non & Franci, ex quibus Carolus M. oriundus, sint Germani, & Henricus Auceps pater Othonis Imperij dignitatem in Saxonicam gentem intulerit. Regnum surgere alicunde, Phrasis biblica.

131. Quem nescia vinci Mensq; manusq; suis facit hostibus esse timendum) Egregia profectò & vera laus Friderici.

139. oppida) vt supra Brixiam & Trecium.

141. monere) Ita restitui cum Pithœo, vulgò & Aug. ed. *mouere.*

144. fauor aut odium, quæ publica commoda sæpè Impe*diunt)* In hanc sententiam vide præclarè προοιμιάζοντα C. Cæsarem apud Sallust. in Catilina.

146. scrutator pectoris alti Deus) καρδιογνώστης. alludit ad sacrarum literarum loca, quæ sunt hac de re plurima.

150. nudamq; lacessere pugnam) Pflug. *timidamq;.*

159. gloria vana) κενοδοξία. Notand. hîc eruditum & elegans σκέμμα πολιτικὸν, Quatenus pro libertate pugnandum. Sæpè autem secundum Lucan. Libertatis amor stultum decipit orbem.

161. Hoc ius esse feris? vti vasta minoribus vltrò imperitare velint) τὸ κρεῖττον ἀεὶ τοῦ ἥττονος ἄρχειν βούλεται in quouis animantium genere. Quæ sententia à plurimis celebratur auctoribus. Thucid. lib. 1. ἀεὶ καθεστῶτος, τὸν ἥσσω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι. Vid. & Platon. Gorgia. Alia loca ad Oppianum olim adnotaui. Sed tamen non quia sic fit in brutorum genere, idem etiam valere debet in humano, quod non vi sed ratione gubernari oportet. Legebatur hîc perperam (vt sæpè) vbi, pro, vti. 6.

CAPVT II.

1. Ætatis pupillaris & septuagenaria immunitas onerum ciuilium. 2. Decima iuris diuini. 3. Amor vitæ. 4. Lacrumosa gaudia. 5. Prematura & repentina canitudinis exempla. 6. Lixæ, Calones. 7. Parricida principum nunquam inulti. 9. Conatus delinquendi an & quando puniatur. 10. Nescius sui, pro superbo. Ignoratio sui. 8. Epigrammata duo Isaaci Casauboni, de Græcis Latina facta. 11. Prætorij forma instar templi. 12. Historicus ne consectetur minutias. 13. Dei timentes eligendi Iudices. Guntherus correctus.

172. *conuentus*) nouè dictum, pro conuentiones seu pacta conuenta. Ita vocat leges seu conditiones & fœdera pacis. Aliâs hoc verbo significantur σύνοδοι. Pflug. tamen diuinabat, contendant, vel, contendunt.

1. 183. *prima quidem*) Nota, conditiones pacis Mediolanensib. à Frid. Ænob. concessæ: quas tamen ipsi non seruârunt. Nota quoq; hîc immunitatem ætatis pupillaris, & eius, q̄ septuagenariâ maior est. Similis locus est inf. 660. Variatum est autem in annis. Fuit enim tempus, cùm sexagesimus annus immunitatem vacationemq́; tribueret, vt Varro docet apud Non. pag. 253. edit. Paris. Postea LXX. anni immunitatem dare cœperunt. Vid. Cuiac. ad postremos. 3. libb. Cod. etiam illud [illegible] pupillae.

188. *nouem millia marcarum puro conflata metallo*) Aurine an argenti marcas intellgendum? Argenti verius esse, apparet ex v. 232.

192. *Caussa ducente*) id est, pro re nata, quod dici solet: seu pro incidente vsu.

2. 197. *veterem diuini iuris honorem*) Decimas ni fallor, intelligit, quas Iuris diuini esse Canonistæ tradiderunt. De harum Iure funesta olim bella in Germania bellata sunt.

232. *argenti summam*) vid. IX. marcarum, vt sup. 188.

233. *poterunt*) Ita Perna, cùm vulgò sit, *poterint*. Idem verò Perna malè: *At sibi*: cùm legend. sit, *A sibi subiectis*.

235. *Nauigium*) Regalia quædam seu commoda fiscalia hîc enumerantur: de quib. plenius infr. v. 571.

245. *signa Crucis*) Quæ Terdonenses quoq;, sed sine fructu, præferebant lib. 3. 22. De Crucis signo multa Prudentius in Cathemerinis, & Lactantius lib. 4. c. 27. Vide Sacras lectiones meas.

247. *Indiciumq́;)* malim, *Indiciumq́;* : quæ duo & aliâs perperam inter ſe commutaſſe locum ſcimus. An iudicium ſui dicit condemnationem ſui ipſius? vt ſignificet, *αὐτοκατακρίτους εἶναι.* Mirum autem alicui videatur, eá hîc à Mediolanenſibus præſtari, quæ in conditionibus ſuprà commemoratis non comprehendebantur, cùm quidem ſint grauiſſ. vt incedere pullatos, nudis pedibus ſtricto gladio ad fauces admoto, ſupplices toto corpore proſterni. Notanda eſt in ſeqq. tum clementia Friderici in condonandis iniurijs, recipiendisq́; reis; tum pietas atq; religio in eo, quod Deo acceptam refert victoriam, vt aliâs quoq; ipſi ſolemne eſt.

248. *portantes faucib. enſes)* Pflug. ex Radeuico legendum putabat: *portant ceruicib.* & mox v. ſeq. *tecta* pro *tacta.*

258. *tumidos)* Ita ex coniectura reſcripſi, pro *timidos.*

267. *vt redimant antiqua nouis, præmiſſa futuris)* Sic Perna rectè diſtinguit, quæ vulg. confuſa erant. Bis autem dicit idem. Præmiſſa, id eſt, antegreſſa, præterita. In ſumma, pollicentur, ſe *δευτέρων ἀμεινόνων* facturos.

272. *ergaſtula)* Gloſſar. Latinogr. exponit *τόπους ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται δεσμωτήριον.*

273. *hoſtis)* Sic repoſui, vbi vulgò, *hoſtes.*

275. *ſquallentia tegmine)* *προσωπογραφία* elegans.

278. *cutis arida preſſis membris inſidet)* Oſſa atq; pellis ſunt miſeri à macritudine, vt ait Plautus. *περὶ δ' ὀστέα μοῦνον ῥινὸς ἔην,* vt Q. Smyrnæus.

283. *Et tamen exultant)* Exprimit *φιλοψυχίαν καὶ* 3.
φιλοζωΐαν hominibus à natura inſitam: de qua Ciceronis locum vide in 5. De finibus: & verſus C. Cillij Mecenatis parum viriles referuntur à Seneca in Epiſtolis:

Debilem facito manu, debilem pede, coxa:
Tuber adſtrue gibberum: lubricros quate dentes:
Vita dum ſupereſt, benè eſt, hanc mihi vel acutam
Si ſubdas crucem, ſuſtineo.

289. *lacrymoſaq́; gaudia)* Apuleius lib. 1. Metamorph. Lacrymæ ſæpiculè de gaudio prodeunt. Et vt Xenophon ait *ἑλληνικ. ζ. κοινόν τι ἄρα χαρᾷ καὶ λύπῃ τὰ δάκρυα.* Idem & *κλαυσίγελων* eleganter compoſito verbo vocat. Sic in *ἀναγνωρίσει* cariſſimorum, vel in læto de ijſdem nuntio lacrymæ hominibus oboriri conſueuerunt. Hinc illa apud Pinda-

Pindarum Pythio. 4. *τὸν μὲν εἰσελθόντ' ἔγνων ὀφθαλμοὶ πατρός. ἐκ δ' ἄρ' αὐτοῦ πομφόλυξαν δάκρυα γηραλέων γλεφάρων. ἂν περὶ ψυχὰν ἐπεὶ γάθησεν, ἐξαίρετον γόνον ἰδὼν κάλλιστον ἀνδρῶν.* Loquitur de Iaſone à patre ſuo Æſone agnito. De cauſſis talium in gaudio Lacrymarum vid. Ioach. Camerarij Problema 3. Decad. 8. & rurſum in Append. Problemat.

5. *290. tactos pietate dolores*) diuinabam, tractos.

293. natos vix agnouere parentes Iam niueos canis) Exemplo Horatij, qui canos vocat niues capitis lib. 3. Carmin. 13. Porrò de canitie præmatura vide Aduerſaria M. Ant. Delrio ad Senec. Tragœd. initio: vbi patri ſuo hoc contigiſſe ſcribit, vt etiam adoleſcens vnius noctis lucubratione incaneſceret. Simile exemplum cuiuſdam, qui in carcere, vbi ad ſupplicium ſequentis diei adſeruabatur, vna nocte totus canus factus ſit, commemorat Sleidanus. Venit hîc mihi in mentem Leontius, quem ſcribit Sozomenus lib. 3. hiſt. Eccleſ. c. 20. in quadam controuerſia Eccleſiæ Antiochenæ contacto capite ſuo, canitie iam dealbato, dixiſſe: Niue hac ſoluta multum erit luti: ad ſignificandas ſeditiones populares, quæ mortem ſuam eſſent ſecuturæ.

314. Cæſaris à facie tellus cum tota ſileret) Nimis Biblica phraſis hæc eſt, cuiuſmodi & aliâs in Indicem noſtrum retuli.

317. ſub eodem rege) An ſub Boëmo rege? an ſub Pannoniæ rege?

330. Nomen) Pflug. Nomine: vt ſup. lib. 1.

332. vulgato) Pflug. *vulgari*, id eſt, lingua ſua ac vernacula. Putat enim inter vulgatum & vulgare multùm intereſſe.

333. iuſſuq; relicto) vulgò, *rurſusq;*. Sed *iuſſus* poſtulat ſenſus: & ſequitur mox, iubentem.

334. illo) ſcil. caſtro.

340. transijt) Ita omnes ed. etiam Aug. Pernæ autem, *retransijt*.

343. Tunc quoq; geſſit) q. d. vt aliâs ſæpè fecerat. Fuit enim hîc Otho Comes Palatinus de VVittelſpach, vir magnanimus, feruidique ſpiritus, ac planè *ῥιψοκίνδυνος*. Cuius rei aliquot documenta protuli ſuprà libro 4. v. 284.

347. *inſtiq;*

347. iustiq́; timoris) Pflug. mœstiq́; tim. nisi iustum timorem, pro magno accipias: vt bellum & prælium iustum nonnunquam accipitur.

356. fidei paciśq́; tenendæ monimenta vades) Ita elegantissimè vocat obsides: quos XIIII. ait, accepisse Othonem à Ferrariensibus, vt Mediolanenses Friderico CCC. dederunt sup. v. 200.

363. lixas & scorta) Eleganter & ex vet. disciplina militari Silius Italic. lib. 5. *Inutile Marti Lixarum vulgus.* Vid. annotata ad lib. 7. v. 282. Lixæ autem (teste Nonio in Elixum) dicti sunt, qui militibus aquam ad castra vel ad tentoria solent ferre. Nam lixam aquam veteres esse dixerunt. Et rursum alibi idem Grammaticus: Lixarum proprietas hæc est, quod officium sustineant militibus aquæ vehendæ. Lixam namq; aquam veteres vocauerunt. Vnde Elixum dicimus aqua coctum, vel quicquid ex aqua mollitur. Calones verò sunt, qui ligna militibus subministrant. κάλα enim Græci ligna dicunt.

365. Nec docilis tolerare moras) μηδὲν ἀναβαλλόμενος vt sup. lib. 7. v. 603.

373. Addua) Pern. *Abdua.* Non rectè.

379. sese patre auspice) Malim, *pater*: vt apud Virg. Pater Æneas. Et ita disertè Augustæ editum postea vidi.

386. ne quis fore credat inultum, Quicquid in augustos ausus committere reges.) Sic omnino est, vt ais Gunthere. Vltum it is, qui edixit: Nolite tangere Cristos meos. Et quales exitus fecerint ab omni memoria isti

Orbis latrones, parricidæ principum,
Cœliq́; virus, ———

docent nos historiæ, docet cotidianæ vitæ experientia. Ex priscis quidem vel Iulij Cæs. percussores mihi vide. Nónne horum quidam suo sibi pugione vitam eripuerunt, quo Cæsarem iugularant? nónne autem ad vnum omnes miserabiliter perierunt? Nostrum æuum vides? Nónne qui vel Regibus Christianissimis, vel Principi Auraico, vel Reginæ Brittannicæ machinati sunt cædem, ipsi iustissimis statim supplicijs mactati sunt. Perplacent mihi Epigrammata Græca Isaaci Casauboni, amici nostri, in discipulum illum Sectæ Iesuiticæ, Christianissimæ Maiestatis Regiæ percussorem, qui post illatum ei vulnus supplicio

plicio affectus est extremo mense Decembri Anni 1594. Ea cùm ipse libro 1. eruditissimarum Animaduersionsuarum in Suetonium pro coronide adiecerit, spero me & à Lectore gratiam initurum, & bona pace opt. & humanisss. viri id facturum, si eorum versionem Latinam, animi caussa à me confectam, hic quoq; subijciam loco & tempore ita ferente.

I.

Prò facinus! prò impietas malè sana! furor prò
Immanis! mente hæc concipiat' ne puer?
O puer, ô inuise Deo & mortalibus! Vnum
Per iugulum Francis, Francus & ipse, paras
Omnibus exitium? verè tibi mater hyæna est:
Téque lupo genitum pauit acerba tigris.
Non tu Francus eras genuinus; at agmine Franco
Confusus vixti, formâ homo, mente fera.
Iamq; armata adeò dirâ tua dextera sica
Perfectum facinus grande datura fuit,
Ni Regem pia dextra Dei eripuisset auaris
Dentibus ex lati, sanguineaq; manu.
Nunc gregis & Regis Deus est tutela salusq;:
Plaudite cœlicolæ, plaudite terrigenæ.
At tua te Nemesis condigna, scelesté, prehendit,
Mactauitq; modis, ex merito, miseris.
Improba sic nil facta iuuant: DEVS aspicit vltor:
Nec penitus fugitiua exulat orbe Themis.

II.

Gente quidem Gallus; sed mente infidus Iberus,
Ausus erat Regis (triste) patrare necem:
Regis, qui pugnat velut Hector & alter Achilles:
Nec minus est Themidis curaq; amorq; sacra.
Ausus erat: Sed tot populos miserata, augustum
Seruauit caput hoc à nece, cura Dei.
Non tibi successit cædes, Scelerate, nefanda:
Ipse, nece haud vna digne perire, peris.
Exitus, hem dignus factis. Deus ecce nocentem
Reperit. Hoc specimen cerne, male, & metue.

388. *vel meditatus erit*) Ita Aug. & Pern. ed. vulgò, *erat*. Ad rem quod attinet, eò his verbis alluditur, Quod in læsæ maiestatis crimine iura eâdem seueritate voluntatem

tatem sceleris,qua effectum puniri voluerunt. l. 5. C. Ad l.Iul.maiest. In alijs verò delictis quatenus puniri soleat conatus delinquendi,attingit hîc Spiegel. ex Felino, Vid. & Hotom.Commentar.in lib.2.Feud.tit. 51. §. si voluerit. & Iac.Menoch.De arbitrar.iudic.quæst.

Vid. e - Sacr. Lect. nostras.

390. *Camiclinus*) Pern.Caniclinus.Sic Radu. in Appendice. Magnæ certè oportet auctoritatis fuerit vir, qui regnum adfectârit.

393. *gaudia*) malim,*grandia*: quod alibi quoq; animaduerti deprauatum in,gaudia.vid.lib.6.v. 182.

399. *Nesciusipsesui, tractabat inania,fati*) τὸ *Inania* cum sequentibus cohæret, in quibus explicat, quo pacto aut cur tractarit inania. Porrò nescium sui fati vocat superbum, qui humili se loco natum non meminerit. Sic Virgilius.

Nescia mens hominum fati sortisq; futura. &c.

Contrà Gunth.sup.lib.1.v.489.*non inscius olim Ipse sui.* Sic & Ignoratio sui dicitur,cum quis se effert & superbè gerit, homo tamen humilis & infimi loci.Cic.pro Cluent.de superbo quodam Trib.pl.Quinctio: Quod erat odium, Dij immortales? quæ superbia,quanta ignoratio, quàm grauis atq; intolerabilis arrogantia? Germani quoque superbiam alicuius & fastum insolentem notantes dicunt, Non nouit ipse suos pedes.

400. *lumina lictor fodit*) Nota pœnam excæcationis & excisionis linguæ. Pro exerta autem malim legere execta.c.in r.facilè commutatur. Hæc autem exectæ linguæ pœna frequens olim fuit apud Vandalos, qui sic in Christianos Orthodoxos sæuiebant. Vide Cuiaci.19.obs.6. Sicut illa excæcationis pœna crudelissima inter Græcos Impp. vsitatiss. fuit. Exempla passim obuia in ipsorum historia.

402. *cum socijs*) Pflug. *Quàm.* Vt referatur ad præcedens, prius. quod equidem non capio, quem sensum pariat.

408. *De reliquo*) De hac & similibus formulis vide Indicem.

411. *semper in æquali*) Obserua hîc formam & ordinem castrorum in campis Roncalijs locatorum. De vniuersa verò re castrensi vid. I. Lipsium De militia Roman. lib. 5.

lib. 5. per aliquot Dialogismos primores. In æquali & plano tendere, formula loquendi militaris, qua historici sic absolutè vsurpant, Tendere.

11. 420. *Principis in medio Castra nitent, celsi formam referentia (templi)* Principis castra vocat, quod Latinis vna voce est Prætorium. Id templi formam referre ait, vt Iosephus quoq; lib. 3. Excidij Iudaici templo simile facit. τὸ σρατήγιον, inquit, ναῷ παραπλήσιον. Cuius rei triplicem caussam adfert Lipsius lib. 5. Dialog. 2. De Milit. Rom. 1. vel figuram rotundam vtrorumq;: 2. vel quod in medijs castris emineret, vt templa ferè in medio vrbium: 3. vel quia ibi religio & pars sacrorum: Et quia Augurale ibi fuerit, vbi Imp. sacrificare & auspicari solet. Prima harum rationum magis vero similis: cum & Varro 3. De ling. lat. testudini ædium comparet prætorium in castris.

423. *frontibus)* Ita malo cum Perna quàm cum vulgo, *fontibus*. Quid enim hîc faciant fontes? Pflugius diuinabat tamen, pontibus. quia rectè portis pontes coniungantur.

12. 439. *Nomina magnorum)* Nota ἀποδίωξιν prudentiæ plenam, quali & aliâs Gunth. vtitur. Meminerat quippe, Non debere historicum minutias consectari, quæ parum ad rem aut ad dignitatem faciant. Vid. Ammiani Marcellini præclarum hac de re locum initio lib. 26. vbi ait: Historiam adsuetā discurrere per negotiorum celsitudines, non humilium minutias indagare caussarum, quas si scitari (lego, citari, vel sciscitari) voluerit quispiam, indiuidua illa corpuscula volitantia per inane, atomos vt nos appellamus, numerari posse sperabit. Ibidemq; hanc ait esse inscitiam vulgarem, id est, vt Græci vocant ἀπαιδευσίαν. Verbi caussa, si quis scribere aut à scriptore requirere velit, quæ Imperator in cœna locutus est: quam ob caussam gregarij milites coërciti sint apud signa: in descriptione multiplici regionum exigua quæque exprimi castella: cunctorum item nomina, qui ad vrbani Prætoris officium conuenêre: & similia plurima præceptis historiæ dissonantia. &c. Vid. & Ioan. Ant. Viperanum De scribenda historia. Quò etiam respexit prudentiss. historiæ scriptor Tacitus Annali: 13. Cum ex dignitate (inquit) populi Rom. repertum sit, res illustres annalib. mandare. &c. Et Gunth. sup. lib.

suprà libro 1. versu 124. Oppianus quoque 2. Cyneget. tali ἀποδιάξῃ vtitur:

> μοῦσα φίλη, ταῦτ᾽ οὔ μοι θέμις ἀμφὶς ἀείδειν.
> ἠπιδανοὺς λίπε θῆρας, ὅσοις μὴ κάρτος ὀπηδεῖ.

Malim autem v. seq. *Nec*, pro *Non*.

447. Quibus ipse timorem Norat inesse Dei) Tales & inf. lib. 9. v. 325. arbitros eligendos esse monet religiosiss. & prudentiss. Imper. Frid. Sciebat enim, cùm ipse esset Dei timens, Timorem Domini omnis esse officij custodem, & summam atq; caput sapientiæ: vt passim inculcant sacræ litteræ apud Syracidem, Salomonem & Dauidem, aliosq; Prophetas. Maximè verò omnium in Iudicibus timor Domini requiritur. Vnde sapienter consulit Moysi socer suus Iethro, Exod. 18. v. 21. Vt ex omni populo sibi eligat viros sapientes, Deiq; timentes, qui sint veritatis studiosi, & ab auaritia & sordibus alieni. Sic pius Rex Iosaphatus 2. Paralip. 19. v. 7. Iudicibus ab se constitutis per Iudææ ciuitates præcipit: Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite, &c. 13.

CAPVT III.

1. Iudicem cuncta rimari oportet. 2. Principem legibus viuere conuenit. 3. Idem nihil sine consilio prudentum suscipere debet. 4. Leges quales esse debeant. 5. Imperatoris duplex officium. 6. Fridericus Ænob. quamuis ipse indoctus, tamen doctos viros amauit, & doctrina studia fouit, quibus & filios suos imbui curauit. 7. Panegyrici vnde fluxerint. 8. Iuris etymon. Guntherus pluries emendatus.

450. Rimatur secreta negotia) Respicit eò, quod iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, quousq; ad rei veritatem perueniatur: vt ait Eleutherius Papa in c. 11. iudicantem. 30. q. 5. vel potiùs, vt ait Imper. Constantinus (nam eius legem Papa compilauit, vt & aliâs alij) in l. 1. C. Th. De iudicijs, ex qua Tribonianus sumsit l. 9. C. de iudic. Rectè, rimari oportet, quia vt aiebat Democritus, & est verissimum, ἐν βυθῷ ἀλήθεια. 1.

453. virum formare) malim, *virum informare*: vel simplex pro composito ponitur.

468. *Ipse quidem quamuis*) Obserua in Friderico ἦθος boni principis, qui licet legib. solutam potestatem habere videatur, tamen legibus se supponit & alligatum profitetur. Agnoscit enim, Leges honorib. (i. magistratibus esse potiores, vt ait Symm. lib. 5. ep. 64. Tale erat ingenium Theodosij & Valentiniani in l. 4. digna vox C. de legibus. quorum verba Georg. Buchan. in Dialogo De iure regni apud Scotos ait dignissima esse omnium seculorum memoria. Tale erat ἦθος Alexandri in l. 3. ex imperfecto. C. de test. Licet (inquit) lex imperij solennib. iuris Imperat. soluerit: nihil tamen tàm proprium imperij est quàm legibus viuere. Tale Impp. Seueri & Antonini, quos testatur Iustinianus, sæpissimè rescripsisse in hæc verba: Licet Legibus soluti simus, attamen legib. viuimus Quanquam postea Antoninus degenerauit, cùm iam solus imperaret. Talis ante hos omnes fuit Traianus Imp. quem scribit Plin. in Panegyrico, Legib. (quas nemo principi scripsit) in rostris se subiecisse simili religione cum subditis, nec sibi quicquam amplius quàm illis licere voluisse. Non enim esse Principem supra leges sed leges supra Principem. Is Præfecto Vrbis ensem de more tradens dixisse fertur: Pro me, vel in me hoc, prout merebor, vtitor: vt ex Dione refert G. Buchananus histor. Scotic. lib. vlt. Et Paulus IC. scripsit in l. 23. ex imperfecto. ff. de leg. 3, Decet tantæ maiestati eas seruare leges, quibus ipse solutus esse videtur. Idem lib. 4. Sent. tit. 5. Eum qui leges facit, pari maiestate legibus obtemperare conuenit. Sic inquam boni Principes. At Tyranni (qui semper longè plures quàm illi) quid agunt? Iura negant sibi nata; vt est apud Horat. Et illud in animo atq; in ore habent, quod aqud Senecam dicitur:

—— Sanctitas, pietas, fides,
Priuata bona sunt: Quà iuuat reges eant.

Denique illud vulgatum: *Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.* Statuat iam quisq; secum, vtram in classem referri velit: Illud autem cogitet, quod est apud eundem Senecam:

Omne sub regno grauiore regnum est.

Et quod apud Horatium:

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis.

471. *Dispo-*

471. *Disponere cuncta consiliis*) Hoc quoq; boni Principis est, salutaria consilia admittere & auscultare, nihilq; penitus non antegressa seria deliberatione suscipere. Talem fuisse Alexandrum Seuerum accepimus, qui semper in consilio habebat XX. Iurisconsultos, sine quibus nunquam quicquam decernere voluit, teste Lampridio.

482. *Carolus, Otho*) Hos duos velut Germanicorum Imperatorum coryphæos (quorum vterq; etiam Magni cognomentum meruit) sæpè coniungit Gunth. vt suprà lib. 7. v. 346. & h. lib. v. 127. His iungas licet Magnum Lutherium, quem nominat inf. v. 601.

488. *vtile sit*) Nota hîc, Quales esse Leges oporteat. Videtur autem ante oculos habuisse Isiodori verba lib. 5. Etymol. c. 20. relata etiam à Gratiano in c. 3. Distin. 4. Erit autem (inquit) Lex honesta, iusta, possibilis, secundùm naturam, secundùm patriæ consuetudinem, loco temporiq; conueniens, necessaria, vtilis, manifesta quoq;, ne aliquid per obscuritatem incaptionem contineat, nullo priuato commodo, sed pro cummuni ciuium vtilitate conscripta.

495. *non magis inuictum bello quàm legib. esse*) scil. me, Ellipsi superiùs quoq; notata. Exprimitur hoc versu eleganter & rotundè, quod plurib. dicit Iustinian. in Proœmio Institutionum suarum, de duplici imperatoris officio, quod in armorum pariter ac legum scientia positum est. Horum enim alterum alterius auxilio semper eguit, & tàm militaris res legibus in tuto collocata est, quàm ipsæ Leges armorum præsidio seruatæ sunt: atq; ab harum duarum rerum stirpe summa reipublicæ tuitio venit: vt idem ait Iustinianus initio tit. De Iustiniano Codice confirmando, & in Nou. 24. Sic Sext. Aur. Victor in Traiano: Duo esse, ait, quæ ab egregijs Principib. expectentur: Sanctitatem domi; In armis fortitudinem; Vtrobiq; prudentiam. Parum est enim, arma esse foris, nisi consilium sit domi, vt ait Cicero. Requiritur ego vtrumq; coniunctim, *Virtus belli, & Sapientia pacis*. Hæc duo sunt, quibus extulit ingens Roma cap. vt canit doctiss. Poëtria, & velut Sappho. Romana Sulp. in Satyr. de Tempor. Domitiani. Duplex hoc officium boni Principis Hom. quoq; expressit hoc versu, quem Alexander M. magni fecisse dicitur:

ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.
Id est, *Bellatorq; bonus simus & bonus Induperator.*

497. *spectabat studio miratrix curia vultu*) In hac vulg.lect.aliquid mendi subesse puto. An legend. vultum, iungendumq; cū sonantem? Sed hoc duriusculum, dicere vultum sonantem. An ergo retinend. vultu? & studio, pro studiosè atque attentè positum à Gunth? Sic vt inf. nomine, pro nominatim. Ne hoc quidem satis placet. An deniq; pro studio legend. stupido? Quod verius puto, & Pflugio quoque meo facilè probaui. Qui his lectis seqq. adnotauit sua manu. Veriss. sic enim Radeuicus: His dictis magnus fauor omnium prosequitur *admirantium & stupentium.* Studio autem opinor, vt Gloss. adiectum fuit, ex Terentij Prol. in Hec. fortas. desumptum: Et, Ita populus studio stupidus in funambulo Animum occuparat. Hæc ille Stupidum vultum dicit hiantem præ stupore. Hoc vult: *ὅτι ἐξεθάμβησαν* vel *ἐξεπλήσσοντο τοῖς λόγοις αὐτοῦ*, vt sacrę litterę de Salutaris nostri auditorib. loqui solent. In stuporem rapti sunt. Adolphus Boëthius Cimber, opt. & studiosiss. iuuenis, conuictor meus, volebat hîc legi, studio m. c. multo. s. magno fauore vt Radeuius ait: & hoc certè in ea oratione quàm Gunth. exprimere noluit, præcipuum. quod non probo.

498. *neque doctrina studijs imbutus*) Tantò igitur maiore admiratione dignum est (cùm ferè fiat quod dicit Poëta: Ignoti nulla cupido: & quod vulgò fertur: Ars non habet osorem nisi ignorantem) quod tamen Princeps illiteratus & ipse tàm disertus fuerit, & tàm prolixo amore bonarum litterarum studiosos complexus sit, vt tantis priuilegijs eos donatos voluerit, quanta continentur in Authent. Habita. C. Ne filius pro patre. Quæ vel sola constitutio, si cætera præclarè gesta abessent, immortalem facere Fridericum nostrum poterat. Est enim longè celeberrima, & certatim in illam Commentaria scripserunt Iuris Interpretes: vt valdè mirer, eius mentionem omnem à Gunth. omissam esse, cùm & ipsa Roncalijs promulgata sit, vt eius habet subscriptio. Tanti est, bonis & doctis vti consiliarijs, qui sæpè etiam indocto Principi salutaria suggerunt. Quamuis autem Fridericus ipse doctrinæ studijs imbutus non fuerit, tamen filios suos rectè in illis institui atq;

atq; erudiri curauit: vt sup. lib. 1. v. 65. indicat Gunth. vbi de Henrico eius primogenito ait:

— qui sic studijs imbutus honestis,
Nouit ab insipido doctum secernere vulgo, &c.

quæ non rectè quidam de ipso Friderico acceperunt.

503. suum studium) id est, eruditionem suam & eloquentiæ facultatem.

504. facultatem monstrare loquendi) Innuit illas, quas Græci Rhetores ἐπιδείξεις vocant: Quintilianus ostentorias declamationes lib. 4. c. 3. Hæ sunt, quæ Panegyricæ orationes appellantur, vel simpliciter Panegyrici, scil. λόγοι. Hoc genus à Græcis ortum esse, tradit Lactantius lib. 1. cap. 15. Sed sæpè ait etiam apud malos Reges Panegyricis mendacibus quosdam adulatos esse: quorum leuitas instructa dicendi facultate & copiâ incredibile est, quantas mendaciorum nebulas excitauerit. 7.

519. nudas pasceret iras) fort. legend. *tumidas*. An potiùs retinend. *nudas*, & has intelligendum omni caussa & ratione destitutas. Quod confirmat Radeuicus: Meminimus sine extanti crimine factas proscript. locupl. Sanè & sup. v. 150. *nudam* lacessere pugnam dixit. Et Scip. Gentilis mihi confirmauit, se apud veterum quendam legisse, nudis odijs pugnare.

539. quicquid) Ita diuinabam, & ita Pern. edit. Exprimit hìc illud Vlpiani: Quod Principi placuit, legis habet vigorem. l. 1. ff. de constit. princ. §. sed & quod principi. Inst. de iur. nat. gent. & ciu. In illis autem, Ius esse iube, 8. respexit ad etymon Iuris. Est enim Ius quasi Iussus, à iubendo, etiam Festo teste. Vide Iacob. Curtium lib. 1. εἰκασ-τῶν, cap. 1.

540. pro lege voluntas) scil. rationabilis; non autem libido, vt sup. v. 520. quod est tyrannorum.

544. verò) Ita leg. cum Perna. Vulgò: vera. Ex quo Pflug. tentabat: iura. Mox alludit ad sententiam: Idcircò Legum serui sumus, vt verè liberi esse possimus.

CAPVT IIII.

1. Antecessores qui & quanto in honore habiti æuo Friderici I. 2. Iudex medius inter litigantes. 3 Præsidi prouinciæ quædam interdicuntur. 4. Regalia quot. 5. Munus, pro feudo. 6. Consuetudines feudales an sint pars Iuris scripti, postquam descriptæ sunt. 7. Vadio dare. Vadio supponere. 8. Leges quando ad præterita negotia pertineant. 9. Hostenditia Hostire. Hostimentum. 10. Scabies ferri. 11. Iudex maior, minor seu Pedaneus. 12. Non habens in ære luit in corpore. 13. Domus euersio cuius delicti pœna. Guntheri loca plura correcta

1. *561. Edoctos in iure viros)* Rectè hîc obseruat Spieg. Temporib. Friderici Aenob. solum Ius ciuile in vsu & pretio fuisse: cuius tunc Antecessores Bononiæ celeberrimi fuerint habiti, Bulgarus, Martinus, Iacobus, & Hugolinus, quos in consilio Imperatorem maximum habuisse etiam Cuiacius annotat ad lib. 1. Feud. tit. 12. Ius autem Pontificium tandem Papæ Rom. euexerunt, quasi altare contra altare extruentes: ne quid scil. concederent Imperatoribus, quorum iura & maiestatem iam diu imminutum iuerant, vt ipsis rerum argumentis Hotoman. in Bruto fulm: probat.

Porro de illa quæstione, An iudex possit esse Juris et Legum interpres, vide ... [illegible]

2. *562. medio iuris limite caussas discuterent)* Eleganter. nam inter vtramq; personam sit iudex medius, vt ait Constantinus l. 22. vbi. C. Ad l. Corn. de fals. Et Anianus in Interpretation. sentent. Pauli lib. 1. tit. 18. Ex communi consensu (inquit) postea qui sit diuisionis medius eligatur. Sic Aristoteles Iudicem vocat μεσίδιον, & δικαστὴν quasi διχαστὴν dici vult.

3. *563. nec eos ex vrbib. Isdem)* Nota, Præsidem prouinciæ aut Præfectum ciuitatis neminem in sua patria à Friderico constitutum fuisse: cuius rei ratio hîc additur: Quia tales ferè aut fauore aut odio suorum popularium à vero & iusto transuersi abripiuntur. Huc pertinet, quod in Iure quoq; ciuili multa sunt, quæ Præsidi aut officiali eius in sua prouincia non permittuntur, potentatus ratione. Vt matrimonium contrahere non potest cum fœmina prouinciali: neq; filio suo aliquam ducenti consentire: non potest rem ex officio suo emere, neq; per se neque per suppositam personam: non potest fœnus in prouincia exercere.

exercere.&c. vt probatur feqq.locis.l.38. fi quis officium. l. 57.qui in prouincia.in pr.l.63.præfectus: ff. de ritu nuptiarum. tit. C. Si quacunq; præditus poteftate &c. l. 46. non licet.l.62.qui officij.ff.de contrah.empt.l.1.C.De contract. iudic.l.46.aufertur.§. quod à Præfide. ff. de iur.fifc l. 8. ff. Ad l. Iul.repetund.l.33.principalib.ff.fi cert.pet.l. 3.C.eod. Vide & Ciceron. Verrin.

567. regni de iure vetufto) De Regalibus,feu facri fifci commodis. Talia hic IX. duntaxat enumerantur, non quo plura non fint (recenfentur enim quafi ad XXIIII. in cap. vnic. Quæ fint regalia tit. 56. libr. 2. feud. & effe plura hifce IX. ipfe Guntherus fatis indicat. verf. 576. *fi qua pars fuerant obnoxia iuri*) fed quia non omnia vel potuerit vel etiam voluerit verfibus comprehendere.

575. Hac Ligures) Nota epanalepfin: Hæc inquam Ligures.&c.

580. munere) Aug.ed.*munera*.quod probo. alioquin enim quo referemus τὸ ifta quod fequitur? nifi iungamus, munera ifta: id eft, feuda, quæ & beneficia dicuntur. Sic & infrà munus pro feudo vfurpat v. 616.

581. poffederat) Ita reftitui cum Perna. vulg. poffideat. Inprobare vel demonftrare eft tautologia. Idem enim vtrumq; valet.

585. Librarum triginta millia) Nota, Cenfum annuum fifci Imperatorij fuiffe Friderici I. tempore triginta millia librarum argenti.

587. iurando) Sic & Plautus iurandum pro iusiurandum vtitur. Ciftellar. *Abi, quare vbi tuo iurando fatis fit fubfidij.* Et Terentius: *Quia fi fortè opus fit ad herum iurandum mihi.* Sic enim ibi Donat: legit & probat I. Riuius, vulgò, iusiurandum. qnod eft ex gloffa.

590. Mox de communi) Nota, Ius feudifticum ante Fridericum non fuiffe perfpicuis fcriptis expreffum. Etfi enim quædam in litteras relatæ confuetudines circumferebantur fub nomine Gerardi & Oberti COSS. Mediolanenfium: eæ tamen cùm effent confufæ, vagæ atq; incertæ, pro non fcriptis haberi poterant. Difputant autem illius Iuris interpretes; An, ex quo illæ Confuetudines defcriptæ funt, in Ius fcriptum tranfierint? Qua de re poft alios

alios vide ciuem meum Ludolphum Schraderum Tract. Feudal. 2. part. 9. partis princip. Sect. 3. num. 110.

595. *cogitet*) Ita restitui, cùm legeretur vulgò nullo sensu, cogitur. Vadio autem supponere est pignori vel hypothecæ dare. Sic Concilium Rhemense Vadij verbum pro pignore vsurpauit in c. 1. extra De pignoribus. In Vadium dare rem Ecclesiasticam. Hotoman. extremo commentar. de Verbis feudalibus hunc locum laudans legit VVadio, vt etiam in capitul: Caroli artic. 20. Et in Lombarda aliquoties, Guadia. Hinc Inuadiare pro oppignerare. Eleganter autem distinguit Gunth. inter hæc duo: Dare Vadio, &, Supponere Vadio. Priore formula significat pignus propriè dictum, quod traditur creditori: posteriore innuit hypothecam, quando rei possessio penes debitorem manet, ac nuda conuentione creditori tenetur. Sic ICti pignus datum seu depositum, & pignus suppositum distinguunt. Verbū quoq; Supponere absolutè vsurpant, cum de hypotheca sermo est. Vt & Persius: Me tibi supposui. Vbi rectè Cornutus ait, tanquam aliquod pignus. Sic in tit. ff. de reb. eorum qui sub tutel. vel cura sunt, sine decret. non alienand. vel supponend. Spiegel. tamen hîc Dare non iungit ἀπὸ κοινοῦ cum Vadio, sed accipit pro alienare: cui vix est vt assentiar.

599. *Emptoriq; bona fidei*) Sic rectè edidit Perna vel Pithœus potiùs, & correxerat antè Cuiacius Comment. feud. lib. 5. ad Constitut. Friderici de Feudis non alienandis. Sic Radeuicus quoq; hîc. vulgò malè, Prætoriq;.

600. *actio qua pretium*) Posset etiam legi, qua cogat: scil. Emptor bonæ fidei. Sed temerè nihil muto.

602. *facta retractari volumus, facienda caueri*) Cùm aliàs certum sit, Leges & constitutiones formam dare & regulas imponere futuris negotijs, non ad facta præterita reuocari. Si hoc velit Legislator, oportet vt nominatim & de præterito tempore & negotijs adhuc pendentib. caueat l. 7. C. de legib. l. pen. in fi. C. de Decurion. lib. 10. vbi vid. Gothofred. Eius rei exemplum hîc est illustre.

611. *vel quam laudauerit ille*) fort. legend. *qua*. Vt iungantur, qua mercede. Potest tamen etiam, quam, retineri. Pflug. quo, vel qua fraudauerit. Sed fraudandi verbo hîc locum esse non existimo. Mercedis verbo intelligere videtur

videtur hostenditias, quæ vocantur. Eas ex isto loco nobis licet definire mercedem, quam vasallus, qui ipse in militiam cum domino feudi ire non potest, neq; alium pro se submittere, dat domino ad compensandum redimendumq; laborem suum in obeunda militia. Monet me hic locus, in verbo compenset, vt cogitem, possitné Hostenditiarum appellatio videri deducta à vetere verbo Hostire, quod est æquare. Vnde hostimentum apud Plautum Asin. *Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.* Et Festus Hostimentum exponit beneficij pensationem. Sed hæc fortassis argutiora sunt, quàm veriora. Vulgò quidem ab Hoste Hostenditias fictas putant, quod etymon Hotoman. quoq; sequitur. Laudare hic quoq; idem valet, quod arbitrari.

634. feudali iure recepto) ambiguus est horum sensus. Nam vel hoc dicit G. communi & vsitato iure feudali: vel, inuestiturâ acceptâ. Quod verius puto.

644. fidei iuramina) Iuramentum fidelitatis ita vocat.

645. Excipiendus erit nomine) id est, nominatim. διαρρήδην, ὀνομαχλήδην.

649. Omnibus in nostro) Constitutio Friderici. De pace tenenda à subditis hic elegantissimis versibus describitur: quibus & Hotomanus opt. talium rerum æstimator hoc elogium tribuit, vt vocet versus in hoc genere singulares. in Comment. Feud. pag. 517.

655. Comes an Dux) Pflug. ac Dux.

659. quoscunq; nec ætas pupillaris habet, nec septuag. anni) Ita restitui, vbi vulgò legebatur vtrobiq;, non. Quod miror etiam CL. Hotoman. retinuisse d. loco, vbi hunc locum descripsit.

666. scabie rubeat, non sanguine ferrum) Elegantissimè dictum: Scabies ferri est eius rubigo seu ferrugo. Sic Silius Italicus lib. 7. 10.

—— multoq; cruore
Exsatiate viri plenos rubiginis enses.

667. At si quid) Sanctio hæc est, ea nimirum legis pars, qua pœna transgressoribus irrogatur.

672. bis sena minores) Verissima est emendatio Clariss. Hotomani in Commentar. Feud. pag. 521. qua hic le-

git, bis terna. Nam Radeuicus disertè sex ponit. Aug. tamen edit. etiam habet bis sena.

676. *maior)* Iudici maiori opponit eleganter minorem seu pedaneum, qui & Iudex datus dicitur, & vulgò delegatus: cui ordinarium opponunt.

680. *Cuius fortuna laborans)* Est hoc in iure ciuili tralatitium, vt qui non habet in ære, luat in corpore: videlicet ne delicta maneant impunita, & ne meliore sit conditione inops, quàm diues. Non dissimulo, quod in August. edit. reperi, laborat. Quam lectionem si recipiamus, (vt contemnenda non est) ὑποστιγμὴ ei verbo apponenda erit, & in seq. v. pro, non, legend. nec.

697. *exacta duplo redhiberi plura)* Hoc conuenienter Iuri ciuili sanxit Frider. vide l. 1. ff. de publican. & vectig.

700. *euertendiq; penates)* Domus euersio ac demolitio olim quoque apud Roman. aliquando vsurpata fuit coërcendi caussa Senatoris, qui in Senatum venire recusasset. Id quod Ciceroni factum ab Antonio. Philipp. 2. Item eius, qui in militia ad edictum non respondisset, villa motu Iudicis diruebatur: vt apparet ex l. 20. si is, cum quo. ff. Commun. diuid. vide Fr. Duaren. 1. Disputat. cap. 4. à quo in lectione d. l. 20. dissentit doctissimus Giphanius in Tractatu suo De Iudicijs. Nam cum Duaren. dilectum pro edictum ibi legi velit, Giphanius vulgatam scripturam tuetur. Hinc mos etiam hodie in Italica receptus manasse videtur, vt Bannitorum seu proscriptorum ædes solo æquentur, & ad pias caussas conuertantur.

703. *Iuramenta metu)* vide Authent. Sacramenta puberum. Cod. Si aduers. vendit. cuius pars secunda his versibus exprimitur.

NOTARVM LIBRI
OCTAVI FINIS.

NOTARVM AD GVNTHERI LIGVRINVM LIBER NONVS.

CAPVT I.

1. Hic & Ille quomodo referantur. 2. Colludia, 4. Damna & calamitates leuiores facit aliorum societas & participatio. 4. Clausura portarum & alia pœna loco ciuitati interdicta. 5. Episcopi castra secuti. 6. Emendatio Symmachi. 7. Imitatio Horatij. 8. Querela Papæ de filio Imperatore. 9. Legatorum violatio cur tantum sit facinus. 10. Recidiuus. Guntherus non semel emendatus.

v. 5. SPirabat vetus illa simultas) Sic suprà lib. 8. vers. 70. furor & discordia Inter vicinas semper spirauerat vrbes.

7. *Illa Papia, hac vrbi Ligurum*) Primùm obserua ellipsin τῷ tamen, quod respondeat τῷ Licet. Deinde cùm aliâs regulare sit, vt ille, Illa, Illud referatur ad præcedens verbum remotius; Hic, Hæc, Hoc ad proximius: ea regula hîc insuper habetur à Gunthero, vt aliâs quoque. Sic Sallust. in frag. Histor. Igitur quoniam tibi victori de bello atque pace agitandum est, hoc vti ciuiliter deponas, illa vt quàm iustissima & diuturna sit, &c. Similia exempla obseruauit Budæus. De Placentinorum iniurijs vide & infrà v. 250. 1.

14. *ciues*) Placentinos scilicet.

15. *colludia*) opponit vero bello seu prœlio. Intelligit itaque ludicra certamina seu pugnæ simulacra: qualis est ludus hastilium, seu Troianus. At Impp. colludium vocant, quàm Iurisconsulti vsitatius collusionem: vt in tit. De collus. detegenda. Solinus cap. 22. vbi de delphino & puero amasijs, assueta colludia dixit consuetudinem simul ludendi. Sunt igitur tres distinctę huius verbi significationes. 2.

19. *Prabuit alterno casus solatia damno*) Sententiosè dictum. Alludit enim ad humani ingenij ἦθος, quo putantur damna & calamitates cuiusq; viri participatione & societate aliorum leuiores. Vnde & illud: Non tu solus, 3.

in

in consolationibus adhiberi solitum. Quamquam reuera misera sit consolatio, quæ à societate mali petitur. Quid enim iuuat furem, si & alius iuxtà cum ipso in patibulum agatur? Alludit eod. & Symmachus lib. 8. ep. 27. cum ait. *Et illa quidem aduersa, quæ cum pluribus pertulisti, more humani ingenij habent aliquod de societate solatium.* Et Chrysostomus inquit in 1. ad Timoth. homil. 10. *παραμυθίαν φέρει τὸ κοινωνοὺς εἶναι τῶν συμφορῶν.* Quod tamen & illic & alibi docet, non per omnia nec in omnibus casibus verum esse.

20. *Caussa meliore freti*) nam Caussa iubet superos melior sperare secundos.

32. *Vlteriora*) Aug. edit. Anteriora. Quæ lectio non est repudianda. Hoc autem est, quod ait Paulus: *ἀεὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι*: Et quod Diui Caroli V. Symbolo innuitur: PLVS VLTRA.

36. *hic Comes, hic Præsul*) fortassis ijdem, qui suprà mittebantur, Otho Com. Pal. & Reinaldus.

4. 54. *ne claudere pergeret vrbem*) Notandum est hoc genus pœnæ, qua vrbis clausura alicui populo interdicitur. Exempla eius ex historijs plura colligi possunt. Similis est pœna, qua ciuitas cogitur vel turrium cacumina & apices deponere, vel mœnia eorumúe partem destruere, (vt sup. de Placentinis retulit) vel certi generis aut coloris cera in sigillando vti.

58. *Multimodoq; Duci*) Exprimit verbum *πολύτροπος*: quod Epithet[on] Vlyssi attribuit Homer. vt initiò Odyss. *ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον.* Et Odyss. κ. *ἦ σύγ᾽ Ὀδυσσεύς ἐσσὶ πολύτροπος.* Eustatius exponit: *εὐκίνητον, ποικίλον, πολύμητιν, πολύβουλον, πολύνουν, πολύστροφον, τρεπόμενον εἰς πολλὰς ὁδοὺς βουλευμάτων*: hoc est: Qui animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc, In partesq; rapit varias, perq; omnia versat: vt ait Virg. Æn. 8. Alibi Homer. eund. vocat *πολυμήχανον.*

69. *ciuica potestas*) Ita hodieq; vulgari lingua Italica vocantur qui olim Defensores ciuitatum.

78. *nepotis*) hoc est, filij sororis suæ. Vulgè nepos ex sorore vocatur.

82. *Vuelfonem*) Aug. ed. Guelphonem.

93. *Stu-*

93. *ſtudijs in vtriſq; peritus*) in diuinis pariter & humanis litteris verſatus.

94. *Regia ſigna ſequi ſemper conſueuerat*) Nota, etiam Epiſcopos ea tempeſtate caſtra ſequi ſolitos fuiſſe. Exemplum hîc in Oth. Friſing. & alia apud eundem Gunth. A Imperatorum

99. *Exſpirare ſacram diuini muneris auram*) id eſt, Animam exhalarare. Imitatur Horatium, qui diuinæ particulam auræ dixit. 5.

100. *æthereo tandem ſua reddere regi*) Quia ſpiritus reuertitur ad Deum, qui eum dedit, vt liber Sapientiæ inquit. Et in Epitaphio Senecæ eleganter ſcribitur:

Namq; animam cœlo reddimus, oſſa tibi.

Terræ nimirum loquitur auctor.

103. *potentis*) Friderici Imp. Nota, Imperatoris honor & felicitas rerum geſtarum ſtimuli & faces inuidiæ ſunt in animo Papæ. Sed (vt Martialis ait)

Rumpatur quiſquis rumpitur inuidiâ.

ὁ φθόνος οἰκτιρμῶ, κατὰ πίνδαρον, ἐστὶν ἀμείνων:

ait quidam in Anthologia Græc. Epigram: ex Pindari Pythion. 1. Et vt Plautus Captiuis, Sc. Quo illum, *Eſt miſerorum vt maleuolentes ſint, atq; inuideant bonis.*

105. *poſtquam ſua iura recognita fiſco per cunctas comperit vrbes*) Hinc illæ lacrymæ. Nam dolebat Papæ, quod regina auium ſuas plumas, quas cornicula ſibi aptarat, repetitum veniſſet.

190. *Tunc quicquid atrocius actum*) More hominum fecit Adrianus, qui animo ſemel exulcerato omnia ex omnibus quod dicitur, angulis conquirunt, quib. vnquam ſe ab aduerſario læſos meminiſſe poſſunt. Et hoc tum fecit (inquiunt) & hoc tunc, & illud aliàs. Ita fit quod Symmachus ait lib. 3. ep. 6. *Ictus nouiſſimus etiam veteres plagas dolore reſcindit.* (Legitur ibi vulg. Luctus. Sed [redacted] ex V.C. reponendū Ictus.) Rectè factorum vel obliuiſcuntur homines, vel certè nullam prorſus rationem habent, vt illa cum erratis, quibus fortè læſi ſunt, compenſent. Adeò apud eos plumâ leuior eſt gratia, iniuria plumbo grauior. 6.

112. *ceu quædam pabula flammæ*) Sic fomenta litis dixit querelas ſup. lib. 7. v. 187. Porrò imitationem Horatij rectè hîc obſeruauit Spieg. Sic pabula animi dixit Cicero & Ammian Marcel. 7.

120. *Er-*

Ille foro auditus cum dulcia solueret ora
Æquabat Pylia Neleïa mella senecta.

Sic enim ibi lego cum Modio, vbi vulgò: *Neleïa verba:*

97. cogere vires) i. in vnum colligere, vt cogere Senatum, pecus &c. Latini dicunt. Notanda est *πλοκὴ* elegans. mox enim sequitur, alio significatu cogit, pro subigit, necessitate adigit.

201. si dubitabilis esset, grata fides) Pflug. *certa fides.* Vt sit antitheton. Si (inquit) dubia esset vestra fides, quæ iam certa atq; explorata mihi constat.

207. Totus) Ita reposui, vbi vulg. legeb. *Tutus.*

213. feritas recidiua) Sic recidiuam iniuriam dixit Symmachus. Nimirum sicut febris recidiua grauior & periculosior est prima ac simplici: ita & perfidia sæpius iterata. Eleganter Philo Iudæus: *αἱ ὑποτροπιάζουσαι νόσοι τῶν*
10. *προτέρων εἰσὶν ἀργαλεώτεραι.* Et Saluatoris nostri admonitio eodem pertinet, ad eum quem sanarat: Ecce sanatus es: vide, ne quid tibi deterius contingat relapso. De relabentibus in priores sordes nota sunt prouerbia sacrarum literarum: Sus ad volutabrum: Canis ad vomitum: grauissimus etiam est locus Apostoli epist. ad Hebræos c. 6. &c.

216. totq; Vades) ccc. obsides: vt suprà lib. 8. v. 200.

219. qua stare recusat) fort. quia stare rec.

CAPVT II.

1. Frustra esse. Frustra habere. 2. Satis, extenuandi particula 3. Triplex virtutis gradus. 4. Ius strictum opponitur arbitrio sapientum, seu aequo & bono. 5. Laudare, pro arbitrari. 6. Papa nullo iudice fungitur 7. In actum proferre. 8. Testudo militaris. 9 De strenuè pugnantibus imitatio Plauti, Sallustij, Flori, Q. Curtij & Iustini. 10. Arborum excoriatio 11. Præmia & pœna rerum publicarum nerui. 12. Ex facili. In difficili. In procliui. 13. Insidiæ Friderico Imp. aliquoties frustra structa. 14. Val. Max. semel; Guntherus sæpius emaculatus.

345. Nec fuit hoc frustra) Frustra esse, vel non esse frustra, elegans formula, Plauto, Sallustio & Corn. Celso vsitata, ad significandum conatum irritum, vel voti compotem. Græcis est *ἁμαρτάνειν τινὸς*, vel *ἀποτυχεῖν.* Plautus Bachid. Sc. Constringe, Frustra es. Salluſt. Iugurth. Adnitendum

tendum est, vt neq; vos capiamini, & illi frustra sint. Et rursus : Cuius neq; consilium neq; inceptum vllum frustra erat. Celsus lib.3. Curatio minus ijs prodest, in quibus assiduè frustrà fuit. Sic Plautus & Tacitus, Frustra aliquem habere, dixerunt. Parùm autem hîc interesse puto, HOC, an auferendi casu accipias, pro, in hoc, vt volebat Schoppius: an recto, vt ego.

265. Christus victor ab inferna captiuos sede reduxit) Qui Christi descensione liberationem hominum apud inferos factam non credunt, inter Hæreticos ab Isidoro referuntur 8. Etymolog. c.5. A Rufino tamen in Expositione Symboli Apostolici articulus de Descensu ad inferos omittitur: vt etiam in Symb. Nicæno.

266. Hanc) Ita restitui: vulgò, *Hunc*. quod quomodo conuenit cum eo, quod præcessit: Veneranda dies, quæ?

267. Bononia Iuris studiosa) Hinc Bononia mater studiorum dicta : quæ Epigraphe etiam in nummis ibi cusis visitur. hanc mox famosam vrbem vocat.

273. fixisse pedem) Fortasse ex l. 12. tab. hoc dixit : Si caluitur, pedemúe struit. Festus: Pedem struit, in duodecim significat, fugit, vt ait Seruius Sulpicius. Sic Glossar. Latinogr. Pedem struit, φεύγει.

274. præcipitanter) Nota, nihil præcipitanter agendum: Quia προπέτεια πολλοῖς ἐστὶν αἰτία κακῶν: id est, Multis malorum est causa præcipitantia.

278. direptio rerum) Notanda hîc est triplex pœna læsæ maiestatis.

280. Intererant) Sic rectè reposueram : & postea vidi hoc approbari ab Aug. ed. Vulgò, *Intereant*: quod miror etiam Pernam siue Pith. retinere.

289. conniuente) pro adsentiente, adnuente,

291. Non licet & fisco) Ita lego cum Pith. Vulg. & Aug. ed. *non liceat fisco*.

297. Non licet & cuiquam) Sic rectè Pern. Vulg. & Aug. ed. non licet.

308. Canone) vt secundam syll. in Ecclesia corripit, ita hîc Canonem primâ longâ ponit, contra rationem Græcæ linguæ. Sed imitatur hac in re Prudentium & alios sacros Poetas eius æui, apud quos talia plurima occurrunt.

2. 309. *ſatis argutis rationibus*) Sic ſuprà lib. 6. verſ. 143.
verba ſatis ampulloſa, & verſ. 305. Et ſatis implacidè di-
miſſos. Et libr. 8. verſ. 364. ſatis indignanter abegit. Ali-
âs verò τὸ Satis extenuare ac minuere ſolet vim nominis,
cui additur: vt Cicero 7. ad Attic. epiſtol. 7. Neque ta-
men quemquam bonorum aut ſatis bonorum dubita-
re, &c. id eſt, mediocriter bonorum. Idem in Iſdem epi-
ſtolis ſat bonos dixit, eodem ſignificatu. Et in Caton. M.
ſic intelligendum, quod in eius apophthegmate eſt, Sa-
3. tis benè paſcere. Sic vtitur Lactantius, optimus Cicero-
» nis imitator, libr. 6. cap. 13. Primus eſt virtutis gradus,
» malis operibus abſtinere: ſecundus etiam malis verbis:
» tertius etiam cogitatione rerum malarum. Qui pri-
» mum gradum aſcendit, ſatis iuſtus eſt: qui ſecundum
» iam perfectæ virtutis: qui tertium, is verè ſimilitudi-
» nem D E I aſſecutus videtur. Nota hìc contentio-
nem & altercationem inter Imper. & Legatos Ponti-
ficios.

4. 315. *Deniq; vel ſtricto*) Eleganter atq; ex arte Iuris in-
ter ſe opponit Ius ſtrictum ſeu rigorem legum, & arbitri-
um Sapientum ſeu bonorum virorum, quod vulgò lau-
damentum vocant ex libris Feudalibus. Et noſter Gunth.
5. aliâs laudare pro arbitrari vſurpauit ſuprà lib. 8. verſ. 611.
cùm aliâs laudare Latinis ſit nominare, appellare: vt an-
notauit Macrobius Saturnal. lib. 6. cap. 7. Sic Seneca in-
ter ſe opponit, ſub formula iudicare, & ex æquo & bono
iudicare. lib. 2. De clement. c... Sic aliâs idem opponit inter
ſe Iudicem & Arbitrum: vt lib. 3. de benef. c. 7. de quorum
omnium inter ſe differentia alibi latius. Illæ quoque ſunt
formulæ à ICtis ſumptæ: Satisfacere, Satis offerre, ſatis ca-
uere, ſatis præſtare, ſatis accipere, ſatis ſuſcipere. Ad quas
& Plautus alludit.

6. 321. *Papam qui iudice nullo fungitur in terris*) Nota,
quod Papa ſit ἀνεκλόγιστος καὶ ἀνυπεύθυνος: ſcilicet quia
Spiritualis iudicat omnia; ipſe à nemine iudicatur. Sed
benè, quod additur, In terris. In cœlis igitur ſedebit etiam
in ipſum Iudex, is, cuius ad obſeptum diuino horrore tri-
bunal omnes quotquot nati ſunt homines, ſiſti oportet,
vt vnusquiſque præmia reportet eorum quæ in corpore
ſeu bona ſiue mala egit. 2. Corinth. 5. v. 10. Sed neq; illa
hìc

hic negligenda videtur Canoniſtarum diſtinctio, qui cum abſurdum exiſtimarent, Deum (hoc enim nomen Papæ tribuere non dubitarunt) hominum animaduerſioni eſſe obnoxium & iniuſtum tamen putarent, cuiquam maxima ſcelera & fœdiſſ. flagita impunita eſſe: rationem excogitarunt, qua & ſcelera plecterentur, & Papa tamen ſacroſanctus & inuiolatus haberetur. Aliud igitur Papæ, aliud eius hominis qui Papa eſſet, ius exiſtimabant: & cum Papam, quem vt Deum, errare poſſe negant, legum cognitioni & animaduerſioni eximant, eum tamen hominem qui Papa eſt, vitijs & vitiorum pœnis obnoxium eſſe fatentur. Vide Georg. Buchanan. Dialog. De iure regni apud Scotos.

325. timore) Aug. ed. tenore. non rectè.

329. Sed nec in hoc) Papa recuſat ſtare iuri aut æquo & bono. Et quidni? cum ipſe iura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſeatur habere: ſi Bonifacio 8. in propria cauſſa atteſtanti credimus, c. 1. De conſtitution. lib. 6.

332. tacita molimina fraudis in actum ſæuitiæ proferre) 7.
In actum proferre Latinum non eſt. Nam quod quidam apud Cic. pro domo reperiri putauerunt, fruſtra illos fuiſſe Muretus rectè demonſtrauit. Poſteriores tamen eo vtuntur. Cicero facti, actionis, rei verbis vti ſolet, ſed non in eodem loco tamen.

336. raptim fabricata) aliâs vno verbo dicit, Properata. In verbis, ſecreto dolo, reſpicitur ad ſententiam Plautinam: Doli non ſunt doli, niſi aſtu colas.

342. magnos) fort. legend. magnis ſcil. lapidibus. An potiùs pro muros legend. muris? vt video facere Lipſium lib. 3. Poliorcet. Dialog. 3. extremo, vbi hunc locum laudat. Ita hoc diceret: Funda quidem minores lapides rotat: Balearica verò magnos lapides incutit muris.

344. Clypeis denſa teſtudine iunctis) Teſtudinis militaris crebra apud hiſtoricos mentio eſt. Sic Salluſt. Iugurth. Et ipſe extra vineas egreſſus teſtudine acta ſuccedere. Sic Tacitus 3. hiſtor. Tum elatis ſuper capita ſcutis denſa teſtudine ſuccedunt. Plura auctorum loca annotaui olim ad Oppianum meum. 8.

349. Hoc magis vrgentes, quod) malim, quò. vt ſibi reſpondeant Hoc magis, quò magis. Sic Græci, πόσῳ

 μᾶλλον,

μᾶλλον, ὅσῳ. Sæpè autem quo deprauatum fuisse in quod, alij ante nos docti viri obseruarunt.

357. Iamq; fatigatis toto iam corpore) Offendit me ista parum apta geminatio, *Iamq; iam*. Pflug. malebat: *Namq;*. Qui & in vers. seq. pro reuocare manum, diuinabat, animum.

9. *359. aut mutare locum, primo quem quisq; tuendum ceperat*) Sic de Catilinarijs coniuratis Sallust. Nam ferè quem quisq; pugnando viuus locum ceperat, eum amissa anima corpore tegebat. Quem femrè totidem verbis exscripsit L. Annæus, qui vulgò Florus lib. 4. c. 1. Quem quisque in pugnando ceperat locum, eum amissa anima corpore tegebat. Vtriq; Plautus præiuit his verbis in Amphitr. Scen. 1.

Sed in fugam nemo tamen conuortitur:
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam amittunt priùs, quàm loco demigrent:
Quisq; vt steterat iacet, obtinentq; ordinem.

Similia sunt apud Q. Curtium & Iustinum.

367. Hic tamen) Perna, Hîc. malim, Hoc. Vt iungantur, Hoc discrimine habito.

371. sanguinis index Lingua) Hinc illud quasi tritum sermone prouerbium: Galilæus es: loquela tua te prodit. In verbo, *venustabat*, auctor vernaculam suam linguam extollere videtur ob venustatem: vt quæq; natio suam putat esse venustissimam; aliâs, præsertim sibi ignotas, pro barbaris habet.

378. ceciderunt tradita flamma) Pflug. diuinabat, *cesserunt*.

381. continuit gemitum, pressitq; in corde dolorem) Imitatio Virgilij: *Premit altum corde dolorem.* Qui nescit dissimulare, nescit imperare.

392. ficus) Aug. ed. *fines*.

10. *393. arboreos detracto cortice truncos Excoriat*) Hoc vno verbo est delibrare, vt quidam legunt apud Paulum in l. 5. cædere. ff. Arb. furt. cæs. Alij tamen ita: Cingere est deglabrare. Budæus etiam deglubere legi posse ait. Nonius quoq; pag. 30. b. delibratum decorticatum exponit. Videtur autem hîc violatum legis diuinæ præceptum Deuter. 20. de non succidendis arboribus pomiferis in obsidione vrbis.

398. vel

398. *vel deditione supremi*) Quid sibi vult, *supremi?* videtur nomen pro aduerbio positum, nempe pro tandem, vel postremò cogantur tradere. &c. Sic ego. At Adolphus Boëthius meus legend. putabat, *supremâ*, pro extrema.

399. *sumptu breuiore*) id est, sumptione parciore. De hoc vsu τοῦ Breuis. vid. sup. lib. 1. ad v. 133.

401. *portas*) Aug. ed. *partes*.

404. *audenti pœnam, prodenti præmia fixit*) His enim duabus rebus Præmijs & pœnis, Respub. tanquam neruis continetur, vt aiebat Solon. Et Lycurgus in Leocratem: δύο γὰρ ἐστὶ τὰ παιδεύοντα τοὺς νέους, ἥ τε τῶν ἀδικούντων τιμωρία, καὶ ἡ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεά. πρὸς ἑκάτερον δὲ τούτων βλέποντες, τὴν μὲν διὰ τὸν φόβον φεύγουσι, τῆς δὲ διὰ τὴν δόξαν ἐπιθυμοῦσι. Quibus conuenienter Plutarchus: Sunt hæc duo (inquit) quasi elementa quædam virtutum: Præmia & pœnæ. Nam & præmij spes ad optima quæq; studia promptiores, & pænæ metus ad actiones prauas tardiores efficit. Sic Vlpianus Iuris sacerdotes ait bonos efficere cupere non solùm metu pœnarum, verùm etiam præmiorum exhortatione. l. 1. ff. de iust. & iur. 11.

408. *Egregia fraude fefellit*) vt suprà pulcrum dolum pro strategemate dixit, ita hîc egregiam fraudem vsurpat.

415. *momenta*) Augustan. edit. *monimenta*. quod rectè postea emendatum est. Nam & aliâs hæc permutârunt librarij.

421. *Guarnerius*) Aug. ed. Grauerius.

434. *cunctis mutilauerat vndiq; membris Infidum caput*) Eleganter metropolim capiti, minora oppida & castella membris comparat.

439. *opulenta in rura Cremonæ*) Sic reposui, pro opulenta. Nota hîc Brixienses victos, fugatos, cæsos, captos: qui exemplum præbent eius, quod dicitur: τῷ ἀμυνομένῳ ἄμεινον.

440. *Brixia*) Aug. ed. Brissia.

445. *ferrum sanguine pascunt*) Sic sup. v. 370. ferrum gentili sanguine pauit. γλυκὺ σχῆμα: quasi ferrum animatum esset ac nutriretur.

459. *molimina reddere regi*) Pflug. *tendere*.

 461. cuiq;

461. Cuiq́ erat ex facili) Eſſe alicui ex facili, pro fa-
12. cile & in promptu eſſe. πρόχειρον εἶναι, ἢ ἐξ ὑπογυίου: Quòd
Plautus ſæpè ſolet dicere, In mundo eſſe. Vid. Nonium.
Vlpian.l.4.ff.De eo quod certo loco: pecunia ex facili ſol-
uenda. Tacitus (ſeu quis alius eſt ſcriptor vitæ Iul. Agri-
colæ) ſententiosè inquit: Nihil profici patientia, niſi
vt grauiora tanquam ex facili tolerantibus imperentur.
Eâdem loquendi formulâ & Seneca & Plinius vtuntur.
Ille epiſt.122.ſic ait: Artifex inſtrumenta ſua tractat ex fa-
cili. Iſte lib.22.c.15.& lib.30.c.3. Eorundem cinis (loqui-
tur de vermibus terrenis) exeſis dentibus iniectus ex fa-
cili eos cadere cogit. Valerius Maximus, libr. 8. cap. 7.
Democriti diuitiæ tantæ fuerunt, vt Pater eius Xerxis
exercitui epulum dare ex facili potuerit. Vulgò ibi, facilè.
Cuius autem quæſo diuitiæ tantæ, tanto vt exercitui, qui
decies centenis millibus militum conſtitiſſe fertur, epu-
14. lum dare potuerit? Quare deleta voce, exercitùi, lege vet.
lib. iubente: Xerxi epulum dare. Sic de falſo, pro falſo Ter-
tullian.cap.2.Apologet. Sic in facili eſſe vſurpat Tryphon.
in l.8.ff.de confir.tut. Huic contraria eſt altera, qua dici-
mus, eſſe in difficili, pro difficile eſſe. Vt Liuius lib.3. hoc
præclaro epiphonemate: Adeò moderatio tuendæ liber-
tatis, dum æquari velle ſimulando ita ſe quiſq; extollit,
vt deprimat alium, in difficili eſt. Sic & Sceuola loquitur
in l.29.Gallus ff.de liber.& poſtum. Ille (inquit) caſus in
difficili eſt. Idem autem cum priore valet, In procliui eſſe
13. Salluſt.Iugurth. Cuius ſi dolum caueris omnia in procli-
ui erunt. Nota hîc inſidias capiti & vitæ Friderici per ſi-
mulationem inſaniæ ſtructas à quodam Mediolanenſium
emiſſario. Sic & per alium tentatus eſt, monachi ſchemam
indutum inf. verſ. 525. & veneno per quendam Arabem
appetitus inf. verſ.527. h.lib. Sed Imperator diuina proui-
dentia protectus omnes hoſce inſidiatores euaſit atq; elu-
ſit. Porrò cum hac ſimulatione veſaniæ, (quæ graphicè ad
modum à Gunth, deſcribitur) conferri poteſt Plautus in
Menæchmis.

Ibid. fauorem) Nemo non videt hîc furorem eſſe
reponendum.

482. prudens hominis ſimulator inepti) Qualis in vet.
hiſtoria Rom. eſt Brutus, regum expulſor, libertatis aſ-
ſertor,

ſertor, & vindex tyrannidis: qui, vt eleganter in Bruto ait Cicero, ſummam prudentiam ſimulatione ſtultitiæ texit.

485. *Illuſusq; diu*) Fort. reſpexit ad illud in 2. Æneid. *certantq; illudere capto.* Tandem tamen vbi Regis Priami aliorumq; ſibi animos conciliaſſet, non iam ampliùs illuſus fuit, Sinon à Troianis, ſed clementer habitus, & ex commiſeratione vita libertateque donatus, atque in vrbem cum equo Durateo ſeu ligneo militibus grauido receptus.

CAPVT III.

1. Sini, pro ſiui antiquè. 2. Chori, reſponſoria, & antiphonæ in veteri Eccleſia, à quo & quando & quare inſtituta. 3. Imitatio Virgilij. 4. Præmia etiam in malam partem. 5. Incendiariorum ſupplicium. 6. Cucullatis fratrib. non temerè credendum. 7. Toxica multis intentata magnatibus. 8. Impunitas facinoroſo promiſſa an ſeruanda ſit. Guntherus ſæpè correctus.

488. *deſinit*) fort. leg. *deſiit.* Videtur enim hic locus 1.
præteritum poſtulare. Quamquam etiam præteritum huius verbi, quod nobis eſt Siui, veteres Sini formarunt: vt eruditè obſeruauit Ian. Guilielmius, ac repoſuit apud Terentium duob. locis, vt Andria Sc. Non dubium, & Adelphis Sc. Hem opportunè.

492. *Nam cum more ſuo*) Nota exemplum pietatis ſingularis in Principe, qualis & in Carolo Magno fuiſſe memoratur. Surgit Imp. Frid. ſolus & vacat orationi, miniſtris ſuis adhuc ſtertentibus. Non illum aliquod expergefacit ſomnium, vt Agamemnonem Homericum, cui per quietem hæc inſonat admonitio:

> οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
> ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

Sed Pietas, ſed religio aduerſus Deum hunc noſtrum Agamemnonem excitat. Norat enim, ab hoc petendam eſſe omnem gubernationis felicitatem, ab hoc ſucceſſus ſalutares orandos. Norat illud quod apud Homerum liberis ſuis præcipit ſapientiſſ. Neſtor: εὔχεσθαι, πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι. Quem optimum Homeri verſum dicere ſo-

git, bis terna. Nam Radeuicus disertè sex ponit. Aug. tamen edit. etiam habet bis sena.

676. *maior)* Iudici maiori opponit eleganter minorem seu pedaneum, qui & Iudex datus dicitur, & vulgò delegatus: cui ordinarium opponunt.

680. *Cuius fortuna laborans)* Est hoc in iure ciuili tralatitium, vt qui non habet in ære, luat in corpore: videlicet ne delicta maneant impunita, & ne meliore sit conditione inops, quàm diues. Non dissimulo, quod in August. edit. reperi, laborat. Quam lectionem si recipiamus (vt contemnenda non est) ὑποστιγμὴ ei verbo apponenda erit, & in seq. v. pro, non, legend. nec.

697. *exacta duplo redhiberi plura)* Hoc conuenienter Iuri ciuili sanxit Frider. vide l. 1. ff. de publican. & vectig.

700. *euertendiq́; penates)* Domus euersio ac demolitio olim quoque apud Roman. aliquando vsurpata fuit coërcendi caussa Senatoris, qui in Senatum venire recusasset. Id quod Ciceroni factum ab Antonio. Philippi. 2. Item eius, qui in militia ad edictum non respondisset, villa motu Iudicis diruebatur: vt apparet ex l. 20. si is, cum quo. ff. Commun. diuid. vide Fr. Duaren. 1. Disputat. cap. 4. à quo in lectione d. l. 20. dissentit doctissimus Giphanius in Tractatu suo De Iudicijs. Nam cum Duaren. dilectum pro edictum ibi legi velit, Giphanius vulgatam scripturam tuetur. Hinc mos etiam hodie in Italica receptus manasse videtur, vt Bannitorum seu proscriptorum ædes solo æquentur, & ad pias caussas conuertantur.

703. *Iuramenta metu)* vide Authent. Sacramenta puberum. Cod. Si aduers. vendit. cuius pars secunda his versibus exprimitur.

NOTARVM LIBRI OCTAVI FINIS.

NO-

NOTARVM AD GVNTHERI LIGVRINVM LIBER NONVS.

CAPVT I.

1. Hic & Ille quomodo referantur. 2. Colludia. 4. Damna & calamitates leuiores facit aliorum societas & participatio. 4. Clausura portarum & alia pœna loco ciuitati interdictæ. 5. Episcopi castra secuti. 6. Emendatio Symmachi. 7. Imitatio Horatij. 8. Querela Papæ de filio Imperatore. 9. Legatorum violatio cur tantum sit facinus. 10. Recidiuus. Guntherus non semel emendatus.

v. 5. SPirabat vetus illa simultas) Sic suprà lib. 8. vers. 70. furor & discordia Inter vicinas semper spirauerat vrbes.

7. *Illa Papia, hæc vrbi Ligurum*) Primùm obserua ellipsin τοῦ tamen, quod respondeat τῷ Licet. Deinde cùm aliâs regulare sit, vt ille, Illa, Illud referatur ad præcedens verbum remotius; Hic, Hæc, Hoc ad proximius: ea regula hîc insuper habetur à Gunthero, vt aliâs quoque. Sic Sallust. in frag. Histor. Igitur quoniam tibi victori de bello atque pace agitandum est, hoc vti ciuiliter deponas, illa vt quàm iustissima & diuturna sit, &c. Similia exempla obseruauit Budæus. De Placentinorum iniurijs vide & infrà v. 250. 1.

14. *ciues*) Placentinos scilicet.

15. *colludia*) opponit vero bello seu prœlio. Intelligit itaque ludicra certamina seu pugnæ simulacra: qualis est ludus hastilium, seu Troianus. At Impp. colludium vocant, quàm Iurisconsulti vsitatius collusionem: vt in tit. De collus. detegenda. Solinus cap. 22. vbi de delphino & puero amasijs, assueta colludia dixit consuetudinem simul ludendi. Sunt igitur tres distinctę huius verbi significationes. 2.

19. *Præbuit alterno casus solatia damno*) Sententiosè dictum. Alludit enim ad humani ingenij ἦθος, quo putantur damna & calamitates cuiusq; viri participatione & societate aliorum leuiores. Vnde & illud: Non tu solus, 3.

in

in consolationibus adhiberi solitum. Quamquam reuera misera sit consolatio, quæ à societate mali petitur. Quid enim iuuat furem, si & alius iuxtà cum ipso in patibulum agatur? Alludit eod. & Symmachus lib. 8. ep. 27. cum ait. *Et illa quidem aduersa, quæ cum pluribus pertulisti, more humani ingenij habent aliquod de societate solatium.* Et Chrysostomus inquit in 1. ad Timoth. homil. 10. παραμυθίαν φέρει τὸ κοινωνοὺς εἶναι τῶν συμφορῶν. Quod tamen & illic & alibi docet, non per omnia nec in omnibus casibus verum esse.

20. *Caussa meliore freti*) nam Caussa iubet superos melior sperare secundos.

32. *Vlteriora*) Aug. edit. Anteriora. Quæ lectio non est repudianda. Hoc autem est, quod ait Paulus: ἀεὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι: Et quod Diui Caroli V. Symbolo innuitur: P L V S   V L T R A.

36. *hic Comes, hic Præsul*) fortassis ijdem, qui suprà mittebantur, Otho Com. Pal. & Reinaldus.

4. 54. *ne claudere pergeret vrbem*) Notandum est hoc genus pœnæ, qua vrbis clausura alicui populo interdicitur. Exempla eius ex historijs plura colligi possunt. Similis est pœna, qua ciuitas cogitur vel turrium cacumina & apices deponere, vel mœnia eorumúe partem destruere, (vt sup. de Placentinis retulit) vel certi generis aut coloris cera in sigillando vti.

58. *Multimodoq; Duci*) Exprimit verbum πολύτροπος: quod Epitheton Vlyssi attribuit Homer. vt initiò Odyss. ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον. Et Odyss. κ. ἦ σύγ᾽ Ὀδυσσεύς ἐσσὶ πολύτροπος. Eustatius exponit: εὐκίνητον, ποικίλον, πολύμητιν, πολύβουλον, πολύνουν, πολύστροφον, τρεπόμενον εἰς πολλὰς ὁδοὺς βουλευμάτων: hoc est: Qui animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc, In partesq; rapit varias, perq; omnia versat: vt ait Virg. Æn. 8. Alibi Homer. eund. vocat πολυμήχανον.

69. *ciuica potestas*) Ita hodieq; vulgari lingua Italica vocantur qui olim Defensores ciuitatum.

78. *nepotis*) hoc est, filij sororis suæ. Vulgè nepos ex sorore vocatur.

82. *Vuelfonem*) Aug. ed. Guelphonem.

93. *stu-*

93. *studijs in vtrisq; peritus*) in diuinis pariter & humanis litteris versatus.

94. *Regia signa sequi semper consueuerat*) Nota, etiam Episcopos ea tempestate castra sequi solitos fuisse. Exemplum hîc in Oth. Frising. & alia apud eundem Gunth. A Imperatorum

99. *Exspirare sacram diuini muneris auram*) id est, Animam exhalarare. Imitatur Horatium, qui diuinæ particulam auræ dixit. 5.

100. *æthereo tandem sua reddere regi*) Quia spiritus reuertitur ad Deum, qui eum dedit, vt liber Sapientiæ inquit. Et in Epitaphio Senecæ eleganter scribitur:

Namq; animam cœlo reddimus, ossa tibi.

Terræ nimirum loquitur auctor.

103. *potentis*) Friderici Imp. Nota, Imperatoris honor & felicitas rerum gestarum stimuli & faces inuidiæ sunt in animo Papæ. Sed (vt Martialis ait)

Rumpatur quisquis rumpitur inuidiâ.

ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ, κατὰ πίνδαρον, ἐστιν ἀμείνων:

ait quidam in Anthologia Græc. Epigram: ex Pindari Pythion. 1. Et vt Plautus Captiuis, Sc. Quo illum, *Est miserorum vt maleuolentes sint, atq; inuideant bonis.*

105. *postquam sua iura recognita fisco per cunctas comperit vrbes*) Hinc illæ lacrymæ. Nam dolebat Papæ, quod regina auium suas plumas, quas cornicula sibi aptarat, repetitum venisset.

190. *Tunc quicquid atrocius actum*) More hominum fecit Adrianus, qui animo semel exulcerato omnia ex omnibus quod dicitur, angulis conquirunt, quib. vnquam se ab aduersario læsos meminisse possunt. Et hoc tum fecit (inquiunt) & hoc tunc, & illud aliàs. Ita fit quod Symmachus ait lib. 3. ep. 6. *Ictus nouissimus etiam veteres plagas dolore rescindit.* (Legitur ibi vulg. Luctus. Sed 6.
[redacted] ex V.C. reponendum Ictus.) Rectè factorum vel obliuiscuntur homines, vel certè nullam prorsus rationem habent, vt illa cum erratis, quibus fortè læsi sunt, compensent. Adeò apud eos plumâ leuior est gratia, iniuria plumbo grauior.

112. *ceu quadam pabula flamma*) Sic fomenta litis dixit querelas sup. lib. 7. v. 187. Porrò imitationem Horatij rectè hîc obseruauit Spieg. Sic pabula animi dixit Cicero & Ammian Marcel. 7.

120. Er-

8. *120. Ergo noua*) Nota querelas Papæ de Imperatore, patris ſcilicet de filio, iniuſto, ſæuo, ſuperbo, ingrato, qualem quidem ipſe videri vult: qualis autem reuera fuit, iuſtitiæ & pietatis, lenitatis atque clementiæ, modeſtiæ & gratitudinis, ſi quiſquam alius, ſtudioſiſſimo & obſeruantiſſimo; cæterùm maieſtatis Imperatoriæ retinentiore, quàm eius Patri placebat aut commodum erat. Vide quæ dicam [illegible] in Notis ad Iu[illegible].

128. Vicem maledictis reddere gaudens) ἀντιλοιδορῆσαι, quod tamen prohibet S. Petrus, ac potiùs Saluatoris noſtri exemplum nos ſequi iubet, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. Sed quem tanta indignitas non commoueat, vt aliquid humani patiatur? ἀμαρτάνει δὲ καὶ σοφοῦ σοφώτερος. Rectè exclamat de contumelijs Demoſthenes: ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους αὐτῶν ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι: qui locus ex Orat. in Midiam citatur in l. 16. aut facta. §. qualitate. ff. de pœnis.

134. Nec fuit ambiguum, multis) Sic diſtinxit: Iungendum enim, multis ſcriptis.

135. Pontificis ſummi) Nota, Papam ſuis ſcriptis ab obedientia Imperatoris alienare eius ſubditos, & contumaciam rebellium augere.

137. abrupiſſe ſacras leges) Exemplo Virg. apud quem eſt: Fas omne abrumpere. *Signifer hic; prudens at Cancellarius ille*) Sic legend. & diſtinguend. puto.

142. cœpitq́; furens concurrere vulgus) τὸ vulgus poteſt hîc vel maſculino vel neutro genere accipi: & maſculino quidem ἀρχαϊκῶς. Nota hîc furorem vulgi Mediolanenſis in Legatum Cæſareum, eundemq́; Epiſcopum. Sed quî parcerent Legato Imperatoris, à cuius vxore Auguſta Beatrice non abſtinuerunt contumeliā? Quàm fœda enim ſunt, quæ ſcribit Crantius lib. 6. Saxoniæ c. 36. in illam à plebe Mediolanenſi perpetrata eſſe? Sed iuſtiſſima talionis lege iniuriam eam Imp. vltus eſt, dum Mediolanenſes, quotquot capitis ſupplicium effugere vellent, coëgit ore ficum de natura mulæ extrahere. Vnde ortum dicterium tam apud Germanos, quàm apud Italos in hodiernum diem durat, quo contumeliam ſignificaturi dicimus: *Ficum alicui oſtendere.*

147. *magni legatum Cæsaris*) Reinaldum, qui ex Cancellario Frider. Imperat. Archiepiscopus Coloniensis factus est. Legatorum autem violatio cùm sit contra ius gentium, quo iure illi sancti sunt, quantis sæpè bellis caussam dederit, historiæ loquuntur. Redundat enim iniuria legato facta in ipsum, qui eum legauit, qui proinde eam meritò vltum it. Certè legatus sanctum populis per secula nomen rectè dicitur à Statio Papinio 2. 9.
Thebaid. Magnumque in se facinus admittunt, qui retinent, & in vincula conijciunt Legatos: quod nomen apud omnes nationes sanctum inuiolatumque semper fuit: vt scribit Iulius Cæsar 3. De bello Gallico. Et hunc τὸν κοινὸν νόμον vocat Iohan. Chrysostomus homil. 24. ad Ephes. οὐδὲ τὸν κοινὸν νόμον ᾐδέσθησαν, ὅτι ὁ πρεσβεύων οὐδέποτε πάσχει τι κακόν. Ratio in promptu est, quia legatorum & litterarum missione inter hostes sublatâ, omne commercium humanitatis sublatum est, omnis via ad pacis condiciones concipiendas interclusa atque intercisa est. Hæc ideò paulò pleniùs attigi, quòd istud bellum, quo nunc tertium annum colliditur Imperium Germanicum & Turcicum occasione violati Oratoris Cæsarei Crequitij à Turco, cœptum est.

163. *Stapulensis morte VVibaldi*) Augustan. edit Stabulensis morte Gribaldi. Sed pro v ibi r positum, errore vulgari.

164. *lux vltima*) Sic rectè Perna. Vulgò Dux. Pflugius diuinabat, crux vlt. id est, mors, vltimum malorum.

174. *certabant poscere*) id est, certatim poscebant.

175. *Hos inter Reges*) Caussa odij inter Regem Galliarum Ludouicum VII. & Angliæ Henricum Andegauensem fuit, quòd Leonora illo repudiato huic nupsisset.

191. *denuntiat hostes*) alibi, deputat. Cicero, hostem, appellare vel declarare dixit.

196. *mellifluo Fridericus protulit ore*) tanquam scil. Nestor quidam, cuius ab ore dulcior melle fluebat oratio. τοῦ καὶ ἀπὸ στόματος μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή, vt est apud Hom. Sic mel quasi museum dixit Lucret. Lucanus Panegyrico ad Pison. Inclita Nestorei cedit tibi gratia mellis. Silius Italic. lib. 15.

Illa

Ille foro auditus cum dulcia solueret ora
Æquabat Pyliæ Neleïa mella senectæ.

Sic enim ibi lego cum Modio, vbi vulgò: *Neleïa verba:*

97. cogere vires) i. in vnum colligere, vt cogere Senatum, pecus &c. Latini dicunt. Notanda est πλοκὴ elegans. mox enim sequitur, alio significatu cogit, pro subigit, necessitate adigit.

201. si dubitabilis esset, grata fides) Pflug. *certa fides.* Vt sit antitheton. Si (inquit) dubia esset vestra fides, quæ iam certa atq; explorata mihi constat.

207. Totus) Ita reposui, vbi vulg. legeb. *Tutus.*

213. feritas recidiua) Sic recidiuam iniuriam dixit Symmachus. Nimirum sicut febris recidiua grauior & periculosior est prima ac simplici: ita & perfidia sæpius iterata. Eleganter Philo Iudæus: *αἱ ὑποτροπιάζουσαι νόσοι τῶν*
10. *προτέρων εἰσὶν ἀργαλεώτεραι.* Et Saluatoris nostri admonitio eodem pertinet, ad eum quem sanarat: Ecce sanatus es: vide, ne quid tibi deterius contingat relapso. De relabentibus in priores sordes nota sunt prouerbia sacrarum literarum: Sus ad volutabrum: Canis ad vomitum: grauissimus etiam est locus Apostoli epist. ad Hebræos c. 6. &c.

216. totq; Vades) ccc. obsides: vt suprà lib. 8. v. 200.

219. quæ stare recusat), fort. quia stare rec.

CAPVT II.

1. Frustra esse. Frustra habere. 2. Satis, extenuandi particula 3. Triplex virtutis gradus. 4. Ius strictum opponitur arbitrio sapientum, seu aequo & bono. 5. Laudare, pro arbitrari. 6. Papa nullo iudice fungitur 7. In actum proferre. 8. Testudo militaris. 9 De strenuè pugnantibus imitatio Plauti, Sallustij, Flori, Q. Curtij & Iustini. 10. Arborum excoriatio 11. Præmia & pœnæ rerum publicarum nerui. 12. Ex facili. In difficili. In procliui. 13. Insidiæ Friderico Imp. aliquoties frustra structæ. 14. Val. Max. semel; Guntherus sæpius emaculatus.

345. Nec fuit hoc frustra) Frustra esse, vel non esse frustra, elegans formula, Plauto, Sallustio & Corn. Celso vsitata, ad significandum conatum irritum, vel voti compotem. Græcis est *ἁμαρτάνειν τινὸς*, vel *ἀποτυχεῖν*. Plautus Bachid. Sc. Constringe, Frustra es. Sallust. Iugurth. Adnitendum

tendum eſt, vt neq; vos capiamini, & illi fruſtra ſint. Et rurſus: Cuius neq; conſilium neq; inceptum vllum fruſtra erat. Celſus lib.3. Curatio minus ijs prodeſt, in quibus aſſiduè fruſtrà fuit. Sic Plautus & Tacitus, Fruſtra aliquem habere, dixerunt. Parùm autem hîc intereſſe puto, HOC, an auferendi caſu accipias, pro, in hoc, vt volebat Schoppius: an recto, vt ego.

265. Chriſtus victor ab inferna captiuos ſede reduxit) Qui Chriſti deſcenſione liberationem hominum apud inferos factam non credunt, inter Hæreticos ab Iſidoro referuntur 8. Etymolog. c.5. A Rufino tamen in Expoſitione Symboli Apoſtolici articulus de Deſcenſu ad inferos omittitur: vt etiam in Symb. Nicæno.

266. Hanc) Ita reſtitui: vulgò, *Hunc.* quod quomodo conuenit cum eo, quod præceſſit: Veneranda dies, qua?

267. Bononia Iuris ſtudioſa) Hinc Bononia mater ſtudiorum dicta: quæ Epigraphe etiam in nummis ibi cuſis viſitur. hanc mox famoſam vrbem vocat.

273. fixiſſe pedem) Fortaſſe ex l. 12. tab. hoc dixit: Si caluitur, pedemúe ſtruit. Feſtus: Pedem ſtruit, in duodecim ſignificat, fugit, vt ait Seruius Sulpicius. Sic Gloſſar. Latinogr. Pedem ſtruit, φεύγει.

274. præcipitanter) Nota, nihil præcipitanter agendum: Quia προπέτεια πολλοῖς ἐστὶν αἰτία κακῶν: id eſt, Multis malorum eſt cauſa præcipitantia.

278. direptio rerum) Notanda hîc eſt triplex pœna læſæ maieſtatis.

280. Intererant) Sic rectè repoſueram: & poſtea vidi hoc approbari ab Aug. ed. Vulgò, *Intereant:* quod miror etiam Pernam ſiue Pith. retinere.

289. conniuente) pro adſentiente, adnuente,

291. Non licet & fiſco) Ita lego cum Pith. Vulg. & Aug. ed. *non liceat fiſco.*

297. Non licet & cuiquam) Sic rectè Pern. Vulg. & Aug. ed. non licet.

308. Canone) vt ſecundam ſyll. in Eccleſia corripit, ita hic Canonem primâ longâ ponit, contra rationem Græcæ linguæ. Sed imitatur hac in re Prudentium & alios ſacros Poëtas eius æui, apud quos talia plurima occurrunt.

2. *309. ſatis argutis rationibus*) Sic ſuprà lib. 6. ver. 143. verba ſatis ampulloſa, & verſ. 305. Et ſatis implacidè dimiſſos. Et libr. 8. verſ. 364. ſatis indignanter abegit. Aliâs verò τὸ Satis extenuare ac minuere ſolet vim nominis, cui additur: vt Cicero 7. ad Attic. epiſtol. 7. Neque tamen quemquam bonorum aut ſatis bonorum dubitare, &c. id eſt, mediocriter bonorum. Idem in Iſdem epiſtolis ſat bonos dixit, eodem ſignificatu. Et in Caton. M. ſic intelligendum, quod in eius apophthegmate eſt, Sa-
3. tis benè paſcere. Sic vtitur Lactantius, optimus Cicero-
„ nis imitator, libr. 6. cap. 13. Primus eſt virtutis gradus,
„ malis operibus abſtinere: ſecundus etiam malis verbis:
„ tertius etiam cogitatione rerum malarum. Qui pri-
„ mum gradum aſcendit, ſatis iuſtus eſt: qui ſecundum
„ iam perfectæ virtutis: qui tertium, is verè ſimilitudi-
„ nem D E I aſſecutus videtur. Nota hîc contentionem & altercationem inter Imper. & Legatos Pontificios.

4. *315. Deniq; vel ſtricto*) Eleganter atq; ex arte Iuris inter ſe opponit Ius ſtrictum ſeu rigorem legum, & arbitrium Sapientum ſeu bonorum virorum, quod vulgò laudamentum vocant ex libris Feudalibus. Et noſter Gunth.
5. aliâs laudare pro arbitrari vſurpauit ſuprà lib. 8. verſ. 611. cùm aliâs laudare Latinis ſit nominare, appellare: vt annotauit Macrobius Saturnal. lib. 6. cap. 7. Sic Seneca inter ſe opponit, ſub formula iudicare, & ex æquo & bono iudicare. lib. 2. De clement. c... Sic aliâs idem opponit inter ſe Iudicem & Arbitrum: vt lib. 3. de benef. c. 7. de quorum omnium inter ſe differentia alibi latius. Illæ quoque ſunt formulæ à ICtis ſumptæ: Satisfacere, Satis offerre, ſatis cauere, ſatis præſtare, ſatis accipere, ſatis ſuſcipere. Ad quas & Plautus alludit.

6. *321. Papam qui iudice nullo fungitur in terris*) Nota, quod Papa ſit ἀνεκλόγιστος καὶ ἀνυπεύθυνος: ſcilicet quia Spiritualis iudicat omnia; ipſe à nemine iudicatur. Sed benè, quod additur, In terris. In cœlis igitur ſedebit etiam in ipſum Iudex, is, cuius ad obſeptum diuino horrore tribunal omnes quotquot nati ſunt homines, ſiſti oportet, vt vnusquiſque præmia reportet eorum quæ in corpore ſeu bona ſiue mala egit. 2. Corinth. 5. v. 10. Sed neq; illa hic

hîc negligenda videtur Canoniſtarum diſtinctio, qui cum abſurdum exiſtimarent, Deum (hoc enim nomen Papæ tribuere non dubitarunt) hominum animaduerſioni eſſe obnoxium & iniuſtum tamen putarent, cuiquam maxima ſcelera & fœdiſſ. flagita impunita eſſe: rationem excogitarunt, qua & ſcelera plecterentur, & Papa tamen ſacroſanctus & inuiolatus haberetur. Aliud igitur Papæ, aliud eius hominis qui Papa eſſet, ius exiſtimabant: & cum Papam, quem vt Deum, errare poſſe negant, legum cognitioni & animaduerſioni eximant, eum tamen hominem qui Papa eſt, vitijs & vitiorum pœnis obnoxium eſſe fatentur. Vide Georg. Buchanan. Dialog. De iure regni apud Scotos.

325. timore) Aug. ed. tenore. non rectè.

329. Sed nec in hoc) Papa recuſat ſtare iuri aut æquo & bono. Et quidni? cum ipſe iura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſeatur habere: ſi Bonifacio 8. in propria cauſſa atteſtanti credimus, c. 1. De conſtitution. lib. 6.

332. tacita molimina fraudis in actum ſæuitiæ proferre) 7.
In actum proferre Latinum non eſt. Nam quod quidam apud Cic. pro domo reperiri putauerunt, fruſtra illos fuiſſe Muretus rectè demonſtrauit. Poſteriores tamen eo vtuntur. Cicero facti, actionis, rei verbis vti ſolet, ſed non in eodem loco tamen.

336. raptim fabricata) aliâs vno verbo dicit, Properata. In verbis, ſecreto dolo, reſpicitur ad ſententiam Plautinam: Doli non ſunt doli, niſi aſtu colas.

342. magnos) fort. legend. magnis ſcil. lapidibus. An potiùs pro muros legend. muris? vt video facere Lipſium lib. 3. Poliorcet. Dialog. 3. extremo, vbi hunc locum laudat. Ita hoc diceret: Funda quidem minores lapides rotat: Balearica verò magnos lapides incutit muris.

344. Clypeis denſa teſtudine iunctis) Teſtudinis mili- 8.
taris crebra apud hiſtoricos mentio eſt. Sic Salluſt. Iugurth. Et ipſe extra vineas egreſſus teſtudine acta ſuccedere. Sic Tacitus 3. hiſtor. Tum elatis ſuper capita ſcutis denſa teſtudine ſuccedunt. Plura auctorum loca annotaui olim ad Oppianum meum.

349. Hoc magis vrgentes, quod) malim, quò. vt ſibi reſpondeant Hoc magis, quò magis. Sic Græci, τοσούτῳ

μᾶλλον,ὅσῳ.Sæpè autem quo deprauatum fuisse in quod, alij ante nos docti viri obseruarunt.

357. Iamq; fatigatis toto iam corpore) Offendit me ista parum apta geminatio, *Iamq; iam*. Pflug. malebat: *Namq;*. Qui & in vers. seq. pro reuocare manum, diuinabat, animum.

9. *359. aut mutare locum, primo quem quisq; tuendum ceperat*) Sic de Catilinarijs coniuratis Sallust. Nam ferè quem quisq; pugnando viuus locum ceperat, eum amissa anima corpore tegebat. Quem femrè totidem verbis exscripsit L. Annæus, qui vulgò Florus lib. 4. c. 1. Quem quisque in pugnando ceperat locum, eum amissa anima corpore tegebat. Vtriq; Plautus præiuit his verbis in Amphitr. Scen. 1.

Sed in fugam nemo tamen conuortitur:
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam amittunt priùs, quàm loco demigrent:
Quisq; vt steterat iacet, obtinentq; ordinem.

Similia sunt apud Q. Curtium & Iustinum.

367. Hic tamen) Perna, Hîc. malim, Hoc. Vt iungantur, Hoc discrimine habito.

371. sanguinis index Lingua) Hinc illud quasi tritum sermone prouerbium: Galilæus es: loquela tua te prodit. In verbo, *venustabat*, auctor vernaculam suam linguam extollere videtur ob venustatem: vt quæq; natio suam putat esse venustissimam; aliâs, præsertim sibi ignotas, pro barbaris habet.

378. ceciderunt tradita flamma) Pflug. diuinabat, *cesserunt*.

381. continuit gemitum, pressitq; in corde dolorem) Imitatio Virgilij: *Premit altum corde dolorem.* Qui nescit dissimulare, nescit imperare.

392. ficus) Aug. ed. *fines.*

10. *393. arboreos detracto cortice truncos Excoriat*) Hoc vno verbo est delibrare, vt quidam legunt apud Paulum in l. 5. cædere. ff. Arb. furt. cæs. Alij tamen ita: Cingere est deglabrare. Budæus etiam deglubere legi posse ait. Nonius quoq; pag. 30. b. delibratum decorticatum exponit. Videtur autem hîc violatum legis diuinæ præceptum Deuter. 20. de non succidendis arboribus pomiferis in obsidione vrbis.

398. vel

398. vel deditione supremi) Quid sibi vult, *supremi?* videtur nomen pro aduerbio positum, nempe pro tandem, vel postremò cogantur tradere. &c. Sic ego. At Adolphus Boëthius meus legend. putabat, *supremâ*, pro extrema.

399. sumptu breuiore) id est, sumptione parciore. De hoc vsu τοῦ Breuis. vid. sup. lib. 1. ad v. 133.

401. portas) Aug. ed. *partes.*

404. audenti pœnam, prodenti præmia fixit) His enim 11.
duabus rebus Præmijs & pœnis, Respub. tanquam neruis continetur, vt aiebat Solon. Et Lycurgus in Leocratem: δύο γάρ ἐστι τὰ παιδεύοντα τοὺς νέους, ἥτε τῶν ἀδικούντων τιμωρία, καὶ ἡ τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς διδομένη δωρεά. πρὸς ἑκάτερον δὲ τούτων βλέποντες, τὴν μὲν διὰ τὸν φόβον φεύγουσι, τῆς δὲ διὰ τὴν δόξαν ἐπιθυμοῦσι. Quibus conuenienter Plutarchus: Sunt hæc duo (inquit) quasi elementa quædam virtutum: Præmia & pœnæ. Nam & præmij spes ad optima quæq; studia promptiores, & pœnæ metus ad actiones prauas tardiores efficit. Sic Vlpianus Iuris sacerdotes ait bonos efficere cupere non solùm metu pœnarum, verùm etiam præmiorum exhortatione. l. 1. ff. de iust. & iur.

408. Egregia fraude fefellit) vt suprà pulcrum dolum pro strategemate dixit, ita hîc egregiam fraudem vsurpat.

415. momenta) Augustan. edit. *monimenta.* quod rectè postea emendatum est. Nam & aliâs hæc permutârunt librarij.

421. Guarnerius) Aug. ed. Grauerius.

434. cunctis mutilauerat vndiq; membris Infidum caput) Eleganter metropolim capiti, minora oppida & castella membris comparat.

439. opulenta in rura Cremona) Sic reposui, pro opulenta. Nota hîc Brixienses victos, fugatos, cæsos, captos: qui exemplum præbent eius, quod dicitur: τῷ ἀμυνομένῳ ἄμεινον.

440. Brixia) Aug. ed. Brissia.

445. ferrum sanguine pascunt) Sic sup. v. 370. ferrum gentili sanguine pauit. γλυκὺ σχῆμα: quasi ferrum animatum esset ac nutriretur.

459. molimina reddere regi) Pflug. *tendere.*

461. Cuiq; erat ex facili) Esse alicui ex facili, pro fa-
12. cile & in promptu esse. *πρόχειρον εἶναι, ἢ ἐξ ὑπογυίου:* Quòd
Plautus sæpè solet dicere, In mundo esse. Vid. Nonium.
Vlpian.l.4.ff.De eo quod certo loco: pecunia ex facili sol-
uenda. Tacitus (seu quis alius est scriptor vitæ Iul. Agri-
colæ) sententiosè inquit: Nihil profici patientia, nisi
vt grauiora tanquam ex facili tolerantibus imperentur.
Eâdem loquendi formulâ & Seneca & Plinius vtuntur.
Ille epist.122.sic ait: Artifex instrumenta sua tractat ex fa-
cili. Iste lib.22.c.15.& lib.30.c.3. Eorundem cinis (loqui-
tur de vermibus terrenis) exesis dentibus iniectus ex fa-
cili eos cadere cogit. Valerius Maximus, libr. 8. cap. 7.
Democriti diuitiæ tantæ fuerunt, vt Pater eius Xerxis
exercitui epulum dare ex facili potuerit. Vulgò ibi, facilè.
Cuius autem quæso diuitiæ tantæ, tanto vt exercitui, qui
decies centenis millibus militum constitisse fertur, epu-
14. lum dare potuerit? Quare deleta voce, exercitui, lege vet.
lib. iubente: Xerxi epulum dare. Sic de falso, pro falso Ter-
tullian.cap.2. Apologet. Sic in facili esse vsurpat Tryphon.
in l.8.ff.de confir.tut. Huic contraria est altera, qua dici-
mus, esse in difficili, pro difficile esse. Vt Liuius lib.3. hoc
præclaro epiphonemate: Adeò moderatio tuendæ liber-
tatis, dum æquari velle simulando ita se quisq; extollit,
vt deprimat alium, in difficili est. Sic & Sceuola loquitur
in l.29. Gallus ff. de liber. & postum. Ille (inquit) casus in
difficili est. Idem autem cum priore valet, In procliui esse
13. Sallust. Iugurth. Cuius si dolum caueris omnia in procli-
ui erunt. Nota hic insidias capiti & vitæ Friderici per si-
mulationem insaniæ structas à quodam Mediolanensium
emissario. Sic & per alium tentatus est, monachi schemam
indutum inf. vers. 525. & veneno per quendam Arabem
appetitus inf. vers. 527. h. lib. Sed Imperator diuina proui-
dentia protectus omnes hosce insidiatores euasit atq; elu-
sit. Porrò cum hac simulatione vesaniæ, (quæ graphicè ad
modum à Gunth, describitur) conferri potest Plautus in
Menæchmis.

Ibid. fauorem) Nemo non videt hic furorem esse
reponendum.

482. prudens hominis simulator inepti) Qualis in vet.
historia Rom. est Brutus, regum expulsor, libertatis as-
sertor,

ſertor, & vindex tyrannidis: qui, vt eleganter in Bruto ait Cicero, ſummam prudentiam ſimulatione ſtultitiæ texit.

485. *Illuſuſq́; diu)* Fort. reſpexit ad illud in 2. Æneid. *certantq́; illudere capto.* Tandem tamen vbi Regis Priami aliorumq́; ſibi animos conciliaſſet, non iam ampliùs illuſus fuit, Sinon à Troianis, ſed clementer habitus, & ex commiſeratione vita libertateque donatus, atque in vrbem cum equo Durateo ſeu ligneo militibus grauido receptus.

CAPVT III.

1. Sini, pro ſini antiquè. 2. Chori, reſponſoria, & antiphona in veteri Eccleſia, à quo & quando & quare inſtituta. 3. Imitatio Virgilij. 4. Præmia etiam in malam partem. 5. Incendiariorum ſupplicium. 6. Cucullatis fratrib. non temerè credendum. 7. Toxica multis intentata magnatibus. 8. Impunitas facinoroſo promiſſa an ſeruanda ſit. Guntherus ſæpè correctus.

488. *deſinit)* fort. leg. *deſiit.* Videtur enim hic locus 1.
præteritum poſtulare. Quamquam etiam præteritum huius verbi, quod nobis eſt Siui, veteres Sini formarunt: vt eruditè obſeruauit Ian. Guilielmius, ac repoſuit apud Terentium duob. locis, vt Andria Sc. Non dubium, & Adelphis Sc. Hem opportunè.

492. *Nam cum more ſuo)* Nota exemplum pietatis ſingularis in Principe, qualis & in Carolo Magno fuiſſe memoratur. Surgit Imp. Frid. ſolus & vacat orationi, miniſtris ſuis adhuc ſtertentibus. Non illum aliquod expergefacit ſomnium, vt Agamemnonem Homericum, cui per quietem hæc inſonat admonitio:

οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,
ᾧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

Sed Pietas, ſed religio aduerſus Deum hunc noſtrum Agamemnonem excitat. Norat enim, ab hoc petendam eſſe omnem gubernationis felicitatem, ab hoc ſucceſſus ſalutares orandos. Norat illud quod apud Homerum liberis ſuis præcipit ſapientiſſ. Neſtor: εὔχεσθαι, πάντες δὲ θεῶν χατέουσ' ἄνθρωποι. Quem optimum Homeri verſum dicere ſolebat

lebat Phil. Melanth. Agnoſcas igitur hîc alterum Dauidem, qui diluculo ipſam auroram præueniens hymnum in Deij laudes decantat, omniumq; rerum gerendarum primordia inde capit. Adeo ipſi eſt

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἰάλλειν αἰθέρι εὐχάς.

Quid quod & Plinius lib. 10. Epiſt. de Chriſtianis teſtatur, ſolitos eſſe ſtato die ante lucem conuenire, carmenque Chriſto quaſi Deo ſecum inuicem dicere. &c. Porrò quæ
2. Spiegellius ad hunc locum annotat de VII. horis Canonicis, à quo & qua fini ſint inſtitutæ: iis & hæc obſeruatio non incommodè adijcietur: Choros ſeu cœtus canentium in Eccleſiis in binas partes ſeſe inuicem reſpicientes, primùm diuiſos eſſe ſub Conſtantio Conſtantini Magni filio, & Flauiano Epiſcopo Antiocheno: vt inquam ſic alternis Pſalmos Dauidis accinerent: Quod inſtitutum Antiochiæ primò cœptum (vbi & Chriſtianorum nomen primò natum conſtat ex Actis Apoſt.) mox in omnes totius orbis fines diminauit: teſte Suida in voce χορός. Eodem æuo etiam natus videtur mos & inſtitutum illud Eccleſiaſticum ἀντιφωνῶν & Reſponſoriorum, quæ vocantur, quæ & Latina Eccleſia recepit. Credo ſanctos illos Eccleſiæ Antiſtites in illo more conſtituendo hoc ſpectaſſe, vt vitæ illius cœleſtis (in qua homines erimus πλᾶσμα ἀντίφωνον ἀγγέλων, vt Nazianzeni verbis vtar) vmbra & guſtus aliquis velut in anteceſſum etiam in his terris præberetur ac præciperetur. Nec video quid impediat, quin & hodie ſine ſuperſtitione hoc pietatis incentiuum retineri & obſeruari poſſit, niſi fortè omnia piæ & religioſæ vetuſtatis inſtituta conuellendo aut abolendo laudem nos ſingularis ſapientiæ conſecuturos ſperamus. Sed hæc iam extra Notarum modum euagari incipiunt.

495. pingues efflantib. auras) Diuinabam hîc pigras legi poſſe. nihil tamen facilè mutarim. Auram pro ſpiritu vel anhelitu etiam alibi Gunth. vſurpauit, vt exſpirare auram, ſuprà verſ. 99.

3. *499. Pronus in alterutrum vel ſeſe ſubdere morti, vel patrare nefas)* Manifeſta imitatio Virgilij Aeneid. 2. In vtrumq; paratus, Seu verſare dolos, ſeu certæ occumbere morti.

4. *513. Præmia fraudis)* ἄποινα δόλου. ἐπιτίμια τέχνης. Nota, præ-

ta, præmij verbum esse τῶν μέσων, & de pœnis quoq; vsurpari. Exempla sunt etiam apud Plautum. Sic Sallust. hist. 1. *Nam vbi malos præmia sequũtur, haud facilè quisquam gratuitò bonus est.* Idem alibi fragmentorum: Neq; bonum neq; malum facinus cuiusquam pro nihilo haberi à diuino numine; sed ex naturâ diuersa præmia bonos malosq; sequi.

514. *Non tamen*) Nota, Mediolanenses condicunt incendiarios, qui Laudam exurant, quòd ea Friderici partes sequeretur.

519. *In ipso deprensus criminis actu*) ἐπαυτοφώρῳ ἑαλωκὼς vel καταληφθείς.

520. *Quas decuit pœnas ligno persoluit adactus*) id est, patibulo affixus, inquit Spiegel. Cui Adolph. Boëthius [redacted] quem & sup. laudaui, non putat assentiendum, ac potius lignum accipit de palo erecto & in terram depacto cui incendiarij vel super imponuntur vel alligantur, cum aut fumigatione extinguuntur, aut lento igni circumfuso torrentur aut cremantur. Hoc primùm. Deinde pro, adactus, idem mauult adustus. De primo, vt ei facilè assentior contra Spiegellium (suspendium enim nimis leuis pœna est, quàm pro incendiarijs, de quib. vide Constit. criminal. Caroli V. cap. 125.) ita alterum vix est, vt admittam, ac potiùs retineo adactus, id est, alligatus vel affixus clauis, vel catenis reuinctus. Possumus etiam palum per corpus adactum intelligere, quod Germanis est Spiessen. Genus supplicij hodieq; apud nonnullas gentes vsitatum.

524. *Innocua speciem prætendere mentis*) Quis enim aliquid mali metuat à religioso viro? Sed experientia non modò veterum seculorum, sed etiam nostræ ætatis docuit, sub cuculla quoq; ista animum sæpè nefarium, proditorium & parricidalem latere, vt sub ouilla pelle lupum. Itaq; rectè hoc fecit Æneas Syluius:

Non audet Stygius Pluto tentare, quod audet
Effrenis Monachus, &c.

527. *Nec reticere libet*) Similia toxica sæpè & vetere memoria & nostra intentata sunt magnatibus. Vsq; adeò semper eadem fabula agitur inter homines, personis tantùm mutatis, nihilque sub sole nouum inuenitur. Est autem præ cæteris maximè memorabile illud facinus vene-

ficij in Henrico VII. Imperatore, qui à quodam Prædicatoriæ familiæ Monacho clanculum immisso veneno in ipsum Eucharistiæ calicem interemptus est: vt plurium testimonijs historicorum probat Hotomanus Commentar. lib. 2, Feud. tit. Quomodo in læsæ maiest. crim. proced. Cæterùm pro, *quid*, legerim hîc vel, *quod: vel*
"" *quia*. Scio hoc parum Latinum esse: Sed tamen ita & Cal-
"" purnius vtitur in Ecloga 4. Scimus enim, quia te non
"" aspernatur Apollo. Græcismus est, quo exprimitur ὅτι.

531. Longi dispendia passum temporis) Quia, vt Horatius ait:

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Et vt Seneca Hippolyto.

Nullaq; non dies formosi spolium corporis abstulit.

532. Fraudatum luminis vsu) Ita restitui. Vulgò, *vsum.*

534. sequaces) Complices, asseclæ. Sic dicimus vulgò, Accursij, Bartoli sequaces, &c. Veteres vsitatius pro adiectiuo: vt, curæ sequaces apud Lucretium: Vnde sequaces. Alibi Gunther. Iudicem veri sequacem dixit.

536. gentilis Arabs) Vsitatius est, gente Arabs.

549. promissâ vera loquenti Supplicij veniâ) An facinoroso tali promissæ impunitatis fides seruanda sit, Iuris nostri interpretes disputant. Vide Couarruuiam lib. 1. var. resol. cap. 2. & Iacobum Menochium De arbitr. iudic. quæst. lib. 2. cent. 4. casu 367.

554. Carmine) id est, incantatione & susurris magicis, quas Græci ἐπῳδὰς vel ἐπαοιδὰς vocant. Sic Poëta

Carmina vel cœlo possunt deducere lunam. Vide Commentar. nostrum in LL. XII. Tabb.

NOTARVM LIBRI NONI FINIS.

NO-

NOTARVM AD GVNTHERI LIGVRINVM LIBER DECIMVS.

CAPVT I.

1. Maritum fœdus, &c. 2. Dissensio à P. Pithœo. 3. Episcopi olim ab Impp. constituti. 4. Rudere non soli asini dicuntur. 5. Paparum contentiones pro sede Apostolica perantiquas esse. 6. Desperatos nihil metuere, cum ijsq; non dimicandum. 7. Oculos conspectu rei atrocis impiari. 8. Drepanij Panegyricus leuiter emendatus. 9. Timor mortis ipsa morte grauior. 10. Inimicus tectus deterior aperto. Guntherus emaculatus.

v. 4. M*Ariti fœderis*) Eleganter, exemplo Ouidij, qui ita loquitur. 3. De Ponto Eleg. 15. Sic maritam fidem dixit Propert: lib. 4. eleg. 3. 1.

Hacné marita fides & pacta sunt mihi noctes?

Idem alibi sacra marita. Sic faces maritas idem Ouid. epist. Canaces ad Machareum:

Tolle procul decepte faces Hymenæe maritas.

Sic & arbores maritas dixêre Plinius & Columella, & hic maritum oliuetum: Catullus vlmum: Liuius domos maritas. Plautus Epidico etiam pecuniam maritam.

8. Saxon ille puer) id est, Henricus Leo. Pueros sæpè obseruare licet apud Gunth. dici etiam adultos & viros: vt suprà notaui...

9. Saxonas) fort. leg. *Saxonis*: vt iungatur, terræ. an potius *Saxonica*? scilicet signa. ἀπὸ κοινοῦ.

10. gerens) Aug. ed. regens. Quod non reijcio, vt qui sciam, quoties syllabæ dictionum quarundam à librarijs transpositæ sint. Sic in frag. Sallust. alicubi positum reperias satis, pro sitas.

13. famosus auunculus) Sic Pern. cum Aug. & vulg. ed. habeant famosus omnibus. Priusquam Pernæ editionem mecum communicassent v. Cl. D. Ioach. Cam. & Schoppius meus, diuinabam, famosior omnibus. vt constaret versus ratio: & iungebam, omnibus Cæsaris, id est, omnibus qui ad Cæsarem attinebant: vel qui in eius comitatu erant. Pflugius autem diuinabat, famosi nominis ille.

19. *sub*

19. *sub eadem*) Sic Pern. rectè. Sub eadem scil. Cremona. Vulgò, sub eodem. Nota hîc defectionem Cremensium à Cremonensibus ad Mediolanenses.

2. 29. *alijs*) Vulg. alius, nullo sensu. Diuinabam & *alij*: scil. parti. Quod autem doctissimus Pithœus. pro *confœderat*, legend. putat, *consederat*, id quale sit, non assequor. ac potiùs retineo vulg. lect. cuius hic est sensus: cum alijs suorum militum coniungit socia Cremonensium arma.

35. *Vuarnerus*) Aug. ed. Garnerus.

39. *rapiendis congrua muris*) id est, diripiendis. Significat autem πολιορκητικὰ. ἑλεπόλεις: de quibus exspectamus promissum I. Lipsij librum.

43. *Exfabricant*) Elaborant, fabricant. Compositum verbum pro simplici.

56. *hoc*) Ita correctum in Aug. ed. cùm impressum fuisset, hic. Fortasse verum est, hos. an hæc? scil. mandata, quod verb. præcessit.

57. *cladisq; memor*) de hac clade fuit suprà lib. 4. primore.

3. 69. *munere Regis præsul futurus*) Nota ex hoc loco, Friderici temporibus Episcopos ab Imper. constitui solere: qui & Iurisdictionem in eos habebat: vt sup. lib. 5. v. 192. vidimus. Idem obseruauit, eruditiss. Cuiacius.

78. *cunctametu*) Pflug. manu.

82. *molitur superare dolo*) id est, stratagemate, qui est dolus bonus. Nam vt ait Virg. Dolus an virtus quis in hoste requirat? vid. sup. lib. 9. 408.

84. *patenter*) palàm. Cui opponitur, quod mox sequitur, latenter: ne quis fortè mutandam putet lectionem in, potenter. Notand. hîc stratagema Imp. Friderici in Mediolanenses.

4. 95. *rudentes*) quamuis Rudere de asinis propriè dicatur (vt Pers. Satyr. 3.

Findor, vt Arcadiæ pecuaria rudere credas:

Et apud Ouid. plus vice simplici) tamen abusiuè etiam de Leonibus, alijsque animantibus, immò & de hominibus vsurpatur. Virg. Æn. 8.

Inclusumq; cauo saxo atq; insueta rudentem.

scil. Cacum. Gunth. hîc de ceruis vtitur. Nota obiter ambiguam verbi primam syllabam.

103. *sub-*

103. *submersitq́; vadis*) f. *vndis*, inquit Pflugius.

116. *Mansuramq́; diu litem de sede reliquit*) μέγαν ἀγῶνα ἐπιτάφιον κατέλιπεν, vt olim Alexander suis successoribus. [Contentiones autem illas de successione sedis Apostolicæ, quam vocant, obtinenda perantiquas esse, ex Ammiani Marcellini historia discimus. Refert ille lib. 27. exemplum memorabile Damasi & Vrsinici, qui supra humanum modum ad rapiendam Episcopalem sedem ardentes (vtor ipsius Ammiani verbis) scissis studijs asperrimè conflictabantur, adusq; mortis vulnerumq; discrimina adiumentis vtriusque progressis: In qua concertatione superauerat Damasus, parte quæ ei fauebat, instante: adeò vt in Basilica Sicinini, vbi ritus Christiani conuenticulum fuerit, vno die CXXXVII. reperta sint cadauera interfectorum: efferataq; diu plebs ægrè tandem potuerit deliniri. Ibidem homo Ethnicus grauissimum subiungit iudicium de Romanensium Episcoporum luxu, quem cum vilitate & modestia prouincialium Antistitum contendit. Adi & Iohannem Sarisberiensem, qui Imp. Friderico Barbarossæ σύγχρονος ita scribit eadem de re lib. 8. cap. 23. De nugis curialium. Sed esto, vt his liceat, qui carnales sunt, contendere de primatu: Viris Ecclesiasticis hoc vsq; quaq; arbitror esse illicitum. Carnalium tamen exemplo sub imagine religionis obrepit impietas, & iam non modò contenditur pro sacerdotio, sed pugnatur. Antiqui quondam trahebantur inuiti, & proni ad martyrium, primas cathedras carcere peius & cruce fugiebant. Contrà iam palàm loquuntur sacerdotes, & prouerbium nullum dicunt: Nolumus, inquiunt, martyres esse; sed sedium nostrarum gloriam non dabimus alteri, &c. Lege totum illud caput; est enim inprimis graue & dignum consideratione. Satis sit eius clausulam vlt. hìc subijcere. Nonné, inquit, miseria dignissimus est, qui pro tanta pugnat miseria? Quid erit ei, quem nulla vocat electio, sed repugnante in membris Christo, ambitio cæca & cruenta non sine sanguine fraterno intrudit? Hoc quidem est Romulo succedere in parricidijs, non Petro in commissi dispensatione ouilis. Eodem cap. testem laudat Adrianum ipsum, cui se, vt Anglum Anglo familiarem fuisse ostendit: Romano Pontifice neminem mortalium miserabiliorem

liorem esse, conditione eius nullam miseriorem. Venit mihi hoc loco inter alia in mentem & ista Platonis sententia, alibi à me relata: Melius cum Republica actum iri, si eius munera potiùs refugientibus, quàm appetentibus atque ambientibus commendentur. Venit etiam in mentem eius, qui aiebat: Si quis sciret, quantum curarum ac miseriarum cumulum tegeret atq; complecteretur diadema, neminem fore, qui id humi repertum tollere sibiq; imponere vellet.

123. *optato tunc demum fine quieuit*) Sic Virg. *factoq; ibi fine quieuit*. vid. & sup. lib. 9. v. 514.

132. *nec domino victum*) Pflugius non homini: quod mihi non placet.

139. *hortantem ad bella maniplos*) quod est Imperatoris officium: de quo vid. suprà.

141. *prauia*) id est, præsaga.

145. *subuenit*) id est, succurrit, in mentem venit. Nota hîc quoq; furorem populi in propriam ruentis perniciem.

Ibid. *Maluntq; perire, quàm dono vixisse Ducis*) Sic Cato Vticensis potito rerum Cæsare mori maluit, quàm à victoris pendere clementia, eiq; vitam referre acceptam.

154. *tela faces & saxa volant*) Manifesta imitatio Virgiliani illius hemistichij in 1. Aen. *Iamq; faces & saxa volant*.

Ibid. *Niger aëra nimbus inficit*) Hic ille est ferreus imber, de quo sup. ex Ennio & Virg. Sic inf. 340. *cauis pluit aura sagittis*.

158. *pares sibi velle videri*) vulg. *se velle vid.* Error inde natus, quod si pro sibi scripserint librarij: quodq; alij porrò ex i, fecerint. e.

6. 162. *Audaces mors certa facit*) Sæpè ad hunc locum Gunth. alludit: vt lib. 9. 456. & lib. 1. 135. Illis autem quæ ad hanc sententiam Spiegel. adnotauit, ista licet addas: *Necessitudo etiam timidos fortes facit*: vt ait Sallust. Catilinâ. Seneca Medea: *Qui nil potest sperare, desperet nihil*. vid. & Muret. Var. lect. 12. c. 6. Ex hoc fonte illud est apud Cæsarem stratagema, lib. 1. Bell. Gall. quo militibus reditum intercludit: vt (inquit) domum reditionis spe sublata, paratiores ad omnia pericula subeunda essent. Nam è contrario,

rio, vt Tacitus 3. Histor. sapienter ait, Quanto plus spei ad effugiendum, tantò minor animus ad resistendum. Cui non est absimile quod ait Attius Poëta vetus apud Non.

Sæpè ignauit fortem in spe expectatio.

Silius lib. 1. —— *Clausa acuunt extrema pericli,*

Et fractis rebus violentior vltima virtus.

Id. lib. 6. *Et certare malis vrgentibus hoste putabat*

Deuicto maius.

Quare vt desperatis ægrotis Hippocrates medicinam adbibere vetat: sic periti Impp. nunquam cum desperatis hostibus confligendum suadent; ac potius fugienti hosti aureum pontem substernendum præcipiunt, quod Scipio dicebat. Exemplum insigne est in Gandauensib. à Ludouico Flandriæ Comite obsessis: de quibus vide Bernhard. Girard. lib. 17.

171. *Castaq; crudeli sceleraret lumina visu)* Putantur enim oculi atrocis alicuius facinoris conspectu pollui & contaminari. Vnde & Ouid. exclamat:

Cur aliquid vidi? cur noxia lumina feci?

Eoq; respectu cum Impp. hæc protulerunt in l. 12. cum suprà. C. de re milit. Nullus omninò publicos oculos nudatos incestet. &c. tùm ista scripsit Latinus Pacat. Drep. in Panegyrico, ad Theodosium: Nec tu illum (Maximum tyrannum) qua es clementia, in conspectum tuum venire voluisses, ne oculos istos omnib. salutares homo funebris impiaret, &c. vbi vt hoc obiter moneam, mox pro *noluisses*, legend. *voluisses*. hoc modo, teq; purgare eod. teste quo insimulatore voluisses. 8.

180. *nuntius absenti certissimus)* Pflugius *mæstis*.

192. *Hunc quoq;)* scil. Præsulis nepotem. Vulg. leg. *hos*. non rectè. Sequitur enim, Spondebat. nisi fortè rescribendum, Spondebant. Ita enim retineri posset, *Hos* scil. Sex Ligurum legatos.

207. *quater denos)* scil. de illis C C C. quos Friderico à Mediolanensibus datos esse obsides suprà dixit.

210. *quiq; hæc)* non intelligo, quorsum pertineat τὸ Hæc. Fasces verò vocat sagittas. De excipiendi verbo vid. notata suprà.

224. *Quid facis infelix?)* Huic prosopopeiæ valdè patheticæ, qua sermonem tribuit obsidi pendenti, similem

lem prorſus ὀδυρμὸν obſeruaui 3. Cynegetic. Oppiani in hiſtoria ſubi.

239. cogit amor patriæ) Manifeſta παρῳδία illius Virgiliani: Vicit amor patriæ, &c. Nota hîc, Patriæ, quàm amoris paterni potiorem ducendam eſſe rationem.

9. *248. grauiorem morte timorem*) Sic ſup. lib. 7. v. 575. veris grauiora timentur. Eſt autem Acrior leto timor ipſe leti.

252. ſocioſq; leuare labores) malim labore aut erit hypallage.

264. euertere) iunge cum, Iminantes non, cum *aggreditur*.

268. ſic iterum) Nota ſtratagema Gozuini.

285. parcere colloquijs) id eſt, abſtinere.

10. *291. Nulla quidem peſtis*) Eleganter Cecilius Comicus.

Hi ſunt inimici peſſumi, fronte hilari, corde triſti:
Quos neq; tu apprehendas, neq; vitare ſcias.

Grauiter quoq; & verè Georg. Buchan. Rerum Scotic. lib. 12. Non tàm hoſtes exiſtimandi ſunt qui caſtris ex aduerſo poſitis odium ſuum palàm profitentur, quàm qui domi ex inſidijs noſtræ ſaluti imminent. Exſtat in hanc ſententiam (vt omittam quæ ſunt apud Ciceronem omnib. nota) etenim Luciani Epigramma Græcum lib. 1. Antholog. tit. 42. εἰς κόλακας: quod vnà cum Latina verſione amici mei ſingularis, Iohannis Poſthij, v. CL. & Archiatri Pal. ex eius Francicis, deſcribam:

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι φύσις χαλεπώτερον εὗρεν
ἀνθρώπου καθαρὰν ψευδομένου φιλίην.
οὐ γὰρ ἔθ' ὡς ἐχθρὸν προφυλασσόμεθ', ἀλλ' ἀγαπῶντες
ὡς φίλον, ἐν τούτῳ πλείονα βλαπτόμεθα.

Hoc eſt:

Execrabilius nil Phœbus abæthere cernit
Illo, qui puram fingit amicitiam.
Non etenim hunc hoſtem, ſed amicum credimus: inde
In noſtrum veniunt plurima damna caput.

Vide ibidem & Palladæ verſus in eandem ſententiam. quorum hoc eſt initium:

οὐχ οὕτω βλάπτει, μισεῖν ὁ λέγων ἀναφανδὸν,
ὥσπερ ὁ τὴν καθαρὰν ψευδόμενος φιλίαν. id eſt,

Lædere

Lædere non tantum valet hoſtem faſſus apertum,
Quantum ſub ſpecie qui latet officij.

Nec abſimile eſt alterum Lucillij lib. 2. Antholog. tit. 15. εἰς δολίους.

Εἰ μὲ φιλεῖς, ἔργῳ μέ φίλει, καὶ μή με ἀδίκει σύ,
ἀρχὴν τοῦ βλάψαι τὴν φιλίην θέμενος.
πᾶσι γὰρ ἀνθρώποισιν ἐγὼ πολὺ κρέσσονα φημὶ
τὴν φανερὰν ἔχθραν τῆς δολερᾶς φιλίας.
φασὶ δὲ καὶ νήεσσιν ἀλιπλανέεσσι χερείους
τὰς ὑφάλους πέτρας τῶν φανερῶν σπιλάδων.

Quod ſic reddidit Latinè Gregor. Berſmannus, vir & Poëta opt. nec minus nobis amicus:

Re mihi non verbis præſtabis amicus amorem,
Prætexens damnis nomen amicitiæ.
Eſt odium ſatius manifeſti quamlibet hoſtis,
Inſidias nectens, quàm ſimulatus amor.
Sic proram infeſtat minus exſtans æquore rupes,
Abdita quàm cæcas, quæ latet inter aquas.

Ad eandem ſententiam Salluſt. quoque alluſit Bello Iugurth. Ei per maximam amicitiam maxima copia fallendi erat. Laudanda eſt igitur Romanorum veterum ingenuitas, qui inimicitias apertè denuntiabant, & ſuis ædibus interdicere ſolebant inimicis, teſte Tacito. Ita in fronte ſcriptas gerebant amicitias & inimicitias, vt Ennius ait. Ex eodem fonte & genere eſt, quod Bellum apertum inſidioſa pace melius eſt.

303. *Vt ſi)* Aug. ed. At ſi. Sic aliàs quoq; Et pro Vt.

309. *ſubitò pateat diſcrimine morti)* Pflug. *pereat diſc. mortis.*

CAPVT II.

1. Extremam manum addere. 2. Glandes fundis emiſſas in aëre liqueſcere, probatum auctoritate Ariſtotelis, Lucretij, Virgilij, Ouidij, Lucani, Statij, Senecæ. 3. Viri docti duæ παραδιορθώσεις *reiectæ. 4. Docta manus. 5. Pugnare, certare alicui. 6. Flaxa improborum gaudia. 7. Clementia magnorum virorum propria. 8. Oratores ad populum dicturi manu ſignum dabant. 9. Benè multa. Inſtitutionum Iuris vera lectio duobus in locis conſtituta. Guntherus correctus.*

312. *extremamq; manum præſtare labori)* Addere vel imponere operi extremam, vel vltimam, vel ſupremam 1.

 manum,

manum prouerbialis formula ab opt. quibusq; auctorib. vſurpata, ad ſignificandam operis abſolutionem & perfectionē. Manus enim eſt cauſa ſapientiæ, omniumq; rerum expediendarum inſtrumentum.

315. olim) i. iampridem. Sic ſæpè vtitur Plinius Iunior & Symmachus. An iungenda ſunt, olim-bellorum, vt ſit τῶν πάλαι ἢ πρὶν πολέμων. quod tamen poſterius nimis fortaſſe argutum videatur.

326. habena) i. amento, vt rectè exponit I. Lipſ. hunc locum laudans lib. 2. Poliorcet. Dialog. 4. eſt autem amentum corrigia lanceæ, quæ etiam anſula eſt ad iactum, Gloſſ. exponit ἄμμα ἀκοντίων, i. vinculum iaculorum ὅθεν κατέχεται ἡ λόγχη. Haſtas anſatas vel etiam abſolutè anſatas vocat Ennius Annal. lib. 5.

336. rurſum) Aug. ed *ſurſum.*

2. *351. totiſucciſa parte medetur)* Nam (quod ex auunculo meo p.m. ſæpè audiui) vt totum ſerues, pars eſt perdenda ſubinde.

355. Et medijs liquida glandes in nubibus ardent) Hic locus Guntheri valdè pro Lipſio facit cap. vlt. lib. 5. De Milit. Rom. pagin 239. Vbi bombardas & ſclopeta noſtratia cum veterum fundis conferens, docet, non minorem, & ferè maiorem illarum vim atq; impetum fuiſſe. Non autem dubito, quin Poëta noſter ante oculos hic habuerit iſtum Lucretij locum lib. 6.

Mobilitate ſua feruiſcit: vt omnia motu
Percalefacta vides ardeſcere: Plumbea verò
Glans etiam longo curſu voluenda liqueſcit.

Voluenda, id eſt dum voluitur. κυλινδομένη: vt apud Maronem, voluenda dies ea attulit vltrò. &c. Futurum pro præſente participio paſſiuo, quo alioquin Latini carent. Porrò iſtius liquefactionis plumbi è funda emiſſi, præter Lucretium multi etiam alij auctores meminêre. Virgilius:

Et media aduerſi liquefacto tempora plumbo
Diffidit. Ouidius Metamor.
Non ſecus exarſit, quàm cum balearica plumbum
Funda iacit: volat illud & incandeſcit eundo,
Et quos non habuit, ſub nubibus inuenit ignes.

Lucanus

Lucanus:

Inde faces & saxa volant, spatioq; soluta
Aëris, & calido liquefacta pondere glandes.

Statius Papin. arsuras cœli per inania glandes.

Idem:

Volucres imitantur fulgura glandes.

Seneca deniq; lib. 2. Natur. Quæst. c. 57. Sic aëra aut motus extenuat, aut extenuatio incendit. Sic liquescit excussa glans fundâ & attritu aëris velut igne distillat. Vbi miseret me boni & docti viri, qui pro glans, glacies nimis certè frigidè nobis substituere conatur. Idem in l. 14. quæritur. §. 7. mulierem. ff. de ædil. ed. cum Vlp. scripsisset: Mulierem ita artam, vt mulier fieri non possit, sanam non videri constat non animaduertens, elegantem πλοκὴν de industria à IC. captatam, hariolatur legend. mater, pro mulier. Sed non est nobis propositum illius vel hos errores exagitare acerbiùs, vel plures colligere. Ad Senecæ locum vt reuertamur, is ex Aristotele lib. 2. de Cœlo cap. translatus videtur. Sic enim ait Philosophus πέφυκε γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ τὰ ξύλα καὶ λίθον καὶ σίδηρον. εὐλογώτερον οὖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ πυρός. ἐγγύτερον δὲ ὁ ἀήρ, οἷον καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων βελῶν. ταῦτα γὰρ αὐτὰ τὲ ἐκπυροῦται οὕτως, ὥστε τήκεσθαι τὰς μολυβδίδας, καὶ ἐπείπερ ταῦτα ἐκπυροῦται, ἀνάγκη καὶ τὸν κύκλῳ αὐτῶν ἀέρα τὸ αὐτὸ τοῦτο πάσχειν. ταῦτα μὲν οὖν αὐτὰ ἐκθερμαίνεται διὰ τὸ ἐν ἀέρι φέρεσθαι, ὃς διὰ τὴν πληγὴν γίγνεται πῦρ, &c.

359. *fundamenta cauant*) id est, cuniculos agunt.

373. *adhortantes incendunt pectora voces*) Hæc sunt quæ vocantur celeusmata. Intelligere autem licet vel Adlocutiones Ducum, de quibus suprà vel ipsorum inter se militum exhortationes mutuas.

374. *procellosum æquor*) Hoc magnum mare vocant Lucretius, Catullus, & alij. Vid. Douzam. & post hunc Paulum Merulam Virum diligentiss. & probiss. in Commentar. ad Annales Ennij, libro 17. Nota hîc Graphicam descriptionem tempestatis & naufragij, in qua admirari licet ingenium & copiam Guntheri.

380. *maritimosa*) Sic infr. 577. numisma maniplis. Talia multa obseruârunt Grammatici apud Virgil. vbi

conueniunt vltima præcedentis & prima ſequentis dictionis ſyllaba. vt Æn. 2. Dorica caſtra. Æn. 3. cæca caligine. Æn. 4. Fama malum. Quorum ſimilia annotauit Ful. Vrſinus in Virgilio cum Græcis ſcriptoribus collato. Non placet autem mihi illa quorundam curioſitas, qui hæc tanquam κακόφατα notanda exiſtimârunt: quaſi verò difficile fuerit ſummo Poëtæ mutare ac vitare hæc talia, ſi pro vitiis orationis ea habuiſſet: quæ ſanè apud Tibul. & Propert. adeò ſunt crebra, vt ea adfectaſſe videri poſſint.

4. *386. doctaq́; manu*) Sic doctos digitos dixit Plinius Iunior lib. 7. epiſt. 9. hoc verſu:

Vt laus eſt cera, mollis, cedensq́; ſequatur
Si doctos digitos, iuſſaq́; fiat opus, &c.

Doctum, vt apud Græcos σοφὸν, eleganter etiam de mechanicis & illiberalibus artibus atque artificibus vſurpari, monui ad Oppianum. Eodem & hoc exemplum aggregari poteſt.

5. *387. ipſi decertans pelago*) vt Horatius od. 3. *Africum decertantem Aquilonib.* dixit: & Catullus: *Noli pugnare duobus.* Virg. Æneid. 4. *placitóne etiam pugnabis amori?* Et Propert. lib. 1. *Tu caue ne triſti cupias pugnare puellæ.* Quæ omnia Græcorum imitatione dicta ſunt. μάχεσθαι τινὶ

390. decimus fluctus) Exemplo Lucani, qui lib. 5. ſic fecit:

Hac fatum, decimus (dictu miſerabile) fluctus
Inualida cum Puppe leuat.

Significat autem vterq; fluctu qui decumanus vocatur: quem fluctum maximum appellant ICti in l. 96. & l. 112. ver b. ſig. Iuſtinianus addit, hibernus. §. Eſt autem litus. Inſt. De rer. diuiſ.

391. obſorbeat) Ita & Aug. ed. Sed malim abſorb. Scio tamen, Ob pro ad, veteres conſueſſe ponere: vt videre eſt in Collectaneis Lucretij.

393. per ſtagna) Stagnum pro mari, vt apud Græcos λίμνην ἀντὶ θαλάσσης vſurpari ad Oppianum notaui. Sic ſup. lib. 6. Veneti ſtagna profundi.

490. Bertolfum) Aug. ed. Berctoldum.

410. hoſtes) Sic Pern. vulgò, hoſtis. quod retineri poteſt ex vet. ſcriptura: vt, omnis homines, apud Salluſt. & ſexcenta eiusdemmodi.

413. ca-

413. *capillo*) Sic rectè Pern. præcessit enim, flauenti vulg. capillis. Porrò de cristis, quarum adiectione militum galeis terribilior dari species solebat, vid. If. Casaubonum lib. 1. Animaduers. in Suet. pag. 22. & I. Lipsium De milit. Rom. lib. 3. Dialog. 5.

418. *Alterius*) Sic rectè Aug. ed. & Pern. vulgò, Alternis.

422. *non gaudia longa malorum*) Nam vt est apud Senecam, ni fallor ex mimis Publij Syri: 6.

Citò improborum læta ad perniciem ruunt.

Et vt nos aliquando scribebamus:

Nemo improbis factis diu gauisus est:

Atram breuis caudam voluptas attrahit.

Malim autem hîc legere, nec: quod sæpè in hoc opere, in, non, deprauatum fuit.

437. *armatulisse*) scil. se. Quales ellipses & sup. obseruaui. Nota hîc Cremensium excusationem.

441. *seiungere*) Ita legend. εἴργειν, id est, dirimere, separare. Vulgò malè, se iungere.

446. *perlata*) Sic Pern. Vulgò, *placita*. repugnante metro. Diuinabam, *prolata*: scil, per internuntios. Sed in Aug. ed. etiam reperio perlata: quod magis probo.

447. *Multumq; domestica magno Et benè nota viro clementia*) Senecæ hæc est sententia, cùm alibi, tum lib. 1. De clementia. cap. 5. Magnam fortunam magnus animus decet. Magni autem animi est proprium, placidum esse tranquillumq;, & iniurias atq; offensiones semper despicere. Muliebre est furere in ira, &c. *Nil magnum est, quod non & placidum sit idem.* Rectèque hoc dixit Terentius Adelph. Sc. Nunquam: *Facilitate nihil homini esse melius, neq; clementia.* Et pulcerrimè Georg. Buchanan. lib. 12. Rer. Scoticar. Generosus animus, vt aduersus resistentes vehemens est & concitatus, ita precibus, obsequio, ipsa denique instabilitatis humanæ recordatione mitigatur, & ad lenitatem inflectitur. 7.

452. *ad similem fauorem*) fort. *furorem*. An retinend. fauorem, intelligendumq; fœdus & amicitiam cum hostibus Imperatoris?

454. *Quodq; semel valeant, humeris deferre sinuntur*) malim simul.

461. orsa sui generis cultasq; parentibus ædes) Quàm hoc triste ac luctuosum sit, laribus & sepulchris auitis carendũ habere, etiã IC. innuit in l.38. in fundo. ff. de re vind.

465. Vix tantùm) malim, vix tandem. vt apud Ter. & Cicer.

468. præda miles ditescit opima) vid. sup. lib. 3. v. 166. Non semper neq; passim sine delectu omnem prædam militi concedi solere, docet I. Lipsius Commentario ad Polybium de Militia Rom. Ex quib. declaratio & limitatio sumi potest atq; adhiberi ad §. Item ea quæ ex hostib. Inst. de rerum diuis.

469. Omnibus ereptis castrensibus, oppida flammis) Sic vulg. ed. malè distinguunt. Iunge castrensib. flammis, i. quas castrenses Friderici B. milites inieceránt.

473. suis) abusus reciproci. Intellige triumphos Friderico.

477. Sed & hæc & multa relinquo) ἀπολείψεις plena prudentiæ quales & suprà notaui.

479. Iamq; alibi) vide suprà:

483. hærens & fixa) ἀμετακίνητος. fixum immotumque dixit Virg. Vsitatius est in hac significatione compositum defixus.

485. forte recenti) Aug. ed. *forte*, quod tamen postea corrector mutarat, in sorte.

490. etiamnum parcere) Sic Perna, In Aug. ed. & vulgò legitur, etiam non, malim ego, *etiam nunc*.

496. redeant) Sic rectè Pern. Aug. ed. & vulg. malè, redeunt. Sed præcessit, aspiciat, tumescat, turgeat.

500. Indixitq; manu silentia.) Attentionem sibi conciliaturi & audientiam facturi oratores manu mota signũ dabant. Hinc sæpè Lucas in Act. Apost. de Paulo ita loquitur. vt cap. 13. κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν. Et rursum: ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. vt cap. 21. Sic de Alexandro inquit cap. 19. κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ.

501. Incipit ex alto) Ambiguũ hoc est. Nã & de loco editiore intelligi potest (quasi ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν steterit Imperator, sicut Paul. apud Lucã) & de longè arcessitâ dicẽdi materiâ; vt Virgilius. Quid causas petis ex alto? Prius tamen magis ferè mihi probatur. Nam suprà libro 7. v. 319. decod.

de eodem Friderico perorante ait: Editiore loco constitit.

513. Et meritis referetur honor) Ex illo Ouidij,
Tunc suus ex merito quemq; sequetur honos.

517. Exiguum quiddam facto iam more, putatis) Assuetudo enim omnia facit leuiora. Hinc Vegetius lib. 1. c. 18 Omne opus difficile videtur antequàm tentes. Et mox cap. 19. Hæc non credentur esse difficilia, si vsus accesserit. Nihil enim est, quod non adsidua meditatio facillimum reddat. Quæ sunt procul dubio ex Terentiano illo desumpta Heautontim. extrema: Hæc dum incipias grauia sunt, dumq; ignores: vbi cognoris facilia.

537. multaq;) scil. tentare ausi. Alludit autem in seqq. ad certitudinem oculorum, de qua & aliàs dictum.

542. alliciunt) fort. Alluciant.

566. Benè munera magna) Iungo, Benè magna: quod Lucretianum & Ciceronianum est. Sic Iustinianus, benè multas actiones pœnales ait Prætorem ex sua iurisdictione introduxisse. §. pœnales. Inst. De action. Quam Latinam elegantiam qui non intellexerunt, ibi vel permultas, vel, penè multas, perperam substituerunt. Sed hoc quidem alij ante nos monuerunt: Illud autem nemo, quod sciam, in §. pen. Instit. De vsu & habit: vbi vulgò in omnibus lib. legitur: *Sed si cui habitatio legata, siue aliquo modo constituta sit.* &c. omninò verã lectionem esse hanc, *siue alio quo modo.* Vel etiam simpliciter, *alio modo.* Ostendit hoc satis Theophili paraphrasis ad eum locum quæ ita habet: ἢ καὶ ἑτέρῳ τρόπῳ. Pernæ tamen seu Pithœi editio hîc iungit, meritis benè, quod ostendit distinctio opposita ad benè.

CAPVT III.

1. Epilogus quàm aptè huic operi additus sit. 2. Poeta boni semetipsos sine arrogantiæ crimine laudare possunt. 3. Imitatio Vegetij & Sallustij, Exequi, pro narrare. 4. Quod cupimus, libenter credimus. 5. Si Deus volet. Si vixero 6. Imitatio Persij. 7. Euigilare libros. 8. Poëtarum vigiliæ. Poëta boni non solent versus suos fundere, neq; ἀνὑλογχεδιάζειν, sed cum cura scribere. Guntherus semel emendatus commendatur.

576. Me quoq; non armis) Epilogus operis, conuenientissimè subiectus descriptioni præmiorum pro rebus benè fortiterq; gestis ab Imp. distributorum; Ita inquam

conuenienter & decenter, vt ex proximè præcedentibus quasi aptus nexusq; esse videatur. Quemadmodum, inquit Poëta, Imperator suos milites armatæ militiæ præmijs ornatos, & ut alibi loquitur, onustos dimisit: Ita mihi quoq; meæ militiæ, quæ non armata sed togata est, munera minimè defutura esse confido, nec indonatus à magno Cæsare abibo.

2. *577. egregij laboris)* Verè egregius labor tuus, ô Gunthere! nec falsò hoc de te prædicas. Sic versus suos canoros ipse vocat suprà lib. 1. vers. 151. Et hîc mox inf. vers. 594. nitorem in suis carminibus agnoscit. Sic sæpè Lucretius suauidicos versus, Museum leporem, & similia sibi ipse tribuit. Sic Oppianus noster suas quoq; virtutes alicubi agnoscit; idq; sine arrogantiæ crimine. Quid quod hoc ipsum non minus iubemur facere Apollinis Delphici præcepto, Nosce teipsum, (quod Iuuenalis propterea ex cœlo descendisse ait) quàm vitia nostra agnoscere? Sic enim Cicero interpretatur.

578. miles) tanquam miles. vt Horat. Epod. Nec excitatur classico miles truci.

3. *582. nec clarius arbitror esse pauca probè gess.)* facit huc quod scribit Vegetius lib. 2. De re milit. *Vnius ætatis sunt quæ fortiter fiunt: quæ verò pro vtilitate Reipub. scribuntur, æterna sunt.* Quem locum Bald. quoq; adducit in fin. Commentar. De pace constantiæ.

584. Nec minor hic illo labor est) Videtur Gunth. in conspectu habuisse hunc Sallustius locum in Coniurat. Catilin. At mihi quidem tametsi haud quaquam par gloria sequatur scriptorem & actorem rerum: tamen in primis arduum videtur res gestas scribere: primùm quod facta dictis exæquanda sint. &c. vbi non dissimulo, me in nostris membranis [illegible] MSC. [illegible], legisse, *auctorem* pro *actorem*. Et mox: *sunt exequenda*, pro, *exæquanda sunt*. Quæ lectiones minimè contemnendæ videntur. nam exequi interdum est edissertare, commemorare, exponere, narrare: quod est Græcis διεξιέναι, διηγεῖσθαι, vt Cicero Epist. ad Matium lib. 11. 27. habeo multò occultiora, quæ vix verbis exequi possum. Et Quintilian. lib. 5. c. 12. verbosius exequi. Idem lib. 1. c. 6. Quæ Tullius in Oratore diuinè, vt omnia, exequitur.

quitur. Altera verò lectio exprimeret formulam Græcam, τοῖς πράγμασι τοὺς λόγους ἐξισῶσαι : quæ est apud Demosthenem, Nazianz. & alios.

591. ausu) scil. meo. in poëmate tali conscribendo.

595. nominis acta sui) Recurrit abusus reciproci, Sui: de quo suprà non semel.

598. cupidum nisi fallit opinio vatem) vt Virgilius si nunquam fallit imago. Allusit Gunth. ad sententiam à multis magnisq; auctoribus celebratam: Quod volumus facilè credimus. Demosthenes Olynth. 3. ῥᾷστον ἁπάντων ἐστὶν αὑτὸν ἐξαπατῆσαι. ὃ γὰρ βούλεται τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται. τὰ δὲ πράγματα πολλάκις οὐχ οὕτως ἔχει. id est, Seipsum decipere res est vna omnium facilima. nam quod vult, idem quisq; etiam opinatur. At negotia sæpè non ita se habent. Cæsar. 3. Bell. Gall. Ferè libenter homines id quod volunt, credunt. Idem 2. Bell. Ciuil. Quæ volumus, & credimus libenter: & quæ sentimus ipsi, reliquos sentire speramus. Huc & vetus verbum pertinet: Sabini quod volunt somniant. Simul etiam allusum videtur ad sententiam Isocraticam in orat. ad Nicoclem. Et Carmina & Orationes antequam emittantur, magnæ spei esse apud auctores suos, quæ tamen sæpiss. ipsos frustra habeat.

609. castra petentes) carmine scil. non armis: vt sup. vers. 576.

611. superet modò vita) modò viuere detur vt suprà lib. 1. v. 60. & hoc lib. 10. vers. 511. Hoc quoq; Biblicum videtur. Sæpè enim ibi legas vita comite. Quid quod S. Iacobus ne in crastinum quidem diem quicquam vult Christianos purè & absolutè polliceri se facturos? Semper enim hanc conditionem promissis nostris adijciendum esse ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσομεν καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Idq; factitarunt sancti Dei homines: vt videre est in his sacræ scripturæ locis. Genes. 18. 4. Reg. 4. 1. Cor. 16. Heb. 6. 1. Pet. 3. Act. 16. & 21. Symmachus lib. 8. ep. 27. Si benè destinata Dij iuuerint, Idem alicubi præcipit Plato. Et meritò. Nam vt vulgò dicitur ex Salomone, Homo proponit, sed Deus disponit. Et Hieremias inquit, Scio non esse hominis viam eius, neq; viri, dirigere gressus suos. Seneca quoq; *Nemo tàm Diuos habuit fauentes, Crastinum vt posset sibi polliceri. &c.*

619. Quemq; sui meminisse decet) Alludit ad illud Horatij: *Metiri se quemq; suo modulo ac pede verum est.* Et hoc Persii: *Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.*

6. *622. vel duo vel pl.)* Videtur alludere ad initium Satyr. Persii: *Quis leget hæc? Min' tu istud ais? nemo hercule nemo? Vel duo, vel. nemo. &c.*

Sic enim eum locum rectè interpungebat doctiss. Bergius.

626. Quidue petas) Sic restitui, pro eo quod erat vulg. *putas*. Postea hanc emendationem vidi etiã inter correctiones Aug. ed. Diuinabã quoq; *putes*: vt exputare Latini dicunt.

639. Vigilatis noctibus) Ouidianum hoc est: *Attenuant iuuenum vigilata corpora noctes.* Imò etiam euigilare

7. libros idem dixit: *Quos studium cunctos euigilauit idem.* Alludit ad has Poëtarum vigilias etiam Drepanius Panegyrico: Huc, huc totas pij vates doctorum noctium conferte curas, &c.

645. diffundere laudes) Hoc est quod aliâs ait, didere nomen alicuius.

649. leue munus) Hoc vulgò nonnulli leuidense munusculum appellant, exemplo, vt putant, auctoritateq; Ciceronis lib. 9. Fam. ep. 12. Sed meritò ea vox leuidense, ibi suspecta est eruditiss. Ful. Vrsino in Notis ad omnia opera Ciceronis: quem vide sis.

651 medio) cur medio? Quia tantùm assecutus est quintum mensem, cum legitimus & q. solennis partus ferè decimestris esse soleat. Nota, hoc opus intra quinq; menses

8. absolutum fuisse. Quid ergo? num in illorum cœtum Poëtastrorum Gunth. noster referendus erit, qui perpetuò gloriari solent, se carmina sua αὐτοσχεδιάσαι scripsisse, imò effudisse, stantes pede in vno, vt ait ille: Idq; versib. suis tanquam elogia statuis subscribunt. Quam perpetuam malorum Poëtarum notam esse ait Muretus: cum è diuerso optimi quiq; Poëtæ suos fœtus vrsarum more lambant ac refingant. Illis ne ergo similem faciemus Gunther.? Minimè verò. Nam quæ quantæq; sint huius Poëmatis virtutes & dotes, alibi demonstrauimus, & ex his quoq; Notis fiet, vt spero, perspicuũ. Tribuatur ergo hæc festinatio felicitati & facilitati ingenij eius; non aũt futili iactantiæ & vanitati.

NOTARVM IN GVNTHERVM FINIS.

CVNRADVS RITTERSH. *Lectori S.*

Cùm iam hasce Notas ad Typographum misissem, venit ad me Epistola humanissima, à Marco Velsero, Exconsule & Septemuiro Augustano, quem virum summa humanitate in summa dignitate præditum, etiam alibi horum commentariorum laudaui. Ea inclusum habebat Diploma Karoli Magni, nuper in vetustissimo libro repertum: quo non frustrà putauit egregius ille antiquitatis indagator, hanc editionem Guntheri nostri ornatiorem prodire posse, cùm ex ea sumi possint non pauca, quæ ad illustrandam descriptionem Roncaliarum, quæ extat initio lib. 2. Guntheri, conducant. Id igitur sup. omissum, hîc subijciendum putaui. Epistola Domini Velseri hæc est: *Ligurinum tuum mi Rittersh. lucem nondum aspicere existimo. Ei itaq; exornando, quo gratior in publicum prodeat, Karolinum hoc Diploma, in veteri manuscripto libro nuper inuentum, mitto. Tu animum istum, tibi in omnibus rebus gratificandi, boni nimirum consules. Vale. Augustæ Vind. XII. K. Octob. An. Christ. 1597.* Sequitur nunc ipsum Diploma:

Imperatoris

A ac vindex

IN *nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Karolus diuina fauente gratia,* Rex Francorum & Romanorum. Si prædecessorum nostrorum morem sequimur, non solùm præsentibus, sed & succedentibus subuenire nitimur. Hac de caussa vniuersorum cognoscat experientia, qualiter dum pro nostra consecratione coronæque perceptione proficiscendi tempus ad Apostolicam sedem instaret, cùm quam multis principibus annum Vvormatiæ transegimus, ibiq; omnem Reipublicæ statum vtilem & honestum confirmare; nociuum atq; contrarium radicitùs extirpare decreuimus. Interim dum hæc agerentur, casu contigit, Principes cum militibus de Romana expeditione, quæ tunc instabat, acerbè contendere constrin-*

* I. Rex Francorum & Longobardorum & Patricius Romanorum.

Expeditio Romana. Römerzüg.

constringentes eos multò plures halspergas de beneficiis suis sibi ducere, quam illi fatentur se posse, vel iure debere. Sed quando hoc non ab aliquo antecessorum nostrorum terminatum fuerit, duximus dignum, vt eorum altercationi finem commodum imponeremus, atq; decretum & certam aliquam legem super omni Romana expeditione concederemus. Statuimus ergo & decreuimus cum consensu tam spiritualium, quàm secularium Principum, ibidem nobiscum assidentium, quando pro corona nostra, vel aliqua Regni vtilitate aut honore Romana expeditio à nobis vel à successoribus nostris praeparetur, ad omnium nobiscum euntium praeparationem annus cum sex hebdomadibus pro induciis detur, & per totum taliter regnum fidelibus nostris indicetur. Cuicumq; autem secundùm hanc legem eadem expeditio imperetur, si ad curiam Gallorum, hoc est, in campum, qui vulgò Rungalle dicitur, dominum suum non comitetur, & ibi cum militari apparatu non repraesentetur, feodo, praeter hos, qui cum gratia dominorum suorum remanserunt, in conspectu nostro absque spe recuperationis priuetur. Qui autem per hominum siue liberi, siue famuli dominis suis adhaeserint, quot decem mansos in beneficio possideant, tot brunias cum duobus scutariis singulas marcas accipiant, & sic eundo & redeundo cum hoc stipendio sine omni dominorum damno vel expensa, nisi quantum ipsis dominis placuerit, fideliter seruiant. Si autem fortè, quod absit, accidat, vt iidem milites diuersos dominos propter diuersa beneficia acquirant: nè aliquod beneficium indebitum vel sine seruitio remaneat, singuli singula debita singulis dominis persoluant: videlicet, quantum ab ipsis, si irent, accepturi erant, tantùm se daturos cognoscant, vel in praefato loco (vt dictum est) feodum amittant; Sed stipendia, nisi voluntate dominorum, non praetermittant,

Simi-

Similiter de Ecclesiarum filijs vel domesticis, id est, ministerialibus, vel quorumcunque principum clientela, qui quotidie ad seruiendum parati esse debent, statuimus, vt quicunq; quinq; mansos in beneficio possideant, domino suo, ad quem pertinent, bruniam cum vno scrutario ducant, & hoc in arbitrio dominorum pendeat, quos ducant, à quibus stipendia accipiant, quibus halspergas concedant. Ipsis & ad itineris præparationem quinq; libræ suæ monetæ in stipendium tribuantur, & duo equi, vnus currens, alter ambulans, addatur, ac duobus socijs soumarius victualibus benè oneratus comitatur, qui ab ipsis ad opus dominorum diligenter custodiatur. Ipsi quoq; in dominorum tam diu viuant procuratione, quàm diu in incepta vadant expeditione, & quicquid à rebellibus regni pugnando acquisierint, partes duas ad dominos deferant; tertiam sibi pro consolatione retineant. Quos autem non pascunt domini, ad ipsos reportent tertiam partem sui acquisiti. Singuli verò principes suos habeant officionarios speciales, Marscalcum, Dapiferum, Pincernam, & Kamerarium: Qui quatuor quantò plus sunt laboraturi, tantò plus in stipendio, in vestitu, in equitatu, præ cæteris sunt honorandi scilicet, & vnicuiq; istorum, decem libræ cum tribus equis tribuantur: quartus Marscalco addatur: quorum vnum ad præcurrendum, alterum ad pugnandum, tertium ad spatiandum, quartam ad loricam portandum. Isti verò tales remanere cupientes, si apud dominos impetrare valeant, quot mansos possideant . . . . moneta, vel totum fructum feodi in illo anno pro stipendio persoluant. Vt autem nostrum imperium ab omnibus habeat supplementum, hoc constituimus & firmiter præcipimus, vt singuli buringi decem cum duodecim funibus de canapo solidos dominis suis impendant, & insuper soumarium cum capistro concedant,

fructus feodi:

quem.

quem, si domini voluerint, ipsi ad primam naualem aquam vsque perducant. Mansionarius quinque solidos: Absarius triginta denarios: Bunaiarius quindecim quorumlibet larium possessores sex suppleant. Et vt hac nostri decreti auctoritas, inuiolabilem & incorruptam in Dei nomine apud omnes successores nostros obtineat emunitatem, cunctis Principibus qui aderant astipulantibus, manu propria subter eam roborare decreuimus, & annuli nostri signo assignari iussimus. Signum Karoli gloriosissimi Regis. Hernustus notarius ad vicem Lutvvardi Cancellarij recogno[ui]. Data VIII. Idus Iunij, Anno ab incarnatione Domini N. I.X.DCCXC. Regni autem eius XXII. ante consecrationem. Actum Vuormatiæ feliciter. Amen.

Hanc constitutionem postea anno 1599. iterum edidit Commentario a se illustratam Marquardus Freherus et demonstravit, non posse eam a Karolo Magno conditam esse, sed potius adscribendam Karolo III. cui Crasso cognomentum fuit, qui toto seculo distat a Karolo Magno.

VITÆ FRIDERICI AENOBARBI BREVIS DESCRIPTIO, EX Pauli Iouij Nouocomensis Elogiorum libro primo:

CVM ANIMADVERSIONIBVS Cunradi Rittersh. IC.

NVlli Cæsarum, ex his qui Romani Imperij dignitatem illustri rerum gestarum famâ protulerit, nomen suum minùs ad naturæ genium respondit, quam Friderico primo, qui à colore Ænobarbi cognomen adeptus est. Vetere siquidem Germanorum lingua Fridericus pacis diuitem exprimit: contrario scilicet euentu, quum ingenio ferox, armorum & belli cupidus, nihil magis

gis

gis oderit quàm pacis nomen. Nam ab ineunte ætate in contubernio Cōradi Cæsaris patrui, in Asia militarat. Vbi verò in defuncti locum Imperator est appellatus, eo animi decreto arma induit, vt ea non priùs se exuturum iuraret, quàm Romani Imperij diademate ornaretur: cuius voti Conradus minimè compos factus, graui cum dolore animi excessisset è vita. Id verò vnum Fridericus prælato ingenio suprà coronæ decus spectabat, vt quum eo potitus foret, cuncta iura Imperatoriæ maiestatis, ad antiquam dominatus authoritatem reuocaret: quòd superiorum Imperatorum beneficiariæ ciuitates perampla immunitatum priuilegia consecutæ, obsoletis iā tributis aut intermissis ingratæ & contumaces ad parendū viderētur. Excitabant autem mirum in modū ad extendendā famam vrium integra ætate florentem Sueuæ gentis illustre & verè Martium nomen, antiqua maiorum decora, & recens vel infelicis patrui Cæsaris exemplum, sub quo varijs vtriusq; fortunæ documentis probè obseruatam & exercitam militarium operum disciplinam hausisset. Itaque Fridericus coacto exercitu in Italiam descendit, expugnataq; in limine, & deleta Derthona, ac Spoleto demum in Vmbriā ex itinere funditùs exciso, Romam profectus tantum terrorem Hadriano Pontifici intulit, vt ad mare se proriperet. Formidandis enim stipatus copijs aduentabat, minaci ingenio aliquam lenitatis speciem ferens, ita vt se pacato agmine Pontificem veneraturum polliceretur. Clauserant Romani portas, Ælioq; ponte erumpentes, cum Germanis ad Neroniana prata tendentibus, tumultuario cruentoq; prælio dimicarunt. Verùm aduentu Pontificis placatus Cæsar in Vaticano more maiorum Romani Imperij insignia accepit. Nec multò pòst in Cisalpinam Galliam regressus, Mediolanensibus bellum indixit, quòd finitimis superba sæuaq; arma intulissent,

Gunthero & alijs est Terdona.

Gunth. alijque Laudā vocant.

lissent, vt latè imperarent, Laude Pompeiá crudeliter euastatá, Conio graui obsidione subacto crematoq́ue, & Papia omnibus belli detrimentis affectá, magnam sibi iniquæ atq; intolerandæ potentiæ inuidiam conflauerant. Cæterùm eo euentu inchoatum bellum, sæpeq́ue renouatum Ænobarbus confecit, vt multis victor prælijs, semel victus ad Calcanum vicum iuxta lacum Eupilim, laboriosa difficiliq́ue obsidione perdomitos acerbissimá lege impositá subegerit, Mediolanenses ad vnum omnes patrium solum verterent, vltraq́ue centum stadiorum spatium ad vicina oppida migrantes, relegatiq́ue, corruentis superbæ patriæ excidium ex propinquo spectarent: tanta quidem victoris immanitate, vt vrbs totius Italiæ amplissima ac opulentissima, inexorabili diui Cæsaris edicto, vix seruatis ab iniuria templis, solo æquaretur: turritaq́ue mœnia cum ædificijs priuatis omnibus & publicis, Circo, Arena, Theatroq́ue conciderent. Acerbissimo quidem luctu tanti populi penatibus excedere coacti: sed ingenti nec iniquo finitimorum solatio, qui suas iniurias conspecta hostium calamitate vindicassent. Id verò maximè crudele & contumeliosum fuit, quum vrbs euersa funditus aratris proscinderetur in agri speciem, vt non frugis, sed ad ludibrium, salis semen acciperet. Pari propè clade etiam hostiliter incumbens Cæsar Cremenses, Cremonenses, Soncinates afflixerat: quibus exercitandis incendijs, exortum schisma suas faces admouisse videbatur. Hadriano namque defuncto quum Alexander Senensis esset suffectus, nec Cæsari impotenter insitata indignaq́ue iusto pontifice postulanti quicquam concederet: vsq́ue adeo in eum iracundus & sæuus Cæsar concitatus est, vt Vrbe Roma depelleret, & victorem Pseudopontificem crearet: conuentus Antistitum indiceret haberetq́ue, vt Alexandro tanquam adulterino, sacrosancti iuris potestas abrogaretur. Ea

dissensione

diſſenſione diuina humanaq́; Fridericus impiè perturbauit: tantaq́; vi tueri ſuam cauſam adnixus eſt, vt moriente Victore, nihil imminutâ pertinacia Paſchalem ſufficeret: & in huius defuncti tertius nomine Caliſtus, demumq́; Innocentius quarto loco ſubrogarentur: quum interim Alexander tantis iactatus fluctibus exul & inops, ſed integra ſemper authoritate, ab Italia in Galliam, atque inde in Siciliam, & è Sicila Venetias confugiſſet: imploratis paſſim auxilijs à pijs regibus, vt Reipublicæ Chriſtianæ immaniter dilaceratæ, pereuntiq́; maturè opem ferrent. Ea autem conſtantis & infracti Pontificis felicitas fuit, vt Cæſariani pſeudopontifices ab ſe legitimo iure execrati atq; damnati, quanquam robuſto integræ ætatis habitu valerent, Deo magno vindicante noxam, ægri ſenis fatum anteierint. Fauebant Alexandro duo reges: Ludouicus Galliæ, ſuo Pij cognomento dignus, & Gulielmus Siciliæ, eâ Chriſtianæ reipublicæ fœdâ labe commotus. Idem quoq; pietatis ſtudium inerat Venetis, quibus multò maxima Italiæ pars acceſſerat. Iſq́; demum deteſtandæ diſſenſionis finis fuit, vt Otho Cæſaris filius in Hadriatico aduerſa nauali pugna à Venetis captus occaſionem præberet parandæ pacis. Friderico namq́; multis defatigato bellis, filij deſiderium, & vltoris Dei metus inceſſerat. Itaq; pacificatore Ziano Venetorum principe, Imperatorem ad pedes ſuppliciter proiectum, Pontifex pro foribus Marciani templi ritè expiauit, in gratiamq́; recepit: eâ conditione, vt ſacro bello ſe deuoueret, quòd tum Saladinus Ægypti Sultanus Hieroſolymitano regi graue bellum moliretur. Tradunt Scriptores, Pontificem anteactæ calamitatis ſuæ memorem, oſculanti pedem, contractâ fronte, hoc Dauidicum carmen protuliſſe: ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem: vt domitæ ſuperbi animi ferociæ nequa-

quam humaniter illuderet: Ad quod Cæsar tàm piè quàm grauiter renidenti vultu responderit Non tibi, sed Petro tanquam hominem facilè contemnere, personæ verò dignitatem probè venerari videretur. Cæterum Cæsar Venetijs summis affectus honoribus, quũ in Germaniam rediisset, pio generosóq; animo, lectissimum ex veteranis copijs exercitum coëgit. Et quum Henricus filius consensu procerum Cæsar esset appellatus, & per Pannoniam & Triballos Byzantium contendit. Inde verò recreatis copijs, Emanuele Græcorum Imperatore propinquo suo liberaliter commeatum præbente, præter Mæandrum amnem profectus, cum Turcis acerrimè bellum gessit. Supremum verò eius operum fuit Philomela vrbs manu capta. Nam paulò post ad Iconium Lycaoniæ vrbem, quum Ferrei amnis perspicuis vndis per æstum inuitatus lauandi gratia alueum intrasset, cæco absorptus gurgite interijt: insigni quidem illudentium Parcarum iniuriâ, quum vir fortissimus, & supra reges omnes bello inclytus, quem mille acies strenuè dimicantem non absumpserant, natantem ignobilis torrentis vortex abstulerit, pergraui vtiq; nostrorum luctu, iacturáq; & singulari Barbarorum commodo atq; lætitia. Delatum in Syriam cadauer Guido rex apud Tyrum exquisito apparatu funeris, & marmoreo sepulchro honestauit. Effigiem Ænobarbi Cæsaris Mediolanenses in euersam patriam remigrantes, marmoreo in arcu supra Romanam portam sculpserunt, dracone stantis cruribus inuoluto, vt virosi diriq; hominis simulachrum perpetuò spectaretur. Ad eundem quoq; oris & barbæ habitum altera ipsius effigies plurimùm arridet, quæ in aurea bulla scitè expressa, appensáq; membranis priuilegiorum Pisanæ ciuitatis conspicitur: eâ fide collatâ, vt tertiam quoq; eius statuam ad Volturni pontem proximo Lotrechij bello base deiectam viderimus: quum sumptuo-

sissimi

ſißimi operis turritus pons, à Friderico iuniore, huius Æno-barbi nepote, Suauæ gentis regum imaginibus orna-retur.

ANTONII Vulpij.

Exciſæ Italiæ cupiens penſare ruinas
Vel ſaltem in pulchra quærere morte decus,
Ænobarbe, Aſiæ fines irrumpis, & hoſti
Eripis auectas religionis opes.
Inuidit ceptis Fortuna inimica ſecundis,
Nam dum te in nitido proluis amne, cadis.
Macte animis ingens Aſiæ digniſsime campis
In quibus illuſtres tot cecidere viri:
Hinc vatum calamos & marmora & æra fatigas,
Hinc meritò claris annumerare viris.

GEORGII IO-doci Bergani.

Sueuus eram mea me bellax audacia cœlo
Suſtulit aſtrigero:
Norica Pannonijs coniunxi ſaxa colentes
Fœdere pacifico.
Inſubres domui, & Danum parēre coēgi
Legibus Imperij,
Europæ impoſui frænos, Aſiæq; ſuperbæ,
Africa me timuit.
Ipſe tamen cuius vires animosq; feroces
Senſit vterq; Polus:
Captiui tenero nati deuinctus amore
(Ceperat hunc Venetus)
Non aſſueta iugo ſubmiſi colla ſupremi
Pontificis pedibus.

Et tandem Armeniæ merſantem flumine membra
Me tulit vnda rapax.
Indulgens nunc mater erat; nunc ſæua nouerca
Sors mihi non ſtabilis.
Dic tu igitur felix, miſer an, tibi iudicer hoſpes,
Qui mea geſta legis.

PARTHENII Parauicini Nouocomenſis.

Te quoq; bellorum decus, & noua gloria Martis
Armatos inter proceres, & Numina belli
Seruant venturis Muſea palatia ſeclis,
Et Iouius famæ quæ docta volumina mandat.
Nam licèt egregias vrbes, & maxima regna
Ceperis, & validum toties ſubieceris hoſtem,
Atq; etiam procul, inq; orbem tua ſigna remotum
Protuleris: tamen hæc olim inuidioſa vetuſtas
Preſſerat, & tecum rapidis immerſerat vndis,
Vt vix vlla tui ſupereſſet nominis vmbra:
Ni claræ Iouius donaſſet munere lucis.
Sic viſum eſt ſuperis iuſtos penſare labores:
Tu Patriæ illius clades ac diruta bello
Mœnia & euerſas reparaſti funditus arces:
Ille tibi meritiq; memor, gratusq; laborum
Extinctum decus, & lapſum inſtaurauit honorem,
Digna quidem atq; æquanda tuis hæc præmia factis

IN

IN VITAM FRIDERICI I. IMP. A IOUIO DESCRIPTAM ANIMADUERSIONES

uio descriptam Animaduersiones

Con. Rittersh.

INGRATA irritaq; sunt omnia, quæ ad GVNTHERVM Friderici Imp. præconem præstare & conferre conati sumus, nisi calumnias, quibus aspergitur, amoliti fuerimus, & inclementer satis in bonum principem, odio nostrorum hominum & studio erga suam gentem nimio, dicenti, paucis contradixerimus. Quàm verè de PAVLO IOVIO censuisti, Lipsi noster amor, cum eum videri dixisti IVDICIO ET FIDE AMBIGVVM. Vbia ffectus non distrahunt, rectũ; vbi illi assunt, obnoxium. Ad gratiam scîlicet se dare & auram. Laudationum nec causam sæpè nec modum habere: Genti suæ nimis ex professo addictum. Vt igitur solet Iouius in Germanorum laudib. esse malignus: ita hîc quoq; antiquum obtinet in laudatissimo Sueuicæ gentis Principe. Primùm in nomine eius ludos facit, quasi κατ' ἀντίφρασιν Fridericus dictus esset, qui nihil magis oderit quàm pacis nomen. Non, inquam pacis odio, sed iuris sui, hoc est, Imperatorij, persequendi, sibiq; asserendi, & iniuriarum vindicandarum causa bella gessit: idq; non suo solius, sed de communi Procerum Imperio, adde etiam Episcoporum, consilio. Diluendæ igitur huic calumniæ inspiciantur historiæ illo, quo vixit, æuo scriptæ. Meminerimus etiam pulcerrimæ B. Augustini sententiæ relatæ in Decretum Gratiani

Noth ad 1. Polit. vid. & Muret. 2. volunt. orat 14. & Ioh. Mich. Brut. in hist. Florent.

Ait Iouius Hadrianum Pontificem ad mare se proripuisse iniecto sibi terrore ab aduentante hostiliter Friderico. At de hac Pontificis fugâ nihil Guntherus, nihil alij, fide multò, quàm Iouius, digniores & antiquiores. Quid? quòd potiùs eum Imperatori vt amico occurrisse, & vt Patrem filio de Romanorum insolentiâ conquestum esse scribunt? Quomodo igitur fugit Imperatorem, cuius in tutela fidei confugit? *Ait*, Minaci ingenio lenitatis speciem tulisse. Credo voluit dicere obtendisse prætexuisse, vel prætulisse. Sed condonent Latini incommodam locutionem ei, qui aliâs Stilo bonus grauisq; est, & planè ad historiam: vt de virtutibus

eius candidè idem Lipsius iudicat. Rem potiùs videamus. Nimirum is erat Fridericus, qui didicisset,

Parcere subiectis & debellare superbos:

vt ait Maro: quiq; esset secundum Guntheri nostri elogium,

Deuictis placidus: ferus indomitusq; superbis.

Hoc non debuit Iouius odioso nomine appellare superbum & minax ingenium. Et vide quàm parum sibi constet, quamq; nihil pensi habeat, quid scribat, dummodo scribat inuidiosè satis in Imperatorem, qui πατρίζειν noluit.

Mediolanensib. superba sæuaq; arma tribuit, & crudelem vastationem aliarum ciuitatum, quæ in Imperatoris fide manserant: tribuit iisdem iniquam & intolerandam potentiam: tribuit hostib. eorum non iniquum solatium ex ipsorum calamitate. An non igitur his opposita arma Friderici pia iustaq; fuisse concedere debet? Et quî adscribere potest huic bono iure immanitatem, & dirum edictum, & facta contumeliosa atq; crudelia? agnoscis ipsa Iouij verba: quæ qui conciliauerit, idem, secundum Virgilium, iunget gryphas equis. &c.

Ait, Vrbē Mediolan. aratris proscissam salem accepisse. Rectè atq; ordine factum, vt in ciuitatem sæpius rebellem & perfidam. Etiam ex more maiorū: qui vel ex iuris nostri mentione cuiuis notus. Sic enim Herennius Modestinus lib. 3. Different: relatus in l. 21. ff. Quib. mod. vsusfr. amitt. Si vsusfructus ciuitati legetur, & aratrum in ea inducatur, ciuitas esse desinit: vt passa est Carthago: ideoque quasi morte desinit habere vsumfructum.

Ait, Cæsarem Cremenses & Cremonenses afflixisse. In quo errorem committit nequaquam dissimulandum. De Cremensibus tantùm verum est. De Cremonensibus apertè falsum. Hi enim semper fideles Friderico fuère.

exortum Schisma) hoc penè per XXIIII. annos arsisse scribit Guntherus noster lib. 6. vers. 262. & meminit eiusdem lib. 10. v. 115.

Ait Iouius: Cæsarem impotenter inusitata indignaque iusto pontifice postulasse. Quæ nam illa verò tam indigna, tam inusitata? Ioui. nimirum, vt Pontifex esset Pontifex, & Imperatorem sineret esse Imperatorem. Hinc

istæ

ſtæ lacrymæ. Ferre non poterat Pontifex Imperatorem rebus ſecundis famaque florentem, & priſcam dignitatem maieſtatemque Imperatoriam ſibi aſſerere, & quoſdam nimis exultantes & ſeſe efferentes in ordinem cogere volentem. Qua de re conſulendi & alij eius æui hiſtorici, & noſter Guntherus. At num ob id iracundus & ſæuus Cæſar abs te, Ioui, dici meretur? num tali notandus erat elogio, quod diuina humanaque impiè perturbârit?

Victorem) de hoc vide Guntherum lib. 1 0. verſ. 126.

Ait: Pontificem Alexandrum imploraſſe paſſim auxilia à pijs regibus. Dixiſſem potiùs, imploraſſe auxilia piorum regum: vel, petijſſe auxilia à pijs regibus. Quæ formulæ perperam inter ſe commutantur. Sed hunc quoque lapſum calami ipſius condonemus vehementiæ. Eſt autem hîc operæpretium obſeruare, quàm conformes ſint huius Pontificis mores Petri & Pauli moribus. Scilicet illi quoque arma parabant in Cæſares, & in Neronem alioſque Imperatores Romanos concitabant alios Reges, quorum implorabant auxilia.

Quos autem Iouius pios Reges vocat, eos alius dixerit fuiſſe illos quidem bonos viros, ſed nimis occupatos ſuperſtitione tunc peruagata, & falsâ religionis ſpecie, qua nihil ſolet eſſe in hominum animis percellendis efficacius: ſecundùm Liuium.

De Pontificis felicitate, & vindictâ diuinâ, quæ prȩſerit Imperatorem, quod ait Iouius: ei meritò opponemus illud Ouidianum:

—— careat ſucceſſibus, opto,
Quiſquis ab euentu facta probanda putat.

Et quod præclarè ſcribit Diodorus Siculus: οὐκ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων χρὴ κρίνειν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ἀλλ' ἐκ τῆς γνώμης καὶ προαιρέσεως.

Ait, Imperatorem ad pedes Pontificis ſuppliciter proiectum, ab eo ritè expiatum fuiſſe Venetijs) Scio hoc vulgò ita iactatum, & hoc quoque additum (quod tamen Iouius non audet dicere) ceruices Imperatoris pede calcaſſe Pontificem, pronunciatis Pſalmi 91. verbis. Venetijs quoque hodie id ita pictum audio viſi. Sed & hoc ſcio, non æquè certam huius rei apud omnes auctores fidem eſſe. Ab Auentino certè negatur, & ab Italis in Germanorum con-

tumeliam confictum dicitur: quem & alij quidam prudentiores historici sequuntur.

Ait, Cæsar tam piè, quàm grauiter, &c. pio generosoq; animo. Et mox: Vir fortissimus & suprà Reges omnes, bello inclytus.) Ecce nouum specimen constantiæ & iudicij in Iouio. Qui ipsi paulò antè fuerat iracundus, dirus, sæuus, crudelis, contumeliosus, immanis, nunc pio, generoso, fortissimo animo eidem est præditus. Atqui mendacem memorem esse oportere aiunt.

Apuleius Apologiâ.

Ferrei amnis) Selephium alij hunc fluuium vocant. Augustinus Iustinianus in Historiâ Genuensi: Anno 1189. Imp. Fridericus Barbarossa, cum exercitu copioso post multa incommoda, periculaq; & prælia venit in Syriam: & in partibus Antiochiæ, transeundo flumen non admodum magnum, quod recens nomen habet flumen ferri, & vetus Selephium, submersus interijt cum summo mœrore & detrimento nominis Christiani: & fuit corpus ipsius sepultum Tyri. Vide & Chronologiam Turcicam Francisci Sansouini, nuper editam cum Narrationibus Turcicis, Ioach. Camerarij.

Ait Iouius: insigni illudentium Parcarum iniuria) Ecce viri pietatem! non absimilem illi ab Hetruria alteri, qui Pindari hymnos, Psalmis Dauidicis præferebat: vel illi ab eadem gente, qui Apostolos pro impostoribus mundi habebat: vel illi, qui de Animæ humanæ mortalitate librum edidit.

Ait de Friderici statua loquens: Virosi diriq; hominis simulacrum) Ego verò Protea non tàm varium fuisse crediderim, quem tamen sese in quicquid voluisset transformasse fabulantur. Ecce, ille paulò ante pius, ille grauis, ille generosus, ille fortissimus &c. nunc subitò iterum fit Iouio nostro virosus & dirus homo.

De Emanuele Græcorum Imperatore quod scribit Iouius, cum liberaliter commeatum præbuisse Cæsari Friderico; nouimus, qualem se aliàs perfidus ille Græculus, (Sic Guntherus vocat lib. 3.) aduersus Fridericum gesserit. De quo hoc est inter cætera eius perfidiæ argumenta memorabile, quod ex Niceta didicimus; Mediolanenses ab hoc ipso instigatos fuisse ad rebellandum suo Imperatori. Egregium verò propinquum! Atque

fol. 101.

Atque hæc habui, quæ ad Iouianam descriptionem vitæ Friderici breuiter annotarem, ne quis eam fortè legens, sequiùs de bono Principe opinetur, maleuolorum calumnijs præpeditus. Longiorem & accuratiorem illarum refutationem peritioribus relinquo. Verùm age colophonis loco addamus hîc & Nicetæ Choniatæ pulcerrimum elogium, quo is, Annal. lib. 3. extremo, FRIDERICVM nostrum exornauit: atque illud malignis & inconstantibus Iouij, an laudibus, an maledictis opponamus.

Γενόμενος δὲ κατά τινα ποταμὸν (ὢ τῶν ὑπὲρ δόξαν καὶ ἀέλπτων περιπλώσεων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τῶν ἀνεφίκτων ἀνθρώποις κριμάτων θεοῦ) ταῖς τῶν ὑδάτων δίναις ἐναποπνίγεται: ἀνὴρ διὰ μνήμης ἄγεσθαι ἀγαθῆς καὶ διηνεκοῦς, καὶ μακαρίζεσθαι δικαίως τοῦ τέλους παρὰ τοῖς ἐχέφροσιν, ἄξιος: οὐ μόνον ὅτι περ εὖ εἶχε γένους: καὶ πολλῶν ἐκ τειγονίας κατῆρχεν ἐθνῶν: ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ τοῦ χριστοῦ πόθῳ πυρούμενος, ὑπὲρ τοὺς ὁπουδήποτε τῶν τότε χριστιανῶν αὐτοκράτορας, πατρίδα καὶ χλιδὴν βασίλειον, καὶ ἀνάπαυλαν, καὶ τὸν οἴκοι μετὰ τῶν φιλτάτων ὄλβον, καὶ τὸν ὑπερήφανον βίοτον, παρωσάμενος: εἵλετο συγκακουχεῖσθαι τοῖς κατὰ παλαιστίνην χριστιανοῖς, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ χριστοῦ, καὶ τῆς τοῦ ζωοπαρόχου τάφου τιμῆς, τὴν ἀλλοτρίαν τῆς οἰκείας προκρίνας: μηδ' ὑποχαλασθεὶς τῆς ὁρμῆς, ταῖς παρασάγγαις τῆς δολιχῆς καὶ πάσης ἀργαλέας ὁδοῦ, καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἐθνῶν κινδύνοις, δι' ὧν παρέρχεσθαι ἤμελλεν: οὐδὲ τὸ στενὸν ὕδωρ, καὶ ὁ μετρητὸς ἄρτος, καὶ οὗτος ὠνητός, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὀπίσουλος, ἐξέκρουσεν αὐτὸν τῆς προθέσεως. οὐδὲ τέκνων περιχύσεις, καὶ περιβολαὶ μετὰ δακρύων, καὶ ὕστατοι ἀσπασμοί, τὴν αὐτοῦ ψυχὴν συγκεχύκασιν, ἢ ἐξεθήλυναν: ἀλλὰ κατὰ τὸν ἀπόστολον παῦλον, μὴ ἔχων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τιμίαν παρ' ἑαυτῷ, ἐπορεύετο μὴ μόνον δησόμενος, ἀλλὰ καὶ θα-

Hebr. 11. v. 2

... liberalitate et alias virtutes ... quia cum Papa et Mediolanensib. alijsq; Italis in perniciem Friderici conspirarat.

σόμενος, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ χριστοῦ. οὕτως ἀποστολικὸς ἦν τοῦ ἀνδρὸς ὁ ζῆλος, καὶ θεοφιλὴς ὁ σκοπὸς, καὶ τῶν ὑπερτελῶν τὸ κατόρθωμα: οἱ πρὸς τὴν ἀνάντη πολιτείαν τῆς εὐαγγελικῆς ὑφηγείας ὅλον τὸν νοῦν ἀνατείναντες, καὶ πρὸς ταύτην ἅπαντα τὸν δρόμον συντείναντες, τὰ κατὰ τὸν βίον ἁπαξαπλῶς, ὡς σκύβαλα παρεβλέψαντο. Καὶ ὁ μὲν (ὡς ἐμαυτὸν πείθω) μακαρίου τετύχηκε τέλους. κἀγὼ δὲ (ὁ Κρύσιος) λίαν θαυμάζω τὸν ἄνδρα τῆς ἀρετῆς. *Hac ita sunt reddita Latinè:*

Cum autem ad fluuium quendam perueniſſet (ô inſperatos & inopinatos caſus, vel potiùs inexplorata hominibus Dei iudicia) vorticibus aquarum ſuffocatur: vir honeſta & perpetua memoria dignus, & iudicio prudentum vel in tali obitu felix, non eo tantùm quod nobili ortus genere auitum imperium in multas gentes obtinuit, ſed ob illud potiùs, quòd vltra omnes omnium gentium Chriſtianorum principes Chriſti deſiderio flagrans, patriâ, delicijs regijs, tranquillitate beatâ domi, ſuperbaq; cum cariſſimis vitâ deſpectis, cum Chriſtianis Palæſtinæ incolis ærumnas tolerare maluit, & propter Chriſti nomen & vitalis ſepulchri venerationem exteras terras patriæ prætulit, ab eo inſtituto non tot paraſangis, non tam longinquo & vbiq; difficili itinere, non periculis, quæ à gentibus, per quarum prouincias tranſeundum erat, imminebant deterritus: non

aquæ

aquæ penuria, non præfinitus isq; emptitius panis, & alicubi inſidioſus, eum ab inſtituto dimouit: non liberûm amplexus cum lacrymis, & extremæ ſalutationes eum commouerunt aut effœminarunt; Sed potius inſtar Pauli Apoſtoli vitam parui æſtimans abijt, non modò vt vinciretur; ſed etiam vt pro Chriſti nomine moreretur. Adeò Apoſtolicus fuit illius viri feruor, & religioſum inſtitutum, nihil eorum ſanctimonia inferius, qui extra communem ſortem poſiti, tota contentione animorum ad vitæ rationem Euangelicæ celſitudini reſpondentem feruntur, ex totius ætatis curſu eò directo, res humanas pro ſtercoribus deſpexerunt. Ac is quidem (vt mihi perſuaſum eſt) feliciter eſt defunctus.

FINIS.

Sepulchro Friderici hi insculpti sunt versus:
Si probitas sensus, virtutum copia, census,
Nobilitas orti possent resistere morti
Non foret extinctus Fridericus q iacet intra
Frater Felix Faber Monach. Ulmensis lib. 1. histor. Suev. c. 12.

ERRATA.

Pag.7.lin.17.cognomento.p.17.l.5.intelligat. p.18.l.10. iuuentæ. p.28.l.33.mellifluũ.p.28.l.34.cupiens. p.38.l.23. sedandi. p.38.l.24.dele omi. p.49.l.39. Hic locus ita legi debet: Alludit, ni fallor, ad manũ regiam, de qua meminit Põpon. in lib.2.de orig.Iur.& ad id, quod Imp.omnia Iura in scrinijs suis recondita habere dicitur ex l. 19. C. de test. Quod ad Pontif. Rom. egregiè scil. accommodauit Bonifac. VIII. Ab Oth.Frising.tamen multùm hæc Imp.potestas limitatur. Ab hac vocula manus, hi sunt loquẽdi modi: esse in manu alicuius, i. potentia, arbitrio: manumittere, pro è potestate sua, &c. Ex manib.dimittere. Ex manibus eripere, Plaut. Terent. &c. p.53.l.27. perdita. p.59.l. 6.ꝑ suprà leg.quinta. p.61.l.27.post hostia adde &c. p.64. l.3. post Hippolytum adde qui. p. 72.l.3. post neq; adde adeò. p.83.l.6. post ipse tolle virgulam. p.86.l.20.alibi. p.91.l.7.sed. p.98.l.29.sed. p.128.l.pen.quoquam. p.137. l.33.post distingui adde duo cola. p.142.l.30.rectè. ibid. lin.30.post fortis adde est.p.149.l.5.reperi.p.151.l.31.putaui.p.154.l.5.parricidæ.p.164.l.18.Saluatoris.Ibid. l.22. voluit. p.165.l.9.ostentatorias. p.166.l.9.ære.p.173.l.7. exhalare. p.185.l.8.conducunt. p.186.l.19.vndæ. p.187.l.1. ad pro in. pag.191.l.10.adhibere. p.193.l.8.ὀλιγῆς.p.198. l. 35.ἀπολογεῖσθαι. p.199.l.15.alliciant. Ibid. l.29.apposita. p.200.l.27. Sallustij. p. 202.l.15.doctarum. p.207. l.15.virum. Ibid. l. vlt. arrogaretur. p.192.l.11.minantes. Cætera, si quæ sunt, Lector peritus ipsus corriget.

Habebam aliquando in animo
Guntherum hunc inscribere
Duci Wirtenbergico FRIDERICO:
quo tempore. Gasp. Scioppius post
superius impressum carmen (pag. 207)
scripsit etiam alios Jambos, satis ve-
hementes in Papicolas, ad quos tamen
ipse paulo post se contulit, etiam Pane-
gyrico Ferrariae dicto & edito factus
adulator & parasitus Papae Clementis
8.

AD Illustriss. Principem ac Dominum
D. FRIDERICVM, Ducem Wirte-
mbergensem, Comitem Mompelgarten-
& Teccium. &c.

Gasp. Schoppij Franci Jambi:

Postquam poeta magnus atro carcere
Emersus, & diuturnis usque vinculis,
Magno voluit vitamque suam Principi,
Veritus latronum scilicet, concredere,
Germanicorum te ex corona Principum
Principem sibi selegit Illustrissime,
Tuoque liber posse sperat in sinu
In secla posthac multa vitam vivere:
Tute inclite ergo propago clara Sueviae
Cognominis magno, Friderice, Caesari,
Poeta quem noster canebat, Caesari,
Hunc accipe in fidem tuam & fiduciam, et
Tenebrionumque huic defende iniurias:

Nec veritatis institisse semitam
Patere huic posse ter. Vt esse fraudi possit
Vos vitiosi autem et cucullati Patres
In doliatis dediti usque abdominibus
Essuriendo, quovis sagina cedere
Vnique labor cunctis studiumque est unicum,
Noctu diuque qui etiam prae ceteris
Cassum fatigatis, nec non ululatibus
An absonis viciniam omnem, cantibus,
Somnosque semper rumpitis mortalium,
Quod Sole in ipso, est semper usque caecus,
Cum Veritatis lumen aciem luminum
Praestringat, et suis hebetet clarioribus.
Iesuitae. Tuque adeo Ibera, parricidalis cohors,
Sacrum erudite purgamentum Franciae,
Stolam cui nectit suprema fibula,
Edoctis miris Veritatem fraudibus
Fuscare, summosque erudita Principes
Ad incitas fallaciis adducere,
Vafrisque vulgum emungere argute artib.
Tantum ergo, quod nihil nisi Verum scripserit
Ausi poetam, pessimi, proscribere?
Damnabitisque, et pro haeretico rapietis
Vestra, haud merentem talia, ex libidine?
Nec id meum putatis Ritterhusium
Audere confutare, vosque, pessimi,
Larvisque vestris et cucullis fallere…

Quibus solutis, despoliatos omnium
Odioq; passim risuiq;, exponere?
Atqui putate. namq; Gunthoro simul
Vita suo libertatemq; reddevit,
Omnes, priori queis fuistis saeculo
Latere sueti, proferet fallacias,
Scaenasq; prodet omnibus turpissimas.
At ô Friderice princeps, inclite Principum,
Et qui queas Poëtarum praeconia,
Atq; optimorum, melius promererier,
Quam redditum dias in oras luminis
Nuper poëtam studio Rittershusij
Si à ventriosis his tenebrionibus
Et intus domum iniuriâ tueberis?

¶ His versib. prius suu nomen subscripserat: postea eo deleto substituit:
M. Antonius Verulanus
Exsul F.
credo quod iam tum defectionem istam ad Pontificios meditabat:
vel quod pericula ab illis sibi metuebat.

Pſeudofridericus

IOANNIS HILDEBRANDI VIRTEBERGII &c.

Comœdia noua,

QVA

*RECENSETVR HISTORIA IMPOSTORIS CVIVSDAM, FRIDERI-*cum II. Cæſarem ſe ementiti, molitiq́ue factionem, quam diſsipauit Rudolphus primus Imperator.

TVBINGÆ,
Apud Georgium Gruppenbachium,
M. D. XCVIII.

IN OBTRECTATOREM PRO PSEVDOFRIDERICO SUO.

I. H. V.

ΖΩιλε καὶ γὰρ ἐγὼ τὸν σὸν τρόπον εἶδα, τί μέλλεις
Ἐν λεπτοῖσιν ἐμᾶς γράμμασι τοῖσδε δακεῖν;
Μῶν τὸ ξυγγραφέως ὄνομ᾽; ἀλλὰ λιτώτερόν ἐστι,
Τοῦ μεγαλοφρονέσιν σεῖο δακεῖσθαι μύλοις.
Ἢ ποίημα τόδ᾽; ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μικρὸν πέλεταί τι.
Τιώνη δὲ βρώσκειν τὰ κλυτὰ μᾶλλον ἔφυς.

DIVO RVDOLPHO II. CAESARI AVGVSTO, ROMANORVM IMPERATORI, Germaniæ, Hungariæ, Bohemię &c. Regi, Archiduci Austriæ &c. patri patriæ, principi felici, Optimo, Maximo.

Diue Rudolphe, pater patriæ. spes alma Quiritum,
Quem metuit trux Thrax. Indus Arabsq́; stupet;
Hûc meus adduxit non me temerarius ausus,
Vt tanta alloquerer Numina vilis ego:
Sed tua, qua diuos accedis proximè ad ipsos,
Quaq́; decet reges, mens bonitate grauis.
Aspice, sed vultu, precor, aspice Diue sereno
Authorem generis, me referente, tui,
Vnus qui nobis cunctando restituit rem,
Et pacem, pulsa seditione, dedit.
Quem tu iustitiæ belliq́; laboribus, arte,
Maiestate, fide, nomine, stirpe refers,
Rusticus obticuit ceu te furor auspice nuper,
Et rediêre viris iuraq́; paxq́; tuis:
Sic olim furias compescuit ille seniles,
Atq; homines docuit iusq́; piumq́; suos.
Hæc mea dum populo spectanda dat, annue, Musa,
Meq́; hilari, vt crescam, crescere fronte iube.
Sic te Thrax fugiat, dedat tibi Tartarus arma,
Et vigeat toto Numen in orbe tuum.

AD EVNDEM SACRATISSIMVM ROMANI Imperij Monarcham.

ANAGRAMMA.

RVDOLPHVS CÆSAR AVGVSTVS IMPERATOR.

THVS, IVS, RVS PROCVRAT.

ÆGRO DEVS PALMA.

HAEc tria, Relligio, Respublica, & Oeconomia
Incumbunt humeris, Diue Rudolpe, tuis.
In tot distinxit Deus humana omnia classes,
PROCVRAT THVS, IVS, RVS tua dia fides.
Res est difficilis; prece sed flagrante vocatus
AEGRO semper erit PALMA QVE duxq́; DEVS.

AD IN-

AD INLVSTREM, ET GENEROSVM DOMINVM, DOMINVM IOANNEM VDALRICVM, *Baronem Starhembergium, Dominum Ensecci etc. Serenissimi Principis Matthiæ Archiducis Austriæ etc. Pincernam,* HVGONIS BLOTII *Sac. Cæs. Maiest. Bibliothecæ Præfecti, de Ioannis Hildebrandi Pseudofriderico iudicium.*

PSEVDOFRIDERICVM COMOEDIAM Io. Hildebrādi à te mihi Inlustris & inclyte Baro, exhibitā legi, perpendi, probaui. Sed vt trito vulgi sermone Prouerbio dicitur: Ne sutor vltra crepidam, ita ego, cùm ipse Poëta non sim, non deberem de aliorum Poësi iudicare. Attamen si quid est in me iudicij, (quod sentio, quàm sit exiguum) aliter profectò iudicare non possum, quàm esse hunc autorem ingenij sanè quàm festiui & elegantis, tùm eruditionis non vulgaris, sed planè eiusmodi, vt excellat. Id loquitur ipsa hæc eius Comœdia, in qua Terentium Plautumque felicissimè est imitatus: quin ex ipso statim Prologo reliquum opus, tanquam ex vngue Leonem, æstimare cuiuis licet. Denique in reliquo opere quàm venustè, quàm egregiè vnicuique personæ suum attribuit decorum, quod nisi adsit, nihil potest iudicari elegans, aut eruditum.

In Pseudofriderico scelerati & perditi impudentissimíque impostoris; In Rudolpho Cæsare, boni, prudentis, gnaui, summeque pij Principis, Imperatoriæ Maiestatis grauitatem, cum comitatis & mansuetudinis temperamento coniungentis imaginem exprimit: In Henrico Antistite Basileensi, fidi & circumspecti Senatoris; In Alberone Barone Bucheimio, faceti, lepidi, & apud Principem ac proceres gratiosi aulici effigiem exhibet. In Argyrophilo ciuis ad rem attenti; In Philæmone, militis gloriosi, vani & adulatoris impudentis speciem præbet; & per hos ambos optimè vulgi mobilitatem leuitatemque notat. In Sene

rerum periti, cordati, grauis, & prudentis hominis figuram adumbrat. In Susanna & Barbara militum concubinis, vt vere ita lepidè lubricos & dissolutos impudicarum ebriosarumq; mulierum mores ob oculos ponit.

Quæ res facit, vt actus tertij Scena sexta, & actus quinti Scena quarta lectu longè iucundissima sit. Tum quid lepidius fingi potest Actus secundi Scena quinta, in qua Rudolphus Cæsar Noribergæ hospitem mercatoris pecuniam abnegantem arte mirifica ad fatendum scelus, & pecuniam mercatori reddendam compulisse traditur: & Senex 80. annos natus nullum se in vita diem iucundè transegisse, Cæsari affirmasse narratur, quòd scilicet iuuenis vetulam deformem, rugosam, rixosamq;, & hac mortua iam senex ipse, viraginem robustam, & succi plenam vxorem duxisset.

Huc accedit Comœdię materia, digna profectò (cùm ad Rudolphi Primi splendidissimi illius domus Austriacæ luminis laudem pertineat) quæ in lucem primo quoq; tempore edatur.

Dignum etiam iudico Comœdiæ autorem Hildebrandū, quem Rudolphus II. Imperator noster clementissimus, laureâ cohonestet eruditionis elegantis insigni: dignum etiam, (si fortè contigerit, Franciscum Zeidlerum, meum in administranda Cęsarea Bibliotheca coadiutorem, suam mutare prouinciam) qui in ipsius locum succedat. Immo verò in meum, si quando meo defunctus munere fuero, sufficiatur.

Tuæ igitur videtur esse Amplitudinis inlustris Domine, cùm ipse sis præclarè eruditus, eruditi huius tantæ spei iuuenis verum suscipere patrocinium, eius existimationem tueri; eum ad edendam Pseudofridericum hortari, ipsique apud proceres & viros Principes tua commendatione adesse, & vt aliquando prouinciam nanciscatur se dignam, benignè & libenter adniti. Vale Baro verè Generose, egregium litteratorum decus. Vale diu felix & Reipub. litterariæ salutaris. Viennæ V, Kal. Iun. CIↃ. IↃ. IIC.

Ampl. Tuæ deditissimus

Cliens

Hugo Blotius, Sac. Cæs. Maiestat. Bibliothecæ præfectus.

IN

IN PSEVDOFRIDERICVM IOANNIS Hildebrandi,

HIERONYMVS ARCONATVS, RVDOLPHO II. Cæſari à Secretis bellicis.

CAEſaris, extincti iam pridem, nomen & ora
Et res præclarè geſtas, infantibus auſis
Impoſtor nequam mentitur, & omnia tentat
Cum ſocijs, magna clarum pietate Rudolphum
Vt regno eijciat, ſeſeq́; intrudat: iniquum
At ſcelus hoc vires non longè extendit inanes.
Fridrici falſus iuſtis ſubitò æmulus armis
Opprimitur Rudolphe tuis, tibi debita Diuûm
Auſpicijs tu regna tenes, tu iure tuêris.
Perfidiæ certas decernunt numina pœnas:
Euertuntq́; dolos, in reges quos maleſana
Inq́; Magiſtratum molitur turba: quot ô quot
Noſtro etiam inuenias nunc ſeclo PſeudoRudolphos
Quærere ſi libeat, tacito qui pectore tantum
Crimen alunt, maluntq́; ipſi regere, ordine verſo
Quàm parêre: Deus ſed non hos mittet inultos.
Ad te ſermonem, vates cultiſsime, verto,
Atq́; tuum meritis conatum laudibus orno,
Te ſimul exhortor, ſimul oro, promptus vt iſta
Ire via pergas ſacros Heliconis ad hortos,
Vnde tibi carpas lauru è viridante corollam,
Et numeris toto clareſcas dulcibus orbe.

Viennæ Auſtriæ, Cal. Iunij 98.

AD DOMINVM IOANNEM HILDEBRANDVM, VIRVM literatisſimum, præſtantisſimum, in Pſeudofridericum alluſio,

Fabula quæ varijs fuit antè tumultibus acta
Primus, in Imperio quando, Rodulphus, erat:
Hæc eadem Furijs non acta minoribus, iſto
Tempore quo vel adhuc ſceptra Rodulphus, habet
Nam quod inaudito veterator peſſimus aſtu,
Cautâ ementitijs ſtruxerat arte dolis:
Ruſtica idem ſpretis rapiendo ligonibus arma
Tentauit, motâ ſeditione, cohors.
Nempe nefas rabidis impunè liceret, vt omne
Pſeudofridricos quot dabat omnis ager?
Ceu tamen ille faber ſceptrum pro forcipe prendens
Fortunæ fuerat Mulciber ipſe ſuæ
In cinerem vt corpus ſimul & diadema redirent,
Strideretq́; auidis regia fama rogis:
Sic & inaſſueti ſceptro, titulisq́; coloni,
Dum ſolij lacerant Archiducalis opes
Enſe ruunt: flammis pereunt: truncata reportant
Membra rruentatis vel mutilata genis.
Hæc, tibi poſteritas, medijs exempla theatris
Qui dat, es vt fugias cautior illa, facit.
Fecent & videas quàm heroica facta Rodulphus
Primus, & arma rotans quanta ſecundus agat:
Vt ſolium, & ſceptrum, maieſtatemq́; vereri
Tela repræſentat quæ violenta DEI,
Et diſcas ne fortè petens temerarius altam,
Vſque ſub infernos præcipitere lacus,
An non poſteritas HILDBRANDVM grata ſupremis
Laudibus ex meritò vel ſuper aſtra feret?
Cùm tot adornatæ rariſſima munera ſcenæ
Et det inexhauſtæ commoditatis opes.

Thobias Coberus, Med. D.
Phyſicus Caſtrenſis.

Maiores

AD DOMINVM IOANNEM HILDEBRANDVM, VIRVM literatisſimum.

MAiores olim claris ænigmata natis
Narrabant patrios cum grauitate iocos.
Callida ſed poſtquam facta eſt & doctior ætas,
Illis præteritis fabula nata fuit,
Qua ſocias ſocios, iuuenes vexaſſe puellas
Conſtat, & ambiguos præripuiſſe gradus.
..:luſiſſe ferunt ſacra cum Pallade Phœbum,
Cum Ioue Iunonem Cyprigenamq́ Deam;
Sic Danaen Daphnemq́ leuem: Martemq́ ferocem
Non rarò ſæuas depoſuiſſe minas.
Deniq́ ſpectaſſes Satyros, & Pana colentes
Ad Saltus aliud concinuiſſe melos:
Donec perſonata nouum, & Comœdia cœ
Fine peracta bono nomen adepta fu
Quæ veluti vitrum viuas res mortua formas,
Æmula doctiloquos eſt imitata viros.
Fictaq́ cum veris, mellitaq́ iunxit amaris
Et mala mixta bonis, & bona mixta malis.
Quò nihil attentus Simo, nil Phormio fallax,
Nil non tentatum fœmina virq́ ferat.
Vſque adeò totum vitæ Comœdia curſum
Exhibet, & tantùm Comica Muſa valet.

Tu nodoſa minus iam nunc ænigmata profers
Nec vanos vana garrulitate λόγους.
Quantus ineſt animo; tanto candore reuoluis
Facta vetuſtatis ſcriptaq́ ſacra patrum,
Atq́ Sophoclæos producis in atria ſoccos,
Vt pateat quò ſit res bene geſta modo.
Impoſtor voluit ſacrum peruertere Regnum,
Mentitus toto nomen in orbe ſuum.

Prorupit donec tum Primus ad arma Rhodolphus
Sustulit audaces obtinuitq́ fidem.
Tu magis illustras & totum carmine factum
Describis numero conueniente suo.
Addis & ambages, doctaq́ encomiā linguae,
Et digito monstras rebus inesse fidem.
Sopitos spectas: victores parcus adaequas
Ne superes, celebri simplicitate sagax.
Perge: senes opus hoc iam iam mirantur acuti
Et pueri & iuuenes, virgineusq́ chorus.
Inde tibi veniet certissima gloria: namq́
Donec eris, nec eris, laus tua semper erit.

F. Zeidlerus Leor. Sil. Bib.
Cæs. Vienn. Coadi.

VIRO CLARISSIMO AC DOCTISSIMO D. Ioanni Hildebrando, VVirtembergico, Poëtæ Comico &c. Domino & amico suo colendo &c.

Hildebrande, modò superis es mixtus. id vnum
Præstitit hæc ipso Fabula digna Deo.
Eximios gignit tellus Chariteina Poëtas:
Optimus inter eos Comicus esse potes.
Frischlinum superare, nephas. æquare, Deorum
Est virtus. illam iunget Apollo tibi.

M. Zuberus, Poëta Laureatus.

PERIO-

Periocha.

– – ∪ – – – – – ∪ –

FRidericum ſe ſenex mentitur Cæſarem:
Hunc miles & ciuis ſectantur: Principes,
Si qui à Rudolpho alieno erant animo, fouent:
Seditio concitatur: vulgus ſcinditur:
Admonitus Imperator ſenis audaciam
Ridet, meliora de reliquis ſibi pollicens:
Vocatus deinde ab Impoſtore nequiſsimo,
Vt iſti ſeſe ſubijceret, tanquam Cæſari,
Indignabundus arma corripit: hominem
VVezflariæ obſidet, ſed facti Principes
Iam pœnitentes, ſeductore tradito,
Exorant à placato veniam Cæſare.

PERSO-

Nec veritatis institisse semitam
Patere huic poetae. Ut estis fraudi pessimi,
Vos vitriosi autem et cucullati Patres,
Monachi In doliatis dediti usque abdominibus,
Effarciendo, quovis sagina caedere
Quis labor cunctis studiumque est unicum,
Noctu diuque qui clamore caeteros
Cassum fatigatis, nec non ululatibus
An absonis viciniam omnem cantibus,
Somnosque semper rumpitis mortalium,
Quod sole in ipso est semper usque cereis,
Cum Veritatis lumen aciem luminum
Praestringat, et suis hebetet clarioribus.
Jesuitae Tuque adeo Ibera, parricidalis cohors,
Sacrum erudite purgamentum Franciae,
Stolam cui vestit suprema fibula,
Edocta miris Veritatem fraudibus
Fuscare, summosque erudita Principes
Ad inritas fallaciis adducere,
Vafrisque vulgum emungere argutiis.
Tantum ergo, quod nihil nisi Verum scripserit
Ausi poetam, pessimi, proscribere?
Damnabitisque, et pro haeretico rapietis
Vestra, haut merentem talia, ex libidine?
Nec id meum putatis Rittershusium
Audere confitari, vosque pessimi,
Larvisque vestris et cucullis fallere

Quibus solutis, despoliatos omnium
Odioq; passim risuiq; exponere?
Atqui putat. namq; Gunthoro simul
Vitā suo libertatemq; reddenit,
Omnes, priori queis fuistis saeculo
Latere sueti, proferet fallacias,
Scenasq; prodet omnibus turpissimas.
At ô Friderice prīceps, inclite Prīcipum,
Et qui queas Poëtarum praeconia,
Atq; optimorum, melius promererier,
Quam redditum dias in oras luminis
Nuper poëtam studio Rittershusij
Si à ventriosis his tenebrionibus
Et intus domum iniuriâ tueberis!

His versib. prius suū nomen subscripserat: postea eo deleto substituit:
M. Antonius Verulanus Exsul F.
credo quòd iam tum defectionē istā ad Pontificios meditabat:
vel quòd pericula ab illis sibi metuebat.

Pſeudofridericus

IOANNIS HILDEBRANDI VIRTEBERGII &c.

Comœdia noua,

QVA

*RECENSETVR HISTORIA IMPOSTORIS CVIVSDAM, FRIDERI-*cum II. Cæſarem ſe ementiti, molitique factionem, quam diſsipauit Rudolphus primus Imperator.

TVBINGÆ,
Apud Georgium Gruppenbachium,
M. D. XCVIII.

IN OBTRECTATOREM PRO PSEVDOFRIDERICO SUO.

I. H. V.

ΖΩιλε καὶ γὰρ ἐγὼ τὸν σὸν τρόπον εἶδα, τὶ μέλλεις
Ἐν λέπτοῖσιν ἐμᾶς γράμμασι τοῖσδε δακεῖν;
Μῶν τὸ ξυγγραφέως ὄνομ'; ἀλλὰ λιτώτερόν ἐστι,
Τοῦ μεγαλοφρονέσιν σεῖο δακεῖσθαι μύλοις.
Ἦ ποίημα τόδ'; ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μικρὸν πέλεταί τι.
Τιὼν δὲ βρώσκειν τὰ κλυτὰ μᾶλλον ἔφυς.

DIVO RVDOLPHO II. CAESARI AVGVSTO, ROMANORVM IMPERATORI, Germaniæ, Hungariæ, Bohemię &c. Regi, Archiduci Austriæ &c. patri patriæ, principi felici, Optimo, Maximo.

Diue Rudolphe, pater patriæ, spes alma Quiritum,
Quem metuit trux Thrax, Indus Arabsq; stupet;
Hûc meus adduxit non me temerarius ausus,
Vt tanta alloquerer Numina vilis ego:
Sed tua, quæ diuos accedis proximè ad ipsos,
Queq; decet reges, mens bonitate grauis,
Aspice, sed vultu, precor, aspice Diue sereno
Authorem generis, me referente, tui,
Vnus qui nobis cunctando restituit rem,
Et pacem, pulsa seditione, dedit.
Quem tu iustitia belliq; laboribus, arte,
Maiestate, fide, nomine, stirpe refers,
Rusticus obticuit ceu te furor auspice nuper,
Et rediêre viris iuraq; paxq; tuis:
Sic olim furias compescuit ille seniles,
Atq; homines docuit iusq; piumq; suos.
Hæc mea dum populo spectanda dat, annue, Musa,
Meq; hilari, vt crescam, crescere fronte iube.
Sic te Thrax fugiat, dedat tibi Tartarus arma,
Et vigeat toto Numen in orbe tuum.

AD EVNDEM SACRATISSIMVM ROMANI Imperij Monarcham.

ANAGRAMMA.

RVDOLPHVS CÆSAR AVGVSTVS IMPERATOR.
THVS, IVS, RVS PROCVRAT.
ÆGRO DEVS PALMA.

HAEc tria, Relligio, Respublica, & Oeconomia
Incumbunt humeris, Diue Rudolpe, tuis.
In tot distinxit Deus humana omnia classes,
PROCVRAT THVS, IVS, RVS tua dia fides.
Res est difficilis; prece sed flagrante vocatus
AEGRO semper erit PALMA QVE duxq́; DEVS.

AD IN-

AD INLVSTREM, ET GENEROSVM DOMINVM, DOMINVM IOANNEM VDALRICVM, *Baronem Starhembergium, Dominum Ensecci etc. Serenissimi Principis Matthiæ Archiducis Austriæ etc. Pincernam, HVGONIS BLOTII Sac. Cæs. Maiest. Bibliothecæ Præfecti, de Ioannis Hildebrandi Pseudofriderico iudicium.*

PSEVDOFRIDERICVM COMOEDIAM Io. Hildebrādi à te mihi Inlustris & inclyte Baro, exhibitā legi, perpendi, probaui. Sed vt trito vulgi sermone Prouerbio dicitur: Ne sutor vltra crepidam, ita ego, cùm ipse Poëta non sim, non deberem de aliorum Poësi iudicare. Attamen si quid est in me iudicij, (quod sentio, quàm sit exiguum) aliter profectò iudicare non possum, quàm esse hunc autorem ingenij sanè quàm festiui & elegantis, tùm eruditionis non vulgaris, sed planè eiusmodi, vt excellat. Id loquitur ipsa hæc eius Comœdia, in qua Terentium Plautumque felicissimè est imitatus: quin ex ipso statim Prologo reliquum opùs, tanquam ex vngue Leonem, æstimare cuiuis licet. Denique in reliquo opere quàm venustè, quàm egregiè vnicuique personæ suum attribuit decorum, quod nisi adsit, nihil potest iudicari elegans, aut eruditum.

In Pseudofriderico scelerati & perditi impudentissimique impostoris; In Rudolpho Cæsare, boni, prudentis, gnaui, summeque pij Principis, Imperatoriæ Maiestatis grauitatem, cum comitatis & mansuetudinis temperamento coniungentis imaginem exprimit: In Henrico Antistite Basileensi, fidi & circumspecti Senatoris; In Alberone Barone Bucheimio, faceti, lepidi, & apud Principem ac proceres gratiosi aulici effigiem exhibet. In Argyrophilo ciuis ad rem attenti; In Philæmone, militis gloriosi, vani & adulatoris impudentis speciem præbet; & per hos ambos optimè vulgi mobilitatem leuitatemque notat. In Sene

terum periti, cordati, grauis, & prudentis hominis figuram adumbrat. In Susanna & Barbara militum concubinis, vt vere ita lepidè lubricos & dissolutos impudicarum ebriosarumq; mulierum mores ob oculos ponit.

Quæ res facit, vt actus tertij Scena sexta, & actus quinti Scena quarta lectu longè iucundissima sit. Tum quid lepidius fingi potest Actus secundi Scena quinta, in qua Rudolphus Cæsar Noribergæ hospitem mercatoris pecuniam abnegantem arte mirifica ad fatendum scelus, & pecuniam mercatori reddendam compulisse traditur: & Senex 80. annos natus nullum se in vita diem iucundè transegisse, Cæsari affirmasse narratur, quòd scilicet iuuenis vetulam deformem, rugosam, rixosamq;, & hac mortua iam senex ipse, viraginem robustam, & succi plenam vxorem duxisset.

Huc accedit Comœdię materia, digna profectò (cùm ad Rudolphi Primi splendidissimi illius domus Austriacæ luminis laudem pertineat) quæ in lucem primo quoq; tempore edatur.

Dignum etiam iudico Comœdiæ autorem Hildebrandũ, quem Rudolphus II. Imperator noster clementissimus, laureâ cohonestet eruditionis elegantis insigni: dignum etiam, (si fortè contigerit, Franciscum Zeidlerum, meum in administranda Cęsarea Bibliotheca coadiutorem, suam mutare prouinciam) qui in ipsius locum succedat. Immo verò in meum, si quando meo defunctus munere fuero, sufficiatur.

Tuæ igitur videtur esse Amplitudinis inlustris Domine, cùm ipse sis præclarè eruditus, eruditi huius tantæ spei iuuenis verum suscipere patrocinium, eius existimationem tueri, eum ad edendam Pseudofridericum hortari, ipsique apud proceres & viros Principes tua commendatione adesse, & vt aliquando prouinciam nanciscatur se dignam, benignè & libenter adniti. Vale Baro verè Generose, egregium litteratorum decus. Vale diu felix & Reipub. litterariæ salutaris. Viennæ V. Kal. Iun. CIↃ. IↃ. IIC.

Ampl. Tuæ deditissimus

Cliens

Hugo Blotius, Sac. Cæs. Maiestat. Bibliothecæ præfectus.

I N

IN PSEUDOFRIDERICUM IOANNIS Hildebrandi,

HIERONYMUS ARCONATUS, RUDOLPHO II. Cæsari à Secretis bellicis.

CAEsaris, extincti iam pridem, nomen & ora
Et res præclarè gestas, infantibus ausis
Impostor nequam mentitur, & omnia tentat
Cum socijs, magna clarum pietate Rudolphum
Vt regno eijciat, seseq́ intrudat: iniquum
At scelus hoc vires non longè extendit inanes.
Fridrici falsus iustis subitò æmulus armis
Opprimitur Rudolphe tuis, tibi debita Diuûm
Auspicijs tu regna tenes, tu iure tuêris.
Perfidiæ certas decernunt numina pœnas:
Euertuntq́ dolos, in reges quos maleſana
Inq́ Magistratum molitur turba: quot ô quot
Nostro etiam inuenias nunc seclo PseudoRudolphos
Quærere si libeat, tacito qui pectore tantum
Crimen alunt, maluntq́ ipsi regere, ordine verso
Quàm parêre: Deus sed non hos mittet inultos.
Ad te sermonem, vates cultissime, verto,
Atq́ tuum meritis conatum laudibus orno,
Te simul exhortor, simul oro, promptus vt ista
Ire via pergas sacros Heliconis ad hortos,
Vnde tibi carpas lauru è viridante corollam,
Et numeris toto clarescas dulcibus orbe.

Viennæ Austriæ, Cal.
Iunij 98.

AD DOMINVM IOANNEM HILDEBRANDVM, VIRVM literatiſsimum, præſtantiſsimum, in Pſeudofridericum alluſio.

Fabula quæ varijs fuit antè tumultibus acta
Primus, in Imperio quando, Rodulphus, erat:
Hæc eadem Furijs non acta minoribus, iſto
Tempore quo vel adhuc ſceptra Rodulphus, habet
Nam quod inaudito veterator peſſimus aſtu,
Cautâ ementitijs ſtruxerat arte dolis:
Ruſtica idem ſpretis rapiendo ligonibus arma
Tentauit, motâ ſeditione, cohors.
Nempe nefas rabidis impunè liceret, vt omne
Pſeudofridricos quot dabat omnis ager?
Ceu tamen ille faber ſceptrum pro forcipe prendens
Fortunæ fuerat Mulciber ipſe ſuæ
In cinerem vt corpus ſimul & diadema redirent,
Strideretq́; auidis regia fama rogis:
Sic & inaſſueti ſceptro, titulisq́; coloni,
Dum ſolij lacerant Archiducalis opes
Enſe ruunt: flammis pereunt: truncata reportant
Membra rruentatis vel mutilata genis.
Hæc, tibi poſteritas, medijs exempla theatris
Qui dat, es vt fugias cautior illa, facit.
Fecerit & videas quàm heroica facta Rodulphus
Primus, & arma rotans quanta ſecundus agat:
Vt ſolium, & ſceptrum, maieſtatemq́; vereri
Tela repræſentat quæ violenta DEI,
Et diſcas ne fortè petens temerarius altam,
Vſque ſub infernos præcipitere lacus,
An non poſteritas HILDBRANDVM grata ſupremis
Laudibus ex meritò vel ſuper aſtra feret?
Cùm tot adornatæ rariſſima munera ſcenæ
Et det inexhauſtæ commoditatis opes.

Thobias Coberus, Med. D.
Phyſicus Caſtrenſis.

Maiores

AD DOMINVM IOANNEM HILDEBRANDVM, VIRVM literatissimum.

MAiores olim claris ænigmata natis
Narrabant patrios cum grauitate iocos.
Callida sed postquam facta est & doctior ætas,
Illis præteritis fabula nata fuit,
Qua socias socios, iuuenes vexasse puellas
Constat, & ambiguos præripuisse gradus.
..lusisse ferunt sacra cum Pallade Phœbum,
Cum Ioue Iunonem Cyprigenamq́ Deam;
Sic Danaen Daphnemq́ leuem: Martemq́ ferocem
Non rarò sæuas deposuisse minas.
Deniq́ spectasses Satyros, & Pana colentes
Ad Saltus aliud concinuisse melos:
Donec personata nouum, & Comœdia ce.
Fine peracta bono nomen adepta fu.
Quæ veluti vitrum viuas res mortua formas,
Æmula docti loquos est imitata viros.
Fictaq́ cum veris, mellitaq́ iunxit amaris
Et mala mixta bonis, & bona mixta malis.
Quò nihil attentus Simo, nil Phormio fallax,
Nil non tentatum fœmina virq́ ferat.
Vsque adeò totum vitæ Comœdia cursum
Exhibet, & tantùm Comica Musa valet.

Tu nodosa minus iam nunc ænigmata profers
Nec vanos vana garrulitate λόγους.
Quantus inest animo; tanto candore reuoluis
Facta vetustatis scriptaq́ sacra patrum,
Atq́ Sophoclæos producis in atria soccos,
Vt pateat quò sit res bene gesta modo.
Impostor voluit sacrum peruertere Regnum,
Mentitus toto nomen in orbe suum.

Prorupit donec tum Primus ad arma Rhodolphus
Sustulit audaces obtinuitq; fidem.
Tu magis illustras & totum carmine factum
Describis numero conueniente suo.
Addis & ambages, doctaq; encomia linguae,
Et digito monstras rebus inesse fidem.
Sopitos spectas: victores parcus adaequas
Ne superes, celebri simplicitate sagax.
Perge: senes opus hoc iam iam mirantur acuti
Et pueri & iuuenes, virgineusq; chorus.
Inde tibi veniet certissima gloria: namq;
Donec eris, nec eris, laus tua semper erit.

F. Zeidlerus Leor. Sil. Bib.
Caes. Vienn. Coadi.

VIRO CLARISSIMO AC DOCTISSIMO D. IOANNI Hildebrando, VVirtembergico, Poëtae Comico &c. Domino & amico suo colendo &c.

Hildebrande, modò superis es mixtus. id vnum
Praestitit haec ipsò Fabula digna Deo.
Eximios gignit tellus Chariteina Poëtas:
Optimus inter eos Comicus esse potes.
Frischlinum superare, nephas. aequare, Deorum
Est virtus. illam iunget Apollo tibi.

M. Zuberus, Poëta Laureatus.

PERIO-

Periocha.

– – ∪ – – – – – ∪ –

FRidericum se senex mentitur Cæsarem:
Hunc miles & ciuis sectantur: Principes,
Si qui à Rudolpho alieno erant animo, fouent:
Seditio concitatur: vulgus scinditur:
Admonitus Imperator senis audaciam
Ridet, meliora de reliquis sibi pollicens:
Vocatus deinde ab Impostore nequissimo,
Vt isti sese subijceret, tanquam Cæsari,
Indignabundus arma corripit: hominem
VVezflariæ obsidet, sed facti Principes
Iam pœnitentes, seductore tradito,
Exorant à placato veniam Cæsare.

PERSONÆ DRAMATIS.

Pſeudofridericus.
Rudolphus Cæſar.
Henricus Antiſtes Baſileenſis.
Albero Baro Bucheymius.
Philæmon miles.
Argyrophilus ciuis.
Inſtitor.
Senex.
Legati.
Suſanna } concubinæ militum.
Barbara } concubinæ militum.
Nuncius.
Caduceator.

PROLOGVS.

Senarij.

SI quiſquam eſt, ſpectatores, qui ſcriptis ſuis
Seruire veſtris commodis ſtudeat magis,
Quàm leuem apud vulgus aucupari gloriam:
In horum numero nomen profitetur ſuum,

Qui

Qui fecit hanc, quam nos acturi iam sumus
Comœdiam. Tùm si quis est, qui dictitet:
Repentè ad studium hunc se applicasse Musicum,
Hominem nouum, non arte nec ingenio suo
Fretum, sed nobilium quorundam gratia:
Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem cupiunt Musicam
Tractare. Quamuis quicquid est huius operæ,
Non sumpta nobis est temerè. Nam rusticus
Occasionem scribendi furor dedit.
Si Romæ licuit olim mores asperos
Notare nobilium personis sub alijs:
Cur vetitum sit hodiè ignobilium perditam
Insaniam exemplis veris reprehendere?
Dum cessat hoc facere, qui se posse optimè
Autumat, hic fecit, vt potuit, mediocriter.
Vos eritis iudices. Nunc experimini,
Quid expectetis de nobis imposterum.
Facite, vt inopiæ nostræ vestra gratia
Præsidij aliquid sit. Date crescendi copiam.
Hanc primam damus ætate prima fabulam.
Si vestrâ nunc authoritate stabimus,
Cum annis augebitur nobis industria,
Et ars. Ne argumentum expectetis fabulæ,
Senex, qui primus veniet, quiq; huic nomen dedit
Comœdiæ, nam partes ibi primas habet,
Is meditando dolos viam sequentibus
Aperiet. Dici Fridericus Cæsar volet
Hodiè: nobis Pseudofridericus dicitur.
Adeste, & animum aduortite cum silentio.

ACTVS

Actus I. Scena I.

Pseudofridericus.

Senarij.

SI reputo mecum causas omnes altiùs,
Duas potißimùm statim inuenio vias,
Quibus ad honores posse credunt euehi
Se, qui adspirant ad maxima ex loco infimo.
Virtutis ingrediuntur alij semita:
Alij, quod nequeunt virtute, malis artibus
Attentant, seq; fraude rebus ingerunt,
Aut vi. Potens vtramq; moderatur viam
Fortuna, non his rariùs, quàm illis fauens,
Immò videre mihi licet sæpißimè
Meliùs malorum, quàm bonorum cedere
Ausus & facta. Namq; isti quod dictitant:
Deum resistere malorum conatibus,
Atq; stabiles non esse, quæ per vim aut dolum
Possessiones acquiruntur, næ parum
Id me mouet. Quin contrà ego demonstrauerim,
Multos eò vi infracta & techniis callidis
Penetrasse, quò sterilis, quæ sola quispiam,
(Si quispiam modò iam sola) nititur
Virtus, mihi credas, nunquam adspirauerit,
Multis ego quod adductis verum euincerem
Exemplis, si quisquam daretur nunc mihi,
Qui mecum in hanc vellet arenam descendere.
Nam vel Agathoclis illum mox retunderem
Exemplo. An non enim hic, malo quod nomine
Inuasit imperium, bono deîn omine

Possedit,

Possedit, nec nisi cum vitæ termino
Finiuit? si potuit hoc præstare Siculus
Ille figulus, qui minùs hodiè faber queat?
Proindè quare dubito tandem audaciam
Quam callido mihi benè disposui animo,
In actum iam producere forti pectore?
Cum tempus ipsum me moneat: occasio
Rei gerendæ stimulet, fortunaq́ manu
Victoriam porrigere videatur sua.
Namq́ video, quod ad hanc rem, quam paro, mihi
Est commodissimum, video, inquam, crescere,
Et latiùs ferè in dies iam serpere,
Isthanc opinionem vulgi creduli:
Non mortuum Fridericum, ilhoc qui nomine
Secundus Imperio Romano præfuit.
Reuersurum verò, amissum olim in prælio.
Hunc esse me dicam, reuersum denique
Post longa iam negociorum tædia.
Et vendicabo titulum Cæsareum mihi.
Non est in hac re, quod vereri debeam,
Vt stolidæ istud persuadeam plebeculæ,
Rerum nouandarum quam studiosam apprimè
Scio. Nec ipsos à meis fore partibus
Alienos iam videre mihi videor duces.
Multos enim ex illis Rudolphi Cæsaris
Felicitas & dignitas vrit malè,
Eumq́ Prælatum sibi Comitem dolent
Principibus. Tùm, quod esse mihi primo loco
Debet, figuram penè eandem corporis
Natura cum Friderico rege mihi dedit.
Et quod pariter facere fidem dubitantibus
Poterit, arcana multa solus noui ego.

Quæ

Quæ neminem potuisse putant rescíscere
Vnum præter Fridericum. Quæ cum proferam,
Nemo illum me negabit esse, qui volo.
Namq; opera in bello, in ocio, in negocio
Mea Imperator vsus est cum gloria
Fridericus olim. Sic videre plurima,
Et audire mihi licuit, quæ vel principem
Quemq; fugiant. Verùm quid hoc? quàm mihi placet?
Rumor nouus quotidiè adfertur: fœdera
Contra Rudolphum Cæsarem iniri noua.
Et conspirationem aliam trudere aliam.
Enimuerò quod interregni tempore
Impunè quisque vi occupauit, aut dolis,
Id Imperatori repetenti iam negant,
Et contra regni leges per fas & nefas,
Vt possident, retinere student iniurij.
Hi factiones cum meas audiuerint,
Animoq; spem hanc gratam simul conceperint,
Sub præsidio se posse tutari meo
Bona malè parta, quæ nolunt relinquere,
Quàm me lubentes suscipient, ô Iuppiter?
Nam ad omnia conniuere decreui omnibus,
Dum quæ volo, benè modò efficiam, atque vt volo.
Postquam iam, quod non dubito, regnum arripuero.
Me faxo, nullus vt tyrannide vicerit,
Dionysius, Nero, Attila mihi cesserint,
Tum sentient demum suo infortunio,
Me, Cæsarem mitem, factum esse acerrimum.
Namq; ambientem regnum vulpina decet
Pelle ingredi. Sed constitutum iam throno
Vngues leonis horridos ostendere.
Quousq; verò rem ipse tantam differo

Delibe-

Deliberando? quas deniq; necto moras?
Instructa quasi non sint mihi consilia omnia.
Quin anime tandem exurgis, & rem pectore
Magnam aggredere maiore. sic ergo faciam;
Abibo, quaq; primùm ratione potero,
Producam in actum præmeditatam audaciam.
Fortuna, quod spero fore, fortem me iuuet.

Actus I. Scena II.

Rudolphus. Henricus.

Senarij.

VT iusseram, istos hinc prædones, quos heri
Captos in arce comprehendi proxima,
Abripite merita ad supplicia lorarij.
Audite: qui sunt inter istos nobiles,
Eos principio truncari capite volo,
Deinde reliquos in patibulum omnes agi.
Abite. sed tu Henrice præsul hîc mane.
Nam pauca tecum disserere mihi lubet.
Quæcunq; enim de re dubitatio incidit,
Audire rationes tuas semper aueo,
Quas soleo mirari plerunq;. H. *gaudeo,*
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, & id
Gratum fuisse aduorsum te iuuare queam, incipe.
R. *Postquam ad gubernacula regni admotus fui*
Ab Electoribus, quæ inexhausta subitò
Belli & laborum moles subeunda fuerit,
Vt tempus illud in acie, & in armis ferè
Totum contriuerim: id verò nosti, benè.
H. *Sic vt onus, haud bonos mihi isthæc dignitas*
Videatur. R. *Hæc omitto iam in præsentia,*

Quæ aduersus Ottocarum Bohemum, & Principes
Quàm plurimos modò bella gessi atrocia;
Tum vel latrones hi, & pradones pessimi,
Quas, obsecrò, mihi pariunt molestias,
Dum conor illos extirpare stirpitùs,
Et euertere latibula eorum funditùs?
H. *Neu animũ Rudolphe tuum, Rex inuictissime,*
Abijce, nec vllis cede dehinc periculis.
Sed, quod facis, leuare perge patriam,
Quæ spem suam in te collocauit vnicum.
Vt hactenus, sic etiam imposterum tibi
Vires & animum sufficere Deus potest,
Qui te benigno patriæ fato dedit,
Et qui labores temporarios tibi
Olim remunerabit quiete & gaudio
Perenni. R. *Non quasi tædium me ceperit*
Tuendæ publicæ vtilitatis, hoc ego
Iam dixi. H. *Scio, neq; de animo dubitauerim*
Vnquam tuo, qui mihi profectò notior
Est, quàm vt quicquam de illo addubitare ego queam.
R. *Scio, cur dederit in isthunc me locum Deus;*
Non ad fastum vt meum, & luxum, & libidines
Nomine abuterer atq; potestate regia.
Sed vt Dei imprimis studerem gloriæ;
Tutarer patriam: virtutem præmijs
Ornarem: pœnis animaduerterem in malos.
H. *O te Regem optimum, quanta tui similium*
Ætate superiore penuria fuit?
Qui virtutem sapientiæ, sapientiam
Pietati adiungerent, id quod tu iam facis,
Cui prima cura verus est cultus Dei,
Iustitia verò altera, virtutesq; reliquæ.

Tum

Tum verò has admirabilis sapientia,
Tanquam sal condit, vt fiant rectè omnia.
R. *Ornare, quam nactus ego sum, Spartam volo,*
Curamq; in hanc incumbo noctes & dies,
Germaniæ quî damna sarciam meæ,
Cui me Deus præficere voluit muneri.
Nec indè patiar me pelliceri in Asiam,
Quod factitarunt antecessores mei.
H. *Ehò, tunè sanctum non libertati solum*
À vi Saracenorum vindicabis? an
Reprehendis illos, qui ausi aliquando id aggredi?
R. *Minimè, imò laudo eorum conatus pios.*
Rerum sed hic status requirit Cæsarem
Præsentem; non qui regna affectet extera;
Proprium amittat, suosq; deserat domi.
Quin malo benè regnum administrare hoc meum,
Quàm vi violenta iniurius noua insuper
Quærere, casus enim hîc, illîc ars potissimùm
Inesse mihi videtur. An non melius est,
Quæso, vel vnum conseruasse subditum,
Quàm mille crudeliter hostes trucidare? Scazon.
Nam Philosophi in sententiam pedibus eo,
Cuius ego dictum hoc calculo meo approbo.
Dicebat is: seruantur regna negocio
Ne plurimo; idq; non nisi cum prudentia.
Sed amplientur magnis cum periculis;
Id rarò tamen, & semper ferè cum iniuria.
Ergo alius auctor sanè regni voluerit,
Rector ego dici malo. H. *pòl verissima*
Hæc sunt, & sic esse animum induco meum.
Et hoc propositum admiror & laudo tuum.
Namq; mihi tu videris id potissimùm

Operam dare, vt fecisse pastoris boni
Officium te videamus, vt qui neutiquam
Concedat, alias dum suis gregibus oues
Adiungat, interim proprias malè deserat.
Et sic nec has, nec illas pascat commodè.
Etenim profectò mirari haud satis queo,
Quid in mentem venire Monarchis potuerit
Istis, qui regna cum longè amplissima
Haberent, quîs, si voluissent modò, poterant
Praeesse cum tranquillitate & gloria;
Ijs tamen non contenti, alia appetierant
Subindè, nec cessauerant lacessere
Ferro alios, donec se & suos pessundarent.
Nam, prò Deum, quàm multa secum adfert mala
Vesana regnandi libido, quae solet
Non authorem tantummodo suum perdere,
Sed in consortium malorum subditos
Etiam trahit miseros, totas prouincias
Deuastat, & regna euertit sapißimè.
R. *Istud ne fiat in mea Germania,*
Iuuante comprimis Deo ter maximo,
Cauebo prouidus, quoad viuam. H. *placet.*
Sed hoc respondere nimiùm te mihi uelim:
An quaeso non in Italiam iam deniq;
Abibis, vt ibi te coronet Pontifex?
R. Non. H. *non? quamobrem? nam scire istuc expeto.*
R. *Tùm propter istas causas, quas dixi tibi,*
Maximè, tùm verò etiam, quia mihi sufficit,
Ab Electoribus, omnium cum Principum
Assensu, suffectum esse ad imperij gradum hunc.
Et inauguratum Aquisgrani solenniter.
H. *Sed sic authoritatem tu videberis*

Et vn-

Et vnctionem Pontificiam spernere.
R. Nihil minus. H. quia superuacuam existimas.
R. Non propterea. Sed sunt causæ, quæ me mouent,
Vt non sit animus proficisci vnquam in Italiam.
H. Licet mihi cognoscere has ex te? cedò.
R. Licet. sed heus tu, dic mihi, quod te iam rogo.
H. Ausculto. R. Quam causam vulpecula reddidit,
Cùm nollet inuitata quondam inuisere
Leonem? H. Nescio, quorsum tu nunc eas.
R. Ego dicam tibi: vulpem leo vocauerat,
Vt ægrotantem inuiseret sese in specu,
Sed illa circumspiciens vestigia: Vale,
Inquit, namq; video intrò spectare omnia,
Sed nulla retrorsum hûc ad me vestigia.
H. At at, nunc demum intelligo, quorsum velis.
Et certè sic se res habet. Nam Cæsarum
Eorum, qui Romam ante te itabant, domum
Quotus quisq; est, qui sine aliqua clade rediit?
R. Hoc ipsum est, quod ego volui. Sed iam tempus est,
In castra vt hinc pergam, & meis prætoribus
Quod opus videtur esse edicam. H. i præ, sequar.
Hoc illud est profectò fulcrum, in quod minans
Ruinam inclinet imperij se machina
Tutò. Nam nisi fatali hic subijsset oneri
Iam corruisset, sat scio. Sed nunquid Alberonem ego Octonarij.
Hinc video iam, satum Baronum Bucheymiorum sanguine.
Summum meum amicum. cuius festiuo oblectatur admodum
Ingenio Cæsar. ipsus est certè, neq; ego falsus fui.

Actus I. Scena III.

Albero. Henricus.

Octonarij.

HEu, quis fastus & insolentiam tolerabit deniq;
Satrificorum, siquidem equites istos omnes Cæsar dabit?
H. Quid indignatur hic? A. Qui pedites iam paulatim cœperant
Nobilibus insultare nobis, quid non facient obsecrò
Equites nunc deinceps facti? H. Quid loquatur secum nescio.
A. Sed Zelum collaudo Imperatoris nostri & modestiam.
H. Non dubito, quin apportet aliquid iam noui hûc, id quicquid est,
Ex hoc lubet perdiscere: quid, Albero, tecum solus hîc?
A. Hem salue præsul ô dignissimè. H. saluum te esse gaudeo.
Quid verò nobis hûc adfers noui, quæso te? A. egóne? nihil.
H. Imò hoc responde mihi: quos reprehendebas equites modò?
A. Vos præsules atq; Sacerdotes arrogantes. H. Quid tibi
Sacerdotes autem? A. Nihil equidem, neq; incusauerim
Eos quicquam. Sed habeo, quod dicam tibi, si vis. H. dic age.
A. Cùm comitaremur hodiè tempore matutino Cæsarem
In castra, ventumq; esset ad pontem propiùs, quo ligneo
Sternitur ibi præterfluens; fit fortè nobis obuius
Sacerdos quidam gestitans sacra veneranda symbola
Synaxeos, cœnam daturus cœlicam ægro cuîpiam.
Vt vidit hunc Rudolphus Cæsar, equo mox desilit suo,
Cuî tum insidebat: indignum est, inquit, hominem me scilicet
Prophanum hîc obequitare, hunc verò portantem mysteria
Diuina, remq; sacram, incedere peditem: prehensum equum
Donat sacerdoti, & iubet conscendere; ipse iter pedes

Nobiscum

Nobiscum conficit reliquum. H. *Nusquam non pietatis tuæ*
Exempla nobis occurrunt, nec vllum finis esse vacuum
Tuis virtutibus locum nunc, ô Rudolphe, lucidum
Exemplar, atq; imago virtutum omnium; patriæ decus.
Hinc illa, credas tu mihi. felicitas in arduis
Rebus gerendis Cæsari datur. Pietatem qui colit,
Semper aget prosperè, cõtrà, Deum qui spernit et diua omnia,
Hic optatos rerum suarum non videbit exitus.
A. *Ego precibus primùm pijs, laboribus deîn strenuis,*
Quæ sunt agenda, nos omnia debere existimo aggredi.
Nam ora & labora *vulgò dictitant, quod obseruare eum*
Videmus sedulò vtrumq;, totum pietati & laboribus
Egregius semper deditum. Illius inter alia millia
Exemplum id vnum in præcipuis est, quod ego iam dixi tibi:
Huius verò an non esse testimonium magnum hoc potest,
Quòd illum nuper admodum in expeditione vidimus
Burgundica facere. H. *quid fecit?* A. *commeatus militum*
Defecerat, & res ad tumultum jam spectare cœperat.
Accedebant, & illum sciscitabantur: quid deniq;
Facturus esset? quid putatis? respondet: cras in aciem
Hinc cum hoste descendemus. Quid tum postea fiet? inquiunt.
Num si cum illis pugnabimus, propterea erimus saturi quoq;?
Vincemus, inquit, aut vincemur ab hostibus. Quod si manet,
Vt potiùs spero, dextram hanc victoria, nos commeatibus
Potiemur victi agminis: aut si, quod magnus prohibeat Deus,
Hostiles fortè perueniamus in manus; vtiq; cibum,
Nisi valdè sint ignobiles, captiuis præbebunt suis.
H. *Facetum, ita me Deus amet, non minùs hoc, quàm graue dictum fuit.*
A. *Sic arbitror, sed audi nunc: vbi hæc vltrò citroq; agunt,*
Ager maturis rapis fortè conspicitur in proximo,
Hûc contendit, relicta concione, rapumq; eruit.

H. Quis? A. Cæsar, & cultrum vaginæ proripit, atq; nudat id
Putaminibus, nudatumq; in conspectu comedit omnium.
Vt sic doceret exemplo suo necessitatibus
Quandoq; molles inseruire & delicatos milites.

Putamen nucis cortex radicis amictus.

H. Industriam, quæso, Imperatoris vide, & prudentiam.
At illi, qui ferebant inopiam tàm molestè suam,
Vbi istuc fieri viderunt, numquid iam conquieuerant?
A. Pudore mox obmutuerunt, tacitè secum Cæsarem
Admirati, pleriq; factum imitati. credebant enim,
Quod Imperator faceret, haud se dedecere milites.
H. Ego certè, Albero, mirari non satis queo hactenus,
Qui fiat, vt Germani nostri à veteribus illis, & suis
Maioribus adeò mutati sint. Nam si comparatio
Hîc instituenda sit mihi; quanta, pro Deũ atq; hominum fidẽ,
Et morum & animorum se mox ostendat discrepantia?
Frugales nostri Germani veteres erant, & sobrij:
Noui quotidiè crapulæ indulgentes viuunt in diem:
Laboribus illi assueti, hi lusibus: illi tolerare inediam,
Nostri nihil minùs. Quin immò, si sicca est laguncula,
Quam milites nostri solent à latere suo suspendere,
Aut si aliquando per triduum non vescantur carnibus, Deos
Et homines accusant, & diris execrantur omnia.
A. Sic est, vt dicis. Sed ego, vt tempus est, in castra ad Cæsarem
Hinc pergo, si quid me velit. tu fortè mecum. H. Vnâ ibimus.

Actus I. Scena IIII.

Institor.

Trochaici tetrametri catalectici.

CVm hâc per proximas viarum præterirem angustias,
Quas coarctant imminentes vndiq; prærupta petræ,
Subitus

Subitus & peditum & equitum aures feriebat strepitus meas.
Extemplò membra occupabat hæc tremor. In diras enim
Ne fortè miser inciderem, verebar, prædonum manus.
Quàm malè vidulo huic meo timui? sed illis vt fui
Propior iam factus, fures quidem & prædones comperi
Esse, verum non quos metuam, sed commiserer magis.
Namq; rapiebantur ad supplicia iussu Cæsaris.
Tum vero statim recipiebam animum, sic mecum cogitans:
Hem quanti nostra interest, habere iustum patriæ
Et vigilantem præsidem. Nam nisi Rudolphus Cæsar hic
Arripuisset imperij ruentis habenas tempori,
Arte quas regeret noua; nullam, puto, iam patriam
Nos haberemus. Tanta fuit prauorum licentia
Vbiq;. Nemo cogitabat ampliùs ea, quæ fecerat,
Quo fecisset iure, quáue iniuria, factum modò
Si sit. sceleribus nefandis miscebantur omnia.
Fiebant clàm furta in ædibus, rapinæ regijs
In vijs palàm committebantur, in ipsis vrbibus
Cædes patrabantur. Quisq;, quod lubitum erat, fecerat,
Et fecerat impunè. Nam qui vindicaret, nemo erat.
Hic verò Rudolphus noster hoc nobis iam præstitit,
Vt sint tutiores in agris atq; saltibus modò
Merces nostræ, quàm in tabernis publicis, & hospitum
Oppidanorum domibus erant pridem. Quare gratias,
O Deus ter Optime Maxime, tibi nos meritò maximas
Dicimus, qui tàm benignè nos respexisti orphanos,
Huncq; nobis excitauisti virum diuinitùs.
Qui nostras, quas à rapacibus manibus saluauimus
Reliquias, & ipsam quoq; vitam queat defendere.
Idq; superstes vt queat diu, rogamus supplices.
Sed prò immortalem Deum, quàm rarus est, qui seriò
Istud secum cogitat. Etenim nescire pergimus,

Quanto nobis vsui sit, & quæ commoda conferat
Splendidum solis iubar, donec & hunc è mundo auferat
Aliquando Deus. Quin audio quendam etiam Episcopum
In frequenti & libero conuentu imperij principum,
Ausum esse, ore verba hæc impudico euomere, vt diceret:
Haud quaquam Rudolphum fieri debuisse Cæsarem,
Vtpote qui nondum sit absolutus ab anathemate,
Quo Romanus illum feriebat iam dudum Pontifex:
Prôinde eum esse neutiquam, cui obsequium reliqui debeant
Principes. os impudens, ego si in senatu illo mihi
Vox fuisset & locus, exectam sacrilegam flamini
Actutum curassem linguam. Nam hoc adeò pro se iam habent
Dictum, qui rebelles detrectant imperium Cæsaris.
Sed ego dum aliud ex aliò mecum sic cogito, proximus
Ecce iam fio oppido, vbi merces has exponam meas.

Actus II. Scena I.

Argyrophilus.

Senarij.

QVOD *nunquam ego euenire posthac credidi*
Posse, beneficio Numinis ter optimi
Nunc video factum, vt verso in meliorem statu
Iam pristino, decrescat annonæ valor
Quotidiè. Nam pisciculos, atq; hæc ego olera,
Quæ nummulis saltem coëmi mihi tribus,
Vix drachmis dudum mihi coëmissem tribus.
Hoc adeò, post Deum, Rudolpho Cæsari
Nos ferimus acceptum, qui clementißimo
Nobis datus fato, latrones reprimit,
Victrice nos & patriam manu asserens.
Eius precamur meritò pro vita Deum.

Sed obuiam eccum militem hospitem meum.
Mirum, si non de prandij iam mihi mora
Hic conqueratur. in patina enim strenuus
Est miles; ast in dando tardus symbolo.
Na maximo isti nobis sunt semper oneri.
Nam in castra si ducuntur, atq; hâc est iter:
Non sufficit potum & cibum si prebeas,
Sed insuper, quicquid lubitum est, secum auferunt.
Cumq; redeunt ex castris, hospes quaeritur,
Vbi delitescentes totam hyemem potitent,
Haud cogitantes, quî satisfacere queant.
Sed reprimam me, nolim enim, vt haec ex me audiat:
Alioquin plurimis malis nouum insuper
Addat mihi. Nam audire, quae non vult, nequit.

Actus II. Scena II.

Philaemon. Argyroph.

Senarij.

HOSPES *redire domum meus cessat hodie,*
Et dudum est, quod domo exijt. at eccum tibi.
A. *Visus sum. sed cur non prior alloquor virum?*
Hem bone Philamon, quô abiturus? cur non domi?
Diei vt est tempus, prandere iam lubet.
Ph. *Immò iam dudum, Argyrophile, mihi perlubet.*
Sed cur tu corrumpi id tua sinis mora?
A. *Quid?* Ph. *Prandium, inquam. at vnde tu iam. num*
Nam gerere aliquid in corbe cernitur puer. *(à foro?*
A. *Vt dicis, ex foro rectâ venio via.*
Ph. *Nunquid noui adfers, quod libenter audiam?*
A. *Nihil equidem.* Ph. *Quid de Bohemis dicitur?*
A. *Nihil audio.* Ph. *Quid de Rudolpho Caesare?*

A. Tantundem. Ph. at hoc mihi, velim, respondeas:
Fridericus Imperator anné nusquam adhuc
Apparet? A. Id populus curat videlicet.
Ph. Vt curet hoc, forsan aliquando necesse erit.
Nam fama constans fermè iam percrebuit
Mundum, rediturum illum, & viuere. A. fabulæ.
Ph. Ad me quod attinet, vellem iam adesset hîc.
Paratum haberet me ad necem vsq; militem.
Si quid super imperio moliretur suo.
A. Quanquam haud puto futurum, vt redeat denuò:
Tamen, si maximè aliquando rediturus est;
Magno rei desiderio tantæ exitum
Expectare, & quidnam Friderici posthumæ
Inceptaret virtus, videre gestio.
Etsi tumultus bellicos odi malè,
Quos scio secuturos indè necessariò.
Nam, prò Deum, quos præbituros tu putas
Ludos nobis, vno Imperatores duos
Tempore. Ph. Quos arbitrare? quasi nunquam duos,
Aut plures etiam, vel tua ætas viderit.
A. Sanè. sed maximo nostro infortunio.
Ph. Concurrerent armis: de re decernerent
Manu: imperaret, qui vicisset alterum.
Sed eccum, qui nobis it obuiam virum.
A. Illúmne, qui rectâ fert hûc ad nos gradum.
Ph. Illum inquã. Sed vidistíne vnquam Cæsarem
Fridericum? A. memini vidisse. Sed id cur rogas?
Ph. Quia tempore ex illo, quo is amissus fuit,
Non visus est, qui similis illi corporis
Habitu adeò esset, quàm hic est, siue corporis
Iustam staturam, siue incessum regium,
Seu deniq; ipsam oris maiestatem notes;

Omnia

Omnia repræsentare Fridericum tibi
Videntur. At nos allocuturus venit.

Actus II. Scena III.

Pseudo. Phila. Argy.

Senarij.

OCcasionem quæro: sed eccum militem
Cum ciue quodam. cur vel hinc exordium
Non capio iam? & certè facere lubet. alloquar:
Saluere vos ambos iubeo viri Optimi.
Nam vos bonos esse, dubitandum non puto.
Ph. Pòl gratias vicissim habemus tibi, bone.
Sed quia boni, non optimi statim sumus.
Ps. Sufficit esse bonos. sed quid negocij,
Aut quanam inter vos consilia capitis? cedò.
A. Mi domine, nulla: nisi quòd hic mihi fabulam
Narrat subindè, quod nunquam animum inducere
Queo, vt futurum aliquando putem. Ps. quam fabulam?
Ph. Dixi, Imperatorem Fridericum viuere,
Eumq́ue rediturum esse nobis denuò,
Vt fama quidem est. hoc iste non vult credere.
Ps. Ehò tun' hoc non credis? ast ego tibi
Renuncio fore, idq́ue iam nunc propediem,
Vt ipse cernas. Ph. Quæso, nunquid de illo habes?
A. Non verisimile mihi fit. namq́ue vbi tàm diu
Ille latuisset, quæso, vt nusquam gentium
Tanto prodiret tempore? Ps. Quid si tædio
Tumultuum, qui in eum simul inundauerant
Ingentes & multi, se subduxit aliquò,
Fatigatus negociorum molibus.
A. At patriam num desereret tàm diu suam?

Ps. Atq.

Ps. *Atq; hoc quidem est, latere vt nequeam imposterum,*
Ergo beatos meritò vos ego prædico,
Quibus obtigit laus, vt primis ostenderit
Legitimus Imperator se vobis redux:
Nam non est, quod Fridericum expectetis alium.
Ego ipse sum, me inquam videte. Ph. *hem, quid tu ais?*
A. *Hem.* Ps. *Dico vestrum me esse verum Cæsarem.*
Ph. *Tuné Fridericus ille?* Ps. *iam dixi tibi.*
Ph. *Cuius ego militaui olim stipendio*
Et in Germania & in Italia fortiter?
Ps. *An vnquam tu mihi militaueris, haud scio.*
Sed vera, quæ dico, esse iam scire poteris,
Si inspexeris Aquilâ insignitum hunc annulum,
Et, quas ad me quondam dedit rex Galliæ,
Has literas. Ph. *ô vere terrarum arbiter.*
(Cessas tu mecum in genua procumbere.)
O Cæsar inquam diue, princeps optime,
Ignosce, quæso, mihi, & da veniam erroribus,
Quòd te pro domino tàm tardè agnosco meo,
In gratiam seruum tuum quæso recipe.
A. *Magne Imperator, domine clementissime,*
Per tuum ego te regale pectus obsecro;
Ignosce culpam hanc, meritissimo crucem,
Qui propemodum insimulaui te mendacij,
Dùm nolui superesse te tibi credere.
Sed gaudeo verum esse, & gratias Deo
Ago, rogoq;, vt nobis te seruet diu.
Ps. *Surgite, dominumq; me posthâc agnoscite*
Vestrum. Ph. *Fidem hanc tibi damus. Veruntamen*
Licétne pauca quærere ex te? Ps. *maximè.*
Nam vos fideles & familiares mihi,
Vt tempus hoc fert, clementer volo.

A. *O sum-*

A. *O summam regis maximi modestiam.*
Ph. *Vbi quæso tàm diu? nam pace quod tua*
Dictum velim, non sic abesse oportuit.
A. *Certè quod dicendum hîc sit, nimis diu*
Tu nos reliquisti, non laudo. Ps. *attendite,*
Vt causam & consilia cognoscatis mea,
Et quid deinceps etiam vos facere velim.
Cùm solicitante Pontifice Cæsar nouus
Contra me vnus & item alter ab electoribus
Renunciaretur, simulq; doloribus
Conficerer ob cladem illam, qua tristissima
Adfectus olim in rure Parmensi fui:
Factum est humano more, in ægritudinem
Vt inciderem, eamq; periculosam satis,
Vt ipse de vita iam desperauerim.
Sed iste quia magis animi, quàm corporis
Morbus fuit, cumq; ego sensim molestias
Ex animo per quietem iam expuerem meo,
Recolligere cœpi vigorem corporis
Mihi pristinum. Tum adeò placere iam quies
Cœpit, animoq; hæc cogitatio subijt:
Hem quàm beata est vita, quæ curis vacat?
Molestias verò quantas sceptrum parit?
Quid si quîetos sine negocijs dies
Posthâc liceret, qui supersunt, mihi agere?
Me namq; sceptri satietas iam ceperat.
Hinc adeò mihi in mentem venit percommodè
Fallacia isthæc, quam audietis. A. *obsecrò.*
Ph.. *Audire gestio.* Ps. *sic cogitabam enim:*
Nunquam concedent, quæ mala hæc sunt tempora,
Clauum vt relinquam viuus imperij mei.
Ph. *Sed quomodo istuc tandem effecisti?* Ps. *audies.*

Cùm

Cùm fortè solus essem aliquando in cubiculo,
Quoddam in meum cadauer reposui locum:
Subduco me clàm: deinde ventitant: vident:
Lachrymantur: adornant iusta luxu regio:
Dum sepeliunt illud, sepultum me putant.
Ph. *Bellum, ita me Deus amet, tuum inuentum hoc fuit.*
Sed miror, in mentem tibi quî venerit?
Ps. *Necessitas edocuit.* Ph. *sed quid deinde fit?*
"re *Vbi latuisti, agnoscere ne obuius?*
Ps. *Vestem induor nouam, caput rado & genas.*
Deindè naui conscensâ in Siculo mari,
Relictâ patriâ, traieci in Africam.
Vbi in eremo degens, vitam voui Deo.
Atq; latitaui hucusq; notus nemini.
Sed cùm viderem multa quotidiè fieri,
Quæ non decebat, quæq; malè pessundabant
Patriam, & opem hæc poscere videretur meam.
Simulq; vires animi ego iam pristinas,
Aut per quietem recuperassem, aut mea
Deuotione mihi impetrassem cælitùs:
De liberanda cogitare patria
Cœpi. videbam enim in morâ esse periculum
Prægrande. veni: meq; vobis prodidi.
Quòd si ergò primi vos fidem dabitis mihi,
Primam vt habeatis, faxo, apud me gratiam
Quoq; semper. Ph. *ast ego fidem tibi tàm lubens:*
Cedò mihi dextram: Quicquid vnquam commodis
Ego tuis adferre emolumenti queo,
Id gnauiter studebo noctes & dies.
Terrâ mariq; seruiam semper tibi,
Quoties hoc vsus, & quomodocunq; exiget.
A. *Sic promouebo tua, quod in me est, sedulò*

Bona,

Bona, damnaq; cauebo, quod stipulatâ tibi
Promitto facturum, quoad viuo, manu.
Ps. *Sufficit. Sed vestra mihi nomina, cedò.*
PH. *Philemon ego sum, miles olim & nunc tuus,*
A. *Sed Argyrophilus ego, ciuis in vrbe hâc tua.*
Ps. *Quô nunc abitis vos?* A. *domum, nisi quid velis*
Nos aliud Ph. *Immò potiùs ad meos ego*
Commilitones pergo rectâ hinc iam viâ,
Vt nuncium isthoc primus nec opinantibus
Obijciam. Idem tu fac apud ciues tuos.
A. *Mones. tametsi spontè facturus fui.*
Ps. *Benè ambulate. abijt vterq;. sic satis*
Exordium mihi cessit ex sententia.
Et iactus est ad rem, quam paro, mihi iam gradus.
Si cæteros habebo tàm faciles quoq;,
Quid restat, quô minùs cras diadema capiam?
Sed cupio primùm, quid populus ad hoc struat,
Ambabus arrectis auscultare auribus.

Actus II. Scena IIII.

Senex.

Troch. tetra: catal:

ITA *res est profectò: quantò magis magisq; cogito,*
Nimirum stolidi sumus mortales, & ineptissimi,
Qui quidem diuitijs inhiamus vsq; adeò strenuè
Et miserè per omnem ætatem: quasi nulla alia debeat
Animo cura esse potior. Nam prò Deûm atq; hominum fidem,
Quid volumus nobis? quid quærimus? nudi prodimus in
Hanc lucem vsurariam: nudi rursus decedimus:
Quæ nobiscum hûc afferimus, animam, mentem, corpus, malè
Negligimus: quæ non afferimus, atq; etiam hîc relinquimus,

Diuitias,opes,pecunias:impendio magis
Conquirimus nobis,& omnes tàm mentis, quàm corporis
Vires & neruos in ampliandis augendisq; ijs
Tantùm intendimus,non semper sine animæ periculo.
Atq; nobis hîc tamen plerunq; accidit, vt fructibus
Ipsis,propter quos bona tantoperè expetenda sibi putant
Homines isti: nempè delicijs atq; voluptatibus,
Sit carendum. Nam nimia illa cupiditas & anxia,
Qua nos semper plura nitimur nobis acquirere,
Illis,quæ iam possidemus,haud vnquam frui sinit.
Sunt multi,qui gnauiter conando noctes & dies,
Atq; etiam genium defraudando suum miserrimi,
Rem quærunt sibi. Postquam iam comparserunt plurima,
Et partis frui volunt; moriuntur, & suas opes
Ingratis relinquunt atq; prodigis hæredibus.
Inueniuntur etiam non pauci,quibus pecunia
Non tàm propter vsus aliquos,aut finem expetitur suum,
Quàm propter sese ipsam, quam tanquam numen aliquod colunt.
Hoc vbi fit,manifesta certè idolatria committitur.
Plurimi sunt,qui diuitias propter vsum affectant quidem,
Non existimant verò, sine his adminiculis Deum
Omnipotentem sustentare posse vitam, quam dedit.
Atqui an non hæc est nefanda diffidentia in Deum?
Nam qui corpus,atq; animam nobis dedit, quæ prima sunt
Nostra & preciosissima omnium bona,quî minùs quoq;
Sit daturus cætera,quibus hæc sustentemus, quæ tamen
Multò viliora sunt? Quin immò quibus hic indiget
Quotidianus vsus, affatim creata cernimus,
Atq; suppeditata,priusquam nasceremur,omnia
Diuinitùs. Ego quoties spectans mecum considero
Totum hoc vniuersum: cœlos & terram videlicet:
Immensam contemplari domum me quampiam puto,

Opibus

Opibus rebusq; omnibus instructißimam; cuius pater
Familiâs sit summus ipse, qui ædificauit eam, Deus:
Nos ipsius liberi: cœlum esse tectum existimo,
Vndè plurimùm distillat lardum, si quando pluit,
Suspensum: sol, luna, reliquaq; sidera,
Ignis nimirùm coquens & calefaciens & lumina
Nostra sunt: at agri & rura, plena semper horrea:
Ipsæ verò vineæ, sunt cella inexhausta, & rigans
Perpetuò: fodinæ argenti & auri, nostra æraria
Debent esse: Et sic de cæteris. Quæ si nos singula,
Vt reuerâ sunt, nobiscum animo reputaremus pio,
Nonnihil de auaritia remitteremus, sat scio.
Ac præsertim, si vel hoc iam cogitaremus quoque;
Naturam nostram contentam paucis esse. Nam si opes
Omnes vnus vniuersi mundi poßideas, tamen,
Si modò credis, vix maiores capias ex omnibus,
Quàm nunc ex opibus fortaße, quæ tu poßides, capis
Vsuras. Etenim quæ tute comedis, aut bibis, aut quibus
Ipse vestiris, tanquam proprijs vtere bonis tuis.
Cætera omnia, etiamsi tua sunt, alijs concedere
Est necesse, qui rebus tuis vtantur pro suis.
Quòd si me quis exaudiret nunc loquentem, & quæreret:
An reijciendas opum affluentias existimem,
Atque nulli maiorem concedam rerum copiam,
Quàm pro sese quisq; opus habeat? hoc responsi illi darem:
Instrumenta virtutum meritò dici pecunias,
Qui hunc in vtendis illis finem habeat propositum sibi,
Mihi dignißimum videri eum, cui diuitiæ vndiq;
Affluant: sed hûc qui non respiciat, & opibus suis
Rectè vti nec ipse sciat, nec vtendas concedat has
Alijs, digniorem nimirùm mihi iudicarier,
Qui careat, quàm potiatur bonis, quibus frui nequit.

Sed quorsum iam tandem euadet hæc oratio mea?
Scilicet nunc ipse reprehendendus venio mihi,
Qui, si sit verum fatendum, nunquam quicquam antiquius
In vita duxi, quàm multos strenuè corradere
Mihi cumulos pecuniarum, quanquam fruitus sim parùm.
Neque iam, si maximè velim, per ætatem frui queam.
Namq; natus annos octoginta modò sum, aut plus eo
Vt coniicio. Sed quos hic exaudio strepitus? atat
Ingentem video turbam hûc ire aulicorum & militum,
Concedam parumper in locum hunc, donec pertranseant,
Ne fortè violenti me vrgeant, aut pedibus proterant
Imbecillem. certè, nisi me malè fallunt oculi mei,
Hûc aduenientem Imperatorem Rudolphum conspicor.

Actus II. Scena V.

Henric. Rudolph. Senex.

Tetra:iambici acatal: & troch:catal: senario vno aut altero admixto iambico.

IN hac ego re tibi, Rudolphe Cæsar, sanè assentior,
Et rationes istas, quas iam commemorasti mihi, approbo.
R. *Necesse haud habeo, omnia pro iure meo agere. Namq;*
In agendo experior contingere, vbi sit consultius, dolo (*sæpius*
Aliquo iusto, quàm per vim aut rigidam iustitiam rem inqui-
Quæ venit in disquisitionem. Sic enim negocio, (*rere,*
Quod quæris, inuenies minore, & mala cauebis plurima.
H. *Nempè vt factum à te nuper Norìbergæ ferunt, vbi dolum*
Hospitis iniquum æquissimo dolo elusisse diceris,
Et sic clauum clauo pepulisse. R. *iamné audiuisti quoq;?*
H. *Audiui. sed qui me edoceret rem omnem, vt est à te acta tunc,*
Nemo fuit hactenus. at tu quæso edisseras, vt interim

Sic

Sic mutuis sermonibus tempus fallamus & itineris
Molestiam. R. *Cùm illic essem.* H. *Noribergæ scilicet?*
R. *tenes.*
Quidam me mercator adijt, grauiter multis mihi conquerens
De cuiusdam hospitis sui, qui habitaret ibi, iniuria,
Cuius se commisisse fidei aiebat argenti minas
Centum, postquam iam repetat illas, inficias ire hospitem,
Et impudenter affirmare, se nihil pecuniæ
Vnquam accepisse, neq; quicquam debere. Mercator igitur
Instare, meq; rogare pro officio, vt in hac causa sibi
Adiutor sim, viamq; aliquam aperiam, qua redeat ad suum,
Et istum in officio, se verò in iure retineam suo.
Ego quoniam videbam, non iniustas esse eius preces,
Actutum mecum cogitare de via rationeq;
Occepi, qua inuenirem commodissima & tutissima
Rei totius veritatem. tum statim hac animo incidit.
H. *Dic obsecrò. senem isthunc autem, quæso te, priùs aspice,*
Qui propter nos hîc astat, vt decrepitus est? vt tremulus est?
Vt totum illi canitie albet caput. crediderim sanè ego,
Ætatis huius perpaucos hodiè alios regionibus
In his reperiri. haud multi illi deficiunt ad centesimum
Anni, vt mihi licet conijcere. R. *Nimirùm verisimile est,*
Amœnos consumpsisse plurimos isthunc senem dies.
S. *At profectò, ô Imperator diue, nimiùm falleris,*
Siquidem isthoc arbitrâre. R. *quid tu ais, senex?*
S. *Nimiùm, inquam, tu falleris Cæsar, si, quod dixti modò,*
Me putas in tanto annorum numero, quos canum hoc caput
Exuperat, vidisse vel vnum iucundum satis diem
R. *Veruntamen quî fieri potuit, obsecro te, mi senex,*
Vt qui vixisse nobis seculum videris integrum,
Nulla tamen te iucunditatis præteritæ iam recreet
Memoria. S. *dicam, si vis.* R. *Immò postulo.*
S. *Cùm iuuenis adhuc essem, in hoc intentus vnicum fui,*

Hoc egi semper, quî paupertatis effugerem graue
Molestumq; onus. duxi igitur vxorem, opulentam quidem
Illam, sed rugis & annis obsitam fœdißimè,
Cum illa vixi, quamdiu vixit, sanè miserrimus.
Nam quæ esse iuueni queant cum anu decrepita gaudia,
Quæ suum maritum noctes & dies malè vellicat,
Nec lepôris quicquam habet? ego dum fata expecto mea
Coniugis nimiùm viuacis, ipse consenui quoque;
Vt moritur, aliam mihi secundis iungo nuptijs
Iam senex iuuenculam, effœtus plenam viraginem.
Huic ego non magis placeo, quàm illa placebat prior mihi.
Atq; idem mihi nunc accidit, quod aiant Tantalo,
Qui captare aquas in aquis & poma fugacia dicitur.
Quid multis opus? mortem vicißim hæc expectat meam.
R. Hahahe. sic bigamus cælibem tu vitam egisti scilicet.
S. Certè. sed collige iam, quot ego lætos in vita dies
Monom. hypercat. Habuerim mea.
R. Nullos arbitror, viue tamen felicior
Posthâc. S. quî potero? R. si Deo viues. S. Vale.
H. Iam perge de hospite. R. scilicet. Sed quid dictum nouißimè
Est nobis? H. nempè animo incidisse: R. iam benè. ciues venerant,
Et inter illos mercatoris hospes quoq;, mitrâ caput
Ornatus, hanc ab eo petij, subridens, vt mihi daret.
Simul innuebam, mihi placere formam eius raram & nouam,
Ille sibi gaudens quòd tàm vili munere iniret gratiam
Meam, mox porrigit: à mercatore edoctus deinceps ego,
Quid esset argenti istius, quod credidisset hospiti,
Et in quali reconditum sacco dedisset, atq; sic
Cætera quoq; signa, misi qui peteret illam pecuniam
Ab vxore hospitis, mariti nomine, & mitram dedi
Signum seu tesseram. H. quasi miserit vir? R. quasi vir miserit.

Haud

Haud mora receptam mox affert à muliere internuncius
Pecuniam;qua abſcondita actorem vocaui cum reo,
Eorum cauſam cogniturus de integro videlicet.
Hunc ille grauiter accuſare fraudis atq; iniuria,
Quòd argentum non redderet ſibi, quod accepiſſet bona
A ſeſe traditum fide:negare contrà hic ſtrenuè,
Atq; ad rauim vſq; clamitare,iuratus contendere
Nihil quicquam ſeſe accepiſſe: ſycophantam perfidum
Illum eſſe,& veteratorem, qui ſic alienis inhiet bonis.
Cùm finem nullum faceret,nec ferri iam poſſent ampliùs
Clamores eius,ſaccum protuli, quo conſpecto miſer
Conuictus & confuſus maximo pudore, obmutuit.
H. *Profectò à te factum hoc ſapienter eſt,& benè. Sed ecce, dũ*
Sermones iſtos edimos ita vltrò citroq; mutuò
Inter nos,propè iam quò contendebamus,attigimus locum.

Actus III. Scena I.

Philemon.

Senarij.

VT *ad meos commilitones veneram,*
Eiq; de Friderico reduce dixeram;
Hem, quanta ſe mox animorum diuerſitas
Prodidit? alius haud credere: alius ſpernere:
Mirari alius,& ſciſcitari plurima:
Iamq; rogitando me enecare,obtundere.
Cùm moleſti cœpiſſent eſſe plus ſatis,
Abij. Nunc quæro Fridericum Dominum meum,
Ex me vt ſciat,quo animo ſint in ſe milites.
Verùm quid illi referam? qui ipſe haud quicquam,
Quid crederet quiſq;, potui cognoſcere.
Sed ſcio,quid dicam,nempè quod gratiſſimum
Illi futurum eſt auditu,omnes Cæſarem

Ipsum recipere, & audientes ipsius
Dicto esse, quanquam paruam habere plurimi
Fidem mihi videbantur. Sed quid, obsecrò,
Isti credant? cùm ne ego credam omnia,
Qui iam fidem Friderico scilicet dedi.
Sufficit habere mihi, qui det stipendium,
Pro quo geram arma, vel in quem parui ego æstimo.
Meos commilitones ingenio pari
Plerosq; noui esse. Sed eccos Argyrophilum
Et Cæsarem, qui nunc egrediuntur domo,
Et colloquuntur, nescio qua de re, inuicem:
Opperiar hîc paulisper, vt quæ noua ferant,
Intelligam, dum ipse viros aggrediar quoq;.

Actus III. Scena II.

Pseudofrid. Argyr.

Senarij.

Ps. A*In tu verò.* A. *sic est, vt dixi tibi.*
Ps. *Illos adeo fuisse miratos, meo*
Postquam de reditu audiuerant. A. *attoniti erant.*
Ps. *Dixtiné causam etiam, cur me subduxerim?*
A. *Dixi pleraq; omnia, quæ tu pridem mihi.*
Ps. *Obsecrò, quid aiunt, vbi recenses singula?*
A. *Principio, vt affirmo rediisse & viuere*
Te, faciem cœperunt spectare & os meum,
Quasi dicerent: ludisné, an dicis seriò?
Quid, inquam, me spectare stupidi pergitis?
Quasi fabulam vobis, non rem ipsam nunciem,
Credite oculis his auribusq; testibus.
Sic deinde narraui rem eis omnem ordine.
Hûc vbi recensendo ventum est, vt dicerem,

Quo-

Quomodo alio ſubſtituto in locum tuum,
Subtraxeris te, & veſte mutata abieris:
Tum verò magnanimitatem mirum in modum
Omnes, modeſtiamq; laudabant tuam:
Id autem laudabant iam multò maximè,
Poſtquam audiebant te præpoſuiſſe patriæ
Commoda tuis, nec gratiorem propriam
Salutem & requiem tibi fuiſſe, quàm illius.
PS. *Fuit profectò hæc cauſa vnica reditus mei.*
Nam nolui patriæ ocia ocio meo
Concidere. Sed numquid poteras cognoſcere,
Quo eſſent animo ciues tui in me deniq;?
A. *Pleroſq; tuis fauere videbam partibus,*
Te potiùs, quàm Rudolphum optantes Cæſarem.
Si qui tamen inter illos ſunt, qui te minùs
Norint, fidemq; nouis rebus dubiam habeant,
Eos, confido, cæterorum authoritas,
Ne ſentiant aliter, mouebit facilimè.
PS. *Hoc ipſe ſpero quoq;.* A. *Tùm verò maximè,*
Vbi te videbunt coràm. Nam præſentia
Tuusq; nutus regius quàm plurimùm
Valebit ad fidem faciendam ciuibus.
PS. *Ergo author es, me prodam vt illis poſtmodum?*
A. *Ehò, dubiúmne id eſt. Nam qui potes aliter*
Cæſareum munus, niſi præſens, capeſſere?
PS. *Rectè mones. ſic faciam. Sed Philemona*
Video, volo priùs ſcire, quid ſecum adferat.

Actus III. Scena III.

Philæ. Pſeudo. Argyro.

Senarij.

I*Am viſus iſtis ſum, adſimulabo me, quaſi*
Nunc primùm aduenerim huc. vbi nunc Rudolphus eſt

Qui Cæsarem se iactauit scilicet,
Quasi huius indigeat Germania Cæsaris,
Et non Friderici potiùs summi principis,
Qui non à comitibus Habspurgensibus humile,
Sed ab atauis Siciliæ regibus genus
Præclustre ducat, nec qui cum monacho gerens
Sangallensi malè bella, malè vires suas
Disperdat omnes, cùm ferre nequeat ampliùs
Vim, tandem vltrò ad eum veniat, & pacem roget,
Cumq́ illo cœnitet. Sed qui Italiam domet,
Et in officio Germanos contineat suos.
At me profectò miseret comitis illius,
Qui à dignitate imperiali nunc denuò
Remouebitur, quam tanto conatu ambijt.
Iam rursus Præsulem Moguntinum, puto,
Comitabitur Romà redeuntem, vt gratiam
Mereatur aliam, quando prior cessit malè.
Ps. *Intelligisne quid dicat?* A. *non omnia.*
Ps. *Neq; ego omnia.* Ph. *sed vbi dominum inueniam meum:*
A. *Te quærit.* Ps. *hûc ades Philæmon, te voco.*
Ph. *At nullus tu. Fridericum ego quæro Cæsarem.*
Ps. *Quin ergo resistis.* Ph. *pergis mihi facessere*
Moram. Ps. *Resiste inquam.* Ph. *ignorare te puto,*
Quid in vagina isthac habeam reconditum,
Qui remorari studes, quò minùs, vt debeo,
Quamprimùm dominum & regem conueniam meum.
Sed iuné est, quem quæro, an non? ipsius est, ego
Haud noueram. Salue Imperator maxime,
A solis ortu ad occasum imperio potens.
Salue Argyrophile aulæ magister Regiæ.
A. *Et tu salue, & quidem quocunq; nomine*
Cupis. Sed sicciné illudis amicis tuis?

Ph. *Ego vos ludo, ineptè? an non hic, obsecrò, est*
Romanorum Imperator Fridericus? A. *puto.*
Ph. *Tùm verò tu Magister aulæ illius eris.*
A. *Tu dicis.* Ph. *at ego dux cohortis regiæ.*
A. *Vt elegans est distributor munerum?*
Ph. *Putas oblitum verò tu iam Cæsarem*
Eorum, quæ dudum pollicitus est.
Ps. *Tace, sis. faxo, ne vnquam vos pœnituerit*
Mei. Nam primi apud me ambo semper eritis.
Ph. *Nos par erit semper lateri assistere tuo:*
Sinistro hunc, me dextro, si regnum recipias.
A. *Sic quoq; pendebimus, si res vortat malè.*
Ph. *Quis pendebit?* A. *Qui nostro malè vult Cæsari.*
Ps. *Missa faciamus isthæc. responde mihi:*
Nunquid fuisti cum commilitonibus
Tuis, & illis? Ph. *oh, rogare desine:*
Iam conclamatum est. Ps. *sed subdunt se mihi?*
Ph. *Omnes ad vnum. Nec videre quenquam erat,*
Qui te Rudolpho non præoptaret nimis
Deniq; vix præstolantur aduentum tuum.
Ps. *Ergo quoniam video & ciues & milites*
Officium facere suum, faciam contrà ego meum,
Et in fidem acceptos armis & legibus
Tutabor. At quales videntur hi viri
Qui cultiore vestitu hûc gradum ferunt?

Actus III. Scena IIII.

Legati.

Troch. tetram: catal:

I*ta nimirùm res se habet, vt tu dicis, neq; animum meum*
Hûc ego deinceps etiam facilè potero inducere,

Vt bonum virum istbunc esse credam, nedum Cæsarem.
Et profectò si non Cæsar est, quoniam se Cæsarem
Ipse facit, esse necesse est bipedum omnium nequissimum.
Sed se Fridericum esse persuadere poterat forsitan
Nobis, nisi certò sciremus hunc à filio suo
Manfridio, post cladem illam, quam supremam in agro acce-
Parmensi olim, ad ipsa vrbis suæ mœnia victoria, (perat
Puluinari, cùm fortè in castro Apuliæ Florentia
Iam decumberet, in os iniecto miserè atq; perfidè
Esse suffocatum. Quod vt est certum, sic certissimum
Hoc nobis relinquitur vicissim, hunc nebulonem merum
Esse, perditosq;, quicunq; vnquam adhærebunt ei.
Verùm enimuerò fingunt quandam inter se fallaciam,
Atq; nos audire eorum est operæpretium audaciam:
Nondum mortuus Fridericus: sed sese tantùm abstulit
E conspectu hominum aliquantùm: rediit autem iam denuò,
Imperiumq; auitum repetit: Fabula. mihi quidem
Herclè non fit verisimile. at multis commentum placet,
Et placet mirum in modum. Quid autem narres deniq;.
Quòd non inuenire possit adstipulatores suos,
Cùm vulgi ad nouas res adeò semper aures pruriant.
Id verò mirari ego mecum nequeo demum satis,
Quid principibus & dominis in mentem nostris venerit,
Vt etiam fidem iam attentent impostori isti dare.
Quanquam non omninò nescio, quid eos potissimùm,
Vt facerent hoc, mouerit iamdudum, aut quid quærant sibi,
Dum hoc faciunt. Sed nolo quicquam in dominos grauiùs di-
Ipsi viderint. Legatione nos nostra, vt decet (cere
Mandatarios, fungemur. & non procul ab oppido
Video nos abesse, vbi dictus est morari plurimùm.
Sed postquam venimus huc, neminem quenquam procedere
Obuiam nobis, qui, vbi hominem conueniamus, indicet.
Eccos autem, video iam quos percontemur, optimè.

Actus

Actus III. Scena V.

Phila. Pseudo. Lega.

Iamb.trim.acat.& trocha.tetram.catal.

QVantum videre est, rectâ ad nos pergunt viâ.
Ps. *Expectemus igitur, vt sciamus, quid velint.*
L. *Omnes vos, ô viri, saluere iubemus quàm plurimùm.*
Ph. *Saluus sit aduentus. Sed hîc quid quæritis?*
L. *Dixerunt virum hîc habitare quempiam, qui se gerat*
Pro Imperatore Friderico, eum conuentum, si licet,
Volumus. Ps. *men' quæritis.* Ph. *hic est, quem requiritis.*
Ps. *Quid ergo? aut à quibus venistis? dicite.*
L. *Nos Comites & Principes & alÿ quidam ex ordine*
Imperÿ ad te cum mandatis miserunt & literis.
Horum singulorum nomina, & quid nos tecum velint
Agere intelliges ex ipsis literis his, accipe.
Ps. *Sunt grata, quæ scribunt, laudoq; Principes,*
Quòd sponte faciunt, quæ coacti aliquando erant
Facturi. L. *Præterea nos referre tibi iusserant:*
Omnes sese gratulari reduci Cæsari tibi,
Et Deo lætos summas, quas possunt, agere gratias,
Quòd patriam à tyranno liberandam in te receperis,
Id sibi gaudere plurimùm, nomine non tàm suo,
Quàm totius patriæ: rogare cœptum vt vrgeas
Strenuè opus: se suaq; omnia tibi genuino dedere
Cæsari: obsequium fidele deferentes & fidem:
Nec alium, præter quàm te posthâc habituri Cæsarem.
Ps. *Faciunt, vt se decet; vicißimq; ego benè*
Sperare vestros iubeo de me Principes.
Ite ergo, & hoc responsi à me referte eis:
Eundem me esse in ipsos iam, qui olim fui:
Accipere me in fidem, quod orant, singulos:

Fecisseq;

Fecisseq́ ipsos, quod decebat maximè,
Cùm istuc, quod postulo, impetro cum gratiâ:
Monere me, vt idem faciant etiam imposterum,
Suiq́ meminerint officij. Cæterùm
Quod ad communem iam statum rerum attinet,
Quoniam consilijs opus esse videtur & ope,
Comitia nos habituros cum illis propediem,
Diem & locum significaturos literis.
Vt collatis ibi consilijs, quod opus erit
De summâ rerum statuamus pro tempore.
L. *Nunquid vis aliud?* Ps. *tantùm est.* L. *ergo imus: vale.*
Ps. *Benè ambulate. abierunt. ego etiam eo,*
Vt quid rescribam Principibus, deliberem.
Vos mecum. Ph. *imò nunquam abscedam à latere tuo.*

Actus III. Scena VI.

Susanna. Barbara.

Senarij.

ME *miseram, vbi illum inueniam deniq́? aut vbi*
Quæram? Qua iam defessa sum totum diem
Inambulando, dùm virum quærò meum.
Perreptaui vsq́ omne oppidum: ad portum: ad lacum:
Tabernas & popinas, nec non areas
Omnes lusorum, deniq́ nullum non locum,
Præter sacella, vbi illum haud reperiri scio.
B. *Susannam video. salue mea Susannula.*
Quò vadit hæc bellatula meretricula?
S. *Vndè vetula hæc lena potuit rescíscere*
Nomen meum, vt vocaret me meretriculam?
B. *Tuné vetulam me lenam?* S. *tun' meretriculam*
Me autem? B. *facessant verba isthæc & nomina.*
Quanquam iam dudum nos ita comparauimus,

Vt haud immeritò in nos isthac nomina competant.
S. *Eheu.* B. *Quid lachrymas? mea tu.* S. *quid fleam rogas?*
Quæ quidem habeam talem virum miserrima.
B. *Qualem autem?* S. *quasi non noris tu Philemona*
Meum. B. *noui illum, & durum esse admodum scio.*
Sed hoc malum est tibi mecum, & cum alijs plurimis
Commune; proindè æqui boniq; consule
Communem sortem. S. *at hic meus præ cæteris*
Austerus est: truculentus: æris prodigus:
Lusor: bibax: nec coniugem me respicit.
B. *Istud profectò nobis vitium est maximum,*
Vt suspicemur semper esse miserrimam
Nostram vicem, si paululùm quid modò animo
Ægrè est, vel ipso cum Codro te compares.
Fuisse miser prouerbio qui dicitur,
Semper erit, quare te magis miseram putes.
Tu si penitiùs singularum inspexeris
Vitas & fortunas nostras, mea Susula,
Næ plurimas inueneris tui ordinis
Hinc alias, & miseras forsan te quoq; magis.
S. *Heu, tu vidêre mihi parùm cognoscere,*
In quo loco sint constituta sint res meæ.
Neq; satis nouisse virum te meum arbitror,
Qualis sit, & quàm asperrimas habeat manus.
Sed quî tu nouisse potes, quæ non senseris?
Ego autem sensi misera iam plus millies.
Et optimè calleo. B. *Quæso te, quoniam manus*
Viri exactè callere te dicis tui,
Describe nobis istas verbis paululùm.
S. *Non molliores sunt, quàm durus est lapis.*
Rigidæ, asperæ, crassæ, osseæ, crudæ, horridæ.
Sed istos nequeo tibi satis describere,
Nisi sentias ipsa, & sic tu quoq; calleas.

B. *Quin*

B. *Quin malo, quàm experirier, tibi credere.*
Habeo enim ipsa quoq;, qui me tundat fustibus.
S. *Ille meus autem fustibus non opus habet,*
Cùm pugnos habeat tàm duros, tamq; validos,
Quibus caput & humeros ferit, haud secus meos,
Quàm ferrum qui versat super incudibus, faber.
Si tuber est iam corpus ictibus meum,
Nihil illi tamen adhûc dolet ferrea manus,
Vt posse credas mallei illa vti vice.
B. *Tu forsan haud caues, ne causam prebeas?*
S. *Quid caueam? dictum ac factum: cùm minimè puto,*
In mala pugnus hæret continuò mea.
Si verbulo tùm, cur me cedat, conqueror,
Mox geminat, ac si non causam rogauerim,
Sed vt miseram verberibus afficiat nouis.
B. *Hac parte te feliciorem iudico*
Tamen, quòd manibus cæderis, non fustibus,
Vt ego. S. *Tùm si vapulare manu felicitas*
Videtur tibi, velim te felicissimam.
B. *Quàm nunc diu est, quòd primùm cum viro tuo*
In castra discessisti? S. *si superstite*
Me rediet ver nouum, annus nuptam tertius
Excipiet. B. *in patrijsné nupsisti ædibus?*
S. *Non. sed apud ciuem quendam in vrbe tum fui.*
Domus, vbi habitabam, erat taberna publica.
Illûc quotidiè ventitare vir meus,
Mihi blandiens, vt nuberem sibi ambiens,
Rogans, & montes aureos mihi pollicens.
Ego victa blanditijs illius, & simul
Pertæsa iam, quæ facienda quotidiè erant,
Operas, assensi: placuit: facta nuptiæ.
Etenim quæ nostra militiæ esset miseria,
Nisi experirer ipsa, credere nolui.

B. *Sic*

B. *Sic ergo deîn abijſti in caſtra cum viro?*
S. *Sed quantò mihi ſatius erat, mea Barbara,*
Domi manſiſſe me mea: cœnacula
Verriſſe: fornaci dediſſe operam & foco,
Et matris, aut dominæ faceſſiſſe monita?
Quàm ſic ſub dio miſerè vitam degere:
Sitire & eſurire: ardere & algere: Scazon.
Præſentem ſingulis momentis cernere
Mortem: à viris inſuper habere peſſimis
Modis. B. *Certè quæ noſtra nunc proteruia eſt,*
Poteſtatem hanc ſi nobis det Deus aliquis,
Vt in eandem redire fortunam & ſtatum
Nobis liceret, ſicut olim viximus,
Tamen libertatem non poſſemus pati,
Et denuò in aliud nos abijceremus malum.
Etenim vide, quæ nos agat dementia:
Principiò cùm iam veniunt anni puberes,
Non viſum eſt nobis deſidere domi ampliùs.
Quin volumus ad ciuem dari aliquam, vt ſcilicet
Diſcamus familiarem rem conſtituere.
Hîc vbi ſatietas nos cepit, diſcedimus
Aliô, mox rurſus aliô: cauſas fingimus:
Domina difficilis eſt: petulantes liberi:
Herus tenax. Deîn ſi pertæſæ omnia ſumus,
Hûc animum tandem, tanquam ad portum, appellimus,
Et inuenitur vir, cui nubamus: Etenim
Quid ſeruias ingratis, & te maceres,
Vbi ſi quid dederis commodi, nemo tamen
Retribuat, ex præſcripto facias omnia?
Quin ſatiùs eſt curare te propriam domum:
Tibi viuere; & quicquid facias, tibi facere.
Sic in fingendis ſumus ingenioſiſſimæ

Noſtrîs malis, & nuptiarum commodis.
Præſertim ſi nobis amator contigit,
Iſthac ſua, qui exaggeret facundia.
Tùm verò mirum iam placemus in modum
Nobis ipſis, idq́; triumphamus ſeriò,
Quæ talem nactæ ſimus amaſium quidem.
Et omnia nobis iam videntur aurea.
Vbi voti compotes factæ & nuptæ ſumus,
Tùm pòl miſeræ experimur, quid diſcriminis
Sit inter nuptias, & vitam cælibem.
Hîc adeò, quas ne ſomniauimus quidem,
Miſeriarum nos cumulus ingens excipit:
Supellex curta: procuratio domus
Laborioſa: æris alieni granditas:
Accepta damna: ſobolis educatio:
N B. – – ∪ – ∪ ∪ – – – ∪∪∪ ∪∪
Et quæ nos macerant, ſexcenta alia mala.
Hæc vt ſunt per ſe dura, ſic duriſſima
Fiunt, ſi quando durior vir contigit:
Potator; rei familiaris negligens:
Vxoris oſor, verberator, carnifex.
Tùm ſcilicet iſthæc naſcitur dira oratio:
Quis malus ad nuptias me genius compulit?
O vtinam nunquam viſus eſſes mihi, neq;
Me dicta fraudulenta feſelliſſent tua,
Neq; in hanc miſeriarum miſera voraginem
Eſſem redacta. Tùm demum verſa vice
Malè execramur nuptias, & laudibus
Adusq; cœlum cælibatum attollimus.
S. *Vera hæc profectò, quæ dicis, ſunt omnia.*
Et exemplum de me ipſa mihi capere licet.
B. *Nunquid mentita verò tibi videor?* S. *nihil.*

Sed,

Sed, quaso, finem orationis fac tua.
Nam vereor ad nos postmodum ne transeas,
Quarum miserias, qua istarum excedũt modum,
Si tu pariter inceperis describere,
Et viuis pingere, quod potes, coloribus:
Non potero me iam continere, quin fleam.
B. *Vnum hoc, mea Susanna, reticere nequeo:*
Quicquid malorum nobis, dum castra sequimur,
Euenit, id nostro maximo merito euenit,
Quippe petulantia pœnas nostra damus.
Nam cùm per Sacramenta sacratissima,
Perq; Elementa maledicere ex nostris viris
Didicimus: post cum ijsdem discimus etiam
Cruces & passiones tolerare meritò.
S. *Ita me Deus amet, vt ausculto tibi perlubens,*
Nostra recensenti infortunia & ineptias.
Nam licèt audire te dicentem bona aliqua
Malim: tamen voluptas solet esse miseris
Quædam, considerare secum miserias suas.
Sed nequeo tibi diutiùs hanc operam dare.
Vir enim mihi quærendus est. B. *vbi is est?*
S. *Ideò me quærere dico, quoniam nescio.*
B. *Tu illum, quia cessat, aut amare cogitas;*
Aut ipsum amari; aut potare, aut animo obsequi;
Illi benè esse soli, cùm tibi sit malè.
S. *Nescio, quid rerum nunc agat, nisi*
Quòd reperisse illum Cæsarem nouum audio,
Et illum iam sectari. B. *Quæso te, mea*
Susanna, quid de isthoc; quem dixisti modò,
Fertur nouo Cæsare? namq; & ego inaudio
Nonnihil de hac re; S. *nescio, nisi quia viris*
Suus est Rudolphus Cæsar, iste scilicet

Noster erit, & nos defendet contra viros
Nostros, vt ille aduersus hostes subditos.
B. *Credo. nam cui sit aliâs vsui, haud scio.*
S. *Et iura dicet nentibus, & lotricibus.*
B. *Et dirimet vetularum graues discordias.*
S. *Ita quidem puto mea Barbara. sed quô nunc abis?*
B. *Quô tu?* S. *Iam dixi tibi virum me quaerere.*
B. *Tecum ibo, nisi est molestum.* S. *imò gratissimum.*

Actus IIII. Scena I.

Henricus. Albero.

Senarij.

DEVM *immortalem, Albero, quid narras mihi?*
A. *Quod audis.* H. *Quàm grande facinus?* A. *ne maximum.*
H. *Sed ain' tu; Fridericum se dicere Caesarem?*
A. *Ita perhibent.* H. *Qui vita iam dudum sua est*
Defunctus? A. *scilicet.* H. *iocularem audaciam*
Vide. sed iste quid tibi videtur hominis
Quaeso? A. *scelestus, facinorosus, improbus.*
H. *Imò nequam omnium nequissimus, hominum*
Execrabilis impostor, & nefarius,
Cui terra dehiscat, iudicio meo quidem
Dignus. Etenim quot mala citò ex hoc publicè
Oriri posse credis? nisi maturiùs
Eatur contrà, & hominis audacia, dum adhûc
Recens est, viribus opprimatur omnibus,
Priusquam spacio & tempore furori dato
Inualeat, & agrè excindatur deinceps malum.
A. *Miror, quid tantum persuadere potuerit*
Furorem homini, vt apparet, ex loco infimo,
Vt faceret, quod iam princeps nullus audeat

Facilè

Facilè. H. Ego verò miror hoc multò magis;
Non deesse, qui maleferiato homini fidem
Etiam habeant, seq́ imperio eius scilicet
Subdant. Qua in re, quàm multa faciunt perperam?
Nam primùm, quod grauissimum omnium est, datam
Legitimo Cæsari, & domino suo fidem
Frangunt, fiuntq́ periuri, quod haud
Inultum iusta Numina relinquunt scelus.
Deinde, quantum in se est, virtutem debito
Deturbant solio: scelera reponunt in locum:
Malos malè promouent: negocium bonis
Facessunt: pacem turbant publicam: bona
Impediunt patriæ; & tandem malè pereunt.
O homines, ô hominum mores, ô tempora.
A. Quantum est vbiq;, prò Deûm atq; hominum fidem,
Quantum est stultorum, Henrice? iam pro Cæsare
Vel nebulo recipitur. quid non feret dies?
H. Profectò quales sunt mores hominum hodiè,
Speranda nulla iam non est ineptia.
Vel ex orco videntibus & scientibus
Hominibus, dæmon aliquis cum fallacia
Prodeat, & putidissimo mendacio.
Tamen suos inuenerit asseclas quoq;,
Quibus ego crediderim persuadere vel hoc
Posse, vt nigrum album, & album nigrum existiment.
Quid hoc enim aliud est: nebulonem perditum
Prodire, qui affirmare non dubitet, eum,
Qui iamdudum ætatem mortuus est, viuere,
Et illum sese esse, ac mendacij sui,
Quod vel cuiuis manibus palpare liceat,
Assertores habere? A. Sed nunquid putas,
Istos rem tàm manifestè falsam seriò

Credere, nec aliquâ fraudem persentiscere,
Ego neminem tàm stupidum, aut vecordem arbitror.
H. *Non dubito, quin hominum istorum pars maxima*
Dolos videat, & contra conscientiam
Mendacium foueant, cupiantq; decipi,
Magis id adeò, quia nouandis rebus student,
Et vt Imperatori Rudolpho incommodent,
Quàm vt obsequantur illi, quem sibi eligunt.
A. *Monstrosa, Henrice, hominum ingenia narras mihi.*
H. *Atqui ita se res habet. scin' quid facto opus*
Nunc sit? A. *Quid ergo?* H. *eamus hinc ad Cæsarem,*
Eiq; rem hanc omnem narremus ordine,
Vt maturè remedium huic inueniat malo.
A. *Eccum tibi. ipsus opportunè huc aduenit.*

Actus IIII. Scena II.

Rudolph. Henric. Albero.

Senarij.

I*Am dudum, Henrice, cupiebam te mihi dari.*
H. *At nos te quæsituri eramus iam modò.*
R. *Cuius rei gratiâ, aut quid me vultis? cedò.*
H. *Apportat hic tibi nuncium minimè bonum,*
Et cuius ego te, nisi cogat necessitas,
Participem inuitus sanè fecerim. R. *quid est?*
Rectáne sunt omnia domi? H. *de illis benè quidem*
Speramus. R. *timui, ne nouum infortunium*
Aliquod familiam, dum absumus, turbauerit.
H. *Vereor, ne grauius hoc sit, quàm domesticum.*
R. *Ain' tu grauius?* H. *verò grauius: non enim,*
Si naue submersa in Rheno tibi filius

Perijt,

Perijt, dolorem tantum gignere potuit
Patri, quantum Imperatori parere queat
Euersi regni miseranda facies. R. *Deus*
Auertat omen. Sed quicquid id est, expedi
Actutum, nec suspensum me tene. H. *nouum*
Tibi, Cæsar, bellum surgit, bellum inquam nouum,
Quod tu credere vix possis. R. *quid belli? cedò.*
An videor bellis nunc quoq; defunctus parùm?
An in astu venit? aliud ex alio malum.
Sed vndè nobis oritur bellum istud nouum?
H. *Non à Rege aliquo, non à Principe aut duce,*
Sed à fece hominum, homine profligatissimo.
R. *Hoc sanè nobis veniet indignum magis.*
Sed tu quin verbo dicis, quid sit? H. *audies.*
Tu dic Albero. A. *dicam, quæ mihi dixerant.*
R. *Mirabor, si quisquam de quoquam inaudiam,*
Ex vsu quod sit commodoq; publico.
Sed quicquid tandem est, dic, & dic compendio.
A. *Ita faciam. hoc modò præfari mihi liceat:*
Arbitror te nouisse, qui Germaniam
Omnem rumor iam dudum peruagauerit,
De Friderico, antecessore tuo, Cæsare.
R. *Memini. nam nugiuendæ quidam viuere*
Hunc somniabant. A. *tenes. sed scin' quô euaserit?*
R. *Scio. iam inuentus est, qui stultam fabulam*
Confirmaret, & esse illum sese diceret.
A. *Id quoq; tenes. Sed nequicquam ego narro tibi,*
Siquidem priùs omnia iam resciuisti. R. *nisi*
Sit aliud quippiam, quod tu mihi nuncies.
H. *Hoc ipsum erat, cuius tanto auebamus opere*
Te certiorem facere. sed age, dic mihi,
Num diuinaris hoc, an verè sciueris?

 R. Reue-

R. *Reuerâ inquam sciui.* H. *sciuistiné obsecrò?*
R. *Sciui. Nam dudum mihi dictum est, & literis*
Ad me quorundam perscriptum etiam, & nescio,
Quid tibi sum oblitus hodiè, ac volui dicere.
H. *Certè, quia tanti te oblitum negocij*
Dicis, vidêre mihi rem parui pendere,
Et haud considerare, quot mala publica
Et grandia maleferiatorum audacia
Parturiat. R. *Non video, quid pertimescere*
In hac de re debeam. H. *obsecro te, non vides,*
Si impostor ille, quod vereor, ne nunc quoq;
Factum sit hominibus etiam persuadeat,
Vt vera credant esse, quæ illis prædicat;
Quanta secutura sint mala, & quàm atrocia?
Te bellum: patriam luctus, & dolor: bonos
Metus: malos fiducia. túne hæc non vides?
R. *Hæc tu fore autumas, sed ego spero meliùs.*
Hominem enim ipsum, si furijs rumpatur etiam:
Tamen id effecturum solum nunquam, scio,
Vt mihi negocij quicquam facere queat.
Tùm verò, quod tu malè times, ne hominum sibi
Conciliet animos, quorum præsidio & ope
Instructus, excitare possit quippiam
Turbarum, id nihil est. quod facilè ostendero tibi.
H. *Quî poteris?* R. *facilimè. nam nemo tàm stupidus est,*
Nisi sensu careat humano, qui friuolas
Istas moretur nugas. vel aliquis sciat
Numerare saltem, deprehendet mendacium.
Etenim qui ritè supputabit tempora
Et annos, quos Fridericus ille præfuit
Romano imperio: item quos habuit, antequam
Cæsar crearetur: tùm interregni quoq;

Diuturni

Diuturni ſpacium: & annos poſtremò meos,
Quos regni faſces gero: facilè iam intelliget
Illum non poſſe viuere. H. *vt vt hæc ſunt: tamen*
Iſte clientes ſuos habere dicitur.
R. *Potuit hoc fieri, vt, qui delectantur nouis*
Rebus, quidam ardeliones ex ignobili
Vulgo ad gratam ſe conuerterint fabulam.
Sed iſtud quod mihi creabit periculum?
Dum modò nullus adhûc ex regni optimatibus
Cum illo faciat. Vulgus quod temerè ſuſcipit,
Mox rurſus, vt varium eſt, vbi cepit ſatietas,
Deſerit, & paulatim ſponte remittit animos.
H. *Sed qui tu ſcire potes, an non & Principes*
Viri huic adſtipulentur etiam fabulæ?
Profectò, vt hæc ſunt deplorata tempora
Nuſquam ſatis tuta fides eſt, & omnia
Præmeditari, & ab alta quadam quaſi ſpecula,
Priuſquam eueniunt, quæ poſſunt contingere,
Iam præuidere animo, prudentis eſt viri.
R. *Eſto. ſed qui tibi nocere nequeant, malos*
Contemnere: de bonis benè ſperare reliquis,
Nec propter leuiorem aliquam cauſam omittere
Præſentem occaſionem, vbi te plus commodi
Daturum ſperes, magis eſt prudentis viri.
H. *Modò ne fallant bonæ te rationes tuæ.*
R. *Modò tu deponas ſolicitudinem tuam*
Inanem. H. *agè, depono, quando ſic iubes,*
Quantumuis vereor, ne vſus ferat, vt memineris
Aliquando dictorum meorum. R. *non erit.*
Nam ſi maximè contingat, vt maior aliquis
Opinione mea tumultus inundet hinc,
Tamen vel quemuis Principem ſpero vicem

Sustenturum meam, & malorum audaciam
Interuentu mox profligaturum suo.
Nam videor etiam de illis, qui pridem mihi
Aduersabantur, nunc sperare satis benè
Debere..H. Certè vel damno tandem suo
Nonnulli sapuisse, nisi plus sint, quàm Phryges,
Debent, didicisseq́; datam non fallere fidem.

Actus IIII. Scena III.

Nuncius.

Troch.tetram:catal:

Verum istud verbum esse, quod vulgò dicitur ab omnibus:
Scilicet facundum comitem pro vehiculo esse in via,
Ipsa re satis nunc comperio. Nam sermones tui,
Quos in hoc itinere iam, quod nobis est ad Cæsarem,
Ex mandato heri nostri, Coloniensis præsulis,
Aduersum me habuisti, mirum, quàm me delectauerint,
Idcirco etiam, quod tu postulas, vt exponam tibi,
Et repetam altiùs, quomodo Rudolphus à septemuiris
Cæsar electus: postea Aquisgrani in conuentu ducum
Plurimorum inauguratus sit: sanè faciam lubens.
Cùm excreuisset nunc ad annos vsq; viginti duos,
Plusúe aliquantò, interregni spacium deploratissimi.
(Nam neq; Imperatoris Friderici filij duo
Conradus & Henricus: neq; Landgrauius Turingiæ
Henricus: neq; Vvilhelmus comes Hollandiæ: neq;
Alphonsus rex Castiliæ: neq; item Richardus Angliæ,
Qui seni sex vicibus electi sunt à septemuiris
Succedanei, habenas regni consecuti sunt.) Papa

Non

Non cessauit Electores solicitate literis,
Hortariq; vt rebus imperij consulerent naufragis,
Et legitime iam tandem eligendo operam darent nouo
Caesari: ni faciant, se, quod muneris foret sui,
Prospecturum Christianae Ecclesiae & Reipublicae,
Ac eum daturum Caesarem, qui moderari queat
Imperij cum dignitate habenas. Ergo Principes,
Metuentes, ac fortè ius suum eligendi amitterent,
Conueniunt frequentes Francofurti: rem deliberant,
Admodum dubij, quem Caesarem in tantis Reipublicae
Fluctibus legerent potissimùm. Nam ea tùm facies erat
Rerum in Italia & Germania, vt videretur magis
Nonnullis fugienda, quàm expetenda regia dignitas.
Tres autem tùm nominabantur duces prae caeteris
A Meinhardo comite Tyrolēsium viro grauissimo,
Qui totius regni credebantur conuulsum statum
Sanare, & in integrum restituere posse maximè:
Vnus ex illis erat Bernardus dux Carinthiae;
Alter Albertus comes Goritiae; sed tertius
Ipse Rudolphus noster. Cùm Principum arbitria,
Studia & vota rursus in diuersa paulatim hîc quoq;
Abitura viderentur: Ludouico Palatino, licèt
Aduersanti primùm, ius omne eligendi deferunt;
Vt quemcunq; nominasset is, placeret omnibus.
Ille suscepta, quamuis inuitus, hac prouincia,
Atq; re deliberata secum maturè satis,
Tandem Rudolphum Habspurgum Imperatorem pronunciat.
Habspurgi nomen dicentis ab ore arripiunt caeteri,
Habspurgum faustis ingeminant acclamationibus.
Interea dum isthaec aguntur in Francofurdensibus
Comitijs; Rudolphus occupatus erat Heluetica
Expeditione, armisq; Rauricorum Augustam hostilibus

Vrgebat,

Vrgebat. Nihil ergo tale cogitanti nuncium
Regulus quidam adfert stirpe natus Pappenheymia,
Henricus nomine, primumq; ipsum salutat Cæsarem.
Cùm vix huîc & stelligeris quibusdam gratulantibus
Patrono suo, qui à Psittacis Basilea pulsi erant
Tunc, fides haberetur; Burgrauius superuenit,
Adferens secum diploma decretumq; Principum.
Agnoscit iam tandem Rudolphus voluntatem Dei,
Et regni fasces, vt qui fato noluit contendere,
Ad se delatas, eo, quo par erat, animo accipit.
Pace deinceps inita, & rebus compositis cum præsule
Rauricorum, Aquisgranum Imperator contendit nouus.
Illîc regalis corona verendo capiti imponitur
Ritu consueto & solenni. Cùm iurarent Principes
In verba Imperatoris, nonnulli, vt ne facerent idem,
Tergiuersari, atq; monita detrectare cœperant
Initiò, sic hoc dicentes: nobis iam non integrum
Est iurare; quippe non pauci, quos conueniebat hîc
Vnâ adesse nobiscum, desiderantur. Tùm quoq;
Ad manus nullum videmus esse sceptrum Cæsari.
Hîc Rudolphus correpta, quæ propè erat, crucis imagine:
Hoc, inquit, sceptro, per quod salus humano reddita
Generi, & regnum restitutum est cœlicum exulantibus,
In meos immorigeros, & infideles subditos
Vtar. hac diuina Cæsaris voce attoniti quasi
Principes exurgunt, & venerando figunt oscula
Signo, fideiq; Sacramenta iam lubentes debita
Dant omnes. Atq; hac ferè memini, quæ exponerem tibi
De Rudolphi electione, Cæsaris nostri, viri
Tàm prudentis & pÿ, quàm strenui & fortissimi.
Qui licèt visus erat vnus omnium dignissimus,
Cui reliqui parerent Imperÿ Romani totius

Inco-

Incolæ; tamen nunquam non habuit æmulos suos,
Adeò vt iam tandem, vel hic impostor etiam emerserit,
Qui non in dubium vocari electionem postulet
Illius, sed irritam & nullam omninò facere nequiter,
Et Cæsaream dignitatem sacrilegè spurcissimus
Ipse sibi non erubescat arrogare, scilicet.
Quod adeò properamus illi nunciare. sed viden'
Tu illum cum comitatu, an non is sit quem dudum quærimus.

Actus IIII. Scena IIII.

Rudolph. Henric. Nuncius.

Tetra. iamb. acatal. & troch. catal.

Certè quas à Coloniensi præsule modò literas
Accepi, dubium, si verum fatendum sit, quodammodo
Me reddunt, ac in biuio quasi me constituunt, vt nesciam,
Quid planè credam, & ne contemnem ea, quæ dudum dixti mihi.
H. *Profectò, Cæsar diue, res hæc maturo consilio opus,*
Vt iam antea dixi, habere videtur. Nam quicquid scripsit tibi
Vir ille princeps, haud sanè temerè scripsisse putauerim.
Sed eccum, qui contendit hûc ad nos, virum, in aula præsulis
Hunc etiam me vidisse memini. non dubito quin nuncium,
Ab illo missus, de negocio hoc tibi apportet nouum.
R. *Ain' tu sodes: Agrippina nunquid colonia venis?*
N. *Scilicet legatus ab Archipræsule, domino meo*
Ad te missus. R. *quid est, quòd hûc te mittere voluit? cedò.*
N. *Officij sui putabat esse, si qua cerneret*
Fieri, quæ minùs decebat inter regni limites,
Eius te monere, cuius scire plurimùm interest.

Proinde

Proinde quod & nuper tibi admodum perscripsit literis
Nos eadem de re nunc ad te venimus nuncij,
Vt vel ex nobis iam, si nondum fortè satis omnia
Aut aliundè, aut ex heri nostri, quas ad te de hac re dedit,
Literis, quæ facta sunt, cognouisti, cognosceres.
Nam dum te sedere, & res agere alias hactenus videt,
Scilicet nescire te, quæ fiant, etiamnum putat.
Nec fidem tibi fecisse literas istas suas,
In quibus tùm, vt impostoris istius audacissimi
Machinas refringeres, dolosq; malos retunderes,
Est hortatus, vtramq; Rheni qui ripam nunc obtinet
Insolens, & ad quem concursus fit maior in dies.
Nam præter Columbariam, Nouesiam, VVezflariam
Alia quoq; se dederunt homini iam non pauca oppida.
In quibus locis conuenticula isti nunc habent sua.
Conuocare enim hactenus solet, tùm cæteros suos,
Ascitam sibi turbam, tum verò principes quoq;
Quotquot obliti, quam iurarunt tibi, fidei suæ,
Fraudatoris istius partes sequuntur pessimi.
R. *Ain' tu Principes?* N. *sic aio, Cæsar.* H. *audin' tu modò?*
R. *Hominum fidem, quàm mihi inopinatum hoc, contraq; spem euenit.*
Qui semper & contempsi maleferiati hominis audaciam
Hactenus, & quæ mihi sunt dicta de illo credere nolui?
H. *At ego sciebam haud nihil esse; & animus meus semper mihi,*
Nescio quid ingentis præsagiebat, orituri hinc, mali.
Quapropter & dudum te monui, & nunc admoneo maximè,
Et abs te flagito, ne cunctère, ne rem tantam differas
Diutiùs, sed sceleratorum hominum furorem reprimas:
Dissensiones diluas: ab intestinis patriam
Purges malis, & æstimationi consulas tuæ.

N. *Ita*

N. *Ita nimirùm, Cæsar, faciendum videtur, nam nisi*
Aduentus tuus perterreat istos, atq; dissipet
Conatus eorum, dùm imparati adhûc minùs valent,
Postmodùm iam non vnus tibi faciet negocium,
Sed, quod nunc facit, sibi adiunctis alijs quàm plurimis,
In discrimen & periculum aliquod te conabitur
Adducere. Namq; ad defectionem spectant non modò
Rheni in vtraq; ripa hînc accolæ, sed cætera quoq;
Pars maior Germaniæ, quos inter haud postremus est
Burgundus, qui copijs illum iuuat & pecunijs.
R. *Quid ille? qui fidem promiserat debellatus mihi,*
Et imperij clientem se professus Cæsari mihi
Se subdiderat: Id mutauit, quoniam me immutatum videt?
Itáne obstinatè operam dare constituit, vt officiat mihi?
Sed quod me in egregios istos sit facere dignum inuenero.
Abite vos hînc ergo iam nunc illicò, atq; præsuli
Renunciate vestro, me, quæ opus videantur, omnia
Facturum dehînc. At vos hûc omnes intrò me sequamini,
Et quid porrò vos in negocio hoc velim, cognoscite.

Actus IIII. Scena V.

Philemon.

Senarij.

Audiui in concione non pridem sacra,
Ad quam pertractus inuitus ab alio fui.
Fugere enim soleo aliâs eiusmodi loca,
Vbi tot simulachrorum me laruæ territant,
Tùm verò longo isti viro fido minimè,
Quem Christophorum vocant, Polyphemum ego dixerim,

Qui

Qui stipite ante fores armatus exubat,
Et puerum, quem rapuit, miserum gestat humeris,
Adde, quòd ipsum ædificium est ruinosum & vetus,
Vt sit periculum, ne quando corruat,
Et concionem miseram miserè omnem opprimat.
Discrimen hoc, vt militem fortem decet,
Nunquam subibo. Audiui nuper, inquam, ego
Pro concione sic dicentem: hîc est bonum
Habitare, faciamus tria tabernacula:
Quæ nescio, quomodo postea distribuerit,
Et ad quos ille sensus sibi distorserit.
Mihi sanè interpretatus visus est malè,
Vt omnia ad suas isti sententias
Trahunt. Nec facilè vnquam quicquam vel dixeris
Vel feceris, quod ij non arripiant sibi,
Et tragica de cathedra voce declamitent;
Insulsum, ita me Iuppiter amet, hominum genus,
Quibus, nisi nos scortabimur, potabimus,
Et cætera, quæ solemus, designabimus;
Iam nihil erit, quod auditoribus suis
Oggan niant. Nunc quando ita comparata res
Est, vt nisi nos pergamus facere strenuè
Ea, quæ facimus, illi officium facere haud queant;
Age, hoc illis operæ dabimus, nostrúq; ita
Flagitijs concionandi materiam eis
Præbebimus, ne esuriant inopes postmodum.
Nam nulla ipsis restaret ars, qua quærerent
Victum sibi. sed dicat aliquis: Quid tibi
Cùm theologastris? valeant isti quidem.
Ego more meo viuam, viuant illi suo.
Sed interim dum inuehor in istos, longiùs
Ab instituto iam sum digressus meo.

Ergo

Ergo redeundum illûc est, cuius gratiâ
Sermonem hunc occepi. Tria tabernacula
Nimis inquam exædificari illic nobis velim,
Vbi tàm habitare iucundum est, tamq; volupe.
Vnum Friderico ego tribuerim Cæsari,
Quod magnificum, altum, splendidum esse oporteat
Mihi alterum exornatum & illustre pariter,
At tertium cui tribuam? cui nam? iam scio:
Habspurgio dederim illud aduersario
Nostro. Idq; squalere tenebris & sordibus
Velim, & ad postem catena religari hospitem.
Solus enim obstat nostris iste voluptatibus.
Atqui cognoscite, ô populares, quàm benè
Functus meo officio videri debeam,
Si sic, vt dixi, distribuam. Friderico honos
Quin debeatur primus, nemo est, qui neget,
Nisi sensu careat, aut illum non nouerit,
Adeò venustus est, & natus gratijs,
Tanta rerum omnium vndiq; copia affluens,
Vt mira res possit videri cuilibet,
Vndè tot ac tanta comparentur huic opes.
Vel nuper admodum, quot auri sarcinas
Recepit, di boni? haud diu est, quòd contigit.
Atq; adeo eius rei iam meminisse me iuuat:
Hospes, apud quem tum victitabat sordidum,
Cœperat instare, & vt satisfieret sibi
Petebat: Tùm Fridericus illi: quid hominis
Es tu? aut quales nos esse tandem existimas?
Anne parùm certo debitori te putas
Tua credidisse? aut me, qui Cæsar sum, fidem
Falsurum suspicâre? Cùm dictis nihil
Ille moueretur, sed adeò importuniùs

Exigeret iam, nec ferri posset ampliùs;
Age fiat, ait, certum est satisfacere tibi.
Volo cras manè extra mœnia te conferas,
Et quos ibi peregrinos sarcinas graues
Secum vehentes aduenire videris,
Adduc ad nos hûc illicô, vt monstrem tibi,
Soluendo adhûc esse Imperatorem tuum.
Paruit hospes, & vt creditores assolent,
Tempore benè obseruato, cum crepusculo
Primo, accipiendæ valdè auidus pecuniæ,
Domo exijt, portamq́; monstratam petit,
Et optatos auri opperitur baiulos.
Moratus illîc haud diu, redijt domum
AEthiopibus comitatus sarcinarijs.
Depositi fasces aperiuntur illicô,
Hînc tantum nostris fulgur illuxit oculis
Prædiuitis auri, vt me penè occæcauerit.
Oculis & animis perlustramus omnia.
Atq; hîc aliquis: haud tantos, inquit, regia
Crœsi thesauros Victori Cyro dedit:
Alius item: haud Alexandro capta Babylon.
Ego verò exclamo tritum illud Germanicum:
Huî, iam tandem appulit isthic cum pecunia.
Vt cœpimus aliquantò esse attoniti minus,
Cuiæ sint hæ diuitiæ, & vndè quærimus?
Tùm noster infit: Ex Æthiopia hoc mihi
Affertur aurum, quantum id est, vbi olim ego
Deposui, ne simul omnia perirent mihi,
Postquam semel me oppreßit infortunium
Belli, viresq́; ad Parmam ceciderunt meæ.
Nunc vtar instrumentis hisce ad pristinam
Mihi dignitatem recuperandam, & in ordinem

Habspur-

Habspurgium istum redigam, qui superstiti
Fasces regni, præreptum it Cæsari suo.
Sic effatus gratantibus nobis sibi,
Et collaudantibus munera dat singulis.
Hinc adeò postea creuit illi authoritas,
Vt Cæsarem esse, persuasum sit omnibus,
Nec nobis tantùm, sed principibus quoq; viris,
Qui maiore in dies ad illum confluunt
Numero. Cum his consilia communicat sua,
Fecitq; decretum hoc, quod ego nunc exequor.
Neq; enim alius ad capessendam hanc prouinciam
Me dignior illi visus est aut aptior.
Vt qui ad nutum eius omnia facio dicoq;.
Atq; adeò maturandum est mihi, vt in tempore,
Quod vult, atq; vt vult, expediam illi gnauiter.

Actus IIII. Scena VI.

Albero. Philæm.

Senarij.

T*Ace sis, omnia nos tibi parata dabimus,*
Et faxo, nulla fiat in nobis mora.
Ph. *Credo equidem me non speratum aduenturum ei.*
Verùm quid hoc ad me? dum Friderico modò
Officium & diligentiam probem meam.
Sed neminem mihi, postquam hûc veni, obuiam?
A. *Dic dùm miles, vel quisquis es, quid hîc tibi*
Negocij? Ph. *quis tu hoc responde mihi:*
Vbi Rudolphus vester est nunc? A. *scilicet.*
Ph. *Quin dicis, quod rogo?* A. *quid cum illo agas.* Ph. *tua,*
Quod nihil interest, percontari desine.

A. *Satis proteruè tu quidem.* Ph. *satin' hoc tibi est?*
Volo me ducas illûc, vbi Rudolphus est,
Dixi tibi. A. *nolo te, vt scias, dixi tibi.*
Ph. *Atqui nec opus erat, ego autem me ipsum moror,*
Cur non contempto hoc ipsemet me recipio
Hûc intrò iam? A. *quò proripis te? quin manes?*
Tibi inquam dico, mane. Ph. *retines me?* A. *non potes.*
Ph. *Quid prohibet.* A. *quia non moris hîc est, quemlibet*
Erronem ad Imperatorem admitti statim.
Ph. *Certè, nisi vos ignoraretis, qui forent,*
Tàm qui tecum nunc loquitur, quàm qui misit hunc,
Neq; erronem vocares tu, neque à suo
Conspectu arceret Imperator me tuus.
A. *Apparet scilicet, te magni nominis*
Virum à Monarcha orbis terrarum quopiam
Legatum hûc aduenisse, quò cum Cæsare
De rebus maximis consilia conferas.
Verùm age, licet tandem scire ex te, quid velis?
Ph. *Quid id exquiris tu?* A. *vt citiùs expedias tuum*
Negocium. Etenim non videbis Cæsarem,
Nisi priùs vndè aut quid veneris, is sciuerit.
Ph. *Atat iam scio, tu hîc ad dominum affectas viam.*
Audi ergo vndè veniam, & cuius rei gratiâ.
Vbi scies, domino referes scilicet tuo,
Vt vocer ab illo, si lubebit, postea.
A. *Ausculto. quid screas autem? quid ringeris?*
Ph. *Certè, quod dicendum hîc sit, inflati nimis*
Estis. A. *Bona verba quæso.* Ph. *sic aio. & tuus*
Rudolphus vsq; adeò sibi complacet,
Vt non satis ei sit, Bohemum maxima
Delesse clade, cuius ipse olim fuit
Aulæ magister, nisi iam Cæsaris quoq;

Medi-

Meditetur interitum, seq; in locum illius
Reponat, à quo fonte leuatus est sacro,
Et cui quondam seruiuit educatus ab
Eo. A.*magnum mihi crimen narras, ô bone.*
Ph. *Si vera sunt, quæ retulit Imperatori*
Astrologus olim, interroganti scilicet:
Cur exhiberet tantum honorem Habspurgio
Præ reliquis aulicis? vbi is responderat:
Videre se, magnos futuros posteros
Illius, atq; ipsum Rudolphum, Cæsare
Cum tota familia extincto, Germanicâ
Virtute potiturum Romanis fascibus;
Si, inquam, hæc ita fieri omninò in fatis erat,
Non inuidebamus ei lætum augurium,
Modò tempus expectaret ille debitum,
Neq; viuo adhuc appeteret regnum Cæsare.
A. *At ego, quid tu mihi narres, non intelligo.*
Ph. *Tu non intelligis?* A.*non. etsi quid velit,*
Subolfacio. Ph. *ausculta cognosces planiùs:*
Fridericus igitur Imperator seriò
Mandat Rudolpho vestro, vt, quam falsò induit,
Exuta Romani persona Cæsaris,
Ad se sine mora veniat subditus, fidem,
Quam debet illi, det & obedientiam.
Cætera meliùs ex ipsis, quas mecum fero,
Cognoscet literis. Scin' iam, quid venerim,
An nondum etiam satis? A.*vix dùm te intelligo.*
Sed scin' tu, quid tibi iam factu sit optimum?
Ph. *Quid?* A.*vt mox amoueas hinc te cum literis*
Tuis. Ph. *quid sic autem, ô metuende?* A. *credo enim,*
Te haud cupere fieri pensilem. Ph. *non sanè eò*
Legationem obiui hanc, hic vt pendeam.

A. Proinde, vt monui, facesse hinc iam nunc illicò,
Ne propter istas literas ex te quoq;
Longam mox faciat literam dominus meus.
Ph. Siccinè agitis? qui ad vos propter negocia
Mittuntur à Regibus, eos fraude & dolis
Circumuentos necatis miseros per nefas.
A. Si alia de re venias, sat tutus hîc eris.
Iam verò, quia ab homine nequam nequissima
Dicta impudentissimus hûc contra Cæsarem
Adfers, an non terdignus es suspendio?
Ph. Nescis tu, nescis, cui maledicas nunc viro.
Neq; litigatum ego tecum hûc adueni, vt scias.
A. Neq; pòl tecum mihi lubet. apage hinc ocyus.
Ph. Tun' me prohibeas, quò minùs negocium
Hîc transigam, quod me iussit Cæsar? abijt.
Ædepòl inauspicato hûc me pede contuli.
Nunc quoniam inanem hanc operam videor sumere,
Satiùs est ad dominum redire me meum,
Re infecta, quàm hîc capitis subire periculum.
A. Heus tu, iam, si vis, Cæsarem accedere licet.
Ph. At ego eò iam meditabar, vndè veneram.
Si verò, cuius gratia veni, id datur
Perficere, gratius est, & potiùs hoc agam.
Sed censen' istic etiam tutum me fore
De his, quæ dixti? A. nihil est, quod metuas. sequere me.

Actus V. Scena I.

Philæmon.

Senarij.

PRofectò quantum ego Rudolphum intelligo,
Non procul à nobis aberit infortunium.

Etenim

Etenim dum noster expectat videlicet,
Ad sese donec veniat alter subditus,
Atq;, vt petitum est, ditiones, quas poßidet,
Data fide iuratus acceptas sibi
Ferat, hic interea funestum bellum apparat,
Impreßionem in nos facturus, & minans
Interitum, qui Friderico adhærent, omnibus,
Quem nebulonem vocat, magnum, plagiarium,
Et ad ignem iam dudum ira poscit æstuans.
Ego si domum veniens, renunciauero
Hodiè, quid animi Rudolphus habeat, metum
Omnibus incutiam maximum nostratibus.
Sursum, deorsum cursitabunt: conferent
Consilia: digladiabuntur sententijs:
Rerum suarum satagent: angentur animi.
Tùm verò noster illos antesignanus
Cohortabitur, & in spem dictis eriget.
Interea hostis castra admouebit mœnibus.
Fridericus opponet se audacter, sat scio,
Voluntate suarum & præsidijs partium
Fretus. Quæ tamen eius spes & fiducia,
Vt sit tuta satis in tanto discrimine
Rerum, non possum non vereri maximè.
Istud enim hactenus vsu venire vidimus,
Vt qui se temerè factioni alicui adiunxerint,
Libidinis magis explendæ causa suæ,
Quàm recto aliquo consilio; ij mox denuò,
Vbi iam in turbida epithasi agitur fabula,
Pari leuitate recesserint, quà accesserant.
Quô res sit euasura, valdè ego metuo;
Nisi quod certum est, prospicere mihi, antequam
Iis circumuallet malis, quæ maximè

 Comitari

Comitari turbas istiusmodi solent,
Vbi iam spacium ad cogitandum non datur.
Hîc autem commodissima erit ars nautica.
Vt enim, qui in alto nauigant, contrarijs
Agitati ventis, cùm nequeunt resistere,
Ei vela sua vento dant, qui praeualet:
Sic & ego in vtramcunq; partem videro
Victoriam inclinare, ei applicabo me.
Si nostra erit victoria; hîc manebimus:
Sin penes illos; illûc nos quoq; transibimus.

Actus V. Scena II.

Pseudo. Philam.

Senarij.

ECquis me viuit hodiè fortunatior,
O superi? nemo hercule quisquam mortalium.
Ph. *Opinione citiùs hoc iter mea*
Confeci. Sed video dictatorem meum.
Ps. *Cui res adeò omnes cedunt ex sententia.*
Ph. *Vt iactat se? vt gestit? nescio quid laetus est.*
Ps. *Qui pridem faber eram domi ferrarius,*
Et è flamma petebam mihi cibum miser,
Repentè iam sum factus Rex Germaniae.
Ph. *Priùs hostem profliga, post epinicia cane.*
Ps. *Sic complaceo mihi, & hîc magnificè me effero,*
Qui tantas in me vires tanta astutia
Habeam, tantamq; mali potestatem doli,
Vt comminiscendo putida mendacia
Omnes fallam. Ph. *haud diu istuc gloriabere*
Forsan. Ps. *cùm primùm aggrederer hanc fallaciam,*

Mox tùm cateruatim veterani milites
Ad me vndiq; confluebant, qui Germaniâ
A bellis per Rudolphum pacatâ, sine
Stipendijs passim vagabantur in agris,
Rapinis assueti, haud verò laboribus.
Quærebant enim inopiæ & ignauiæ suæ
Præsidium apud me, & prædandi licentiam.
Ph. *Hoc, si nescis, consilium quoq; meum fuit.*
Non enim honoris tui causâ, sed commodi
Mei spe te secutus sum. Pſ. *tùm ciuium,*
Quotquot vel æs alienum habebant grandius,
Vel metuebant suorum pœnas criminum,
Vel aliâs oderant magistratus suos,
Omnes apud me se insinuabant protinùs.
Ph. *Sed stultus est, qui fidit in vulgo leui.*
Pſ. *Proceres ipsi, quibus cõueniebat malè*
Cum Cæsare, coniunxerunt se mecum quoq;.
Ph. *Suspecta nimis hæc est amicitia mihi.*
Pſ. *Horum animos largiendo, pollicendoq;*
Ita mihi deuinxi omnium, vt dicto ferè
Habeam audientes. Ph. *Dum dabis, morem gerent.*
Sed si quod des, nihil erit ampliùs tibi.
Iam pondere carebit tuum promittere.
Pſ. *Nunc decretum est, dare cuilibet, profundere,*
Quiduis pati, dum istos, vt volo, fingam modò.
Si deficiet, quæ nunc adest, pecunia
Ars hæc, quam didici, mox suppeditabit aliam.
Nam quas ex Africa aduectas mihi putant
Opes, meis habentes commentis fidem;
Eas ego omnes à familiari meo
Accepi spiritu? Ph. *ô artem pulcherrimam,*
Quam si mihi ex te nunc liceat addiscere,

Cæsar salutari, mox ipse postulem.
Ps. *His ego confisus præsidijs & artibus,*
Tantum molitus sum facinus, quod nunc eò
Vafrâ prouexi audaciâ feliciter:
Vt metuam iam, qui me præpediat, neminem.
Ph. *Ast ego propediem te docebo metuere.*
Ps. *Quis est enim, qui mihi queat resistere?*
Ego neminem scio. Ph. *at scies, vbi me audies.*
Ps. *Habspurgium fortaßè mihi quis dixerit,*
Cuius ego vni neq; reformido, neq; moror.
Ph. *Hic est, qui nostræ figet obicem audaciæ.*
Si contemnis virtutem, & robur illius,
Credam ego te contemnere posse Iouis fulmina.
Ps. *Mißis legatis illum ad nos vocauimus,*
Vt hîc se subijceret mihi, tanquam Cæsari
Legitimo, si faciet, quod ipsum postulo,
Iam salua res est, vicimus: sin respuet;
Cogendus erit mihi: sentiet qui vir siem.
Ph. *Bella, ita me Deus amet, deliberatio,*
Cui præter euentum suum nihil deest.
Ps. *Faciat modò, vt, quid sit facturus, mox sciam.*
Ph. *Tace sis. faxo, vt iam plura scias, quàm velis.*
Ps. *Atq; eius gratiâ Philæmon nunc meus*
Abest, quem spero rursus hîc breui affore.
Ph. *Iam tempus hûc adeundi.* Ps. *lupus in fabula.*
Iámne redijsti. Ph. *iam. sed namquid serius?*
Ps. *Imò satis tempori. sed num ex sententia*
Omnia? quid ait? facturúsne, quod ipsum volo?
Ph. *Facturus multa, quæ tu non speraueris.*
Ps. *Hoc responde mihi: venietné subditus,*
Fidem daturus Cæsari mihi debitam?
Ph. *Imò aderit tibi citiùs fortaßè, quàm velis.*

Sed magno nostro & præsente omnium malo.
Ps. *Apage sis, cum sinistro isthoc tuo omine.*
Ph. *Enimuerò si tu scias, quam rem paret.*
Ps. *Quam dic dum.* Ph. *perij.* Ps. *quid malum, perij? quasi.*
Ph. *Imò tu iam peris; ego autem dudum propè*
Perijssem. Ps. *pergin' perplexè mecum loqui:*
Perij: perij: quin dicis apertè, quicquid est?
Fuistiné illîc? quid responsi adfers? taces?
Ph. *Quid tibi ego multa dicam? næ parùm abfuit,*
Quin me suspenderet. Ps. *quis hominum? dic mihi.*
Ph. *Rogas? cliens tuus ille bonus & obsequens.*
Ps. *Quem tu mihi clientem narras?* Ph. *scilicet*
Ad quem legatum me misisti, Habspurgium,
Extrema qui nobis minatur omnibus,
Tibiq́; inprimis. Et vt coniicio, haud longiùs
Cum copijs ab vrbe hinc aberit. Ps. *siccine?*
Non præter opinionem hoc mihi nunc accidit.
Nam quid aliud de illo sperare debui,
Quem sciui, dignitatem haud velle amittere,
Quam semel adeptus est. verùm age veniat modò,
Congrediatur, & experiemur, vter plus queat.
Ph. *Istud quidem iam fiet: at ego suaserim,*
Quod ipsa postulat rei necessitas,
Iam nunc rectè prospicere nobis, antequam
Nos opprimat hîc: aliqua cauere, si id queas;
Sin nequeas hoc; in tutiorem mox locum
Profugere. Ps. *Iamné formidulosus, obsecrò, es?*
Ph. *Egóne? nemo est hominum, qui viuat, minùs.*
Sed quod cauere possis, stultum admittere est.
Ps. *Quietus sis, de hoc rectè mihi curabitur.*
Nam si minùs hîc videbimur defendere
Nos posse, conferemus nos VVezflariam,

Cui, præ reliquis, fido potissimùm oppido,
Tùm propter ipsius munimentum loci,
Tùm vel maximè, quòd homines istos nouimus
Propensis in nos esse animis. sed intus hæc
Deliberabimus. Tu sequere me. Ph. *sequor:*

Actus V. Scena III.

Institor. Senex.

Troch. tetra: catal:

Quô nunc vado? nunquid à recta deerraui via?
Vt di te perdant omnes, quotquot sunt, scelus, modis
Pessimus, qui perfecisti factionibus tuis
Inuisis, vt nunc iterum nobis negociantibus
Sit periculosum circumferre mercimonia
Oppidatim nostra. Sed obuiam mihi iam neminem
Hûc quenquam procedere, qui mihi, à qua deflexi, viam
Rursus commonstret, concedam ad dextram hûc, vbi quandam
Video, si quis illic me docere possit tramitem, *(domum*
Qui reducat ad viam me, quam requiro, regiam.
Heus, heus vos, heus, quisquis intus est in istis ædibus.
Heus vos, nemon' hûc tandem prodibitis? S. *quid vis tibi?*
I. *Vbi loquitur? salue pater.* S. *saluus sit aduentus tuus.*
I. *Obsecro te, mi senex, ne fortè sit tibi graue*
Commonstrare mihi viam, qua eatur Coloniam.
S. *Vbiorum Coloniam?* I. *sic aio.* S. *hâc non rectum est iter.*
I. *Sensi nimirùm me aberrasse. sed hùc me deflectere*
Ex via coëgit militum quorundam transitus,
Qui VVezflariam ducuntur hodiè. S. *quid istuc est noui,*
Mi vir? I. *Nescio sanè, nisi quòd Fridericum audio,*
Rediuiuum istum scilicet, omnes illûc copias suas
Transferre, & illic sese munire contra Cæsarem,

Qui

Qui iam cum parato exercitu proficisci dicitur
Huc aduersus illum. S. *quaeso ego te, amice, quid struunt*
Homines isti, aut quaenam de illis fama fertur? vos enim,
Qui multos aditis, multa passim quoq; resciscere
Posse verisimile est. I. *Vidi plurimos ego hactenus*
Ex illis, locutus ipse cum quibusdam saepius.
S. *Obsecrò, quid aiunt?* I. *Facere se, quae faciant, omnia*
Iustitiae veteris ergò. S. *Iustitiae veteris inquiunt.*
Quae istaec iustitia est vetus? I. *quae ipsis videtur scilicet.*
S. *Insana capita, elleboroq; digna; num fanaticis*
Istis Iustitia est repugnare magistratui suo;
Erroni se cuipiam dare, quem ipsi, qui sit, nesciunt,
Et qui illos secum praecipites in certissimam trahat
Perniciem; legitimum verò, & de patria nostra optimè
Promeritum, atq; adeò de ipsis etiam, repellere Caesarem.
I. *Quin imò volunt videri rectè facere haec omnia,*
Et si tu quaeras illos: quid tandem cogitent sibi?
Qua spe factiones moliantur has tàm noxias?
Ius nostrum persequimur: respondebitur statim tibi.
Si porrò dicas: at non rectè vos facitis, dum fidem,
Quam dedistis Imperatori vestro olim, fallitis
Periuri. Iam habemus aiunt, quem sequamur Caesarem.
At cur potiùs iste, quàm Rudolphus Imperium regat
Romanum? nolumus hunc, exclamant, valeat, eat, haud potest,
Friderico superstite adhuc, quisquam alius in Germania
Imperare. Tùm quoq; dura nobis est dominatio
Illius, & molesta, nec tolerare possumus ampliùs.
Verùm iure, si respondeas, oportuit omnia
Haec disceptari potiùs, quàm sumptis contrà fas ita
Pertinaciter armis furere. Nolumus, aiunt, nolumus,
Quamdiu ipsi defendere nos possumus, apud iudices
Nostram deponere libertatem, quorum sententia.

Dum

Dum feratur, iam nemo nostrum supererit forsitan.
Hic si tu coneris illos sermone dehortarier
Acriore ab instituto, & exemplo vno aut altero
Allegato dicas illis: ecce, quam cessit malè
His seditio concitata: illîc quot vnico die
Perierunt? S. *obsecro te, quid aiunt, quando hac audiunt?*
I. *Rident. sic hoc dicentes: ât nos iam nunc totidem neci*
Dabimus, vt sit talio. Si instes & increpes eos,
Aegrè ferre videas, & mirum in modum incandescere.
Mox hoc audies: nunquid tu es vnus istorum quoq;,
Qui nostram nobis ereptam libertatem & ius volunt?
Tùm sanè reprimenda erit tibi tua actutum oratio,
Si cutem reportare studeas ab illis integram.
S. *O iniustam iustitiam, quam isti sese requirere*
Profitentur. I. *fortassis inuenient, quod quarunt illicò,*
Nam Rudolphus ardelionem festinat comprehendere,
Incitante, vt id faceret, Vbiorum inprimis præsule.
S. *Annon verò hic ipse ab Imperatore quoq; dissidet.*
I. *Iam sublata sunt dissidia.* S. *gaudeo me herculè,*
Publicæ causâ vtilitatis. I. *eundum est mihi nunc.* S. *semitam*
Hanc vides, quæ per agros hosce tendit ad saltum? I. *benè.*
S. *Hac ibis: reducet te in viam.* I. *vale.* S. *benè ambula.*

Actus V. Scena IIII.

Barbara Susan. Senex.

Troch. tetra: catal:

Q*uin sequeris Susanna?* Su. *atat, data herclè verba sunt mihi,*
Vicit vinum, quod bibi. verùm dum adhûc in cella eram.
Quàm pulchrè mihi videbar sobria, postquam egressa sum,

Sub Iouem, neq; pes, neq; mens satis suum officium facit.
Tùm, quæ tempora mea circumflat, aura, quàm mirè rotat
Cerebrum mihi? viden' mea Barbara, viden' vt sese polus
Et terra in gyros nobiscum voluat? retine me obsecrò.
B. *Hem, quid accidit tibi? cur sic titubas, mea Susula?*
Quin incedis rectâ mecum? hem quid tu potatrix es?
Me vide, quæ tantundem, fortassis etiam plus bibi.
Vt sum mente adhûc integra, neq; ebrietatis arguat
Me dum quisquam facilè. quid sic oculos distorques. S. *quid hoc*
Est? quot sumus hîc. B. *quot? ego præter nos duas hîc neminem*
Video. Certè nemo est. Su. *Immò vndè hæc tertia?* B. *quæ malum,*
Tertia. Su. *quæ prope te est tibi simillima.* B. *atat, iam intelligo;*
Vinum, quod habes in tuo cerebro, hanc tertiam tibi
Effingit. porrige manum hûc. Su. *duc, obsecro, me, mea Barbara.*
Se. *Prò Deos immortales, quid hoc belli spectaculi est?*
Ecce tibi mulierem mulier ebriam ebria ductitans
Hûc contendit; vt incedunt? vt vix se retinent, quô minùs
In lutum pronæ mox ambæ concidant? quid ebria
Fœdius natura fingere potuit vnquam fœmina?
Memini me aliquando inter amicos dicere, cùm de vxoria
Re sermo esset institutus noster: sic necesse sit
Inter bibulam & meretricem alterutram habere coniugem,
Satiùs quodammodò mihi videri, in vna re malam
Hanc domi alere, quàm illam in omnibus. nam qui fidei malæ
Vxorem domum deduxit, ingens ille quidem malum

In caput nutrit suum;at qui temulentam, iam dudum habet
Vtrumq; hic,& vinosam & mœcham simul, nam prò Deum,
Qui possit pudorem tutari soluta fœmina
Vino,qua ratione demersa mero obliuiscitur
Ipsa sui? nimirùm vt hæ mulierculæ? à quibus,quid est,
Quod non impetres iam,si velis;aut ad quod nequeas eas,
Si vi opus sit.cogere? oh,quàm me nostræ Germaniæ
Dispudet;siquidem iam fœminis etiam concedimus
Nostris,sese ingurgitare,qui iam antea aliâs apud
Exteros ebrietatis sumus notati nomine.

Su. *Quàm multùm nobis itineris restat conficiendi adhuc.*

B. *Non multùm. iam prospiciemus hinc VVezflariam citò.*

Se. *Quantum nimirùm istas video nunc,& ipsas audio*
Ex colluuie sunt ista, quæ confluit VVezflariam
Hodiè. hi fructus sunt præclaræ factionis istius
Scilicet;hoc volunt,dum operam seditiosis tàm strenuam
Hominibus nauant:vt liceat quiduis pro libidine
Patrare cuiuis,iuris magistratusq; vindicis
Immuni prædari:rapere:vno momento perdere,
Quod alij sibi longo tempore,& labore maximo,
Geniumq; suum defraudantes miserè conquisiuerant
At ego tibi,Christe,supplico, adsis nostro Cæsari
Gratiâ tuâ diuinâ, ceptisq; faueas pijs,
Vt queat fucos inertes,miluiosq; pessimos
Istos hinc exterminare finibus nostræ procul
Patriæ.Noui illum ego pium & felicem principem,
Nec dubito,quin scelerates istos redigere in ordinem
Possit. Sed nunc intrò ibo. Nam nequeo has adspicere ampliùs.

Su. *Ab meatu,nescis, quàm miserè verear , ne hodie vapulem.*

Si vir me videat meum ebriam. B. *tace sis.paululùm*
Acquiescemus iam in isthoc saltu proximo,atq; ibi
Edormisces istud,quicquid est,villi. Su. *rectè mones.*
Nam dudum somno mihi grauantur lumina. B. *moue*
Ocyus verò te,Susanna. Su. *moueo.* B. *video. at nihil*
Promoues. Su. *vin' me volare? non possum, me herclè ocyus.*

Actus V. Scena V.

Argyrophilus.

Senarij.

NEqueo durare miser hîc intus ampliùs,
Adeò turbata nobis iam sunt omnia.
Vt primùm nuncius hûc allatus est,
In itinere esse Rudolphum cum copijs,
Et iam iam nos hîc obsessurum,prò Deum,
Quantus subitò timor, quanta trepidatio
Inuasit omnes? ad Fridericum cursitant;
Clamant: tumultuantur: illum increpant:
Viden' nunc, quantæ sint ortæ turbæ,inquiunt,
Propter te, & in quod nos malum conieceris?
Nunc igitur vt res hæc fert, aut defende nos,
Aut restitue, in quem nos accepisti locum.
At ille aduersus illos niti sedulò,
Vtpotè,qui iniquum postulent,si, qui hactenus
Idem secum moliti sint,nunc omnia
In se vnum transferant,vbi opus sit maximè
Coniunctis viribus: monere verò eos,
Vt apud se forti perseuerent pectore:
Se facilè propulsaturum periculum,
Modóne imperium detrectent ipsi suum.
Hæc audientes illi,nihilò secius

Tamen indignantur, & tota vrbe perstrepunt.
Nos quò eruptura sit turba isthac deniq;
Miramur omnes, conijcere nemo potest.
Nisi quòd videmus, eô loci rediisse rem,
Vt iam, velimus nolimus, necesse sit,
Excedere, quod dudum nobis intriuimus.

Actus V. Scen. VI.

Philamon, Agyroph.

Senarij.

PRò facinus audax: ô infelicem senem,
O perditos nos, qui isti adhaesimus. A. *quid est?*
Ph. *Miseret me, ac ne viderem miser hûc iam forâs*
Profugi. A. *ô Iuppiter, quae turba illac noua est?*
Num iam perijmus nos? adibo. quid tu ais,
Philamon? cuius te miseret? Ph. *obè rogitas?*
Nunquid tu solus ignoras, quid intus hîc
Sit actum iam. A. *nescio. nam dudum huc exij.*
Ph. *Dicam. Rudolphum scis propediem hîc affore?*
A. *Audiui.* Ph. *Id postquam compererunt certiùs,*
In consilium, remoto tum Friderico, eunt,
Pòst adoriuntur hunc. A. *quid fecerunt ei?*
Ph. *Primùm ipsum colligauerunt miseris modis.*
A. *Hem colligauerunt?* Ph. *atq; equidem orantibus,*
Vt ne id facerent quibusdam. A. *vah, quid audio?*
Ph. *Nunc porrò minantur, sese Caesari,*
Quamprimùm is aduenerit hûc, velle tradere.
A. *Sic ergo finis est imperij?* Ph. *scilicet.*
A. *Quid nobis, obsecrò, iam fiet?* Ph. *nescio,*
Nisi quod exspectandum est arbitrium Caesaris,
Id qualeq; quale erit, nobis ferendum erit.

Interea

Interea hac sola spe nos sustentabimus,
Quòd communis habenda veniet cum plurimis,
Quæcunq; nos fortuna tandem exceperit.
A. *Quid tu iam facies? aut quô vadis hinc?* Ph. *ego*
Pòl neq; quid faciam, neq; quô me vertam, scio.
A. *Habeo veterem quendam hîc amicum & hospitem,*
Apud eum, si placet, latebimus interim,
Dum, quid futurum sit, videamus. Ph. *tecum eo.*

Actus V. Scena VII.

Rudolphus. Caduceator.

Tetram.iamb.acat.& troch.catal.

HÆc ego vos milites recordari velim iam maximè;
Quot prælia, quàm periculosa vestrâ operâ confecerim
Hactenus, vt nunc eosdem præbeatis vos in hoc quoq;
Bello, quos semper expertus sum, morigeros & impigros.
Poterat hæc expeditio videri vestris virtutibus
Minùs digna, vtpotè contra ignobilem atq; perditissimum
Hominem suscepta. verùm enimuerò, quoniam fecêre se
Participes facinorum, quædam & ciuitates & principes,
Iamdudum non omninò videtur res nostro molimine
Indigna, seditiosos punire, & redigere in ordinem
Rebellantes. Nunc igitur, quoniam hûc cum vniuersis copijs
Ventum est: agè experiamur, an sine vi faciant, quæ iussero;
Mittamus in oppidum ad eos. sed quis hûc it cum Caduceo?
C. *Cùm propè est periculum, tum demum facti pœnitet*
Homines nostros, meq; Caduceatorem iam ad Cæsarem
Mittunt impetrandæ pacis ergò. Faxint cœlites,
Vt plus hodiè Cæsaris queat virtus & gratia,
Quàm peccata nostra, & isthæc inscitia temeraria.
R. *Istum prius audiamus, interim cessate milites.*

C. *Diue Rudolphe Imperator, & Dux inuictissime,*
Primùm nos fatemur peccasse miseri grauissimè,
Qui relicto te, sequuti hominem istum impostorem sumus,
Qui fefellit nos suis præstigijs, arteq; magica,
Id vbi sensimus, captum dedimus continuò in vincula.
Nunc tibi tradituros illum pollicemur, si iubes.
Deinde te rogamus, & obtestamur omnes plurimùm,
Quantò tuus est animus natu grauior, ignoscentior,
Vt nostræ stultitiæ præsidij aliquid æquitas tua
Sit. Noxam hanc condona, & postliminio nos in gratiam
Iam recipe tuam, bellumq; à nostris mœnibus amoue.
Facturos nos, quæ tu iusseris, promittimus omnia.
R. *Nunc demũ, ô serò sapientes, peccatum vestrum agnoscitis?*
Nunc deceptos ab illo, & stultos vos fuisse fatemini.
At olim istuc, olim inquam, cùm primùm induxistis animum ita
Vestrum, quod cuperetis, id efficiendum vobis aliquo modo,
Eodem tum die reuerâ istuc verbum in vos accidit.
Nam cogitate, quot peccata hîc ostenderitis grandia:
Primùm omnium grauiter offendistis Deum periurio:
Magistratum contempsistis: pacem turbastis publicam:
Deinde negocium hoc nobis facessistis, qui hoc temporis
Alibi fortassis poteramus patriæ plus commodi dare.
Iam quia videtis in id angustiarum, vestras copias
Redactas, vnde desperastis posse vos emergere,
Ad nostram demùm pœnitentes confugitis clementiam.
At non priùs; cùm spes adhûc habuit vos ampla & integra,
Et cùm me credidistis posse vestris armis opprimi.
Vultin' iam vobis ignoscam? verùm malè docet vos mea
Facilitas multa. Sed tamen decretum est, hoc ignoscere.
Nam quid cum illis agas, qui sese dedunt, & veniam petunt?
C. *Meritò omnes amamus te, Imperator clementissime.*

R. *Homi-*

R. *Hominem iſtum peßimum, qui tantum facinus auſus eſt, probè*
Aſſeruari uolo, dum tradatis mihi, quô poſtulabo vos.
Hunc ego, ſi viuo, docebo, quid ſit de imperio cum Cæſare
Contendere. Tum verò primarios illius aſſeclas
Quoque indicabitis, in quos, quid me facere ſit æquum, inuenero.
Deinde reliqui vos omnes in verba mea iurabitis,
Et imperata facietis. Nunc igitur in oppidum redi,
Meiq́ illis animi ſententiam explica, & vt protinus
Ad me veniant in caſtra. namq́ ibi volo tranſigi omnia.
C. *Magnâ ego lætitiâ ciues hodie exhilarabo meos.*
R. *Iam, vos duces, in caſtra militem reducite. Laus Deo,*
Qui nobis expediuit inimicum hoc bellum ſine ſanguine.
Non eſt, quod expectetis vos, dum rurſus exeamus hûc.
Nam, vt dictum eſt, in caſtris, quæ reſtant, tranſigentur omnia.
Valete verò, & ſi meruimus, applauſum nobis date.

FINIS.

FL. CRESCONII

CORIPPI

AFRICANI

GRAMMATICI

DE LAVDIBVS IVSTINI AVGVSTI MINORIS, HEROICO CARMINE, LIBRI IIII.

Nunc primùm è tenebris in lucem asserti; Scholiis etiam & Obseruationibus illustrati, per Michaëlem Ruizium Assagrium Celtibêrum.

Ad Serenissimum Principem Albertum S. R. E. Presbyterum Cardinalem, Archiducem Austriæ.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXXI.

br
gu
scr
co
ser
sun
gio
xir
pru
ips
mu
qu

SERENISSIMO PRINCIPI ALBERTO S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI REVERENDISSIMO, *Archiduci Austriæ &c. Michaël Ruizius Assagrius Celtibêrus Salutem & perpetuam felicitatem.*

DATVRVS ego iam primùm in lucem, Serenissime Princeps, Corippi Africani Grammatici libros IIII. De laudibus Iustini Augusti minoris Heroico carmine conscriptos, cuinam potius, quàm tibi eos optimo iure consecrare debuissem? Nam quantulus ego quidem sum, Ferdinandi Imperatoris, religiosissimi Principis aui tui, & Maximiliani Cæsaris, patris itidem tui prudentissimi, vtriusque quidem pro ipsorum summa pietate & prudentia multo longiore dignissimi, totus fui: vita
quemadmodum & Rudolfi, vigilan-

tiſſimi quoq. Cæſaris fratris tui, nunc me eſſe glorior. Et qui fuerit aui, patris, & fratris tui, non video, quonam ſaluo iure tuo, aut ipſius, tuus eſſe deſinat ad patrociniũ præſertim quàm honeſtiſſimum implorandum. Adhæc Corippus ipſe, etiam ſi Africanus, præter carminis & linguæ Latinæ non contemnendam, ſed pro eo ſeculo admirandam potius proprietatem & elegantiam, nō, vt Ethnicus, ſed vt verè Chriſtianus Grammaticus laudes Iuſtini Cæſaris ea cũ pietate coniunctas proſequitur, vt nullus ſanæ mentis non optimè à me factum iudicet, qui tibi Principi, tum natura ipſa, tum inſtituto religionem cum ſincera pietate profeſſo, Corippum poëtam poſt tot ſecula renatum conſecrauerim. Neque verò hoc loco ex poëmatis argumento, aut dicatione iuſtiſſimã nactus occaſionem me totum in tuas laudes effundendi aliquid dicam: non quòd tot, tantæq.

& ani-

& ànimi & corporis virtutes, ornamenta tua plusquam illustria, eademque omnino singularia, ab omnibus meritò decantari non debeant: tum verò maximè suspici, & quodammodo in admirationem rapi summa dignitas Cardinalicia, vtpote quæ à primis nostræ religionis per D. Petrum, ipsius Iesu Christi, Domini & Seruatoris nostri vicariũ, iactis fundamentis, in te, in te inquam, primùm cum sanguine Regio simul & Imperatorio spectata est: sed quòd omnium harum rerum magnitudine & nimio pondere grauatũ ingenium meum, fieri non possit, quin opprimatur, & ego ipse ita vndecunq. oppressus inter tantas tuas laudes succumbam. Accipe igitur, serenissime Princeps, Corippum Grammaticum & poëtam Africanum iam tuum eo animo, quo tibi à me ipsum offerri, donarique probè intelligis: nec votiuam gratulationem Heroico etiam

carmine à me ipſo in Germania olim conſcriptam ad Maximiliani Cæſaris patris tui inaugurationem ad Romanum Imperium, quam ad finem Corippi, vt quæ conſimilis planè ſit argumenti, adiungere viſum fuit, omnino reiicias: & me tuæ inclytæ familiæ Auſtriacæ alumnum, & domeſticum antiquum amore & liberalitate, qua decet, fauere & proſequi non dedigneris. Vale Madridij IIII. Idus April. anno Natiuitatis Chriſti M. D. LXXIX.

IN LAVDEM IVSTINI AVGVSTI MINORIS

CONTINENTVR.

PRÆFATIO, in qua poëta Iustini Imperatoris laudes exequitur. I.

Dum Auares, vel gentes alias subditas Iustino commemorat, ad eius laudem refertur edomita ferocitas Barbarorum. II.

Iustinum, Sophiamque dicit dignos imperio, à quibus subiectæ gentes fœdus pacis expostulant. III.

Propitiari sibi vates principem deprecatur, vt fessum senio, & calamitatibus implicatum præstanti regat pietatis intuitu. IIII.

Commemorat autor eos, quorum exhortatione carmen hoc in laudem Iustini conscripserit. III.

Iustiniani obitum artificiosè poëta introducit, vt ex consultu Senatus Iustinum auunculo condignis laudibus * IIII.

Vbi conlachrymans Iustinus, & de morte Iustiniani sollicitus, dum sopor oculis inrepsisset, per quietem vidit sanctam Mariam Virginem imperium sibi decedentis auunculi subrogare. V.

De Iustini ædibus Calinici concitatis impulsu, vt aditus daretur Senatui imperatorem Iustinum VI.

eligere, & cuſtodis ad ſtrepitum cum indignatione reſponſis.

VII. Deſcriptio domus Iuſtini, quàm pretioſa viſu, & operoſo fuerit labore conſtructa. * * * * rit, vt ad honorem Iuſtini quàm properè conuenirent.

XVII. Quid circus, vel eius apparatus ſignificent, hîc poëta admirabili ratione complectitur.

XVIII. Dicit hîc, qui primùm quadrigas iunxerit, & quòd vana ſuperſtitio paganorum Deum ſolem putauerit: qui tamen honor ſolis poſtea Romanis delatus eſt.

XVIIII. Amore Iuſtiniani populus incitatus Iuſtinum hæredem regni fauore laudis exequitur.

IN LIBRO SECVNDO
CONTINENTVR HÆC.

I. DE conuentu & intentione populi cernere Iuſtinum principem cupientis.

II. Non prius Iuſtinus Sophiaque regalia ſigna ſumpſerunt, niſi pia thura ſanctis offerentes altaribus ſummiſſis precibus Dominum exorarent.

III. De apparatu veſtium Auguſtarum, vel reliquis ornamentis, quibus ad percipiendum regnum Iuſtinus emicuit.

IIII. Iuxta primorum ritum quatuor iuuenum manibus

tribus in clypeum Iuſtinus ad regnandum adtollitur.

A Ioanne Pontifice Iuſtinus ſacro diademate coronatus Imperator efficitur: & Senatorum, vel totius populi vocibus cum Sophia pariter laudibus efferuntur. V.

Quibus verbis Iuſtinus Senatum eſt adlocutus, poſtquam ſolium conſcendit Imperij. VI.

Iuſtinus magno ſtipante Senatu in publicam rem populum de emendatione operum, ac futuris donis adloquitur. VII.

Iuſtiniani Imperatoris ſyngrapha creditores Iuſtini vultibus cum lachrymis repræſentant: quibus ille miſeratus debitum perſoluit auunculi; atque multos criminibus implicatos à carcerali iubet cuſtodia relaxari. VIII.

IN LIBRO TERTIO

CONTINENTVR HÆC.

MORE patrum Iuſtinus funus decedentis auunculi regiis opibus exornat, chorique miniſterio ſupremum honorem concelebrans corpus eius aureæ tradidit ſepulturæ. I.

Poſt luctum populus priſtina lætitia iucundatur; honoris frondibus ædium poſtes exornat, comitque limina; & in laudem Iuſtini Sophiæque multiplici clamore perſultat. II.

III. Egregios apparatus imperialis conuiuij poëta deſcribit,& in magno deliciarum luxu ſobrietatem & temperiem Iuſtini: conlaudatque auunculi recordationem, nec inter epulas dilectione ſolita patitur obliuiſci.

IIII. De conſummatione conuiuij; & pro Republica curas regiæ ſollicitudinis; atque poëtæ precibus pro ſui carminis perfectione ſapientiam implorantis.

V. Exornatur Auguſta domus regentis imperium; & coactis proceribus omnis ordo Palatinus per officium cultumque diſponitur vrbis; Romanaque potentia cunctis præminere gentibus prædicatur.

* * * *

Et ſi hoc loco ſuperiora cum ſubſequentibus in manuſcripto exemplari cohærebant, continenterque legebantur, manifeſtum proculdubio eſt deeſſe medium fere indicem capitum huius tertij libri, integrumque quarti: quem tamen ex ipſius Corippi margine reſtitui minimè placuit, quòd ab auctore breuior aliquanto appoſitus ibi fuerit. Quin etiam principium præfationis Corippi ad Iuſtinum Auguſtum manifeſto deeſt. Cuius iniuriæ cauſa non oſcitanti, aut indocto deſcriptori tribuenda videtur, qui fortaſſis antiquius exemplar libri, vnde deſcribebat, folio vno mutilum iam illo tempore nactus fuerit.

* * * *Deus omnia regna*
Sub pedibus dedit eſſe tuis, regéſque ſuperbos

Sub-

Subdidit, hostiléſque manus decreſcere fecit.

Illa colubrimodis Auarûm gens dura capillis,
Horribilis viſu, crudiſque aſperrima bellis,
Imperio ſubiecta tuo ſeruire parata,
In media ſupplex defuſis crinibus aula
Exorat pacem, nec fidere millibus audet
Tot numeroſa ſuis Romana laceſſere ſigna:
Qua totiens victos numeret per prœlia Francos,
Edomitóſque Getas, captos ſtratóſque tyrannos,
Longobardorum populos, Gepidúmque feroces,
Mutua per latos inter ſe vulnera campos
Miſcentes feritate ſua, cùm milite tuto
Alternas gentes domini fortuna necaret.
Pars inimicorum cecidit cùm magna tuorum
Perfidia punita ſua: nunc Marte peracto
*Victores, victiq; ∧ * famulantur in aula.* ∧ tua, vel, una, videtur deesse.
Solum excellentem conſcendere iuſſit in arcem
Te pater omnipotens, ſummáque in ſede locauit,
››*Mater conſilij placidis Vigilantia veſtris* ‹‹ vid. p. 15.
Semper ineſt oculis; quámque omni pectore geſtas,
Alma Auguſta, tui conſors Sapientia regni.
Tu quoque, iuſtitiæ nomen de nomine ſumens, Justinus à iustitia dictus.
Frana regendorum retines firmiſſima Regum.
Nominibus tribus his regitur, quodcumq; mouetur.
Certatim gentes Romana ad fœdera currunt:
Principe pro iuſto Romanum nomen amatur,
Subq; pio domino cuncti bene viuere quærunt. ‹‹
Ille etiam, Solis qui ſe ſubiactat amicum,
*Ardua * ſuſcipiens minuentis cornua Lunæ,* Forte ſuſpiciens.
Noctiuagóſque colens aſtrorum conſulit ignes,
Vrgetur terrore tuo, properátque ſuperbum Vrguetur
Inclinare caput, ſubiectáque ponere colla.

II. Auares, vel gẽtes alias Iuſtino ſubditas dicit.

III. Iuſtinum, Sophiamque dignos eſſe deſcribit imperio.

Quid

IIII. Propitiari sibi poëta Principem deprecatur.

Quid Libycas gentes, quid Syrtica prœlia dicam,
Iam libris completa meis; maiora canendi
Tempus adest: senio dextram pie porrige fesso.
Tu mihi materiam dicendi carminis aptam,
Ingenium, studiúmque dabis, cui vincere fas est
Indomitas gentes, & Barbara subdere regna.
Vince mea sauam fortuna, deprecor, iram:
„Vincere fortunam plus est, quàm vincere bella.
Nudatus propriis, & vulnera plurima passus
Ad medicum veni, precibus pia pectora pulsans;
Ad medicum, verbo pestem qui summouet vno,
Et sine composito medicamine vulnera curat.
Huic ego sananti, si qua est fiducia seruis,
Grates semper ago, & pro munere carmina posco.

ITEM PANEGYRICVM
EIVSDEM IN LAVDEM ANASTASII QVÆSTORIS ET MAGISTRI.

In laudem Anastasij Quæstoris elocutio trepicis.

IMMENSAM *syluam laudum, vir iuste, tuarum*
Aspiciens, celsos nitor contingere ramos,
Grandiáque à summis decerpere poma racemis.
Sed paruus maiora peto: nec prendere possum
Mensuram trans fusa meam, longéque remotas
Suspicio, mirórque videns, & brachia tendo
Ingenij studiique mei. stat fertilis arbor
Sacrorum in medio nemorum pulcherrima visu,
Per mundi spacium ramos qua tendit opacos,

Fructi-

Fructibus omnigenis, etiam sine tempore, plena,
Et noua maturis admiscens germina pomis:
Cuius apex summi contingit sydera cæli,
Et radix de fonte bibit, sacrísque fluentis
Expandit satiata comas, & nubila supra est.
Arboris & fontis, si fas componere magnis
Parua datur, iustas videor posuisse figuras:
Sin aliter videar, veniam petit, optime Quæstor,
Simplicitas ignara mali. Tu fertilis arbor
Augusto de fonte bibens; fons maximus aula est
Communis benefactor herus, fons omnia ditans,
Qui tua per latas eduxit brachia terras,
Et populos vestra requiescere fecit in vmbra.
Hoc mihi da de fonte bibam, tu pabula præbens,
Fons mihi dulcis aquas. Hac inter amœna libenter
Nutriar, & vestra satiatus protegar vmbra,
Summe magistrorum, procerum decus, arbiter orbis,
Principis auspicio leges & iura gubernans,
Iustitiæ vindex, inopum pater, omnia curans
Iudiciis releuare piis, quia munera temnis,
Spernis auaritiam, fuluum quia respuis aurum,
Quæstor Anastasi, quem Christi munere fidum
Cognouit princeps, geminóque ornauit honore.
Felix est totus Iustino principe mundus;
Felix hæc ætas, in qua sapientia regnat:
Felices populi te iudice, quos facis ipse
Sub dominis gaudere piis. Generaliter orbi
Quamquam prouideas, miseri specialiter Afri
In te oculos, atque ora ferunt: agit Africa grates,
Et vestram iam sentit opem, gaudétque quod ampla
Semper Anastasij referunt solatia ciues.
Me quoque gaudentem, Quæstorum maxime, redde:
Quod labor indulsit, quod fessis prouida musis

Alma

Alma per insomnes meruit vigilantia noctes,
Hi sacri monstrant apices: lege, summe magister,
Et causam defende meam: tibi sanctio vestrum
Commendat famulum: vestro de fonte creatur
Riuulus iste meus, sub cuius nomine gesto
Principis officium. Fessa miserere senecta,
Vulneribusque meis solita pietate medere,
Vt grates tibi latus agam, sacrósque triumphos
Principis inuicti felici carmine dicam.

Senex scripsit auctor, e cala mitosus, ut et 3. Sent p.12.

CORIP-

CORIPPI AFRICANI GRAMMATICI IN LAVDEM IVSTINI AVGVSTI MINORIS,

LIBER PRIMVS.

IMPERII *culmen rerũ non motibus vllis,*
Non armis sumptum, non ambitione potitum
Auspicio meliore cano, licet omnia nullus
Inclyta gestorum valeat monumenta piorum
Ordinibus numerare suis: tamen vtile seruis
Esse reor mentem dominis aptare fidelem,
Officio quocumque datur, pracommodò linguam;
Vos diuæ date verba, & quæ Vigilantia mater,
Et quæ summa regens Sapientia protegis orbem.
Vos mihi pro cunctis dicenda ad carmina musis
Sufficitis: vos, quæq; latent arcana, monetis.
Túque Dei genitrix sanctam mihi porrige dextram,
Et fer opem quæso: magni mihi caussa laboris
Surgit, & inualidos ad pondera tendo lacertos.
Vrget amans Dominus, carménque impellit adire
Quæstor Anastasius, sancti pars magna senatus,
Compositor morum, iuris legúmque sacerdos:
Et Thomas Libycæ nutantis destina terræ,
Qui lapsam statuit, vitæ spem reddidit Afris,
Pacem composuit, bellum sine milite pressit,
Vicit consiliis, quos nullus vicerat armis.
Nec non magnanimus meritis, & nomine Magnus,
Mente placens dominis, sacris rationibus aptus,

Prælocutio poëtæ de suo carminis opere.

Inuocatio poëtæ Sapientiam deprecantis.

Commemorantur exhortatores huius carminis.

Recto-

Rectorum Latij discussor prouidus orbis,
Successórque boni, recidiuáque gloria, Petri.
Hinc Theodorus adest patria grauitate magister:
» *Hinc secreta sacra tractans Demetrius aula.*

*

Hoc loco deerat folium vnum in exemplari.

Humentes oculos pressit sopor. Haud sine summi
Numinis auspicio reor hanc venisse quietem.
» *Signa futurorum sopor ostentare bonorum*
» *Venerat ille viro, rerúmque arcana docere.*
Nondum plena quies victos laxauerat artus,
Cùm virgo superas cæli demissa per auras,
Aspectu clemens, & gressu læta pudico,
Purpureas velata comas, oculísque benigna,
Quantum signa dabant, sacra pietatis imago,
Diuinos stetit ante pedes, dextráque coronam
Imposuit, sanctíque caput diademate cinxit.
Augustóque virum circumdans mitis amictu,
Te decet hic habitus, regnantum maxime, dixit,
» *Terribilis princeps, & amabilis omnibus idem,*
A magno dilecte Deo, diualis origo.
En ego læta tuis occurro prima secundis,
Gestorúmque tibi felix prænuncia veni.
Sustulit hæc nox alma patrem; fortissime surge:
Te expectat Iustine dies; tu proximus hæres.
Te pater omnipotens diuino ornauit honore;
Te dominum sacra firmauit auunculus aula.
» *Quid fundis lachrymas? rerum quid gaudia defles?*
Proiice tristitiam; viuit pater æthere, viuit,
Et fruitur meliore die: succede labori,

Atque

Atque regendarum curas nunc suscipe rerum.
Et virtus, robúrque tibi, praestantior aetas,
Prudens consilium, stabilis mens, sancta voluntas,
Et rerum custos vigilantia, dignáque caelo
Vestra gubernatrix laeti sapientia mundi.
Haec ne vana putes, aut credas omnia fingi:
Accelera, manifesta loquor: tibi seruiet orbis,
Fortia virtutum miratur facta tuarum.
*Quisquis erit vestrae, * prae se cadet, inuidus aulae,*
Afficiétque viros legum pius ensis iniquos.
Barbara Romanos augebunt bella triumphos,
Regnáque sub vestris venient fortissima plantis.
Ecce tuae proceres pulsantes limina portae
Iustinum Sophiamq́, rogant succedere patri.
Dixerat haec virgo, placidus cùm lumina somnus
Deseruit, purísque volans se miscuit auris.

VI. De Iustini aedibus Calinici impulsu concitatis, & custodis ad strepitu indignantis responsis.

Et iam crebra manus veloci concita pulsu
Limina quassabat ductis munita cathenis:
Ad strepitum custos, cura est cui claustra tueri,
Sic ait indignans: Quisnam temerarius hic est,
Qui placidos audet dominorum rumpere somnos
Tempore, quo dulcem nox intempesta quietem
Ingerit, & membro sopor est gratissimus omni?
Si te fida manet dominorum cura tuorum,
Surge, Calinicus ait. Mox agnita vox est;
Ante fores domini Calinicum nunciat esse:
Auspicium felix illo de nomine cepit.
Prosperitas ea prima fuit, fortunáque rerum
Tempora defesso renouans felicia mundo,
Quòd primum ad limen bona tunc victoria venit,
Orbis in Augustam dominos vt duceret aulam.
Hoc nomen fors laeta tibi Calinice dicauit;
Pro meritis vir clare tuis: factúsque minister

* Forte, per se

Tanti consilij, licet hæc Deus omnia fecit,
Tu quoque cum dominis, quoniam sic mente fideli
Vixisti, viuésque tuis, mercede laborum
Æternam famam, laudémque, & nomen habebis.
Fit iussis mora nulla Dei: mox claustra resóluens
Ianitor excelsam stridenti cardine portam
Imperio reserauit heri. Iam visio certum
Fecerat illa virum, dulcésque à pectore somnos
Expulerat, curáque altæ pia corda mouebant.
forte Vt *Et lata patuere fores, subit ampla Senatus
Atria, & aurati subter fastigia tecti
Corripuit festinus iter monstrante ministro.

VII. Descriptio domus Iustini. Est domus interior tectorum in parte superna,
Luce sua radians, & aperto libera cælo,
Conspicuo vitrei splendens fulgore metalli:
Dicere si fas est, rutili non indiga Solis,
Vel Solis dicenda domus; gratissima visu,
Et facie miranda loci. Pars prospicit vna
Immensum pelagus; pars respicit altera portum,
Portum, quem geminæ complexant brachia ripæ
Mœnibus adpositis, rapidos contemnere ventos
Et faciunt, prabéntque salum statione quietum,
Æquoreos frangunt obiecto marmore fluctus,
Et prohibent refluas angustis faucibus vndas.
Gratior ille fuit dominis locus, vnde solebant
Vndiuagum spectare fretum, curuásque carinas
Omnia vectantes gemini commercia mundi.
Illic è stratis consurgens impiger altis
Electus princeps secreta in parte sedebat,
Atque ostensa sibi charæ referebat amanti.

VIII. De conuentu & persuasione patrũ pro Iustini regimine. Dum loquitur, pensátque pia cum coniuge curas,
Limina sacra Patres deiectis vultibus intrant
(Ille habitus casum signis monstrauit apertis)

Surre-

Surrexere citi, verbísque in sede relictis
Ad medios venere locos. Quid fertis amici?
Cur tristes, Iustinus ait? Pater inclytus orbis
Occidit, an viuit? Magno tunc regia fletu
Ingemuit; gemitus vno Calinicus ademit
Ora premens digito, dextráque silentia fecit.
Aggere non aliter quam victo flumen inundans Comparatio.
In latos erumpit agros, si cautior illic
Marginibus sparsus erectis colligat vndas
Agricola, in sese refluus reuocabitur amnis,
Præcipites frenantur aquæ, redit impetus omnis,
Et clausi bibula riui minuuntur arena.
Romanum imperium, patris dum vita manebat,
Vestris consiliis, vestrísque laboribus auctum,
Et plebi notum est, & nos cum plebe fatemur;
Augustum, Iustine, genus, te principe dignum,
Te dominum sacra quis non prædixerit aula?
Cùm magni regeres diuina palatia patris,
Par extans curis, solo diademate dispar,
Ordine pro rerum vocitatus cura palatij:
*Dispositu * nam Cæsar eras. Cùm sceptra teneret* fortè iam
Fortis adhuc senior, regni tu summa regebas
Consilio moderata graui. Nil ille peregit
Te sine, magnanimus seu fortia bella moueret,
Fœdera seu pacis cum victis victor iniret.
Nunc idem genitor lætus, plenúsque dierum
Funere felici cælestia regna petiuit,
Te successorem statuens sibi; suspice gaudens,
In tua iura suum transmisit auunculus orbem.
Non te cognatum sanctissimus ille putauit,
Sed genitum: te iura vocant, te sustinet aula.
Tu decus imperij, lumen, virtúsque Latini:
In te nostra salus, in te spes nostra resurgit.

Oramus concede tuis, succede parenti,
Rumpe moras, cape dona Dei, sceptrísque paternis
Vtere, & Augustum, quod defuit, accipe nomen.

VIIII. *Talibus orabat sacras vir fidus in aures*

De renunciatione Iustini summam Imperij renuētis.

Hortans, & rerum dominis cunctantibus instans;
Consensúsque sui manifestans vota senatus
Creuerat, orabat dominos, & poplite flexo
Plurima diuinis supplex dabat oscula plantis,
Verbáque narrantis tacitè firmabat amici.
Ipse autem patris concussus sorte beati
Sceptra recusabat lachrymans, largóque rigabat
*Imbre genas, *fletúsque viri vestésque madebant.*

forte pectus, aut vultus.

Tantus amor senioris erat. Desistite, dixit;
Duram rem petitis, frustráque instatis amici.
Ergo, superposita caput hoc ornabo corona,
Quando Iustinum tristem decet esse per orbem?
Flere libet: patrem res publica perdit & orbis,
Non dominum. Quem non hominem pietate benigna
Continuit, fouit, monuit, nutriuit, amauit?
Et tamen innocuo plures voluêre nocere.
Non caret inuidia regni locus: ibo paternas
Tristis in exequias, regalia signa recuso.

X. *Talia dicentis pedibus prostrata, iacénsque*

De precibus à Senatu pro Imperio Iustini rursum oblatis.

Omnis turba simul, Pius es, miserere, perorat,
Supplicibus vir sancte tuis, succurre periclis.
Omnia mox veniente die periisse videbis,
Si vacuam vulgus sine principe senserit aulam.
Quantumcumque boni moueat dilectio patris,
Non sit amor patriæ patrio minor: ipse tenere
Sceptra tuus moriens te iussit auunculus ore.
Aspice, quanta fuit nostræ simul vrbis & orbis
Prouida cura seni. Pro te Deus omnia fecit,
Quæ fieri voluit. Solium conscende paternum,

Et rege

Et rege subiectum princeps fortissime mundum.
Aurea nascetur vobis regnantibus ætas,
Nec mutans dominos Romana videbitur aula.
Vocibus his flexus cessit tandem: itur in arcem
Obsequio comitante patrum; gratissima coniunx
Subsequitur, non tunc solito stipata tumultu.
Incedunt media securam nocte per vrbem
Fronte parum læti, quamuis (gaudente senatu)
Imperium peterent: quanquam omnia tuta viderent,
Diuinis animis inerat dolor ille parentis.
Ante pios oculos mitis versatur imago;
*Illa * monet mentem, penitúsque in pectore vtroque* fortè manet.
Indiuisa manens pia numina numine complet.
Limen vt Augustæ sacro pede contigit aulæ, XI. Felix auspicium
Omnia gallorum strepuerunt culmina cantu: ex gallorum
Exactam noctem primi sensêre volucres, cantu Iustino
Et lætum cecinêre diem, alarúmque dedêre Sophiæq. con-
Plausibus assiduis, & acuta voce fauorem. iicitur.
Excubiæ primùm, quæ summa palatia seruant, XII.
Imperium felix dominis intrantibus optant, De excubiis &
Et cunctos aditus armato milite vallant, sollicitudine
Ne quis in Augustam contrarius audeat aulam domus regiæ.
Infensum conferre pedem (deuotio tanta,
Atque hominum cautela fuit, solérsque bonorum
Sollicitudo patrum) Nam quis tentaret obesse,
Cùm Deus imperium sancto iam dixerat ore
Iustino Sophiæq; datum? muróque potenti
Cinxerat, at armis totam cælestibus aulam,
Omnia disponens, muniuit prouidus arcem,
Tiberius, domini semper cui maxima cura
Vtilitatis erat: Namque illum maximus orbis
Communis benefactor alens, & ab vbere matris
Suscipiens primis puerum prælegit ab annis;

Vtq; pater genitum nutriuit, fouit, amauit,
Paulatimque virum summa in fastigia duxit.
Aut deest *quod*, aut legendum *Hinc etiam.* — *Hinc est* * *iuuenis tota virtute laborans*
Pro rerum dominis animam, vitámque periclis
Non dubitat præbere suam: vigilátque, fidémque
Exhibet, & summum meruit dominantis amorem.
Hic bene suscepti primordia prospera regni
fortè *notans*, aut *volens*, aut *videns.* — *Discreta ratione * vocans properare, fideles*
Vrgebat famulos, & cuncta parare iubebat.

XIII. Quibus exequiis Iustinianus post mortem fuerit honoratus.

Aurato interea corpus sublime feretro
Impositum turba famulorum flente iacebat,
Et flentum lachrymis iustus dolor ora rigabat,
Arbor vti mediis auibus gratissima campis,
Comparatio. — *Annis victa cadens antiquum robur opacis*
Seruat adhuc foliis, & corpore fusa supino,
Languida per latas expandit brachia terras:
At circum querulæ volitántque, sedéntque volucres,
Mœrentésque dolent sedem cecidisse priorem,
Et quærenda nouis arbor placet altera nidis:
Sic suprema suæ seruans insignia vitæ
deest hoc loco fortassis *erat.* — *Iustinianus * non mutans morte colorem,*
Sed solito candore nitens, quia vicerit orbem,
Mors veneranda viri, signis monstrauit apertis.
Ipse videbatur cunctis plangentibus vnus
Effigie gaudere pia, diademate comptus,
Purpureáque in veste iacens, requiescere somno,
Credere quod possis, non duro funere corpus.
Haud reor immeritò sic lætus, & ore benignus
Ille foret moriens, nisi mens sibi conscia recti
In cælum properans securos linqueret artus,
Et totum imperium firmato hærede locaret.

XIIII. De affectu Iustini erga corpus auunculi.

Huc vbi magnanimus sacra cum coniuge venit,
Chara per exanimum circumdans brachia corpus,

Cùm

Cum lachrymis Iustinus ait: Lux vrbis & orbis,
Iustiniane pater, dilectam deseris aulam?
Cognatos, famulos, & cunctos linquis alumnos?
Contemnis terras? fesso non prospicis orbi?
En Arabes, Francique truces, Gypidésque, Getaéq;,* fortè Auares
Tótque aliæ gentes commotis vndique signis
Bella mouent: qua vi tantos superabimus hostes,
Cùm virtus Romana iacet? Hæc patris amore
Verba loquebatur lachrymans: nam pectore toto
Bellorum iam cura fuit; iam signa, ducésque
Dispositi, classes, acies, exercitus, arma
Consilio moderata nouo, tacitéque parata.
Iustini nutu gentes, & regna tremiscunt:
Omnia terrificat rigidus vigor. Hîc pietatem
Ostendit natura suam, iustúmque dolorem
Diuinis animis nulli euitabilis auxit
Carnis condicio, cunctis mortalibus æqua;
Hîc pietas laudanda viri est, sempérque canenda.
Dicite, quis hominum lachrymis ita possit amaris
Flere senis mortem? regni successor & hæres
Imperat, & dolet: imperium proferre parenti
Mallet, quàm regni solium, quàm sceptra tenere.
Nec minus imperij gratum patrem inclyta consors XV. Sophia luctū flētis viri congeminat.
Flebat, & humanam sortem pietate dolebat.
Exequiis adicit solito plus dona paternis,
Iréque contractas denso iubet agmine turbas:
Et tulit intextam precioso murice vestem,
Iustinianorum series vbi tota laborum
Necto auro insignita fuit, gemmísque corusca.
Illic Barbaricas flexa ceruice phalanges,
Occisos reges, subiectásque ordine gentes
Pictor acu tenui multa formauerat arte.
Fecerat & fuluum distare coloribus aurum,

Omnis vt aſpiciens ceu corpora vera putaret:
Effigies auro, ſanguis depingitur oſtro.
Ipſum autem in media victorem pinxerat aula,
Effera Wandalici calcantem colla tyranni;
Plaudentem Libyam, fruges laurúmque ferentem.
Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exerto & nudam geſtantem pectore mammam,
Altricem imperij, libertatíſque parentem.
Hæc ideò fieri viuax Sapientia iuſſit,
Ornatum vt propriis funus regale triumphis
Auguſtum in tumulum fatalis duceret hora.

XVI. Refert, quod vniuerſum vulgus pro Iuſtini honore fama commouerit.

Dum famuli pia iuſſa parant, aptántq. feretrum,
Vox ingens facta eſt, plauſus & gaudia ſurgunt:
Et fragor ex imis altum petit æthera terris,
Almáque diſcreto placuit concordia vulgo.
Læta per Auguſtam pennis plaudentibus vrbem
Fama volans ſomnum populos inopina grauantem
Increpat, impellítque fores, & limina pulſat,
Multiplicátque ſuas felix prænuncia linguas.
Somnus ſe veniente fugit, ſecúmque cadentem
Traxit ſegnitiem, totáque exceſſit ab vrbe.
Imminet illa fauens, & crebro pollice pulſat
Tardantes populos, &, ſurgite, ſurgite, clamat:
Caſtigátque moras, & plena palatia narrat
Conuentu procerum, forti ſenioris adempti
Dilecti numen ſtruerent quo nocte peracta.
Vrget, agit, ſtimulat, pulſat latus, imprimit, inſtat:
Accelerant, vacuántque domos, vicóſque per omnes
Gaudentes currunt, & murmura prima mouentur

XVII. Quid circus, vel eius apparatus ſignificet, mirabiliter diſſerit.

Nondum clara metu; ciuémque interrogat omnem
Occurrens ciuis, rumórque per agmina ſerpit.
Solis honore noui grati ſpectacula circi
Antiqui ſanxére patres, qui quattuor eſſe

Solis

Solis equos quadam rerum ratione putabant,
Tempora continui signantes quattuor anni:
In quorum specie, signis, numerisque, modisque
Aurigas totidem, totidem posuere colores,
Et fecere duas stadia in contraria partes,
Vt sint æstiuis brumalia frigora flammis.
Nam viridis vernis campus ceu concolor herbis, Hæc aliquo modo perturbata videntur.
Pinguis oliua, comis luxu nemus omne virescit,
Æstatis roseus rubra sic veste refulgens,
Vt nonnulla rubent ardenti poma colore.
Autumni ventus ferrugine diues & ostro
Maturas vuas, maturas signat oliuas:
Æquiparans candore niues, hyemisque pruinam,
Albicolor viridi socia coniungitur vna.
Ipse ingens circus, plenus ceu circulus anni,
Clauditur in teretem longis anfractibus orbem,
Amplectens geminas æquo discrimine metas,
Et spacium media, qua se via pandit, arena.
** * * referam primas iunxisse quadrigas,* XVIII. Dicit hic, quis primum quadrigas iunxerit.
Et currus armasse nouos, Pelopemque secundum
In soceri venisse necem: præstantior alter
Inuentus gener est plus sponsæ iunctus amore.
Hunc veterum primi ritum non ritè colebant,
Esse Deum Solem recta non mente putantes:
Sed factor Solis postquam sub sole videri
Se voluit, formamque Deus de virgine sumpsit
Humani generis, tunc munere Solis adempto
Principibus delatus honor, munúsque Latinis, I XVIIII. Amore Iustiniani pro honore Iustini populus incitatur.
Et iocunda noua Circensia gaudia Romæ.
I Huc omnes populi, pueri, iuuenésque, senésque
**Dant agmina plausus, vox omnibus vna,* *Carmen hoc ita legitur in exemplari.
Mens eadem, nomen populis placet omnibus vnum.
Ales vt expositos cùm phœnix innouat artus

Abusto recidiua suo, concentus in vnum
Stans auium spectat solem, solísque volucrem
Dum veniat, regémque nouum clamore salutant:
Sic decus imperij sanctum, sic Iota resurgens
Exortum est de fine suo, seniúmque reponens
Nominis & recti Iustino in principe viuit
Iustinianus apex domini. Sic vulgus amore
Vndique conueniens lætarum more volucrum,
Tu vincas Iustine, canunt: ingénsque tumultus
Crescit, & Augusta luctus discessit ab aula,
Lætitia veniente noua. Vox excitat omnes.
Omnia Iustino præbent elementa fauorem:
Omnia congaudent. Omnes clamore vocati
Conueniunt proceres: lux sacra palatia complet.
Ipsum quinetiam [illegible] *gaudere putares*
Corpus in Angelica mutatum morte figura.
Signa dedit manifesta Deus, séque ipse probauit
Iustino claram regni posuisse coronam.

CORIP-

CORIPPI AFRICANI GRAMMATICI IN LAVDEM IVSTINI AVGVSTI MINORIS,

LIBER SECVNDVS.

I. De conuentu & intentione populi pro regno Iuſtini.

Roscida purpureos aurora oſtenderat ortus,
Imperio ſacrata Dei, dominiſque iubebat
Sumere conceſſum cæleſti munere regnum.

II. Non prius Iuſtinus Sophiaque ſumpſerit imperiũ, quàm Dominum votis precibusque exorarent.

Ipſe autem procerum magnis oratibus actus
Non primùm imperij regalia ſigna recepit,
Ni ſacrata prius ſupplex oracula poſcens
Effuſis precibus Chriſto ſua vota dicaret.
Ilicet Angelici pergens in limina templi
Impoſuit pia thura focis, ceráſque micantes
Obtulit, & ſupplex lachrymis ita cœpit obortis:

Oratio Iuſtini pro adſumptis honoribus.

Omnipotens princeps, ſummi pater inclyte verbi,
Lux æterna Deus, rerum formator & auctor,
Cuius ſtelliferum fecit ſapientia cælum,
Fundauit terram, veſtiuit floribus agros,
Arboribus tribuit ſua germina, vallibus herbas,
Et cæli liquidos formatrix condidit ignes
Diſcernens à nocte diem, rutiliſque comantem
Ornauit Solem radiis, & cornua Lunæ
Paulatim minui, paulatim creſcere iuſſit:
Formauit varias habitu diſtante figuras,
Produxit pronis animalia cætera membris,
Solum hominem rectum, quem mox ratione repleuit,
Viuificans ſiccum ſacro ſpiramine lutum:
Cuius ſubtracta coſtis ex omnibus vna

Perficit

Perfecit facto similem, sociámque dicauit,
Hisque creaturam, claro est quæ subdita cælo,
Subiectam fecit diuini iussio verbi:
Quas tibi persolui tanto pro munere grates
Paruus homo, immensi factus factoris imago?
En ego, parua creaturæ pars, subditus adsto
Ante oculos excelse tuos, tibi seruio soli,
Atque meum submitto caput, cui flectitur vni
Omne genus, quem cuncta pauent, elementa tremiscũt:
forte permissa, aut, quæ non iussa: aut, & nunquam iussa. *Quæq; vident homines, & non*quæ iussa videri,*
Ante oculos sunt clara tuos, famulantur, adorant,
Et laudant factoris opus. Si sceptra tenêre
Me Romana iubes, soliúmque ascendere patris:
Si tibi complacuit populos mihi credere tantos,
Velle tuum fac posse meum. Tu subiicis hostes,
Colla superborum, furiatáque pectora frangis.
Tu reges seruire facis: da posse volenti,
Vt faciam placitura tibi. Placuêre parenti
Orantis pia verba viri, genitúsque precanti
Annuit, & sanctus regnator spiritus inquit:
Vox arcana Dei gestis fit nota peractis;
Non fieret, nisi sancta Dei vox illa iuberet.

II. Deprecatio eiusdem Iustini coniugis, quam coram Christi genitrice effundere poëta decenter enarrat.

Ipsa etiam summi consors castissima regni
Virginis & matris templum sublime petiuit,
Cuius adoratum limen feliciter intrans
Ante pios vultus expansis candida palmis
Constitit, & pronis supplex hæc vultibus infit.
Virgo creatoris genitrix sanctissima mundi,
Excelsi regina poli, specialiter vna
Vera parens, & virgo manens sine semine patris:
Quam Deus elegit matrem sibi, credula verbum
Concipiens, nostram genuisti fœta salutem.
O pietas miranda Dei, dictúque tremenda,

Cælorum

Calorum factor dominus Deus, vnica patris
Forma Dei, veræ ſeſe velamine carnis
Induit, & ſerui formam de virgine ſumpſit.
Quos tibi, quos genito dignos ſoluemus honores
Pro tantis benedicta bonis? Te gloria matrum,
Auxiliúmque imploro tuum: te ſemper adorem,
Te fatear dominam, ſeruatricémque nouarum
Iuſtini rerum. Noſtrum caput inclyta ſerua:
Tutare imperium, vitam rege, perfice cœpta.
Da bene diſpoſitis procedant omnia noſtris:
Subde feras gentes: iuſto mucrone ſuperbi
Depereant: veſtro ſemper tutamine viuam.
Plurima præterea verbis clementibus orans
Oblatis ceris altam remeauit in aulam. vt T. 27.
It ſacrum comitata latus pulcherrima proles,
Luce ſua plenam quæ poſſit vincere lunam,
Æquiparans humeris matrem: ſic lucida cultu,
Sic niueis formoſa genis, ſimiliſque parenti.
Igne micant oculi, nomen diſtabat & ætas;
Non tamen egregiæ diſtabat gratia formæ:
Arboris vt matris quæ de radice propago Comparatio.
Naſcitur, & celſis caput erigit ardua ramis,
Æquiparátque nouis maternæ frondibus vmbræ:
*At mater*propriam florentem germine natam* *fors, proprio
Gaudet habere parem, lætáſque adtollit in auras
Felices ramos, & vertice deſpicit arua.
Iam lætus princeps diualia tecta ſubibat, III. De apparatu veſtium Auguſtarum.
Ampláque gaudentes implebant atria turbæ:
Accelerant fidi, cura eſt vt cuique, miniſtri
Obſequiis præbere manus, promúntque ferúntque
Auguſtas veſtes, pretioſáque cingula gemmis,
Et capitis diadema ſacri. Cultu ipſe priore
Exuitur, tantúmque vno veſtitus amictu

Conſti-

Constitit, & lumen membris regalibus auxit.
Comparatio. Haud secus vt nubes, cùm se rescindere densam
Cœperit, & cælum monstrauerit æthra serenum,
Ardentes radios mittit iubar, omnia viso
Congaudent elementa die, mox erigit herba
Molle caput, vernant segetes, & gramina crescunt,
Ipsáque conspectis gradiuntur lumina terris.
Hæc est illa dies, læti dixere clientes,
pios Quam pater ille bonus sancto prædixerat ore.
Egreditur, tunicáque pius inducitur artus
Aurata se veste tegens, qua candidus omnis
Enituit, luménque dedit, fuscásque remouit
Ætherea nondum prolatæ luce tenebras.
Purpureo suræ resonant fulgente cothurno,
Cruráque puniceis induxit regia vinclis,
Parthica Campano dederant quæ tergora fuco,
Qui solet edomitos victor calcare tyrannos
Romanus princeps, & barbara colla domare,
Sanguineis prælata rosis, laudata rubore,
Purpura. Lectáque pro sacris tactu mollissima plantis.
Augustis solis hoc cultu competit uti,
Sub quorum est pedibus regum cruor: omne profectò
Mysterium certa rerum ratione probatur.
Nobilibus gemmis, & cocto lucidus auro
Baltheus effulgens lumbos præcinxit heriles.
Substrictóque sinu vestis diuina pependit
Poplite fusa tenus, pretioso candida limbo.
Cæsareos humeros ardenti murice texit
Circumfusa chlamys, rutilo quæ ornata metallo
Principis exerta vincebat lumina dextra:
Aurea iuncturas morsu præstrinxit adunco
Fibula, & à summis gemmæ nituere catenis:
Gemmæ, quas Getici felix victoria belli

Præbuit,

Præbuit, atque fauens dominis Rauenna reuexit,
Quásque à Wandalica Belisarius attulit aula.
Signa triumphorum, pie Iustiniane, tuorum
Sospite Iustino, mundúmque regente, manebunt;
Amborum nomen per sæcula cuncta canetur:
Narrabunt populi miracula vestra futuri.
Armati manibus sacrati circulus auri
Impositus collo imperium sublime dicauit:
Quod faciens ter, ter dextram cum munere tendens,
Augusti, Iustine, locum tibi confero, dixit.
Ast ego, te iubeo, princeps ait, esse tribunum.
Felix Armatus, primus qui verba loquentis
Audiit, & primus solennia dona recepit.
Quattuor ingentem clypeis sublimius orbem
Adtollunt lecti iuuenes, manibúsque leuatus
Ipse ministrorum supra stetit, vt sua rectus
Littera, quæ signo stabili non flectitur vnquam,
Nominibus sacrata tribus: qui viribus æquis
Imperium rexere suum. Genus omnibus vnum,
Sceptrum continuum, tempus iuge, iuncta potestas.
Successu res acta suo est: Iam regna duorum
In cælis translata manent, nunc maximus orbis
Communis benefactor adest, cui subdita reges
Colla parant, noménque tremunt, & numen adorant.
Adstitit in clypeo princeps fortissimus illo
Solis habens specimen: lux altera fulsit ab vrbe.
Mirata est pariter geminos consurgere Soles
Vna fauens eadémque dies: mea carmina, numen,
Mensuram transgressa suam mirabere forsan,
Quod dixi geminos pariter consurgere Soles:
Nec vacuis verbis, nec inanibus acta figuris
Ore feras prolata meo, si dicta rependis.
Mens iusti plus Sole nitet, non mergitur vndis,

IIII. Iuxta priorum ritum Iustinus in regnum adtollitur.

Non

Non cedit tenebris, non fusca obtexitur vmbra:
Lux operum æterno lucet splendore bonorum.

V. A Ioanne Pontifice Iustinus imperio consecratur.

Postquàm cuncta videt ritu perfecta priorum
Pontificum summus, plenáque ætate venustus
Adstantem benedixit eum: cælique potentem
Exorans dominum sacro diademate iussit
Augustum sancire caput, summóque coronam
Imponens apici feliciter * * *
Intonuit patrum subitus fragor, inde clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat *æquor: (fortè æther:)
Laudibus innumeris regnantum nomina tollunt;
Iustino vitam tercentum vocibus optant:
Augustæ totidem Sophiæ plebs tota reclamat.
Mille canunt laudes vocum discrimine mille:
Iustinum Sophiámque pares, duo lumina mundi
Esse ferunt: Regnate pares in sæcula, dicunt.
Felices annos dominis felicibus orant.
Insonuit vox illa diu, tandémque quieuit.

VI. Quibus verbis post acceptum imperiū Iustinus adlocutus est Senatum.

Ipse coronatus solium conscendit auitum,
Atque crucis faciens signum venerabile sedit;
Erectáque manu, cuncto præsente Senatu,
Ore pio hæc orans ait: Super omnia regnans
Regna Deus regnum nobis concessit auitum,
Et patrium diadema dedit, curásque regendi
Imposuit rerum genitor, quas ipse creauit.
Laudamus factoris opus, regémque tremendum
*Suscipimus, grates agimus, gratésque fatemur. (fortè Suspicimus,)
Ipsius est quodcumque sumus ratione probante
Et rerum certas nobis *
Pluribus ex membris animal componitur vnum,
Sed caput est quod membra regit: Deus ergo creator
Componens hominem natus * *
Omnibus vt membris caput imperet *atque regantur. (fortè ipsa)

Coniuncta

Coniuncta est capiti Sapientia, corporis arcem
Quæ retinens oculis speculetur membra serenis:
Et quoscumque videt vigilanti lumine solers
Peste laborantes subiecti corporis artus,
Sanet, & infestos pellat medicamine morbos.
Romanum imperium corpus bene ponitur vnum,
Compositum multis, quod fas est dicere, membris.
Nos sumus ergo caput solidati corporis huius.
Huic sacro capiti facta est Sapientia consors,
Quæ mihi commissum pariter regat inclyta mundum
**sedens vna: vos ô mihi proxima membra,* — fortassis deest hoc loco *Sede.*
Conscripti patres, nostri spes maxima regni;
Vos estis pectus, vos brachia verticis huius:
Quorum consiliis, quorúmque laboribus vsa
Publica res domuit gentes, & regna subegit.
Summa regendarum cura est mihi credita rerum:
At quia subiectum nostrum est disponere mundum,
Nos etiam vobis curas committimus orbis:
Adloquimur fidos, & vos hac voce monemus:
Inprimis Deus est tota virtute colendus,
Semper adorandus, semper metuendus, amandus,
Omnia qui fecit pulchri miracula mundi.
Nos imitatores factoris, & omnia dantis,
In quantum natura valet, contendimus esse:
Vtq; Deus voluit, propriis caput impero membris.
Iustitiam populis generaliter omnibus æquam,
Et iuris seruate modos, disponite plebes,
Vt decet imperij veros disponere patres;
Vtq; pedes proprios, & membra minora fouete.
Non minor est membris cura impendenda minutis:
Obsequium pedibus natura lege videmus
Admotas præbere manus, oculósque ministros
Cernimus esse pedum, quibus interiora tuemur.

Ante pedes planate vias, ne temnite partem
Magnis officiis summísque laboribus aptam,
Qua vehitur totum summo cum vertice corpus.
" *Qui pedibus rectis graditur, mala nulla veretur:*
" *Non timet offensam, nescit via recta ruinam:*
forte Quin nec — *Qui* nec causa rei cultu est ornanda diurno.*
" *Nullus vile putet, quod nouit corporis esse.*
Sit censura patrum, sit disciplina per orbem:
f. 37. *Priuentur cædes populorum, iurgia cessent,*
Nullus lædendi pateat locus, vsus iniquæ
Cesset auaritiæ, subiectis parcite nostris,
" *Colla superborum confringite, culpa nocentes*
" *Puniat ipsa suos, seruentur iura quietis.*
Huc aures, totámque viri deflectite mentem,
Quæq; sit ex dictis vestri spes, discite, nostris.
Comparatio. *Agricolæ sua rura colunt, cultúque diurno*
Implorant fructus, & terram vomere findunt,
Diuiditúrque bonis gratus labor ille colonis;
Pars scindit glebas, pars sulcis semina mandat,
Pars liquidas deducit aquas, hortósque virentes
Irrigat, ac tractis satiat pomaria riuis:
" *Nouit culta suos tellus ditare colonos.*
f. promeritos — *Sic bene pro meritis donis Respublica ditat,*
Terra velut pinguis, cuius spes magna Senatus
Hic floret virtute, fide, grauitate, rigore:
Hanc quicumque colunt, multum mercedis habebunt.
vide Sarisberiensem lib. 6 c. 24. — " *Quod fisci est, nullus rapiat: cognoscite fiscum*
Ventris habere locũ, per quem omnia mẽbra cibantur.
Venter alit corpus: fuerit si venter inanis,
Omnia deficiunt, tenuantur robore membra,
Et contracta rigent arentibus ossa medullis.
f. Omnia — + *Omnibus sufficiunt sacrati commoda fisci,*
Ex quibus est commune bonum; commune leuamen

Tutetur

Tuteturfiscus iustorum nemine laeso:
Quae sua sunt capiat, quae sunt priuata relinquat.
Iustitiam colimus, iustos veneramur, amamus:
Hanc commendamus, hanc vos retinere iubemus.
Plurima sunt vino nimium neglecta parente,
Vnde tot exhaustus contraxit debita fiscus,
Reddere quae miseris moti pietate paramus.
Quod minus ob senium factum, actúmue parentis,
Tempore Iustini correctum gaudeat orbis.
Nulla fuit iam cura senis, iam frigidus omnis
Alterius vitae solo feruebat amore:
In caelum mens omnis erat, iam corporis huius
Immemor hanc mundi faciem transisse putabat.
Et licet exhausti vacuarit commoda fisci,
Illa tamen sancti mecum est benedictio patris,
Quae totum reparare potest, & lapsa nouare.
Nec patimur quenquam sacratum laedere fiscum,
Nec laedi quenquam sinimus sub nomine fisci:
Vtantur cuncti propriis, ac iure fruantur.
Haec postquam princeps tranquillo protulit ore,
Pronus adorauit laudans pia dicta Senatus,
Et summi clamor peruenit in astra fauoris.

VII. Iustinus populum de emendatione operũ alloquitur.

Protinus in magni surgit fastigia circi,
Cerneret vt laetos populos, plebémque moneret
Eloquij pietate sui. Tunc ordine longo
Incedunt summi proceres, fulgénsque Senatus.
Ipse inter primos vultu praeclarus honoro,
Fratris in obsequium gaudens, Marcellus abibat;
Dispositórque nouus sacrae Baduarius aulae;
Successor soceri, factus mox cura palati est.
His aetas dispar, sed par votum atque voluntas:
Ambo patricij, dilecti principis ambo
Fulgebant geminis similes radiantibus astris,

Comparatio.

Astris, quæ cælum flamma meliore perornant,
Soláque prolato possunt cum Sole videri
Stellarum fugiente globo, quando omnia pallent
Sydera, & adflatas ortum iubar aspicit herbas,
Atque operit nouus astra dies. Prænuncius antè
Signa dedit cursor posita de more lucerna:
Exoritur lætum iucunda per agmina murmur,
Intentos oculos ad sedem vulgus herilem
Extulit adsurgens, quoniam plebs læta videre
Felicem dominum summo cupiebat amore.
Egreditur cum luce sua, frontémque serenam
Armauit sancti faciens signacula ligni:
Vtq; salutato tetigit subsellia vulgo
Auratum scandens solium, sedémque paternam
Constructam plumis, pulchrísque tapetibus altam,
Aspexit lætus populos, vultuque modesto
Circumfusa videns plaudentum millia risit
Censuram seruans, & plebi gaudia donans.
Vt princeps solio subnixus sedit in alto,
Ingens lætitiæ sonuit fragor: aurea plebes
Tempora principibus centenis vocibus optant:
Iustino vitam partes vtraque reclamant,
Augustæ Sophiæ votis quam pluribus orant.
Excutiunt plausus, studiorum gaudia surgunt,
Alternísque sibi respondent agmina dictis.
*Emittunt dextras * paritérque remittunt:*
Certatim toto vulgus micat vndique circo,
Vt veniunt densæ manicis albentibus vndæ:
Disponunt cantus, modulos & cantibus addunt:
Nunc simul erectis, pronis nunc ardua membris
Dant capita: accedunt pariter, paritérque recedunt:
Fértque, refértque globum moles condensa virorum.
Comparatio. *Exaltata putes placidis beneflantibus euris*

Ludere

Ludere coniferæ frondosa cacumina syluæ,
Et flexis nutare comis, lentóque vicissim
Vertice fœcundos huc, illuc flectere ramos.
Inde dato populi fecêre silentia signo,
Cunctáque clamosi tacuêre sedilia circi.
Mollior vt ventis quotiens venit aura remotis, Comparatio.
Fluctiuagum pelagus, quod tempestate mouetur,
Mansuetis planatur aquis, tunc solis honore
Omnia clara silent tranquillis æquora ripis,
Et clamor magnus populi, strepitúsque quieuit.
Diuinus princeps Augusta voce perorans VIII. Enarratio Iustini in fauorem populi.
Hæc plebi mandata dedit: bene viuite ciues,
Tempus gaudendi est, gaudete, hilarésque manete:
Contulit ista Deus, nullus sua gaudia turbet.
Priuentur cædes, studiorum iurgia cessent.
Et iam post duros cunctis promitto labores:
Otia sint plebi, nobis vigilantia solers.
Tranquillam faciam securis ciuibus vrbem;
Nos curam vestri gerimus, nos vestra tuemur.
Credite, non patitur seclorum secta meorum
Iniustos sæuire diu; componite mores,
A furtis cohibete manus, cessate nocere.
Discite iustitiam, legum præcepta tenete:
Iustitiam quicumque facit, fora nulla timebit:
Omnis erit iudex informidabilis illi.
Corripiet sontes iuris vigor, estote quieti.
Si socium socius, si ciuem ciuis amabit,
Non solum optati iubeo spectacula circi,
Præmia sed populis, & maxima dona parabo.
Ditabo plebes opibus, noménque negatum
Consulibus consul post tempora cuncta nouabo,
Gaudeat vt totus Iustini munere mundus.
Dona calendarum properant vicina mearum,

Vos vestris adstate locis, properate, parate,
Promissaque die nostras sperate curules.
Expauit gaudens inopino nomine vulgus
Consulis audito: natus fragor, itque tumultus
Per latos, ingens fremit vndique murmur,
Ingeminántque cauos dulci modulamine plausus.
VIIII. *Interea læti spoliant subsellia circi,*
Vndique plorantum descendit turba virorum,
Et positis totam chartis impleuit arenam,
Ante ipsam domini sedem, largísque rigantes
Ora viri lachrymis, & terræ corpora dantes
In facies cecidere suas: miserere, perimus,
Insonuit vox magna diu: lege sacra parentis
Syngrapha, de tantis rationem collige chartis:
Iam seruis succurre tuis, nos nostra iubenti
Credidimus domino. Vobis quis vestra negaret,
» *Cùm vestrum est, quod mūdus habet? Scis, summe re-*
Publica quid vestro prosint commercia fisco. (gentum,
Vnde tributa tuis succedent annua rebus,
Deficiet si nostra manus? Tibi militat omne,
Quod gerimus: nos, quæ tua sunt, priuata vocamus.
Ex nobis vitæ constant alimenta diurnæ
Afflictis, quæ longa dies, longóque labore
Sors quærit, paruósque cibos sub nocte reponit.
Flere diu tantis lachrymis non passus acerbis
Condoluit miserans, & se pietate subegit
» *Legibus vltro suis. Aliena pecunia, dixit,*
Reddenda est. Viuus patri qui substitit hæres,
Thesauros fidis priuatos ferre ministris
Imperat. Innumeræ mox aduenere cateruæ,
Fortia centenis oneratæ brachia libris:
Deposuere humeris, turmæ glomerantur in vnum,
Et totus fuso circus resplenduit auro.

Tunc

Tunc posita ratione palam, populóque vidente,
Debita persoluit genitoris, cauta recepit.
Gaudia quanta illic, quantus fauor! vndique latus
Tollitur in cælum populorum clamor ouantum.
Mirantur proceres, mirantur talia plebes.
Hinc rutili lucent chartis ardentibus ignes:
Hinc radiat fuluum concertans ignibus aurum.
Hinc chartas flammis subigunt, hinc pondere fusos
Exæquant solidos, & lancem pollice pulsant.
Tunc finibus plenis abeunt, quæstúque laborant:
Elatísque oculis pro vita principis orant.
Largior inuentus pater est, clementior idem;* fortè patre
Qua virtute animi mentem calcauit habendi,
*Publica priuato * debita redderet auro,*
Sponte sua dominus seruis miseratus egenis.
Priscorum hoc vno vicit nouus omnia facto
Facta prius princeps (quamuis meliora sequantur)
Hoc primum tamen omen erat, quod nullus auorum
Augustos vnquam cecinit fecisse priores.
Hinc aliud pietatis opus tam grande secutum est:
Pro vinctis flentes nuptæ venere maritis,
Matres pro genitis (nescit seruare pudorem
Rebus in afflictis ingens dolor) immemor ibat
Turba sui sexus, cultu miserabilis ipso,
Per medios populos. Postquam venere verendam
Cæsaris ante caram, cuncta sua pectora dura
Inlidunt terræ: Pius es, potes omnia, clamant.
Cerne pias lachrymas, miserorum vincula solue:
Matribus his natos, his nuptis redde maritos.
Omnibus hæc sit læta dies, tua gaudia princeps
Nullus agat tristis: cunctorum crimina dele,
Gaudeat vt lætus miti te principe mundus.
Has pius aspexit lachrymas, precibúsque dolentum

 Annuit,

Annuit, & solui cunctos à crimine iussit
„ *More Dei: Deus est, cui verbo competit vno*
„ *Iustificare malos, mediáque à morte leuare.*
Credite simpliciter, vox hæc temeraria non est;
„ *Qui facit hoc, Deus est, Deus est in corde regentum:*
„ *Principibus princeps quidquid Deus imperat, hoc est.*
„ *Terrarum dominis Christus dedit omnia posse:*
„ *Ille est omnipotens, hic omnipotentis imago.*
Plurima præterea solemni munere donans
Dimissis populis arcem remeauit in altam.

CORIPPI AFRICANI GRAMMATICI IN LAVDEM IVSTINI AVGVSTI MINORIS,

LIBER TERTIVS.

I. More patrum Iustinus exornat funus decedentis auunculi.

CONTIGIT *vt princeps Augustus limina tecti,*
Quanquã festa dies sextam cõsumpserat horam,
Non dulces epulas, non pocula grata petiuit,
Ni patris primum sanctum & venerabile corpus
Ornatum exequiis tumulo mandaret opimis.
Ante fores iam [A turba] * *fuit, passimque per aulam*
Porticibus longis stabat cum plebe Senatus,
Interius flentes famuli. vasa aurea mille,
Mille columnarum species, argentea mille,
Quæ super impositis implebant atria ceris,
Ordine cuncta suo patrum sic more parata:
Triste ministerium latam feriebat in aulam.* (forte lætam.)
Alta superpositis radiabant stramina gemmis,

Tempore

Tempore quas prisco Romana potentia cepit:
Quas viridis Nereus, quas protulit Indica tellus,
Et quas Memphitica Cæsar perduxit ab aula:
Quas supplex Cleopatra dedit, cùm vincula fratris
Frangeret, & rupto pallens custode veniret.
Ex quibus aduersis cernebant fulgura mitti,
Sed lumen non ignis erat; lux vndique fulget
Aurea conspicui lustrans laquearia tecti.
Thura Sabæa cremant, flagrantia mella locatis
Infundunt pateris, & odoro balsama succo.
Centum aliæ species, vnguentáque mira feruntur
Tempus in æternum sacrum seruantia corpus.
*Supremum patri talem * celebrauit honorem* fortè celebrabat
Augusto melior Iustinus Cæsare princeps.
Vt prius ingrediens corpus venerabile vidit,
Incubuit lachrymans, atque oscula frigida carpsit
Diuini patris, verbísque dolentibus inquit.
Nos flemus tristes, mentísque ardore dolemus:
Tu pater Angelicas inter sanctissime turmas
Lætus abis, positóque Deum iam corpore cernis,
Et frueris meliore die sub lumine Solis.
*Nos, cui * nullus ait salue, pater inclyte salue,* fortè nullus
Æternum pater alme vale. Non plura moratus
Augustus nutu tolli sublime feretrum
Imperat, & tota populus processit ab aula:
Mæstáque funereas accendunt agmina ceras:
Omnis in exequias sexus conuênit & ætas.
Quis memorare potest tanta miracula pompæ?
Hinc lauitarum venerabilis ordo canentum,
Virgineus tonat inde chorus; vox æthera pulsat;
Funduntur lachrymæ ritu niuis, imbre madebant
Cunctorum vestes, proprióque in fonte natabant,
Madentes oculi vultúsque, sinúsque rigabant. f. Manantes

Adtonitæ matres resolutis crinibus ibant:
Ante fores aliæ, tectis sublimibus illæ
Implentes altas turba stipante fenestras.
Quantus Hyperborei volucrum concentus in Istri
Contrahitur ripis, gelidas quas linquere terras
Aspera cogit hyems glacie niuibúsque coactis,
Innumeræ glomerantur aues, stipantur in vnum,
Inaectúntque moras, & flumina linquere nolunt.
Transitus ob causam multi pia thura cremabant:
Vndique currebat studio plebs mœsta videndi.
Omnibus vnus amor, iustus dolor omnibus vnus
Augebat lachrymas, & viso funere flebant,
Donec Apostolici subeuntes atria templi
Inclyta sacrato posuissent membra sepulcro,
Fortè prius *Quod* pius ipse sibi puro construxerat auro.*
11. *Postquam facta quies, totam plebs læta per vrbem*
Post luctum populi pristina lætitia & iucunditas. *Sacra coronatis ornauit mœnia tectis:*
Pratorum spoliatur honos, nemus omne refertum
Frugibus, & glaucæ frondes rapiuntur oliuæ.
Exornant postes, & arundine limina comunt,
Festaque per cunctos tendunt velamina vicos.
Ludere tunc iuuenes, & laudibus addere laudes
Incipiunt, plaudunt pedibus, mollique reponunt
Crura gradu, mirisq; modis noua carmina flectunt:
Iustinum, Sophiámque pios, duo lumina dicunt:
Organa, plectra, lyræ totam insonuere per vrbem.
Mille voluptatum species, conuiuia mille,
Saltatus, risus, discursus, gaudia, plausus:
Augustis vitam lætis clamoribus optant.
Post senium dicunt sese iuuenescere, mundus
Gaudet, & antiqua repetit primordia forma.
" *Ferrea nunc abeunt, atque aurea secula surgunt*
Temporibus Iustine tuis, spes vrbis & orbis,

Romani iubar imperij, decus: addita cunctis l. decus addita
Retro principibus, cuius sapientia victrix
Obtinuit patrij fastigia maxima regni.
Ingeminant Sophiæ nomen, luménque secundum
Hanc dicunt, carmenq; nouum cum plausibus addunt.
Interea lætus sacra cum coniuge princeps
Cœperat Augustæ felicia carpere mensæ
Gaudia, regales epulas, & dulcia Bacchi
Munera, quæ Sarepta ferax, quæ Gaza crearat,
Ascalon & lætis dederat quæ Græca colonis:
Quæue antiqua Tyros, quæ fertilis Africa mittit:
Quæ Meroe, quæ Memphis habet, quæ cādida Cypros;
Quæque ferunt veteres maturo robore vites,
Quas manibus propriis Ithacus plantauit Vlyxes,
Arce sub Ibalia Laertia lumina seruans, f. limina
Nondum Troiani vitans discrimina belli:
Quæque Methymnæis expressit cultor ab vuis
Pocula, quæ vitreo flagrabant plena Falerno.
Prisca Palæstini miscentur dona Lyæi
Alba colore niuis, blandóque leuissima gustu.
Fusca dabant fuluo Risaitica vina metallo,
Quæ natura parit liquidi non indiga mellis:
Et Garisæi permiscent munus Iacchi.
Cuncta quis expediet, dominis quæ parturit orbis,
Romano quǽque est prouincia subdita regno?
Hæc magno luxu quanquam cumulata redundent,
Temperie solita paruus cibus ore modesto
Sumitur, & quantum capiat mens sobria potus
Censura seruante modum. Cura ipsa regendi
Clementísque animus præsumere parcius escas
*Iure facit, * potúmque parum sapientia quærit.* forte potus.
Aurea purpureis apponunt fercula mensis
*Pondere gemmarum plus * grauia. Pictus vbique* f. grandia.

III. Egregij apparatus in perialis conuiuij referuntur.

Iusti-

Iustinianus erat; dominis pictura placebat,
Gaudebántque sui genitoris imagine visa.
Felicis geniti veras ibi credere posses
Sacras effigies, viuásque adstare putares.
Ars & materies animas simul addere possunt,
Addendi vitam nisi tu natura negares.
» Ingeniis hominum post mortem viuere famam
» Concessum est, clarum seruat sua gloria nomen.
Ipse triumphorum per singula vasa suorum
Barbarico historiam fieri mandauerat auro,
Tempore, quo captis iniecit vincla tyrannis
Iustinianus, ouans quarto cùm consule princeps
Alta triumphali terret capitolia pompa.
Sacris principibus iucundæ fabula mensæ
De diuo genitore fuit: tum nomen honorum
Inter delicias, & dulcia pocula summis
Laudibus adtollunt, viuúmque per ora fatentur.
Sic decessorem regnantum nullus amauit,
Quanquam sceptra patris natus successor haberet:
Ante oculos geniti genitor dulcissimus omni
Tempore semper erit, sempérque in corde manebit.

IIII. De consummatione conuiuij.

Postquam diuinæ sumpsêre nouissima cœnæ
Pocula, & excelsæ siluerunt gaudia mensæ,
Contulerat quæ prima dies, surrexit ab alto
Lætus vterque thoro, secretáque tecta petiuit:
Sed non in segnes soluerunt pectora somnos,
» Inuigilant animi, quibus est pia cura regendi
» Tot latos populos, duros domitare tyrannos,
» Consiliis vti, causas disponere mundi.
» Maxima pro rerum quæ disposuere salute
» Admiranda magis, quàm connumeranda fateri
» Humanum decet ingenium. Quis carmine digno
Tot diuinarum miracula pandere rerum

Sufficiat?

Sufficiat? Quibus hæc verbis, qua laude reponat?
Diua Augusta fauens, sanctum & venerabile nomen,
Immortale bonum, nostræ sapientia linguæ,
Auspiciis hæc sacro tuis: tua vota canentem
Respice, & oranti clemens solatia præbe.

V. Exornatur Augusta domus regentis imperium.

Septima gaudentem lux aurea viderat orbem,
Expellens placido brumalia frigora verno;
Omnia Sol oriens radiis melioribus afflans,
Tranquillo gelidas tepefecerat igne pruinas.
Gaudebant elementa simul, mollique calebant
*Temperie, votísque suis noua Roma *fiebat.*

* fortè *fauebat*, aut *fremebat*.

Ornata est Augusta domus, iussúque regentis
Acciti proceres omnes, scholáque palati est [ipsa]
Iussa suis adstare locis: iámque ordine certo
Turba decanorum, cursorum, in rebus agentum.
Cúmque palatinis stans candida turba tribunis,
Et protectorum numerus mandante magistro,
Omnis sacrorum vis adfuit officiorum
Ornatu vario, cultúque, habitúque, modóque.
Ingens excubitus, diuina palatia seruans,
Porticibus longis porta condensus ab ipsa
Murorum in morem læuam, dextrámque tegebat,
Scuta sub erectis coniungens aurea pilis:
Ense latus cincti, præstricti crura cothurnis
Adstabant celsi pariter, paritérque nitebant
Extantes latis humeris, durísque lacertis.

Comparatio.

Coniferæ veluti sacra inter flumina quercus,
Per quas blanda fluens rauco sonat vnda susurro,
Condensam faciunt frondoso robore syluam,
Excludúntque diem ramis, intonsáque læta
Attollunt capita, & vertice sydera pulsant.
Et læua, dextráque acies adstare videres, [Lauaque,]
Multáque ancipites splendescere luce bipennes,

Terri-

Terribiles, ætate pares. Imitatur Olympum
Officiis Augusta domus, sic omnia clara,
Sic numeris bene compta suis, ita luce corusca:
Comparatio. *Aurea conuexi veluti rutilantia cæli*
Sydera mensura, numeris, & pondere cursus
Perficiunt librata suo, stabilique recessu
Firma manent, vnumq́; iubar super omnia fulget:
Omnia succumbunt flammis melioribus astra,
Et quo tecta latent regis pascuntur ab igne.
Hac se magnarum Romana potentia rerum
Lege tenens, medias inter super omnia gentes
Regna micat, claro tantum vni subdita cælo.

VI. Pulchritudo palatij Cōstantinopolitani laudatur.

Atria prælargis extant altissima tectis,
Sole metallorum splendentia, mira paratu,
Et facie plus mira loci, cultúque superba.
Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Quattuor eximiis circumuallata columnis:
Quas super ex liquido præfulgens cymbius auro
Immodico, similans conuexi climata cæli,
Immortale caput, solíumque sedentis obumbrat
Ornatum gemmis auróque, ostróque superbum.
Quattuor in sese nexos curuauerat arcus,
Par læuam dextrámque tenens victoria partem
Altius erectus pendebat in aëre pennis,
Laurigeram gestans dextra fulgente coronam.
Mira pauimentis, stratísque tapetibus ampla
Planicies, longóque sedilia compta tenore.
Clara superpositis ornabant atria velis:
Vela tegunt postes: custodes ardua seruant
Limina, & indignis intrare volentibus obstant
Condensi numeris, fastu, nutúque tremendi.
Postquam dispositis ornata palatia turmis
Officia explerunt, adytis radiauit ab imis

Inclyta

Inclyta lux, & consistoria tota repleuit.
Egreditur princeps magno comitante senatu:
Adfuit obsequio castorum turba virorum;
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deseruire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare supernis,
Conseruare domum, sanctúmque intrare cubile,
Internas munire fores, vestésque parare.
Armiger interea, domini vestigia lustrans,
Eminet excelsus super omnia vertice Narses Virgil.
Agmina, & Augustam cultu præfulgurat aulam.
Comptus cæsarie, formaque insignis, & ore.
Aureus omnis erat, cultúque, habitúque modestus,
Et morum probitate placens, virtute verendus,
Fulmineus, cautus, vigilans noctésque diésque
Pro rerum dominis, & honora luce coruscus,
Matutina micans vt cælo stella sereno Comparatio.
Auratis radiis argentea sydera vincit,
Vicinúmque diem claro prænunciat igne.
Vt lætus princeps solium conscendit in altum, VII. Legatos Auarum sibi Iustinus imperat præsentari.
Membráque purpurea præcelsus veste locauit,
Legatos Auarum iussos intrare magister
Ante fores primus diuinæ nunciat aulæ,
Orantes sese vestigia sacra videre
Clementis domini: quos voce & mente benignus
Imperat admitti. Miratur Barbara pubes
Ingressus primos, immensáque atria lustrans
Ingentes adstare viros, scuta aurea cernunt:
Piláque suspiciunt alto splendentia ferro
Aurea, & auratos conos, cristásque rubentes:
Horrescunt lanceas, sæuásque instare secures:
Cæteráque egregiæ spectant miracula pompæ,
Et credunt aliud Romana palatia cælum.

Spectari

Spectari gaudent, hilaréſque intrare videri:
Comparatio. *Non ſecus Hircanæ quoties ſpectacula tygres*
Dat populis noua Roma ſuis ductore magiſtro
Non ſolita feritate fremunt, ſed margine toto
Intrantes plenum populorum millia circum
Suſpiciunt, magnóque metu miteſcere diſcunt,
Deponunt rabiem, gaudent fera vincla ſubire,
Per medios intrare locos, ipſúmque ſuperbæ
Quòd ſpectentur amant, caueam, turbásq. fauentes,
f. prone *Luſtrant, & proni ſolium regnantis adorant.*
Verùm vt contracto patuerunt intima velo
Oſtia, & aurati micuerunt atria tecti,
Cæſareúmque caput diademate fulgere ſacro
Ter gazis ſuſpexit Auar, ter poplite flexo
Pronus adorauit, terræq; adfixus inhæſit.
Hunc Auares alij ſimili terrore ſecuti
In facies cecidere ſuas, ſtratóſque tapetas
Fronte terunt, longíſque implent ſpacioſa capillis
Atria, & Auguſtam membris immanibus aulam.
Vt clemens princeps legatos ſurgere iuſſit,
Officia ſtratos iuſſu monitúque iubentis
Erexêre viros: Quod poſcitis, ore ſereno
Clementer regnator ait, memorate, docete,
Et veſtri regis quæ ſit legatio, ferte.
Hæc poſtquam princeps tranquilla voce profatus,
Crudus & aſper Auar dictis ſic cœpit acerbis:
Rex Auarum Cagan, debellans intima mundi,
Famoſos ſtrauit magna virtute tyrannos,
Innumeros populos, & fortia regna ſubegit.
Cuius Threicium potis eſt exercitus Hebrum
Exhauſto ſiccare lacu, fluuiúmque bibendo
al. potu *Nudare, & nondum * plenè ſatiatus abire.*
Quem Perſæ timuêre feri, genibúſque minantis

Admo-

Admouere manus, pacem meruere precando.
**Ni fieret, frustra celsis Babylonia muris* — al. *Ne forte excelsis frustra*
Cincta foret, dominos humeris nunc ferre parata.* — al. *dominósque Auares nunc patria ferret.*
Rupimus Euphratem, gelidos superauimus amnes,
**Hybernásque niues, cursus qua frænat aquarum.* — al. *didicit dominos patiẽtia ferre.*
Frigus, & omnigenis fit durior vnda metallis. — al. *Hybernos cursus quando refrenat.*
Vidimus extensos vitrea testudine* postes,* — *al. *pontes,* al. *& tectos*
Stagna, lacus, fluuiósque super, fontésque iacere
In silicis morem, vel strata marmore terræ:
Cognatos latices laticum concreta tegebant.* — al. *cum crusta tegebat.*
Plaustra super solidas stridentia duximus vndas:
Illic voluentum vestigia nulla rotarum
Area, nec solitos labens dedit orbita sulcos,
Nec fragilis potuit crystalli forma noceri
Præ solido stringente gelu: fremitúsque sonorum
Cornipedum liquidos ceu terruit vngula campos.
Insanum voluens strepitum calcauimus Imorem.* — al. *Imbrum,* vel *Ebrum.*
Iuimus in fluctus sicco pede, præbuit amplas
Nix spaciosa vias: præduris gentibus acre
Intulimus bellum, pars altera castra locauit.
Miscuimus pugnas, munitas cepimus vrbes,
Firmáque disruptis deiecimus oppida muris.
Nunc ripas Scythici victor rex contigit Istri,
Densáque per latos figens tentoria campos,
Ad tua nos princeps hæc splendida mœnia misit:
Annua prælargi patris solatia vestri
Sumere tempus adest. Sanctus quæ præbuit ille,
Vos etiam præbere decet, si fœdera pacis
Intemerata tibi, si manis pacta manere,
Debita quærenti transmittite munera regi.
Talia iactantem, nulla commotus in ira
Tranquillus princeps, oculis pietate serenis
Aspexit iuuenem, placidóque hæc edidit ore.

„Quantum est legatis concessa licentia fandi,
„Tantum legatos animo decet esse modesto,
Et vitæ probitate graues, quique ordine possint
Scire locis humiles quibus, & quibus ora superbi
Expediant, nostrámque petant quod mitiget iram,
Prospiciántque suæ poscentes fœdera vitæ.
Quod tua ventosis inflata superbia verbis
Iactitat, ignauæ mentis deformia nudat.
Quid profugos laudas, famáque adtollis inani
Extorrem populum? Quæ fortia regna subegit?
Effera gens Auarum proprias defendere terras
Non potuit, sedésque suas fugitiua reliquit.
al. ignaris Tu velut* ignarus falsis rumoribus audes
Vana loqui, turpíque dolo noua somnia fingis.
Quod tibi nunc visum est vestro adsignare labori,
Militibus nostris ludo solet esse diurno.
Hoc studium dominis, ea sunt sua seria seruis:
Sanctum hoc imperium toto sic floruit orbe
Bella gerens, pacémque tuens. Nos more parentum
Pacem diligimus, nunquam fera bella timemus.
„Pax est subiectis, pereunt per bella superbi.
Parcimus innocuis, sonti non parcimus vlli.
„Res Romana Dei est, terrenis non eget armis,
Iure pio viuit, bellum non ingerit vltro,
Suscipit illatum, vel si seruire negabunt
Ingratæ gentes; primùm tamen admonet hostes
More gubernandi: monitus qui suscipit istos
Viuit, & à nobis meritos expectat honores.
„Quisquis amat pacem, tutus sub pace manebit:
„Et qui bella volunt, bellorum clade peribunt.
Gens, quæcumque ausa est Romana lacessere signa,
Horruit extinctas inopino fulmine turmas;
Innumeros cecidisse suos, regésque superbos

Vidit

Vidit per noſtros humiles, factóſque triumphos. al. ſub noſtris humiles, fractóſque triumphos.
Ergo ſigna meis Cagan contraria ſignis
Ferre parat; lituóſque mihi,* campúmque minatur al. campos
Gens Auarum, ni pacta damus? Terrore putatis
Id noſtrum feciſſe patrem, miſeratus egenis
Et profugis quod dona dedit? Pietate regendi
Hoc facimus, * gratíſque dari promiſſa iubemus. aliàs, grata
Noſtra manus larga eſt, non prodiga, perdere neſcit:
Iure ſuas diſpenſat opes, quo continet orbem:
Sponte damus dignis, indignis ſponte negamus.
Tu numeros numeris, & vires viribus audes
Exæquare meis? noſtris non fidimus armis,
Quanquam ductores, numeri, fortéſque tribuni,
Subiecti reges, & gentes rebus abundent,
Quot cælum guttas mittit, quot littus arenas.
Quod ſupereſt, vnúmque meum ſpeciale leuamen,
»Imperij Deus eſt virtus & gloria noſtri,
A quo certa ſalus, ſceptrum datur, atque poteſtas:
Qui populos clemens ſuper omnia regna Latinos
Conſtituit, pacémque ſuam commendat amari.
Cuius ſpe fruimur, cuius virtute ſuperbos
Deiicimus, cuius * populos pietate tuemur. al. populum.
Qui noſtros auget mira virtute triumphos;
Ipſius laudamus opus, ſolúmque timemus.
Hunc vnum colimus *regem, dominúmque fatemur: al. rerum.
Cognoſcant Auares, quoniam Deus*omnium hic eſt. Fortaſſis, omnibus.
»Faſtus non patimur, gentes ſeruire volentes
»Suſcipimus,* doníſque humiles & honore leuamus. al. donis, humiléſque in honore.
»Quiſque* ſuas menſuret opes, viréſque ſuorum, *al. ſuam menſuret opem,
»Cum queis bella gerat; ſub qua ſpe ſumpſerit arma.
*Diuino ſibimet plus conſulat, vnde petatur *Fortaſſis, Diuinos ſibi nec plus
Auxilium, poterint ſi numina vana potentem
Oppugnare Deum; ſi* poſſunt ſponte venire al. poſſint

 Per-

Perſculpti lapidès, ſurdæ mutáque figuræ,
Monſtráq́, quæ varius extant conflata metallis:
››*Si cælo tellus bellum mouet, arma feretis*
Vos armis aduerſa meis? Si Barbare neſcis,
››*Quid virtus Romana poteſt, antiqua require,*
Quæ proaui, patres, & aui potuere Latini?
Quid noſter ſenior potuit pater, inſcie diſce?
*fortaſſis quo *Sub * qua Wandalici ceciderunt ſtrage tyranni,*
Edomitíque Getæ, pubes Alamannica, Franci,
Tótque aliæ gentes, famoſáque regna per orbem
Ardua ſub noſtris flectentia colla triumphis
Suſcepere iugum, mentes, animóſque dedere
Seruitio, nobíſque manent ex hoſte fideles.
al. *Scaldor* *En * Scultor noſtra ſeruire paratus in aula*
Legatos nobis, & plurima munera mittit.
Quos contra ingratos defendimus, arma paramus.
al. *Obſtamus* **Optamus dominis, profugis damus oſtia ſeruis?*
››*Legibus hoc noſtris non conuenit, arguo factum:*
Indignis præbemus opem, Cagánque timeri
Se putat, & bello mea ſigna laceſſere tentat?
Ite licet; campos, acies & caſtra parate,
Signorúmque duces certos ſperate meorum.
Contremuit ſtupefactus Auar, magnóque timore
Diriguit, ſiccis vox humida faucibus hæſit,
Turbatúſque malis Auguſta ab ſede receſſit.
Cætera, conſiliis quæ princeps prouidus altis
Diſpoſuit, verbis fateor comprehendere nullus
Sufficit, & pleni tenor eſt in fine libelli.
Hæc dilata parum non prætereunda relinquo
Quæque ſuis aptare locis, rerúmque fauorem
In quantum potis eſt deuota mente notabo.

CORIP-

CORIPPI AFRICANI GRAMMATICI IN LAVDEM IVSTINI AVGVSTI MINORIS,

LIBER QVARTVS.

IAM *vicina dies ſpectandi conſulis omnes*
Vrgebat turmas arcus ſtatione replere, I. De expectatione & opere, vbi Iuſtini munere populi præparantur.
Et loca, quæ populis præfectus deputat vrbis,
Conſultor legum, libertatiſque tuendæ
Diſpoſitor, iuſti vindex, corrector iniqui
Cenſuram grauitate regens, multóque rigore
Terribilis, mitique magis pietate tremendus.
Tunc partes munire ſuas, ſpaciúmque parare
Accelerant: medióque fori, qua diuite dextra
Egrediens princeps ſacra trabeatus ab aula,
Diuitias vulgo ſolenni munere donans,
More niuis ſparſurus erat, noua fabrica ſurgit.
Turbatur tota lignorum venditor vrbe
Emptorum numero, ſtudio ruit agmen emendi:
Robora ſyluarum tunc plauſtra gementia ducunt,
Magnis ponderibus tractu ſtridente rotarum.
Explicitæ moles; nec ſufficit arida tantùm
Ligni materies; ratibus tunc ire per vrbes
Finitimas, ferro virides ſuccidere ſyluas.
Rareſcunt luci, campi ſpoliantur opaci,
Arboribus ferrum ſedit; gemit vndique feſſus
Conciſor nemorum, crebriſque ſecuribus ictus
Congeminant, nidis volucres fugêre relictis.
Horreſcunt ſua luſtra feræ, dulcéſque latebras

Linquunt; concussa penitus tremuere cauernæ,
Immissámque timent tenebrosa cubilia lucem.
v. 47. Densa per antiquas discurrunt agmina syluas
Comparatio. More apum, quas ver tepidum noua condere castra,
Et munire fauos ceris iubet æthere captos,
Densa per herbosos errant examina campos,
Floribus insidunt variis, rorémque madentem
Ore legunt, onerántque humeros, ceràsque liquentes
Conficiunt, dulcésque lares in pumice figunt,
Incumbunt operi, gratísque laboribus instant.
Protinus omnigeni cæduntur robora ligni
Quæque suis aptanda locis; durissima costas,
Mollia dant tabulas. Quadrata cæsa bipenni
Fraxinus, & crebris cadit ictibus ardua pinus.
Tunc fagi dulces, & succo taxus amaro,
Iliceǽque trabes fortésque, & pallida buxus,
Pulchra magis pallore suo, cecidere securi
Antiqua quercus, & amictæ vitibus vlmi,
natabile Cedrus olens, solidum nunquámque natabile robur,
Esculus, alnus, acer, terebinthus, populus, ornus.
In tenues tabulas abies montana secatur:
Iuniperi, tiliáque leues, & odora cupressus.
Mille secant in frusta trabes, tonat æthere pulsans
Malleus, & tractæ strident scabredine serræ,
Curuáque percusso longè sonat ascia ligno.
Tanta nec Inachides secuerunt robora plebes,
Armatas classes ratibus cùm mille pararent.
Illa prius læta spectacula præbuit vrbi
Fabrica. Mirantur populi, studióque videndi
Omnis concurrens sexus veniebat & ætas.
Roboribus flexis teretes curuauerat arcus
Artificum prædocta manus, trabibúsque cauatis
Adfigens tabulas pendentes struxerat ædes,

Quat-

Quattuor informans molem stationibus vnam.
Buxea populeis aptans capitella columnis,
Materiáque ipsa bases firmauerat imas.
Omnia roboribus sternunt loca plana politis,
Coniungunt tabulas, & ferri nexibus arctant:
Quæ pondus, strepitúsque virûm, motúsque fauentis
Ferre queant populi. Cunctorum terga locorum,
Alternúmque latus conclusit sectile lignum,
Vndique munimen, decus, & tutamina præbens.
Dispos̃uere gradus, quìs staret in ordine longo
Diuisum in turmas, atque in sua corpora vulgus,
Posset & exertas ad munera tendere palmas,
Liberius spectare oculis, manibúsque fauere,
Et donis aptare sinus, quæ plurima consul
In plebes missurus erat, palmásque capaces
Tendere, quo veniens latè pluat aureus imber.
Vt labor artificum perfecta mole quieuit,
Atque operis tanti nituit decus, omnia latè,
Quæ modò lignorum squallebant fragmine, mundant,
Exornántque locos, & festa fronde coronant
Partes quisque suas: fixis tabulata virebant
Palmarum ramis, & amicæ pacis oliuæ.
Cuncta triumphalis pendentia culmina laurus
Comit, & amplectens foliis felicibus ambit.
Quos illic ludos, quæ feria vulgus habebat? f. seria
Ludere nunc alios, alios spectare videres,
Mille voluptatum species. Velamina tendunt,
" *Vt loca quæque decent; vt plus mirentur, obumbrant:* " Varro
" *Quod vulgo est, vile est: quidquid latet, extat honori;* " Plutarch.
" *Quódque magis tegitur, pretij maioris habetur.* " *forte patebat.
Tunc interclusos nulli transire sub arcus
*Concessum est, cunctis medio via lata *patere.*
Lux octaua nouo nascentis lumine Christi

II. De consulatu Iustini, in quo primũ Senatores ditati sunt.

In se voluentis vestigia flexerat anni;
More suo currens totum compleuerat orbem
Circulus alterius referens de fine dierum
Principium, teretémque rotam nouus ordine mensum
Vrgebat numerus, totum qua voluitur æuum,
Et finit sine fine dies. Iubar axe sereno
Emicuit, votísque piè sese obtulit orbi,
Lætificans cunctas felici lumine terras.
Clara coruscantem lux hauserat altera lucem,
Cùm terris gaudente polo prodibat vterque
Sol radians, & consul ouans, noua Roma nitebat,
f. ipsi *Certabántque ipso iucunda palatia cælo.*
Dona Kalendarum, quorum est ea cura, parabant
Officia, & turmis implent felicibus aulam.
Conuectant rutilum sportísque capacibus aurum,
Adcumulant, onerántque locos, quibus altior ipsa
Sella triumphalis firma statione locata
Iam fuerat, nondum claro tunc consule plena.
Hinc vetus argentum formas, speciésque nouatum
In varias, pressum titulis, sculptúmque figuris
Excelsis portant humeris, magnísque laborant
Ponderibus, cistæq; graues funduntur in vnum:
Vtraque materies in magnos surgit aceruos.
Ædibus in magnis miro constructa paratu
Extabat sedes, auro gemmísque superba,
Lumen habens sine sole suum: lustrátque propinquos
Gemmarum natura locos, rerúmque colores
Mutans, & Phœbi radios fulgentis obumbrans.
Miscentur teretes quadris, viridantibus albæ:
Chrysolithi miréque micant, flammásque pyropos
Afflans, & propria depellens luce tenebras.
Hanc priùs, in media quàm Sol præcederet aula,
Auratis gradibus sacrísque tapetibus altam

Conscen-

Conscendit princeps trabea succinctus auita,
Regalem ditans augusta fronte coronam;
Censurámque piam seruans grauitate resedit,
Cæsareos augens habitus, ritúsque Gabinos:
Cuius id aspiciens radiabat purpura gemmis,
Vincens luce diem, plus maiestate sedentis
Lucidior, meliórque sui: primúmque Senatus
Pronus adorauit, vincas Iustine, perorans:
Consule te felix, te principe floreat orbis:
Salue Augustorum numeri non ordine prime,
Sed meriti; largitor opum, largitor honorum,
Libertatis apex, mundi caput, vnica virtus,
Et rerum manifesta salus, reparator opimi
Nominis. Antiqui redeunt noua sæcula fasti,
Augusti primum renouasti Cæsaris annum:
Clarius est, meliúsque tuum: tua gaudia tecum,
Hinc vester primus feliciter excipit annus,
Votáque plura tuis celebret noua Roma triumphis.
Inde Senatorum sacro recitantur ab albo
Nomina, conscripti patres: qua voce citati
Accedunt hilares, subeúntque altissima sedis
Culmina: prætendunt dextras, & præmia sumunt
Consulis, & mundi domini; donísque superbi
Fuluo plena ferunt argentea vasa metallo.
Qualia fœcundi connectant munera campi Comparatio.
Agricolæ, cùm prata virent, plenísque canistris
Lilia cana ferunt, mediúmque intermicat aurum
Floris odoriferi: primordia fertilis anni
Ferre domum gaudent, postésque & limina comunt,
Et sua placandis nectant donaria templis.
Tunc oratorum geminæ facundia linguæ
Egregias cecinit solenni munere laudes
Consulis Augusti: dignis fortuna fauorem

Prabuit, & iustis successit gratia dictis.
O fortunati, quibus est ex rebus abundans
Laudum materies: quid non laudabile dicunt,
Qui vitam tanti, qui principis acta reponunt?
Quis fuit ille fragor, tantus fauor vnde repertus?
Tot laudatorum numerus? Quibus artibus vsi,
Et quibus ingeniis? Quanto conamine nisi
Tunc phaleris phaleras, & laudibus addere laudes?
Non potuere tamen sancta miracula vita
" *Ordinibus numerare suis; diuina referre* 5 ie 5. 44
" *Nec virtus hominum, nec sensus sufficit vllus.*
Comparatio. *Fontis Niliaci si quisquam aut hauriat vndas,*
Et bibat, aut bibulis riuos inducat arenis,
Ipse quidem satiatur aquis, satiantur & agri;
Sic quos ille rigat, fontes & flumina replet,
Et prabet largas haurire volentibus vndas.
Qua circa dominos aptamus vota, probamus;
Dum canimus, colimúsque pios, veneramur ouantes:
Quos dum laudamus, laudem de laude meremur,
" *Et fruimur maiore bono: nam diua propago*
" *Humana nil laudis eget, sed vota clientum*
" *Pensat, deuotósque sibi pietate coronat.*
Fertilis hic Augusta manus, felíxque videri
Plus voluit, nullúmque suo praferre fauori.
Namque illos donis conscriptis patribus aquos
Esse dedit, cùm distet honor: vigilantia noctis
Hoc meruit, charísque fauens sapientia musis.
Doctior est princeps, nouit quòd littera rerum
" *Pars magna est, magnúsque labor scribentibus instet.*
Protinus officiis summam tutantibus aulam.
Ordinibus propriis, & prisco more notatis,
f. Per ḣ *Per scholas, turmásque vocans, pia pramia gaudens*
Prabuit, & fidos opibus ditauit alumnos

Pro me-

Pro meritis, gradibúsque suis. Idem inclytus omnes
Nutrierat, viuóque etiam genitore regebat.
Natus in imperio, media nutritus in aula
Inter alumnorum numeros, catúsque fideles.
Nomina cunctorum, cunctorum nouerat actus:
Omnes mitis amans, omnes pietate paterna
Semper alens, sempérque monens, ritúque regendi
Continet ipse suos, nutritque, fouétque clientes:
Prouidus vt pastor, longo qui tempore tauros, Comparatio.
Lanigeróśque greges herbosis pauit in agris,
Omnia, quæ posuit, taurorum nomina nouit;
Crescere dilectum gaudet pecus, intrat ouile,
Discernit teneros, & in vnum congregat agnos
Nomina nota vocans: audita voce sequuntur,
Agnoscunt dominum, pulsántque balatibus auras,
Atque auidi sumunt virides, quas attulit, herbas.
Interea populus totas compleuerat ædes, III. De multitudine populi aduentum principis expectantis.
Ornatas nexis diuersa ex fronde coronis.
**Syrica per cunctas pendebant vela columnas;*
Pérque arcus, vicósque omnes adstabat vtraque
Parte fauens vulgus, palmásque, sinúsque parabat. *forte Serica.
Consulis aduentum summa tardantis in aula
Expectant, pendéntque moras, causásque morarum
Inquirunt, oculósque omnes ad regia tollunt
Limina, processúmque Augusti consulis optant.
Haud secus, vt Libyci terra sitiente coloni Comparatio.
*Nubila *suscipiunt, moto cum fulgura cælo* forte suspiciunt,
Prima micāt, crebróq. tonans Notus implicat æthram,
Ruricolûm siccos discurrit turba per agros
Spe pluuiæ, mundántque locos, aditúsque viarum
Librant, & cursus omnes moderantur aquarum,
Vnde fluant liquidi per prata virentia riui:
Cogit dura sitis, cumulósque arentis arenæ

Obii-

Obiiciunt, pinguísque soli decliuia claudunt.
Postquam opibus fidos consul ditauit alumnos,
Augusto nutu cunctos incedere iussit,
Vt populis pia dona daret: præcepta facessunt,
Tollitur in magnum diualis sella triumphum,
Mille ministrorum manibus, gratóque labori
Submittunt humeros, & loris fortibus aptant.
Electi iuuenes, ætas quibus omnibus vna,
Par habitus, par forma fuit, vestísque rubebat.
Concolor, atque auro lucebant cingula mundo.
Incessit lætus præclara in veste Senatus,
Pars trabeis, pars compta togis, vt cuique probatus
Ordo locum, cultúmque dabat: diuina sequuntur
Officia, & primis præco clamoribus instat.
forte tectis *Omnibus imperitans * sectis præcedere turmis.*
Incedunt densæ mixto lictore cohortes:
Hinc armata manus dextram, læuámque tuetur
Cæsarei lateris, clypeis pia terga tegebat.
Ingens excubitus, protectorúmque phalanges
Fulgebant rutilo pilis splendentibus auro.
Ipse autem consul sacro diademate fulgens,
Ornatus trabea, gemmísque, ostróque nitebat.
forte patens, *Ore, humerísque * potens, & sacri luminis instar*
Illius aspectus gemmas vincebat, & aurum,
Angelicis oculis exæquans sydera cæli.
Contigit vt sacræ felicia limina portæ,
Tramite qua recto mediam via ducit in vrbem,
Terruit incessu populos, oculísque refulsit
Comparatio. *Qualis ab Oceani liquidis Sol aureus vndis*
Splendentes mittit radios, rutilúsque serenum
Fundit vbique diem, mundúmque inluminat omnem
Lucis honore suæ. Viso tunc consule plebes
Plausibus adsurgunt, & voces vocibus addunt:

Sic bene, quæsitas vt pullis porrigat escas, Comparatio.
Mitis hirundo redit, postquam sua tecta videndum
Garrula per patulas fuerit delata fenestras,
Matris in aduentum nido consurgit ab omni
Turba loquax, flagitántque cibos, fidáque parentis
Orbus ora petunt, & apertis faucibus adstant:
Illa sed impendens nidum circumspicit omnem,
Distribuitque pias, vt cunctos nutriat, escas.
Sanxerat Augustus Sophiæ cognomine templum, IIII. Sanctæ Sophiæ basilicam opere mirifico prædicat instauratam.
Romanum princeps cùm Iustinianus haberet
Imperium, Christóque vouens sua vota dicarat
Mens Augusta, reor, iam non ignara futuri,
Aut magis ignarum recto Deus ordine ducit
Ante futurorum quæ sunt arcana bonorum
Auspiciis sacrare piis. Theodora regebat,
Tempore, quo sacram fundauit conditor arcem,
Et Sophiæ nomen nondum regnantis habere
Arx meruit: sceptri fuerant ea signa futuri.
Ingens mysterium, magna quod mole latebat,
Perfectum patefecit opus: via lucida nostris
Nunc facta est oculis: manifesta luce videmus
Olim promissum cælesti munere regnum
Iustino Sophiæque piis, patuítque, quod ante
Clausum erat, & nullis velamen visibus obstat.
Rem Sophia dignam certò Sapientia fecit:
Instituit pulchrum, solidauit robore templum,
Cœpit, perfecit, donísque ornauit, & auxit.
Iam Salomoniaci sileat descriptio templi,
Cedant cunctorum miracula nota locorum:
Inclyta præclarum duo sunt imitantia cælum
Consilio fundata Dei, venerabile templum,
Et Sophianarum splendentia tecta nouarum.
Principis est hæc aula Dei: Deus illud vtrumque
Glori-

Glorificauit opus, sed maiestatis honore
f. inde *Plus templum terroris habet: namque* ibi probatur*
"*Quàm sit vbique Deus præsens, simul omnia complens*
"*Internis oculis. Illic pia cernitur esse*
Indiuisa manens patris genitique potestas:
Spiritus & sanctus substantia creditur vna.
Tres sunt personæ, subsistunt, nomina fulgent:
Vtq; pater Deus est, genitus Deus æquus honore,
Spiritus & sanctus pariter Deus. Ex tribus vna,
E cælo veniens mundi persona redemptrix,
Humani generis formam de virgine sumpsit.
Sponte sua venit, factórque & conditor orbis
Factus homo est, verúsque Deus non destitit esse:
Natus non factus: plenum de lumine lumen:
Vna in naturis extans persona duabus
forte Pneumaque. *Consimilis deitate patris* omníque profecto*
Consimilis: sine peccato peccata relaxans,
Plurima per populum faciens miracula Christus.
Calcauit mortem moriens, vitámque resurgens
Vita dedit cunctis in se credentibus ipse:
In cælum ascendens à dextris sedit honori
Æquæui patris, iudex venturus in orbem,
Et regnum sine fine tenens. Hunc mente fideli
Regnator Iustinus amans, trabeatus ab aula
Egrediens, templum primus sublime petiuit,
Atque Deo grates solita pietate peregit.
Plurima votorum sacrauit dona suorum,
Immensóque pium ditauit munere templum.
Obtulit & ceras, sed mitis voce petiuit,
Corde humilis, dextráque Dei benedictus abiuit
Plus exaltatus, plus iustificatus in ipsum,
Quòd se humilem stans ante Deum, verámq. fatetur,
Quam retinet pietate, fidem, cùm diligit ipse,
Diligi-

Diligitur; cùm Christus amat, rex magnus, amatur.
Ipse regit reges, ipse & non subditur ulli.
Iustinus princeps hoc protectore quietus
Imperat, hunc ipsum solum spe certus adorat.
Vt pius expletis templorum limina votis V. De Iustini in arcem conscensu.
Liquit, in ingentem vectandus consulis arcem
Conscendit gaudens, & septus lumine sedit.
Ante pedes Domini, faciunt qui iussa, clientes
Adstabant læti; vultúque & veste nitebant.
Romani populi patres sine semine facti.
Patricius, senio fulgens Calinicus honoro,
Qui pater imperij meruit iam factus haberi,
Gratior Augusti seruans pia gaza sacelli:
Namque illi moriens mox Iustinianus honores
Contulerat, fidáque prius narrauerat auri
Consilij secreta sui: Vocor, inquit, alumne,
Et properat suprema dies, iussúque creantis
A regnis in regna vehor. Deus omne Latinum
Iustino dedit imperium: tu fide memento
Verborum, quæ mando tibi; dum carne relicta f. cum
Spiritus ascendens claram penetrauerit arcem:
In medium procerum Iustini ad limina perge:
Inuitato virum, videlicet ille subire* f. nolit licet
Sorte mea tristis, veniet, consentiet isthinc,
Ne dubitare velis; nullus contemnere possit
Terribilis præcepta Dei: cognoscet amans* Forte, cognoscet, amabit.
Quos fidos habui mihi, qui nocuere nocebit.
Ipsum etiam facto simili tentare parabunt,
Vt pereant, iustásque suo dent sanguine terras. f. pœnas.
Sed pietas Augusta malos castigat alumnos
Consilij bonitate sui, dum perdere non vult
Susp[...] sibi quidquid erat, sic punit iniquas fortè, carneferas, aut carniuoras.
Carneueras animas, vt mortis pœna

Non

*Non maneat, breuiúsque luant, cruciant **
forte praeteritura pati *Praeteritur * abti satis est aeterna tremiscant*
Supplicia, inflictas timeant in saecula poenas:
Vltio commissum lenit scelus illa profecto:
»*Paucorum multis prosunt exempla malorum:*
»*Quorum post mortem nostra monumenta perhorrent,*
»*Et damnant leges. Erit vnius vtile multis*
»*Exitium, cessántque doli, dum poena timetur.*
»*Legislatores statuit Deus ipse per orbem.*
Hac animo retinens syncera mente fidelis
Paruit, & domino meruit dilectus haberi.
Nec non ensipotens membrorum robore constans,
Aspectu mentis, non à grauitate benignus,
Adstabat Narses, sedémque ornabat herilem
Splendida signa gerens, qualis pretiosus achates,
Aut medius fuluo Parius lapis enitet auro
Artificis formante manu; sic luce coruscus,
Sic animo placidus, mitis, sic gratior ore,
Terga tegens domini claris fulgebat in armis.
Adfuit & sacra domino gratissimus aulae
*Tiberius, curásque omnes implebat & **
Implens officij
*Obsequiis instare suis tranquillus al **
* * * *

A D

AD D.

MAXIMILIANVM II.

AVSTRIVM, ROMANORVM IAM REGEM,

IMPERATOREMQVE

A VII. Viris Imperij Romani Principibus Electoribus designatum, Heroico carmine votiua gratulatio;

PER

MICHAELEM RVIZIVM

ASSAGRIVM CELTIBERVM.

D. MAXIMILIANO BOIEMORVM, ET IAM ROMANORVM REGI, IMPERATORIQVE DESIGNATO, VOTIVA GRATVLATIO.

QVO *me iam mea musa vocat, reuocatque frequenter*
Importuna, suis toties clamoribus auctis?
Qui nouus hic furor est? Qui me nunc spiritus vrget,
Et mentem exagitat post tanta silentia tandem?
Fausta dies, & faustus honos, faustissima semper,
Maximiliane, tibi Augusto, augustissima vestris
Austriacæ gentis rebus toto orbe futura
Hæc sunt. Sunt etenim hæc, cùm te, Rex maxime Regum,
Post sacrum diadema prius, Boiemia sceptra
Ampla viris, armis, rebúsque potentia tanto
Applausu populi, procerúmque accepta fauore
Nunc iterum Regem liceat spectare supremum,
Supremum spectare Ducem, Regémque Quiritum,
Fascibus Imperij Romani ingentibus auctum,
Augustáq; grauem iam numine Maiestatis.
Cui septem colles, atque alta mœnia Romæ
Ad cælum acclamant summum, Tyberísque sacratus,
Arnus, & Eridanus: cui acclamant Rhenus & Ister,
Flumina vorticibus longè currentia raptis.
At quid Cæsareos ita conciliauit honores,
Maximiliane, tibi Regi, Diuûmque referri
In numerum dedit, & paribus sibi passibus ire?

Num

Num quòd ab antiqua maiorum, & origine longa,
Ex abauo, proauo, patruo, & patre Cæsare Cæsar
Natus ad Imperij Romani denique fasces
Legitimo posses quodam tu iure videri?
Est fateor magnum quid opus, pulchrúmque referre
Cæsareas atauûm soboles, de Cæsare natum
Esse, & in Imperio cum sceptris patris adultum.
Sed tua te virtus vita, rebúsque gerendis,
Hinc atque inde locis semper spectata potenti
Principe digna, próque, euexit ad æthera solum.
Ista tua primùm quam maxima nomina iustæ
Iustitiæ, rectique fides: iste vnus & idem
Consensus, mentísque tenor, moderatus in omni
Ætate: ad magnos ausus accensus & ardens
Iste animus, cum iure decet: prudentia tandem
Rarior ista (tuum quod donum cælitus aiunt)
Ingenio firmata tuo felice, peracri
Iudicio, viuis studiis, multóque labore
Militiæque, domíque, & longo temporis vsu:
Qua res præsentes prompto libramine pensas
Ex rerum præsente statu, longéque futuras
Ante vides animo, & pro tempore prospicis ipsis.
Iste tuus fronte, ore, oculis, vultúque sereno
Subridens animi decor, omni ex parte decorus,
Conspicuus, placidéque nitens: tum candidus iste
Omnibus acceptus candor, grauitásque benigna
Non fines egressa suos, sed Regia semper,
Qua grauis ipse soles, Rex clementissime Regum,
Accessus facilè omnino præstare patentes
Ad te cuique hominum de re quacumque volenti
Consulere: & quod maior honos, maiúsque profectò
Est opus, vt raro rarissima Principe virtus,
Latum quemque tuis à te discedere verbis.

Hæc, inquam, fecere tui spem, spémque dedere
Optimè, & egregiè per te fore sceptra gerenda
Orbis terrarum, nedum Romana minora.
Vnde statu, rebúsque tuis, fratrúmque tuorum
Compositis primùm, tua quæ prudentia summa est,
Consiliúmque tuum summum, quam plurima te te,
Maximiliane, manent, & hæc quam maxima rerum
Pondera, digna quidem te vindice Maximiliano,
Regéque Romano, & Romano Cæsare digna.
Hæc eadem sperant populi, cupiúntque vicissim
Omnes Imperij gentes, ne numina cuncta
Iam superûm dicam, quæ te de vertice cæli
Spectant: in primisq́ue, quod est ante omnia primum,
Inuenias, si quáue via, rationéue nostra
Relligio possit, tantis concussa ruinis,
Restitui, statuíque ratis sub legibus illis,
Firma quibus semper stetit oppugnata, quibúsque
Firma potest tantùm stare, & tantummodo debet.
Quam si restituas, Europæ credito toti
Restitues pariter res, in qua, proh dolor, omnis
Mortua relligio est, abiitque in bella cruenta
Discordi rerum statu, & omni pace sepulta.
Ergo age, dissidiis de relligione sopitis,
Iunge potentatus vno sub fœdere cunctos
Hispanum, Gallum, Germanum, Italumq́ue, Britannum:
Communémque tuo pro munere suscipe causam,
Vnius vt Christi summum qui numen adorant,
Sint fidei vnius: auget res concordia paruas,
Dissipat ingentes discordia, & omnia pessum.
Hinc spolia, hinc pompas, hinc ampla referre trophæa,
Hinc immortales ornare, piissime Regum
Maximiliane, tuos sacrosancta laude triumphos.
Sed nec erunt illi multo fortasse minores,

Fratres Maximiliani Ferdinandus & Carolus Archiduces Austriæ.

Aut

Aut splendore minus, fama, vel honore, superbi:
Quando triumphator repetitis Marte cruento
Pannoniis, quæ te suspiria longa trahentes
Respiciunt, aquilis victricibus ipse redibis.
Quò mentémque tuam, vires, animósque tuorum
Accensos opus est, opus est conuertere magnis
Vndique collectis numeris: adeóque sinistrè
Pannoniis ipsis confinia regna Tyranni
Colla oppressa iugo, miseris & subdita Turcis
Sunt redimenda simul post tot iam secula ferro.
At neque præterea firmanda sunt tibi tantùm
Imperij reliquæ partes, quin membra resecta
Astu, fraude, dolo, vi debellanda, suísque
Restituenda locis. Auidi nimis, & malè vafri Propter Venetos alieni semper, & vndecumq. rapaces.
Vicini, quorúmque manus, animíque rapaces
Per fas, atque nefas, inhiant noctúque, diúque:
Et spreta, aut læsa qui Maiestate rebelles Propter Genuenses eo tépore patri Ferdinando Cæsari minus obtéperantes.
Imperio, sibi confisi, parêre recusant,
Hi tibi sunt omnes mulcta, pœnaque premendi
Atroci, melius miseri quò discere possint,
Quid iuuet, aut noceat, possitue obsistere sacro
Imperio, sacrúmque iugum ceruice mouere.
Hæc tua, Rex Regum, sunt, ne infinita reponam,
Austriacæque domus Diuûm, Regumq́, Ducúmque,
Omnipotens quibus ille pater, moderator Olympi
Optimus & sapiens, terrarum totius orbis
Imperium sine fine dedit, sine tempore certo,
Legibus æternis ab Eoo sidere ad Arcton.
Si mihi quis locus est igitur iam fortè relictus,
Carminibúsque meis, in tanta tótque virorum
Lætitia publica, Maiestatémque sacratam
Forma salutandi non est prærepta vel omnis
Innumeras inter gratantes vndique voces:

Iámque ego, dum liceat, multo ante rogata
Prosequar optato augurio mea maxima vota,
Quáque tuis meritis sint respondentia tantis.

MAXIMILIANE TIBI SIT, SIT TIBI MAXIMILIANE
SVMMA PATRIS PIETAS, PATRVIQVE POTENTIA SVMMA.

Ad Mœnum hæc calamis ludebat pastor Iberus
Auspiciis motus, Maximiliane, tuis.

Cantata & dicata Francfordiæ ad Mœnum, vbi Maximilianus Austrius inauguratus fuit & electus Rex Romanorum VII. Cal. Decembreis, die S. Catharinæ sacro, Anno natalis Iesu Christi M. D. LXII.

MICHAELIS RVIZII ASSAGRII CELTIBERI IN LIBROS QVATVOR CORIPPI *Africani Grammatici De laudibus Iustini Augusti minoris Scholia & Obseruationes.*

A librarij fuit, candidissime Lector, vel negligentia, vel ignorãtia in describendo Corippo, nisi iam ex antiquiori exemplari idẽtidem deprauato imitationem fecerit, vt in manuscripto nostro aliquot carmina omissa, peruersáue fuerint, non pauca mutila, pleraque deprauatissimè legantur. Quibus malis etsi à nobis summa cura & labore desudatum est, vt salutare aliquod remedium inueniremus, fieri id quidem multis in locis minimè potuit. Mendæ itaque nullius difficultatis & periculi, partim ex ipsa carminũ orationísue structura, partim ex sententiæ conformatæ ratione, facilè emendari potuerunt: aut saltem ad marginem ex coniectura emendatæ scrupulum à nobis iniectum lectori significarũt. Quæ verò mala nullum, aut non sine maxima difficultate, remedium sibi postulare videbantur, ea nos omnino intacta reliquimus, alienam potius circa ipsa curationẽ requirentes, quàm vt, vbi salutis remedium vix vllum, aut dubium est, nostram temere (vt plerique arroganter simul & impudenter id faciunt) nobis plus nimio confidentes adhiberemus. Placuit itaq. in gratiam omnium, maximè verò eorum hominum, qui minutissima quæq. in antiquis scriptoribus ad superstitionem vsque rimantur, vitiata Corippi loca, aut

miserè confracta, sed quibus à nobis curatio aliqua adhibita est, ad finem ipsius operis cum nostra sententia, emendationéue reiicere: periculosissima verò non alio modo intra ipsum Corippi contextum repræsentare, quàm vt planè in nostro vnico manuscripto exemplari leguntur. Quòd si quandoque, iuuantibus bene superis, exemplar alicubi alterum reperiretur, non dubitamus, quin inde Corippi editio tum integra, tum emendatior multo in lucem publicam dari posset: sed cùm hactenus in vniuersa Europa, ne de solo quidem nomine, Corippus cognitus vlli antiquariorum hominum fuerit, vix vnquam, aut nulla potius spes ipsum integrum, nedum emendatissimum, inueniendi nobis effulgere potest.

IAM quod primum omnium Lectori animaduertendum circa Corippi opus venit, est perturbatus index capitũ simul cum numeris, qui statim in fronte ipsius operis ostenditur. Verumtamen hoc loci in eo tota difficultas vertitur, quòd numeri primi quatuor, indicantes quatuor capita præfationis Corippi ad Iustinum Cęsarẽ, implicati fuerint cum iis numeris, qui capita etiam primi libri ipsius poëmatis indicant: quorum ibi & numeri, & capita duo priora sine dubio absunt, vt facile videre est ex numero III. subsequenti ad ipsum indicem, ex duobusq. rursus capitibus Prælocutionis & Inuocationis poëtæ ad marginẽ operis annotatis, etiam si numeris ex aduerso carentibus. Quod & si mihi plus quàm certissimum sit, nihil tamen alicubi addere, nihil omnino inuertere aut immutare animus est: quin potius omnia, vt vt sunt, ita intacta iudicio diligentissimi Lectoris relinquere.

IN PRÆFATIONEM AD IVSTINVM CÆSAREM.

SVB *pedibus dedit esse tuis.*] *Sub sedibus* legebatur in exemplari manuscripto contra carminis rationem. Sed & alibi Corippus in hoc opere eadem quasi loquendi forma vsus est, vt statim lib. I. sub numero v.

Regnáque sub vestris veniant fortissima plantis.
Et lib. II. sub numero III.

Sub quorum est pedibus Regum cruor.

Illa colubrimodis Auarum gens dura capillis.] De Auaribus inter alias Barbaras gentes etiam si multa mentio fiat in hoc Corippi poëmate, non tamen qui, aut vnde sint, longa diffusáque narratione dicam: tum quòd ego nō me Corippi plenum Scholiastem modò agere profitear, tum verò quòd inter alios auctores Euagrius lib. v. Eccles. Hist. Abaros (ita enim, vt plerique alij, declinat, & scribit) ex gente Scytharum, qui Hamaxobij, quique agros vltra Caucasum iacentes accolunt, oriundos esse narrat. Fuere verò Auares anno imperij Iustini quarto in Thraciis deuicti per Tiberium excubitorum Comitem, qui de ipsis amplissimā victoriam Constantinopolim reportauit, vt Victor episcopus Tunnensis in Africa, eius ætatis scriptor, testatur in Chronicis ad Eusebium, aliosque secum auctores adiectis. Id adhuc hoc loco, vbi primùm nomen ipsorum Auarum occurrit, significabo, semper in nostro manuscripto exemplari per v, literam consonantem, non autem per b. legi, sicuti apud plerosque auctores videre est.

NVMERO II.

Quæ totiens victos numeret per prœlia Francos.] Ita repoſuimus, cùm legeretur, *Qui totiens victor*; ita vt *Quæ* ad gentem Auarum victorias Romanas numerantem referatur. Ceterùm in noſtro exemplari, quod, vt alibi ad opus Dracontij poëtæ de Fabrica mundi, & ad carmina ſimul D. Eugenij Epiſcopi Toletani diffusè præfati ſumus, non ex coniecturis, ſed fide planè certiſſima, conſtat ante ſeptingentos, & eo amplius, annos fuiſſe deſcriptum, ſemper *Totiens* & *Quotiens* aduerbia cum n. litera, & non *Toties* nec *Quoties* leguntur. Quæ rurſus carmina ad finem vſque huius numeri ſubſequuntur, mihi perturbatiſſimè legi videntur.

Longobardorum populos, Gepidúmque feroces.] Hoc loco tantùm *Gepides* ita in noſtro manuſcripto codice legitur, cùm aliâs *Gypides* ſemper legatur. Ceterùm mutua ſtrages inter Longobardos & Gepidas, non ea quæ iam ſub Imperatore Iuſtiniano prius facta eſt, cuiúſque meminit Procopius Cæſarienſis lib. III. De bello Gothorum, intelligenda videtur, ſed quæ poſtea anno ſexto imperij Iuſtini contigit: vbi Gepides cum Cuniemundo ipſorum rege à Longobardis funditus ſunt deleti, regiique theſauri ad Iuſtinum Conſtantinopolim perducti, vt auctor eſt Victor Tunnenſis.

NVMERO III.

Mater conſilij placidis Vigilantia veſtris
Semper ineſt oculis.] Vigilantia, mater Iuſtini minoris, ſoror quidem fuit Iuſtiniani Imperatoris, non autem filia, quemadmodú falſo id annotatum

eſt ſæ-

eſt ſæpius quàm vno loco ab Onuphrio Panuinio, viro alioqui diligentiſſimo. Quod etſi liquido conſtat ex Corippo, qui ipſum Iuſtinianum auunculum aliquoties Iuſtini nominat, verùm vt & hoc, & nomen patris Iuſtini, quod ab eodem Onuphrio Panuinio memoriæ proditum non eſt, manifeſtò omnibus innoteſcat, libuit hîc apponere ea, quę de Iuſtino apud Victorem Tunnenſem iam nobis ſuperius adductum, nec adhuc in lucem editum, in ipſius Chronico ſcripta reperiuntur: quæ hæc ſunt; *Iuſtinus iunior, Vigilantiæ ſororis Iuſtiniani Augusti filius, patre Dulciſſimo natus, cum tranquillitate populi maxima Imperij ſumit ſceptra. Huius coniux Sophia Theodoræ Auguſtæ nepos adſeritur.*

Frœna regendorum retines firmiſſima regum.] *Retines* repoſitum eſt à nobis pro *Retinens.*

Ille etiam Solis qui ſe ſubiectat amicum.] Perſarum Regem, Imperatorémue, acerrimum perpetuò Conſtantinopolitanis Imperatoribus inimicum, intelligere puto, quòd ea gens ſolem adoraret, ipſique ſacrificaret, vt docet Procopius lib. I. & II. De bello Perſico.

Vrgetur terrore tuo, properátque ſuperbum.] Legebatur in exemplari manuſcripto *Vrguetur terre tuo:* ſed pro *terre, terrore* omnino reponendum eſt. Atque hoc loco, vt aliâs ſemper, *Vrgeo* verbum cum u. litera liquida inuenitur *Vrgueo*; quod animaduertendum lectori viſum eſt.

NVMERO IIII.

Quid Libycas gentes, & Syrtica prœlia dicam.] *Syrtica prœlia* hoc loco intelligere Corippum arbitror ea, quæ apud Syrtes; loca Africæ arenoſa omni-

omnino & siticulosa, commissa sunt: nam præter ea bella, quæ per Iustiniani duces in ea prouincia gesta fuerant, aliquoties etiam à Iustini ducibus pugnatum est, nec satis feliciter, in eadē, vbi Theodorus præfectus, Amabilis & Theoctistus magistri militum interfecti à Mauris fuere: quemadmodum ex Victore Tunnensi facilè constat.

IN PANEGYRICVM ANASTASII.

Hoc mihi da de fonte bibam tu pabula præbens.] Pro *pabula*, aliquis sciolus in manuscripto codice ex litera satis quidem antiqua *pocula* reposuerat supra: at nobis ita, vt fuit carmen hoc, magis retinere placuit, quod ex proximè cōsequenti facilè confirmari potest. Neque tamen carmina hæc aliqua difficultate carent, nata hoc loco, & aliis plerisque huius poëtæ, ex quadam orationis perturbatæ abruptæque simul breuitate, vt quæ in Africanis scriptoribus passim conspicitur.

IN CORIPPI LIB. I. SCHOLIA ET OBSERVATIONES.

VOS *Diuæ date verba, & quæ Vigilantia mater.*] *Et quæ* pro *Atque*, quod in manuscripto legebatur, reposuimus tum ratione carminis ipsius, tum etiam sententiæ.

NVMERO III.

Vrget amans Dominus.] Etsi post Prælocutionem & Inuocationem poëtæ ingressus huius operis, nescio quid in se extraneum, planeque nouum habere

habere videatur, mihique ipsi sæpius suspicionem ideò iniecerit, ne hoc loco aliqui versus anteriores fortassis deessent, nulla tamen omnino huiusce rei vestigia in manuscripto exemplari apparent: quinimò omnia ibidem superiora cum subsequentibus continenter cohærent. Porro hîc sub nomine *Domini*, nisi iam ad Anastasium in proximo versu referendum sit, ipsum Iustinum Cæsarem, vt aliâs passim in hoc poëmate, aut aliquē fortassis alium, qui & ita vocaretur intelligere Corippum arbitror inter ipsius carminis exhortatores.

Et Thomas Libycæ nutantis destina terræ.] Cùm nullibi me legisse meminissem *Destina*, animus erat *Dextera*, pro *Destina* reponere in hoc carmine, quod omnino vitiosum esse crederem. Interim verò admonitus à Ioanne Baptista Perezio, viro & literis & humanitate candidissimo apud D. Braulionem in vita D. Isidori *Destinam* legi, ita scilicet: *Quem Deus post tot defectus Hispaniæ nouissimis temporibus suscitans, credo ad restauranda antiquorum monumenta, ne vsquequaque rusticitate veterasceremus, quasi quandam apposuit destinam:* mutare planè sententiam sum coactus. Placuit itaque *Destina*, vti erat in manuscripto codice, retineri: quod nomen ex vtroque loco & D. Braulionis & ipsius Corippi, si diligenter inter se conferantur, quid significet non difficilè elici atque colligi potest.

Atque regendarum curas nunc suscipe rerum.] *Curas* nos reposuimus pro *Sudores*, quòd minus congrueret & rationi carminis, atq. sententiæ: nisi alicui potius *Nunc* expungendum videatur. Quin & Corippus hoc loquendi modo vtitur inferius lib. II. sub numero VI.

NVMI-

NVMERO VI.

Limina quassabat ductis munita cathenis.] Cùm ad finem huius versus imperfectè *Cae* tantùm legeretur in manuscripto, nos *Cathenis* ex coniectura superaddidimus.

NVMERO VII.

Et facie miranda loci.] In manuscripto erat, *Et facie mira loci.*

NVMERO VIII.

Cur tristes, Iustinus ait? Pater inclytus orbis.] *Pater* hoc loco pro *Par* repositum.

Ordine pro rerum vocitatus cura palati.] Iustinus enim, vt constat ex Ioanne Zonara, apud auunculum Iustinianum summam curæ palatij dignitatem, quam Curopalatem, ex Latino factum nomen, Græci vocant, obtinebat. Cui postea Cæsari iam de more appellato Baduarius eius gener in eadem dignitate successit, vt manifestò patet inferius lib. II. sub numero VII.

Dispositu nam Cæsar eras.] *Dispotu* legebatur vitiosè in manuscripto codice.

NVMERO IX.

Talibus orabat sacras vir fidus in aures.] *Orabat* hîc pro *ornabat* restitutum.

NVMERO XII.

Iustino Sophiaq; datum? muróque potenti.] *Datum*, pro *Dare* repositum necessariò est in hoc versu. Ceterùm aliquot ipsi anteriores & posteriores mihi non satis inter se congruere videntur, careréue difficultate nec minima.

Tibe-

Tiberius, Domini semper cui maxima cura Vtilitatis erat.] Tiberius, de quo etiam Corippus ad finem libri IIII. sub numero V. adoptatus à Iustino, & Comes excubitorum palatij fuit, & tandem in vita adhuc ipsius Iustini Cæsar, & post mortem Imperator appellatus: quemadmodum hæc omnia constant ex Io. Zonara, & Abbate Biclarensi.

NVMERO XIIII.

Cognatos, famulos, & cunctos linquis alumnos.] *Cunctos* pro *tantos* in hoc versu non iniuria fortasse reposuimus: nisi iam Corippi sæculo, quo Latina lingua in barbariem præcipitabatur (vti & eodem nomine quantitatis ex frequenti sacrę scripturę vsu & auctoritate hodie Hispani, Itali, Gallique vulgari nostro sermone abutimur) aliquid concedendum fuerit.

NVMERO XV.

Omnis vt aspiciens ceu corpora vera putaret.] Carmen hoc ita peruersa, & falso, ni fallor ego, legebatur: *Vt omnis aspiciens ea corpora vera putaret.* Ceterùm Iustiniani Imperatoris labores & triumphi, (de quibus hoc loco Corippus, & lib. II. sub numero III. & itidem lib. III. sub numeris III. & VII. agit) profuse & eleganter inter multos alios auctores, descripti sunt per Procopium Cæsariensem, vt qui rebus à Iustiniano gestis ipse plerumq. in Persia, Italia, & Africa interfuerit, comes & consiliarius ipsi Belisario, duci omnium suæ ætatis præstantissimo & felicissimo.

Addidit antiquam tendentem brachia Romam.] *Romam antiquam* appellat Corippus eam Italiæ vrbem,

vrbem, quæ iam totius fere orbis regina & domina esse desierat: quemadmodum & paulo inferius hoc eodem lib. I. sub numero XVIII. & rursus lib. III. sub numero V. atque alibi sæpius in hoc opere, Byzantium, Constantinopolisue in Thracia, ob translatum in eam Romanum imperium *noua Roma* per oppositionem ab eodem Corippo nuncupatur.

NVMERO XVI.

Conuentu procerum sorti senioris adempti.] *Sorti*, pro *sorte* hoc loco restitutum est, ratione carminis.

NVMERO XVII.

Æstatis roseus rubra sic veste refulgens.] In manuscripto codice peruersè legebatur: *Roseus æstatis rubra sic veste refulgens.* Sed & omnia sub hoc numero mihi admodum perturbata videntur, quod & ad ipsius Corippi marginem lectori significauimus. Præterea in penultimo versu *metas*, pro *mœstas* reposuimus.

NVMERO XVIII.

* *referam primas iunxisse quadrigas.*] Libentius *Referunt*, quàm *Referam*, in hoc versu legerem. Ceterùm primus inuentor quadrigarum, cuius nomen deest, Ciceroni libro III. De natura Deorum Minerua videtur esse: Virgilio III. etiam Georg. nec non & Plinio Erichthonius: Eusebio in Chronico Arogilus, aut Proclytus, nam vtroque modo legitur in exemplaribus manuscriptis, vt in aliis Isidori etiam Chronici Procyclus & Prociolus. Quin & Rauisius Textor in Officina sua Tre-

ſua Tregillum facit, & nominat: tanta vtique eſt vnius nominis varietas ob ignorantiam, ſomnolentiámue librariorum.

IN CORIPPI LIBRVM SECVNDVM SCHOLIA ET OBSERVATIONES.

NVMERO II.

IPSE *autem procerum magnis oratibus actus.*] In codice manuſcripto *Orantibus auctus* legebatur: & alicui fortaſſis *Hortatibus* potius, quàm *Oratibus*, reſtituendum placeret.

Orantis pia verba viri, genitúſque precanti.] In manuſcripto legebatur *Genitóque precantis.*

It ſacrum comitata latus pulcherrima proles] Nomen huius filiæ Iuſtini & Sophiæ nullibi monumentorum, quod ego quidem legerim, extat: ſed quam vxorem fuiſſe Baduarij exiſtimauerim, de quo paulo inferius ſub numero VII.

Æquiparátque nouis materna frondibus vmbra.] Ita debere reſtitui verſum hunc mihi viſum eſt, cùm legeretur: *Æquiperat nouis materna frondibus vmbra.* Sed & verbum *æquiparare*, quod admodum Corippo frequens eſt, ſemper in exemplari noſtro manuſcripto *Æquiperare legitur.*

NVMERO III.

Cœperit, & cælum monſtrauerit æthra ſerenum.] Pro *Æthere*, repoſitum eſt *Æthra*: vt in proximè duobus ſubſequentibus verſibus *Viſo & Die*, pro *Viſu & Diem.*

Ipsáque conspectis gradiuntur lumina terris.] *Gradiuntur* est restitutum, pro *Gradantur:* nisi aliquis malit *Gratantur* reponere, quod mihi minimè placet.

Parthica Campano dederant quæ tergora fuco.] In manuscripto *Fugo* legebatur: nec tamen memini apud aliquem me legisse, qui sit Campanus fucus. Septem porrò versus huic proximè subsequentes optimè sunt integritati suæ restituti, cùm à librario fuissent peruersissimè descripti.

Augusti, Iustine, locum tibi confero, dixit.] Sciolus aliquis *Augustum* in manuscripto emendauerat; at nobis magis veterem lectionem *Augusti*, vti erat, placuit retineri.

NVMERO IIII.

Adtollunt lecti iuuenes, manibúsque leuatus.] *Lecti*, pro *Leti* restitutum: quod tribus versibus inferius non ausi sumus facere in *Qui*, cùm alioqui pronomen hoc ad *nomina* referendum videatur. Neque verò huius rei abstinuimus sine causa legitimaque ratione, vt lectori diligenti discutiendum relinquimus.

Vt sua rectus littera.] Intelligit Iota litteram, quæ figura inter omnes alias rectissima est. Plautus longam litteram vocat. Appellat verò *suam*, quòd Iustini nomen ab ea scilicet incipiat: *sacratámque tribus nominibus*, propter Iustinum primum, Iustinianum, & Iustinum Cæsarem secundum, aut minorem, cui ita Corippus toto hoc opere pro viribus adulatur, quique sibi inuicem alter alteri in imperio Romano successere.

Vna fauens eadémque dies: mea carmina, numen.]

In ma-

In manuſcripto *Nomen* legebatur: perperam: nec aliud quàm *Numen* in vocandi caſu reponi poteſt.

NVMERO V.

Ioannes Pontifex, qui ad Corippi poëmatis marginem dicitur conſecraſſe Iuſtinum, fuit ſine dubio Ioannes ille Scholaſticus, qui poſtremis vitæ annis Iuſtiniani, Eutychio Patriarcha Conſtantinopolitano ab ipſo Imperatore in Amaſiam relegato, ex Apocriſiario Antiocheno ipſi Eutychio in Patriarchatu Conſtantinopolitano ſucceſſit. Ex Ioanne Zonara.

NVMERO VI.

Ore pio hæc orans ait.] *Hæc*, repoſitum eſt pro *ſic* in hoc verſu, vt ſibi conſtaret: niſi iam mauis hoc modo legere, *Ore pio orans ſic ait.*

Et patrium diadema dedit, curáſque regendi.] *Regendi* reſtituimus, pro *Regenti*: vt ſtatim inferius *Probante*, pro *Probate* in verſu: *Ipſius eſt quodcumque ſumus ratione probante.*

Omnia deficiunt, tenuantur robore membra.] *Robore*, pro *Ab ore*, quod perperam legebatur in exemplari manuſcripto, repoſuimus.

Ex quibus eſt commune bonum, commune leuamen] Hoc loco, vt & inferius libro III. ſub numero VII. *leuamen* reſtitutum eſt pro *libamen*, quod contra carminis & ſententiæ rationem erat.

NVMERO VII.

Fratris in obſequium gaudens Marcellus abibat; Diſpoſitórque nouus ſacræ Baduarius aulæ.] De Marcello Iuſtini fratre nullibi mentionem factam

inuenio. *Baduarius* verò, aut *Badoarius*, nam vtroque modo in exemplaribus manuſcriptis legitur, gener fuit Iuſtini Cæſaris, qui anno ipſius imperij decimo miſſus in Italiam contra Longobardos ibi prœlio victus eſt, nec multo pòſt etiam mortuus: vt ait in Chronico Ioannes Abbas Biclarenſis.

Diſponunt cantus, modulos & cantibus addunt.] Carmen hoc ita emendatum eſt, cùm non bene in manuſcripto codice legeretur: *Diſponunt cantus, & modum cantibus addunt.* Quo loco nobis audendum aliquid profectò fuit, vt verſus ipſa ratio conſtaret.

NVMERO VIII.

Omnis erit iudex informidabilis illi.] *Illi* potius, quàm *Ille*, vt in manuſcripto eſt, legendum nobis videtur.

———*Nomènque negatum*

Conſulibus conſul poſt tempora cuncta nouabo.] Hoc ideò à Corippo dictum eſt, quòd poſt Baſilij iunioris conſulatum per XXV. annos Oriens ſine conſulibus fuerit, vſque ad primum ſcilicet annum Iuſtini Iunioris, qui factus Imperator conſulis nomen vſurpauit, & ita poſt eum ſubſequentes Imperatores: vt ex Marcellini faſtis Græcis, & Maffeiorum, diligentiſſimè probat Onuphrius Panuinius.

Dona Calendarum properant vicina mearum.] Iuſtinianus enim Imperator obierat Conſtantinopoli Idibus Nouembribus, anno Chriſti D. LXV. vnde iam nouus annus, ſeu Calendæ Ianuariæ inſtabant: quibus mos erat apud antiquos & varios ludos exercere, auſpicia noui anni capere, dona & ſtre-

& ſtrenas accipere mutuò & dare, ſed præſertim conferri ab Imperatoribus, vt inferius libro IIII. ſub numero V. & tandem eodem etiam die iniri conſulatum.

NVMERO VIIII.

Sponte ſua Dominus ſeruis miſeratus egenis.] Nos hoc loco libenter emendauiſſemus, *ſeruos miſeratus egenos*, niſi Corippus ita ſemper loqueretur, vt libro III. ſub numero VII. & vltimo.

Auguſtos vnquam cecinit feciſſe priores.] Carmen hoc ita correctum à nobis eſt, cùm in manuſcripto corruptè admodum legeretur: *Auguſtus nunquam cecinit feciſſet priore.*

Cæſaris ante caram, cuncta ſua pectora dura.] Cara nomen, quo vſus hoc loci Corippus eſt, quoque nos Hiſpani, vt & Itali & Galli, omnes vulgaribus noſtris linguis, pro vniuſcuiuſque idiomate non vno modo, hodie vtimur, Græcum proculdubio eſt, καρὴ ſcilicet Æolibus, κάρα autem Doribus. Quod etſi propriè Græcis *caput* ſignificet, aliquoties autem pro tota ipſa facie, plenoque oris vultu vſurpatum inuenitur, quemadmodum ab Henrico Stephano apud Euripidem eſt obſeruatum. Neque verò nomen hoc ab alio, qui Latinè ſcripſerit, quam hîc à Corippo, Græciſſante nimirum, ita dictum inuenio.

IN CORIPPI LIBRVM TERTIVM SCHOLIA ET OBSERVATIONES.

NVMERO I.

NON *dulces epulas, non pocula grata petiuit.*] *Grata* repoſuimus pro *rata*, quod in manuſcripto codice legebatur.

Tempore.quas priſco Romana potentia cepit.] In manuſcripto *Humana*, & non *Romana* fuit.

Aſpera cogit hyems glacie, niuibúſq.coactis.] *Coactis*, pro *coacta* repoſitum eſt.

NVMERO II.

Organa, plectra, lyra & totam inſonuere per vrbem.] Carmen hoc ita quidem eſt reſtitutum, cùm peruersè legeretur in manuſcripto: *Organa, plectrum, lyra & totam inſonuere per vrbem.* Sed & in proximè duobus ſubſequentibus *Conuiuia*, pro *Conuicia*, & *Diſcurſus* pro *Diſcuſſus* emendauimus.

NVMERO III.

Arce ſub Ibalia Laërtia flumina ſeruans.] Carmen hoc ita corruptiſſimè legitur in codice manuſcripto, *Parces vbi balia lacertia lumina ſeruans:* quod nos nec emendare omnino potuimus, neque emendatum ab aliquo, & ad marginem adſcriptum, placuit, ita ſcilicet: *Arce ſub Acilia Lernaia flumina ſeruans.* Quin & aliquot verſus ſubſequentes mihi ſuſpicione non carent, ſed quos animus non eſt emendare, niſi inſigniores dumtaxat mendas in

das in his noſtris Obſeruationibus indicare.

Fuſca dabant fuluo Riſattica vina metallo.] in manuſcripto eſt: *Fuſca dabant fuluoris attica vina metallo*. Quod nec ſtare vllo modo poteſt, nec emendatum, quemadmodum ad marginem fuerat, ſatis nobis placuit. ſic enim eſt: *Attica fuſca dabant fulgenti vina metallo.* Sed & huic proximum carmen vitioſè legi exiſtimarem, *Naturámque* ibi pro aliquo loci alio nomine, ignorantia ipſius librarij ſuppoſitum fuiſſe, niſi iam ſubſequentia *Liquidi non indiga mellis*, non ad *naturam*, ſed potius ad ſuperiora, *vina* ſcilicet, referenda ſint, quæ ita dulcia forent, vt melle ad id nequaquam indigerent.

Pondere gemmarum plus grauia.] Ita quidem legitur hoc carmē in codice manuſcripto, ſed quod propter primam ſyllabam breuem nominis *Grauia* conſtare minimè poſſit. Quod ſi *Grandia*, pro *Grauia* reponatur, non ſatis commodè ſententiæ congruere videtur: nec aliud quidem occurrit remedium, quo verſus hic ſanari, & ſuæ integritati reſtitui poſſit.

Felicis geniti veras ibi credere poſſes.

Sacras effigies, viuáſque adſtare putares.] Duo hi verſus ita deprauatè legebantur in manuſcripto exemplari:

Felices goniti veras ibi credere poſſes
Sacras & figies, viuáſque adſtare putares.

Iuſtinianus ouans quarto cum Conſule Princeps] Nam quarto conſulatu Iuſtiniani, qui fuit annus eiuſdem Imperij & principatus ſeptimus, natalis autem Domini noſtri Ieſu Chriſti DXXXIIII. Carthago de Vandalis recepta, & Africa Romano

 Impe-

Imperio redacta est per Belisarium, qui Gilimerem Vandalorum Regem captiuum Constantinopolim in triumphum adduxit. Auctores Io. Zonaras, Comes Marcellinus, & alij.

NVMERO V.

Septima gaudentem lux aurea viderat orbem.] Dies scilicet decimus nonus Nouembris, quo anni tempore iam dies, vtpote ad brumam ipsam propiores, solent esse frigidissimi, potissimùm verò Constantinopoli, & toto eo Thraciæ tractu, vbi instanti hyeme perpetuis niuibus, & altissima glacie omnia rigere conspiciuntur.

Et laua, dextráque acies adstare videres] In manuscripto ita peruersè fuit: *Lauáque, dextráque acies adstare videres:* quemadmodum altero versu inferius *Terribilis*, quod nos in *Terribiles* mutauimus.

NVMERO VI.

Condensi numeris, fastu, nutúque tremendi.] Legebatur in manuscripto: *Condensi in humeris.* Et alicui fortassis magis placeret *Condensi innumeri* corrigi, quod mihi non arridet.

Officia explerunt, adytis radiauit ab imis.] *Adytis* reposuimus pro *Atitis*, quod in manuscripto erat: quo modo etiã Virg. lib. v. Æneid. locutus est:

Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit, &c.

nisi iam alicui *Atriis* potius reponendum videretur.

Vicinúmque diem claro pronunciat igne.] In manuscripto fuit, *Pronunciat ignem.*

NVME-

NVMERO VII.

Piláque suspiciunt alto splendentia ferro] Pro, *suspiciunt* legebatur in manuscripto *Suscipiunt:* quod & in aliis locis Corippi à nobis emendatum etiam fuit.

Aurea, & auratos conos, cristásque rubentes.] Diu multumque profectò me dubium tenuit huius carminis emendatio, quod deprauatissimè ita in nostro exemplari manuscripto legeretur: *Aurea, & auratas crines, criptásque rubentes:* verùm ex illo Virgiliano III. Æneid. *Et conum insignis galea, cristásque comantes:* atque altero in IX. *Ipsum illum clypeum, cristásque rubentes,* facilè nobis tandem indubiæ certissimæque coniecturæ lux quædam effulsit.

Quòd spectentur amant, caueam, turbásque fauentes Lustrant.] *Caueam* hîc pro *Caueant,* quod perperam legebatur, reposuimus adiuti Virgilij carmine lib. V. Æneid. *Hic totum caueæ concessum ingentis:* quod proculdubio Corippus hoc loco imitatus est.

Famosos strauit magna virtute tyrannos.] In codice manuscripto fuit: *Famosos intrauit magna.* Ceterùm pleræq. variæ lectiones ad marginem ipsius Corippi poëmatis à nobis appositæ ad finem vsque huius tertij libri conspiciuntur, ex antiquissimo quodam volumine Ouetensis Ecclesiæ collectæ sunt, vbi duæ hæ orationes legati regis Auarum, & Iustini Imperatoris cum aliis variis operibus continentur.

Illic voluentum vestigia nulla rotarum Area.] *Illic* pro *Illis,* & *Area* pro *Aurea,* quæ in manu-

ſcripto legebantur, ſunt reſtituta. Quatuor carmina, quæ his ordine ſuccedunt, perturbatiſſima ſunt: atque ideò ea de verbo ad verbum repræſentanda fore duximus.

Nunc ripas Scythici victor Rex contigit Iſtri.] Repoſitum eſt *Iſtri* loco *Aſtri*, quod legebatur in manuſcripto.

Debita quærenti tranſmittite munera Regi.] Mirum lectori non ſit, quòd Corippus hoc loco pluraliter loquatur, cùm ſuperiori verſu ſingulari numero vſus fuerit: nam & paulo ſuperius, *Vos etiam ſeruare decet*, dixerat. Neque à Barbaro legato ita exacta loquendi ratio fortaſſis petenda erat, quod Corippus de induſtria quidem, & artificiosè hoc loco expreſſit.

Scire locis humiles quibus, & quibus ora ſuperbi.] Carmen hoc in vetuſto codice ita deprauatū legebatur: *Scire locos humiles quibus equibus ora ſuperbis.*

IN CORIPPI LIBRVM QVARTVM SCHOLIA ET OBSERVATIONES.

NVMERO I.

TERRIBILIS, *mitique magis pietate tremendus.*] *Miti*, pro *Mitis* in hoc verſu reponendum cenſuimus.

Accelerant: medióque ſori, qua diuite dextra
Egrediens Princeps ſacra trabeatus ab aula.] Hos verſus ita emendauimus, cùm in vetuſto codice hoc modo perperam legerentur:

Accelerant mediúmque fori qua diuite dextra
Egrediens Princeps sacrata beatus ab aula.

Tanta nec Inachides secuerunt robora plebes.] In manuscripto exemplari, *Tanta nec in acies secuerunt*, legebatur. Nos ex coniectura *Inachides* reposuimus, quo nomine Argiui ipsi significantur, qui eam classem ingentem mille nauium contra Troiam comparauerunt.

Alternúmque latus conclusit sectile lignum.] *Latus*, pro *Latos* hoc loco reposuimus.

Quos illic ludos, quæ feria vulgus habebat] Nouo quodam, & inusitato planè modo Corippus hoc loco vsus est nomine *Feria* in neutro genere pro solenni festaque cessatione populi ab omni opere cum lætitia publica.

Quod vulgo est vile est: quidquid latet extat honorum] *Honorum* pro *Honorat* emendatum à nobis est: quo etiam nomine Corippus frequenter in hoc poëmate vtitur.

Concessum est, cunctis medio via lata patere.] In manuscripto *Violata*, pro *Via lata* deprauatè legebatur.

NVMERO II.

Cùm terris gaudente polo prodibat vterque.] Ita correximus hoc carmen, cùm in peruetusto codice legeretur: *Cùm terris gaudenti populo prodibat vterque.* Quæ castigatio etsi nobis omnino non satisfaciat, melior quidem ad præsens non occurrit.

Hanc prius, in media quàm Sol præcederet aula.] *Hanc*, ita vt ad *sedem*, de qua proximè Corippus dixit, referatur, pro *Hæc* reposuimus in hoc versu: vbi fortassis meliùs *procederet*, & *in mediam aulam*

lam

aulam accuſandi caſus etiam legeretur.

Cæſareos augens habitus, ritúſque Gabinos.] Videtur hoc loco Corippus imitatus Lucanum lib. I. vbi ait: *Turba minor ritu ſequitur ſuccincta Gabino.* Qui autem fuerit cinctus Gabinus, oſtendit Seruius in illud Virgilij lib. VII. Æneid. *Ipſe Quirinali trabea, cinctúque Gabino:* & Iſidorus lib. XIX. Etymol. capite XXIIII.

Quæ circa dominos aptamus, vota probamus.] Cùm in manuſcripto *Habemus vota* legeretur contra carminis, necnon & ſententiæ rationem, nos *Aptamus* repoſuimus: quo fere loquendi modo Corippus ſtatim in principio huius operis vſus eſt, cùm dixit: *Tamen vtile ſeruis*
Eſſe reor mentem dominis aptare fidelem.

Pro meritis, gradibúſque ſuis.] *Pro* repoſitum eſt, loco *Præ:* vt paulò etiam inferius, *Herboſis pauit in agris,* pro *Herboſos pauit in agros:* quod ita in vetuſto codice mendosè legebatur.

NVMERO III.

Mitis hirundo redit poſtquam ſua tecta videndum.] Ita quidem legitur in manuſcripto, ſed quod *Videndum* in hoc verſu, etiam ſi congruè fortaſſis, ſuſpicione tamen aliqua apud me non careat.

Illa ſed impendens nidum circumſpicit omnem.] *Sed* hoc loco pro *Et* repoſuimus: qui lapſus deſcribenti librario facilè contingere potuit.

Principis eſt hac aula Dei.] Quæ iam inde ad finem vſque huius libri IIII. ſequuntur, neſcio quonam malo fato, ita ſunt pleriſque locis perturbata, non paucis mutila, vt conſultius nobis fuerit omnia,

omnia ferè, vt melius fieri potuit, Lectori repræſentare, quàm dum eadem incredibili animi noſtri contentione emendare ſtudemus, fortaſſis corruptiora adhuc multo reddere; quemadmodum aliquibus plus nimio ſuo ingenio confidentibus accidiſſe in alienis laboribus compertum eſt. Sed tamen nec omnino abſtinere potuimus, quin pari diligentia, qua in ſuperioribus ſumus vſi, aliqua minus difficilia caſtigaremus: reliquis, quæ omnino curationem nullam admittunt, aſteriſcis ſuprapoſitis, quaſi apicibus, inſignitis.

Quam retinet pietate fidem: cùm diligit ipſe Diligitur: cùm Christus amat, Rex magnus amatur.] In manuſcripto codice *Quam*, pro *cùm* bis, & *Amator*, pro *Amatur* mendosè, niſi iudicio noſtro fallimur, legebatur.

Atque hæc quidem à nobis in Corippum obſeruata pro noſtro captu; cùm multo plura obſeruari potuiſſent ab aliis, qui & ingenio, & diligentia plus valent, tum ad poëmatis lectionem emendatiorem reddendam, tum verò ad hiſtoriam Iuſtini II. Cæſaris ex multis auctoribus Græcis & Latinis magis illuſtrandam: quorum neutrum munus eſt ſuſceptum à nobis, quibus tantùm in animo fuit Corippum ipſum ita in lucem dare, vt noſtra opera ab omnibus ſtudioſis legeretur, & ſine multis difficultatibus etiam intelligi poſſet.

FINIS.

ANTVERPIAE
EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ARCHITYPOGRAPHVS REGIVS,
ANNO CIↃ. IↃ. LXXXI.
MENSE MAIO.

Cum qd rrā, respuito, qd, in minus

maior, et ultra

Cum qd rro credo, tristia nulla morer